ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 3 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10902 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.902

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ է միշտ, որ ամէնէն հանդիսաւոր կերպով կը նշուի աշխատանքի տօնը : Այս անգամ արտասանուած ճառը նուազ սպառնական էր, խօսողը՝ Պաշտպանութեան նոր նախարարն էր՝ մառեչալ Կրեչկօ : Անդրադարձաւ անշուշտ Վիէթնամի պատերազմին եւ շեշտեց . — «Խորհ. Միութիւնը պիտի շարունակէ ընկերվարական քոյր միւս երկիրներուն հետ որ գործօն օգնութիւն մը բերէ Վիէթնամցի հերոս ժողովուրդին: Կրնանք վստահօրէն ըսել թէ Վիէթնամի աշխարհակալ յարձակողներուն արկածախնդրութեան վախճանի ժամը աւելի կանուխ հասած կ'ըլլար եթէ գործունէութեան միասնականութիւն ըլլար ընկերվարական բոլոր երկիրներուն միջեւ, մէջն ըլլալով Չինաստան: Այս խօսքին վրայ, ըստ սովորութեան, չին դիւանագէտներ կը ձգեն կը հեռանան :

Տողանցքին, որուն ներկայ է Զօր. Այըրէ, ֆրանսական զինեալ ուժերու ըսպայակոյտի պետ, հիւր խորհ. կառավարութեան, մասնաւոր նորութիւն մը չէ բերած, ինչպէս կը կարծէին ոմանք, խորհելով թէ յիսնամեակի տարի է :

Փեքինի մէջ, խանդավառութիւնը արտակարգ եղած է, Մաօ Ցէ Թունկ հրապարակ ելած ըլլալով, կողքին ունենալով թիւ 2ը՝ Լին Փիաօ: Հաւաքուած ամբոխը մէկուկէս միլիոն կը հաշուուի, բազմութիւն մը, որ նոյնիսկ երբ խաղաղ նըպատակներ ունի, բաւական տպաւորութիւն կը գործէ :

Ըստ պատի թերթերուն, կարմիր պահակները պէտք է իրենց ընթերցումները փոխեն: Նոր ընթերցումը պիտի ըլլայ՝ Պաշտպանութեան նախարար եւ Մաօյի ժառանգորդը նկատուած Լին Փիաօյի «մտքերը»: Ճիշդ է որ միւսներէն շատ տարբեր չեն, օրինակ . — «Նախագահ Մաօ պրոլետարիատի ամէնէն պատկառելի ղեկավարն է եւ ներկայ դարաշրջանի ամէնէն մեծ հանճարը : Նախագահ Մաօ մեծ հաւատք ունի ժողովրդական զանգուածներուն վրայ: Զօրավիգ կը կենայ ժողովրդական զանգուածներու յեղափոխական շարժումին : Իր սիրտը եւ յեղափոխական զանգուածներու սիրտերը մէկ են »:

Գալով «Ժողովուրդին Օրաթերթին» նոր եւ խիստ յարձակումներու սկսած է խորհրդային ղեկավարներուն դէմ, զորս կ'որակէ . — «աԴուաճան վիէթնամեան յեղափոխութեան», «մեղսակից ամերիկացի աշխարհակալներու» եւն. եւն:

Յունաստանի մէջ, Մայիս Մէկը, նախ եւ առաջ յունական Զատկուան Երկուշաբթին էր եւ ըստ աւանդութեան, Թագաւորը կարմիր հաւկիթ խաղաց իր զինուորներուն հետ :

Կ'ըսուի թէ բանտարկեալներու թիւը վեց հազար երկու հարիւր է եւ թէ Ներքին նախարարը ապահովութիւն տուած է որ ոչ մէկ ընդդիմահարութիւն պիտի ըլլայ առանց դատավարութեան :

Շատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են Սպանիոյ եւ գլխաւորաբար Սան - Սեպաստիանի մէջ: Բանուորները իշխանութեան դէմ մեծ ցոյցեր կատարած են, ընդառաջ երթալով գաղտնի սենտիքաներու կոչին: Կ'ըսուի թէ քաղաքացիական պատերազմը վերջանալէն ի վեր այսքան բուռն ցոյց չէր եղած Սպանիոյ մէջ :

Ֆրանսայի մէջ, աշխատանքի տօնին գլխաւոր յաղթանակը եղաւ Սէն - Նազէրի եւ Լօռէնի բանուորական տագնապներուն վերջը, աւելի քան երկու ամիս գործադուլէ ետք: Համաձայնութիւն գոյացաւ փոխադարձ զիջումներով, սենտիքաներու եւ գործատէրերու միջեւ :

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսէն կը հեռաձայնեն թէ Շաբաթ գիշեր խուռներամ բազմութիւն մըն է, որ այս տարի, եկած է ոգեկոչելու Ապրիլեան Նահատակները : Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր՝ Պ. Յովիկ Եղիազարեան, որուն ճառը մեծ տպաւորութիւն գործած է ներկաներուն վրայ : Կը նախագահէր Պ. Նազարեան :

Կիրակի օր, պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուած է Հայ Առաքելական եւ Կաթողիկէ եկեղեցիներուն մէջ, որմէ ետք մօտ չորս հարիւր հոգիէ կազմուած թափօր մը ուղղուած է դէպի Մեռելոց յուշարձան, ուր խօսք առած են կաթողիկէ հոգեւոր հովիւը եւ Պ. Թորոսեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, աննախընթաց գողութիւն մը եղած է, որ կը գլէ կ'անցնի նոյնիսկ չորս տարի առաջ եղած Հոլտ-ըփը թղթատարական կառախումբին վրայ: Կը կարծուի թէ այդ գողութեան գլխաւոր հեղինակներն են, որ կատարած են նաեւ այս մէկը, տրուած ըլլալով որ անոնք չբռնուեցան : Այս անգամ յարձակած են գրահապատ բեռնատար կառքի մը վրայ եւ առանց իսկ գնդակ մը պարպելու առած են 140 կտոր ձոյլ ոսկի (36 միլիոն Փր.), որոնք Ռոչիլտ դրամատան կը պատկանէին «Ռոչիլտ եւ որդիք, հաստատութիւնը 70 հազար Ֆրանքի պարգեւ մը կը խոստանայ անոր որ որեւէ տեղեկութիւն կարենայ տալ այս մասին :

ԱՏԷՆԻ մէջ, բրիտանացի ընտանիքներու կացութիւնը շատ ծանր է : Ի պատասխան մահափորձի մը որուն զոհ գացած էին վեց արաբ երախաներ հանրակառքի մը մէջ, «Ֆլոսի»ն (ազատագրական ճակատ) հրահանգ տուած է որ սպաննուին անգլիացի կիներն ու երախաները : Ասոնց թիւը ութ հազար է եւ մեկնումը պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս :

ՎԱՐԺԱՊԵՏ Ուիլսըն այս օրերս պաշտօնապէս պիտի դնէ Անգլիոյ անդամակցութեան դիմումնագիրը Հասարակաց Շուկային: Այս ուղղութեամբ տեսնուած է Թագուհիին հետ, որուն յայտնած է կառավարութեան որոշումը : Ուիլսըն գիտէ որ ամէն մարդ գոհ պիտի չըլլայ իր առած այս քայլէն եւ արդէն իսկ կը խոստովանի թէ կը սպասէ երեք - չորս հոգիի հրաժարումին կառավարութենէն :

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Ռուտոլֆ Հէս խնդրած է իր փաստաբանէն որ հերքէ այն լուրերը որոնք կը ձգտին զինքը «մտային գետնի վրայ տկար» ցոյց տալու : Հէս կը պնդէ որ ստամոքսի անհանգստութիւններէ զատ, շատ առողջ է: 73 տարեկան է եւ միակ բանտարկեալը Շըփանտաուի բանտին :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները «այո» ըսած են Հաշտութեան 28 առաջարկներու, որոնց «ոչ» պատասխանած է Հանոյ :

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը հաղորդած է թէ չին օդուժը երկու ամերիկեան օդանաւեր վար առած է, որոնք չինական սահմանը անցած էին:

ՔՈՄՊԱՅԻ խմբագրութիւնը կը հաղորդէ թէ ստիպուած եղած է քանի մը օրով յետաձգել Քոմպայի հրատարակութիւնը, նոր ձեւով, որ նախատեսուած էր Մայիս 2ին :

ԳԱՂՏՆԻՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պիտի լսես նաեւ թէ անցեալ տարի, 1966 Սեպտեմբերին՝ երկիցս գողութեան փորձ եղած է քու ձեռագրական հարստութեանդ երկրորդ մեծագոյն հաւաքածոյին վրայ, որ կը պահուի Ս. Յակոբայ վանքին Ս. Թորոսի մատրան մէջ : Այստեղ շտեմարանուած կը մնան շուրջ չորս հազար կտոր թանկարժէք ձեռագրեր եւ պատմական վաւերագրեր : Հարցուր Ձեռագրաց Մատենադարանի Տեսուչ Գեր. Տ. Նորայր Եպս.ին, թէ ինչո՞ւ եւ ե՞րբ դնել տուած է Ս. Թորոսի արդէն իսկ երկաթեայ դրան առջեւ երկրորդ երկաթեայ ամրակուռ վանդակորմը : Սակայն Նորայր Սրբազան անզօր է պատերուն դէմ, «ուր գողք ական հատանեն եւ գողանան»: Ոչ ալ՝ պաշտպանել կրնայ պատուհանները, որոնց երկաթները չեն կրնար դիմանալ արդիական գործիքներու ուժին եւ աւերին : Հարցուր Երուսաղէմի քու եղբայրներուդ թէ ովքե՞ր եղած ըլլալ կը կարծուին այս նախափորձ գողութեան հեղինակները: Քու հարցափորձիդ պատասխանները քեզ պիտի առաջնորդեն մինչեւ պատրիարքարանին դուները ... : Ս. Թորոսի ձեռագրաց Մատենադարանին վրայ կատարուած ու վրիպած փորձէն յուսահատած՝ դիմած են Գանձատուն ... Ու այս դէպքէն գրեթէ երկու ամիսներ յետոյ, անցեալ տարուան Նոյեմբերին, 23 ծանօթ ձեռագրերը արդէն իսկ Լոնտոնի Սոթպի ընկերութեան ձեռքը հասած էին ... :

Այլեւս այս ձեռագրերը եւ Ս. Յակոբայ վանքին ուրիշ հնագիտական ու արուեստի անփոխարինելի գանձերը Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան ներկայ վարիչներուն ձեռքը չեն կրնար մնալ : Ասոնց իսկական սեփականատէրը դուն ես, ժողովուրդ Հայոց: Երուսաղէմի պատրիարքը քու աւանդապահդ էր, որ անհաւատարիմ եւ անվստահելի դուրս եկաւ : Պէտք է պահանջես, պէտք է որոշես զանոնք փոխադրել այնպիսի տեղ մը, «ուր ոչ ցեց եւ ոչ ուտիճ ապականեն, եւ ոչ գողքական հատանեն եւ գողանան ... »:

Արդարեւ բացի մարդկային «ցեց»երու եւ «ուտիճ»ներու վտանգէն, մենք մեր աչքերով տեսած ենք որ բնական ցեցեր եւ իրական ուտիճներ աւերներ գործած են այդ թանկարժէք ձեռագրերէն ոմանց վըրայ: Ձեռագրերէն ոմանց էջերը կլոր - կլոր ծակծկուած եւ իրապէս մաղերու վերածուած են : Ուրիշ թանկարժէք ձեռագրեր, որոնք թուղթի վրայ գրուած են, բարակ հացի պէս չորցած են. պզտիկ անզգուշութիւն մը կտորուանքներու կը վերածէ անոնց ամէն մէկ թանկագին էջը: Փրկել պէտք է այս ձեռագրերը : Օգտագործել պէտք է զանոնք: Մեր հայրերը չեն գրած զանոնք ու մեզի ժառանգ չեն ձգած որպէսզի յաջորդ սերունդներ խացխու պահեն զանոնք : Անոնք պէտք ունին գիտական խնամքի, լուրջ հոգածութեան եւ ուսումնասիրութեան, Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը եւ մշակոյթը աւելի ճոխացնելու եւ յստակելու համար : Ամէն բանէ վեր՝ քո անփոխարինելի գանձերդ պէտք ունին ապահովութեան, որմէ տեսար թէ զուրկ են անոնք Երուսաղէմի մէջ ներկայիս ... :

Կրկին ու կրկին կը զգուշացնեմ քեզ, ժողովուրդ Հայոց, թէ՝ Երուսաղէմի վարիչները ստախօս մարդիկ են, խորամանկ մարդիկ են, բազմիցս փաստուած է իրենց խօսքերուն խաբեպատիր ըլլալը : Քեզ կը խաբեն եւ ետեւէդ ալ կը քրքջան, անամօթ խօսքերով ... : Քեզմէ ոմանք վստահ եմ լսած են իրենց սաղայէլական քրքիջները ամէն անգամ որ մէկը խաբած են, եւ մտերմօրէն խոստովանած են, թէ խաբած են : Շատեր լսած են անոնց անամօթ եւ լիրբ հեղնական արտայայտութիւնները պատուաւոր ազգայնոց ետեւէն: Այժմէն իսկ բացայայտ վստահ կրնաք ըլլալ մէկ բանի: Երուսաղէմէն ելած ամէն խօսք եւ ամէն պաշտօնական կամ անպաշտօն յայտարարութիւն պիտի ըլլայ կամ «չանթաժ» եւ կամ պիտի ծառայեն գողերը աւելի թանձր վարագոյրներով ծածկելու, միտքեր շփոթելու, դէպքերը շպարելու, Վանքէն ներս ամէն ինչ վարդագոյն եւ բնականոն ցոյց տալու երբ այնտեղ կը տիրապետէ «պղծութիւն աւերածի» ... :

Վստահելի եւ անաչառ անձերով քու կազմելիք Քննիչ Յանձնախումբիդ տեղեկագրին միայն կրնաս վստահիլ : Այս մասին սակայն ուրիշ առթիւ :

Փոխ կ'առնեմ պահ մը Եկեղեցւոյս Հայրապետներէն մէկուն ճառին վերջաբանը եւ կ'եզրակացնեմ ի խորոց սրտի այս խօսքերս :

« Արդ ահա բսի ձեզի ամէն բան առանց քաշուելու .ակէ յետոյ ես անպարտ եմ . արիւն ձեր ի գլուխ ձեր, քաւեալ եմ ձեր արիւնէն . վասնզի իմ վրաս այսքան պարտականութիւն միայն կար : Բայց գիտեմ որ ձեզմէ ոմանք չեն հաւատար ըսածներուս ... ուստի վկայ կը կանչեմ իմ այս խօսքերս զորս խօսեցայ ձեզի այսօր այս բեմէն ... (Հայ մամուլէն. Շ.) եւ կը հաստատեմ զանոնք Սուրբ Աւետարանի վկայութեամբ ... Ձեր օգուտը դուք գիտէք»: (Բարսեղ Հայրապետ) :

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊ.
Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

17 Ապրիլ 1967

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը՝ Արմէնիա, կը հեռագրէ Մայիս մէկ թըւականով. —

«14 Լատին ամերիկեան ազգերու խորհրդարանական ժողովը, որ գումարուեցաւ Մոնթէվիտէօ Ապրիլ 24էն 29, համաձայն գտնուեցաւ այն յայտարարութեան, որուն նպատակն է ՄԱԿի մէջ փոխադրել Հայկ. Հարցը »:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՐԱՔՍԻ - ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԲԻԿԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Ապրիլ 26ին, Ֆըրէզնոյի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արաքսի Աբիկեան: Ողբացեալը երկար տարիներէ ի վեր գրեթէ անշարժութեան դատապարտուած էր : Շատ երիտասարդ ամուսնացած էր տարաբախտ Դանիէլ Վարուժանի հետ, որմէ ունեցած էր երեք զաւակ՝ Արմէն, Հայկ եւ Վերոնիք : Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 30ին, Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին :

Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Ժիրայր Աբիկեանի եւ ողբացեալին զաւակներուն :

ԱՐԵՒԱՇՈՂ ՀԱՅԱՍՏԱՆ (Arménie ensoleillée)

Էթիւտ Սովիէթիք, ամսաթերթը, Մայիսի իր թիւին մէջ լայն տեղ տուած է «Արեւաշող Հայաստանը» կրող պատկերազարդ յօդուածի մը, զոր ստորագրած է Մելիք Նուպարով :

Յօդուածագիրը կարճ ակնարկ մը նետելէ ետք երեսուն դարերու պատմութիւն ունեցող մեր երկրին վրայ, կը նկարագրէ անոր գեղեցկութիւնը և կը խօսի քարերուն մասին, հասնելով ներկայ ճարտարապետութեան :

ԹԱՆԶԻՄԱԹ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Սուլթան Մէճիտ 18 տարեկան պատանի մըն էր, երբ 1839ին գահ կը բարձրանար Մահմուտ Բ.ի տեղ։ Ալ–Օսմանի գահուն վրայ նստելու կուգար տղեկ մը կայսրութեան համար փոթորկալից պահու մը, երբ որեւէ ատենէ աւելի զօրեղ դէմք մը պէտք էր երկրին գլուխը՝ որպէսզի ի սպառ չկքէր կայսրութեան արդէն վաղուց խարխլած շէնքը։

Սուլթան Մէճիտ երկու հարց ժառանգ առաւ հօրմէն։ Եգիպտոսի Մեհմէտ Ալի փաշային դէմ մղուող պատերազմը նախ, եւ յետոյ՝ բարենորոգմանց խնդիրը, զոր Մահմուտ Բ. ծրագրած, բայց չէր կրցած լրման հասցնել։ Նոր Սուլթանը ի վիճակի չէր ստանձնելու այդ փշոտ ժառանգութիւնը, այսինքն ո՛չ լուծելու արտաքին բարդութիւնները, որոնք պըլլուած էին Եգիպտոսի տագնապին, ո՛չ ալ օրուան պետական մարդիկը համախմբել երկիրը բարեկարգելու մտածումին շուրջ։

Եւ սակայն այս նոր մարդուն պիտի վիճակէր առնելու ամէնէն յանդուգն քայլը։

Թանզիմաթը, զոր Մէճիտ պիտի հռչակէր 1839ին, գահ բարձրանալէն հազիւ քանի մը ամիս ետք, թուական մը պիտի բանար Թուրքիոյ պատմութեան մէջ եւ իր անունը եւս պիտի մտցնէր շարքը մեծ սուլթաններուն։ Պատմութիւնը անոր պիտի վերագրէր ակամայ հայրն եղած ըլլալ այն մեծ դէպքին, որ 1839 Նոյեմբեր 3ին Գիւլհանէի մէջ կարդացուած հրովարտակն էր եւ որ Թուրքիոյ առջեւ պիտի բանար յոյսերու, կամ աւելի ճիշդ՝ պատրանքներու նոր շրջան մը։

Բայց սուլթան Մէճիտ գործիք մըն էր միայն այս դէպքին մէջ։ Իր ետին ուրիշ մարդ մը կար։ Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշան էր ան։ Ան էր Թանզիմաթին բուն հեղինակը, ու ան էր, որ կը բանար պատրանքներու այդ նոր շրջանը։

Մուսթաֆա Ռէշիտ Պոլիս ծնած էր 1799ին։ Մեծ վեզիր Սէյիտ Ալի փաշայի իբր հետեւորդ Մօրա ղրկուած էր 1818ին կնքապահի պաշտօնով, երբ դեռ հազիւ 19 տարու էր։ Յետոյ արագ–արագ ստանալով պաշտօնէ պաշտօն՝ սկսէր էր ուշադրաւ դառնալ իր շրջապատին մէջ։ 1828ին մեծ վեզիր Սելիմ Մեհմէտ փաշային մօտ ամիտչիի օգնական էր։ 1830ին Փերթեւ փաշայի իբրեւ հետեւորդ ղըրկուած էր Եգիպտոս, 1831ին ամիտչի կարգուած էր, իսկ 1833ին Եգիպտոս ղըրկուած էր դարձեալ՝ այս անգամ Տամատ Խալիլ փաշայի հետ մէկտեղ։

Հազիւ 35 տարեկան կար, երբ 1834ին դիւանագիտական ասպարէզ մտաւ։ Այդ տարին էր, որ իբրեւ դեսպան ուղարկուեցաւ Փարիզ եւ Լոնտոն, եւ յետոյ խորհրդական կարգուեցաւ արտաքին գործերու պաշտօնատան։ Իսկ 1836ին ինքն էր, որ ուղղակի պիտի ստանձնէր արտաքին գործերու ղեկը պետութեան կեդրոնին մէջ, այդ պաշտօնէն դարձեալ Լոնտոն ղրկուելու համար քիչ ետք իբրեւ դեսպան։

Այս մարդուն պիտի վիճակուէր ահա գլխաւոր խորհրդականը դառնալ սուլթան Մէճիտին, երբ ան, դեռ պատանի, կուգար գրաւելու սուլթաններու գահը 1839ին, եւ անոր թելադրիչն ըլլալ յանդուգն այն քայլին մէջ, որ Թանզիմաթի հրատարակութիւնն էր գահ բարձրանալէ քիչ ետք։

Յակոբ Մելիք, յայտնի հայ ճարտարապետը, որ, ինչպէս պիտի տեսնենք, Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշան մօտէն ճանչցած է, որքան անոր Փարիզի դեսպանութեան օրերուն՝ երբ ինքն ալ ուսանող էր Փարիզ, նոյնքան անոր Պոլսոյ գործունէութեան ընթացքին՝ երբ ինք եւս Թուրք մայրաքաղաքը կը գտնուէր, անոր կեանքին ու գործունէութեան եւս լայն բաժին կը յատկացնէ այն գրքին մէջ, զոր 1856ին Փարիզ հրատարակեց՝ Արեւելքի դէպքերը ներկայացնելու առթիւ Արեւմուտքի հանրային կարծիքին։

« Ռէշիտ իր քաղաքական սթաժը բրած էր արդէն սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրով։ Երբ այս սուլթանը ուզեց Արեւելքը Արեւմուտքին կցել սերտ կապով մը եւ իր երկիրը դուրս հանել այն մեկուսացումէն՝ ուր Վիէննայի Քոնկրէն դետեղած էր զայն, բոլոր ձայները անոնց, որոնք կը մերձենային իրեն, կը մատնանշէին Ռէշիտ պէյը, դեռ երիտասարդ, որ գործերու գործնական ճանաչման մը կը միացընէր շատ խնամուած կրթութիւն մը։ Այս մարդը, առանց առարկութեան, ամէնէն հմուտն էր Բ. Դրան բոլոր ճեաթիպներուն, ան գիտէր Ֆրանսերէն լեզուն։

Մահմուտ Բ.ի մահը պահ մը ընդհատեց երիտասարդ դիւանագէտին առաքելութիւնը։ Սակայն նոր դեր մը վերապահուած էր իրեն նոր սուլթանին օրով։

« Երբ Թուրք պատուիրակը վերադարձաւ իր առաքելութենէն, Սուլթան Մահմուտ մեռած ըլլալով, կայսրութեան բոլոր մեծ պաշտօնատարները, համակամ, թելադրել էին երիտասարդ Սուլթան Մէճիտին քաղաքական գործերու վարչութիւնը անոր թողուլ իբրեւ միակ մարդը, որ կրնար պետութիւնը փրկել այսքան դժուարին պայմաններու մէջ։ ...Պէտք էր Թուրքիան աւելի յառաջ մղել յառաջդիմութեան մէջ ... Ստիպողական էր Եւրոպայի հանրային կարծիքը շահելու համար, անհրաժեշտ էր ընկերական երաշխիքներ տալ եւ Թուրքիոյ ժողովուրդներուն քաղաքական գոյութիւնը ապահովել։

×

Թոփ–Գափուի պարտէզներուն մէջ, որ ծանօթ են Գիւլհանէի անունով, 1839 Նոյեմբեր 3ին Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշան կարդաց սուլթանական հրովարտակը, որ կոչուած էր պատմական մնալու գոնէ իր տուած խոստումներով եւ իր յարուցած աղմուկով, եւ պիտի ճանչցուէր Թանզիմաթի անուան տակ։

Սուլթան Մէճիտ երկիրը կ'ուզէր ազատել աղետալի կացութենէն։ Ան կը հաւատար թէ երկրին աշխարհագրական դիրքը, հողին արգասաբերութիւնը, բնակչութեան ընդունակութիւնները նպաստաւոր պայմաններ էին եւ պիտի կարենար անոնց շնորհիւ ապահովել կայսրութեան բարգաւաճումը։ Բայց այդ բարգաւաճումը հնարաւոր էր միայն նոր հիմնարկութիւններով, որոնք պիտի երաշխաւորէին բարւօք վարչութիւն մը երկրին մէջ։

« Սոյն հիմնարկութիւնները, — կ'ըսուէր ֆերմանին մէջ, — պէտք է ձգտին երեք բանի. Ա) Երաշխաւորութիւններ, որոնք կատարելապէս ապահովէին մեր հպատակներուն կեանքը, պատիւն ու ինչքը. Բ) Կանոնաւոր եղանակ մը տուրքերու բաշխման եւ գանձման. Գ) Կանոնաւոր եղանակ մը նոյնպէս զօրակոչի եւ զինուորական ծառայութեան համար »։

Ֆերմանը դատ–դատ կ'անդրադառնար ապա այդ երեք նպատակներուն եւ դանոնք իրականացնելու անհրաժեշտութեան։

« Ահա թէ ինչու ասկէ ետք ամէն մեղադրեալ պէտք է դատուի հրապարակով, մեր աստուածային օրէնքին համաձայն, հարցաքննութենէ եւ քննութենէ ետք եւ մինչեւ որ դատը տեղի չունենայ օրինաւորապէս, ոչ ոք իրաւունք պիտի ունենայ, գաղտնի թէ հրապարակով, վերջ տալ ուրիշի մը կեանքին, թունաւորմամբ կամ ուրիշ որեւէ տանջանքով։ Թոյլ պիտի չտրուի ոչ ոքի դպիլ ուրիշի մը պատւոյն՝ ով ալ ըլլայ ան։

Ամէն մարդ իրաւասու է իր որեւէ տեսակի սեփականութիւնն ունենալ եւ զայն վայելել կատարեալ ազատութեամբ, առանց որեւէ մէկուն արգելքի հանդիպելու։ Նոյնիսկ եղեռնագործի մը անմեղ ժառանգորդները չեն կրնար զրկուիլ իրենց օրինաւոր իրաւունքներէն եւ եղեռնագործին ինչքերը չեն կրնար յարքունիս գրաւուիլ։

Կայսերական այս արտօնութիւնները կը տարածուին մեր բոլոր հպատակներուն վրայ, եւ ինչ կրօնքի եւ աղանդի ալ պատկանին, պիտի օգտուին անոնցմէ։ Մեր կողմէ լիակատար ապահովութիւն կը շնորհուի, ուրեմն, կայսրութեան բոլոր հպատակներուն՝ ինչ կը վերաբերի իրենց կեանքին, պատւոյն եւ ինչքին, ինչպէս որ կը պահանջէ մեր օրէնքին նուիրական բնագիրը ...»։

Բարենորոգութեան բոլոր միւս փորձերուն պէս, որոնց ականատես եղաւ վերջին մէկուկէս դարը Թուրքիոյ մէջ, Թանզիմաթը խախուտ էր իր հիմքէն իսկ։ Ան կը ստեղծուէր տեսակ մը հարկադրանքի տակ։

Թանզիմաթի շրջանով զբաղող գրեթէ բոլոր հեղինակները, Թուրք թէ օտար, համաձայն են կէտի մը մէջ. բարենորոգութեան այս փորձը եւս Թուրքիան ստիպուած էր ընել ոչ թէ ներքին պահանջ մը գոհացնելու համար, այլ կանխելու համար վտանգ մը դուրսէն։

Թուրք պատմաբան Ճէմիլ Պիլսէլ կը գրէ. « Թանզիմաթի հեղինակները ուզեցին երերուն բարեկարգութիւն տալով Եւրոպայի մէջ լաւ տպաւորութիւն մը թողուլ։ Այս մասին տարակոյս չկայ։ Մուսթաֆա փաշա, որ Փարիզի եւ Լոնտոնի իր դեսպանութեանց միջոցին շըփման մէջ մտած էր Եւրոպայի հետ, անշուշտ, կ'ուզէր Թանզիմաթը ճանչցնել Եւրոպայի եւ այսպիսով եւրոպական պետութեանց մէջ Թուրքիոյ ի նպաստ լաւ ազդեցութիւն մը յառաջ բերել։ Ասիկա շատ բնական կը գտնենք։ Նոյնիսկ աւելի յառաջ երթալով կ'ըսենք, թէ Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշա, որ Թանզիմաթը կ'անձնաւորէր առաջին շրջաններուն, հասկըցած էր կայսրութիւնը շրջապատող վըտանգները եւ մասնաւորապէս Եւրոպան ապահովելու եւ ստիպողաբար անոր վըստահութիւնը շահելու անհրաժեշտութիւնը եւ այն կարծիքն ունէր, թէ Թանզիմաթը պիտի կարենար արեւմտեան պետութեանց ընդունիլ տալու պէտքը օսմանեան պետութեան գոյութիւնը պահպանելու, որ մինչեւ այն ատեն կ'ապրէր եւրոպական պետութեանց ընտանիքէն դուրս եւ ապահովցնելու, թէ օգտակար տարր մըն է ան ընդհանուր հաւասարակշռութեան մէջ» ։

Թանզիմաթի յետագայ կեանքը ցոյց տուաւ, որ ան իրապէս խորթ էր երկրին, որքան ղանդուածներու մտայնութեան, նոյնքան վարիչներու ներքին համոզման։

Թուրք նոր պատմաբան մը, որ Թանզիմաթի շրջանին ամբողջ հատոր մը յատկացուցած է Օսմանեան կայսրութեան պատմութեան նուիրուած հատորներու շարքին մէջ, յատուկ հատուածի մը նիւթ կ'ընէ դժգոհութիւնները, որոնք այնուամենայնիւ ստեղծուեցան Թանզիմաթի շուրջ եւ խոչընդոտ հանդիսացան անոր կիրարկութեանը։

Առաջին հերթին դժգոհութիւնը իսլամական խաւերու մէջ էր։ «Նորէն սկսաւ այն յանդերգը, որ կը յեղյեղուէր Թանզիմաթէն առաջ փորձուած նորութեանց առթիւ. — Ի՞նչպէս հաւասարութիւն կըրնայ ըլլալ քրիստոնեայ հպատակներուն եւ իսլամներուն միջեւ, արդէն պետութեան յետամնացութիւնը չի՞ բխիր քրիստոնեաներուն մեր շատ երես տալէն ... Թանզիմաթի թշնամիները նոյնիսկ քննադատեցին կառավարութեան համաձայնիլը օտար պետութեանց հետ Եգիպտոսի խնդիրը լուծելու համար։ Կը խօսէին, թէ սուլթանը «Ֆրենկացած» է։ Լուր կը տարածէին, թէ պետական աւագանին եւ մասնաւորաբար Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշա կեավուրներուն կողմէ ծախու առնըւած մարդիկ են։ Հին վարչակարգի մարդիկը եւ բռնապետութեան վարժուած պետական երեւելիները եւս իրենց կրցածին չափ Թանզիմաթին թշնամութիւն ընել սկսան։ Մուսթաֆա փաշայէն առաջ եպարքոսութեան պաշտօն վարած մարդիկ, ինչպէս Քոչա Խիւսրեւ փաշա, Ռաուֆ փաշա, Տարենտելի Եզզէթ Մեհմէտ փաշա, ուզեցին առ ոչինչ դնել Թանզիմաթի սկզբունքները։ Կուսակալներէն շատերը այս փաշաներու հոգեբանութիւնն ունէին։ ... Տամատ Սայիտ փաշա նոյնիսկ չվարանեցաւ սուլթանին առջեւ դժգոհելու, թէ Ռիւշտիէ դպրոցներու մէջ աշակերտներուն ցոյց տրուած քարտէսները կեավուրի սովորութիւն են եւ թէ շէրիաթը թոյլատու չէ անոնց։ Թանզիմաթի հակառակ եղողներուն մէջ հին վարչակարգէն նպաստաւորուողներ ալ կային։ Միւլթէզիմները դժգոհ էին, որ վերցուած են հին դրութիւնները, որոնցմով դիւրին էր իրենց հարստանալ։ Անոնք եւս սկսան տարաձայնել, թէ Թանզիմաթին՝ քրիստոնեայ հպատակներուն տուած իրաւունքները կը հակասեն շէրիաթին եւ պետական կեանքի մէջ գործադրուիլ սկսած կերպերը կեավուրի սովորութիւն են »։

Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշա, որ գլխաւոր հեղինակն էր Թանզիմաթին՝ կանգնած էր ահաւոր պատուարներու դիմաց, երբ կը փորձէր մարմին տալ Գիւլհանէի մէջ տարփողուած սկզբունքներուն։ Անոր դիւրին էր եղեր Թանզիմաթը հռչակել տալ, բայց ի վիճակի չէր կիրարկութեան դնել զայն։

Իրականութեան մէջ սուլթան Մէճիտ տէրը չէր իր հռչակած Թանզիմաթին։ Ինք խաղալիք մըն էր միայն փաշաներու միջեւ մղուող պայքարին մէջ եւ ուժ չունէր պաշտպանելու իր ձեռնասունը։ Կամքէ եւ կորովէ զուրկ այս վեհապետը՝ որ

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի

— ԳԻՇԵՐԸ —

Ափսո՜ս սակայն, այդ գիշերն իսկ հայրս դարձեալ կ'իյնայ անկողին։ Քանի մը ամիս ետք մեռած էր արդէն։

Իր մահէն ետք Պոլիս սկսան հասնիլ որբերու կարաւաններ, որոնց մէջ հազուադէպօրէն գտնուեցան Տարօնցի որբեր...։

Եկաւ 1918ի աշունը։ Պատերազմը վերջացաւ Թուրքիոյ պարտութեամբ։ Զինադադար կնքուեցաւ։ Համաձայնականները մտան Պոլիս։ Ցնծութիւն եւ ուրախութիւն չորս կողմ։ Սակայն Ֆերիքէօյի մեր տունը անհուն տխրութեան եւ իրարանցումի մէջ էր։ Պաշտելի հայրս, Մշոյ Գեղամը, իր վերջին օրերը կ'ապրէր։ Բարեկամներ եւ այցելուներ, իր հոգին ուրախացնելու, բարոյական կորովը բարձրացնելու համար, կը բերէին մեծ աւետիսը, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի հռչակումը...։ Զինադադարէն քանի մը օր ետքը, հօրս «Մնաք բարով»ի եկաւ Մարաշի երեսփոխան Յակոբ Էֆէնտի Խրլաքեան, որ մեկնած պահուն՝ զայն ողջագուրելով ըսաւ.

— Գեղամ, շուտով ոտքի պիտի ելլես, միասին պիտի երթանք Հայաստան, տես մեր դարաւոր երազը իրականացաւ։

Հայրս, բարձին վրայ, գլուխը երերցնելով, ըսաւ տխրութեամբ.

— « Ուրախ եմ, շատ ուրախ Հայաստանին համար, բայց վայելեցէք, Յակոբ էֆէնտի, դուք վայելեցէք ...»։

Խրլաքեան Յակոբ էֆէնտի, մէկ երկու օրէն, խանդավառ մեկնեցաւ իր ծննդավայրը, Մարաշ, ուր իր դուստրին հարսանիքին օրը՝ ամբողջ ընտանիքով կոտորուեցան Մարաշի ծանօթ դէպքերուն ընթացքին։

×

1918ի Նոյեմբեր ամսուն, յետ միջօրէի մը, Ֆերիքէօյի մեր տան դրան զանգը հնչեց։ Սուրբիկ հանըմ, Կեսարիոյ շըրջանէն, Թալասցի ազնիւ Հայու կին, հըրաշքով ազատած եղեռնէն, կը բնակէր մեր տունը եւ կ'օգնէր մայրիկիս։ Գնաց դուռը բանալու, եւ քիչ ետքը վերադարձաւ եւ, խորհրդաւոր շարժումներով, կէս Թուրքերէն, կէս հայերէն, հասկցուց մայրիկիս, թէ երկու հայրենակիցներ զինք տեսնել կ'ուզեն։

Մայրս հապճեպով վար իջաւ եւ դրան առջեւ ճանչցաւ հայրենակից Մխիթար Շեխիկեանը միայն։ Անոր կ'ընկերանար յաղթանդամ, միջահասակ, Թուխ անձնաւորութիւն մը, ցած ձայնով, Շեխիկեան մօրս ներկայացուց նորեկը։ Մայրս բացականչութիւն մը արձակեց, յուզուեցաւ եւ խնդրեց խորհրդաւոր անծանօթէն վայրկեան մը սպասել մեր ներքեւի սենեակը, մինչ Մխիթար Շեխիկեան հեւ ի հեւ սանդուխներէն վեր կը բարձրանար եւ մտնելով հօրս սենեակը մօտեցաւ անոր, համբուրեց եւ ըսաւ Մշեցնակ (Մուշի բարբառով). — Գեղամ, սիրելիս, տուր գիմ անկընկըլէն (աչքի լոյս)։ Հօրս մահագոյն դէմքը պահ մը կենդանացաւ եւ նախզգալով որ Խապրիկը Տարօնէն է.

— Շուտ ըսէ, Մխիթար, շուտ ... ըսաւ շնչասպառ։

Շեխիկեան ծռելով հօրս ականջին՝ բան մը փսփսաց, հօրս դունատ դէմքը շառագունեցաւ.

— Ո՞ւր է, ո՞ւր է, շուտ թող գայ, գոչեց, աշխատելով իր խեղճ, հալումաշ իրանը կիսովին վեր բարձրացնել անկողնէն։

Մխիթար վար վազեց եւ քիչ ետք, բռնած նորեկին թեւէն՝ ներս մտաւ սենեակէն։ Հայրս, արտէն զարնուած վիրաւոր թռչունի նման թփրտաց ու մըրկտաց.

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(4 Շար.)

ՆԻՒԹԵՐ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
(ԶԷՅԹՈՒՆ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

(Ե. եւ վերջին մաս)

Խնամակալուհիները Զարիկին սիրուն հագուստ մը կը պատրաստեն: Որբերուն վրայ-գլուխը կը կոկեն, որովհետեւ անոնք են նշանտուքին հրաւիրեալները ...

Կիրակի, հասած է «բարի օրը»:

Զէյթուն Տունի դահլիճը զարդարուած է արեւին բազմերանգշողերովն ու խնկաւէտ ծաղիկներով: Այնտեղ կանգնած են Զարիկն ու Երանոսը երազուն, արտասուաբիկն ու Երանոսը երազուն, արտասուաթաւ ժպիտը դէմքերուն ...

Ներկայ են Յանձնախումբի անդամներ, Տիկին Քաջեան, Շողակաթ մայրիկը եւ Որբախոյզի ներկայացուցիչը:

Ներկայ են բոլոր որբերը: Գոյնզգոյն ժապաւէններ կը թրթռան աղջիկներու գեղեցիկ խոպոպներուն վրայ ու բոլորին ուշադրութիւնը դարձած է Զարիկին, որ այսօր հագուած-շքուած աւելի աղուորցած է քոյրիկը:

Ու բացուած են բոլորին սիրտերը, անկեղծ, մտերիմ յուզումով: Լեզու առած, ոգեւորուած են մեծն ու պզտիկը: Ու տրտում հրճուանքով կը խօսին, կը խնդան իրենց շարժումներուն մէջ անփոյթ, մեր պաշտելի բեկորները:

Հաւաքոյթին հանդիսական բացումը կը կատարէ մեր ծերունազարդ նախագահ Մինաս պէյ Աւետիսեանը: Ու թուելով Զարիկին եւ Երանոսին բարեմասնութիւնները, կը գնահատէ զանոնք իբրեւ հաւատարիմ սպասաւորողներ Զէյթուն Տունին: Ու հայրական շեշտով մը կը յորդորէ որ նոյնքան անկեղծ սիրով ու յարգանքով պահպանեն իրենց ապագայ ընտանիքը:

Ու Մինաս պէյ նշանի մատանին կը յանձնէ քարտուղարին, որ իրենց աւագ ընկերուհի Տիկին Բ. Գաղաղեանի կը փոխանցէ այդ պաշտօնը:

Յարգելի Տիկինը մայրական ներշնչումով եւ նրբանոյշ ոճով կը բացատրէ սիրոյ գեղեցկութիւնը: Ու երկու սիրտերը ճակատագրական մատանիովը օղակելէ ետք, բաժակը ձեռքին կ'աւելցնէ.—«Զարիկ, աղջիկս, կը մաղթեմ որ ինծի պէս երջանիկ ըլլաս»:

Կարճ եւ ազդու, Տիկին Գաղաղեանի այս խօսքերը հիացումի կ'արժանանան մաղթանքին համար, որուն նմանը երբեւիցէ «լսուած չէ» ...

Մինչ Պ. Գաղաղեան (նոյնպէս յանձնախումբի անդամ) անակնկալի եկած:

— Ընտանեկան գաղտնիք մը՞ն է յայտնածը, Բերուզ, կ'ըսէ իր տիկնոջ շիկնոտ, գոհունակ:

Խօսեցեալ զոյգերը կ'ընդունին ներկաներու շնորհաւորութիւնները ու բարեմաղթութիւնները: Տիկին Քաջեան եւ Շողակաթ մայրիկը կը բաժնեն գոյնզգոյն շաքարներ, փայլուն թուղթէ տոպրակներու մէջ, որոնք յատկապէս տղոց համար պատրաստել տուած է Երանոս աղբար եւ խնդրած է որ օրուան ծախքերը ինք վճարէ: (Եւ արդէն ոչ ոքի միտքէն կ'անցնէր օգտուիլ որբերու իրաւունքէն՝ գաւաթ մը ջուրէն: Յանձնախումբը սարքած էր այդ համեստ ընդունելութիւնը ի յարգանս հաւատարիմ ծառայողներուն):

Երանոս աղբար, իր փոթորկայոյզ մտքին թելը կը խզէ պահ մը, եւ կը խնդրէ Տիկին Գաղաղեանէն, որ բացատրէ միջոցները թէ ինչպէս կրցած է երջանիկ ըլլալ ինքը, որպէսզի իրենք ալ իմանան, սորվին եւ երջանիկ ըլլան:

— Շատ դիւրին է, տղաս, կ'ըսէ Տիկինը իր սովորական հանդարտութեամբ: Նախ հարկ է ընդունիլ որ ընտանեկան յարկէն մինչեւ արքայական դահերու գաղանակը կիներու ձեռքն է: Եւ կինը խոնարհութեամբ միայն կարող է իր քնքոյշ աւերուն մէջ պահել այդ մեծ ուժը, պահելով ի հարկին՝ երջանկութեան համար անհրաժեշտ լռութիւնը: Օրինակի համար, ամուսինս հաճոյք կը զգայ տնական գործերուս միջամտել եւ իր կամքը կը պարտադրէ, յաճախ: Երէկ առաւօտ, դարձեալ, հիւրասենեակին ծաղկամաններ, թաղարները իմ ճաշակիս յարմար տեղեր կը զետեղէի, ամուսինս կամացուկ մը մօտեցաւ ինծի եւ իր տիրական շեշտովը ըսաւ.—«Ասոնք հոս չվայլեց, Բերուզ, սրտեղը աւելի աղուոր պիտի ըլլայ»: Եւ իրեն նախընտրած տեղերը փոխադրեց: Սենեակիս ներդաշնակութիւնը խանգարուեցաւ բնականաբար: Բայց դիտեցի ու ժպտեցայ: Ամուսինս հասկցաւ որ ես գոհ չմնացի իր անտեղի միջամտութենէն: Երեկոյին, գործէն վերադարձին, բարեւելէ ետք, մօտեցաւ խնդալով ու ըսաւ.—

— Բերուզ, քա աղուոր Բերուզս, եկուր տեղաւորենք նորէն վերցուննենք տէ, ղուն ուր կ'ուզես նէ հոն փոխադրենք:

Եւ փոխադրեցինք: Ժպտեցանք Անյաւ:

Այսպէս կ'ապրինք երկար տարիներէ ի վեր, ուրախ, երջանիկ:

— Շատ դիւրին յաղթանակ մը, այո, առաջ նետուեցաւ Տիկին Ֆանթին Համամճեան, եւ մոռնալով որ ժողովի մէջ չենք, հաղիւ զսպած ինքզինքը, կարնեցիի իր բարձր եւ ուժեղ ձայնով ըսաւ. Իսկ եթէ ձեր ամուսինը յամառ էր, սիրելի Տիկին Գաղաղեան, որ թաղարները միայն իրեն յարմար նկատած տեղե՞րը ...:

— Փոխադարձ սիրով ու յարգանքով միայն կարելի է սնուցանել եւ պահպանել սիրոյ երջանկութիւնը, եղաւ ընդհանուր եզրակացութիւնը:

Երանոս աղբար իր շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը յայտնեց Յանձնախումբի անդամներուն, Տիկին Հ. Քաջեանին եւ Շողակաթ մայրիկին, իրեն հանդէպ ցոյց տրուած ծնողական վերաբերումին համար:

Զարիկին սիրտը կը յորդէր անհուն երանութեամբ:

Որբուհիները կը շրջապատեն զայն եւ երեան ի վեր ցատկրտելով ու ճռուողելով.

— Զարիկ քոյրիկ, Զարիկ քոյրիկ հոս մտիկ ըրէ:

Եւ անհամբերութեամբ Զարիկը կը քաշեն, կը տանին անկիւն մը ու, լալագին.

— Զարիկ քոյրիկ, դիտե՞ս, մենք ամէնքս ալ, ամէնքս ալ քեզի պէս, քեզի պէս... հայ աղջիկներ ենք... Հայ ...:

×

1922 Թուականի վերջերն է: Քեմալական մրրիկը սկսած էր յառաջանալ դէպի Հայութեան սիրտը, երբ զանազան բարենպատակ Միութիւններու կարգին, բնականաբար Որբահաւաք Մարմինը եւս հարկադրուեցաւ դադրեցնել իր գործունէութիւնը:

Ու փակուեցաւ Զէյթուն Տունը, իր ետեւ թողլով տակաւին հարիւր հազարաւոր որբացած Հայերու բանակ մը, որոնք կը հիւծին թշնամի յարկերու տակ, դերիի կեանքով:

ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ
(Քարտուղար Զ. Տունի Յանձնախումբի)

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կրթ. Կեդր. Յանձնախումբը 1967–1968 դպրոցական տարեշրջանի համար, համալսարանական ուսմանց յատուկ թոշակներու բաշխումին մասին կը ծանուցանէ հետեւեալը՝ շահագրգռուողներուն ի գիտութիւն:

1. Միութիւնը ներկայիս ունի 130 թոշակընկալ սաներ, որոնցմէ երեսունը այս տարի իրենց ընթացքը կ'աւարտեն: Իրենց ուսումը դեռ պիտի շարունակեն ուրեմն հարիւր հոգի, որոնք կրթաթոշակ պիտի ստանան յառաջիկայ շրջանին եւս, եթէ յաջողութեամբ անցուցած են իրենց տարեվերջի քննութիւնները:

2. Նկատի առնելով մեր վարժարաններուն համար լուրջ պատրաստութեան տէր ուսուցիչներ ունենալու անհրաժեշտութիւնը, Կրթ. Յանձնախումբը նպատակայարմար դատաւ՝ վերջին քանի մը տարիներուն նման, այս շրջանին եւս, զանազան ճիւղերու հետեւող վերոյիշեալ հարիւր ուսանողներուն կատարուելիք վճարումներէն վերջ, կրթաթոշակներու մնացեալ գումարը տրամադրել հայ ուսուցիչներու կատարելագործումի ծրագրին եւ սահմանափակ թիւով նոր թեկնածուներու:

3. Կրթաթոշակի այս յատկացումներէն կրնան օգտուիլ, նախ, արդէն իսկ պաշտօնի վրայ գտնուող հայ ուսուցիչներ, որոնք մասնաւորաբար կը յանձնարարուին իրենց վարժարաններուն Տնօրէնութեան կամ վերահսկիչ մարմիններուն կողմէ:

4. Երկրորդ, համալսարանական ընդհանուր ուսմանց համար թեկնածու ներկայացողները պէտք է անպայման երկրորդական վարժարանի մը վկայականը ունենան ի ձեռին, ապա թէ ոչ իրենց դիմումը անպատասխանի պիտի մնայ:

5. Բոլոր թեկնածուները, ուսուցիչ թէ պարզ ուսանող, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Եւրոպայի մէջ իրենց դիմումը պիտի կատարեն Միութեան հետեւեալ մարմիններուն.

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Central pour l'Europe
11, Square Alboni, PARIS (16e)
FRANCE

6. Միութեանս այս յանձնաժողովները հարկ եղած հարցարանները պիտի դրկեն թեկնածուներուն, որոնց թղթածրարները տեղական Կրթ. յանձնախումբերը ուսումնասիրելէ ետք պիտի փոխանցեն Կեդրոն՝ արժանաւոր թեկնածուներու մասին իրենց պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ:

7. Ուրիշ վայրերու ուսուցիչ թէ ուսանող թեկնածուներ ուղղակի պիտի դիմեն Կեդր. Վարչութեան, ստորեւ տրուած հասցէով:

8. Բոլոր թեկնածուները, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Եւրոպայէն եւ ուրիշ վայրերէ, իրենց դիմումները վերեւ յիշուած մարմիններուն մօտ պէտք է կատարեն մինչեւ 1967 Մայիս 10: Այդ թուականէն անմիջապէս ետք անոնց պիտի ղրկուին հարցարաններ, որոնց տրուած պատասխաններուն եւ զանոնք հաստատող փաստաթուղթերուն հիման վրայ նկատի պիտի առնուին իրենց խնդրանքները:

9. Միութեան Եւրոպայի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մարմինները թեկնածուներուն թղթածրարները Նիւ Եորք պիտի հասցնեն մինչեւ Յունիս 25 եւ Կեդր. Վարչ. ժողովի Կրթ. Յանձնախումբը զանոնք քննելով կրթաթոշակներու բաշխումը պիտի կատարէ Յուլիս ամսուան մէջ:

10. Ներկայիս իրենց ուսումը շարունակող Հ. Բ. Ը. Միութեան սաները, ընթացիկ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու շրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է մինչեւ Յուլիս մէկ հաղորդեն ուղղակի Կեդր. Վարչութեան:

11. Մասնաւոր հիմնադրամէ մը կրնան օգտուիլ Ամերիկաբնակ պատանիներ եւ պարմանուհիներ, որոնք կը փափաքին արտասահմանի հայ վարժարանի մը մէջ ազգային ուսում ստանալ: Այսպիսիները կրնան դիմել ուղղակի Կեդր. Վարչութեան:

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, 11 Ապրիլ 1967

K. Guiragossian, Executive Director
Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
109 East 40th Street
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

ոգեւորութեան վայրկեանի մը մէջ ապատ էր ձգեր Ուէչիփ փաշան, որպէսզի թանդիմաթ մը պարզեւէ երկրին եւ որ ինքն իսկ ուխտեր էր կիրարկութեան դնել զայն, ի վիճակի չէր հիմա տէր կանգնիլ անոր:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

«Պատմա – բանասիրական հանդէս»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ՎԻՏՈՔ
ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Քանի մը վայրկեան ետքը, կապիկ խաղցնողի զգեստներ հագած, Վիտոք եւ Մանօն, առաջինը ձեռքը լապտեր մը բռնած, իսկ երկրորդը Մանոլին ուսը զարկած, շտեմարան իջնող սանդուխէն վար իջնելով կ'աներեւութանային:

Երեսուն աստիճան վար իջնելէ ետք, մութ ու նեղ զետնուղի մը մտան եւ հարիւր մեթրի չափ յառաջանալէ ետք հասան քարէ երկրորդ սանդուխի մը ստորոտը որուն վրայ հաստատուն կզպանքով մենիկ դուռ մը կը բացուէր:

Վիտոք կղպանքը բացաւ եւ դուռը կիսովին բանալով՝ երկուքը մէկ ելան պարտէզին մը: Մէկ ձիով կառք մը հոն իրենց կը սպասէր:

Քօքօ Լաքուր, զաղանապահողի զգեստներ հագած, կառապանին տեղը կառքին վրայ նստած, ձիուն սանձը ձեռք առած, մեկնելու պատրաստ կը սպասէր, իսկ Փիպի Լաւրինեատ, հապիտի (փայլիաչօ) զգեստներ հագած, կառքին դուռը կիսովին կը բանար եւ Վիտոք ու Մանօն ներս կը մտնէին կառքէն:

Քօքօ մտրակի հարուած մը տուաւ ձիուն եւ կառքը մեծ աղմուկով ճամբայ ելաւ:

ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Մարի – Թէրէզ Շանթօսէ, ֆրանսական ճաշակով զարդարուած պարտէզի մը վրայ նայող պատշգամի մը դրան քովը աթոռի մը վրայ նստած, մելամաղձոտ նայուածքով մը իր առջեւ պարզուող ըղձալելի տեսարանը կը դիտէր.. երբ յանկարծ սարսուռ մը զգաց:

Ոսկեզօծ պատերով եւ ճոխ կահկարասիներով ու թանկագին իւղանկարներով զարդարուած ընդունելութեան դահլիճին մէջէն ոտքի ձայներ լսուած էին:

Թէրէզ ետին դարձաւ եւ ճիչ մը արձակեց:

Երեսուն եւ հինգ տարեկան երիտասարդ մը, շնորհալի ծեքծեքումներով, յարգանօք կը խոնարհէր իր առջեւ...:

— Այսպէս մէկէն ի մէկ ձեզի անհանգիստ ընելուս համար ներողութիւն կը խնդրեմ, խօսք առաւ երիտասարդը քաղցր ու ազդու ձայնով մը: Ձեր պարոն հայրը, դուքս Շանթօսէ, ինծմէ տեսակցութիւն մը խնդրելու արտօնութիւնը շնորհեց ինծի, եւ կը խնդրեմ որ այդ շնորհը չըլլանաք ինձ:

— Խօսեցէք, պարոն, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը գոյնը նետած:

— Պարոն Շանթօսէ ձեր որոշումը հաղորդեց ինծի, օրիորդ, շարունակեց մարքիզ Բօշ – Պէրնար:

— Ո՞ր որոշումս, հարցուց Մարի – Թէրէզ անհանդստութիւն զգալով:

— Մօտ օրէն Քարմէլեան վանքը քաշուելու որոշումը:

— Այո, պարոն, միտքս դրած եմ վանք քաշուիլ եւ այդ որոշումս անդառնալի է, ըսաւ Մարի – Թէրէզ կտրուկ կերպով:

— Թոյլ տուէք, օրիորդ, դիտել տալ ձեզ թէ իմ դժբախտութեանս պատճառ պիտի ըլլաք, շարունակեց մարքիզը:

— Աստուած տուանկ կամեցաւ եւ ինծի կը մնայ հնազանդիլ անոր կամքին:

— Աստուած տուանկ բան չի կրնար պահանջել ձեզի պէս շնորհալի եւ գեղեցիկ էակէ մը... ո՞վ ըսաւ թէ ան չար է այնքան որ ողջ ողջ վանքի մը չորս պատերուն մէջ թաղուիլ պարտադրէ ձեզի:

— Նախախնամութիւնը անքննելի ու անհասանելի է, ան է մարդկային ճակատագիրը պատրաստողը եւ մարդկային էակը կարող չէ սրբագրել անոր գրածը:

— Այժմէն իսկ կրօնաւորուհիի մը պէս կը խօսիք:

— Հոգիով եւ սրտով կրօնաւորուհի մըն եմ արդէն:

— Դեռ շատ երիտասարդ էք, օրիորդ, դեռ նոր բացուած ծաղիկ մըն էք, խօսք առաւ կայէթան մարքիզը սրտին խորէն բխող թրթռուն ու ազդու ձայնով մը: Երկար տարիներ վանքի մէջ մնալով եւ միօրինակ ու տաղտկալի կեանք մը վարելով՝ ձեր անձին մէջ գտնուող գեղեցկութիւնները կարող չէք այժմ նշմարել, որովհետեւ ձեր աչքերուն առջեւ սեւ քօղ մը քաշուած է որ արգիլէ կ'ըլլայ կեանքը իր բնական գոյներով տեսնելու: Ահա տար համար, երբ այժմ կեանքը կը ժպտի ձեր առջեւ, երբ կեանքի բոլոր քաղցրութիւնները, բոլոր վայելքները թեւերնին բացած այժմ ձեզ կը սպասեն, դուք կը մերժէք զանոնք ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԻՐՆԷՏ

(Շար.)

Տիկին Հրանոյշ Գազազեան եւ զաւակ - ները, Վարդուշ եւ Ժորժ, Օր. Արաքսի Գազազեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Օտապաշեան եւ զաւակները (Քալիֆոր - նիա), Տէր եւ Տիկին Խորէն Օտապաշեան եւ զաւակները (Մեքսիկօ), Տէր եւ Տիկին Ներսէս Օտապաշեան եւ զաւակները (Քա- լիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Օտա - պաշեան եւ զաւակները (Մեքսիկօ), Տի - կին Աշխէն Գազարեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Վարդան Բրուտեան եւ Տէր եւ Տիկին Արամ Բրուտ- եան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Ադա- մի Գազազեան, Վահրիճ Գազազեան, Մը- կրտիչ Սիրականեան, Յովհ. Պօղոսեան, Գուրգէն Ջիֆթճըլըրեան, Աշօ Սաղաթիէլ- եան ընտանիքները, Տիկին Հայկ Սէրէն - կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան եւ զաւակ- ները, Տիկին Զապէլ Գազազպաշեան եւ զաւակները, Ժերար Աճէմեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱԶՆԻՒ ԳԷՈՐԳ ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Օտապաշեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ 28 Ապրիլ Ուրբաթ գիշեր, յետ կարճատեւ հիւան - դութեան, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ 5 Մայիս, Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 2- ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, մարմինը պիտի ամփոփուի Թիէի գերեզմանատան ընտանեկան դամ - բարանը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Հանգուցեալի կտակին համաձայն, կը խնդրուի ո՛չ մէկ ծաղիկ ղրկել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Գազազեան քոյրերուն:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Տիգրան Ջիթունիի թոռան Պ. Վահան Ջիլինկիրեանի ամուսնութեան առթիւ Այրի Տիկին Ատրինէ Ջիթունի Հ. Յ. Դ. Թանգարանին կը նուիրէ 200 ֆրանք, Տէր Զօրէն բերուած անծանօթ նահատակի մը զանկին յատկացնելու համար անկիւն մը, որ խորհրդանշէ Ապրիլեան Եղեռնը:

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ բոլոր միութիւն- ներու: Բարձր հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու:

Կիրակի (7 Մայիս) առաւօտեան ժամը 9·30ին, հանդիսաւոր պատարագ, Ալ - փորվիլի Հայոց եկեղեցին (Րիւ Պրօշէ):

Կը պատարագէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռելոց Յուշարձանին, ժամը 10·30ին: 12·30ին:

Սալ Վոլթէրի մէջ ժամը 16·30ին, ներ - կայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքը ազատ է

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մեծ Եղեռնի յիս - նամեակի յանձնախումբին:

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

Իզերի երեսփոխան՝ Պ. ՄԵՐՄԱԶԻ

Պատուոյ նախագահ՝

Տէսինի քաղաքապետ Պ. ՄՈՒԹԷՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղ- ւոյն քաղաքապետարանի սրահը:

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵԻՈՆԵԱՆԻ

ԿՈՂՄԷ

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՌԶՈՒ

Խօսք կ՚առնէ Փրոֆ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, Մայիս 4 Հինգշաբթի օր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըր- տիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազ- մակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղոր- դութեան Օր:

Փարիզի եւ շրջանի բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու Պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան:

Կը հրաւիրուին նաեւ հայ հասարակու - թիւնը և երախաները:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. Ժ ՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, (Մայիս 11- ին) երեկոյեան ժամը 20·30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլ - լալ: Արդէլք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէներ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն հայկական յայ- տագիր «ՌՍԿԵԴԱՐԸ»:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի- տէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո- լոր ընկերները այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ԾԱԽՈՒ Է ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կօչէկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց բ. յար - կը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Րիւ Լենիզելոս): Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ: Շատ մատչելի վարձք:

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (նոր շէնքի մէջ):

Դիմել՝

OUDJOUZIAN
6, Rue Vénizélos — CANNES

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 14·30ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
47, Rue des Ecoles, PARIS (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ Ֆրանսական Կարմիր խաչի

Պատուայ նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ANDRE CHAMSON

Կը խօսին՝ Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ ՎԱԹԻՆ ՌՈԹԱՌ Ֆր. Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչ

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն), ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ (եգիպտահայ երգ - չուհի), ԵԻԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՍԷՕՐ (հայկական պար), ընկերակցու - թեամբ՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸՔԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ԽՐԻՄԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԱՆ ՍՕԼԱՔԵԱ - ՆԻ Սանուլա եռեակին, ՍԷՐԺ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (արմօնիքա), ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, եւ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 ֆրանք

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ **ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻ** ՍԵՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մեներգողներ.— Օրիորդներ Ն. ՊԵՆԿԵԱՆ, Ա. ԱՏՈՄԵԱՆ, Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Տիկին Կ. ԼԻՕԶԻԻ

Պարողներ.— Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ռ. ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ, Մ. ՀԱՆԻՕԹԻՍ

Յայտագրին մաս կը կազմեն ԿՈՄԻՏԱՍԻ, Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ գլուխ - գործոցները, «Կալի երգ», «Նանոր» ինչպէս նաեւ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ, ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ, ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՍԱԹԵԱՆԻ լաւագոյն երգերը:

Տոմսերը կանխաւ ապահովել, լաւագոյն տեղերը ունենալու համար, դիմելով Կապոյտ Խաչի Մարսիլիոյ Տիկիններուն եւ
Mr. CHERIGUIAN Aram, Pharmacie Centrale : 1 Bd. d'Athènes, MARSEILLE — Mr. KEUSSEYAN, « Photo REX » : 2, Rue Bernard du Bois, MARSEILLE
Mr. ARZOUMANIAN, « Bar CLARY'S » : 1, Place des Capucines, MARSEILLE — NAZARIAN, « Bar Edward » : 37, Rue des Dominicaines, MARSEILLE
Mr. BAGDASSARIAN « Tissus » : 8, Rue Francis de Préssensé, MARSEILLE — SARKISSIAN Serge, « Coiffure » : 340, Chemin de St. Julien, BEAUMONT

ԳԻՆ 5, 15 եւ 20 ՖՐԱՆՔ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ԼԻՈՆԻ SALLE RAMEAUԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐ ՈՒԽՏԻ Կեդրոնական Ֆրանսայի խումբերուն եւ մասնակցութեամբ պարախումբին:

Կանուխէն ապահովել տեղերը դիմելով Նոր Սերունդի անդամ անդամուհիներուն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՈՒՐԲԱԹ 4-5 ՄԱՅԻՍ

JEUDI VENDREDI 4-5 MAI 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10903 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.903

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ԽՕՍԻ ՈՒՐԻՇ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՄԸ ՍՈՒՐԷՆ ԱՐՔ. ՔԷՄՀԱՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Պէյրութահայ ազգային Պ. Գրիգոր Թորոսեան վերջերս Երուսաղէմի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Սուրէն Արքեպիսկ. Քեմհաճեանի հետ, որ ձեռագիրներու խնդրով, գլխաւոր ամբաստանեալներէն մէկն է :

Ստորեւ կը ներկայացնենք այդ տեսակցութիւնը · —

Փոքր սենեակի մը ետին, ճինասպիտակ մօրուքով, 85ամեայ ծերունի եկեղեցական մը :

Ձայնը անհասկնալի ըլլալու աստիճան ցած, բառերը կարծես կը խառնուին իրարու : Բառերը կորսնցուցած են իրենց շեշտը, հնչական յստակութիւնը :

Ծերունազարդ եկեղեցականը վաթսուն երկար տարիներու ծառայութեան տակ կքած, վեց տարիէ ի վեր գրեթէ քաշուած է ամէն գործէ, փակած է ամէն հաշիւ կեանքի հետ, բայց կը պահէ իր անընկճելի հաւատքը հանդէպ աստուածային արդարութեան :

Առաջին հարցումս անշուշտ կը վերաբերի իրեն վերագրուած նամակին : Սուրէն Արք. կ'ըսէ ·

— Փետրուար 28ին, կէսօրէ ետք, ժամը 3-3·30ին, սենեակս մտաւ Ցարութիւն Զազարեան անուն դիւանի ծառան, ըսելով թէ՝ Շահէ սրբազանը ղրկած է զինք, ժառանգաւորացի 1957-1959 տարեշրջանի աշակերտներէն՝ Տիրան Տէր-Աւետիսեանի համար բարի վարուց վկայագիր մը ստորագրել տալու :

— Ձեր մտքէն չանցա՞ւ, թէ կրնար խաղ մը ըլլալ :

— Ոչ, բնաւ մտքէս չանցաւ, թէ վեց տարի ետք ծանօթ պայքարներէն, երբ այլեւս քաշուած եմ ամէն գործունէութենէ, կրնան ինծի դէմ որեւէ դէշ տրամադրութիւն տածել այլեւս :

Թուղթը ստորագրեցի : Տարաւ : Չմտածեցի, թէ վարչականօրէն նման թուղթի մը վրայ ստորագրելս որքան անհրաժեշտ էր :

Քառորդ ժամ չանցած, ներս մտաւ Շահէ Սրբազան : Ստորագրուած նամակին մէջ բառ մը սրբագրուած է եւ նորը գրուած : Ուզեց որ այդ նոր նամակին տակն ալ ստորագրեմ, ու, թերթ մը թուղթ պատռեց՝ իբրեւ թէ առաջին վկայագիրը ըլլար :

Երկրորդ թուղթն ալ ստորագրեցի :

— Երբեք չկասկածեցա՞ք :

— Ի՞նչպէս կասկածէի : Թէեւ անձնապէս քովս գալը բացառիկ բան մըն էր, սակայն չէի կրնար երբեւիցէ յետին միտք մը վերագրել իրեն : Վերջապէս, ես կեանքէն վաղուց քաշուած եմ, որեւէ հաշիւ չունիմ մարդոց հետ ... Եւ յետոյ... Շահէ սրբազան վանքէն ներս ամէն ինչ է, — դիւանապետ, կալուածապետ, ժառանգաւորաց տեսուչ, ելեւմտական գործերու պատասխանատու, մէկ խօսքով՝ միաբանութեան նիւթական թէ բարոյական բոլոր գործերուն պատասխանատու մէկը : Ի՞նչպէս կրնայի նման մէկու մը հանդէպ կասկած ունենալ կամ զգացնել կասկածս : Աշխարհականներու պարագան տարբեր է : Չեմ գիտեր, մենք տարբեր մօտեցում ունինք իրարու հանդէպ : Ճիշդ է, պայքարներ եղան, պատահեցան կարգ մը անբաղձալի դէպքեր · գուցէ իրաւունք ունիք, հիմա երբ չարիքը պատահած է արդէն, սակայն այն ատեն ո՞րուն մտքէն կրնար անցնիլ, թէ նման սադայէլական խաղի մը զոհը կ'ուզէին ընել զիս : Կը կրկնեմ · այդ վայրկեանին մերժում մը կամ նոյնիսկ կասկածամտութիւն մը՝ անընկալելի էր ինծի համար :

— Ե՞րբ իմացաք ձեռագիրներու անհետացման լուրը :

— Յաջորդ օրը : Ու յանկարծ կասկածը արթնցաւ մէջս : Դիմեցի միաբաններէն մէկուն : Յայտնեց, թէ տեղեակ չէ նման աշակերտի մը գոյութեան : Դիմեցի ժառանգաւորացի փոխ տեսուչին՝ Արշէն Աբեղային, պահանջելով քննել մուտքի ընդհանուր ցանկը : — Այո, — պատասխանեց, — յիշեալ աշակերտը 1934ին աշակերտած է հոս : Անցեալ Դեկտեմբերին (1966), ինձմէ պահանջուած էր անոր համար աշակերտական վկայական մը տալ, տուի» : Փոխ տեսուչին յայտարարութեան վրայ կասկածս աւելի մեծցաւ : Դիմեցի դիւանի քարտուղարին՝ բողոքելու այս պատմութեան համար : Պատասխանեց, թէ առաջին նամակը դպրոցի պարզ նամակ մըն էր, իսկ երկրորդը, զոր դուք ստորագրեցիք, բարի վարուց վկայագիր մըն էր, որ դուք պէտք է ստորագրէիք, վարչական նկատումներով : *Սկսայ աւելի ջղայնանալ, առարկութիւններ ընել, սակայն զիս համոզեց, թէ այս բոլորին մէջ ինծի վնաս հասցնող բան մը չկայ :*

— Ո՞վ է դիւանի քարտուղարը, եւ յետոյ վկայ ունի՞ք :

— Քարտուղարին անունը Պ. Ղազարոս Պոտոսեան է, մեր վիճաբանութեան ներկայ էր Ց. Զազարեան : Նամակներուն քոփիները *ուզեցի Երկու նամակ ստորագրած էի, որով երկու* քոփի *պէտք է ըլլար : «Շահէ սրբազանին քովն են», ըսաւ : Շահէ սրբազան Լոնտոն մեկնած էր օր մը առաջ : Մինչեւ իր վերադարձը բան մը չպատահեցաւ, բայց ես շատ մտադրած էի : Շահէ սրբազան վերադարձաւ Մարտ 11ին :*

— Պատրիարքին հետ այս մասին բնաւ խօսակցութիւն չունեցա՞ք :

— Ոչ, ոչ մէկ անգամ պատրիարքը կամ Շահէ սրբազան այս առնչութեամբ հետս խօսակցութիւն չեն ունեցած : Այս մասին առաջին անգամ իմացայ դատախազէն :

Ըստ մեր կանոնագրութեան, նման պարագաներու, պատրիարքը նախ խնդիրը կը ներկայացնէ վարչական ժողովին, որ յետ քննութեան, քննիչ յանձնախումբ մը կը կազմէ : Այս վերջինը հարցը կը քննէ իր բոլոր կողմերով, հարցափորձի ենթարկելով խնդրին հետ առնչութիւն ունեցողները, *ապա կը պատրաստէ իր տեղեկագիրը, որմէ ետք, եթէ հարցը շատ լուրջ է, մասնաւոր կոչնագրով մը միաբանները կը կանչուին ընդհ. ժողովի ու դահլիճին մէջ ժողովը կը գումարուի, հարցը նկատի կ'առնուի : Մենք այսպէս ըրինք 1956ին, Եղիշէ սրբազանի պարագային, ու մեր որոշումը տեղեկագրեցինք Էջմիածին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան : Ընդհանուր պատերազմէն առաջ, կը տեղակագրուէր Պոլսոյ ազգային իշխանութեանց, ըստ մեր կանոնագրին :*

— Ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ հարցաքննութիւնը :

— Դատախազ մը քովս եկաւ 14 Մարտին : Յետ պաշտօնական հարց ու փորձի, ինծի ներկայացուց թուղթ մը, հարցնելով թէ այդ ստորագրութիւնը ի՞մս է :

— Գրութիւնը չկարդա՞ց :

— Ոչ, չկարդաց, սակայն յիշեց թուականը, 12 Փետր. 1959 :

— Դատախազը առանձի՞ն եկաւ :

— Դատախազին հետ եկած էր նաեւ Տէր Կարապետը, իբրեւ թարգման : Կար նաեւ պատրիարքին փաստաբանը : Ես բնականաբար չէի կրնար տեսնել մատնանշուած գրութիւնը : Տէր Կարապետին խնդրեցի, որ սենեակին վրայէն խոշորացոյցը տայ ինծի : Ինծի համար յայտնի էր այլեւս ամէն բան : Պէտք իսկ չունէի տեսնելու : *Ապա ըսի ·*

« Այո, ստորագրութիւնը իմս է կարծեմ ու սկսայ պատմել, թէ այս թուղթը ո՛չ թէ 1959ին ստորագրուած է, այլ այս տարուան 28 Փետրուարին : Պատմեցի Շահէ սրբազանի ստորագրել տուած թուղթերուն մասին » :

Դատախազը նկատի առնել չուզեց :

— Զբողոքեցի՞ք :

— Ի՞նչպէս բողոքէի, երբ չուզեց իսկ մտիկ ընել զիս : Առաջարկեց որ թուղթը ստորագրեմ, ստորագրեցի :

Երկրորդ անգամ դատախազը քովս եկաւ 18 Մարտ, Շաբաթ օրը կէսօրուան մօտ : Հարցուց Գանձատան բանալիի եւ Ա. Սանտրիկեանի մասին :

«Պէտք եղած բացատրութիւնները տուի :

« Հետը եկած էր Զարեհ աբեղայ Թոփալեան :

« Սանտրիկեանի համար ըսի, թէ ինծի անծանօթ մէկն է : *Ուզեցի բացատրել, թէ գործին մէջ դաւադրութիւն կայ : Անգամ մըն ալ կրկնեցի, թէ* այդ նամակի խնդիրը կեղծիք մըն էր : *Նկատի առնել չուզեց :*

« Յայտարարութիւնս ստորագրելու համար ներկայացուց : Մերժեցի բողոքելով, որ խօսքերս նկատի չեն առնուած :

« Երրորդ անգամ ըլլալով եկաւ Կիրակի, 19 Մարտ 1967ին, կէսօրէն առաջ :

« Նոյն ձեւի հարց ու փորձեր ըրաւ : Ես դարձեալ Շահէ սրբազանին խաղցած խաղի մասին խօսեցայ : Մտիկ ընել չուզեց : Զգեց գնաց : Բան մըն ալ չստորագրեցի : ԵՐԲ ԻՆՔԸ ԶՈՒԶԵՐ ԻՄ ԱՌԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՍ ՄՏԻԿ ԸՆԵԼ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ ԸՍՏ ԻՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՍ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԾ ԽՆԴԻՐԸ, ԵՍ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՐՆԱՅԻ ՍՏՈՐԱԳՐԵԼ :

« Երբ առաջին անգամ յայտնեց, թէ ես Սանտրիկեանին ձեռագիրներ եմ տուած, խնդացի : Ըսի՝ սուտ է եւ ուզեցի բացատրել խնդիրը, սակայն մտիկ ընել չէր ուզեր» :

— Ի՞նչ կը մտածէք այս բոլորի մասին :

— Ես այն համոզումը ունիմ, թէ արդարութիւնը երեւան պիտի ելլէ ուշ կամ կանուխ : Կարելի չէ ճշմարտութիւնը ծածկել յաւիտեանս : Ես կը ներեմ բոլորին : Իմ միակ մտահոգութիւնս եղած է ու կը մնայ այս պատմական վանքին վիճակը : Այս ընթացքով օր մը հայ ազգը մեծ յուսախաբութեան մը առջեւ պիտի գտնէ ինքզինքը :

— Այլ գողութիւններ ալ եղա՞ծ են :

— Ձեռագիրներու գողութենէն զատ ուրիշ գողութիւններու մասին խօսիլը ինծի չի վերաբերիր :

Ես այս կեանքէն հրաժեշտ առնելու վըրայ եմ : Ես իմ ազգիս տուի ինչ որ կըրնայի տալ իմ միջոցներուս չափով, իմ պայմաններուս համաձայն : Խիղճս հանգիստ է :

— Հապա ձեր պայքարնե՞րը :

— Պայքա՞ր : Այո, այո, ես պայքարեցայ Եղիշէի դէմ, սակայն այդ պայքարը այս վանքին շահերուն համար էր : Մեր պայքարը կրցաւ միայն քանի մը տարիով ուշացնել խորտակումի շրջանը :

« Զիս սեղմումի ենթարկելով, դրանսքով պահակներ դնելով, որպէսզի զիս կղզիացնեն, չէզոքացնեն արտաքին աշխարհի հետ, ոչ մէկ շահ կրնան ապահովել Եղիշէ պատրիարքին :

— Ի՞նչպէս կը տեսնէք վանքին ապագան :

— Վանքի ապագան կախում ունի ազգին բռնելիք ընթացքէն : Ս. Յակոբայ միաբանները այլեւս ոչ մէկ ձեւով կրնան իրենց ձայնը պարտադրել··· անցա՛ծ են այդ օրերը :

« Ես իմացուցած եմ այս մասին Էջմիածին, կատարած եմ պարտականութիւններս :

«Թող Տէրը ըլլայ մեր գերագոյն դատաւորը : Աստուծոյ արդարութիւնը ոչ կը գնուի եւ ոչ ալ բռնութեան առջեւ տեղի կուտայ :

«Թող Աստուծոյ կամքը ըլլայ » :

— Մամուլին բռնած դիրքին տեղեա՞կ էք :

— Այո, այո, իմացած եմ ու կը զգամ : Ուրախ եմ, որ կուսակցական շահեր չէր կրցան գերակշիռ ըլլալ նման զուտ ազգային բնոյթ կրող հարցի մը մէջ :

« Վաթսուն տարի ծառայած եմ ազգիս ու եկեղեցիիս ու կրնամ ըսել, թէ որեւէ ատեն չեմ ուզած ենթարկուիլ ոչ ոքի ազդեցութեան : Չեմ ուզած խտրութիւն դրնել սա կամ նա հոսանքի միջեւ : *Եթէ պայքարած եմ մէկու մը դէմ ու պաշտպանած մէկ ուրիշը՝ ըրած եմ միայն ու միմիայն մղուած իմ անձնական համոզումներէս :*

« Եթէ հոս դատախազ մը չուզեր նըկատի առնել ամբաստանուող զոհի մը դիտողութիւնները, Աստուծոյ արդարութիւնը պէտք չունի ինքնապաշտպանութեան » :

Ու տխրօրէն կը ժպտի :

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

26 - 4 - 1967

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն ըստ Թրքական թերթերուն. — «Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, 10-15 հոգի աղմկալից ցոյց մը ըրին Մոսկուայի մէջ, Թրքական դեսպանատան առջեւ : Հայ ցուցարարներ էին, որոնք կը բողոքէին 52 տարի առաջ պատահած ջարդերուն դէմ : Ամէն տարի նոյն թուականին այսպիսի ցոյցեր կը պատահին» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱ հասած է Լեհաստանի արտաքին նախարարը՝ Ռափացկի, պաշտօնական այցելութեան :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Իլիա Էհրընպուրկ համաձայն չէ Սինիավսկիի եւ Տանիէլի դատապարտութեան թէեւ «իրենց գործերը չեմ սիրեր» :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ մէջ բացուած է «Ռըսըլ դատական ատեանը » : Այս առթիւ Ժան-Փօլ Սարթր յայտարարած է «երդուեալներ ենք, ոչ դատաւորներ : Պատերազմական ոճիրներ միշտ ալ գործուած են Նիւրըմպերկի դատավարութենէն ի վեր, Քսան վերջին տարիներու պատմական մեծ դէպքերուն ընթացքին եւ ոչ մէկ ատեն նման ատեան մը այսքան անհրաժեշտ եղած է : Հոս ենք ճշդելու համար թէ Միացեալ Նահանգներու դէմ եղած պատերազմական ոճիրներու ամբաստանութիւնները ճիշդ ե՞ն : Բայց ոչ դատապարտելու ոչ ալ անպարտ արձակելու իրաւասութիւն ունինք : Աշխարհի ժողովուրդները կրնան դատել համաձայն այն եզրակացութեանց որոնց պիտի յանգինք » :

ՊԱՊԸ պատգամ մը արտասանեց, նըւիրուած գլխաւորաբար մամուլին եւ Եկեղեցւոյ յարաբերութեանց : Պօղոս Զ. շեշտեց «դաստիարակ եւ առաջնորդ, միջնորդներն են ճշմարտութեան եւ հանրութեան միջեւ» : Այս պատգամով, Պօղոս Զ. կը ծանուցանէր նաեւ « Ընկերային Հաղորդակցութեանց Համաշխարհային Օրը» (այս Կիրակի) :

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, թղթատարը փակ ըլլալով, «*Յառաջ*» լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Մայիս 6 :

ՊՐԱԶԻԼ

Պրազիլ իր 3·290·000 քառ. մղոն հողային տարածութեամբ աշխարհի հինգերորդ մեծագոյն պետութիւնն է, իսկ ութերորդը՝ իր 85 միլիոն բնակչութեամբ:

Հարաւային Ամերիկայի հարստութեան, հողային տարածութեան եւ բնակչութեանը կէսը կեդրոնացած է հոս: Այս երկիրը, որ ունի Եւրոպայի տարածութեամբ մշակելի հող, աշխարհի մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ սուրճի արտադրութեան եւ երրորդ տեղը՝ շաքարի, եգիպտացորենի, քաքայի եւ ծխախոտի արտադրութիւններուն մէջ:

Այս համայնատարած երկիրը ունի աշխարհի ամէնէն հարուստ ջրաղբիւրները՝ ելեկտրուժի հայթայթման համար, մէկ եօթներորդը աշխարհի երկաթի պաշարներուն, 16 առ հարիւրը անտառներուն եւ անհաշուելի հարստութիւն մը ոսկիի, արծաթի, ադամանդի եւ ուրիշ մետաղահանքերու:

Այս մեծութիւնը եւ հարստութիւնը խորապէս ազդած է Պրազիլիացիներու նկարագրին եւ հոգեբանութեան վրայ: Արդէն իրենց ազգային փառերգը ունի հետեւեալ տողերը, այնքան յատկանշական.

Բնութիւնը քեզ ստեղծեց հսկայ
Հիասքանչ եւ հզօր
Եւ քու ապագադ
Պիտի հաստատէ այս հզօրութիւնդ:

Այսուհանդերձ, այսօրը երէկուան վաղըն է, եւ բազմազան երէկուան յոյսեր դեռ կը մնան լոկ բաղձանքներ: Արդարեւ, Հարաւային Ամերիկայի բոլոր միւս երկիրներուն նման, Պրազիլ եւս ունի իր հոգերը եւ ցաւերը: Այսպէս, Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, մանուկներու մահացութեան ամէնէն բարձր տոկոսը՝ 11,2 առ հարիւր, այս երկրին մէջ կ'արձանագրուի: Անգրագիտութեան (50 առ հարիւր) եւ անձ գլուխ շահու (285 տոլար) տեսակէտով երրորդ տեղը կը գրաւէ Լատին Ամերիկեան երկիրներուն մէջ:

Պրազիլիացի հողատէրերը, որ երկրին բնակչութեան մէկ առ հարիւրը կը ներկայացնեն, իրենց ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած են արգասաբեր հողերուն 47 առ հարիւրը: Հարստութիւնը իրեն կողակից ունի չքաւորութիւնը, հիւանդութիւնը, եւ այն աստիճանի, որ մարդիկ նոյնիսկ բողոքելու եւ իրենց վիճակէն դժգոհելու «կամքէն» զուրկ են: Կեանքին միջին տեւողութիւնը հոս 55 է, երբ տնտեսապէս զարգացած երկիրներու մէջ 72 է ան: Պրազիլացիներուն քառասուն առ հարիւրը հիւանդութենէ մը վարակուած է:

Գիւղատնտեսութիւնը, որ նախնական միջոցներով կը կիրարկուի, հնարաւորութիւն չունի զոյգ քալելու բնակչութեան աճին հետ, որ անցեալ տարի եղած է 2 միլիոն 700·000: Սակայն, Պրազիլի հողագործական գործիքները եւ աշխատանքի միջոցները այնքան նախնական եւ սահմանափակ են, որ երկիրը այժմ, բաղդատմամբ երեսուն տարի առաջուան, աւելի նուազ եգիպտացորեն եւ ցորեն կ'արտադրէ: Նկատի պէտք է ունենալ նաեւ, որ արտադրութեան մէկ չորրորդը կը փճանայ դեռ վաճառքի չորուած՝ փոխադրութեան սահմանափակ միջոցներու հետեւանքով: Քանի մը առատ բերքերէն է սուրճը, որուն արժէքը չնուազեցնելու մտադրութեամբ կառավարութիւնը նիւթական յատկացումներ կ'ընէ գիւղացիներուն, որպէսզի արմատախիլ ընեն սուրճի թուփերը եւ արտադրութիւնը մինչեւ 1968 նուազեցնեն 18 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Զքաւորութեան մէջ տուայտող գիւղացիները, աւելի լաւ կեանքի մը հեռանկարով, ամէն ամիս հազարներով կը խուժեն մեծ քաղաքները, ուր կը գտնեն աւելի եւս չնչուած աղքատութիւն եւ յուսահատութիւն: Օրինակ, Հիւս. Արեւել. նաւահանգիստին՝ Ռըսիֆի բնակչութեան քառասուն առ հարիւրը (մէկ միլիոնի վրայ) կ'ապրի մոքամպօներու (թիթեղեայ հիւղակներ) մէջ: Զունին մաքուր ջուր, ելեկտրականութիւն եւ առողջապահական պայմաններ: Ոճիրը եւ հիւանդութիւնը այնքան ներկայութիւն մըն է, որքան միլիոնաւոր ճիաճանճերը: Ռիոյի մէջ, աւելի քան 600·000 հոգի,— 15 առ հարիւրը քաղաքի բնակչութեան,— կը բնակի հիւղակներու մէջ, տարածուած քաղաքամերձ բլուրներու վրայ:

Պրազիլի ցաւերէն եւ հոգերէն մէկը լուսաւորութեան պակասն է, որուն հետեւանքով ժողովուրդին կէսը անգրագէտ է: Մինչեւ 1922 Պրազիլ նոյնիսկ համալսարան չունէր, եւ միայն, Պելժիոյ Ալպեռ Թագաւորի այցելութեան առթիւ, — երբ այս վերջինը փափաքեցաւ խօսիլ համալսարանական ուսանողներու հետ, — է որ հաստատուեցաւ երկրին առաջին համալսարանը: Այսօր, 170·000 ուսանողներ կան միայն պրազիլեան համալսարաններու մէջ: (Արժանթին, որ Պրազիլի բնակչութեան կէսը ունի, նոյնքան թիւով համալսարանական ուսանողներ ունի): Ուսանողներուն կէսը կը հետեւի փիլիսոփայութեան եւ օրէնսդրութեան ճիւղերուն, քիչեր՝ երկրին անհրաժեշտ մասնագիտութիւններուն: Կառավարութիւնը, քաջալերելու համար համալսարան յաճախել փափաքողները, հրահանգեց, որ նկատի չառնուին քննութեան արդիւնքները այն ուսանողներուն, որոնք կ'ուզեն ուսման համար ընտրել բժշկական, ճարտարագիտական եւ մասնագիտական ճիւղերը: Կառավարութիւնը որոշած է նոյնպէս կրկնապատկել համալսարաններու այժմու թիւը (41):

Այս դժբախտ երեւոյթին մեծ պատասխանատուներէն է կաթողիկէ եկեղեցին, որ միշտ դէմ եղած է պետական դպրոցներու հաստատումին եւ, կը վարէ երկրորդական դպրոցներուն ութսուն առ հարիւրը: Երբեմն, նոյնիսկ, հակակրութիւն ցոյց տուած է աղքատներու ուսման նկատմամբ, թէեւ վերջերս եկեղեցին «զարթնումի» նշան ցոյց կուտայ, այսուհանդերձ աւանդականութեան միջնաբերդըն է դեռ երկրի մը մէջ, ուր բնակչութեան 95 առ հարիւրը կաթողիկէ է: Պրազիլի չորս կարդինալներէն միայն մէկը գործօն մասնակցութիւն ցոյց կուտայ ընկերային բարեփոխման աշխատանքներուն մէջ:

Եկեղեցին, արդարեւ, «դաշնակցած» է Պրազիլի ազնուական դասին հետ, որ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած է երկրին հարստութեան մեծ մասը: Եկեղեցին տէր է անսահման հողերու: Այս պարագան զաղտնի կը պահուի: Որովհետեւ կաթողիկէ եկեղեցին հեռու է ժողովուրդէն, իր դիրքն ալ աստիճանաբար կը տկարանայ: Եկեղեցին հազիւ 11·000 կրօնաւորներ ունի, այլ խօսքով՝ ութսուն հազարի մէկ հոգեւորական: Ու այս թիւին քառասուն առ հարիւրը օտարականներ են: Բողոքականութիւնը աստիճանաբար կը ծաւալի՝ 1900ին 40·000 էր բողոքականներու թիւը, այժմ՝ երեք միլիոն: Աւելի լայն ծաւալ կը ստանայ հոգեպաշտութիւնը, որ ունի տասը միլիոն հետեւորդներ: Ասոնք կը կիրարկեն ամէն ինչ՝ ափրիկեան կռապաշտութենէ մինչեւ բընութենապաշտութիւն եւ մաքումպա:

Բնակչութեան տեսակէտով երկիրը այլազան, այլ սակայն, ներդաշնակ պատկեր մը կը ներկայացնէ: Բնակչութեան 65 առ հարիւրը սպիտակամորթներ են (թէեւ շատ խառնածին), մնացեալ 35 առ հարիւրը՝ շագանակագոյն եւ սեւամորթ: Ամազոնի շրջանին մէջ, — Պրազիլի կէսը, — կ'ապրին հնդկական 150 ցեղեր՝ տանեակ բարբառներով եւ քարէ դարու ապրելակերպով: Ցեղային տարբերութիւններէն զատ, կան նաեւ զանազան ազգութեան պատկանող գաղթականներ, — Փորթուկալցիներ, Իտալացիներ, Ճափոնացիներ, Գերմանացիներ, Պուլկարացիներ, Լիբանանցիներ, եւ, նոյնիսկ, Իսլանտացիներ: Միայն Սան Փաուլոյի մէջ 90 ազգերու պատկանող փոքրամասնութիւններ կան:

Պրազիլի քաղաքները եւս իր ժողովուրդին նման այլազան եւ բազմազան նկարագիր ունին: Ռիոյի քաղաքացիները, — աւելի ճանչցուած Քարիոքա անունով, — կենսուրախ եւ անհոգ մարդիկ են, ծովափի վրայ հանգիստ, լողանք, պար, երգ:

Սան Փաուլօ, ընդհակառակն, երկրին առեւտուրի կեդրոնն է: Վեց միլիոն բնակչութիւն ունեցող այս քաղաքը ունի 25 հազար ճարտարարուեստի ձեռնարկութիւններ, որոնց արտադրութիւնը կը կազմէ բովանդակ Պրազիլի ճարտարարուեստի արտադրութեան երեսուն առ հարիւրը: Սան Փաուլօյին լրջադէմ է: Քաղաքը ունի հինգ հարիւր ակումբ, 464 գիշերային զբօսավայրեր եւ հազարի մօտ ճաշարան: Օրուան ընթացքին 416 հազար ինքնաշարժ կ'երթեւեկէ քաղաքին մէջ:

Սալվատոր, Պրազիլի ամէնէն հին եւ հինգերորդ մեծ քաղաքը (850 հազար բնակիչ) ափրիկեան դիմագիծ մը ունի:

Այսուհանդերձ, ամէնէն ինքնատիպ եւ յատկանշական քաղաքը՝ Պրազիլիան է, երկրին նոր մայրաքաղաքը, որ իր փարթամութեամբ եւ արդիականութեամբ կը խորհրդանշէ Պրազիլի վաղը՝ ապագան մեծ եւ լայնատարած:

Թ. Ա. Բ.

ԹԱՆԶԻՄԱԹ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թանզիմաթը ուղղակի չփոթեցուց Պոլսոյ հայ ղեկավարները: Անոնք բացարձակ յոյսեր դրին առաջին իսկ պահէն Կիւլհանէի մէջ կարդացուած հրովարտակին վրայ, հիմնական բարւոքում ակնկալելով անկէ հայ ժողովուրդին համար եւ զայն հռչակելով Թուական մը, ուրկէ կոչուած պիտի ըլլար սկսիլ զարթօնքի շրջանը հայ ժողովուրդին:

Հայոց զգացած այդ յափշտակութեան տպաւորութիւնը երեք քառորդ դար ետք ալ դեռ կը պահէ Օրմանեան, ու չի վարանիր գրելու՝ Սուլթան Մէճիտի անձը իր ընթերցողներուն ներկայացուցած ատեն:

«Ապտիւլ Մէճիտ երիտասարդ կայսրը, իւր հօր սկզբունքներուն հաւատարիմ ժառանգ եւ նոր դաստիարակութեամբ զարգացած, փափաքեցաւ ալ աւելի առաջ մղել իր հօր սկսած յառաջդիմութեան եւ բարեկամութեան եւ արդար կառավարութեան ձեռնարկը եւ իր ժողովուրդին բարեկեցութեան եւ հնարաւորութեան սահմանին մէջ հաւասարութեան եւ ազատութեան բարիքը ճաշակել տալ: Այդ նպատակով կազմուեցաւ Խաթթը Հիւմայունը իբր Թանզիմաթի կամ բարեկարգութեան հիմը»:

Թանզիմաթը չէր կրնար չանդրադառնալ հայ կեանքին վրայ: Անուղղակի դրդիչ եղաւ ան, որ թափ ստանայ հայ ժողովրդական խաւերու մէջ խմորուիլ սկսող շարժումը ազգ. կեանքէ ներս ալ:

Պոլսոյ հայ ղեկավարութեան պատրանքներուն մէջ դեր կատարած կը թուի ըլլալ Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշան իր անձով:

Ռէշիտ փաշան իր շուրջը Հայեր եւս ունեցաւ, ոմանք ուղղակի իբր գործակից, ուրիշներ զանազան առիթներով իրեն հետ շփման մէջ: Հայ դէմքերու կապը Թանզիմաթի հեղինակին հետ չէր կրնար փոխադարձ համակրութիւն չստեղծել եւ դրդիչ չըլլալ այն վստահութեան, որով Հայերը Թանզիմաթը ողջունեցին առաջին օրէն, հաւանաբար միշտ այն յոյսով, որ Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշան պիտի յաջողի կիրարկել զայն ինչպէս յաջողեր էր զայն հռչակել տալ:

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի
— ԳԻՇԵՐԸ —

— Ա՜խ, եկա՞ր, ի՞նչ խապրիկ բերիր Տարօնէն, գոչեց: Նորեկը վազեց հօրս մօտ եւ իր հուժկու բազուկներով գրկելով զայն, սկսաւ երախայի նման լալ եւ համբուրել, մինչ Մխիթար Թաշճեանը երեսին՝ անկիւն մը քաշուած կը հեծկլտար: Ես եւ մայրս չդիմանալով սրտահեղեք տեսարանին դուրս կ'ելլէինք սենեակէն, երթալ փղձկելու համար միջանցքին մէջ:

Եկողը յայտնի Մ... էր: Բնիկ Տարօնցի, այս զտարիւն Հայը յիսուն տարի առաջ ակամայ խլամացած էր ամբողջ ընտանեօք: Սակայն, թէ՛ երկրին մէջ, թէ յետագային, իր պատասխանատու պաշտօններու բերումով, մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր հայ ազգին: Իր գաղտնի գործունէութեամբ, մահուընէ ազատած էր ազգային եւ կուսակցական դէմքեր: Իսկ պատերազմի տարիներուն, տեղահանութեան ժամանակ, իբր Մուսուլի կառավարիչ, հազարաւոր հայ բեկորներ փրկած էր ստոյգ մահէ: Դժբախտաբար Մ... չկրցաւ ժամանակին օպտագործել պատեհ առիթը եւ հեռանալ Թուրքիայէն: Զինադադարէն ետք մնաց Պոլիս: Բազմանդամ ընտանիքի հայր էր եւ կառավարութիւնը կասկածամտութեամբ կը հետեւէր իր քայլերուն: Ունէր հինգ զաւակ, երկու մանչ եւ երեք աղջիկ, որոնք ծնած էին Մշոյ մէջ եւ գաղտնի կնքուած հայ քահանայի ձեռքով:

Մեծ մանչը, կարծեմ սպաննուեցաւ պատերազմին՝ Թըքական ճակատի վրայ: Զինադադարին՝ կրցաւ միայն ազատել իր երկու աղջիկները, Տարօնցի հայրենակիցներու միջոցաւ, զանոնք ղրկեց Ամերիկա եւ ամուսնացուց Մշեցի Հայերու հետ: Միւս երկու զաւակները ինքը եւ իր կինը դժբախտաբար մնացին Պոլիս: Կը թըղթակցէր իր աղջիկներուն հետ եւ մտադիր էր ընտանեօք հաստատուիլ Ամերիկա, երբ մահը վրայ հասաւ 1946ի առեններ, Պոլսոյ մէջ:

Անցեալին, իր պաշտելի ծննդավայրէն, գաղափարական եւ հոգեկան ամուր կապերով հայրս կապուած էր Մ...ին, որուն երեւումը Պոլսոյ մեր տանը մէջ՝ իր վերջին օրերու սփոփանքը եղաւ:

×

Զկարողանալով հանդուրժել Օսմ. խորհրդարանի մէկ նիստին, Թուրք երեսփոխաններու եւ հայ Պօշկէզէնեան երեսփոխանին այն ամբաստանութեանց, թէ Հայերը մեղաւոր էին եւ արժանի ջարդուելու իրենց դիմադրութեան եւ ապստամբութեան պատճառաւ, հիւանդ եւ անճար հայրիկս, խորապէս յուզուած, իր մահուընէ մէկ շաբաթ առաջ, զիս իր մօտ կանչեց, գրիչ եւ թուղթ ուզեց, դողդոջ մատներով փորձեց Թուրքերէն բողոքագիր մը ուղղել Օսմ. Երեսփոխանական ժողովին: Սակայն չկրցաւ շարունակել, խորունկ ախ մը քաշեց, գրիչը սահեցաւ մատներէն եւ գլուխը ինկաւ բարձին: Պահ մը ետք, տխուր նայուածքով մը, առաջարկեց ինծի որ նստիմ իր քով բազմոցին վրայ եւ գրեմ, ինչ որ ինք թելադրէ: Ես, շուարած, ըսի.

— Հայրիկ, ես Թուրքերէն չեմ գիտեր:

— Ես Թուրքերէն ըսեմ, դուն հայերէն գրերով գրէ աղջիկս, ըսաւ եւ, հեւ ի հեւ անապարանքով, արտակարգ յուզումով եւ ոգեւորութեամբ, սկսաւ պաշտպանել հայ ժողովուրդը, ապացուցանել մեր բացարձակ անմեղութիւնը եւ հերքել ամբաստանութիւնները: Այլափոխուած էր: Կարծէք մահամերձ մը չէր խօսողը, այլ աներեւոյթ տեսիլքէ տարուած առաքեալ մը, կամ ամպիոնի վրայ կեցած ճառախօս մը, որ կը խօսէր բազմութեանց ...: Զարմանքով եւ ներքին ուրախութեամբ կը դիտէի զայն եւ միամտօրէն կը մտածէի որ այսքան եռանդով խօսող մէկը չի կրնար մեռնիլ: Բացի այդ, գիտնալով հանդերձ որ ծանրապէս հիւանդ է, երեւակայութեանս մէջ զայն վերածած էի գերմարդկային էակի մը եւ չէի հաւատար իր մահուան:

Արագ արագ, թուղթի կտորի մը վրայ կը գրէի հայերէն ինչ որ հայրս կ'ըսէր Թուրքերէն: Յանկարծ, լռեց, ուժասպառ գոցեց աչքերը: Իր ալեկոծ հոգին պարպած ու հանդարտած էր: Խաղաղութիւն մը իջաւ դէմքին վրայ: Զայն կրկին խօսեցնելու համար, տխուր եւ անձայն, թուղթի կտորը ձեռքս, անշշուկ, դուրս ելայ սենեակէն:

Յաջորդ առաւօտ, հայրենակից Վարդան Տէր-Ներսէսեան, որ հմուտ էր Թուրքերէնի, պաշտօնական թուղթի վրայ գրեց թաքրիրը, հայրս ստորագրեց եւ ղրկուեցաւ Օսմ. Խորհրդարան: Քանի մը օր ետք տեղական թերթերը գրեցին այդ թաքրիրի մասին: Երբ թերթը ձեռքս բռնած, կեցած իր սնարին, զայն ուրախացնելու համար կը կարդայի բարձրաձայն, թէ «Մշոյ Գեղամը թաքրիր մը ղրկած է Երեսփոխանական Ժողովին», եւ հայրս ընդմիջեց. — Ախ մը քաշեց, — հազիւ լսելի ձայնով մը մրմնջեց. — Թող գրէին Աւերակ Մշոյ Գեղամը, Մշոյ Գեղամը որ մահամերձ է»:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԻՒՐՆԵԱՆ

(5 Շար.)

Ռէշիտ փաշայի հետ մտերմացած Հայերուն մէջ պէտք է յիշել առաջին հերթին Յակոբ Կրճիկեանը (1806 – 1865), իր շրջանին խոշոր հայ գործիչներէն մին, որ ռահվիրաններէն մէկը պիտի դառնար հայ կեանքին մէջ սկիզբ առնող սահմանադրական շարժման :

Հայ բանասէր մը Կրճիկեանի մասին կը գրէ նոյնիսկ, թէ՝ «իրապէս եւրոպական զարգացմամբ առաջին օսմանեան պաշտօնատարն էր գրեթէ ինք: Իր ազդեցութիւնը Ռէշիտ փաշայի վերականգնիչ գործունէութեան մէջ խորապէս զգալի եղած է, ինչպէս պատրիարքարանի գործերը բարեկարգելու աշխատութեան մէջ» :

Հմայքը, զոր Ռէշիտ փաշա ստեղծեր էր հայ շրջանակներու մէջ, չափով մը անպարտական է իր հայ խորհրդականին : Այդ հմայքը աւելի պիտի շեշտուէր, երբ Ռէշիտ փաշա, միշտ իր հայ խորհրդականին միջամտութեամբը, պիտի աջակցէր հայ կեանքէն ներս փորձուած բարեկարգման քայլերուն ալ :

Մուսթաֆա Ռէշիտ փաշայի հիացողներուն մէջն էր նաեւ Յովսէփ Պէշլեան, համբաւաւոր հայ բժիշկը (1825 – 1866), որ Ադրիանապոլիս ծնած եւ 1839ին աշակերտած Մխիթարի ճեմարանին, Փարիզի բժշկական համալսարանին հետեւած էր եւ 1850ին դարձած էր Պոլիս եւ ատեն մը Ազգ. Հիւանդանոցի բժշկապետութիւնը վարած: 1854ին ֆրանսերէն լեզուով լոյս ընծայած է «Լա Թիւրքի Մետիքալ» խորագրով երկը, որ իր առջեւ բացած է Ֆըրանսայի բժշկական ակադեմիայի դռները :

Ռէշիտ փաշայի գործով հմայուած հայ երիտասարդութեան մաս կը կազմէր նաեւ Յակոբ Մելիք, որ ճարտարապետութիւն ուսած էր Ռէշիտ փաշայի Փարիզի դեսպանութեան օրերուն եւ որ պիտի դար յետոյ հաստատուիլ Պուքրէշ՝ ականաւոր դէմք մը դառնալու համար ռումանական կեանքի մէջ, մասնակցելով նոյնիսկ 1848ի յեղափոխութեան :

Փարիզի « Մասեաց աղաւնի» հանդէսը 1855ին, կը թուէ անունները խումբ մը Հայերու, որոնք անցեալ դարու կէսերուն ուսում առին Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ եւ յետագային հանդիսացան կարկառուն դէմքեր : Այդ դէմքերուն կարգին յիշուած են Սերոբէ Վիչէնեան (Սերվիչէն), Գասպար Սինապեան, Յովսէփ Պէշլեան, Նահապետ Ռուսինեան, Միքայէլ Խորասանճեան, որոնք ականաւոր դարձան իբր բժիշկ, Գրիգոր Աղաթօն, Գէորգ Սթիմարաճեան, Յակոբ Ամասեան, Յովհ. Թիւյսիւզեան, Տատեան եղբայրներ, որոնք հետեւեցան գիտական ասպարէզներու, Նիկողոս եւ Սարգիս Պալեանները, Պիլէզիկճեան եղբարք, Աբրահամ Սաղաթեան, որոնք հռչակուեցան արուեստներու մէջ, Յովսէփ Շիշմանեան, Ստեփան Ոսկան, Կարապետ Ութուճեան, Ճանիկ Արամեան, որոնք իրենց թանկագին նպաստը բերին հայ գրութեանց եւ ուրիշներ :

Ռէշիտ փաշա քաջալերած պէտք է ըլլայ հայ երիտասարդները, որոնք ուսանելու կ'երթային եւրոպական ոստաններու մէջ: Այդ երիտասարդներէն շատերը յետագային դեր պիտի կատարէին Թուրք պետական կեանքի մէջ, առանց մոռնալու անշուշտ իրենց սեփական ժողովուրդը :
Նաւորն էր փաշային :

Թուրք պետական միւս մարդոց նման՝ Ռէշիտ փաշա եւս իր շուրջն ունէր գործի հայ մարդիկ : Յիշենք, առաջին հերթին Մկրտիչ Ճիզմէճեան ամիրան, որ սեղանաւորն էր փաշային :

« Կիւլհանէի Խաթթը Հիւմայունը, — կ'ըսէ ֆրանսացի պատմագիր մը, — դէշ կերպով գործադրուած էր: Իսլամներու եւ ռայեաներու միջեւ հաւասարութիւնը ընաւ չէր ապահովուած ... Տուրքերու հաւաքման նախկին յոռի դրութիւնը դարձած էր ետ, միշտ կամայական, առաւելապէս ծանրացած միշտ քրիստոնեաններու վրայ, հարստահարութիւններով եւ բռնութիւններով միասին, նահանգներու կառավարիչները շատ դէշ կերպով կ'ընտրուէին միշտ, սուլթանը ժամանակ կամ ուժ կամ թէ կամք չէր ունեցած փոխելու անոնց աւարառու եւ բռնապետի դարաւոր սովորութիւնները : Դուռը յոռի կերպով կ'երաշխաւորէր կեանքի, պատուոյ եւ ինչքի ապահովութիւնը իր քրիստոնեայ հպատակներուն» (Է. Տրիօ, Արեւելեան խնդիրը եւ Հայկ. Հարցը, Կ. Պոլիս, 1913) :

Նահատակութեան դէպքեր ալ եղան նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ, նոյնիսկ Թանզիմաթի մեղրալուսնի օրերուն: Եղերական դէպք մը, որ պատահեցաւ այդ օրերուն, պիտի գար ծիծաղիլ միամտութեանը վըրայ բոլոր անոնց, որոնք կարծեր էին, թէ Թանզիմաթը երկրին մէջ բան մը փոխած է :

Յովակիմ Թաւուքճեանի դէպքն էր ատ:

Սամաթիացի երիտասարդ մըն էր Յովակիմ, որ յանկարծական մղումով մը իսլամութիւնը ընդունած էր 1839ին, յետոյ զղջացած եւ քրիստոնէութեան դարձած էր գաղտնի, ջանալով հետքը կորսնցնել : Ձեռք անցած սակայն ի վերջոյ 1843ին, բռնութեանց ենթարկուած էր իսլամութեան գիրկը դառնալու համար կրկին, բայց մնացած էր անյողդողդ : Պատրիարքարանը քաջութիւն չունէր Բ. դուռ բողոքելու. իսլամութեան օրէնքը բացարձակ էր. քրիստոնեան իսլամանալէ ետք իրաւունք չունէր իր հին կրօնքին վերադառնալու : Ազգ. իշխանութեանց միակ յանդգնութիւնը այն եղաւ, որ Ռուսիոյ դեսպանին դիմեց եւ անոր խորհուրդով նաեւ անգլիական դեսպանին, որ լորտ Քաննինկն էր: Անգլիոյ դեսպանին բողոքը Բ. դրան մօտ որեւէ օգուտ չունեցաւ, սակայն մեծ վեզիր Րիւֆ փաշան չկրցաւ ազդել Շէյխ ուլ Իսլամին վրայ, խեղճ տղան դատուեցաւ, դատապարտուեցաւ մահուան եւ գլխատուեցաւ 1843 Օգոստոս 17ին, Կիւլհանէի կատակախաղէն ոչ իսկ չորս տարի ետք:

Օրմանեան ,որ առհասարակ մէկն էր Թանզիմաթի շրջանը գերագնահատողներէն, արձանագրելով բոլոր այս «փոփոխութիւնները», կ'եզրակացնէ. «Յովակիմ Թաւուքճեան նահատակին անունը կապուած է այդ բարեյաջող փոփոխութեանց հետ, իբրեւ սկզբնապատճառ կրօնից ազատութեան սկզբունքին ընդարձակուելուն եւ շատ մը անախորժ եղելութեանց դադրելուն եւ իբրեւ վերջին նահատակ եւ վերջին զոհ իսլամական անողոք օրէնքին » :

Օրմանեան իր երկը յօրինել սկսելէ առաջ Համիտի սարքած նախճիրներն ալ տեսեր էր աւաղ, ու երբ կը շարադրէր նոյն այդ տողերը, հայաջինջ սարսափները տեղի ունեցեր էին իրենց բոլոր զարհուրանքներով ...

Ո՛չ, Յովակիմ վերջին նահատակն ու վերջին զոհը չէր ...

Թանզիմաթը եկեր էր հաւատացնելու աշխարհին, թէ վերջ է գտած այն դրութիւնը, որ օսմանեան պետութեան ժողովուրդները երկու դասի կը բաժնէր՝ տէրերու եւ ծառաներու, եւ հռչակելու հանդիսաւորապէս, թէ այլեւս հաւասար են բոլորը օրէնքին առջեւ ինչպէս իրենց պարտականութեանց, նոյնպէս իրենց իրաւունքներուն մէջ: Կիւլհանէի պարտէզին մէջ ի լուր աշխարհի տրուած այս խոստումները հեգնանք մը պիտի կազմէին, աւաղ, պատմութեան համար :

Երկրի մը մէջ, ուր ամբողջ հինգ դար տէրեր եւ ռայեաներ միայն եղեր էին, աւելի քան ցնորք մըն էր հաւատալ, թէ օրէնքին առջեւ, հաւասար կրնար ըլլալ ամէն մարդ: Եթէ աշխարհը խաբելու համար յօրինուած կեղծիք մը չէր, գոնէ ծիծաղելի միամտութիւն մըն էր Թանզիմաթի հեղինակներուն կողմէ կարծել, թէ սուլթանին թուղրան զետեղելով հրամանի մը ճակատը՝ կիրարկութեան կրնայ դըրուիլ ան :

Պատրանք էին Հայոց երազները՝ իր վերելքը ապահովելու Օսմանցիի պատմուճան հագած: Այդ պատմուճանը պիտի չշնորհուէր երբեք իրեն՝ ինչ քրտինք ալ թափէր այս երկրին համար, հաւատարմութեան ինչ հաւաստիք ալ տար :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

«Պատմա – բանասիրական հանդէս »

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— Հայ Գաղութային Միութիւնը ունեցաւ իր տարեկան ընդհանուր ժողովը : Ըստ կանոնագրի՝ տարին լրանալուն (31 Մարտ), տարուան մը համար ընտրուած վարչութիւնը պարտաւոր է տեղեկագիր ներկայացնել իր բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան մասին ընդհանուր ժողովին առջեւ: Հինը կը հրաժարի եւ ընդհանուր ժողովին կը մնայ նոր ընտրութիւն կատարել :

Ապրիլ 9ին Կիրակի օր տեղի ունեցած ժողովին մէջ հրաժարած վարչութիւնը ներկայացուց իր տեղեկագիրը եւ հաշիւները: Ժողովը գոհունակութիւն յայտնեց իր գործունէութեան մասին եւ անցաւ նոր վարչութեան ընտրութեան :

1967 – 68 տարեշրջանի վարչութեան անդամները հետեւեալներն են.—

Ատենապետ՝ Պ. Վահան Զաքարեանց, փոխ – ատենապետ՝ Պ. Արա Մովսէսեան, Ատենադպիր՝ Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան, փոխ – ատենադպիր՝ Պ. Համբարձում Պետրոսեան, գանձապահ՝ Պ. Երուանդ Արքլեան, փոխ գանձապահ Պ. Գրիգոր Մելքեան, գործօն անդամ Պ. Բարգէն Սոսիկեան :

Վարչութիւնը իսկոյն գործի ձեռնարկելով շուտով պիտի կազմակերպէ Ապրիլեան սգատօնը :

Պ. Ֆ.

«ԽԵՆԹ»ԻՆ ՇԻՐԻՄԸ

Հայկական ճարտարապետութեան ինքնատիպ կոթողներէն է Ս. Գայեանէ վանքը Էջմիածինի մէջ, որ կառուցուած է 630ին, Եզր կաթողիկոսի կողմէ: Ըստ աւանդութեան, հոս է որ կը գտնուի Գայիանէ կոյսին աճիւնը :

Րաֆֆի « Խենթ»ին հերոսուհին եւս՝ Լալա, որ իրական անձնաւորութիւն մը եղած է, թաղուած է այս վանքին մօտ: Անշուք գերեզմանի մը մէջ ցարդ կը մնայ որձաքար մը, որուն վրայ փորագրուած է անուն մը միայն,— Լալա :

Հոս, այս գերեզմանին մէջ կը գտնուի նաեւ երկաթաքարէ շիրմաքար մը, որուն վրայ գրուած է՝ ԽԵՆԹ, Սամսոն Տէր–Պօղոսեան, 1846 – 1911: Այս արձանագրութեան ներքեւ փորագրուած են խաչաձեւ երկու սուրեր: Տապանաքարին քով զետեղուած է հինը, տուփէ, որ ունի հետեւեալ մակագրութիւնը՝ ԽԵՆԹ, վարդան :

Ուրեմն, Րաֆֆիի ծանօթ հերոսը, որ 1877 – 78ի ռուս – թրքական պատերազմի իրական հերոսներէն եղած է եւ, մանաւանդ, փրկած է Բայազէտի ռուսական կայազօրքը ,թաղուած է այստեղ :

ԾԻԾԱՂ

ԲՆԱԿԱՆ ԲԱՆ

Հիւանդը.— Այսօր վիճակս ի՞նչպէս է, տոքթոր :

Բժիշկը. — Երէկուընէ շատ աւելի լաւ, թէեւ դեռ քիչ մը տաքութիւն ունիս, բայց ատոր համար հոգ չեմ ըներ :

Հիւանդը.— Շատ բնական է . ինչպէս ես ալ հոգ պիտի չընէի, եթէ դուք տաքութիւն ունենայիք ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Այո, օրիորդ, ժամը հասած է այժմ որ դուք ալ ձեր կարգին վրէժ առնէք ձեր ճակատագրէն որուն կողմէ անխնայօրէն հալածուեցաք երկար տարիներ : Ինչ այլանդակ գաղափար, աշխարհիկ վայելքները ձգել եւ երթալ փակուիլ չորս պատի մէջ ու գիշեր ցերեկ պլպլացող մոմի մը առջեւ սպառիլ մոմերու պէս ... :

Ոչ, ոչ, օրիորդ, ոչ, գոնէ ձեզ պաշտող երիտասարդին վրայ մեղքցէք ... : Թոյլ տուէք, օրիորդ, թոյլ տուէք որ ձեզի հետ ապրելու, ձեզի կիներուն ամէնէն երջանիկը ընելու ուխտն ընող երիտասարդը ձեր առջեւը կենայ եւ թոյլ չտայ որ ատանկ սրտառուչ որոշում մը իրագործէք:

Եւ մարքիզ Բօշ – Պէրնար, դեռատի աղջկան առջեւ ծունկի գալով, ձեռքերը իրար միացուցած պոռաց .

— Այո, օրիորդ, թոյլ տուէք ինծի պաղատագին խնդրել ձեզմէ որ որեւէ քայլ առնելէ առաջ լաւ մը մտածէք եւ քիչ մը ատեն սպասէք դեռ ... : Ոհ, ոչ, ոչ, պէտք չէ որ ձեզի պէս թանկագին գանձ մը կորսուի աշխարհքին երեսէն :

Շուշանի մը պէս ճերմկած եւ հրեշտակի մը պէս հանդարտ, Մառի – Թէրէզ պատասխանեց :

— Պարոն, կը ցաւիմ որ ձեր մտատանջութեան պատճառ դարձայ, բայց սակէ աւելի մի պնդէք, խնդրեմ, որովհետեւ թէ ձեզի համար եւ թէ ինծի համար կրնայ շատ վնասակար ըլլալ: Յանուն երկնից, խնդրեմ, մոռցէք զիս .. :

Դեռատի աղջիկը այս ըսելով, ներքին խորհրդաւոր հաւատքէ մը պաշտպանուած, պատշգամ ելաւ :

Մարքիզը կամաց մը ոտքի ելաւ. այս անգամ դէմքին վրայ բարկութեան արտայայտութիւն մը կը նշմարուէր :

Այս միջոցին դրան մը վարագոյրը բացուեցաւ եւ Շանթօսէ դուքսը, քովն ունենալով գեղեցիկ կին մը, ներս մտաւ դահլիճէն :

— Ըսածները լսեցի՞ք, հարցուց մարքիզ Բօշ – Պէրնար դուքսին եւ նորեկ կնոջ դառնալով :

— Այո, պատասխանեց դուքսը կատաղութենէն կաս կարմիր կտրած :

— Կ'ուզէ՞ք որ անգամ մըն ալ ես փորձեմ, առաջարկեց Եօլանտ Բօշ – Պէրնար խօսքի խառնուելով :

— Քոյրիկ, գիտեմ որ ձեռքերնուդ եկածը չէք խնայեր իմ երջանկութեանս համար, բայց կարծեմ թէ պիտի չյաջողիք, որովհետեւ օրիորդ Շանթօսէ ընելիքը միտքը դրեր է անգամ մը, ըսաւ Կայէթան :

— Օրիորդ Մառի Թէրէզ զիս շատ կը յարգէ, գիտել տուաւ Եօլանտ: Կիները աւելի շուտ եւ աւելի դիւրաւ զիրար կը հասկնան :

— Ձեր կարողութիւններուն վրայ ըզմայլելու պատեհութիւնն ունեցած եմ, օրիորդ, փորձ մըն ալ դուք ըրէք, տեսնենք ինչ արդիւնք կ'ունենայ, ըսաւ Շանթօսէ դուքսը ճարահատ :

— Դուք պարտէզին մէջ պզտիկ պտոյտ մը ըրէք, ես քիչ մը խօսիմ իրեն հետ, ըսաւ Եօլանտ իր ընելիք գիտցող կնոջ մը հեղինակաւոր շեշտովը : Քիչ մը ետքը կուգամ ձեզ կը գտնեմ :

Եւ եղբօրը մօտենալով՝ անլսելի ձայնով մը ականջին ի վար փսփսաց .

— Դուն հոգ մի ըներ, ամէն բան անոր բերնէն կ'առնեմ ես :

Այն միջոցին երբ մարքիզը դուքսին կը մօտենար եւ երկուքը մէկ դահլիճէն դուրս կ'ելլէին, Եօլանտ պատշգամ կ'ելլէր :

Մառի – Թէրէզ, պատշգամին մէջ, մատուռին դրանը կողմը նայող նստարանին վրայ նստած, խորհրդածութիւններու մէջ թաղուած, Լիւլլի երգէոնին արձագանգները մտիկ կ'ընէր :

Օղէն Տէրմօն, ամէն օր նոյն ժամուն իր հանճարին թռիչները նուագարանին կը յանձնէր ... եւ Լիւլլի գործիքը օրուան այդ ժամուն կը սկսէր իր երկնասլաց պաղատանքն ու աղերսը ...: «Խորհուրդ խորին, անհաս, անսկիզբ ...»:

Դեռատի աղջիկը մօտէն դիտող մը անանկ պիտի կարծէր թէ երգէոնէն պոռթկացող ներդաշնակ ձայները աննիւթական օրօրոցներու վերածուած, անոր հոգին կ'օրօրէին ; մինչդեռ ինքը, աշխարհքէն քաշուած, նիւթականութենէ դուրս ելած, անոնց տարուբերող ալիքներուն կը յանձնէր ինքզինքը եւ անոնց հետ դէպի վեր, դէպի երկինք կը սլանար ... :

Այտերուն վրայ արցունքի կաթիլներ կը նշմարուէին: Ահա այսպէս, Մառի – Թէրէզ, Եօլանտի իրեն մօտենալը չէր տեսած... եւ պէտք եղաւ որ Եօլանտ ձեռքը անոր ուսին դպցնէ զայն ինքզինքին բերելու համար :

— Դո՞ւք էք, օրիորդ Եօլանտ, բացագանչեց մանկամարդ աղջիկը ետին դառնալով եւ մարքիզին քրոջը քով գտնելով ինքզինքը :

— Ինչո՞ւ կուլաք, սիրելի քոյրիկ, բացագանչեց Եօլանտ անոր ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առնելով եւ քովը նստելով :

Եւ կարծես թէ երկու քոյրեր ըլլային, օրիորդ Բօշ – Պէրնար հոգածու շեշտով մը շարունակեց :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Տիկին Հրանոյշ Գազազեան եւ զաւակները, Վարդուշ եւ Ժորժ, Օր. Արաքսի Գազազեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Օտապաշեան եւ զաւակները (Գալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Խորէն Օտապաշեան եւ զաւակները (Մեքսիկօ), Տէր եւ Տիկին Ներսէս Օտապաշեան եւ զաւակները (Գալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Օտապաշեան եւ զաւակները (Մեքսիկօ), Տիկին Աշխէն Գազարեան եւ զաւակները (Գալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Վարդան Բրուտեան եւ Տէր եւ Տիկին Արամ Բրուտեան եւ զաւակները (Գալիֆորնիա), Ազաւնի Գազազեան, Վահրիճ Գազազեան, Մկրտիչ Սիրականեան, Յովհ. Պօղոսեան, Գուրգէն Չիֆթէլէրեան, Աշօ Սաղաթիէլեան ընտանիքները, Տիկին Հայկ Սէրէնկիւլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սոֆի Ոսկեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան եւ զաւակները, Տիկին Զապէլ Գազազպաշեան եւ զաւակները, Ժերար Աճէմեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱԶՆԻՒ ԳԷՈՐԳ ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Օտապաշեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ 28 Ապրիլ Ուրբաթ գիշեր, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Մայիս, Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 2-ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, մարմինը պիտի ամփոփուի Թիէի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Հանգուցեալի կտակին համաձայն, կը խնդրուի ո՛չ մէկ ծաղիկ ղրկել:

Այրի Տիկին Փերուզ Խայեան եւ զաւակը՝ Կարապետ Խայեան, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Խայեան (Պորտօ), Այրի Տիկին Մ. Տիշլեան եւ զաւակը՝ Լուտովիկ (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պայպուրթլեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Անգինէ Պայպուրթլեան եւ զաւակները (Միլանօ), Այրի Տիկին Վարդուհի Տէր-Յովակիմեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Թեւոսեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Զարուհի Արթինեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սրապեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սուրբիկ Ալիքսանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Չիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Վահրիճ Սէմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զատիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Ազարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Քայմաքեան եւ զաւակը (Աթէնք), Այրի Տիկին Տէր-Պարսամեան եւ զաւակները, Պ. Սահակ Դաւիթեան եւ Օր. Հայկուհի Դաւիթեան եւ բոլոր բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԵՍԱՅԻ ԽԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 1ին, իր բնակարանը, 5 Րիւ Լաշըլիէ, Փարիզ 13:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Մայիս 5) կէսօրէ ետք ժամը 4·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրի Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել: —

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) Այրի Տիկ. Արաքսի Սուքիասեան եւ զաւակները Պ. Ա. Սուքիասեան, Պ. Ա. Գէզէլեան, Տէր եւ Տիկին Մասիս Գաբիկեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Գէզէլեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Սուքիասեան եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (7 Մայիս) Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր որդւոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Անուշեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր, մեծ մօր,

ԻՍԿՈՒՀԻ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	216·236
Պ. Ալեքսանտր Օհանեան	550
Պ. Մաղաքիա Ակապէյեան	100
Տէր եւ Տիկին Տոքթէօր Արթօ Աբգարեան, Տիկին Սարաճեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ	100
Պ. Եդուարդ Տէմիրեան իր մօրը յիշատակին	100
Տէր եւ Տիկին Նշան Տալտալեան Տիկին Վերգինէ Սարեանի մահուան առթիւ Փ. ծաղկեպսակի	100
Տիկին Զապէլ Ասլանեան (Եբուսաղէմարնակ)	100
Ոմն իր ծնողաց յիշատակին	70
Տէր եւ Տիկ. Ալեքսանտր Օհանեան իրենց ծնողաց մահուան տարեդարձին առթիւ	50
Պ. Սամուէլեան իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ	50
Պ. Հալաճեան Վահագն Իշխալացեանի յիշատակին	50
Պ. Երանեան Միսաք ի յիշատակ իր ծնողաց, աներհօր եւ զոքանչ մօր եւ աներձագին	40
Ընդհ. գումար	217·546

×

ԼԻՈՆ— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Աբրահամ Խրիմեանէ յիսուն ֆրանք, իր աղջկան Մարկրիթի ամուսնութեան առթիւ:

×

Սէն Ժեռմի Թաղականութիւնը ստացծէ հետեւեալ նուէրները ողբ. Կարապետ Կիլէմիրեանի մահուան առթիւ:

Յակոբ եւ Պետրոս Պետրոսեան 30 Ֆր., Մ. Անտոնեան, Ս. Պետրոսեան, Թ. Գըլումեան եւ Տէր-Մինասեան ընտանիք քսանական, Վ. Անտոնեան, Կ. Նաշածեան, Կ. Ճանիկեան, Ա. Սանտալեան, Ս. Աւետեան եւ Ռ. Ասարլըքեան 10ական, Գ. Այվատեան հինգ, Թաղիս եկեղեցւոյ: Զ. Շալճեան, Ռ. Շէրպէթեան, Ա. Սանտալեան, Յ. Մկրտիչեան եւ Կ. Վարդանեան տասնական, Յ. Զաթալեան հինգ, դպրոցին, Կ. Խոզեան հինգ Առաջնորդարանին: Այրի Տիկին Հայկուհի Պաղտատլեանի մահուան առթիւ Մ. Հազարապետեան հինգ, Յ. Կարապետեան 10, եկեղեցւոյ:

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն եւ շնորհակալութիւններ բոլոր նուիրատուներուն:

ԱԶԴ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ ընտրողական յանձնախումբը, կը ծանուցանէ իր բոլոր արձանագրուած անդամներուն թէ, Ազգ. Միութեան վարչական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան, Կիրակի 4 Յունիսին, առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7:

Եռապատիկ ցանկի կազմութեան համար, յանձնախումբիս որոշման համաձայն, բոլոր անդամներն ալ ազատ են թեկնածուներու անուններ տալու, գրաւոր կամ բերանացի, ուղղուած Ազգ. Միութեան գրասենեակը, ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիս 15, պայմանաւ որ ներկայացուած թեկնածուները ըլլան ֆրանսահպատակ, պատկանին արական սեռին եւ արձանագրուած ըլլան, որպէս անդամ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան:

Ընտրութիւններու մասին, այլ մանրամասնութիւններ յառաջիկային:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. Ժ ՈՂՈՎԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, (Մայիս 11-ին) երեկոյեան ժամը 20·30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդէլք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէներ:

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

ԿՈՂՄԷ

Սալ Տըպիւսի (փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՌԶՈՒ

Խօսք կ'առնէ Փրոֆ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 14·30ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, PARIS (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ Ֆրանսական Կարմիր խաչի

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ Ակադեմական

ANDRE CHAMSON

Կը խօսին՝ Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ ՎԱԹԻՆ ՌՈԹԱՌ Ֆր. Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը

Միրայօժար կը մասնակցին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն), ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ (եգիպտահայ երգչուհի), ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՍԷՕՐ (հայկական պար), ընկերակցութեամբ՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸՔԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ԽՐԻՄԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԱՆ ՍՕԼԱՔԵԱՆԻ Սանովա եռեակին, ՍԷՐԺ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (արմօնիքա), ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, եւ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Պ. Աւետիս Սրապեանի իր քրոջ Տիկին Մարգա Մանուկեան մահուան առթիւ նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն հայկական յայտագիր «ՈՍԿԵԴԱՐԸ»:

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ բոլոր միութիւններու: Բարձր հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու:

Կիրակի (7 Մայիս) առաւօտեան ժամը 9·30ին, հանդիսաւոր պատարագ, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին (Րիւ Պրօշէ):

Կը պատարագէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռելոց Յուշարձանին, ժամը 10·30ին: 12·30ին:

Սալ Վոլթէրի մէջ ժամը 16·30ին, ներկայութեամբ տեղւոյն քաղաքապետին:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքը ազատ է

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի յանձնախումբին:

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

Իզերի երեսփոխան՝ Պ. ՄԵՐՄԱԶԻ

Պատուոյ նախագահ՝

Տէսինի քաղաքապետ Պ. ՄՈՒԹԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն թաղապետարանի սրահը:

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

ԾԱԽՈՒ Է

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կօշիկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց Բ. յարկը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Րիւ Լենիզելոս): Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ: Շատ մատչելի վարձք:

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (նոր շէնքի մէջ):

Դիմել՝

OUDJOUZIAN

6, Rue Vénizélos — CANNES

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Միութեան Ուսումնասիրաց վարչութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկը 20 Րիւ տը լա Տէֆանս, Իսի: Կարեւոր օրակարգ, Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի: Հաւաքուիլ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ:

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, անցնելով՝ Կրեց, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրանսուա, Սէն - Տիզիէ (ճաշ), Թուլ, Նանսի (կայք) եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամոնէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը: Արագ պտոյտ Սթրազպուրկի մէջ:

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհլի կամուրջէն, երիկուան ճաշ եւ այցելութիւն՝ ՊԱՏԸՆ - ՊԱՏԸՆ, հիանալի ջերմուկը, քաղինօն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Մայիս 15), մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուէշինկեն եւ այցելութիւն Դանուբի աղբիւրին: Ապա, ժամանում Հիմլըռայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւլհաուզ, Էփինալ, Վիթէլ (կենալով), Քոնթրէքսվիլ, եւն. եւն. մինչեւ Վէնսէն:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 95 ՖՐ.

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. ինքնութեան թուղթ: Օտարներու համար՝ անցագիր (փասփորթ): Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 Ֆր. կանխավճար չկայ, նկատի չառնուիր:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 6 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 6 MAI 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10904 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.904

ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ԿՇԻՌՔԸ

Ճումհուրիյէթ երկար յօդուածով մը բաղդատական մը կ'ընէ Թուրքիոյ եւ իր հարեւան երկիրներուն զինուորական եւ ռազմական ուժերուն միջեւ : Կուտանք գլխաւոր մասերը .—

« Ամբողջ աշխարհի վրայ, ռազմագիտական հաւասարակշռութիւն մը գոյութիւն ունի ,եւ ռուսեւթրքական , քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական յարաբերութիւնները այս հաւասարակշռութեան կը կրթնին : Ինչպէս որ Թուրքիա չուզեր հիմնայատակ կործանել Կիպրոսը, — բան մը զոր դիւրաւ կրնայ ընել, — նոյնպէս ալ Ռուսիա ոչ Նեղուցները կրնայ գրաւել, ոչ ալ հիւլէական զէնք գործածել : Պատճառը ռազմագիտական հաւասարակշռութիւնն է : Թէ Խորհ. Ռուսիա եւ թէ Ամերիկա չեն կրնար խանգարել այդ հաւասարակշռութիւնը : Մանաւանդ Ամերիկա բնաւ չի կրնար խանգարել , որովհետեւ իր շահերուն կը վնասէ այդպիսի յանդգնութիւն մը : Նեղուցները աշխարհի ուղեցոյցը կը կազմեն, ով որ Նեղուցները կը վարէ, կը վարէ նաեւ աշխարհը : Ցիշենք այս առթիւ Խորհ. Ռուսիոյ զինուորական եւ ռազմական ուժը :

Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, Ռուսիոյ պատերազմական պիւտճէն է 12 միլիառ 800 միլիոն ռուպլի , այսինքն նախորդ տարուան պիւտճէէն հինգ հարիւր միլիոն աւելի : Բանակը ունի երեք միլիոն 150 հազար զինուոր : Հրթիռային ուժն է 270 ռոքէթ, ինչ որ հարիւրին քառասուն յաւելում մը կ'արձանագրէ բաղդատմամբ 1964ին : Ռուսիա ունի նաեւ միջին տարողութեամբ հեռարձակ հրթիռներ, զորս զետեղած է իր արեւմտեան , արեւելեան եւ հարաւային սահմաններուն, նաեւ Խաղաղականի ափերուն վրայ : Ունի 180 հազար հոգիէ բաղկացած ռազմագիտական հրթիռային ուժերու բանակ մը, Մարաջախ Կռիլեւի հրամանին տակ :

Խորհ. Ռուսիա ունի 10.500 սաւառնակ, իսկ ծովային ուժերն ալ օժտուած են 800 օդանաւերով : Իր օդանաւային անձնակազմն է 510 հազար հոգի : Խորհրդային օդային ուժերը հինգ թեւերու բաժնուած են : Առաջին՝ ռմբաձիգ օդանաւեր , երկրորդ՝ յառաջապահ եւ հետապնդիչ օդանաւեր , երրորդ՝ պաշտպանողական, չորրորդ՝ ցամաքային ուժերու կապուած օդանաւեր եւ հինգերորդ՝ փոխադրական օդանաւեր : Հետաթռիչ օդային ուժերը կը գործեն մասնաւորաբար Արեւմտեան Ռուսիոյ, կեդրոնական Ուքրանիոյ եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ : Կարելի է գտնենք տեսնել նաեւ բեւեռային գօտիներու մէջ : Ունին ռազմագիտական եւ պատերազմական ուժ մը , հարիւրաւոր ճէթերէ բաղկացած : Օդային հետապնդիչ ուժերը կը բաղկանան բազմատեսակ Միկերէ, Իլ-28երէ, Ֆիթթըրներէ : Լայն տեղ տրուած է օդային պաշտպանողական եւ յարձակողական ուժերու :

ԲԱՆԱԿ ԵՒ ԸՆԴԾՈՎԵԱՑ

Խորհ. ցամաքային ուժերու համագումարն է երկու միլիոն հոգի , որոնք բաժնուած են 140 զօրաբաժիններու, որոնց կէսը բուն պատերազմիկ ուժը կը կազմէ : 75 զօրաբաժին կեդրոնացած է Ռուսիոյ եւրոպական հողերուն մէջ, 22 զօրաբաժին Միջին Ռուսիոյ, 17 զօրաբաժին՝ Ծայրագոյն Արեւելքի, 27 զօրաբաժին՝ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, (Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան եւ Հունգարիա) :

Խորհ. Ռուսիա 25 զօրաբաժին համախմբած է Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ : Միայն թէ վերջերս կարգ մը զօրաբաժիններ փոխադրած է Կարմիր Զինաստանի սահմանները : Ռուսիա ունի նաեւ հրասայլի միութիւններ եւ մեքենայացեն զօրագունդեր, որոնք համախմբուած են Արեւելեան Գերմանիոյ, Հունգարիոյ, Լեհաստանի եւ Կովկասի մէջ :

Ռուսիա ունի ծովային զինուորներու կարեւոր ուժ մը, որ 450 հազար հոգիէ կը բաղկանայ : Իբր նաւատորմի տարողութիւն՝ Ռուսիա աշխարհի երկրորդը կը հանդիսանայ : Իր նաւատորմին մէջ առաւելութիւն մը կը կազմեն իր ընդծովեաները , որոնք յարձակողական մեծ ուժ մը ունին, օդային ուժին տրնթեր : Ռուսիա ունի 370 ընդծովեաներ նաեւ 40 հիւլէական սուզանաւեր : Ընդծովեաներէն շատեր կրնան ովկիանոսները անցնիլ եւ հրթիռներ արձակել : Իր ընդծովեաները բաժնուած են չորս տորմիղներու,— 70 ընդծովեայ՝ Պալթիկ ծովուն մէջ, 150 ընդծովեայ Հիւսիսային ծովու, յիսուն ընդծովեայ՝ Սեւ Ծովու եւ 120 ընդծովեայ՝ Ծայրագոյն Արեւելքի Ջուրերուն մէջ : Կը հետեւի թէ Ռուսիա յիսուն ընդծովեայ համախմբած է Սեւ Ծովու մէջ , եւ եթէ նկատի ունենանք իր մարտանաւերուն թիւը, պէտք է ընդունինք թէ Թուրքիոյ այս մեծ դրացին պէտք եղածէն աւելի զօրաւոր է Սեւ Ծովու մէջ : Գալով Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ, իրենց ծովային ուժը շատ տկար է : Ասոնցմէ զատ , Ռուսիա ունի քսան յածանաւ, ութսուն թորփիլահալած , 140 ովկիանոսի նաւ, 170 եզերապահ, 400 արագընթաց պահականաւ, հինգ հարիւր ականահաւաք եւ 1200 այլազան ռազմանաւեր : Ասոնցմէ զատ , Ռուսերը ծրագրած են ծովային նոր զօրաբաժին մը կազմել եւ զայն ցրուել Պալթիկի, Սեւ Ծովու եւ Խաղաղականի մէջ » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՄԱՅԻՍ 17ԻՆ

Բոլոր սենտիքաները միացած «Աշխատանքի ազգային դաշնակցութեան» հրահանգ տըւած են Մայիս 17ի համար : Այս անգամ ոչ մէկ պահանջի համար է այս գործադուլը, արձակուրդներու, ռոճիկներու կամ աշխատանքի ժամերու վերաբերեալ, գործադուլը կոչը բողոքի ցոյց մըն է այն օրինագիծին դէմ զոր նախարարապետ՝ Փոմփիտու Ազգ. Ժողովի քուէարկութեան պիտի դնէ , նոյն օրը (Մայիս 17) :

Ծանօթ է Նախարարապետին ուզածը : Վեց ամսուան համար բացարձակ իրաւասութիւններ կ'ուզէ հրամանագիրներով վարելու համար երկրին տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը : Այլ խօսքով Փոմփիտու առանց Ազգ. Ժողովի վաւերացման, վեց ամսուան ընթացքին , պիտի տայ բոլոր որոշումները (ընկերային եւ տնտեսական մարզերու մէջ) որոնք օրէնքի համազօր պիտի ըլլան : Ինչպէս ծանօթ է այս ծրագիրը բաւական աղմուկ հանեց ոչ միայն ընդդիմադիր շարքերուն մէջ, ինչ որ բնական էր, այլեւ կոլլիստ ձախ թեւին եւ Ժիսքառտէն կոչուած , անկախ հանրապետականներու մօտ , առանց որոնց կառավարութիւնը մեծամասնութիւն չունի Ազգ. Ժողովին մէջ :

Գործադրելու համար սակայն իր ծրագիրը , Փոմփիտու պէտք ունէր երկու վաւերացման, մէկը՝ Պետութեան Խորհուրդը, որ տուաւ իր հաւանութիւնը, միւսը Ազգ. Ժողովը , որու քուէարկութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 17ին : Այդ իսկ պատճառով է որ սենտիքաներու չորս մեծ կեդրոնները, առաջին անգամ ըլլալով, հաւաքական ու միաձայն նման հրահանգ մը կուտան :

Սենտիքաներու կոչը աննախընթաց է յետպատերազմեան պատմութեան մէջ :

Այս հրահանգէն առաջ, Փոմփիտու վաւերացումը ստացած էր Նախարարաց Խորհուրդին, չեչտած էր թէ խնդրոյ առարկայ օրինագիծը սահմանափակ ժամանակի համար է եւ սահմանափակ մարզերու մէջ :

Ասոր դէմ էր նաեւ որ բողոքեց Փիզանի, հրաժարելով նախարարական իր պաշտօնէն :

ԹԵՐԹԵՐՆ ԱԼ ԼՈՅՍ ՊԻՏԻ ՉՏԵՍՆԵՆ

« Գիրքի աշխատաւորներու ֆրանսական դաշնակցութիւնը» հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է. —

« Գիրքի Բանուորներու Դաշնակցութիւնը կը հաստատէ իր ընդդիմութիւնը բացարձակ իրաւասութեանց դէմ զորս կառավարութիւնը կ'ուզէ տնտեսական եւ ընկերային մարզերու մէջ եւ մանաւանդ այն հարուածներուն որոնք կը սպառնան ընկերային ապահովութեան : Դաշնակցային կոմիտէն, գումարուած Մայիս 3ին , կը հրաւիրէ գիրքի բանուորներու ամբողջութիւնը որ գործօն կերպով մասնակցին Մայիս 17ի 24 ժամուան գործադուլին : Դաշնակցային գրասենեակը հետեւեալ հրահանգները կուտայ . —

— Ոչ մէկ աշխատանք տպարաններու մէջ Մայիս 17ի Զորեքշաբթին — ըլլայ մամուլի, ըլլայ արհեստի տպարաններուն մէջ, ոչ մէկ շաբաթաթերթ ոչ ալ պարբերական կրնայ պատրաստուիլ այդ օրը :

— Ինչ կը վերաբերի ամենօրեայ մամուլին , աշխատանքի դադարը կը կատարուի Մայիս 16ին, որպէսզի ոչ մէկ թերթ լոյս տեսնէ Մայիս 17ին : Ոչ մէկ այլ կարգադրութիւն նկատի կ'առնուի » :

Ուղեւորները պիտի դադրեցնեն աշխատանքը Երեքշաբթի ժամը 20էն Զորեքշաբթի ժամը 18 :

Այս առթիւ կը յիշուի թէ եօթը փարչապետներ բացարձակ իրաւասութիւններ ուզած են Ազգ. Ժողովէն, Դ. Հանրապետութեան օրով, բայց չորսը մերժուած են :

Անկախ հանրապետական Փոնիաթովսկի յայտարարած է այս բացարձակ իրաւասութեանց առթիւ որ աւելի «քաղաքական խաղի ապացոյց են քան ազգային անհրաժեշտութեան » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Ֆաթիմա (Փորթուկալ) պիտի երթայ Մայիս 13ին, երեւումներու յիսնամեակին առթիւ : Այս առթիւ Պօղոս Զ. յայտարարած է թէ. — «Շատ արագ ուխտագնացութիւն մը պիտի ըլլայ : Տեղի պիտի ունենայ Հոգեգալուստի նախօրեակին, պատարագ պիտի մատուցանենք Ֆաթիմա եւ նոյն գիշերը Հռոմ վերադառնանք» : Ծանօթ է որ 1917ին, Կոյսը երեք անգամ երեւցած է երեք հովիւ երախաներու : Այս երեքէն երկուքը մեռած են, կը մնայ Լուչիան, այսօր մայրապետ որ «պահապանն է Կոյսին յայտնած գաղտնիքներուն» : Անհաւանական չէ որ Պապը տեսնուի Լուչիայի հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հազարաւորներ յարգանքի վերջին տուրքը բերած են վարչապետ Էկոսիգինի կնոջ որ մեռաւ առջի օր, 58 տարեկանին կուրծքի խլիրդէ (քանսէռ) : Դամբանական խօսած է նաեւ Արամ Խաչատուրեան : Ներկայ անձնաւորութիւններու կարգին յիշենք նաեւ Անաստաս Միկոյեան :

«ՔՈՅՊԱՅԻ» տնօրէնը Սմաճա, որ ձերբակալուած է Թունուզ, առջի օրուան դատական նիստին յայտարարեց թէ չուզեր այլեւս որ իր փաստաբանները իր պաշտպանութիւնը ապահովեն : Կարճ այլ բովանդակալից յայտարարութիւնով մը , Սմաճա կ'ըսէ ի մէջ այլոց .— «Ձակատագիր մը կայ, զօրաւոր կամք մը քանի որ անանուն է : Թող գործադրուի» :

ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ .— Մոնթեպելլոյի մէջ կառուցուելիք ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ հիմնարկէքի հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ապրիլ 23ին , Մոթեպելլոյի Պիքնէլ պարտէզին մէջ, շուրջ հինգ հազար Հայերու ներկայութեան :

Արարողութեան մասնակցեցան քաղաքական պաշտօնական անձնաւորութիւններ, կրօնական ներկայացուցիչներ եւ ազգային ղեկավարներ : Ոսկի բահով հողը առաջին փորողը հանդիսացաւ Մոնթեպելլոյի քաղաքապետը, Հէրի Շեփըրտ , որուն հետեւեցաւ ամբողջ ժողովուրդը խոր երկիւղածութեամբ եւ յարգանքով :

Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձն ալ նըշուեցաւ մեծ հանդիսութեամբ եւ մասնակցութեամբ շուրջ հազար հոգիի, նոյն երեկոյ , եւ ժողովրդային մասնակցութեամբ կայացաւ հանգանակութիւն մը՝ Յուշարձանի կառուցումին համար :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՃՇԴՈՒՄ

Երեւանի «Արարատ» ֆութպոլի խումբի Ֆրանսայի մէջ ունենալիք բարեկամական մրցումները դասաւորուած են վերջնապէս հետեւեալ ձեւով :

Ա. ՄՐՑՈՒՄ .— Մարսէյլ, Օլէմփիք տը Մարսէյլի դէմ՝ Սթատ Միւնիսիփալ Վէլոտրոմի մէջ, Հինգշաբթի , Յունիս մէկի երեկոյեան ժամը 21ին, լուսարձակներու լոյսի տակ : Ժամը 19ին տեղի կ'ունենայ ուրիշ մրցում մը Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.- Արծիւ եւ Սէնթ Անթուանի Հայ Մարզականի խումբերէն կազմուած խառն խումբին եւ Հ. Մ. Իւ Սէի խումբին միջեւ : (Իւնիվէրսիթէ գլիւպ) :

Բ. ՄՐՑՈՒՄ .— Փարիզ Րէտ Սթար Օլէմփիքի դէմ, Սթատ տը Փարիի մէջ (Սէնթ Ուէն), Կիրակի, Յունիս 4, իրիկուն ժամը 21ին : Տեղի կ'ունենայ նաեւ ուրիշ մրցում մը, ժամը 19ին, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականի եւ Րէտ Սթար Օլէմփիքի ռէզէրվի միջեւ :

Գ. ՄՐՑՈՒՄ — Լիոն, Օլէմփիք Լիոնէի դէմ, Սթատ Միւնիսիփալ տը Ժէռլանի մէջ, Երեքշաբթի , Յունիս վեցի երեկոյեան ժամը 21ին լուսարձակներու լոյսի տակ , ժամը 19ին տեղի կ'ունենայ ուրիշ մրցում մը, հայկական խառն խումբի մը — կազմուած՝ Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Վիէնի Հայ Մարզականի (Հ. Մ. Ը. Մ.) եւ Վալանսի Հայ Մարզականի (Իւ Ս. Ժ. Օ. Ա.) խումբերու միջեւ :

Մանրամասնութիւնները իւրաքանչիւր շրջանի մէջ մասնաւոր թռուցիկով :

Թուլուզի Ֆութպոլի խումբի
եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի
Խառն յանձնախումբ

ՀԱՅ ԱՍՏՂԱԳԷՏՆԵՐԻ ՈՍՏԱՆՈՒՄ

Երբ Բիւրականի աստղադիտարանը կեանքում իր առաջին քայլերն էր անում, այստեղ կատարուեց աստղային խմբաւորումների մի նոր դասի՝ աստղասփիւռների յայտնագործումը: Երիտասարդ աստղերից կազմուած այդ խմբաւորումների յայտնագործման եւ ուսումնասիրութեան շնորհիւ աստղերի յառաջացման ու զարգացման վերաբերեալ գիտութիւնը՝ տիեզերագիտութիւնը կանգնեց ամուր, գիտական հիմքերի վրայ: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ հիմնաւորուեց արմատական նշանակութիւն ունեցող այն պատկերացումը, որի համաձայն աստղի յառաջացման երեւոյթները մեր օրերում շարունակւում են եւ աստղասփիւռները աստղեր յառաջացնելու օջախներ են:

Աստղասփիւռների կազմի մէջ մտնող, հետեւաբար միայն վերջին ժամանակներս ձեւաւորուած անկայուն առանձին աստղերի բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնը շուտով հիմք ծառայեց մի այլ կարեւոր յայտնագործութեան համար: Ապացուցուեց, որ այսպէս կոչուած թէ Փըրանսերէն թէ գիրը) Ցուլի դասին պատկանող եւ նրան յարող որոշ աստղերի պայծառութեան անկանոն, երբեմն շատ արագ փոփոխութիւնները հետեւանք են ժամանակ առ ժամանակ նրանց արտաքին շերտերում ներաստղային էլեկտրուժի մեծ քանակների անմիջական ազատագրման: Աստղային էլեկտրուժի այդ նոր աղբիւրները, հաւանաբար, կապուած են աստղերի ներսում նիւթի անսովոր վիճակների առկայութեան հետ:

Գրեթէ նոյն շրջաններում պարզուեց, որ որոշ աստղերի ու միգամածութիւնների լոյսը խիստ բեւեռացուած է, մի երեւոյթ, որ պայմանաւորուած է տիեզերական մագնիսական դաշտերում մեծ արագութեամբ շարժուող էլեկտրոնների ճառագայթմամբ:

Գործիքային հնարաւորութիւնների աճի շնորհիւ յետագայ տարիներին աստղադիտարանում մեծ ուշադրութիւն նուիրուեց հեռաւոր աստղային եղանակներին՝ ծիր-կաթինների ուսումնասիրութեանը: Այդ բնագաւառում ստացուած են չափազանց կարեւոր արդիւնքներ ծիր-կաթիններում նրանց ձեւաւորման եւ զարգացման հետ կապուած հսկայական չափերի անկայուն երեւոյթների (պայթիւններ, նիւթի մեծ զանգուածների արտավիժումներ, անընդհատ արտահոսք եւայլն) եւ նրանց մէջ ծիր-կաթինների կենտրոնական խտացումների՝ միջուկների վճռական դերի վերաբերեալ:

Ծիր-կաթինների միջուկների արտասովոր յատկութիւնների եւ նրանց մէջ նիւթի անսովոր վիճակների մասին Բիւրականում ստացուած եզրակացութիւնները յետագայում փայլուն կերպով հաստատուեցին աշխարհի խոշորագոյն աստղադիտակներով կատարուած դիտումներով:

Կարելի է, մասնաւորապէս, յիշել, որ երբ 1963ին ամերիկացի գիտնականներ Լինտս եւ Սանտէյս աշխարհի մեծագոյն աստղադիտակով իրենց կատարած դիտումների հիման վրայ յայտնաբերեցին տիեզերական վիթխարի մի պայթիւն, որ տեղի էր ունեցել Մ-82 ծիր-կաթինի միջուկում՝ դուրս շպրտելով շուրջ հինգ միլիոն արեգակնային զանգուած ունեցող կազային նիւթ, աշխարհի գիտնականների մեծամասնութիւնն ապրում էր խոր զարմանքի մի զգացում: Մինչդեռ ծիր-կաթինների միջուկների գործունէութեան Բիւրականի աստղադիտարանում մշակուած պատկերացման հետ ծանօթ գիտնականներն այդ յայտնագործման մէջ տեսնում էին յիշեալ պատկերացման մի նոր, վճռական հաստատումը:

Աստղասփիւռներին ու ծիր-կաթիններում անկայունութեան երեւոյթներին նուիրուած այդ աշխատանքները գիտական մեծ հետաքրքրութիւն են ներկայացնում:

Այդ նպատակն են հետապնդում նաեւ առանձին անկայուն աստղերի ու միգամածութիւնների ֆիզիքային, ծիր-կաթինների կառուցուածքի ու ճառագայթման ուսումնասիրութեանը նուիրուած հետազօտութիւնները, որոնց արդիւնքները լուրջ փաստարկներ են տիեզերքում դիտուող անկայուն երեւոյթների բնոյթի եւ նիւթի անսովոր վիճակների վերաբերեալ Բիւրականում մշակուած պատկերացումների օգտին:

Եթէ ասածին աւելացնենք լոյսի ցրման եւ նիւթի դերխիտ գոյաձեւերի տեսութիւնների, լոյսի միջաստղային կլանման երեւոյթի, ռադիոճառագայթման տիեզերական աղբիւրների եւ մի շարք այլ հարցերի գծով Բիւրականում ստացուած արժէքաւոր արդիւնքները, ապա կարելի է մօտաւոր գաղափար կազմել Բիւրականի աստղադիտարանի գիտական աւանդի մասին՝ ժամանակակից գիտութեան մէջ:

Գործին անծանօթ մարդուն կարող է զարմացնել այն բանը, որ յաջողութիւնները անընդհատ ուղեկցել են Բիւրականի աստղադիտարանին նրա գոյութեան ամբողջ ժամանակամիջոցում, սկսած ծնունդեան հէնց առաջին օրերից:

Սակայն մօտիկ ծանօթութիւնը նրա աշխատանքներին ցոյց է տալիս, որ այդ յաջողութիւնները հետեւանք են հայ աստղագէտների նպատակասլաց, հետեւողական եւ յամառ աշխատանքի՝ Բիւրականի աստղադիտարանի անփոփոխ տնօրէն, ակադեմիկոս Վիկտոր Համբարձումեանի ղեկավարութեամբ:

Բիւրականի աստղադիտարանի գիտական գործունէութեան համար նոր հեռանկարներ կը բացուին մօտ տարիներին՝ ներկայումս կառուցուող 2-6 մեթր տրամագծով աստղադիտակի շարք մտնելու յետոյ:

Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ
(Աստղադիտարանի փոխ-տնօրէն)

ՍԹԱԼԻՆԻ ԱՂՋԻԿԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ինչպէս յայտնի է Սթալինի աղջիկը, Սվեթլանա, չորս ամիս առաջ Խորհ. Միութենէն մեկնած էր Հնդկաստան, տանելու համար իր ամուսնոյն մարմինը, որ մահացած էր Մոսկուայի մէջ, զայն թաղելու համար իր բնիկ երկրի հողին ծոցը, (Սվեթլանայի ամուսինը Հնդիկ էր):

Գիտենք նաեւ որ Սվեթլանա Սթալին չէր ուզած այլեւս վերադառնալ Մոսկուա եւ Նոր Տելհիի ամերիկեան դեսպանատան խողովակով Միացեալ Նահանգներէն խնդրած էր «քաղաքական ապաստան», վերջնապէս բնակելու համար հոն:

Սվեթլանա Սթալին ներկայիս կը գտնուի Նիւ Եորք, ուր առաջին անգամ ըլլալով մամուլի ասուլիս մը ունեցած է 500 լրագրողներու ներկայութեան: Ստորեւ կուտանք այդ ասուլիսէն քանի մը հատուածներ. —

Իրեն ուղղուած առաջին հարցումին թէ ի՞նչպէս կը զգայ ինքզինքը հիմա, երբ հեռացած իր երկրէն կ'ապրէր Ամերիկայի մէջ, Սվեթլանա ժպիտ մը երեսին, պատասխանած է. «Ճիշդ այնպէս, ինչպէս զգաց ինքզինքը Խորհրդ. առաջին տիեզերանաւորդուհի Վալենթինա Թերէշքովա անջրպետի մէջ իր առաջին թռիչքի ընթացքին»:

Աւելի քան ժամ մը տեւող այս ասուլիսի ընթացքին, Սվէթլանա Սթալին երբեք չէ վարանած իրեն ուղղուած հարցումներուն պատասխանելու արտակարգ պատրաստաբանութեամբ եւ սրամտութեամբ, ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի ընէր համբաւի տիրացած առաջին կարգի դիւանագէտ մը: «Իսկական պատկերը իր սարսափելի հօրը» կը նշէ թերթ մը, հաստատելու համար այս պարագան:

Եւ արդէն, ասուլիսի ընթացքին Սթալինի աղջկան ուղղուած հարցումները գրեթէ մեծ մասամբ առնչութիւն ունեցած ն Քրեմլի նախորդ մենատէրին վարած քաղաքականութեան, ինչպէս նաեւ անոր իր աղջկան վրայ ունեցած ազդեցութեան վրայ:

Այս վերջին պարագային մասին, Սվեթլանա ըսած է. «Մեծ դեր մը խաղաց իմ կեանքիս մէջ, եւ պէտք է ըսեմ նաեւ որ իբր հայր չա՛տ, շատ բան ըրաւ ինծի համար: Այս բոլորը պիտի կարդաք իմ գրքիս մէջ որ շուտով լոյս կը տեսնէ: Իր կենդանութեան ժամանակ իր ըրածները՝ անարդարութիւններ, սպանութիւններ, աքսոր ու սարսափ, այս բոլորը քննադատած եմ հատորիս մէջ: Սակայն, բազմաթիւ անձեր, որոնք այսօր մաս կը կազմեն մեր կառավարութեան, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէին, կը բաժնեն պատասխանատուութիւնը: Կը խորհիմ թէ անարդար է ամբաստանել միակ անձ մը, երբ ոճիրները գործուած են կուսակցութեան եւ իրաւակարգին կողմէ ...»:

Այնուհետեւ Սվեթլանա կը բացատրէ իր փախուստին պատճառները.

— Կուսակցութեան անդամ էի եւ անայլայլ կը հաւատայի համայնավար գաղափարաբանութեան: Կը յարգէի հօրս իշխանութիւնը: Իր մահէն ետք երբ մեր երկրին մէջ արձակուեցան կապանքները լեզուներուն եւ կարելի եղաւ համարձակօրէն արտայայտուիլ, այն ատեն աջէն ու ձախէն յայտնուած կարծիքները իմ մէջս ծնուցին այն համոզումը թէ այն բոլորը որ կը սորվեցնէին մեզի սխալ էր եւ երբեք չէր համապատասխաներ այս իրողութեան որ գոյութիւն ունէր մեր երկրին եւ համայնավար վարչաձեւ ունեցող այլ երկիրներու մէջ ...:

Ուրիշ խօսքով, Սվեթլանա այլեւս չէր հաւատար այն վարդապետութեան, որուն «մարգարէ»ներէն մէկն էր եղած իր հայրը: Ապա, կը բացատրէ թէ ինչպէս հինգ տարի առաջ վերադարձած էր դէպի ուրիշ հաւատք մը՝ դէպի Աստուած:

— 1962ին օրթոտոքս եկեղեցիի մը մէջ մկրտուեցայ ձեռամբ քահանայի մը՝ Հայր Նիքոլայ, որ մեռած է հիմա: Բայց ամբողջովին ալ քրիստոնեայ-օրթոտոքս չեմ: Նոյնքան մօտիկ կը զգամ ինքզինքս 1966ին մահացած ամուսնոյս հնդկական կրօնքին:

Իր հայրենիքին հետ իր կապերուն խզումին երկրորդ պատճառը հանդիսացած է 1966 թուականին երկու ռուս գրողներ Սինիավսքիի եւ Տանիէլի դատապարտութիւնը: Այս մասին, Սվեթլանա կ'ըսէ.

— Անոնց դատապարտութիւնը ահռելի հարուած մը եղաւ ոչ միայն ինծի, այլեւ բազմաթիւ ուրիշ մտաւորականներու համար: Կը յուսայինք որ վարչաձեւը աւելի ազատախոհ պիտի դառնար եւ մենք պիտի վայելէինք առաւել ազատութիւններ: Այս դատավարութիւնը ինծի համար կարկառուն փաստը եղաւ այն իրողութեան որ անկարելի էր Ռուսաստանի մէջ ազատօրէն արտայայտուիլ, գրել եւ հրատարակել այդ գրութիւնները: Հիմա, կը կարծեմ որ, իմ երկրիս մէջ արդարութիւնը անիրագործելի ու անկարելի բան մըն է: Ատոր համար ալ, որպէսզի կարողանամ ազատօրէն արտայայտուիլ՝ հեռացայ հոնկէ, ու այժմ կ'ուզեմ անցնիլ կեանք մը խաղաղ, առանց ունենալու քաղաքական որեւէ գործունէութիւն:

Սակայն, Սվեթլանա Սթալին յայտնապէս բաւականաչափ խելացի է հասկնալու համար թէ այն բոլորը ինչ որ կ'ըսէ, ուրիշ բան չեն եթէ ոչ՝ որդեգրել քաղա-

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի

— ԳԻՇԵՐԸ —

Նոյեմբեր26ի երեկոյեան հայրս տագնապ մը ունեցաւ: Այդ պահուն ոչ ոք կար մեր տան մէջ: Հիւանդապահուհին կէս ժամուան համար կը բացակայէր, իսկ մայրս սպանիական կռիպի համաճարակէն նոր ապաքինած՝ հազիւ կը կենար ոտքերուն վրայ: Ես, խելայեղ, վազեցի պատշգամ օգնութիւն խնդրելու դրացիներէն: Երախտագիտութեամբ կը յիշեմ Պետրոս անունով այն բժշկական ուսանողը, որ այդ պահուն կ'անցնէր մեր փողոցէն, տղան վեր վազեց հիւանդին սենեակը եւ զրկելով ուշաթափ հայրս, անուշահոտ ջրով սկսաւ շփել անոր կուրծքն ու ճակատը եւ ճգնաժամէ մը ազատել զայն, մեծ ուրախութիւն պատճառելով մեզի եւ բարոյական կորով հիւանդ հայրիկիս, որ աչքերը բանալով ճանչցաւ զայն — Պետրոս, դո՞ւն ես, ապրիս, տղաս, գիս մահուընէ ազատեցիր, ըսաւ, եւ սիրով համբուրեց երիտասարդին ճակատը: Գաւառացի ուսանողը մեր քովի փողոցը կը բնակէր եւ ծանօթ էր հայրիկիս: Դժբախտաբար չեմ յիշեր իր մականունը: Եթէ չեմ սխալիր, այժմ կը գտնուի Ամերիկա, եւ ձեռնադրուած է քահանայ:

ՄՇՈՅ ԳԵՂԱՄԻ ՄԱՀԸ ԵՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յիսուն տարի ետքն ալ, անհուն տխրութեամբ եւ սարսուռով կը յիշեմ հօրս վերջին հաղորդութեան տեսարանը, որ քանդակուած է մտքիս եւ հոգւոյս մէջ:

1918 Նոյեմբեր 27ի գիշերն էր, երբ հայրենակից Սարգիս Բաշեան ընկերակցութեամբ ծերունի քահանայի մը, անակընկալօրէն եկաւ մեր տունը: Տեսնելով քահանան եւ գուշակելով իր այցելութեան նպատակը՝ մատնուեցայ ահուդողի եւ յուսահատութեան: «Ուրեմն հայրիկս պիտի մեռնի՞, ըսի մտովի...»: Մահամերձ հայրս թէեւ իր ամբողջ էութեամբ հաւատացեալ, վստահ էի սակայն թէ իր գիտակցութեամբ չէր որ քահանան այդ գիշեր կուգար մեր տունը, վերջին հաղորդութիւնը տալու իրեն ...:

Ուստի, խնայելու համար, դերզգայուն հօրս յանկարծական յուզումի մը անխուսափելի հետեւանքները, կանխելով այցելուները վեր վազեցի եւ գոցելով հիւանդին սենեակին դուռը կառչած մնացի փականքին. անձայն կուլայի եւ կ'աղաչէի որ թոյլ չտան քահանային անակնկալօրէն մտնելու հօրս սենեակը եւ չզգացնել անոր իր մահը ...:

Խեղճ մայրիկս, ինքն ալ խորապէս յուզուած խնդրեց քահանայէն որ սպասէ քիչ մը, մինչ Սարգիս Բաշեան, առանձին կը մտնէր հիւանդին սենեակը զայն պատրաստելու ...:

Մենք, խռնուած միջանցքին մէջ, զսպելով մեր հեծկլտուքները, կը սպասէինք անձկութեամբ ... կիսաբաց դռնէն կ'իմանայինք հիւանդին մրմունջները եւ հառաչանքները ...: Վերջապէս, լսուեցաւ հօրս դողդոջուն ձայնը — «Թող գայ տէր հայրը, թող գայ ...»:

Պահ մը ետք ՍարգիսԲաշեան նշան կ'ընէր քահանային, որ յառաջանայ: Հակառակ մօրս արգելքին, լացին ու կոծին, ձեռքս բռնած վառած մոմ մը, դողահար կը հետեւիմ քահանային եւ կը մտնեմ մահամերձ հօրս սենեակը ...:

Հիւանդին մահճակալը դրուած էր սենեակին անկիւնը, գլուխը դէպի դուռ, այնպէս որ, մեր աննշմարելի մուտքը հայրս աւելի զգաց, քան թէ տեսաւ: Երբ հայրենակից Բաշեան գնաց կեցաւ հիւանդին գլխուն, այն ժամանակ միայն հայրս գլուխը դարձնելով նշմարեց քահանան, որ անմիջապէս մօտենալով, բռնեց ձեռքերը եւ ողջունեց զայն:

Ես, մոմը ձեռքս, քարացած մնացի հօրս գլխուն վերեւ ...: Տիրեց մահասարսուռ լռութիւն:

— Որդիս, սկսաւ ծերունի քահանան, գիտեմ որ ծնած ես Մշոյ դարաւոր Սուրբ Կարապետի հովանիին ներքեւ եւ զաւակն ես Մշեցի արժանաւոր քահանայի: Գիտեմ նաեւ թէ ինչ ջերմեռանդ հոգիով պիտի ընդունիս Ս. Հաղորդութիւնը: Աղաչենք Ամենակալ Աստուծոյ, որ զայն ընդունելով փարատեն հոգեկան եւ մարմնական ցաւերդ ...:

— «Տէր Հայր, հեկեկաց հիւանդը, քանդեցին Ս. Կարապետը, մոխրացան մեր վանքերը, մոխրացաւ Տարօնը ...:

Ձայնը մարեցաւ կոկորդին մէջ: Մահամերձը կուլար: Պահ մը լռելէ ետք շարունակեց հեւասպառ: Այո, քանդեցին, քանդեցին: Աղօթեցէք, Տէր Հայր, աղօթեցէք, ես հաւատացեալ եմ ...:

Քահանան ակներեւ յուզումով եւ դողդոջ սրտաբուխ արտասանեց խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան աղօթքները, անվերջանալի «մեղայ Աստուծոյ»-ները, որոնց կը հետեւէր հայրս անձկագին եւ կը պատասխանէր սրտառուչ «Մեղայ, մեղայ»ներով ...:

Ես, ձեռքս բռնած վառող մոմին նման կը հալէի, կը սպառէի, մատներս կը դողային, և արցունքներս խառնուած մոմին կաթիլներուն, վար կը թափէին հօրս բարձին եւ գեղեցիկ մազերուն վրայ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(6 Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 52-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Նախաձեռնութեամբ Ազգ. կեդրոնական վարչութեան, այս ագահանդէսին ներկայ էին՝ 22 կայս ազգահանդէսին ներկայ էին՝ 22 կազմակերպութիւններ. Հրէից կրօբեւոր անձնաւորութիւններ. Հրէից կրօնապետը՝ Սալզէ, ծերակուտական Իրմա Նապետը՝ Սալզէ, ծերակուտական Իրմա Թարրուցի, երեսփոխան եւ քաղաքապեթի ներկայացուցիչներ՝ Էմիլ Լօ, Պասթիէն Լէքսիա, Անթուան Անտրիէօ, իրաւաբաններ՝ Մարսէլ Բաօլի, Նօժէն Ակօսթի եւ Պ. Քօսթա: Լա Սիոթայի քաղաքապետին ներկայացուցիչ՝ Պ. Մնացականեան, Հայր Զուհաճեանի փոխանորդ Զաքարեան: Թաղապետական խորհրդականներ՝ Ալֆրէտ Ամօտրի, Մ. Կաւա, Ռ. Նազարեան, Շառլը Տուիք՝ ոստիկանապետ, բարձրաստիճան սպայ՝ Քէշիշեան եւ ոՄւրատեան, Ֆօռ, Ժաք Բանեօլ, Ժան Պալար, տնօրէն «Քայիէ տիւ Սիւտ»ի եւայլն: Հրաւիրուած էին՝ Մարսիլիոյ բոլոր եկեղեցիներն ու յարանուանութիւնները, երիտասարդական կազմակերպութիւնները, միութիւնները, Հայրենակցական, մարզական, բարեգործական, մշակութային, կրօնական եւն. թիւով՝ երեսուն:

Օրինակելի կարգապահութեամբ կատարուեցաւ հանդիսութիւնը որուն կազմակերպութեան ծանր աշխատանքը յանձնուած էր՝ երիտասարդ սերունդին:

23 Ապրիլ, Կիրակի առաւօտ է: Մարսիլիոյ արուարձաններու կարգ մը եկեղեցիներ փակ մնացին՝ որպէսզի հաւատացեալներ ներկայ ըլլան եղեռնի հանդիսութեանց՝ ժամը 10ին: Եւ ահա «Քափիթոլ»ը որ Յիսնամեակէն յետոյ, անգամ մըն ալ կը հեծէ՝ 2500 հոգիի հասնող հսկայ բազմութեան ներքեւ...: Բեմը կը բացուի եւ կը պարզուի՝ սեւ խորքի վրայ, պատկեր մը որ կը ներկայացնէ օրուան խորհուրդը. գծողն է՝ երիտասարդ, խոստմնալից նկարիչ մը — Ազատ Արզումանեան: Կողքին՝ հետեւեալ տողերը.— «Թուրքին բերած բաժինը մարդկային ընկերութեան — իբրեւ զարդ բարբարոսութիւն եւ անհաւատարմութիւն: 20րդ դարու Ա. ցեղասպանութիւնը եւ բռնագրաւում հայրենի հողերու»: Բեմին վրայ դարուն է՝ Թաղարներու շարքով մը ...: Սրահին եւ օթեակներուն մէջ կը տիրէ խոր լռութիւն:

Արամ Շէխիկեան, հանդիսութեան շուրջ հակիրճ յիշատակութենէ մը ետք, հրաւիրեց ներկաները որ յարգեն՝ օրուան վեհութիւնը եւ ոչ մէկ ցոյց ու ծափահարութիւն ընեն: Յետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահը, Ա. Մելքոնեան, որ իր կարգին հրաւիրեց հանդիսականները որ րոպէ մը, յոտնկայս, յարգանքի կենան՝ մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին: Յայտագրին սկսաւ՝ Շոփէնի Մահուան Քայլերգով զոր դաշնակի վրայ, նուագեց Օր. Ալեքսանեան:

Ա. ճառախօսն եղաւ՝ Տիկին Լէքսիա, «Մարդկային իրաւանց պաշտպան լիկա»յի նախագահուհին որուն ֆրանսերէն ճառը՝ թարգմանաբար կը ներկայացնենք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն.—

Մ. Ի. Պ. Լիկան, մասնակցելով այս սուգի օրուան, յարգանքի իր բաժինը կը բերէ՝ մարդկային եւ արդարութեան ամէնէն տարրական ըմբռնումներուն: Հայաստան, դարերէ ի վեր իրաւունք ունի իր հետ ունենալու մտածումն ու սիրտը բոլոր անոնց որ կը սքանչանան իր հաւատքին ու կենսունակութեան, բարոյական հերոսութեան եւ այն կարողութեան վրայ որով կրնայ կառչիլ գաղափարի մը եւ մեռնիլ անոր համար:

«Հայ ժողովուրդը վտանգաւոր առաքելութիւնն ունեցաւ զրաւելով՝ ռազմագիտական ամենակարեւոր կէտը այն ճամբուն վրայ որ Ասիայէն Եւրոպա կ'երկարի. կեդրոնական ամրութիւնը որուն տիրապետութիւնը ասիացի ասպատակներուն ապահովեց՝ Փոքր Ասիոյ հարուստ հողամասերուն եւ Միջերկրականի ճամբան: Այս կացութիւնը կը բացատրէ իր պատմութիւնը: Շատ խելացի եւ յառաջդիմասէր, առաջին ժողովուրդն էր որ որդեգրեց քրիստոնէութիւնը եւ տիրացաւ՝ զմայլելի քաղաքակրթութեան մը: Ատկէ ի վեր ,ան՝ դարերու ընթացքին, պահպանեց իր անհատականութիւնը՝ հաւատարիմ՝ իր անցեալի փառաւոր յիշատակներուն. պահպանեց՝ իր հաւատքն ու կրօնական կազմակերպութիւնը, ինչպէս նաեւ իր հպարտութիւնը մտաւոր գերակայութեան որմէ սորվեցան օգտուիլ՝ իր աշխարհակալներն անգամ: Իր սրտին խորը մշակեց հողեկան ապրումներու, ընտանեկան, անհատական եւ քաղաքացիական իրաւունքներու գիտակցութիւնը:

«Հայկական Դատը փաստաբանի պէտք չունի այլեւս. ան՝ մեզի համար դատուած, պաշտպանուած ու վճռուած է: Ան ունի իրեն համար, ամբողջ Ֆրանսան որ կը տրամաբանէ, կը վերլուծէ եւ կ'արժեւորէ՝ անաչառօրէն. ան իր հետ ունի՝ ամբողջ յեղափոխեալ քաղաքակրթութիւնը: — Կոպտօրէն կ'առարկուի թէ՝ ջարդերը նուազեցուցին Հայոց թիւը. այս պարագան իսկ յաւելեալ պատճառ մը չէ՞ համակրանքի բոլոր անոնց համար որ, մեզի պէս, կը մտածեն թէ՝ Իրաւունքը նախապատիւ է Ուժէն:

«Թուրքը ջարդեց: Յիսուն տարիէ ի վեր՝ վերապրողներու կողմէ կը պատմուին սարսափելի եղելութիւններ որ չեն կրնար սեղմուիլ մեր երեւակայութեան մէջ: Սասունցի կիներ անդունդ նետուեցան իրենց զաւակներուն հետ, չիյնալու համար Թուրքին ձեռքը ...:

«Բայց Հայուն մտածողութիւնը կա՛յ՝ կենդանի, անաղարտ եւ անսասան. ան կ'ընդգրկէ ազնիւ գաղափարական մը՝ գեբիվեր բոլոր այն բաներէն որ բարբարոսութիւն եւ բռնութիւն կը յայտնաբերեն:

«Մ. Ի. Պ. Լիկան, առաջին օրէն իսկ ճանչցուց այս մեծ դատը, այս մեծ պարտականութիւնը եւ այս մեծ ժողովուրդը: — Ֆրանսիս տը Բռէսանսէ որ Լիկայի նախագահն եղաւ՝ 1903 - 1914, արդէն իսկ ձեռք առած էր Հայոց Դատը: Հայաստանի պաշտպանն ու առաքեալն էր ան. ու ահա այս աւանդութիւնն է զոր մենք կը շարունակենք: Վիքթոր Հիւկօն գեղօն ձօնեց Յոյն փոքրիկին որ վառօդ ու գնդակ կ'ուզէր, պաշտպանելու համար իր սիրելի հայրենիքը: Ո՞վ գեղօնով պիտի փառաբանէ Հայ մանուկներուն հերոսութիւնը: — Ու քանի որ ինծի ընծայուեցաւ այսքան գեղեցիկ առիթ մը, ձեր իսկ արտօնութեամբ, բարեկամներս, կարդամ՝ Վահէ Կատէլի մէկ քերթուածը, Դ. Վարուժանի ձօնուած, ու արդարեւ, սեւկա հաղորդում մը կ'ըլլայ մարտիրոս ժողովուրդին հետ»:

Օր. Ալիս Շահմիրեան, երգեց «Բոլոր հողիններուն տօնը», դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Արզումանեանի:

Բ. բանախօսն էր Տիկին Հուրի Իփէկեան, որ ըսաւ ի մէջ այլոց.—

«Ամենուրեք, ուր որ Հայութիւն մը կ'ապրի, այսօր, սրահներու մէջ, բեմի մը կը նայի. աստնցմէ՝ մեծերն էին որ ճեղքեցին անապատը: Այդ բոլոր խլեակները կը բաղձան քաղել՝ յոյսին պտուղը: Հայ ժողովուրդը, առաջին ըլլալով ,բազում կրօններու մէջէն ընտրեց քրիստոնէութիւնը, ուզելով փարիլ՝ ընտանեկան սրբութեանց, սիրոյ եւ եղբայրութեան գաղափարին: Կրօնը միայն աստուածութեան մը գաղափարը չի շօշափեր. է նաեւ ապրումի, կեանքի, խղճի օրէնք մը, գաղափարական մը ...: Քաղաքակիրթ մարդուն համար էական են նաեւ առաքինութիւնները, արդարութեան, հաւասարութեան և ազատութեան գաղափարականը: Բոլոր ասոնք՝ Թուրքին մէջէն սրբուած են՝ սեւ ու կարմիրով. ոճրագործ են՝ արիւնով, ժառանգականօրէն եւ ուսումն անզօր է իրենց շնորհելու՝ առանձնութեան նշոյլ մը:

«Առչէ» երաժշտախումբը, ընկերակցութեամբ Օր. Ալեքսանեանի, նուագեց՝ Հէնտէլի համբաւաւոր Լարկօն, որմէ ետք խօսեցաւ՝ ծանօթ բանաստեղծ եւ պատմագէտ, Հ. Վահան Յովհաննէսեան, որ Հայուն փառաւոր անցեալի եւ ողբերգութեան յիշատակութենէն ետք՝ վերջացուց.

— «Այսօր, Հայն իր հայրենի հողերը կ'ուզէ հայրենիքէն մինչեւ աշխարհի չորս ծագերը: Ուր որ ալ ըլլանք՝ մէկ հողի կազմենք եւ Հայ մնանք: Արարատն ու Անին մեզի կը սպասեն: Պիտի յիշենք մեր նահատակները. պսակ կը դնենք, վարդեր կը սփռենք մեր հողիններուն ակունքէն՝ անոնց քաղցր յիշատակին համար»:

Օր. Թիւթէլեան արտասանեց՝ Ահարոնեանէն յուզիչ կտոր մը՝ «Հողիս խորան է ձեզ համար»:

Դարձեալ երգ՝ Օր. Ալիս Շահմիրեանէ՝ Յովհ. Թումանեանի՝ «Լուսաւորչի կանթեղը», ընկերակցութեամբ Պ. Արզումանեանի:

«Առչէ»ի Ֆրանսացի ջութակահարներու «Տէր, ողորմեա»ն հոգեյոյզ բոպէներ հաղորդեց:

Արամ Շէխիկեան, փակման խօսքին հրաւիրեց՝ Առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկ. Թրթռեանը: Իր խօսքը.— «Այլեւս սովորական պաշտամունք մը չէ՝ մեր խիղճը հանդարտեցնելու եւ ոչ ալ՝ երախտագիտական պարտք մը. այլ՝ անոնցմէ դերիվեր, մեր գոյութենէն, մեր էութենէն ժայթքող պարտք մը: Ամէն տարի, ամբողջ Հայութեան համար առիթ թող ըլլայ՝ հաւատարմութիւն ուխտելու մեր նահատակներու յիշատակին: Հաւատարմութիւն մեր լեզուին, մշակոյթին, հայրենիքին եւ բոլոր բաներուն որ հայկականութիւն կը բուրեն ...: Ամէն տարի նորոգենք մեր ուխտն ու հետապնդենք մեր դատը՝ յանուն նահատակներուն»:

— Քաղաքապետ Կաստոն Տըֆէռի ներկայացուցիչ Անթուան Անտրիէօ, յայտնելէ ետք քաղաքապետին եւ իր անվերապահ համակրանքն ու ջերմ զգացումները հայ համայնքին եւ Հայ Դատին, ըսաւ թէ՝ քաղաքապետութիւնը ընդ առաջ գալով Տըջ. Կոմիտէի բաղձանքին, որոշած է՝ Մարսէյլի փողոցներէն մէկը կոչել՝ «24 Ապրիլ 1915»:

Մեծ ուրախութեամբ ընդունուեցաւ այս բարի լուրը:

«Առչէ»ի դաշնակահար արուեստագէտները սիրտ ու հոգի հաղորդեցին ջութակի լարերուն, հարազատօրէն տալու համար՝ անմահն Կոմիտասին աստուածային «Տէր, կեցո»ն: Սրահը, զողով համակուած, վերացած էր: Ու ինծի այնպէս կը թուէր թէ համայն Հայութիւնն է որ հողեղէն հաղորդումով, մեղեդիի մը քաղցրութեամբ կը դաշներգէ.— Տէր, կեցո զու զՀայս ...:

Միջօրէ էր: Հանդիսականներու թափօրը, գլխաւորութեամբ նախկին կամաւորներու եւ Ռազմիկներու, ուղղուեցաւ դէպի «Մեռելոց Յուշարձանը», որուն վրայ դեռեղուեցաւ՝ «Նահատակաց Ծաղկեպսակը»:

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՆԹԻԿ

քական նոր ու կորովի կեցուածք մը:

Իրեն եղած հարցումի մը թէ՝ «կը սիրէ՞ Ամերիկան», Սվեթլանա դարձեալ ժպտելով, կը պատասխանէ.

— Ամուսնանալէ առաջ պէտք է ժամանակ ունենալ գաղափար կազմելու համար թէ սէրը զոյգին մէջ փոխադա՞րձ է: Քիչ ժամանակ է հոս եմ եւ տակաւին չեմ գիտեր թէ կը սիրե՞մ ձեր երկիրը, կամ ձեր երկիրը կը սիրէ՞ զիս: Հոս զիս ընդունեցան մեծանձնութեամբ: Անշուշտ, մեր վարչաձեւը աւելի ժողովրդավար է քան մերը, սակայն պէտք է տակաւին տեսնեմ թէ ամէն բան նոյնքան գեղեցի՞կ է որքան կը յաւակնին:

Հարց է գիտնալ թէ Սվեթլանա պիտի կրնա՞յ ապրիլ խաղաղ ու աննշմար:

կրնա՞յ ապրել խաղաղ ու աննշմար:

Սթալինի աղջիկը ըլլալը այնքան ալ դիւրին բան չէ ...:

Առայժմ կը փնտռէ զաղտնի անկիւն մը, հոն քաշուելու եւ աշխատելու համար:

Արդէն իսկ բազմաթիւ միլիոն տոլարի հարստութիւն մը ունի: Աշխարհի չորս ծագերէն հետզհետէ կը տեղան հասութաբեր այլ առաջարկութիւններ ալ ու նաեւ ամուսնութեան առաջարկութիւններ, տասնեակներով անծանօթ Ամերիկացիներու կողմէ:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱՒՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Շատ կը փափաքէի մտերմանալ ձեզի հետ եւ ձեր սրտին ցաւերուն հաղորդակից ըլլալ ...: Իրաւ, հազիւ քանի մը ամիս եղաւ իրար ճանչնալնիս, բայց ես ձեզ տեսած մէկ օրէս հարազատ քրոջ մը պէս ձեզի կապուեցայ ..., եւ երբ եղբայրս ձեզի սիրահարած ըլլալը իմացուց ինծի: Շատ ուրախացայ մտածելով որ օր մը իրաւ իմ քոյրս պիտի ըլլայիք ...: Մառի - Թէրէզ հառաչանք մը զսպեց կոկորդին մէջ:

— Բայց քանի որ միտքերնիդ դրած էք վերջնապէս վանք քաշուիլ, էհ, ինչ ընեմ, չեմ կրնար այլեւս առոր վրայ յոյս դնել եւ ինքզինքս կը մխիթարեմ ըսելով որ քոյր մը ունէի, չքնաղ քոյր մը որ անձնասպան եղաւ ..., շարունակեց Եօլանտ: Լամծիս համեմատ, Քարմէլեաններու վանքը պիտի քաշուիք եղեր ...:

Մառի - Թէրէզ գլխու հաստատական նշան մը ըրաւ:

Մատուռէն այժմ երգէոնին ներդաշնակ ձայնը կը լսուէր ... կարծես թէ ծաղկատի կրօնաւորուհի, կուսակրօն աղջիկ մը կը յանձնէին սեւ հողին: Գործիք, ողբաւոր մօր մը պէս, իր պղինձէ ալիքներուն խորէն աղեխարշ լացն ու կոծը դուրս կը թափէր եւ բնութիւնը կուլ կուտար ձայնը եւ մարմինը միաժամանակ ...

— Աղէկ մը մտածա՞ծ էք ձեր ընելիքին վրայ, շարունակեց Եօլանտ: Գիտէ՞ք թէ հոն ինչեր վերապահուած են ձեզի, հոն, վանքին մէջ ուր դուք չորս պատերու մէջ փակուած՝ ոչ մարդու երես պիտի տեսնէք եւ ոչ ալ ազատ շունչ պիտի առնէք: Բայց չէ, ինչ կ'ըսեմ, անկարելի բան է որ ձեզի պէս գեղեցիկ ու քնքոյշ էակ մը առանց որեւէ էական պատճառի որոշէ ասանկ բարոյական հոգեսպանութեան մը դիմել: Ոհ, օրիորդ, կ'երեւի թէ վիշտեր ունիք, կ'երեւի թէ կը տառապիք ... այո, այո, գիտեմ, կը տառապիք եւ քովերնիդ մէկը չունիք որ սիրտերնիդ անոր բանալով թեթեւցնէք ձեր վիշտերը ...:

Արդեօք կը վախնաք որ ձեզ չե՞ն հասկնար, արդեօք կը կարծէք որ լսողները ձեր վրա՞յ կը խնդան: Ես ձեր մեծ քոյրն եմ եւ պատրաստ եմ արձագանգն ըլլալու ձեր սրտին հառաչանքներուն: Ես ալ տառապած աղջիկ մըն եմ, ես ալ իմ սիրտիս արիւնոտ պատմութիւնն ունիմ, իմ սիրտս ալ վիրաւորուած է եւ վիրաւորեալ սրտերու ցաւէն կը հասկնամ ... Ախ, քիչ մնաց ես ալ վիշտէս պիտի մեռնէի, բայց կամքի ուժով ամէն բանի յաղթեցի եւ հիմա ալ այդ վէրքը սպիացած է կուրծքիս տակ: Սիրելի քոյրիկս, կ'ուզէ՞ք որ ձեր վէրքը բուժելու համար օգնեմ ձեզի:

— Ոչ, ոչ, անկարելի է, անկարելի է, ոչ մէկ բան կրնայ բուժել այդ վէրքը, գոչեց խեղճ աղջիկը անգիտակցաբար սրտին գաղտնիքը դուրս տալով եւ ձեռքը քաշեց մարքիզին քրոջը ձեռքերէն:

— Գիտէի արդէն, գիտէի որ մէկու մը կապուած էք, խեղճ աղջիկ, անոր է որ զոհ պիտի երթաք, գոչեց օրիորդ Ռօշ-Պերնար:

— Ոչ, ոչ, գոչեց մանկամարդ աղջիկը եւ ոտքի ելաւ:

— Մի փախիք, մի հեռանաք քովէս, ձեր սէրը ինձմէ մի ծածկէք, շարունակեց Եօլանտ ձայն վար դնելով: Ամէն բան կռահեցի, ամէն բան հասկցայ, աչքերնիդ լեցուեր է, կուրծքերնուդ մէջ հառաչանքներ կը խեղդէք, տագնապի մէջ էք... անանկ կը կարծէք թէ անբուժելի հիւանդութեան մը ենթարկուած էք ... բայց ինքզինքնուդ եկէք ... աշխարհի մէջ չկայ դժբախտութիւն մը որ մարդս իր կամքին ուժովը չկարենայ յաղթել:

Լիւլիի երգէոնը լռած էր:

Մառի - Թէրէզ նորէն նստարանին վրայ ինկաւ: Այս անգամ որոշ չափով մը մարքիզին քրոջը ազդեցութեանը տակը ինկած էր:

— Եղբայրս դեռ չէք ճանչնար, օրիորդ, շարունակեց Եօլանտ անուշ եւ փաղաքշող ձայնով մը: Վեհանձն ազնուական մըն է ան եւ ձեզ չափէն աւելի կը սիրէ, այնքան կը սիրէ որ, ձեզ երջանիկ ընելու համար ամէն բան աչքը առած է ...: Եթէ հարկը պահանջէ, ինքզինքը մէջտեղէն վերցնելու, անհետանալու զոհողութիւնը իսկ յանձն առնող երիտասարդ մըն է ... գիտցած եղէք որ Կայէթան պիտի չկրնայ հանդուրժել որ իրեն երեսէն Քարմէլեաններու վանքը քաշուիք եւ հոն հոգեվարքի մը կեանքն ապրիք ...: Օրիորդ Մառի - Թէրէզ, ինչ որ ալ ըլլայ, միշտ յիշեցէք որ ես ձեր քոյրն եմ եւ Կայէթանն ալ ձեր ամէնէն մտերիմ բարեկամը:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անուշեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր, մեծ մօր,

ԻՍԿՈՒՀԻ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՊՈԼ. ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) Այրի Տիկ. Արաքսի Սուքիասեան եւ զաւակները Պ. Ա. Սուքիասեան, Պ. Ա. Գէզէլեան, Տէր եւ Տիկին Մասիս Գարիկեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Գէզէլեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Սուքիասեան եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (7 Մայիս) Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր որդւոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Թարվէզ Սըրապեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ծաղկեպսակներով, հեռագիրներով, նամակներով, յարգեցին իրենց տարաբախտ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ ԱԲԳԱՐ ՍՐԱՊԵԱՆԻ յիշատակը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 30 Ապրիլ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին):

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ բոլոր միութիւններու: Բարձր հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու:

Կիրակի (7 Մայիս) առաւօտեան ժամը 9.30ին, հանդիսաւոր պատարագ, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին (Րիւ Պրօշէ):

Կը պատարագէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռելոց Յուշարձանին, ժամը 10.30ին: 12.30ին:

Սալ Վոլթէրի մէջ ժամը 16.30ին, ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքը ազատ է

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի յանձնախումբին:

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

Իզէրի երեսփոխան՝ Պ. ՄԵՐՄԱԶԻ

Պատուոյ նախագահ՝

Տէսինի քաղաքապետ Պ. ՄՈՒԹԷՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն թաղապետարանի սրահը:

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 13, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ընկերակցութեամբ Մարսէյլի Օփերայի նուագախումբի լաւագոյն նուագածուներու եւ ղեկավարութեան տակ՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մեներգներ.— Շ. Պէնկեան, Ա. Ատոմեան, Ս. Նիկողոսեան, Կ. Լիօզիւ, Մ. Պօղոսեան, Ռ. Մարքայեան, Մ. Հանիոթիս:

Տոմսերու համար դիմել Կապ. Խաչի Մարսէյլի անդամուհիներուն եւ Ա. Շեխիկեան, 1, Պուլվ. տ'Աթէն, Քէօսէեան, 2 Րիւ Պէրնար տիւ Պուա, Արզումանեան, 1, Փլաս Քափիւսին, Նազարեան 37, Րիւ տէ Տօմինիքէն, Պաղտասարեան, 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ, Մ. Սարգսեան 340 Շըմէն տը Սէն – Ժիւլիէն:

ՄՈՒՏՔ, 5, 15 ԵՒ 20 ՖՐ.

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի: Հաւաքուիլ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սըրճարանին առջեւ:

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, անցնելով՝ Կրեյ, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրանսուա, Սէն – Տիզիէ (ճաշ), Թուլ,, ՆԱՆՍԻ (կայք) եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամոնէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը: Արագ պտոյտ Սթրազպուրկի մէջ:

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհլի կամուրջէն, իրիկուան ճաշ եւ այցելութիւն՝ ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, հիանալի ջերմուկը, քազինօն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Մայիս 15), մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուշկին եւ այցելութիւն Դանուբի աղբիւրին: Ապա, ժամանում Հիմլըռայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւլուզ, Էփինալ, Վիթէլ (կենալով), Քոնթրէքսէվիլ, եւն. եւն. մինչեւ Վէնսէն:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 119 ՖՐ.

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. ինքնութեան թուղթ: Օտարներու համար՝ անցագիր (փասբփոռ): Արձանագրութեան օրէն դիմում որու հետ 50 Ֆր. կանխավճար չկայ, նըկատի չառնուիր:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան եւ զաւակները հարիւր յիսուն ֆր. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան փոխան ծաղկեպսակի՝ Այրի Տիկին Ազնիւ Գազազեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Իգրայէլ Կերոն յիսուն ֆր. կը նուիրեն Որբերու Օգն. Մարմնին Տիկին Հայկանուշ Տէվէճեանի մահուան առթիւ, իր հոգւոյն ի հանգիստ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին Զաւիկ Զաւիկեանի սրճարանի վերնայարկը 20 Րիւ տը լա Տէֆանս, Իսի: Կարեւոր օրակարգ, Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մայիս 28»ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի, Մայիս 27ին, Շաբաթ իրիկուն, Թէաթր Միւնիսիփալ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 14.30ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
47, Rue des Ecoles, PARIS (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ Ֆրանսական Կարմիր խաչի

Պատուայ նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ANDRE CHAMSON

Կը խօսին՝ Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ ՎԱԹԻՆ ՌՈԹԱՌ Ֆր. Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը

Միրայօժար կը մասնակցին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն), ՎԵՐԱ ՀԱՑՈՒՆԻ (եգիպտահայ երգչուհի), ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՍԷՕՐ (հայկական պար), ընկերակցութեամբ՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸՔԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ԽՐԻՄԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԱՆ ՍՕԼԱՔԵԱՆԻ Սանովա եռեակին, ՍԷՐԺ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (արմօնիքա), ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, եւ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 ֆրանք

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ
Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 15.30էն 20
ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ 88, Րիւ տ'Օպաներ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Երգ՝ Օր. Ալիս Շամիրեան եւ Պ. Սահակ Տէրոյեան

Արտասանութիւն Օր. Օր էլիզ Եղիկեան, Ս. Թիւթէլեան, Վերգինէ Նազարեան եւ Պ. Վ. Նազարեան:

Հայկական պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի:

Տոմսերու համար դիմել.—

Վ. Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպաներ
Յ. Հայրապետեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսին
Մ. Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի
Պ. Նազարեան, 60 Րիւ Տը լա Փայիւ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ սաստնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան կողմէ
(Siège Social 67 Av. de Ségur, Paris - 7e)

"ՌՈՒԶԱՆ"

(Թատերգութիւն 4 արար) — Հեղինակ՝ ԹՐԱԳՕՇ

Մայիս 21 Կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին
ISSY-LES-MOULINAUX, SALLE DES FETES
25, Avenue Victor Cresson, (Métro : Mairie d'Issy)

Թատերախաղը կը ներկայացուի նոյն երիտասարդներու խումբով
«ՍՕՍԻ» պարախումբի մասնակցութեամբ
Բեմադրութիւն Տիկ. Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Այս անգամ ներկայացումը պիտի ունենայ աւելի եւս ճոխ բեմայարդարանքով մը

Տոմսակները ապահովելու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն:

Mr. ZADIKIAN, 20 Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux, — Tél. : 642-01-89
Mme MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. : TAI. 65-44
Mr. SARAFIAN, 31 Avenue Auguste Rodin, Meudon — Tél. : OBS. 13-45
Madame KAPIKIAN, 175 Avenue Jean-Jaurès, Clamart — Tél. : 642-56-17

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 7 MAI 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10905 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — N° 10.905

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹԱԼԷԱԹԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ

Հրէշածին Թալէաթի պաշտամունքը կը շարունակուի Հանրապետակա՛ն Թուրքիոյ մէջ

Հանրածանօթ է, որ վերջին պատերազմի ընթացքին ցեղասպան Ատոլֆ Հիթլէր եղբայրակա՛ն Թուրքիոյ իբրեւ նուէր ղրկեց սատակը իր ուսուցչին՝ Թալէաթի, որուն ի պատիւ Հանրապետութեան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ փառաշուք յուշարձան մը կանգնել տուաւ Պոլսոյ Ազատութեան բլուրին վրայ :

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութենէն ի վեր Ազատութեան բլուրը (Հիւրրիյէթ Թէփէսի) դարձած էր ուխտատեղի մը, ի յիշատակ ազատութեան համար նահատակուած հերոսներու :

Թալէաթի համար դամբարան կանգնելով այդ պատմական ուխտավայրին մէջ, Թուրքերը «հերոս»ի եւ «նահատակ»ի լուսապսակին արժանացուցին բոլոր դարերու ամենամեծ ոճրագործը :

Ո՛չ միայն արդարացուցին զայն, այլեւ մեղսակից դարձան անոր գործած անօրակելի ոճիրներուն, ցեղասպանութեան, «Ազատարար»ի կարգը դասելով հրէշը :

Կը յուսայինք թէ այսօրուան Թուրք սերունդը —Աթաթիւրքի սերունդը— մոռցած պիտի ըլլար զայն, ա՛յնքան տարիներ ետք : Զո՛ւր յոյսեր :

«Միլլիյէթ»ի քրոնիկագիր Ուլունայ կը գրէր վերջերս .

«Անցեալները, ընթերցողներէս մէկը, որ Հալք Էվի (Ժողովրդային տուն, Հալք կուսակցութեան ակումբը) այցելած էր, ինծի բսաւ.

« Ապշած մնացի, ամպիոնին մէկ կողմն տեսնելով մեծ Աթաթիւրքին եւ միւս կողմն ալ Իթթիհատ Թէրաքքիի վերջին մեծ եպարքոս Թալէաթ փաշայի համահաւասար չափով նկարները » :

Այս տեղեկութիւնը հաղորդելով, Թուրք լրագրողը — հրա՛շք — հետեւեալ աշխարհայեցիչ խոստովանութիւնը կ'ընէ .

« Թալէաթ երեք միլիոն հայրենակից ջարդելով մեզ խայտառակեց քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ, տարագրութեամբ եւ ջարդով, որոնց բեռը մեծ դժուարութեամբ կը տանինք » :

Իր եզրակացութեան մէջ Ուլունայ կ'ենթադրէ, որ « եթէ Թալէաթ Պերլինի մէջ Թէհլիրեանի գնդակով սպաննուած չըլլար, Աթաթիւրք անոր ալ պատիժը պիտի տար » :

«Միլլիյէթ»ի յօդուածագրին այս գրութիւնը կը հաստատէ, որ այսօրուան Թուրքիոյ մէջ մարդիկ կը պաշտեն հայ ազգի դահիճը Աթաթիւրքի համահաւասար չափով : Որ Հալք կուսակցութիւնը իր ակումբներուն մէջ կը կախէ անոր մեծադիր նկարը, իբրեւ «ազատարար» հայրենիքի :

Ուլունայ բացառութիւն մը կը կազմէ բովանդակ Թուրք մամուլին մէջ, երբ կ'այպանէ Թալէաթը իբրեւ ջարդարար : Միւս լրագրողները մեղադրական ո՛չ մէկ տող գրեցին հրէշին մասին, երբ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ իրենց թերթերուն մէջ առիթ ունեցան խօսելու 1915ի հայկական ջարդերուն մասին :

Իրմէ առաջ գտնուեցաւ մէկ Թուրք միայն, որ այպանեց Իթթիհատը եւ անոր ղեկավարութիւնը — Թալէաթ - Էնվէր - Ճէմալ — ոչ միայն իբրեւ հեղինակ Հայերու ցեղասպանութեան, այլեւ «միլիոնաւոր» մէհմէտճիքներու եւ Թուրք գիւղացիներու սպանութեան եւ Օսմ. կայսրութեան կործանման պատճառ :

Պատմաբան Ահմէտ Րէֆիքն էր այն, որ 1919ին Պոլսոյ մէջ հրատարակեց 79 էջնոց գրքոյկ մը՝ «Երկու կոմիտէ, Երկու ջարդ» *խորագրով :*

Իր նախաբանին մէջ, Թուրք պատմաբանը խօսելով Իթթիհատի տասը տարուան (1908 – 1918) *իշխանութեան մասին, կը գրէր թէ* « Օսմ. պատմութեան մէջ իրապէս շատ խառնակ ու պարզապէս պժգանքով յիշատակուելիք շրջաններ եղած են. սակայն ո՛չ մէկը կարելի է համեմատել այս «զորպա»ներու վարչութեան հետ: ··· Հսկայ պետութեան մը կործանումով վերջացող այս շրջանը օսմ. պատմութեան ամէնէն կսկծալի դրուագն է :

« Օսմ. ազգը ո՛չ մէկ ատեն իր ազգակիցներուն կողմէ ա՛յսքան անագորոյն նակատագրի մը ենթարկուած է: Ո՛չ մէկ շրջանի օսմ. պետութիւնը 4–5 *զորպա*ներու յելուզակութեան երեսէն ա՛յս աստիճան ցաւալի աղէտի մատնուած է : Ո՛չ մէկ ատեն օսմ. թագաւոր մը անտեղեակ մնացած է թափուած արիւններէն, մարած օճախներէն : ··· Սուլթան Մէհմէտ Ե.ի շրջանը օսմ. պատմութեան ամէնէն անիծեալ էջն է » :

Հեղինակը ամէնէն դէշ ածականներով կ'որակէ Թալէաթը, որ կատարեալ ապէտ մըն էր, կ'ըսէ, սակայն շուրջինները զինքը «հանճար» կը նկատէին եւ «Եավուզ Բ.» կ'որակէին՝ «յարգելի Թագաւորի մը անունը անարգելով» : Ոմանք ալ բանաստեղծութիւններ կը նուիրէին իրեն՝ անձնական շահեր ապահովելու համար :

Կը հեգնէ Իթթիհատի «Թուրանական» երազը, որուն զոհ գացին հայկական վեց նահանգները, որպէսզի ընդմիշտ թաղուի Հայկական Հարցը :

Ահմէտ Րէֆիք իր գրքոյկին մէջ կը խօսի նաեւ Զօհրապի եւ Վարդգէսի նահատակութեան մասին, նոյնութեամբ արձանագրելով պատմութիւնը բուն իսկ զանոնք սպաննող արիւնռուշտ Չէրքէզ Ահմէտի, որուն հանդիպած է Էսկիշէհրի մէջ, երբ «վաստակաւոր» ոճրագործը հսկողութեան տակ Պոլիս կը տարուէր :

Չէրքէզ Ահմէտ Իթթիհատի թիւ 1 ոճրակեալ եւ հաւատարիմ դահիճն էր, հրապարակագիր Զէքի պէյի սպաննիչը, որուն գաղափարութիւնը մեծ աղմուկ էր հանած 1912ին: Այս արիւնարբու հրէշը 1915ին Թէշքիլաթը Մախսուսէի *չէթէյապետ էր նշանակուած եւ աւերներ գործած հայկական նահանգներուն, մասնաւորաբար Վասպուրականի շրջանին մէջ :*

Ցետագային Ճէմալ փաշա Դամասկոսի մէջ կախաղան հանեց այս հայակերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ԵՏՔ

«ԵԹԷ ՆԱՒԸ ԸՆԿՂՄԻ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐԸ ՀԵՏԸ Կ'ԸՆԿՂՄԻՆ»

Յունաստանի ներկայ վիճակը եւ վարչաձեւը սկսած ենթահողել կարգ մը երկիրներ եւ Դանիա նոյնիսկ դիմած է Ատլանտեան Կազմակերպութեան բողոքելով ներկայ կացութեան դէմ, ինչ որ, իր կարգին բողոքի պատճառ եղած է Յունաստանի կառավարութեան :

Տեղեկատուութեան նախարարը Փափատոփուլոս յայտարարութիւններ ըրած է մամուլի թղթակիցներուն եւ շեշտած ի մէջ այլոց. — « Բոլորս ալ պատասխանատու ենք այն կացութեան որու մէջ կը գտնուինք : Հաւաքական պատասխանատուութիւն ունինք այս ողբերգական գործին մէջ եւ պէտք է գիտակցինք այն իրողութեան որ եթէ նաւը ընկղմի, միայն Յունաստանը չէ որ պիտի ընկղմի այլեւ իրեն հետ բոլոր Յոյները : Անկեղծ ենք ձեզի հետ, բայց կ'ուզենք որ դուք ալ այդպէս ըլլաք մեզի հետ» :

Ձեռք առնուած խիստ միջոցները սկսած են վերցուիլ եւ վերջին լուրերու համաձայն մարզական եւ այլ հաւաքոյթները արդէն արտօնուած են :

× *Աթէնքի Ֆրանսական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Թագաւորին հետ, Թագաւորին իսկ փափաքով :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ կը հաղորդեն թէ «Քոլինս, Նաուլթըն, Ուինկ, ինքորփորէյթըտ» *գրական գործակալութիւնն է որ ընտրուած է ներկայացնելու համար Սվեթլանա Ստալինի շահերը, իր յուշերուն հրատարակութեան առթիւ: Հեղինակի իրաւունքները կ'անցնին մէկ միլիոն տոլարը (հինգ միլիոն ներկայ Ֆրանք) :*

ԻՍՐԱՅԷԼ որոշած է զարկ տալ իր զինուորական ուժին, նկատի առնելով այն ձգտուած մթնոլորտը որ կը տիրէ սահմաններուն վրայ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ երեկոյեան միայն մէկ օրաթերթ մնաց այլեւս՝ «Նիւ Եորք Փոսթ»: Իր մրցակիցը՝ «Ուորլտ Ճըրնըլ Թրիպիւն» դադրեցուց իր հրատարակութիւնը նիւթական շատ ծանր կացութեան հետեւանքով :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատերազմը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ : «Մառիննե-րու» յաղթանակէն ետք 881 քոթին վրայ, Վիէթքոնկը շատ ծանր յարձակում մը ձեռնարկած է Քէ Սանհի վրայ, որ ամերիկեան կարեւոր խարիսխ մըն է :

ԲՈՐԻՍ ՊԱՍՏԵՐՆԱՔԻ «Տոքթ. Ժիվակօ» հաւանաբար լոյս տեսնէ Խորհ. Միութեան մէջ: Իլիա Էհրընպուրկ յայտարարած է կէս - հրապարակային հաւաքոյթի մը ընթացքին որ պատասխանատու յանձնախումբը նպաստաւոր կարծիք տուած էր վէպին հրատարակութեան համար :

«ԲՈՄՊԱՅԻ» տնօրէնը ետ առաւ իր որոշումը եւ ուզեց որ փաստաբանները պաշտպանեն զինքը:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը Հայլէ Սելասիէ Ժընեւ հասած է, ութ օրուան այցելութիւն մը ընելէ ետք Քանատա: Քանի մը օր Ժընեւ մնալէ ետք, կը վերադառնայ Ատիս – Ապապա :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ կ'ուզեն որ Ձախի Դաշնակցութիւնը եւ համայնավար կուսակցութիւնը հաւաքական արդէլքի բանաձեւ մը ներկայացնեն Ազգ. Ժողովի դիւանին, երբ Փոմփիտուի բացարձակ իրաւասութեանց օրինագիծը քուէի դրուի :

ՓԱՐԻԶԻ Մութիւալիթէի մեծ սրահին մէջ բախումներ տեղի ունեցած են ուղղափառ համայնավարներու եւ «չինասէրներուն» միջեւ: Երեք հարիւր «ուղղափառներ» արգելք եղած են «չինասէրներու» կազմակերպած հաւաքոյթին :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԹԻՐՕ ԹԱՂԸ ՀՐՈՅ ՃԱՐԱԿ ԴԱՐՁԱՒ

ՄՕՏ 1000 ՀՈԳԻ — ՈՐՈՆՑ ՄԷԿ ԵՐՐՈՐԴԸ ՀԱՅ — ԱՆՕԹԵՒԱՆ ՄՆԱՑԻՆ

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ 250 ՀԱԶԱՐ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՈՍԿԻԻ

Կիրակի կէսօրէ ետք, Ապրիլ 30ին, հրդեհը մոխրակոյտի վերածեց Թիրօ թաղը, որ մէկ երրորդով բնակուած է Հայերէ: Մօտ երկու հարիւր փայտաշէն, կրաղիւսապատ կամ թիթեղածածկ հիւղակներ հրոյ ճարակ դարձան գրեթէ մէկ ժամէն, մինչ ածխացած փայտերը եւ շիկացած թիթեղները շարունակեցին մխալ դեռ երկար :

Հրդեհը ծագեցաւ ժամը 1.30ին: Պատճառը տակաւին յայտնի չէ: Ոմանք կ'ըսեն ելեկտրական կայծ մը, ուրիշներ՝ պիւթակազի շիշի մը պայթումը : Կը մնայ ստուգել :

Հրշէջները հասան լուրը առնելէ հազիւ տասը վայրկեան ետք, բայց չկրցան անմիջապէս գործի անցնիլ: Նեղլիկ փողոցները կը դժուարացնէին աշխատանքը : Հակառակ իրենց ամբողջ բարեացակամութեան եւ ճիգերուն, չկրցան փրկել դիւրավառ խրճիթները, որոնք լուցկիի տուփերու պէս այրեցան :

Շատ չանցած, աւերը կատարեալ էր : Ոմանք կրցած էին փրկել իրենց կարասիները, ուրիշներ՝ իրենց վրայի հագուստով դուրս նետուած էին կրակի դժոխքէն, բոցերուն յանձնելով տարիներու իրենց վաստակը :

Այրեր, կիներ, պատանիներ իրենց մխացող տան փլատակներուն ներքեւ կը փնտռէին հրաշքով մը անեղծ մնացած տարկայ մը: Ոմանք յուսահատ, խօսելու գրեթէ անկարող, ապշահար կը նայէին հրշէջներուն, որոնք երկաթէ ձողով մը վար կը նետէին տանիք մը, կը փլցնէին պատ մը կամ ջուր կը սրսկէին :

Բանակն ու ոստիկան - զինուորները անմիջապէս փութացած էին դէպքին վայրը, ուր նախապէս հասած էին ներքին նախարար Պ. Պատրի Մէուշի, Լիբանահայոց առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Պուրճ - Համուտի քաղաքապետ ընկեր Յակոբ Աշճեան՝ անձամբ հսկելու համար փրկութեան գործին :

Պետական երեսփոխան ընկեր Մովսէս Տէր - Գալուստեան եւ Պ. Խաչիկ Պապիկեան, որոնք քաղաքէն բացակայ էին, եկան յետագային՝ հետաքրքրուելու համար աղէտեալներով :

Հ. Յ. Դ. շրջանի կոմիտէի ընկերները եւ Թաղեցի երիտասարդութիւնը մեծ նուիրումով օգնեցին աղէտեալներուն եւ հրշէջներուն :

Հայ աղէտեալներէն մաս մը լեցուած էին շրջանի Սրբոց Վարդանանց եկեղեցին, ուրիշներ եկեղեցիին բակը եւ փրկուած անկողիններու կամ խշտեակներու վրայ նստած, կ'ողբային իրենց ճակատագիրը :

Անդին, ծերունի մը սիրտ կուտար, — Մի լար քոյրս, հայ ժողովուրդը այնքան աղէտ տեսած է, որ ալ վարժուեցանք :

Սրբազան հայրը անմիջական կարգադրութեամբ, ծածկոցներ բերել տուած էր Կաթողիկոսարանէն :

Երկուշաբթի առտու, Թաղականութիւնը, ի ներկայութեան շրջանի քահանային եւ Թաղապետին, կատարեց արձանագրութիւնը աղէտեալներուն, որոնց թիւը կը բարձրանայ շուրջ հազարի, նկատի ունենալով, որ յաճախ մէկ հիւղակի մէջ քանի մը ընտանիք կ'ապրին :

Առաջին գնահատումներու համաձայն, նիւթական վնասները կը հասնին քառորդ միլիոն լ. ոսկիի :

Կիրակի իրիկուն, Թաղականութիւնը սննդեղէն բաժնեց աղէտեալներուն : Երկուշաբթի, Լիբանահայ Օգնութեան Խաչի շրջանային վարչութիւնը հոգաց կէսօրուան ճաշը: Լիբանանեան Կարմիր Խաչը, որ հետաքրքրուեցաւ աղէտով, խոստացաւ ամէն օժանդակութիւն ընծայել :

Սրտցաւ հայրենակիցներ, շրջակայ թաղերէն, հագուստեղէն կը բաժնեն դժբախտներուն :

ՅԻՍՈՒՍ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ

(Դ. եւ վերջին մաս)

1063 Թուականին, Բիւզանդիոն կը բերուի Յիսուսի փշապսակը, որ տասը դարէ ի վեր, կ'ըսէ աւանդութիւնը, պաշտամունքի առարկայ էր Երուսաղէմի մէջ :

Կարճ կը տեւէ փշապսակին հանգիստը Բիւզանդիոնի մէջ,— կայսրը, նիւթական նեղութեան մատնուած, փոխառութիւն մը կը կնքէ Վենետիկցի մեծահարուստ վաճառականի մը հետ, անունը՝ Նիքոլա Քուիրինօ, գրաւ դնելով կամ ծախելով (տէժա՞) Յիսուսի փշապսակը : Նիկիոյ կայսրը, Յովհաննէս Գ. Բատացէս, շարժման մէջ կը դնէ իր նաւատորմը՝ խլելու համար Երուսաղէմեան այս թանկարժէք առարկան դէպ Վենետիկ չհասած, բայց չի յաջողիր : Եւ որովհետեւ երուսաղեմական թանգարանային ամէն առարկայ գրուած է որ տէր փոխէ չարունակ, Լուդովիկոս Թ. Թագաւորը բարեյաջող սակարկութիւն մը կը կատարէ Վենետիկցի վաճառականին հետ եւ գրաւ դրուած կամ ծախուած փշապսակը, քսան միլիոն ֆրանք վճարելով, Վենետիկէն կը փոխադրէ Ֆրանսա : 1239 Օգոստոս 11ին, փշապսակը կը հասնի Սանս, ուր Թագաւորը, այծի մազէ քուրձ հագած, բոլորովին բոպիկ, կը դիմաւորէ մասունքը՝ ծովածաւալ բազմութեան մը հետ : Թագաւորը, յուզումով ու դողդղալով, իր գլխուն վրայ կը դնէ փշապսակը եւ կ'ուղղուի դէպի տաճար :

Կայսրերու եւ Թագաւորներու կողմէ այսքան հետաքրքրութիւնը, փշապսակի մը համար, պատճառ եւ վկայութիւն կը համարիմ, որպէսզի շատ չտեսնէք իմ պարզ հետաքրքրութիւնս այն մասին թէ ի'նչպէս մեռաւ Յիսուս՝ խաչի վրայ :

×

Խաչը, կամ ինչպէս Աստուածաշունչ Մատեանը կ'անուանէ՝ «երկճիւղ» փայտը(*), աւելի ճիշդ՝ երկու փայտեայ կտորէ բաղկացեալ գործիքը, մա՞հ կը պատճառէ, ինչպէս ելեկտրական աթոռը :

Կամ երեք ժամը բաւակա՞ն է միթէ, մեռնելու համար խաչի վրայ՝ ինչպէս կ'աւանդեն Աւետարանիչները :

Որոգինէս կը վկայէ թէ խաչեցեալները . . . կը մնային ամբողջ գիշեր մը եւ յաջորդ օրն ալ : Ըստ արաբական մատենագրական վկայութեան մը՝ 1247ին, Դամասկոսի մէջ, խաչեցեալ մը մեռած է երկու օր ետքը իր խաչին վրայ : Աւելի գարմանալին, — Հերոդոտոս կը պատմէ (Է. 194) թէ Դարեհ կը խաչէ իր դատաւորներէն մին, յետոյ կը խղճայ եւ խաչէն վար կ'առնէ զայն, եւ մարդը կ'ապրի ու կը շարունակէ գործը :

Ճիշդ է թէ խաչել կայ, խաչել ալ կայ(**) : Եւ Հերոդոտոսի պատմութիւնը եւս, երբ խաչէն վար առնելու գործողութեան նշանակութեամբ՝ կը գործածէ «քակել» բայը, կը վկայէ թէ Պարսիկները գամ չէին գործածեր, այլ միայն կը կապէին չուանով, թողլով որ մահապարտը մեռնէր անօթի, ծարաւ եւ արեւահար :

Յիսուս, սակայն, գամով գամուած էր խաչին վրայ : Աւետարանիչները մանրամասնութիւն չեն տար խաչելութեան գործողութեան մասին : Նկարիչներ են, որ ցոյց կուտան Յիսուսը, գամուած՝ խաչին վրայ, մէկ խոշոր գամ՝ աջ ափին մէջ, մէկ խոշոր գամ՝ ձախ ափին մէջ : Ապացոյց որ նկարիչները գաղափար չունին խաչելութեան մասին, — կարելի չէ մարմնոյն ծանրութիւնը կախել գամէ՝ եթէ մխուած է ափին մէջ, վասնզի ափին ղնդերները չեն կրնար տոկալ այդքան ծանրութեան : Գամով խաչելութեան համար գամը կը մխուէր դաստակին մէջ :

Գալով ոտքերուն, մինչեւ Դ. դար անորոշ էր թէ քանի՞ գամ գործածուած է : Միայն մէ՞կ գամ երկու ոտքերուն համար թէ երկու գամ՝ երկու ոտքերուն համար, զատ զատ : Առաջին անգամ Գրիգոր Նազիանզացին է որ վերջ կը դնէ անորոշութեան՝ «եռաբեւեռ խաչափայտ» բացատրութեամբ, — ուրեմն մէկ գամ մէկ ձեռքին, մէկ գամ միւս ձեռքին եւ մէկ գամ երկու ոտքերուն : Եւ նկարիչները, որոնք մինչեւ ԺԳ. դար խաչեցեալը կը ներկայացնէին մէկ գամ՝ աջ ոտքին, մէկ գամ ձախ ոտքին, սկսան գործածել մէկ գամ եւս՝ երկու ոտքերուն, աջը՝ ձախին վրայ : Հարկ էր, սակայն, ներբանը հանդչեցնելու համար խաչափայտին վըրայ, երկրորդ ներբանը դնելով միւսին ոտնուլին (fու - տը - փիէ) վրայ, ծալել ծունկերը, — ահա թէ ինչո՛ւ Յիսուս կը տեսնուի ծունկերը գրեթէ ծալած : Բայց եւ այնպէս կան նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն Յիսուսը խաչի վրայ, ձեռքերը գամուած, ոտքերը ուղիղ . . . առկախ, — արդեօ՞ք ներշնչուելով երրորդ Աւետարանիչին գրութենէն. «Մի ոմն ի կախելոց . . .» (Ղուկ. ԻԳ. 39) :

Արդ, ընդունելով որ Յիսուսը գամերով բեւեռած են խաչի վրայ, բաւակա՞ն է ընդունելու նաեւ թէ մեռաւ գամերուն բացած վէրքերուն հետեւանքով, երեք ժամ հոգեվարքէ մը ետք : Պիտի չզբաղիմ ծարաւի պատմութեամբ, (ոչ թէ արիւնահոսութեան հետեւանք, այլ խաչելութեան աւանդական յիշատակ), խաչեցեալ աւազակներու եւ Յիսուսի զրոյցով, (արդի վիպասանը պիտի նախընտրէր ցաւի աղաղակներով եւ հեծկլտուքով լեցնել ժամանակը), կամ Սաղմոսէն քաղուած խօսքի մը արտասանութեամբ, — այս ամէնը խաչի վրայ : Միայն կ'ուզեմ ըսել թէ ոչ մէկ բժիշկ կ'ընդունի գամերուն վերագրել Յիսուսի մահուան պատճառը :

Բազմաթիւ են բժիշկները, որոնք գրագած են այս հարցով, — Տոքթ. Պինէ Սանկլէ (որու գործը, երեք հատոր, ներկայացուցած եմ տարիներ առաջ), Տոքթ. Պառպէ, Տոքթ. Պրեհան, Տոքթ. Տոնէ, Տոքթ. Թալմաժ, Տոքթ. Թոպի, Տոքթ. Ժոպառ, Տոքթ. Սթրու, Տոքթ. Վելթի, Տոքթ. Հինէք, Տոքթ. Լամպլոթ եւ դեռ շատ ուրիշներ : Պատմաքննական հետաքրքրութիւն մը չէ որ աշխատանքի լծած է Հիպոկրատի այս աշակերտները, այլ այն թէ մարդ մը, Յիսուս կամ այլ ոք, կրնա՞ր մեռնիլ այն պայմաններուն մէջ, ինչպէս կը պատմուի, կամ իրական ի՞նչ պատճառ կրնար ունենալ մեռնելու համար արագօրէն, երեք ժամուան ընթացքին, ինչպէս կ'աւանդուի :

Գրուած է թէ չարչարանքի հռովմէական եղանակները, որոնց ենթարկուեցաւ Յիսուս՝ նախ քան խաչելութիւնը, բաւական էին մահուան պատրաստելու : Այս բացատրութեան մէջ քիչ մը գրականութիւն կայ, որու պէտք է կապել նաեւ Ձիթենեաց լերան վրայ Յիսուսի տագնապին նկարագրութիւնը, — «Եւ էր ի տագնապի . . . հոսէին ի նմանէ քրտունք իբրեւ գնդակս արեան ոլոռն ոլոռն հեղեալ յերկիր» (Ղուկ. ԻԲ. 44) : Այստեղ յունարէնը կը դնէ ագոնիա (ֆրանսերէն՝ ակոնի), զոր Հայերը թարգմանած են տագնապ : Յունարէնը, սակայն, կը նշանակէ ամլութիւն՝ կարճ o տառով, եւ ըմբշամարտութիւն՝ երկար o տառով,— փոխաբերաբար՝ անձկութիւն, հոգեկան նեղութիւն, տագնապ : Արդ, ի՞նչ տագնապ էր այս, որ ըստ յունարէնին՝ Աւետարանիչը թրոմպոսի կը նմանցնէ քըրտինքի կաթիլները (ըստ հայերէնին՝ «ոլոռն ոլոռն», որ չի համապատասխաներ յունարէնին, — ուրիշներ թարգմանած են կոխմօ) : Պառպէ կը գրէ թէ թարգմանիչները այնքան չփոթած չուառած են այս պարբերութեան առջեւ, որ ստիպուեր են յապաւում կամ սրբագրութիւն կատարել : Ըստ Պառպէի՝ հեմաթիտրոզի պարագայ մըն է այս վկայութիւնը, բայց Պառպէ հաւատացեալ մըն է եւ կ'ուզէ մնալ հաւատացեալ՝ զգուշանալով գիտական խորացումներէ :

Ձերբակալութենէն ետք՝ Յիսուս կը խոշտանգուի չարաչար, բայց հռովմէական օրէնսդիրութիւնը կ'արգիլէր վերջ դնել մահապարտին կեանքին՝ դեռ խաչի վրայ չբարձրացուցած : Ուրեմն չարչարանք՝ չափու վրայ : Ամէն դարու մէջ, ամէն ժողովուրդի համար՝ արգիլուած է մահապատիժը գործադրել մեռելին վրայ, թէեւ Կէօրինկ կախաղան հանուեցաւ՝ երբ անձնասպան եղած էր արդէն թոյն առնելով, կը գրէ Տոքթ. Պրեհան, շուզելով յիշել այլ պարագայ մը :

Ուրեմն, չարչարանքները չէին, ոչ ալ ձեռքերուն եւ ոտքերուն վրայ գամերուն բացած վէրքերը, որ պատճառ դարձած են Յիսուսի մահուան, ինչպէս կը վկայեն բժիշկները :

Եւ անմիջապէս սա հարցումները . — Անօթութի՞ւնն եղաւ պատճառը, ծարա՞ւը, արեւահարութի՞ւնը, արիւնահոսութի՞ւնը, ներքին հիւանդութի՞ւն մը, շընչահեղձութի՞ւնը, նուաղո՞ւմը, զինուորին նիզա՞կը՝ որ մխուեցաւ կողին :

Գրուած է թէ, խաչին վրայ, Յիսուս աղաղակեց . «Ծարաւի եմ» :

Զինուորներէն մին «լցեալ քացախով ընդ լեղւոյ շուրջ եդեալ զմշտկաւ զոպայի՝ մատուցին ի բերան նորա . իբրեւ ա՛ռ Յիսուս զքացախն հանդերձ լեղւովն, ասէ .— Ամենայն ինչ կատարեալ է : Եւ խոնարհեցուցեալ զգլուխն՝ աւանդեաց զոգին» (Յովհ. ԺԹ. 29) :

Հռովմայեցիները ունէին ըմպելի մը, որ կը կոչուի պոսկա, — քացախով, ջուրով, ծեծուած հաւկիթով խառն հեղուկ մը : Ասկէ կը տարբերի այլ տեսակ հեղուկ մը, գինիի եւ խունկի խառնուրդ, զոր մահապարտներուն կը մատուցանէին Երուսաղէմի աղջիկները իբր թէ թմրեցընելու համար զանոնք՝ մահուանժամերուն : Ինչ որ ալ ըլլայ Յիսուսի մատուցուածը, կախուած վիճակի մը մէջ, երբ կուրծքին ղնդերները կը պրկուին, ըմպելի մը կուլ տալը պատճառ կը դառնայ դասական արկածի մը,— մահ, օրինակ՝ Բլեպէրի ոճրագործին պարագան :

Խնդիրն այն է որ «տային նման գինի զմռսեալ եւ նա ոչ առ» (Մարկ. ԺԵ. 23) :

Ուրեմն, ջուրը կ'իյնայ այս պատճառաբանութիւնը :

Ներքին հիւանդութեանց մասին խօսելով, Տոքթ. Ժոպառ եւ Տոքթ. Պոթռօ - Ռուսէլ կը կարծեն թէ ֆիսթ հիտաթիֆ ունէր Յիսուս (էֆինոֆոֆֆոզը շատ տարածուած էր, կ'ըսեն, Պաղեստինի մէջ՝ այդ շրջանին), պարագայ մը որ կը հաստատուի, կ'աւելցնեն, երբ «մի ոմն ի զինուորացն տիգաւ խոցեաց զկողս նորա, եւ վաղվաղակի ել արիւն եւ ջուր» (Յովհ. ԺԹ. 34) : Նախ արիւն, յետոյ ջուր, — հետաքրքրական է այս . . . բժշկագիտական վկայութիւնը :

Տոքթ. Տոնէ երկար քննութեան մը կ'ենթարկէ զինուորին այս միջամտութիւնը . — Նկատելով որ զինուորը Հռովմայեցի էր, տէգը կրնայ ըլլալ փիլում կամ հասթա : Իսկ թէ ի'նչ կրնար ըլլալ այս տեսակ զէնքի մը գործած աւերը, յայտ է անով որ Աւետարանիչը հարկ կը համարի աւելցնել . « Եւ որ ետեսն՝ վըկայեաց, եւ ճշմարիտ է վկայութիւն նորա, եւ նա գիտէ թէ ճշմարիտ ասէ, զի եւ դուք հաւատասջիք» (Յովհ. ԺԹ. 35) : Աւետարանիչը կը զգայ թէ տարակոյսը կառչած կը մնայ իր հակադիտական վըկայութեան :

Տոքթ. Սթրու եւ Տոքթ. Թալմաժ սրտի ինքնաբեր խզումի մը կը վերագրեն մահը, Տոքթ. Մուլօ՝ հիւծախտային կողատապի, իսկ Տոքթ. Վելթի՝ լեարդային հիւանդութեան մը, այս բոլորը՝ հիմնելով զինուորին տէգով միջամտութեան վրայ : Զանց կ'առնեմ Տոքթ. Պինէ Սանկլէի կարծիքը, ծանր եւ գայթակղեցուցիչ, բայց այդ մասին գրած եմ տարիներ առաջ :

Բժշկական այս տեսութեանց մէջ առաւելագոյն քուէն կը ստանայ Յիսուսի հեղձամահութեան (ասֆիքսի) վարկածը : Երբ մարմնին ամբողջ ծանրութիւնը կը կախուի երկու թեւերէն, լանջային ղընդերները կը պրկուին եւ ի վերջոյ թեթանիզէ կ'ըլլան : Թոքերը կը լեցուին օդով, բայց չեն կրնար պարպուիլ : Արիւնը եւս թթուածին չի կրնար ստանալ այլեւս :

Հռովմայեցիները ճիշդ ատոր համար սեդիլէ մը հաստատած էին ցիցին մէջտեղը, մարմնոյն չէքին համապատասխան կէտին վրայ, որպէսզի խաչեցեալը հանգչելով այդ կարկառին վրայ՝ կարողանար վեր բարձրացնել կուրծքը, շարժել լանջային ղնդերները եւ շնչառութիւնը (եւ ելեւէջը) շարունակելով՝ չմեռնէր արագօրէն, այլ չարչարուէր ընդ երկար : Լանջքը վեր բարձրացնելու կը նպաստէր նաեւ ոտքերուն գամուիլը, — ահա թէ ինչո՛ւ, երբ հարկ ըլլար հոգեվարքը կրճատել, զինուորները կը ջախջախէին մահապարտներուն սրունքները եւ խաչեցեալը չէր կրնար այլեւս յենարան առնել ոտքերէն եւ վեր բարձրացնել կուրծքը, ուստի շուտով կը մեռնէր շնչահեղձ :

Տոքթ. Հինէք կը վկայէ թէ ընդհ. պատերազմի ընթացքին (1914 - 1918), աւստրօ-գերմանական բանակին մէջ կը գործադրուէր ճիշդ այս մահապատիժը : Մահապարտը կը կախուէր երկու թեւերէն եւ որպէսզի չկարենար վեր բարձրացնել կուրծքը կամ շարունակել լանջային ելեւէջը, մահապարտին ոտքերէն կը կախէին ծանրութիւն մը, — մահապարտը կը մեռնէր շնչահեղձ՝ տասը վայրկեանէն :

Տախաուի մէջ եւս, երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին, գործադրուած են նման բռնամահեր :

(Տեղն է յիշեցնելու մայրերուն, երբեք մի վերցնէք երախաները՝ կախելով երկու թեւերէն, — այդ մասին պիտի գրեմ Հայ - Բոյժի մէջ) :

Դիտել պիտի տրուի թէ ինչո՛ւ կանուխ չմեռան երկու աւազակները, եւ զինուորները, անոնց մահը արագացնելու համար, ջախջախեցին սրունքները : Պատճառն այն է որ անոնք խաչուած էին չուանով եւ ոչ գամերով, — պարագայ մը որ հոգեվարքը կ'երկարէ՝ շարժումի որոշ ազատութիւն տալով եւ արագ շնչահեղձութիւն չպատճառելով, ինչպէս կը վկայէ Յովսեպոս, երբ կը խօսի հրեայ գերիներու մասին, զորս խաչը հանեց Տիտոս, Երուսաղէմի պաշարման ընթացքին :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Լեզուաբանական ագուռը դասի մը նիւթ է այս «երկճիւղ փայտ» տարազին կապուած անուն մը, հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ .— «Զթագաւորն Գայեայ կախեաց զերկճիւղ փայտէ» (Յես. Ը. 29) : Իրականին մէջ պէտք է գրուէր Հայի կամ պարզապէս Հայ՝ փոխանակ գրելու Գայի կամ Գայ (մերոնք հետեւած են յունարէնի, որ չունի եբրայերէն հարազատ տառը) : Կապ չունի մեր Հայ անուան հետ, բայց այլապէս հետաքրքրական են տառադարձութեան բազմաթիւ օրինակներ, ընդհանրապէս սխալ, եբրայերէն նոյն տառին կապուած :

(**) Խաչել, աշխարհաբար, ճիշդ է, «ի խաչ հանել զդա», գրաբար, ճիշդ չէ, այն պատճառաբանութեամբ թէ խաչապարտութիւնը հռովմէական մահապատիժ մը ըլլալով, ըստ հռովմէական իրաւաբանութեան տարազին՝ վճիռը կը տրուէր ոչ թէ «խաչը հանել» (խաչի վրայ դնել կամ բարձրացնել) բացատրութեամբ, այլ «խաչ դնել» (խաչի տակ դնել) տառութեամբ : Արդարեւ խաչը այն ցիցը (ամբարձիչ պէս) չէր, որու վրայ կը բարձրացնէին մահապարտը՝ ցուցադրութեան համար, այլ միայն հորիզոնական (նախապէս կոպաձեւ) ձողն էր, զոր նախ կը դնէին դատապարտեալին ուսերուն վրայ, յետոյ ձեռքերը կը կապէին կամ կը գամէին ձողին երկու ծայրերուն :

Խաչին վրայ այնքան շատ բան կայ գրելիք, որ կարելի է հատոր մը կազմել :

Շ. Ն.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԺԱՄԸ»

Գիրքը համաշխարհային երկրորդ պատերազմի աւերակներէն լոյս տեսած մարդ էակի մը կողմէ արձակուած ճիչն է, ամփոփուած հատորի մը մէջ ու նետուած քաղաքակիրթ մարդկութեան քաղցած խղճին դէմ ռումանացի վիպագիր՝ Վիրկիլ Կէօրկիուի կողմէ : Պատերազմի սեւ օրերու նկարագրութիւնը չէ վէպին նպատակակէտը, այլ այդ գեհենին մէջ կատարուող բարոյական սկզբունքներու անկումին մատնանշումն ու ախտաճանաչումը :

Քսան տարիներ անցած են այդ գրքին հրատարակութեան օրէն : Մոռացութեան վարագոյրը սկսած էր իջնել, անոր գաղափարական արժէքներուն վրայ : Այսօր համանուն ժապաւէնը, բեմադրուած Հանրի Վէրնէօյի կողմէ, եօթներորդ արուեստի լոյսերուն ու գոյներուն ուժովը, կը պատմէ մթութեան, մինչ այս, անթափանց խաւը, որով ծածկուած կը մնար մեր ժամանակներուն եւ պայմաններուն մէջ գործուած ողբերգութիւններուն ամէնէն ահաւորը՝ անէացումը մարդ անհատին իր իսկ ապրած ընկերութեան օրէնքներուն կողմէ :

Գանք նիւթին . 1939ին Ռումանիոյ մէկ գիւղին մէջ տեղի կ'ունենայ նորածինի մը մկրտութիւնը : Հայրը՝ Եոհան Մորից (Անթընի Քուին) մայրը՝ Սուզաննա (Վիրնա Լիզի) ու ամբողջ գիւղը խնդութեան մէջ են : Քահանան, Ալեքսանդր Քորուկա, սիրուած ու յարգուած ազնուատիպ եկեղեցական մը, կը կատարէ արարողութիւնը : Քահանային որդին, Թրէյան, եւ իր կինը, միակ անձերն են, որոնց երեւոյթը տրտում է, որովհետեւ ծանօթ են քաղաքական կացութեան ու կը

գգան մօտալուտ աղէտին վտանգները : Օրուան ցնծութիւնը, քահանային օրհնէքները, Եոհան Մօրիցի երջանկութիւնը ա՛լ աւելի տխրութեամբ կը համակեն այն երկուքը, որոնք կը գիտակցին որ մարդկութիւնը սկսած է արդէն ապրիլ «25րդ ժամուան մէջ»: Այս այն ժամն է որ կու գայ վերջին ժամէն ետք, ուր նոյնիսկ Մեսիայի մը գալուստով անկարելի է որեւէ լուծում գտնել տիրող կացութեան : Թրէյան կը ջանայ քանի մը պարզ խօսքերով բացատրել գիւղացի Եոհան Մօրիցի իր մտահոգութեան պատճառը . — Մեքենականացած ընկերութիւն մը չի կրնար ոգի ստեղծել եւ այդ պատճառաւ դատապարտուած է կրելու գազաններու լուծը : Աշխարհ դադրած է մարդոց պատկանելէ :

Պարզ ու բարի Եոհանին համար անհասկնալի խօսքեր, մանաւանդ այն պահուն՝ երբ իր երախան կը մկրտուի, Աստուծոյ օրհնութեամբ: Ինչպէս կրնար ենթադրել որ նոյն այդ պահուն մարդիկ լծուած էին Աստուած տապալելու գործին :

×

Թրայանի գուշակութիւնը կ՚իրականանայ : Պատերազմ է : Ռումանիոյ Հրեաները առաջին զոհերն են այս կացութեան : Հազարներով կը ձերբակալուին՝ ու կը տարուին բանի աշխատանքի : Եոհան Հրեայ չէ այլ զուտ քրիստոնեայ, բայց հրէշը զարանակալ կը սպասէ յարմար առիթին, որպէսզի Եոհանն ալ իբրեւ հրեայ ուղարկէ հեռու վայր մը տաժանակիր աշխատանքի, որպէսզի իր կիրքը յագեցնէ անոր կնոջ վրայ : Հրէշը՝ գիւղին ոստիկանապետն է որ նենգութեամբ, կը յաջողի Եոհանը իբրեւ հրեայ հեռացնել տունէն : Բայց Սիւզաննան կը մնայ հաւատարիմ իր մարդուն ու այս, երկար, շատ երկար տարիներ :

Այսպէս խղճալի վիճակ մը կը ներկայացնէ Եոհանին կեանքը : Ապարդիւն կ՚անցնին իր բոլոր փորձերը ապացուցանելու համար իր արիական ծագումը : Իր տուած պարզ ու անվիճելի բացատրութիւններուն կը հակադրուին պաշտօնատարներու յատուկ, կտրուկ ու այլամերժ դատավճիռը՝ հետեւեալ բանաձեւերով .— Կառավարական պաշտօնեայ մը չի կրնար սխալ գործած ըլլալ, քանի որ օրէնքին ներկայացուցիչն է ան, ու եթէ հոս ղրկուած ես իբրեւ Հրեայ, ապա ուրեմն Հրեայ ես :

Այս հաւաքաբանական ձեւով տրամաբանելու եղանակը, որ իբրեւ մտքի մարզանք ի պատուի էր յոյն սքոլաստիքներու մօտ, կը գործածուէր հիմա Եոհան Մօրիցի պէս պարզ գիւղացիի մը հանդէպ :

Տարիները կը թաւալին ու Եոհան կը համակերպի իր վիճակին : Նամակներ կը ղրկէ իր կնոջը ապագայի ծրագիրներով ու յոյսերով լի, բայց անոնք տեղ չեն հասնիր, մինչ կինը, գիւղին քահանային օժանդակութեամբ պաշտօնատարներուն դուռը կը բախէ ամուսնին անմեղութիւնը փաստելու համար : Ի զուր կ՚անցնին այս բոլորը : Ի՞նչ կարող են կնոջ մը արցունքները ու մօր մը աղերսները նոր ատեաններու հաստատած կարգ ու կանոնին դէմ :

Միակ ելքը այս անել կացութենէն ազատելու համար, փախուստն է: Փախիլ օրէնքին հաստատած սահմաններէն դուրս, անցնիլ ցանկապատը :

Ու օրին մէկը Եոհան փախուստ կուտայ բանտէն քանի մը հրեայ բանտարկեալներու ընկերակցութեամբ ու կը հասնի Հունգարիա: Ամերիկա երթալու առաջին հանգրուանն է այս երկիրը բոլոր վտանգուած Հրեաներուն համար: Հրէական կոմիտէ մը անցագիրներ կը հայթայթէ բոլորին, բայց ոչ Եոհանին, քանի որ Հրեայ չէ :

Եոհանին համար այս մէկը արդէն անհասկնալի է: Չէ՞ որ իբրեւ հրեայ բանտարկուած էր, ինչո՞ւ ուրեմն կարելի չըլլար իբրեւ այդպիսին ալ ապաստան գտնել ազատ երկրի մը մէջ :

Ինչո՞ւ քրիստոնեաներուն անցագիր հայթայթող կոմիտէ մը չկայ Հունգարիոյ մէջ: Անթիւ ինչուներ, անպատասխան մնացած, ահա ճակատագիրը այս մարդուն ու իրեն նման հազարաւորներուն, որոնք չէին կրնար հասկնալ թէ ի՛նչ է «25րդ ժամ» կոչուած պահը : Ի՞նչպէս բացատրել այդ պարզ ու բարի մարդոց որ այդ պահն է, ուր մարդիկ իրենց սիրտերը փոխանակած են ժամանակը հաշուող գործիքներով, ուր մեքենաներ կը փոխարինեն միտքերը, ուր յանուն վսեմ ու մարդկային վարդապետութիւններու, կ՚ուրացուին թէ մարդը եւ թէ վարդապետութիւնը, ուր յանուն Պղատոնի, Քանթի, Հեկէլի ու Մարքսի, կը սրբապղծուին հնամեայ աւետարանները, ուր…

Կարելի չէ ամբողջ վէպը համառօտ ձեւով ներկայացնել հոս առանց դաւաճանելու անոր խորունկ արժէքին, ինչպէս նաեւ կարելի չէ մէկ առ մէկ մատնանշել Հանրի Վերնէօյի բեմադրութեան գեղեցկութիւնը ու գլայնութիւնը, երկու ժամ տեւող այս ժապաւէնին ամէն մէկ պատկերին մէջ: Գիրքին մասին ժամանակին խօսուած է այս թերթին մէջ եւ եթէ կրկին վերյիշում մը ըրինք անոր պարունակած միտքերուն ու կարգ մը դէպքերուն, ատիկա ըրինք որպէսզի ալ աւելի գլալի դառնայ այն բացառիկ դերը, զոր Վէրնէօյ կատարած է այս դժուարին գործը ժապաւէնի վերածելով : Առանց որեւէ նախապաշարումի կարելի է ըսել որ Վէրնէօյ ստորագրած է հոս իր ամէնէն կատարեալ ստեղծագործութիւնը թէ իր ձեւով եւ թէ իր խորքով :

Գիրքին դրական ու փիլիսոփական արժէքը ալ աւելի դժուարին կը դարձնէր զայն ժապաւէնի վերածելը : Իսկական արուեստագէտ մը կրնար միայն այդ եզակի էջերուն համազօր պատկերացում մը տալ : —

Հանրի Վերնէօյի ժապաւէնը կրնայ փառատօնի մը պաստառին վրայ չերեւիլ, փառատօններ՝ որ աւելի մրցանակի երկրպագու բեմադրիչներու ու անոնց անարուեստ գործերու ժամադրավայր դարձած են, աւաղ: Բայց վստահօրէն կարելի է ըսել թէ ան արդէն իսկ իր տեղը ապահոված է Եօթներորդ Արուեստի վաւերական ստեղծագործութիւններուն շարքին մէջ :

Անոր վերջին պատկերը ինքնին բաւական է հաստատելու համար Վերնէօյի բեմադրական տաղանդը : Տեսարանը՝ արեւմտեան Գերմանիոյ փոքրիկ քաղաքի մը կայարանն է, լեցուած գաղթականներով: Եոհան Մօրից իջած է շոգեկառքէն եւ կը փնտռէ իր սիրելիները : Ահա հանդիպումը, ութ երկար տարիներու մաշեցուցիչ սպասումէ մը ետք : Սիւզաննա եւ իր շուրջը երեք զաւակները, երկուքը մեծցած իսկ վերջինը … խարտեաշ մազերով, իր անծանօթ հօրը ցեղին յատկանշական դիմագծով, ու անասնացած զինուորներու բարբարոս քմահաճոյքի մը անմեղ պտուղը այս մէկը : Անձկոտ վայրկեաններ բոլորին համար եւ մասնաւորաբար Սիւզաննային որ հազիւ կը համարձակի ամուսնոյն նայիլ, կարծես ինքը եղած ըլլար մեղաւորը այս ահաւոր կացութեան : Բայց Եոհան գիտէ որ իր կինը անբիծ է, յանցաւորը Գեհէնն էր, «25րդ ժամը»: Հիմա պէտք է մոռնալ այդ բոլորը: Ութ երկար տարիներ սպասած էր, սպասած էին այս րոպէին :Երազը իրականութիւն դարձած է : Ջրհեղեղը պատժած է չարերը ու ահա գալիքի վառ յոյսերով մնացած բարի բայց տառապած մարմիններ ու հոգիներ պիտի ջանան վերստեղծել կեանքը երկար, շատ երկար դադարէ մը ետք :

Երջանիկ է անկասկած Եոհանը, երջանիկ են բոլորը: Ամերիկացի բիփորթր մը, ծանօթ Եոհանի ապրած ոդիսականին, կ՚ուզէ պատկերի առնել այս բացառիկ տեսարանը զարդարելու համար իր թերթին առաջին էջը ու այդ ձեւով փաստելու որ մարդիկ գտած են իրենց երջանկութիւնը նոր եւ յաղթական ընկերութեան մը ծոցին մէջ: « Ժպտեցէք, ժպտէ, ցոյց տուէք որ երջանիկ էք» եւ մէկ, երկու, երեք յաջորդական նկարներ կը քաշէ, մէկ աջ մէկ ձախ ոստումներ ընելով : Պատկերահանին լոյսերու ցնցուղին մէջ, Եոհան Մօրից կը ջանայ ժպտիլ, բայց դէմքին մկանները աւելի դառնութիւն կ՚արտայայտեն քան ժպիտ : «Ժպտէ, ժպտեցէք» կը պոռայ բիփորթրը, ինք իրմէ ուրախ որ նման պատեհութիւն մը ձեռք ձգած է: Սիւզաննան եւս կը փորձէ ժպտիլ : « Խնդացէք, ցոյց տուէք ձեր երջանկութիւնը » … Եւ այդ քարացած ու դալկոտ ժպիտներուն մէջ կը նկատէք երկար, շատ երկար տարիներ տառապած միլիոնաւոր մարդոց բովանդակ ողբերգութիւնը :

Գալով դերակատարներուն՝ Անթընի Քուին, Վիրնա Լիզի, Սէրժ Րէճիանի, Կրէկուար Ասլան, Տալիօ, կարծես դադրած են դերասաններ ըլլալէ: Առաջինին խաղարկութիւնը գլուխ գործոց մըն է, ուր դժուար է մարդը դերասանէն զանազանել. իր ապրումները այնքան պարզ, բնական ու այդ իսկ պատճառաւ հաղորդիչ ու ցնցող : Վիրնա Լիզի յայտնութիւն մը իր այս նոր կերպարին մէջ: Կրէկուար Ասլան հակակրելի եւ դժուարին դերի մը մէջ կը հաստատէ մեծ դերասանի մը իր արդէն իսկ ունեցած համբաւը : Իսկ գալով Սերժ Րեճիանիի, անարդարօրէն մոռացուած «Նոր հոսանքին» պատկանող բեմադրիչներուն կողմէ, այս ժապաւէնով յաղթական վերադարձ մը կը կատարէ իր այնքան սիրած ասպարէզին մէջ :

Պէտք է տեսնել «25րդ ժամը », որովհետեւ անհունին մէջ արձակուած յուսահատ ճիչի մը պահը չէ միայն, այլ եւ հանդիպման պահը երկու տաղանդաւոր արուեստագէտներու, մին Ռումանացի, միւսը Հայ: Հանրի Վերնէօյի շնորհիւ, քսան տարիներու սպասումէ մը կամ մոռացումէ մը ետք, այս վէպը գտած է վերջապէս իր իսկական տարածութիւնը :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

« ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԻԼԻԿԻԱ »

Մեր մամուլին սիրուած աշխատակիցներէն բժիշկ եւ մատենագրական Տոքթ. Յարութիւն Տէր-Ղազարեանի գրած «Հայկական Կիլիկիա» գիրքը, տեղագրական լայն ծանօթութիւններով, խիստ գնահատուած է Հայաստանի մէջ եւ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած : Հայրենիքի պատմագէտները ըստ արժանւոյն պիտի գրախօսեն այս գիրքի մասին յառաջիկայ ամիսներուն :

Փրոֆ. Լ. Խաչիկեան, անձնապէս գնահատելով բժիշկին տարած այս կարեւոր աշխատասիրութիւնը, գրած է անոր.

«Ձեր « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԻԼԻԿԻԱ» տեղագրութեան աշխատութիւնը, որը մեծ հետաքրքրութիւն առաջացրեց այստեղ, կարեւոր աւանդ է Հայկական Կիլիկիայի ուսումնասիրման գործում: Սրտանց շնորհաւորում ենք :

Ուրախ ենք տեղեկացնելու ձեզ, որ այդ գրքի մասին գրւում է գրախօսական պարբերական մամուլում հրատարակելու համար :

Խորին յարգանքներով, Լ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ :
(Մաշտոցի անուան Մատենադարանի Տնօրէն)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Լոյս տեսաւ, ծանօթ երաժիշտ դաշնակահարուհի՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

24 Etudes pour piano

Փարիզի Շուտէնս հրատարակչական տան կողմէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Շատ շնորհակալ եմ ձեր այս խօսքին համար, պատասխանեց օրիորդ Շանթօսէ՝ տեսնելով որ Եօլանտ խօսքը դարձուցած էր :

— Գիտեմ, քոյր իմ, գիտեմ, կը հասկնամ ձեր վիճակը, գիտեմ թէ մէկու մը սիրահարած էք, այնպէս չէ՞ :

Մարի - Թէրէզ դիմադրելու ուժը կորսնցուցած գլուխը Եօլանտի ուսին կրթնցուց :

— Այո, այո, սիրահարած էք, խեղճ քոյրիկ, սիրահարած էք…, բայց չբարկանաք ձեր գաղտնիքը հասկցած ըլլալուս համար: Էհ, պէտք է վերջապէս որ ամէն բան երեւան ելլէ եւ պատճառը հասկնանք: Ուրեմն պատմեցէք իրականութիւնը, ըսէք, ինձմէ բան մի ծածկէք…, ո՞վ է այդ անգութը որ ձեզ այսչափ կը տանջէ :

— Ոչ, ոչ, մի պնդէք, չեմ կրնար ըսել…, չեմ կրնար ըսել…, գոչեց խեղճ աղջիկը դողդղալով եւ ոտքի ելլելով, տկար գտնուելով իր գաղտնիքին մէկ մասը խոստովանած ըլլալուն վրայ զղջացած եւ դէպի պարտէզ վազեց .

Բայց յանկարծ… կարծես թէ անակնկալ տեսիլքի մը առջեւն ելած ըլլար.. ճամբուն մէջտեղը կանգ առաւ …:

Օպէն Տէրմօն մատուռէն դուրս ելած էր … :

Մարի Թէրէզ զայն տեսնելուն պէս ետ դարձաւ եւ ինքզինքը պահելու համար դէպի դղեակ վազեց :

Օպէն որ զայն չէր նշմարած, դղեակին պարտէզէն անցնելով փողոց ելաւ :

Եօլանտ ժպտեցաւ … ամէն բան տեսած էր … եւ ինքնիրենը մռմռաց .

— Հը, Օպէն Տէրմօնի սիրահարած է եղեր …: Օհօ, Արիսթօն շատ պիտի խնդայ երբ իրեն իմաց տամ այս նորութիւնը :

Այս ըսելով՝ կը պատրաստուէր եղբօրը քով երթալ … երբ … յանկարծ … պարտէզէն սուր ճիչեր եւ աղաղակներ լսուեցան …:

Եօլանտ, պարտէզ առաջնորդող քարէ սանդուխին ստորոտը կանգ առած, աչքը չորս կողմը պտըտցուց :

Մարի - Թէրէզի հսկիչը, Վօբալէր մայրապետը, պարտէզին խճուղիներուն մէկէն դուրս ելլելով, սարսափի մատնուած դէպի տուն կը վազէր …: Կապիկ մը անոր ետեւէն ինկած եւ անանկ մը փէշին փաթթուած էր որ, հակառակ մայրապետին չորս ոտքով վազելուն եւ ոտքով ձեռքով անճոռնի շարժումներ ընելուն, կապիկը իր ճանկերը անոր մետաքսէ շրջազգեստին անցուցած, բնաւ անոր օձիքը ձգելու միտք չունէր …:

Հեռուէն, Շանթօսէ դուքսը եւ Ռօշ Պէրնար մարքիզը քահքահ մը ձգելով այս քրքջալիր տեսարանին առջեւ, խնդուքին վայելքը քիչ մը աւելի երկարելու նպատակաւ սովորականէն ալ դանդաղ քայլերով օգնութեան կը փութային միայն :

Եօլանտ վազել սկսաւ մայրապետին օգնութեան հասնելու համար … մինչդեռ վախցած օրիորդը դրախտին բոլոր սուրբերը օգնութեան կը կանչէր …:

Բայց կապիկը որ ոչ երկինքին սուրբերը կը ճանչնար եւ ոչ ալ դժոխքին սատանաները, առանց աջ ու ձախ նայելու, մէկ ոստումով սերմնցու օրիորդին գլխաններէն վեր շլլուելով ուսին վրայ ելաւ եւ ճիշդ այն միջոցին երբ կը պատրաստուէր խեղճ մայրապետին շինծու մազերը բուրդի պէս մէկիկ մէկիկ դզել .. յանկարծ անդիէն հրամայական ձայն մը լսուեցաւ որ կ՚ըսէր .

— Հոս եկուր, Մանօլի, շուտ, հոս եկուր :

Վիտօք եւ Մանօն, շրջուն դերասաններու զգեստներ հագած, սպասաւորի մը ետեւէն պարտէզ մտան :

Կապիկը իր տիրուհիին ձայնը լսելուն պէս, մայրապետին խուլափառ կեղծամը հետը առնելով անոր ուսէն վար ցատկեց … եւ տասը քայլը մէյ մը ետին դառնալով ու ծիծաղաշարժ դէմքով մը մայրապետին նայելով՝ վազեց Մանօնի ուսը ելաւ եւ կեղծամը անոր գլուխը անցուց ..:

Կեղծ կապիկ խաղցնողը Շանթօսէ դուքսին մօտեցաւ եւ մինչեւ գետին խոնարհելով ըսաւ .

— Ներողութիւն, պարոն դուքս, կապիկը ձեռքերնուս փախաւ …:

Հակառակ ծպտուած ըլլալնուն, գաղտնի ոստիկանները տեսնելուն պէս անմիջապէս ճանչցաւ եւ սարսռաց :

Շանթօսէ կատաղութենէն կաս կարմիր կտրած, իր սպասաւորներուն հրամայեց.

— Դուրս հանեցէք սա սրիկաները .. :

Վիտօք եւ Մանօն, սպասաւորներէ շրջապատուած, անմիջապէս դուրս հանուեցան :

Ասոր վրայ, Եօլանտ եղբօրը մօտենալով ականջին ի վար փսփսաց .

— Աս լարախաղացները կարծես թէ …

— Վիտօքը եւ իր կինն են, ամբողջացուց մարքիզը հեղնական շեշտով մը քրոջը խօսքը կտրելով :

Եւ յետոյ, սպառնական շեշտով մը աւելցուց .

— Թող տեղերնին խելօք կենան այս անգամ …:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Օր· ՄԱՐԻԱՄ ՏՕՆԻԿԵԱՆ
եւ
Պ· ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Նշանուած
1967, *Ապրիլ* 30

×

Այս ուրախ առթիւ, Պ· Լեւոն Տօնիկեան 50ական ֆրանք կը նուիրէ Տարօն – Տուրուբերանի Հայր· միութեան, Աղքատախնամին, «Յառաջ»ի եւ «Աշխարհ»ի :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Աղնիւ Գաղգեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զպուքճեան քսան ֆր· կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեան սրահին: (*Ստանալ* «*Յառաջ*»*էն*):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ· Կ ·Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը բոլոր ընկերուհիներով իրենց խոր վշտակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Հրանոյշ եւ Օր· Արաքսի Գաղգեան քոյրերուն եւ համայն ընտանիքին իրենց մօր ընկերուհի Աղնիւ Գաղգեանի կորստեան տխուր առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Մշ· Տան կը նուիրէ 200 *ֆրանք*: (*Ստանալ* «*Յառաջ*»*էն*):

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— *Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ ժամը* 21*ին, սովորական հաւաքատեղին* (Րիւ Վօլթէռ), Ֆուայէ տԷ վիէօ Թրավայէօր :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ *Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիներ, այս Երեքշաբթի* (9 *Մայիս*) *երեկոյեան ժամը* 21*ին ընկերուհի Ազատուհի Դաւիթեանի բնակարանը* , 40 *Րիւ Ֆլօռ* : *Խիստ կարեւոր օրակարգ*: *Վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին* :

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական
Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի: *Հաւաքուիլ ժամը* 7*ին*, Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս *սըրճարանին առջեւ* :

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, *անցնելով՝ Կրեյ, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրանսուա, Սէն – Տիզիէ* (*ճաշ*), *Թուլ*, , ՆԱՆՍԻ (*կայք*) *եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամոնէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը* : *Արագ պտոյտ Սթրազպուրկի մէջ* :

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհլի կամուրջէն, երեկուան ճաշ եւ այցելութիւն՝ ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, *հիանալի ջերմուկը, քազինօ* :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (*Մայիս* 15), *մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուշինկըն եւ այցելութիւն Դանուբի ակերուն* : *Ապա, ժամանում Հիմլըրայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւնսթէռ, Էփինալ, Վիթէլ* (*կենալով*), *Քոնթրէքսէվիլ, եւն· եւն· մինչեւ Վէնսէն* :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 119 ՖՐ·

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ· ինքնութեան թուղթ: *Օտարներու համար՝ անցագիր* (փասը – փոռ): *Արձանագրութեան սրեւէ դիմում որու հետ* 50 *ֆր· կանխավճար չկայ, նըկատի չառնուիր* :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ
Վասպուրականի Հայր· Միութեան Ֆրանսայի Կեդր· վարչութեան
Հովանաւորութեամբ Պ· ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 15·30էն 20
ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ 88, Րիւ տ'Օպանեը
Կը նախագահէ՝ Պ· ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
Երգ՝ Օր· Ալիս Շամիրեան *եւ* Պ· Սահակ Տէրոյեան
Արտասանութիւն Օր· Օր Էլիզ Եղիկեան, Ս· Թիւթէլեան, Վերգինէ Նազարեան եւ Պ· Վ· Նազարեան :

Հայկական պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ· Շամիրեանի :

Տոմսերու համար դիմել.—
Վ· Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը
Յ· Հացազործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսին
Մ· Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի
Պ· Նազարեան, 60 Րիւ Տը լա Փալիւ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՋԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ *անուան, վերոյիշեալ հասցէով* :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ *մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի*, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, *ժամը* 15*էն* 18, (*այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75):

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ **ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻ** ՍԵՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մեներգողներ.— *Օրիորդներ Շ· ՊԵՆԿԵԱՆ, Ա· ԱՏՈՄԵԱՆ, Ս· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Տիկին Կ· ԼԻՕԶԻՒ*
Պարոններ.— *Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ռ· ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ, Մ· ՀԱՆԻՕԹԻՍ*

Յայտագրին մաս կը կազմեն ԿՈՄԻՏԱՍԻ, Բ· ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ գլուխ – գործոցները, «Կալի երգ», «Նանոր» ինչպէս նաեւ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ, ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ, ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՍԱԹԵԱՆԻ լաւագոյն երգերը:

Տոմսերը կանխաւ ապահովել, լաւագոյն տեղերը ունենալու համար, դիմելով Կապոյտ Խաչի Մարսիլիոյ Տիկիններուն եւ

Mr. CHERIGUIAN Aram, Pharmacie Centrale : 1 Bd. d'Athènes, MARSEILLE — Mr. KEUSSEYAN, « Photo REX » : 2, Rue Bernard du Bois, MARSEILLE
Mr. ARZOUMANIAN, « Bar CLARY'S » : 1, Place des Capucines, MARSEILLE — NAZARIAN, « Bar Edward » : 37, Rue des Dominicaines, MARSEILLE
Mr. BAGDASSARIAN « Tissus » : 8, Rue Francis de Préssensé, MARSEILLE — SARKISSIAN Serge, « Coiffure » : 340, Chemin de St. Julien, BEAUMONT

ԳԻՆ 5, 15 եւ 20 ՖՐԱՆՔ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ԼԻՈՆԻ SALLE RAMEAUի ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐ ՈՒՆԴԻ Կեդրոնական Ֆրանսայի խումբերուն եւ մասնակցութեամբ պարախումբին:
Կանուխէն ապահովել տեղերը դիմելով Նոր Սերունդի անդամ անդամուհիներուն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՅԻՍ
MARDI 9 MAI 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10906
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.906

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱԼՔ»Ի ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Մինչ արտաքին ճակատին վրայ կարեւոր նուաճումներ կ'արձանագրէ Թուրքիա՝ շնորհիւ Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան, որոնք իրարու հետ կը մրցին զայն սիրաշահելու համար, ներքին ճակատին վրայ կացութիւնը հեռու է նախանձելի ըլլալէ :

Վերջին շաբաթներու թրքական թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան ո՛չ միայն կուսակցական հակամարտութեանց եւ պառակտումներու, որոնք ծանր համեմատութիւններ ստացած են, այլ՝ երկու հակոտնեայ ծայրայեղեան շարժումներու,— համայնավարական եւ յետաշրջական (շէրիաթճիական) :

Հանրապետական Թուրքիոյ առաջին, ուստի եւ ամէնէն հին կուսակցութիւնը՝ Հալք՝ հիմնուած Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ իբրեւ ժառանգորդը Իթթիհատի, եւ որ 1923էն մինչեւ 1950 ամբողջ 27 տարի իբրեւ մենատէր կառավարած էր երկիրը, լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ ներկայիս :

Ութերու խմբակը, գլխաւորութեամբ երեսփոխան Փրոֆ. Թուրհան Ֆէյզիօղլուի, ըմբոստութեան դրօշ պարզած է կուսակցապետ Իսմէթ Ինէօնիւի եւ ընդհ. քարտուղար Պիւլէնթ Էճէվիթի դէմ :

Ծանր պառակտում առաջ եկած է կուսակցութեան ծոցին մէջ :

Պայքարը գաղափարախօսական բնոյթ ունի, ըստ երեւոյթին :

Ութերը իբրեւ «ընկերվարական» (իմա՛ համայնավար) կ'ամբաստանեն Իսմէթն ու Էճէվիթը, որոնք կուսակցութեան վերջին համագումարին մէջ յաջողած էին քուէարկել տալ բանաձեւ մը, Հալքի քաղաքական հաւատամքին տալով « կեդրոնին ձախը» բնորոշումը :

Ֆէյզիօղլու եւ ընկերները բուռն կերպով կը բողոքեն այս բանաձեւին դէմ, որ հիմնովին կը հակասէ Աթաթիւրքի սկզբունքներուն :

« Ութերու խմբակը» հետզհետէ կը զօրացնէ իր դիրքը : Ութերը արդէն դարձած են 58, բոլորն ալ երեսփոխան կամ ծերակուտական, եւ իբր զօրաւոր պատնէշ ցցուած են Ինէօնիւ – Էճէվիթ խմբակին դէմ :

Ֆէյզիօղլու եւ ընկերները շրջապտոյտի ելլելով գաւառները, կը լուսաբանեն Հալքի շրջանայինները եւ իրենց կողմը կը սիրաշահին շատերը : Կեսարիոյ մէջ յիսուն ինքնաշարժներով դիմաւորուած են անոնք :

Ֆէյզիօղլու յայտարարած է.

« Մենք ենք, որ կը ներկայացնենք Հալք կուսակցութեան բուն գաղափարները : Մենք ենք ,որ իւրացուցած ենք համագումարին որոշումները ամբողջութեամբ եւ ոչ թէ չարափոխած զանոնք : Կուսակցութենէն պէտք է հեռանան անոնք, որոնց մէկ ոտքը Հալքի, միւսը՝ ընկերվարական կազմակերպութեանց մէջ է : Մենք դասալիք պիտի չըլլանք եւ պիտի շարունակենք պայքարը : Մեզ կը զրպարտեն, սակայն մենք չենք ընկրկիր, չենք վախնար : Եթէ ամփինք, անոնք այս երկրին գլխուն փորձանք պիտի ըլլան» :

Թուրքերէն թերթերը կը գրեն թէ «մահու եւ կենաց կռիւ մը» սկսած է Ֆէյզիօղլուի եւ Ինէօնիւ – Էճէվիթի խմբակցութեանց միջեւ :

Ըմբոստները ճառեր խօսած են Կեսարիոյ, Նիյտէի, Եշիլհիսարի եւ Իզմիրի շրջանին մէջ, ամէն տեղ արժանանալով խանդավառ ցոյցերու :

Լուրջ համեմատութիւններ ստացած են գաւառներու մէջ զանգուածային հրաժարումները Հալքի կուսակցական շարքերէն եւ երիտասարդական ու Կանանց կազմակերպութիւններէն :

Հրաժարողները կ'ամբաստանեն ներկայ վարիչները, որ «սթալինեան» մեթոտներով կը ջանան կուսակցութենէն հեռացնել իր ամէնէն կենսունակ տարրերը : Կը դաւաճանեն Աթաթիւրքի գաղափարականին եւ կը գործեն ստախօսութեամբ ու խաբէութեամբ :

Ծեր առիւծը, որ հիւանդկախ վիճակ ունի, մտահոգութեամբ կը հետեւի անցուդարձերուն, սպասելով Հալքի մօտալուտ համագումարին, ուր պիտի քննուին այս վէճերը եւ վերջնական լուծում մը պիտի յանգին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԻՐ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳՈՎ

ՆՈՐ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Զինուորականները կը շարունակեն խիստ միջոցներ ձեռք առնել, կանխելու համար համայնավար որեւէ շարժում եւ նախ եւ առաջ պայքարելու համար համայնավար քարոզչութեան դէմ : Ներքին նախարարը յայտարարած է թէ ոեւէ մէկը որ բռնուի հակակառավարական թռուցիկներով իր ձեռքը, տեղն ու տեղը պիտի գնդակահարուի առանց դատավարութեան : Այս որոշումը հաղորդուած է հաւանաբար իբրեւ հետեւանք հակակառավարական արձանագրութեանց որոնք սկսած են զարդարել Աթէնքի պատերը : Իրարանցում մը կայ մանաւանդ երիտասարդներուն մօտ : Նոր կառավարութիւնը լուծած է 52 շրջանային միութիւններ, թաղապետութիւններ եւ 279 միութիւններ : Ներքին նախարարը, Զօր. Պատակոս, շատ վճռական է հակահամայնավար իր պայքարին մէջ.— «Արդարեւ համայնավար սլոկաններ տեսանք մեր մայրաքաղաքին պատերուն վրայ եւ թռուցիկներ ինկան մեր ձեռքը : Ոմանք կը սպառնան կառավարութեան անդամներու կեանքին» : Նախարարին համար, երիտասարդները նախ իրենց ուսումով պէտք է զբաղին : Համալսարանին վերաբացման առթիւ (Երկուշաբթի), Պատակոս յայտարարած է թէ խռովութիւններէ չի վախնար .— « Այս բոլոր երիտասարդները խելօք են, անոնց ղեկավարներն էին որոնք ցոյցերու պատասխանատու էին եւ անոնք ալ բանտն են» :

Ներքին նախարարին համար, եթէ կարգ մը դասախօսներ բացակային «սովորական պաշտօնեաներու պէս ճամբու կը դրուին» : Գալով բանտարկեալներուն, երբ «Ֆիկարօյի» թղթակիցը հարցուցած է թէ անոնք պիտի գնդակահարուի՞ն, Ներքին նախարարը պատասխանած է. — «Յարգուելիք զոհ չկայ , եթէ ոչ երկու հոգի որոնք չէին հնազանդեր լուսարձակի հրահանգին : Ներկայիս միտք չունինք ջնջելու Սահմանադրութեան թիւ 18 յօդուածը որ կը վերաբերի մահապատիժներու քաղաքական յանցանքներու համար : Բայց ձերբակալութիւնները կը շարունակուին» :

Յունաստանի հարցը այս շաբթու պիտի ծեծուի եւրոպական խորհրդարանին մէջ, որ կը գումարուի Սթրազպուրկ : Յունաստան միացած է Տնտեսական Եւրոպական Հաւաքականութեան եւ ատոր շնորհիւ է որ կարեւոր օժանդակութիւն մը կը ստանայ զարկ տալու համար իր տնտեսութեան :

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԺԻՍՔԱՌԻ ԴԻՐՔԸ

Արտակարգ իրաւասութեանց հարցը կը շարունակէ զբաղեցնել բոլոր հոսանքները : Մինչ ընդդիմութիւնը կը պատրաստէ արգելքի իր բանաձեւը, եւ այդ առընչութեամբ Ձախի Դաշնակցութիւն միացեալ նիստ մը ունի, Հինգշաբթի, համայնավար կուսակցութեան հետ, մեծամասնութեան Ժիսքառէն թեւը (անկախ հանրապետական), բաւական դլուխ կը բռնէ : «Էքսփրէս»ի մէջ, Ժիսքառ տ'Էսթէն կը յայտարարէ թէ արգելքի բանաձեւ պիտի չքուէարկեն (անկախ Հանրապետականները, թիւով՝ 35) , բայց այդ չի նշանակեր թէ առանց պայմանի կ'ընդունին կառավարութեան առաջարկները : « Ուրիշ լուծում կայ » կ'ըսէ Ժիսքառ : Ելմտական նախկին նախարարին համար, Փոմփիտուի առաջարկը նախ եւ առաջ անվստահութեան փաստ մըն է հանդէպ նորընտիր Խորհրդարանին : Հազիւ ընտրուած, երեսփոխաններուն կ'ըսուի թէ բան մը պիտի չընեն : Ժիսքառ անշուշտ պատեհ չի գտներ քաղաքական տագնապ մը ստեղծել , բայց անհրաժեշտ կը գտնէ որ նախարարապետը բացատրէ թէ ինչո՞ւ պէտք ունի այս բացարձակ իրաւասութեանց :

× Ֆ. Միթերան մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Մայիս 26ին : Յիշենք որ նախագահ տը Կօլի ասուլիսը (Մայիս 16) , մամուլի մէջ լոյս պիտի տեսնէ 48 ժամ յապաղումով, քանի որ ազգ. գործադուլի հետեւանքով թերթերը լոյս պիտի չտեսնեն Մայիս 17ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅԶԸՆԱՈՒՐԸ հիւանդանոց փոխադրուած է ստամոքսա – աղիքային ծանր տագնապի մը հետեւանքով : Նախկին նախագահը 76 տարեկան է : Լուր տրուած է նախագահ Ճոնսընի :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ նախարարապետ Թալէպ իր հրաժարականը տուած է : Զօր. Առէֆ նախկին Զօր. Ալ Ռաւիի յանձնած է նոր դահլիճին կազմութիւնը :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ նախագահը՝ Պառիէնթոս յայտարարած է. — « Ռեժիս Տըպրէի արկածախնդրութիւնները Պոլիվիա պիտի վերջանան» : Ծանօթ է այս երիտասարդին ոդիսականը : Փիլիսոփայութեան ակումբի, 26 տարեկան այս երիտասարդը, որ զաւակն է թաղապետական խորհրդատու եւ երեսփոխանական նախկին թեկնածու (Դեմոկրատ Կեդրոն) Տիկին Ժանին Ալեքսանտր Տըպրէի , տարիներէ ի վեր լատին Ամերիկա է, խանդավառ մանաւանդ քուպայական յեղափոխութիւնով : Մտերիմը Ֆիտէլ Քասթրոյի, Ռեժիս Տըպրէ անցեալ տարի գիրք մըն ալ գրած է «Յեղափոխութիւնը Յեղափոխութեան մէջ» : Վերջերս Պոլիվեան իշխանութեանց կողմէ ձերբակալուեցաւ խումբ կեռիլլաներու հետ : Վախ կայ որ դատուի յատուկ ատեանի մը կողմէ եւ գնդակահարուի : Մայրը Լա Փազ գացած է, առանց մեծ յոյսի : Հակառակ տրուած հաւաստիքներուն թէ Տըպրէ զէնք չունէր եւ պարզապէս թղթակիցն է մեքսիքական թերթի մը, կառավարութիւնը անտարբեր կը մնայ : Դիմում եղած է նաեւ նախագահ տը Կօլի եւ Պապին, Տիկին Տըպրէի կողմէ, որպէսզի միջամտեն եւ երիտասարդը դատուի արդարութեամբ , վայլելով պաշտպանութեան իրաւունքները : Պոլիվիոյ մէջ, կ'ուզեն առաւելագոյն չափով շահագործել այս խնդիրը եւ Տըպրէն կը ներկայացնեն իբրեւ «քաղաքական կոմիսարը» Ֆիտէլ Քասթրոյի : Հաւանական չէ սակայն որ Քուպայի մենատէրը այս ֆրանսացի իտէալիստ եւ հետաքրքիր համալսարանականին յանձնէ նման պատասխանատուութիւն մը : Ռեժիս Տըպրէ ջերմօրէն հետեւած է Քասթրոյի շարժումին , բայց ինք զուրկ է յեղափոխական պատրաստութենէ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը Տէմիրէլ Պոն կը հասնի Երեքշաբթի, պաշտօնական այցելութեան : Հինգ օր պիտի մնայ եւ քաղաքական խօսակցութիւններ ունենայ նախագահ Լիւպքէի եւ վարչապետ Քիզինկէրի հետ : Պոնի քաղաքական շրջանակներուն համաձայն , խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլայ նաեւ գերման – թուրք գործակցութիւնը Ատլանտեան զինակցութեան :

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ Փարիզէն անցաւ եւ հիւրը եղաւ նախագահ տը Կօլի : Խօսեցան մանաւանդ Ճիպութիի մասին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՕԼ Փարիզ հրաւիրած է Անգլիոյ նախկին վարչապետը Հարոլտ Մք. Միլըն : Թուականը չէ որոշուած :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ «Ռոյթըրի» թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Խորհ. Միութիւնը մտադիր է, Սեպտեմբերին կամ Հոկտեմբերին Աստուածաշունչի ժողովածու մը լոյս ընծայել երախաներուն համար, ուր սակայն պատմութիւնները պիտի ներկայացուին ոչ – կրօնական լոյսի տակ : Այս ժողովածուն , որու խորագիրը պիտի ըլլայ «Բաբելոնի աշտարակը » պատրաստուած է խումբ մը գրագէտներու կողմէ, քննադատ եւ գրագէտ՝ Շուկովսկիի նախագահութեան ներքեւ : Այս վերջինը յայտարարած է թէ երիտասարդները յաճախ կը խօսէին Աստուածաշունչի դրուագներու մասին եւ լաւ է որ ծանօթանան բնագիրներուն :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ արտաքսուած է «Պրաւդայի» թղթակիցը : Ամբաստանութիւնն է «զրպարտած է պրոլետարեան մեծ մշակութային յեղափոխութիւնը չին ժողովուրդը եւ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը՝ Մաօ Ցէ Թունկ» :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետը՝ Կարամանլիս Փարիզէն անցաւ դէպի Մոնթրէալ իր ճամբուն վրայ : Ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ, յայտնելով թէ ճամբորդութիւնը անձնական բնոյթ ունի :

«Les Eglises d'Arménie»

Այս խորագրին ներքեւ ռոման – զուիցերական ձայնապատկերասփիւռի շաբաթաթերթը «Ռատիօ ժը վուա թու թեվէ» (Մարտ 23, 1967) շահեկան յօդուած մը հրատարակած է, գունաւոր ու սեւ նկարներով որոնք կը պատմեն քրիստոնեայ Հայաստանի հազարումէկ հրաշալիքները :

Յօդուածը ստորագրած է Քրիսթիան Միւալէր :

×

«ԶԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐԸ»

Ապրիլ 30ի Տօֆինէ Լիպերէն կարճ այլ շահեկան յիշատակութիւն մը կ'ընէ Զէյթունցիներու , յիշելով թէ երբ 1870ին , Արեւելքի մէջ կը լսուէր թէ Ֆրանսա յարձակման ենթարկուած է, Զէյթունցիները իրենց քահանաներու առաջնորդութեամբ կուզային Ֆրանսա իրենց արիւնը խառնելու Ֆրանսացիներու արիւնին, ի նշան երախտագիտութեան : Արդարեւ ութ տարի առաջ, երբ կ'ենթարկուէր թրքական հալածանքին, Զէյթուն օգնութեան կանչած էր Ֆրանսան :

… ՋԵՌԱՄԲ ՄԵՂԱՊԱՐՏ ՅԱԿՈԲԻՆ

Իւրաքանչիւր ազգ, որ ունի հին տպագրութիւն, իր մշակոյթի ռահվիրաներու շարքին կը մեծարէ նաեւ առաջին տպագրիչը՝ այն, որ հիմը դրած է ազգային տպագրութեան :

Ամէնէն հին տպագրութիւնը ստեղծուած է Չինաստանի մէջ, ուր այժմ կը մեծարուի առաջին տպագրիչը՝ Պի Շէն : Իսկ Մայանսի մէջ կը բարձրանայ գերմանական եւ, առհասարակ, եւրոպական տպագրութեան հիմնադիր Կիւթէնպերկի արձանը : Այսպէս եւս Հոլանտացիները կը մեծարեն իրենց առաջին տպագրիչը՝ Քոսթեր, Իտալացիները՝ Գաստալտի, Ռուսերը եւ Ուկրանիացիները՝ Ֆէտորով, Անգլիացիները՝ Քէյքսթըն եւն. :

Իսկ ո՞վ է հայ առաջին տպագրիչը : Անկէ մօտ ութսուն տարի առաջ այս հարցին կը պատասխանէին՝ Աբգար Դպիր Թոքատեցի, որ Վենետիկի մէջ 1565ին լոյս ընծայեց Սաղմոսարան եւ օրացոյց մը : Իրօք, որ մեծ յարգանքի արժանի է Աբգար Դպիրը, որ Վենետիկէն ետք տպարան մը հիմնած է հայաշատ Կ. Պոլսոյ մէջ, եւ, ենթադրութիւն կայ, որ նոյնիսկ փորձած է Հայաստան փոխադրել իր տպարանը: Սակայն Աբգար Դպիր իր հրատարակած Սաղմոսարանին մէջ այս գիրքին տպագրութիւնը կը համարի «Նոր գիր», ինչ որ բանասէրներէն ոմանց մտածել կուտայ, որ գոյութիւն ունեցած է աւելի հին հայկական տպագրութիւն մը՝ «Հին գիր» :

Հայագէտ Ֆրետերիք Միւլլէր անցեալ դարու 80ական թուականներուն Վիէննայի Մխիթարեաններուն քով եղած ժամանակ յայտնած է այն միտքը թէ՝ « Հայերուն պէս միտքով ժիր եւ գործունեայ » ժողովուրդ մը պէտք 1565էն առաջ տպագրութիւն ունեցած ըլլայ :

Արդարեւ, շուտով, գտնուեցան աւելի հին շրջանի գիրքեր : Համաձայն բանասէրներուն վեց հատ են անոնք, իսկ ներկայիս մնացած են ասոնցմէ միայն հինգը :

Գիրքերէն միայն մէկը «Պատարագատետր»ը ունի տպագրիչին յիշատակարանը. « Գրեցաւ սուրբ տառս ի ՋԿԲ (1513), ի աստուածապահ քաղաքս Վէնէժ, որ է Վենետիկ, Փռանկստեան, ձեռամբ Մեղապարտ Յակոբին : Ով որ կարդայք մեղաց թողութիւն խնդրեցէք Աստուծոյ» :

Հակիրճ այս յիշատակարանը կուտայ երեք տեղեկութիւն: Առաջին, որ գիրքը տպագրուած է Վենետիկ, երկրորդ, որ լոյս տեսած է 1513ին եւ երրորդ, որ տպագրիչը եղած է Յակոբ անունով մարդ մը: Իսկ այս պարագան կը նշանակէ նաեւ, որ « Պատարագատետրին » տառերով եւ զարդերով, միեւնոյն թուղթին վրայ, միեւնոյն չափով եւ որակով լոյս տեսած միւս չորս գիրքերը եւս տպագրուած են Վենետիկի մէջ, նոյն Յակոբին կողմէ, 1513ի ժամանակ (քիչ մը ուշ կամ առաջ) :

Եւ այսպէս, գտնուեցաւ Աբգար Դպիրի « նոր» տպագրութենէն աւելի առաջ կատարուած հայկական տպագրութիւնը, մանաւանդ, պարզ դարձաւ, որ հայ տպագրութեան նախահայրը կոչուելու մեծ պատիւը կը պատկանի Յակոբ անունով տպագրիչին : Այսօր Յակոբ Մեղապարտին է պարտական հայ ազգը, որ իր տպագրութիւնը ամէնէն հիներէն մէկն է աշխարհի եւ հնագոյնը ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ :

Այսուհանդերձ, շատ քիչ տեղեկութիւններ կան անոր անձին եւ գործին մասին, հակառակ այն իրողութեան, որ շատեր՝ Գ. Զարպհանալեան, Լէօ, Հ. Ն. Ակինեան, Գ. Գալէմքարեան, Ս. Մալխասեան, Հ. Ա. Ղազիկեան, Ա. Ալպոյաճեան, Գ. Լեւոնեան եւ ուրիշներ շատ աշխատութիւններ գրեցին անոր մասին :

Բազմաթիւ վէճեր եղան Յակոբի անձին եւ գործին վերաբերեալ: Որոշ բանասէրներ պնդեցին, թէ բոլոր հայ հին տպագրիչներուն նման ան եւս եղած է հոգեւորական մը, ուրիշներ, ենթադրեցին, որ եղած է Ջուղայեցի վաճառական մը, որ Վենետիկ գալով որոշած է զբաղիլ գիրք տպելու շահաւէտ գործով: Բանասէրներէն ոմանք հայ առաջին տպագրիչը համարեցին իտալերենակ հայ մը. վէճեր եղան նաեւ տպարանի սեփականութեան մասին :

Այս տարակարծութիւններուն կարգին չպարզուեցաւ նոյնպէս Յակոբի գիրքերուն տպագրութեան յաջորդականութիւնը, եւ սխալմամբ հայ առաջին տպագիր գիրքը նկատուեցաւ «Պարզատումարը» :

Վերջին տարիներուն է միայն, որ ճշգուեցան կարգ մը վիճելի կէտեր : Նախ, պարզ դարձաւ, որ տպագրիչը վաճառական մը չէր կրնար եղած ըլլալ, քանի որ այդ շրջանի հայ վաճառականները անուս մարդիկ էին: Յետոյ ճշգուեցաւ, թէ տպարանը կը պատկանէր Մեղապարտի : Մանրազնին քննութեամբ որոշուեցաւ նաեւ Յակոբի հինգ գիրքերուն տպագրութեան յաջորդականութիւնը, որ է՝ «Ուրբաթագիրք», «Պատարագատետր», «Աղթարք», «Պարզատումար», «Տաղարան» :

Բաւական հիմնաւոր ենթադրութիւն կայ նաեւ այն մասին, որ Յակոբի տպագրած միւս գիրքը՝ Սաղմոսարանը (դեռ չէ գտնուած) լոյս տեսած է ամէնէն առաջ, քանի որ կաթողիկէ երկիրներուն մէջ տպարան աշխատցուցած բոլոր հայ հին տպագրիչները ամէնէն առաջ լոյս ընծայած են Սաղմոսարանը : Յակոբ բացառութիւն չէր կրնար ըլլալ :

Յակոբի անդրանիկ տպագրութեան թուականը առ այժմ կը մնայ 1512ը: Այսպէս. բոլոր գիրքերէն միայն մէկը ունի վստահելի տպագրութեան թուական, այսինքն «Պատարագատետր»ին 1513ն է: Նկատի առնելով օրուան տպագրական կարելիութիւնները (մանաւանդ հայ տպագրիչի մը), « Պատարագատետր»էն առաջ տպուած «Ուրբաթագիրք»ը պէտք է լոյս տեսած ըլլայ տարի մը առաջ՝ 1512ին: Ինչ կը վերաբերի Սաղմոսարանին, տպագրութեան թուականը կարելի կ'ըլլայ ճշդել, երբ գտնուի այդ գիրքը :

Գիրքերու նիւթերու ընտրութիւնը եղած է յաջող: Հաշուի առնուած է այդ օրերու Հայութեան պահանջները : Պատարագատետրը հայ եկեղեցիին ծէսերը կը ներկայացնէր, Սաղմոսարանը ամէնէն շատ կարդացուող գիրքն էր, որ միեւնոյն ժամանակ մայրենի լեզուն սորվելու լաւագոյն գիրքը : Ուրբաթագիրքը բժշկարան մըն էր, ինչպէս նաեւ Աղթարքը, որուն մէկ մասը նուիրուած է աստղագուշակութեան եւ անահաւատութիւններու : Պարզատումարը օրացոյց մըն է որոշ յաւելուածներով, իսկ Տաղարանը հայ միջնադարեան գեղարուեստական խօսքին գեղեցիկ մէկ հաւաքածոն : Հոս են Ֆրիկի, Մկրտիչ Նաղաշի, Յովհաննէս Թլկուրանցիի եւ ուրիշներու տաղերը, Ներսէս Շնորհալիի հանելուկները :

Ուրեմն, հայ առաջին տպագրիչին հրատարակած գիրքերը շատ հետաքրքրական են նաեւ իրենց բովանդակութեամբ, ընդգրկուած նիւթերով :

Ուշագրաւ է նաեւ Յակոբ Մեղապարտի տպագրական աշխատանքին ձգած ազդեցութիւնը ուրիշ ազգերու տպագրական մշակոյթին վրայ : Ռուսական հնատիպ գիրքի մասնագէտ ակադեմիկոս Ա. Սիդորով, օրինակ, կը գտնէ, որ Յակոբի գիրքերուն զարդանկարները օգտագործուած են արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը տպագրիչներուն կողմէ : Նոյնիսկ հայ տպագրիչին ազդեցութեան նշաններ կը տեսնէ ռուսական հին շրջանի տպագրութեան մէջ :

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ՏԱՐՍՈՆ

Մարտ 13, Երկուշաբթի: Անատոլուի անհատնում ճամբաներուն անխոնջ ճամբորդը, անվերջանալի ուղիներուն կամաւոր ուղեւորը, ոմանց անիրաւ եւ սակայն հարազատներուս իրաւ մտերիմը, միշտ պանդուխտ ... Դէպի Նոր հորիզոն մը, ցանկալի միջավայր մը, դէպի Տարսոն, ու ես կ'երթամ ... :

Ճամբաներուն վարժ, տեսարաններուն ծանօթ, անհանգիստ ուղեկցութիւնով մը գիշերուան ութին Անգարա կը ժամանենք: Մեզ Տարսոն տանելիք օթոպիւսին վերջին վայրկեանին կը հասնինք: Առանց դադար առնելու ճամբան կը շարունակենք :

Անգարայէն Տարսոն մեզ տանող կառքը չափազանց հանգստաւէտ ու արդիական է, եւ սակայն ես դժգոհ եմ: Գիշեր է. մութին մէջ բան չեմ կրնար տեսնել : Հոգիս կը վրդովի, ներաշխարհս կ'ալեկոծի: Եւ միշտ դէպի բարձունքներ կ'ուտոտենք, բայց ես անհամբեր եմ ու ապըստամբ, հրեղէն ձի մը նստած՝ կ'ուզեմ թռչիլ սարերն ի վեր, ուր հաւս ու հանիս չուու են եկեր ...

Երկաթեայ ղանդուածը կ'երերուկայ եւ վախկոտ է: Ես կ'ուզեմ քառասմբակ արշաւել, խորխորատներէն թռչիլ ու սարերու վրայ կաքաւել : Հանգստաւէտ նստարաններու մէջ թաղուած ամէն ոք կը մրափէ : Հակառակ երկարատեւ ճամբորդութեան առթած յոգնութեան, ես արթուն եմ :

Զայներ կ'իմանամ, երգեր կը թոթովեմ, պատմութիւններ ու հէքեաթներ կը վերյիշեմ ... երկնամերձ անտառներու ծոցը անէանալու, ու ես կ'երթամ :

Ոչ, ոչ... մի սխալիք: Անէանալը ոչընչութիւն չէ : Անմահութեան ու վերածնունդի պայմանն է: Ես ալ նախնեացս խորհուրդին մէջ վերապրելու, ու ես կ'երթամ ... :

Կեանքն ի՞նչ է արդէն, բխում ու շարժում... եւ ահա հինէն բխած ես կը շարժիմ... Կեանք մըն է, զոր մենք կ'ապրինք : Պահը գիշեր, բայց խորհուրդը լուսաւոր է: Անէութենէն վերակենդանացած, հին խորհուրդին նոր ջահակիր : Ու ես կ'ե՛րթամ ... :

Հովը կը մռնչէ, քամին կը փչէ, ես ալ կը ձայնեմ... Դուք եկաք ու անցաք : Ես ալ ձեր հետքերուն վրայ կը դեգերիմ:

Ոլոր ու մոլոր միշտ դէպի վեր, մենք կ'երթանք դարվեր: Այս վայրերը մեզի սովոր են, տեսէք թէ ինչե՛ր կան հոն, եղեւիններ ու մայրիներ իրարու պլլուեր են, անոնք հարս ու փեսայ, ես ալ քահանայ : Հին օրհնութիւններ կարդալու, ու ես կ'երթամ ... :

Հարսը հին, փեսան հնօրեայ, արարողակարգը նահապետական, անցեալ փառքերը կը վերապրին :

Կէս գիշերը անցած է: Տաւրոսներու բարձունքներէն գլարուելով վար կ'իջնենք: Խաւարը կը փախչի, աղջամուղջը կը փարատի, մենք ալ կարօտով հին աշխարհը տեսնելու անհամբեր ենք :

Վաղ առաւօտուն փողոցն եմ: Ուղղակի հին եկեղեցին, Քիլիսէ ճամիսի (Eski cami) կ'երթամ: Հաւատացեալները աղբիւրէն լուացուելով աղօթելու համար ներս կը մտնեն . ես ալ իմ աղօթքս կը սկսիմ: Հինաւուրց տաճարին արեւմտեան կողմի մինարէին վրայի ցուցատախտակին թուրքերէն ծանօթութիւնը կը կարդամ.

« Eski cami ...

« Այս մզկիթին 11րդ դարուն զաւակներուն կողմէ իրենց հօրը Օշին թագաւորի անուան կառուցուած հայկական եկեղեցի մը ըլլալը մէջի արձանագրութիւններէն հասկցուած է :

Եւ 1379 կամ 1415 թուականին Տարսոնը գրաւող Ռամազան պէյի որդին Շահապէթթին Ահմէտ պէյը եկեղեցին մզկիթի

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի

— ԳԻՇԵՐԸ —

Այդ գերագոյն րոպէին, հողին խառնուած զաւկին լուռ տառապանքէն, պաշտելի հայրս իր մելամաղձոտ եւ անուշ աչքերը վեր բարձրացուցած, տխուր ժպիտով մը ուժ կուտար ինծի :

Քահանան լսեց եւ ծոցէն հանելով մետաքսեայ շղարշի մէջ փաթթուած մասունքը, բացաւ զայն եւ Ս. Հաղորդութիւնը առնելով, մօտեցուց հիւանդին գունատ շրթներուն, որ «մեղայ, մեղայ» կոչելով ընդունեցաւ զայն :

Տէրունի քահանան խաչը կրկին բարձրացուց, հիւանդին բերնին եւ ճակտին քսելէ ետք խաչակնքեց եւ վերջացուց արարողութիւնը :

×

Տագնապներով եւ մղձաւանջներով լի գիշեր մը անցընելէ ետք, Նոյեմբեր 28ի առաւօտուն հայրս բացաւ աչքերը եւ տխրութեամբ դիտեց իր շուրջը : Կրցաւ մէկ երկու խօսք փոխանակել եկող գացող այցելուներուն հետ : Դէպի լաւ զգալի փոփոխութեան մը ենթարկուած էր եւ բոլորս ալ այդ բարելաւումը կը վերագրէինք նախորդ գիշերուան Ս. Հաղորդութեան բարերար ազդեցութեան : Մանաւանդ մեծ էր իմ ուրախութիւնս, միամիտ եւ անփորձ, կը կարծէի թէ իրապէս պիտի աղէկնայ: Բարեկամներուն եւ մեր ընտանիքի անդամներուն միջեւ փոխանակուած խորհրդաւոր եւ տխուր նայուածքներն ու փսփսուքները ոչ մէկ կասկած կը ներշնչէին ինծի հօրս մօտալուտ վախճանին մասին :

Չէի գիտեր թէ յաճախ, մահամերձ հիւանդները մեռնելէն օր մը առաջ, կը վերագտնէին իրենց պայծառատեսութիւնը : Աւա՜ղ, ուրախութիւնս երկար չտեւեց : Իրիկուան մօտ հայրս կորսնցուց իր գիտակցութիւնը եւ հոգեվարքը սկսաւ : Անկարելի եղաւ զիս բաժնել իր սնարէն : Զարմանալի տոկունութեամբ եւ յափշտակութեամբ կը դիտէի իր գալկահար դէմքը, կը շոյէի իր շագանակագոյն առատ մազերը, ձեռքս խօթած իր ծոցին մէջ, կը համրէի կմախացած կուրծքին ոսկորները եւ խռովայոյզ սրտին ելեւէջները : Կախուած անոր շրթներէն, անձկութեամբ կը սպասէի որ խօսէր եւ նախորդ օրերու նման կանչէր իր սիրական Տարօնը եւ Հարազատները :

Գիշերը վրայ հասաւ, իր տառապանքի վերջին գիշերը : Դժուարաւ զիս բաժնեցին իր սնարէն :

Յաջորդ առաւօտ, 29 Նոյեմբեր, մեր տան մէջ իրարանցումը շատցաւ : Բժիշկ, հիւանդապահուհի, բարեկամներու վերջին այց : Հայրս, աչքերը գոց, շնչառութիւնը ընդհատ եւ արագ, մահուան քրտինքներու մէջ կը լողար : Կէս օրուան մօտ, մահամերձ հօրս այցելեց Մեսրոպ եպիսկոպոս Նարոյեան, որ բացակայ ըլլալով Պոլսէն, տեղեկութիւն չունէր հիւանդին ծանր կացութենէն : Այլայլած, մօտեցաւ հայրիկիս, ձեռքը դրաւ ճակտին ու « Գեղամ, Գեղամ » կանչելով, փորձեց վերջին անգամ խօսիլ անոր հետ : Հիւանդը գերագոյն ճիգով մը բացաւ աչքերը: Կարծէք ճանչցաւ Մշեցի Նարոյեան եպիսկոպոսը : Անդրաշխարհային ձայնով մը մրմնջեց. « Ես կ'երթամ Տարօն, ես կ'երթամ Տարօն »: Իր վերջին նայուածքը պարուրեց զիս եւ կրցաւ արտաբերել իր շրթներէն «գառնուկ» մը սրտակեղեք, իր նահատակ, սիրական քոյր Մարիամը եւ գոցեց աչքերը յաւիտեան ... :

Առաւօտեան ժամը տասն եւ մէկն էր :

Նարոյեան եպիսկոպոս խոր յուզումով մեռեալներու աղօթքը արտասանելէ եւ մեզ մխիթարելէ ետք, մեկնեցաւ տունէն, ձգելով մեզ խորունկ վիշտի, յուսահատութեան եւ արցունքի մէջ :

Պահ մը ետք սենեակէն ներս կը մտնէին ծանօթ Մէհմէտ Էֆէնտին եւ հայրենակից Մխիթար Շեխիկեան, որոնք մեռեալին ճակատը համբուրելէ ետք գոցեցին անոր կիսաբաց աչքերը :

Աննկարագրելի էր յուզումը մայրիկիս եւ սենեակին մէկ անկիւնը կծկտած անկար եղբօրս: Հայրենիքը մոխրացած, մեր ամբողջ հարազատներն ու Տարօնի ժողովուրդը բնաջնջուած, մեր պաշտելի ծննդավայրին բեկորներուն համար : Եղեռնէն հրաշքով ազատած Մշոյ Գեղամը կը մնար մարմնացումը եւ խորհրդանիշը Տարօն աշխարհին : Անոր մահովը, անգամ մը եւս կը նահատակուէր Տարօնը մեզի համար, եւ մենք, կրկնակի որբ, անտերունջ եւ անմխիթար, կը մնայինք հայրենիքէն հեռու, օտար ափերու վրայ :

Մահուան գոյժը շուտով տարածուեցաւ հայրենակիցներու, կուսակցական ընկերներու եւ բարեկամներու միջեւ, որոնք սկսան հետզհետէ լեցուիլ մեր տունը : Առաջին այցելողը եղաւ, մեր թաղին մէջ բնակող կառավարական յոյն անձնաւորութիւն մը, նախկին դեսպան մը որ պատերազմի ընթացքին քաղաքական պատճառներով հեռացած էր Աթէնքէն : Դժբախտաբար չեմ յիշեր իր անունը : Հայասէր եւ յարգելի այս մեծ Յոյնը, պատերազմի վերջին տարիներուն, մտերմօրէն կապուած էր հայրիկիս :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵԽՈՆԵԱՆ

(7 Շար.)

վերածելով այս միջոցին հայերէն արձանագրութիւններն ալ վերցուած են: 26·70 նագրութիւններն ալ վերցուած են : 26·70 ու 17·00 ծաւալ ունեցող տաճարին աջ ու ձախ կողմերը պահարաններ կան : Եւ աբսիդեան կողմն ալ խորան մը ունի : Այս եկեղեցիին եաքէն մինարէ մը աւելցուեալ մզկիթի վերածուած ըլլալով հանրով մզկիթի վերածուած ըլլալով կառուցուած ըլգերձ, եկեղեցի ըլլալով կառուցուած ըլլալը ամէն տեսակէտով յայտնի է···» :

Վերցուած արձանագրութիւններուն մէկ քանին կրցանք ստուգել ·

Այս դուռն Տեառն է արդարոց
Եւ բնակարան է երկնայնոց :
Փախեա զՕշին արքայ Հայոց
Լեր բաւիչ իւր ամէն գործոց :

Եւ ,

Հեթում թագաւոր զտաճարս շինեցի
Որոյ անուն Ս· Պօղոս կոչի
Տեառն յիշման Աստուծոյ :

Այս տաճարին, թէ հայերէն եւ թէ թուրքերէն արձանագրութիւններէն յայտնի կ'ըլլայ , թէ Հեթում թագաւորի կողմէ Օշինի յիշատակին 11րդ դարուն կառուցուած եւ Պօղոս Առաքեալի անունով մկրտուած է :

Եկեղեցին որքան բիւզանդական ոճով շինուած է եւ սակայն տանիքին մէջտեղը փոքրիկ կաթողիկէ մը կը վկայէ , թէ ինք էջմիածնի ծնունդ է :

Ներսը նամազը աւարտած է: Ես ալ դուրսի պաշտամունքս վերջացուցած՝ պատարագելու համար ներս կը մտնեմ : Հոն չկան նախկին պերճանքը եւ ոչ ալ թագաւորական գահն ու զարդարանքը : Միայն ծեր կամարները առոյգ են ու հպարտ : Հոն ծրարուած կը մնան թագաւորութեան հանդիսութեան երգերն ու մաղթանքները :

Չկայ խաչկալը , բայց խորանը կը մընայ վեհապանծ: Չկայ կանթեղ ու աշտանակ, բայց կամարներուն տակ կանթեղներ կը պլպլան : Խորանին առջեւ տեղ մը չուռ կուզամ եւ ապա կանգ կ'առնեմ : Լեւոն Ա· հոս կեցած Հայոց թագաւոր է պսակուած : Հոն պահ մը եւս մինակ չուրջս կը դիտեմ : Միւէզզինը քովս եկած՝ ինծի բացատրութիւններ տալ կ'ուզէ: Սակայն ես ուրիշ ձայներ կը լսեմ : Շուրջս ծովածաւալ բազմութիւն մը կը նշմարեմ , որոնց ուսերէն վար կախուած վերարկուներուն տակէն սուրեր կը շողշողան : Դէմքերը զուարթ, շարան ու շարան կուգան պսակաւորին առջեւ խոնարհութիւն ընելու : Գոհաբանական մաղթանքի մրմունջները կամարներուն տակ կ'ալեկոծին : Ես ալ ալիքի մը նման կը վերանամ եւ որպէս պսակաւոր, զուարթուններու շարքերուն գինուորագրուելու, ու ես կ'երթամ ···:

Հին յիշատակներով պսակուած , փողոցներէն կ'անցնիմ : Ծերացած պարիսպներու երկայնքին ժուռ կուգամ : Երբեմն իրենց պաշտպանութեան համար այս պարիսպներու նորոգութեան յիշատակարանը կը վերյիշեմ ·

« Ի թուին Հայոց ՈՀԷ (1228) նորոգեցաւ պարիսպս Տարսոնի ձեռամբ Թագ· Հայոց Հեթմայ »:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ· ՊԱԼԸՄԵԱՆ

« ԱՐԱՐԱՏ » ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆութպոլը, ինչպէս բոլոր երկիրներու նոյնպէս Խորհ· Հայաստանի մէջ ամենաժողովրդական խաղերէն մին կարելի է նկատել: Ամէն երկիր, իր ժողովուրդի խառնուածքին համեմատ, ունի խաղալու իր մասնայատուկ ոճն ու ձեւը : Հայաստանի մէջ բազմաթիւ են ֆութպոլի խումբերը, որոնք սակայն Միութենական չափանիշով չունին ԱՐԱՐԱՏ խումբի արժէքը, որուն կազմութիւնը տեղի է ունեցած 1962ին :

Ահաւասիկ իր հակիրճ պատմականը :

Մինչեւ 1939 թուականը Հայաստանեան ֆութպոլի ոչ մէկ խումբ յաջողած է մաս կազմել Միութենական Ա· եւ Բ· բաժանմունքին : 1939ը անկիւնադարձ մը եղաւ Հայաստանեան ֆութպոլին, որովհետեւ Երեւանի Տինամօ խումբը, առաջին անգամ ըլլալով , յաջողեցաւ մուտք գործել բարձր խաւին մէջ եւ մասնակցիլ Միութենական ախոյենական մրցումներուն :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն քանի մը տարիներ ետք , 1949ին , վերակազմուած Տինամօ խումբը կը գրաւէ Բ· բաժանմունքի լաւագոյն տեղերէն մին, կրկնելով իր այդ յաջողութիւնը 1950ին ալ :

Երեւանի ՍՊԱՐՏԱԿ խումբը, 1954ին Միութենական «Քուփ»ին մէջ կը հասնի մինչեւ եզրափակիչ (Ֆինալիստ) Քիէվի Տինամօ խումբին հետ, որմէ ի վերջոյ կը պարտուի մէկի դէմ երկուքով : Հայկական ֆութպոլի ամենափայլուն շրջանը կարելի է համարել 1960 եւ 1961 տարիներու մրցաշրջանները : Սոյն տարիներուն Երեւանի ՍՊԱՐՏԱԿ խումբը կը գրաւէ 9րդ եւ 8րդ տեղերը, արժանանալով միաժամանակ «Սովիէթսքի Սփորթ» թերթին կողմէ նուիրուած «ամենակատարեալ խաղի համար» (ժէօ լը փլիւ fottէfp) փորագրութիւնը կրող բաժակին :

Փայլուն այս շրջանէն ետքն է միայն որ կը կազմուի «ԱՐԱՐԱՏ» խումբը, քաղաքամայր Երեւանի Տինամօ եւ Սպարտակ խումբերու հիմնական ուժերով : Իր կազմութեան առաջին տարին խումբը չյաջողեցաւ սակայն արդարացնել իր վըրայ դրուած յոյսերը եւ տխրութեամբ նոյնիսկ 1963ին իջնել Բ· բաժանմունք : 1964ի մրցաշրջանին չյաջողեցաւ բարձրանալ Ա· բաժանմունք, հակառակ խումբի բոլոր տեսակի հնարաւորութիւններուն: 1965ին, վերջապէս , ԱՐԱՐԱՏ կը յաջողի գրաւել Բ· Բաժանմունքի առաջին տեղը Ալմա Աթայի «Կայրաթի» խումբին հետ միեւնոյն ցուցանիշերով , եւ երկու խումբերու միջեւ տեղի ունեցած վերջին մրցումին՝ ԱՐԱՐԱՏ մէկի դէմ երկու կոլով յաղթանակը ապահովելով կ'անցնի Ա· բաժանմունք, 1966ի մրցաշրջանին ալ գրաւելով 12րդ տեղը :

Հանդէս հասնող խումբերէն կարող ենք յիշել Պրազիլիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Գերմանիոյ, Շուէտի եւ ··· Ֆըրանսայի « Թուլուզ Ֆութպոլ Գլիւպ»ի խումբը , որու հրաւէրով է որ ԱՐԱՐԱՏ Հայ ֆութպոլիսներու հայրենիքէն դուրս ունեցած իրենց առաջին ելոյթէն ճիշդ տասը տարի ետք կուգայ Ֆրանսա,

Ներկայ տարուայ մարզաշրջանին, որ սկսած է արդէն եւ կը շարունակուի , ԱՐԱՐԱՏ կը գրաւէ առ այժմ 6րդ տեղը : Ան յաջողած է այս տարի հաւասար մնալ Խորհ· Միութեան երկու ամենազօրաւոր խումբերու հետ, որոնցմէ մին՝ Քիէվի Տինամօն, որ երկու տարի առաջ շահած էր Միութենական ախոյեանի տիտղոսը :

1957ին, հայ ֆութպոլիստներու առաջին ելոյթը արտասահմանի մէջ, տեղի է ունեցած հարեւան Պարսկաստանի մէջ , իսկ յետագային հանդէս են եկած Միջին Արեւելքի երկիրներէն զատ Հունգարիոյ մէջ: Հայաստան այցելող ու այնտեղ երեք բարեկամական մրցումներ կատարելու Ֆրանսայի Ա·բաժանմունքի մաս կազմող Մարսէյլի, Լիոնի եւ Թուլուզի Րէտ Սթար խումբերուն հետ :

Կը յուսանք թէ Յունիս չորսի Կիրակի իրիկուն Փարիզի եւ շրջանի Հայութիւնը կը լեցնէ Սէնթ Ուէնի մարզադաշտը , ոչ միայն քարոյապէս քաջալերելու Հայ ֆութպոլիստները, այլ, եւ մանաւանդ , վայելելու հայրենի մեր երիտասարդներուն սքանչելի խաղարկութիւնը :

Բոլորս դէպի Սէնթ Ուէն, Կիրակի , 4 Յունիս, ժամը 19ին :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ· ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԻՍԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍ ·— Արտակարգ շուքով ու մեծ ոգեւորութեամբ տօնուեցաւ Ապրիլ 24ը Պուէնոս Այրէսի մէջ:

Երկուշաբթի , 24 Ապրիլ, փակ էին բոլոր վաճառատուներն ու խանութները : Հազարաւոր Հայեր լեցուած էին Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ շրջափակը եւ փողոցը : Օրուան պատարագիչն էր Բարգէն Արք· Ապատեան, որ խօսեցաւ ոգեշունչ քարոզ մը :

Ապա շրջափակի Ապրիլեան յուշարձանին առջեւ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին :

Ներկայ էին արաբ օրթոտոքս զաղութի առաջնորդ Մալաթիոս Լէվիթ եւ ռուս օրթոտոքս եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ Նիքսիմ Արքեպիսկոպոսները :

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին ՀՕՄը, Հաճընի Տան եւ ուրիշներու կողմէ :

Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք ներկաներէն մէկ մաս մը ծաղկեպսակով դիմեցին դէպի Սան Մարթինի հրապարակը, ուր ծաղկեպսակ մը զետեղեցին Ազատարարին արձանին առջեւ : Սպաներէն խօսեցաւ Էմիլիօ Սամուէլեան :

Պուէնոս Այրէսի բոլոր հայ դպրոցներու աշակերտները ներկայ էին Սան Մարթինի հրապարակը :

Երկուշաբթի կէսօրէն ետք, ժամը 7ին տեղի ունեցաւ հրապարակային հանդէսը Աստրալ թատրոնի մեծ ու շքեղ սրահին մէջ, Նախաձեռնութեամբ Համազգային Տօնակատարութեան յանձնախումբին :

Ներկայ էին Բարգէն Արք· Ապատեան , ընկեր Միսաք Թորլաքեան, Յարանուանութեանց , վարժարաններու, ազգային հաստատութեանց , հայ եւ օտար մամուլի ներկայացուցիչներ եւ մօտ երկու հազար Հայեր :

Հանդէսին բացումը կատարեց Յովհ· Մէնէշեան : Արտասանեցին Օր· Ալիսիա Կիրակոսեան եւ Գրիգոր Նուրեան : Առաջինը՝ սպաներէն, երկրորդը՝ հայերէն: Բանախօսներն էին Նազարէթ Կժնունի եւ ընկ· Իսահակ Նիկողոսեան :

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը բերաւ «Արաքս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ժան Ալմուխեանի :

Հանդէսին փակման խօսքը ըրաւ Բարգէն արք· որ յորդորեց ըլլալ համբերատար , կառչած մնալ հայ մշակոյթին ու հայապահպանման, վստահելով միայն մեր հաւաքական ուժին, որոնցմով , ըսաւ, կարելի պիտի ըլլայ Հայ Դատը հետապնդել :

Տեղական թերթերը, ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլի կայանները արձագանգ եղան Հայերու այս մեծ ցոյցին, յիշելով թըրքական վայրագութիւնները, մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Քանի մը վայրկեան ետքը երկու զաղտնի ոստիկանները դարձեալ կը մտնէին իրենց կառքը որ դղեակէն քիչ մը անդին իրենց կը սպասէր :

— Ալ բնելիք չմնաց , վստահ եմ որ ան է, ըսաւ Վիտոք կնոջը մօտենալով :

— Եւ իր քոյր բռուածն ալ գիտե՞ս ով է, Ֆրանսին Փօրօնը, առաջուան սենեկապանուհիս , մեր երկու զաւակները փողոց նետող կնիկը, յայտարարեց Մանոն ցած ձայնով :

— Ուրեմն պէտք է որ իրենց զաղտնիքը մեզի հաղորդեն, եթէ ոչ ··· մռընչեց Վիտոք սպառնական շեշտով մը :

— Այո, բայց կարծեմ թէ մեզ ճանչցան ···:

— Ցաւակալէս դէմքերնիս փոխել չըրած ըլլալնուս, ····· ··· մեզ ճանչնալով ինքզինքնին մատնեցին, ըսաւ Վիտոք քիթին տակէն խնդալով: Զտեսա՞ր, մեզ տեսնելնուն պէս ցնցուեցան թշուառականները :

Եւ բռունցքները սեղմած դէպի դղեակը երկարելով, գոչեց ·

— Ալ հիմա կը տեսնուինք, Արիսթօ :

ԿԱՐՄԻՐ ՏՈՄԻՆՕ ՀԱԳԱԾ ՄԱՐԴԸ

ՈՒՐ ՄԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ԻՍԿ ՄԻՒՍԸ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ

Սէնթ Ան փողոցի իր աշխատութեան սենեակին մէջ Վիտոք ժողով գումարած՝ կը խորհրդակցէր Քօքօյի, Պիպիի եւ Մանոնի հետ : Մանոն դաշնակահարուհիի ըզգեստները հագած էր :

Ապահովութեան տեսուչը կարծես թէ տասը տարի աւելի երիտասարդացած էր այն օրէնքին որ երկար ատեն զարտնակալ սպասելէ եւ իր որսին ամէն մէկ շարժումը դիտելէ ետք, վերջապէս յարձակումը սկսելու ժամը հասած կը նկատէ :

Բայց իր պաշարիւնութիւնը բնաւ չէր կորսնցուցած··· իր արթնամտութեան տէրը մնացած էր եւ բացէ ի բաց կը խոստովանէր թէ սկսելիք գործը դիւրին գործ մը չէր :

Որո՞ւն դէմ պիտի կռուէր ··· դիմացինը ո՞վ էր ···: Այս հարցումներուն պատասխանը գտած էր ինքը եւ կը խոստովանէր թէ այս անգամ Արիսթոյի դէմ չէր որ պիտի պայքարէր, այլ՝ կայսեր եւ կայսեր եղբօրը դէմ, որովհետեւ կեղծ Ռօշ – Պէրնար մարքիզը անոնց պաշտպանեալն էր··· եւ պիտի չզլանէր մէկը որ իր ենթադրութիւններուն հաւատար : Միթէ Արիսթօ բանտէն փախած միջոցին սպաննուած չէ՞ր պահակի մը կողմէ ···: Միթէ այդ մասին հաստատագիրներ գոյութիւն չունէի՞ն : Մինչեւ անգամ պահ մը ենթադրելով թէ Արիսթօ ողջ եղած ըլլար, ինչ համարձակութեամբ յաջողած պիտի ըլլար ինքզինքը Ռօշ – Պէրնար ներկայացնելով իբրեւ այդ գերդաստանին վերջին շառաւիղը արքունիքէն ներս մտնել : Ասանկ չինծու եւ անհաւանական յերիւրանքներու հաւատացողը ո՞վ էր : Չէ, տրիկա անկարելի էր :

Գոնէ արժամարար Վիտոք հրաժարած էր անոր դիմակը վար առնելու կնճռոտ գործէն, որովհետեւ ներկայ պայմաններուն մէջ Արիսթոյի ինքնութիւնը երեւան հանելով զայն նորէն բանտ առաջնորդելը գրեթէ անհնարին պիտի ըլլար :

Հիմակուհիմա Վիտոք միայն իր զաւակներուն վրայ կը մտածէր եւ զանոնք գտնելու ճարը կը խորհէր· Արիսթօն եւ իր մեղսակիցը նեղը պիտի դնէր եւ պիտի պահանջէր անոնցմէ որ իր հոգեհատորներուն ինչ ըլլալը իրեն ըսեն, եւ ահա անկէ վերջն է որ պիտի զբաղէր մարքիզ Ռօշ – Պէրնարի խնդրով :

Ասիկա ալ այնքան դիւրին բան չէր :

Մանոն ժամ առաջ գործի սկսելու համար անհամբերութիւն ցոյց կուտար թէպէտ, բայց Վիտոք զայն հանդարտեցնելով՝ ամենայն պաղարիւնութեամբ իր ընելիքին վրայ կը մտածէր :

Ահա այսպէս, վերջապէս օր մը հետեւեալ եղրակացութեան յանգեցաւ ·

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար·)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ազնիւ Գազազեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Սէրէնկիւլեան ընտանիքը հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. — Հ. Յ. Դ. Թանգարան՝ 100 ֆրանք, Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղ 50, (Ստանալ «Յառաջ»էն) (Յառաջ» 50 ֆրանք :

×

Պ. Սերժ Աֆանասեան քսան ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Տիկին Ազնիւ Գազազեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Վերգինէ Յովնանեանէ յիսուն ֆրանք իր ամուսնոյն Հրանդ Յովնանեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէր-Գալուստեանէ հարիւր ֆր.: Պ. Յակոբ Կօշկարեանի ամուսնութեան առթիւ :

ՉՔՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց «Ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ-13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով :

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թաղէոսեանի, 878-27-35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254-17-74 :

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք :

Օթօքարը կը մեկնի Սէնւար Մօնթօլոնէն ժամը ճիշդ 7·45ին :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, (Մայիս 11-ին) երեկոյեան ժամը 20·30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդիւք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ դրաւոր ղրկելով իրենց քուէներ :

ԿՈՉ ԵՈԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ

Սիրելի հայրենակիցներ, ասիկա վերջին կոչն է որ կ'ուղղենք ձեզի : Յոյսով ենք թէ պարտականութեան մը գիտակցութեամբ, պիտի չզլանաք ղոհացում տալ մեր խնդրանքին :

Յայտնի է թէ մեր հայրենակիցներէն Կ. Գալուստեան եւ Ն. Գարիկեան մեզի տուին, 1932ին, Մարսիլիա՝ Ազ-Տաղի քառամեայ գոյամարտը, դիւցազներգութիւնը, 300 էջ:

Երեք տարի ետք լոյս տեսաւ, Ամերիկա՝ Յուշարձան Եոզկատցիներու հատորը, հեղինակութեամբ Տիկին Նուրիցա Մ. Փիլիպոսեանի եւ այս տողերը ստորագրողին :

Սակայն այս երկու հատորներն ալ, իրաւամբ, անբաւարար նկատելով, եւ զանոնք լրացնելու մտադրութեամբ, Եոզկատի եւ շրջակայից Հայր. Միութեան, Լիբանանի մասնաճիւղը ծրագրած է, մեր ծննդավայրին եւ իր շրջակայ 48 գիւղաքաղաք ու գիւղերուն նուիրուած Պատմագիրք մը եւս հրատարակել, 1000 էջ :

Արդ՝ կոչ կ'ընենք փրանսաբնակ մեր հայրենակիցներուն, թէ օգտուելով այս դնահատելի առիթէն, բարեհաճին մեզի հասցնել օգտակար նիւթեր մեր պատմութեան համար :

Թիւ, թուական, ինչ որ ունէինք, ինչ որ կորսնցուցինք, ազգագրութիւն, մշակոյթ, ինքնապաշտպանութիւն, դպրոց, եկեղեցի, հող հարստութիւն, եւն. եւն:

Պէտք չկայ երկարելու, պարզ է մեր միտքը եւ հասկնալի :

Գրութիւնները ուղղել՝

A. GABINTZ
33, Rue Baudin
94 — IVRY (FRANCE)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լեւոն, Շնորհիկ, Վահրամ եւ Գեղամ Տէվէճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՏԷՎԷՃԵԱՆի

կսկծալի մահուան առթիւ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ

ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՔԵՐՄԷՍ-ՎԱՃԱՌՔ

Ի նպաստ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ :

Առաջնորդարանին բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ :

Մայիս 20, Շաբաթ, ժամը 14էն 20
Մայիս 21, Կիրակի, ժամը 12էն 20

Ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ, ճոխ պիւֆէ:

Մանուկներու յատուկ ֆիլմ, Կիրակի ժամը 15էն սկսեալ :

Վաճառքի դրուած են հագուստեղէններ եւ զանազան օգտակար առարկաներ :

... Քաջալերել արենոյշներու այս ձեռնարկը... կը նշանակէ կատարել հանրանուէր ծառայութիւն մը :

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 13, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին :

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ընկերակցութեամբ Մարսէյլի Օփերայի նուագախումբի լաւագոյն նուագածուներու եւ ղեկավարութեան տակ՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մեներգներ. — Շ. Պէնկեան, Ա. Ատոմեան, Ս. Նիկողոսեան, Կ. Լիօզիւ, Մ. Պօղոսեան, Ռ. Մարթայեան, Մ. Հանիոթիս:

Տոմսերու համար դիմել Կապ. Խաչի Մարսէյլի անդամուհիներուն եւ Ա. Շեխիկեան, 1, Պուլվ. տ'Աթէն, Քէօսէեան, 2 Րիւ Պէրնար տիւ Պուա, Արզումանեան, 1, Փլաս Քափիւսին, Նազարեան 37, Րիւ տէ Տօմինիքէն, Պաղտասարեան, 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ, Ս. Սարգսեան 340 Շըմէն տը Սէն-Ժիւլիէն :

ՄՈՒՏՔ, 5, 15 ԵՒ 20 ՖՐ.

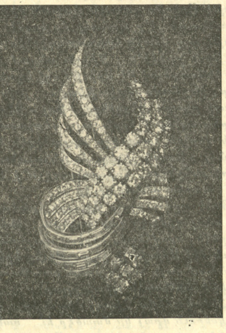
Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիներ, այս Եբեքշաբթի (9 Մայիս) երեկոյեան ժամը 21ին ընկերուհի Ազատուհի Դաւիթեանի բնակարանը, 40 Րիւ Ֆլօռ : Խիստ կարեւոր օրակարգ: Վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին (Րիւ Վօլթէռ), Ֆուայէ տէ Վիէօ Թրավայէօր :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ
Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան
Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 15·30էն 20
ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ 88, Րիւ տ'Օպաներ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Երգ՝ Օր. Ալիս Շամիրեան եւ Պ. Սահակ Տէրոյեան

Արտասանութիւն Օր. Օր էլիզ Եղիկեան, Ս. Թիւթէլեան, Վերգինէ Նազարեան եւ Պ. Վ. Նազարեան :

Հայկական պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի :

Տոմսերու համար դիմել.—

Վ. Պանոսեան, 27 Րիւ տ'Օպաներ
Յ. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսին
Մ. Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ-Մառի
Պ. Նազարեան, 60 Րիւ Տը լա Փալիւ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԵՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառներ : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - Հէլվա (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 10 MAI 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10907 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.907

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՏԱՇՐՋԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Ներքին տագնապը միայն Հալք կուսակցութեան մենաշնորհը չէ :

Պառակտումը ծայր տուած է նաեւ Միլլէթ կուսակցութեան մէջ, որուն պետն է Օսման Պէօլիւքպաշը՝ տարիներէ ի վեր :

Միլլէթական ութ երեսփոխաններ հրաժարած են կուսակցութենէնա զանազան պատճառաբանութիւններով : Ասոնք դժգոհ են Պէօլիւքպաշըի բռնած ընթացքէն, զոր կը ձաղկեն բուռն լեզուով :

Հրաժարողներուն մէջ է Մէմտուհ Էրտէմիր, Պէօլիւքպաշըի աջ բազուկը, որ մամուլի ասուլիս մը սարքելով յայտնած է թէ ուրիշ երեսփոխաններ ալ պիտի հրաժարին կուսակցութենէն յառաջիկայ օրերու ընթացքին :

Ներկայիս Միլլէթի պատկանող երեսփոխաններու թիւը 15ի իջած է, մեծապէս տկարացնելով կուսակցութեան դիրքը :

Ուրիշ մտահոգիչ պարագայ մըն է Շէրիաթճիական շարժումը, որ Ապտիւլ Համիտի օրերէն ժառանգ մնացած՝ ցարդ կարելի չէ եղած արմատախիլ ընել ազէտ ու մոլեռանդ Թուրքերու հոգիէն :

Ատնան Մէնտէրէսի «դեմոկրատ» կառավարութիւնը Անատոլուի յետադիմական գիւղացիութիւնը սիրաշահելու համար ջնջած էր Աթաթիւրքի բարենորոգումներուն մէջ կրօնքի մասին դրուած սեղմումները :

Իր «շինարարական» ձեռնարկներու շրջքին տասը տարուան մէջ հինգ հարիւր նոր մզկիթներ շինել տուած էր :

«Նուրճի»ներու յետադիմական աղանդը գաւառներու մէջ կարեւոր հող շահած էր, վտանգաւոր դառնալու աստիճան :

Անցեալ տարի Կրօնից տեսուչ փաթթոցաւոր Էյմալըի պաշտօնազրկումը առիթ ընձայած էր Նուրճիներուն եւ մոլեռանդ տարրերուն բողոքի ցոյցեր կազմակերպել պատասխանատու նախարարին դէմ՝ Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ :

Այս դէպքը ցոյց տուած էր թէ Մ. Քեմալի յեղափոխական բարենորոգումները աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ ետք տակաւին չէին մարսուած հինգլուխ, ատնս եւ մոլեռանդ գիւղացիներուն, նոյնիսկ քաղաքացիներուն կողմէ :

Այժմ աւելի վտանգաւոր շարժում մը երեւան հանուած է Անգարայի մէջ, նպատակ ունենալով տապալել հանրապետական - աշխարհական վարչաձեւը եւ հիմնել իսլամական պետութիւն մը, Շէրիաթի սկզբունքներու համաձայն :

Հըզպ - իւթ - Թահրիր արաբերէն անունը կը կրէ այս կազմակերպութիւնը, որուն պետը՝ Յորդանանի Աննան Մուհամմէտ Ալի արտասահման փախած է : Անդամներէն եօթը հոգի երեւան եկած են, սակայն բուն պարագլուխները չեն գտնուած դեռ :

Անգարայի ոստիկանութիւնը խուզարկած է զանազան տուներ եւ ուսանողական բնակարաններ :

Կը հաւատուի թէ այս կազմակերպութիւնը ճիւղեր ունի արտասահմանի, մասնաւորապէս Յորդանանի մէջ, ուր ծանօթ է եղեր իր վտանգաւոր գործունէութեամբ եւ արգիլուած է կառավարութեան կողմէ :

Հըզպ - իւթ-Թահրիրի Սահմանադրութեան համաձայն Թուրքիոյ մէջ հիմնուելիք կղերապետական - Շէրիաթական պետութեան լեզուն պէտք է ըլլայ արաբերէնը : Նախագահը պէտք է ընտրուի ըստ Շէրիի օրէնքներուն : Կուսակցներու իրաւասութիւնն ու պատասխանատուութիւնը, դատարանները, արտաքին քաղաքականութիւնը եւ ամէն ինչ Շէրիի հիման վրայ պէտք է ղեկավարուին :

Պէտք է ջնջուին Աթաթիւրքի յեղաշրջումները, կիները պէտք է հագուին «վախագղու խրտուիլակներու պէս», լատինական տառերուն տեղ հին, արաբերէն տառերը պէտք է ընդունուին : Խալիֆայութիւնը պէտք է վերահաստատուի : Քրիստոնէական Թուականին տեղ Հիճրէթի իսլամական Թուականը պէտք է գործածուի :

Յետադիմական այս շարժման հեղինակները Թուցիկի ձեւով ամէն կողմ ցրուած են իրենց «Սահմանադրութիւն»ը, որուն մէջ կը յարձակին Աթաթիւրքի դէմ եւ իբրեւ հերոս կը ներկայացնեն Սուլթան Ապտիւլ Համիտը :

Կարգ մը Միութիւններ ալ կը գործակցին եղեր այս շարժումին : Թուցիկին մէջ կախաղանի եւ արինահեղութեան սպառնալիքներ ալ կան եղեր : Այսպէս, գրած են, որ «եթէ մաքրակրօն երիտասարդութիւնը քիչ մը եւս դարթնու, ամբողջ մահմետականութիւնը ոտքի պիտի հանէ՝ կարգադրելու համար յառաջդիմական ուժերու հաշիւը» :

Յետադիմական այս շարժումին հակոտնեան ըլլալով, ուրիշ աւելի մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ համայնավարութիւնը, որ օրէ օր աստիճան մը աւելի հող կը շահի մեծ քաղաքներու մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՅԻՍ 17

ՄՕՐԻԱՔ ԺԻՍՔԱՌԻ ԴԷՄ

Մինչ Երեքշաբթի օր, Փոմփիտու կ'երթար ժիսքառեէններըը համոզելու, բացատրելով թէ ինչո՞ւ անպայման պէտք ունի բացարձակ իրաւասութեանց, անդին «Ֆրական Ֆիկառոյի» մէջ, ծերունի Մօրիաք ծանր կերպով կը քննադատէր ելմտական նախկին նախարարը, որ դժուարութիւններ կուտայ մեծամասնութեան : Ջաղկելէ ետք Ժիսքառի փառասիրութիւնը, Մօրիաք կ'ըսէ ի մէջ այլոց. — «Ժիսքառ չփացած երիտասարդ մըն է, առաջին օրէն իսկ ունի բոլոր ձիրքերը՝ ծնունդ, խելք, դրամ : Մաս կը կազմէ այս երիտասարդ փառասէրներուն, այս Ֆրանսայի փոքր Պոնափարթներուն, որոնք սկիզբէն իսկ իրենց ձեռքն ունին բոլոր խաղաթուղթերը եւ աւելին հեռատեսիլի դիւրութիւնը եւ այդ միլիոնաւոր կիները, որոնք շատ ուրախ են իրենց ձայները տալով, առ ի չգոյէ լաւագոյնի ...» :

Մինչեւ Մայիս 17, սենտիքաները օրէ օր նոր որոշումներ կուտան աւելի մեծ ծաւալ տալու համար գործադուլի ազդ. շարժումին :

Ելեկտրականութեան հոսանքը 24 ժամ պիտի դադրի ճարտարարուեստին համար եւ 12 ժամ բնակարաններու (ժամը 7էն 19 Մայիս 17ին) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱԴԱԴԱՐԻ (Մայիս 8) 22րդ տարեդարձին առթիւ, նախագահ տը Կոլ անձամբ արծարծած է Անծանօթ Զինուորի շիրիմին բոցը :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ նախարարական տագնապ մը ծագած է վարչապետին հրաժարումէն ետք :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն Զօր. Պատակոս յայտարարած է թէ նոր Սահմանադրութիւն մը պիտի մշակուի եւ հանրաքուէի պիտի դրուի : Կառավարութիւնը կը շարունակէ մաքրագործումները եւ ձերբակալութիւնները : Այն քաղաքապետները որ համայնավարամիտ ձայներով ընտրուած են կը փոխարինուին : Միւս կողմէ, Յունաստանի Պաշտ. նախարարը Փարիզ հասած է մասնակցելու համար Ատլանտեան կազմակերպութեան ժողովին : Այդ առթիւ ձախ կազմակերպութիւններ բողոքի ցոյցեր կ'ընեն :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնները (ՍԷ Ի. Ա.) որ դաւեր կը կազմակերպեն երկրին ներս : Այս առընչութեամբ, զինուորական կառավարինն ալ յայտարարած է թէ «յեղափոխութեան հրամանատարը որոշած է ճզմել թշնամի բոլոր ուժերը, որոնք աշխարհակալ ծրագիրներ կը գործադրեն երկրին մէջ» : Պէյրութի «Օրիան» թերթին համաձայն, մթնոլորտը շատ լարուած էր Դամասկոսի մէջ :

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ յայտարարած է թէ մշակութային յեղափոխութիւնը պիտի վերջանայ Մայիսի վերջ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱԿԱՐԻՈՍ անհաւանական կը նկատէ պետական հարուած մը Կիպրոսի մէջ, ինչպէս յայտարարած է Գահիրէի Ալ Ահրամի թղթակիցին : «Նման որեւէ փորձ ձախողութեան կը մատնուի վասնզի իր հեղինակները ժողովրդական բուռն դիմադրութեան մը կը բախին» աւելցուցած է Կիպրոսի նախագահը :

ԼԱ ՓԱԶԷՆ հասած լուրերու համաձայն, մեծ յոյս չկայ որ Ռեժիս Տըպրէ ազատի, տրուած ըլլալով որ նախագահը որեւէ տրամադրութիւն չունի լսելու մօր մը, համաշխարհային համբաւի տէր մարդոց ձայնը ոչ իսկ յանուն մարդկութեան եղած կոչերը :

ՄԱՏՐԻՏԻ Արքեպիսկոպոսը արգիլած է որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուի Հիթլէրի յիշատակին, բաւական բողոք յառաջացնելով : Առիպա Ֆալանժի պաշտօնաթերթը հարց կուտայ թէ «արգիլուած է՞ աղօթել» իսկ ՔԷ Փազա կը գրէ. — «Իբրեւ կաթողիկէ եւ իբրեւ սպանացի աւելի պատճառ ունինք Հիթլէրի համար աղօթելու քան ծիսական արարողութիւններ կազմակերպել կաթողիկէներու եւ Հրեաներու միջեւ, ինչպէս պատահեցաւ քանի մը ամիս առաջ Մատրիտի մէկ եկեղեցիին մէջ» :

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ Ս. ԳԷՈՐԳԻ ՇՔԱՆՇԱՆԸ ՏՈՒԱՒ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հայրապետը Աթէնքի օդակայանը ժամանեց Երկուշաբթի, Մայիս մէկ, կէսօրէ առաջ ժամը 11.45ին, իր հետեւորդներով :

Օդակայանին մէջ, Կաթողիկոսը դիմաւորեցին Յունաստանի թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան, Աւետ. Համայնքի հովուապետ Վեր. Գրիգոր Տէմիրճեան, Կաթողիկէ Հայոց Վիճակաւոր Յ. Թ. Ծ. վրդ. Խանցեան, Յունաստանի Լիբանանեան դեսպան Ռոպեր Խլաթ, Լիբանանի հիւպատոս Պ. Ժան Կոկիկեան, արտաքին նախարարութեան կրօնից ճիւղի տնօրէն Պ. Անտոնոբուլոս, Համայն Յունաստանի արքեպիսկոպոս Իերոնիմոսի սրբազանի ներկայացուցիչը եւ ազգային իշխանութիւններու անդամները, ծանօթ ազգայիններ եւ բազմահարիւր հայրենակիցներ :

Իպատիւ Խորէն Կաթողիկոսի, օդանաւը վայրէջք կատարեց պաշտօնական հիւրերու յատուկ դահլիճի մուտքին մօտ : Հայրապետը թէ օդանաւէն էջքին եւ թէ հիւրերու դահլիճի մուտքին, արժանացաւ զինուորական պատիւներու :

Հիւրերու դահլիճին մէջ, Զինեալ Ուժերու Ռատիոկայանի սպասարկութեան միքրոֆոնին առջեւ խօսք առնելով Խորէն Ա. իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ առիթը կ'ունենայ այցելելու ասպնջական Հելլադան, որ հին դարերէն քաղաքակրթութեան անզուգական օրրանը եւ քրիստոնէական կրօնքի կեդրոնը կը հանդիսանայ, ապա իր օրհնութիւնները տուաւ Կոնստանդին Թագաւորին, ինչպէս նաեւ հելլէն ազնուական ժողովուրդին, կառավարութեան ու բանակին, մաղթելով բարօրութիւն, խաղաղութիւն ու երջանկութիւն :

Կաթողիկոսը լիբանանեան դեսպանին անձնական ինքնաշարժը մտնելով, օդակայանի ելքի ճամբուն երկու կողմերը համախմբուած հարիւրաւոր հայրենակիցներու բուռն ծափերուն մէջ, իր օրհնութիւնը բաշխելով բոլորին, ուղղուեցաւ Աթէնք, ուր հասնելէ ետք, գնաց արքայական պալատ եւ ստորագրեց ընդունելութեանց յատուկ տոմարին մէջ :

Այնուհետեւ, Խորէն Ա. գնաց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր տեղի ունեցաւ կրօնական կարճ արարողութիւն մը : Խօսք առաւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Պ. Ներսէս Յակոբեան եւ յանուն յունահայութեան ողջունեց Կաթողիկոսը :

Գիշերը, Զինեալ Ուժերու Ռատիոկայանը հեռարձակեց Խորէն Ա.ի յայտարարութիւնները, իսկ հելլէն մամուլը հետեւեալ օր անդրադարձաւ անոր ժամանման :

Չորեքշաբթի, 3 Մայիս, կէսօրէ առաջ, Խորէն Կաթողիկոս, իր հետեւորդներով, ընդունուեցաւ Յունաստանի վարչապետ Պ. Քոլիասի կողմէ եւ ապա, արքայական պալատին մէջ, ընդունուեցաւ Յունաստանի Թագաւոր Կոստանդին արքային կողմէ :

Հայրապետը պարգեւատրեց Թագաւորը Կիլիկեան Մեծ Խաչի շքանշանով : Իսկ Յունաց Կոստանդին Թագաւորը Հայրապետը պարգեւատրեց Սուրբ Գէորգի Մեծ Խաչի շքանշանով :

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀՌՈՄ ՀԱՍԱՒ

ՈՒՐ ՀԻՒՐՆ Է ՊԱՊԻՆ

Հռոմէն կը հաղորդեն թէ Մայիս ութին Հռոմ հասած է Խորէն Կաթողիկոս, ուր Երեքշաբթի օր կ'ընդունուէր Պապին կողմէ :

Օդակայանին մէջ, Կաթողիկոսը ընդունուած է Վատիկանի ներկայացուցիչներուն կողմէ եւ Լիբանանի դեսպանատան : Խորէն Հայրապետ յայտարարած է թէ Հռոմի իր ճամբորդութիւնը կը նկատէ «իբրեւ արտայայտութիւնը մեր եղբայրական յարաբերութեանց» :

«Իմ այցելութեանս ընթացքին, աւելցուցած է Խորէն Կաթողիկոս, առիթը պիտի ունենամ խօսակցութիւններ ունենալու Ն. Ս. Պապին հետ, այն քանի մը հարցերուն շուրջ որոնք կապ ունին մեր հաստրակաց տեսակէտին հետ, այս դարուս վերաբերեալ» :

ՏԽՐՈՒՆԻ – Յ. ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Նիւ Եորքի մէջ Ապրիլ 29ին յանկարծամահ եղած է Յարութիւն Տէր – Անդրէասեան : Ողբացեալը բնիկ Պարտիզակցի, երկար տարիներէ ի վեր Ամերիկա հաստատուած էր, ուր իր օժանդակութիւնը բերած է հանրային ձեռնարկներու :

Հիմնադիր անդամներէն էր «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ» Միութեան :

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին, աղջկան եւ եղբօր՝ Պ. Հրանտ Տէր – Անդրէասեանի (Պոլիս) :

ԵՈԶԿԱՏՑԻ ՀԱՅ ՊԱՌԱՒԸ

Կ'ուզէի վարպետ նկարիչ մը ըլլալ, յաւերժացնելու համար այն հազուադէպօրէն անմոռանալի տեսարանը, որուն ականատես եղայ ձմրան ցուրտ իրիկուն մը, Օրթագիւղի մէջ, երբ գիշերը սկսած էր արդէն սեւցնել ամէն դի:

Ինծի ծանօթ Եոզկատցի մամիկն էր, որ թոռներ ունէր Թարգմանչաց վարժարանին մէջ: Վտիտ, ազազուն պառաւ մը, աշնան տերեւի մը չափ չոր ու տժգոյն, որ կեցեր էր գինետան մը դրան առջեւ դողահար, մերթ մտատանջ ակնարկներ նետելով ներսը, չես գիտեր ինչ մը լրտեսելով կարծես:

Անցան սպասումի դժնդակ վայրկեաններ ու յանկարծ գինետան դուռը բացուելով երեւցաւ մարդ մը, որ տատանելով դուրս կ'ելլէր, սպառնալով գետին փլչիլ ամէն քայլափոխի: Եւ ահա պատահեցաւ բան մը, որ անբացատրելի կերպով սրտառուչ, խորապէս դրոշմուած կը մընայ յիշողութեանս մէջ, իբրեւ ապացոյց մայրական գերագոյն սիրոյ եւ անսահմանելի զոհաբերութեան:

Պառաւը առաջուընէ իր ընելիքը սերտած եւ իր դերին պատրաստուած վարժ մէկու մը պէս իր դողդոջուն ու անզօր թեւը երկարեց գինովին, որ յենարան մը կը փնտռէր կռթնելիք: Յետոյ, պողոտային վրայ աջէն ու ձախէն խուժող կառքերուն զգուշութեան իբրեւ ազդարար, միւս թեւը վեր բարձրացուցած, սկսաւ յամրաբար ճամբուն դիմացի կողմը առաջնորդել ինքնակորոյս գինովը, որ իր զաւակն էր:

Հիմա, համակ ջիղ ու կորով դարձած էր քիչ մը առաջ գինետան դուռը սպասող վհատ ու սպառած պառաւը, որ մահու կենաց պարտականութիւն մը կատարողի վճռական կեցուածքով ու պրկուած դիմագծերով կը յառաջանար լայն ճամբուն մէջտեղէն դէպի միւս կողմը, իր թեւին ամուր կառչած բեռան հետ, հրամայական թեւը միշտ վեր բռնած, ճամբուն վրայ կենալու պարտադրելով ամէնէն խօլարշաւ կառքերն իսկ:

Ասիկա էր ահա այն դերագանցօրէն յուզիչ ու ինքնատիպ պատկերը, զոր ոչ մէկ արուեստագէտի երեւակայութիւն պիտի կրնար յղանալ եւ զոր պիտի ուզէի ես դրոշմել պաստառին վրայ, իր բովանդակ անպատմելի վսեմութեանը մէջ, գոյներու եւ գիծերու ամէնէն չքնաղ արուեստով, քան թէ ջանալ բառերով նըկարագրել տեսարան մը, որ պիտի մերժէր հպատակիլ պերճախօսութեան ամէնէն թափանցող հնարքներուն իսկ:

Այս զարմանալի տեսարանը կը կրկնըւէր շաբաթը քանի մը օր միեւնոյն ժամերուն, հետաքրքիր դիտողներու հիացիկ ու ապշահար աչքերուն դիմաց:

Բայց ինչ որ տարօրինակ էր, ոչ մէկ յանդիմանութիւն, դժգոհութեան կամ պարսաւի ոչ մէկ բառ ունէր պառաւը իր մոլորած զաւկին հանդէպ, որ անուղղայ եւ անդառնալի գինեմոլ մըն էր տարիներէ ի վեր: Իբրեւ ափուն ու ողջամիտ մայր, անիկա ըմբռնած էր, թէ անհնար էր տարիներու վարժութեամբ արմատացած ունակութիւնը ընդունիլ անտրտունջ, զգուշանալով անօգուտ բախումներէ:

Իր զաւակը, քառասուննոց անմիտ ու անուս դժբախտ մը, գաւառէն նոր եկած ու ամուսնանալով իբրեւ առաջին ընելիք անմիջապէս երեք զաւկի հայր եղած, արհեստով ծեփիչ էր, արհեստներուն ամէնէն նախնականը, որմէ շահած վտիտ գումարը փոխանակ տուն տանելու, նոյնութեամբ կը յատկացնէր գինիին, առանց որուն իրեն կը թուէր, թէ անկարելի էր ապրիլ:

Տունը ապրուստ կ'ուզէր սակայն: Մանչ մը եւ երկու անչափահաս աղջիկներ, որոնք գինովին զաւակներն էին, դպրոց կը յաճախէին եւ ապրուստէն զատ ունէին նաեւ իրենց դպրոցի ծախքերը: Ափսոս, սակայն, հայր ունէին բայց չունէին: Ուստի, հակառակ գաւառացի աւանդապահ տարեց կնոջ իր մտայնութեան, ստիպուած էր արտօնել իր դեռատի հարսը երթալ ծառայել Կեդրոնական վարժարանի հասարակաց ճաշին, որմէ ստացուած համեստ ամսականով չեմ գիտեր ինչ հրաշքով հնարաւորութիւն գտեր էին ապրելու, վճարելով նաեւ չնչին ամսական մը դպրոցին, եւ հոգալով երեք տղոց դրենական ծախքերը:

Ուշիմ եւ կամքի տէր կին, պառաւը իր զօրաւոր հեղինակութեամբ տունին տէրն ու տիրականը եղած էր: Կերակուրի, մաքրութեան, տղոց խնամարկութեան եւ մատակարարութեան ծանր գործերը իր վտիտ ուսերուն վրայ կը կրէր եւ այս բոլորէն զատ իր գինով զաւակը գինետունէն տուն բերելու դժնդակ պարտականութիւնը յանձնած էր ինքզինքին, օր մը անոր բզկտուած մարմինին ականատես չըլլալու մայրական անվրիպելի կանխահոգութեամբ:

Բծախնդիր եւ ուղղամիտ էր ի բոլոր գործերուն մէջ: Ամէն ամսագլխու վարժարան կուգար իր թոռներուն ամսականի եւ ուրիշ յարակից հաշիւներու կարգադրութեան համար եւ անձկալից հետաքրքրութեամբ կ'ուզէր տեղեկութիւն ըստանալ անոնց ուսումնական վիճակին մասին: Սակայն մեղք որ իր թոռները, գինովի սերունդ, զուրկ էին իմացական նըւազագոյն շնորհէ եւ հեռի՝ արդարացնելէ իրենց հէք մամիկին բարեմիտ ակնկալութիւնները: Պէտք է երեւակայել, թէ հոգեպէս որքան կը տառապէր զինք ջլատող այս անախորժ ճշմարտութիւնը իրեն հասկցնելու համար:

Երկար չտեւեց սակայն պառաւին այս դողդոջան:

Զկրցաւ աւելի երկար դիմանալ ֆիզիքական եւ հոգեկան այս յոգնութեան, որուն մէջ կարեւոր դեր ունեցեր էր անշուշտ իր զաւկին կսկծալի մոլութիւնը, որ զայն վերածած էր ողջ մեռելի մը:

Այս ահարկու չարիքը, որուն ջանացեր էր հանդուրժել տարիներով, քար դրած սրտին, լուռ ու գիտակից համակերպութեամբ եւ իր տարիքին անհամապատասխան կորովով, վերջապէս քայքայեր էր գաւառացի չարքաշ կնոջ իր կազմը եւ վերջնապէս անկողին ձգած զինքը: Կը լըսէինք, թէ ծանր էր վիճակը:

Եւ ճրագի մը պէս մարեցաւ ան՝ Դեկտեմբերի տրտում օր մը: Օրթագիւղի եկեղեցիին զանգակը քանի մը ժլատ հարուածներով գուժեց իր անշուք եւ աննշմար մահը եւ զինք մօտէն ճանչցող ու իր վըրայ հիացող քանի մը Եոզկատցի յուղարկաւորներու միջեւ գնաց անհետանալ այս քայքայուած բայց քաջարի կինը, ամէն բանի հասնող, իր ուժերէն վեր խոյացող եւ անմեկնելի կենսունակութեամբ ինքզինք բազմապատկել գիտցող այս հերոս բայց անծանօթ զինուորը: Իսկական անծանօթ զինուոր մը, որ գնաց անհետանալ առանց դամբանականի, առանց յիշատակութեան, անստոյգ ճակատագրի մը լքելով իր թոռներն ու զաւակը, որ իր մօր դագաղին հետեւեցաւ անբանացած աչքերով, անգիտանալով կարծես դժբախտութիւնը, որ պատահած էր իրեն եւ իրեններուն:

— Խեղճ Կիլլիկ, կ'ըսէր, յուղարկաւոր տարեց կին մը, գլուխը շարժելով, աչքը բաց մնաւ, ո՞վ պիտի հոգայ հիմա իր ետին մնացողները ...

Իրաւունք ունէր: Որովհետեւ Եոզկատցի այս անման պառաւը մարմնացումը եղաւ գաւառացի բազմաչարչար հայ կնոջ ու մանաւանդ հայ մայրական գերագոյն տիպարին ...:

ՎԱՀՐԱՄ ՓՈՒՐՄԱՅԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— Կիրակի, 23 Ապրիլ, սգահանդէս մը կազմակերպուած էր Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան կողմէ Կրունէվալտի շրջանին գերմանական եկեղեցիին յարակից մատուռին մէջ: Հէնտըլլի նուագով հանդէսը սկսաւ:

Միութեան ատենապետ Վ. Զաքարեանց բացման խօսքին մէջ ըսաւ որ մեր կորուստը ամէնէն մեծը եղաւ 1915ին, բայց հետզհետէ կը բիւրեղանայ այն գաղափարը թէ այս Մեծ Սուգի օրը պիտի դառնայ Հայ Դատի Օր կամ անոր կապուած ձեռնարկ մը:

Ներկաները յոտնկայս յարգեցին նահատակներուն յիշատակը:

Օրուան բանախօսը, Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան, արտայայտուեցաւ մօտաւորապէս հետեւեալ խօսքերով.—

«Աւարայրի դա՞շտ երթանք թէ Գեթսեմանի պարտէզ» կ'ըսուէր հին քարոզներու մէջ: Մենք կ'աւելցնենք.— «Մեր միտքը կ'երթայ այսօր Տէր Զօրի անապատները, որուն ճամբուն վրայ մէկուկէս միլիոն անթաղ մեռելներ ունեցանք: Վարդանանց զոհերը 1036 վկաներն էին, ինչքան աւելի եղան մեր զոհերը 1915ի եղեռնին: Հայերը հաւատարիմ հպատակ քաղաքացիներ էին Օսմ. կայսրութեան եւ իրենց մասնակցութիւնը բերին պատերազմին սկզբնաւորութեան. չինծու պատճառաբանութիւններ են այն խօսքերը թէ Հայերու տեղահանութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն էր: Հապա ինչու տեղահանուեցան Պրուսայի կամ Իզմիրնէի Հայերը: Միթէ այդ գաւառնե՞րն ալ զինուորական վտանգի մէջ էին կամ այդ տեղի բնակիչ Հայերը որեւէ վտա՞նգ մը կըրնային պատճառել կայսրութեան ...: Պոլսոյ մտաւորական Հայերու եւ «պէքեար»ներու մէկ - երկու գիշերուան մէջ անխտիր ձերբակալութիւնը ի՞նչպէս բացատրել: Ի՞նչ յանցանք գործած էին անոնք: Ինչո՞ւ դատ չտեսնուեցաւ: Երեսփոխան Գր. Զօհրապ կը հաւատար թէ Ուրֆայի մէջ դատ պիտի տեսնուի եւ այնտեղ պիտի կրնայ հաստատել իր անմեղութիւնը, այնպէս որ Հալէպի բանտէն զինքը փախցնել ուզողներուն ըսած է թէ անվայել է իրեն երկչոտի փախուստ մը քանի որ եղածը զրպարտութիւն մը կրնայ ըլլալ միայն: Անշուշտ չէր ուզեր նաեւ իր փախուստով յուսահատութեան մղել ժողովուրդը, անտէր հօտի մը վիճակին մէջ թողլով: Եւ Հալէպէն Ուրֆա ճամբուն վրայ գազանաբարոյ մարդասպաններուն զոհ գնաց Վարդգէսին հետ: Հապա Կոմիտասը ինչո՞ւ տարուեցաւ: Յետոյ կայսերական ընտանիքի միջնորդութեամբ եթէ արձակուեցաւ, արդէն հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած էր:

Պարզ է որ ծրագրուածը հայկական բարենորոգումներու «վերջնական լուծումն» էր, փճացնելով ամբողջ Թրքահայութիւնը՝ օգտուելով ընդհանուր պատերազմի ընձայած առիթէն:

Այժմ հայ ժողովուրդը ոչ թէ վրէժ, այլ արդարութիւն կը պահանջէ աշխարհի դատաստանին առջեւ:

Յիսնամեակին բերումով ամբողջ Հայութիւնը միահամուռ արտայայտութիւն ունեցաւ, և յուշարձաններ կը վկայեն մեր յարգանքը և պարտականութիւնը մեր մեռելներուն հանդէպ, բայց հարկ է կոչ ուղղել Եղեռնի 52րդ տարեդարձին առթիւ, որ ամէն մէկ Հայ իր կարողութեան սահմաններուն մէջ կատարէ ազգային յառաջդիմութեան եւ բարօրութեան համար որոշ աշխատանք: Զօհրապ ըսած էր անգամ մը.—

«Անոնք որ հանրութեան դէմ որեւէ պարտաւորութիւն չունենալու գաղափարը ունին, անոնք ողորմելի եսամոլներ են, աննշան և անօգուտ մարդիկ՝ որ ով ալ ըլլան, ուր որ ալ գտնուին: Անհատական հաշիւներէն դուրս, աշխարհի մը գոյութիւնը չճանչցողներուն բաժինը այս աշխարհին առջեւ անծանօթ մնալն է»:

Բանախօսը Զօհրապի այս խօսքը յանձնարարեց ներկաներուն իբր պատգամ առ ի կատարումն եղեռնի նահատակներուն կտակին:

Գաղութին դպիրները երգեցին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հոգեհանգստեան եղանակները առաջնորդութեամբ Ե. Արէլեանի: Հոգեհանգստեան պաշտօնի արարողութեան ընթացքին մոմեր վառուեցան:

Գ. Մելիքեան գերմաներէն վերլուծում մը ըրաւ Եղեռնի անցքերուն մասին եւ կարդաց գերման ծանօթ գրագէտ Արմին Թ. Վէկնէրի վկայութիւնները այն օրերէն՝ երբ գերման զինուորական ծառայութեան մէջ Միջագետք գտնուած էր եւ ականատես եղած էր Ռէսուլայնի, Մէսկէնէի եւ այլ վայրերու հայ խլեակներու թշուառութեանց:

Ամերիկահայ Օր. Մ. Յակոբեան, (Պերլինի պետական երաժշտանոցէն), երգեց Շուբէրտի Ավէ Մարիան, հարմոնիոմի ընկերակցութեամբ Տիկին Ժանէթ Նոյմանի (ծնեալ Գաղանճեան):

Օր. Ս. Մուրատեան կարդաց Յ. Լեփսիուսի «Մահերթ Հայ ժողովուրդի» վաւերականութիւններով լեցուն գերմաներէն գիրքէն հատուած մը, «Տարագրուածներու ճակատագիրը» (էջ 133 – 137):

Արտասանութիւններ ըրին Բ. Սոսի-

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի

— ԳԻՇԵՐԸ —

Մահուան գոյժը առնելով՝ փութացած էր մեր տունը, իր տիկնոջ հետ:

Ըստ հայկական սովորութեան, ննջեցեալը պէտք էր լուացուէր, պատանքուէր եւ նոյն օրը երեկոյեան փոխադրուէր եկեղեցի:

Չեմ յիշեր, ինքնաբուխ էր, թէ մայրս խնդրեց ինծմէ, եղերերգութիւն մը հօրս դագաղին վրայ, եկեղեցի տարուելէ առաջ: Կը յիշեմ միայն, որ յանկարծ, խելայեղ ճիչ մը բարձրացաւ կոկորդէս:

Խաւարե՜լ եմ ինչպէս գիշեր,
Իմ չորս կողմն է փոթորիկ,
Չունիմ քեզ սէր, չունիմ քեզ սէր,
Ես սիրում եմ հայրենիք:

Հօրս սիրական երգերէն մին էր այս:

Աւելորդ է նկարագրել թէ հօրը դագաղին առջեւ, զայն պաշտող աղջկան սրտէն բխած այդ սրտապատառ եղերերգութիւնը յուզումի ինչ ալիքներ բարձրացուց մեռելային սենեակին մէջ ...: Պահ մը ետքը, ուշաթափ, հօրս դագաղին հետ, գիս դուրս կը հանէին սենեակէն ...:

29 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, Մշոյ Գեղամին մարմինը փոխադրուեցաւ Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին:

Յաջորդ օրը, Կիրակի, 1918 Նոյեմբեր 30ին, տեղի ունեցաւ ազգային յուղարկաւորութիւն:

Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ: Ներկայ էին նաեւ Թուրք բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ: Տարօնի Տարօկին դագաղը ծածկուած էր նորածին Հայաստանի եռագոյնով եւ Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան դրօշով: Պոլսոյ մէջ, առաջին դրօշը, ազատ եւ անկախ Հայաստանի դրօշը ծածկած է Մշոյ Գեղամի դագաղը:

Այն պահուն, երբ դագաղը ուսամբարձ դուրս կը հանուէր եկեղեցիէն, տեսնըւեցան արտակարգ վշտի եւ յուսահատութեան արտայայտութիւններ իր հարազատներուն, մանաւանդ իր աղջկան կողմէ, որուն «Հայրիկ, հայրիկ, ո՞ւր կ'երթաս» բացականչութիւնը այն աստիճան կը յուզէ եւ ուժգնօրէն կը ազդէր յուղարկաւորները, որոնցմէ մէկ քանին, Արտաւազդ Եպիսկոպոս Սիւրմէեան եւ ուրիշներ, երեսուն տարի ետքն ալ, Փարիզի մէջ, ինծի կը յիշեցնէին գերագոյն յուզումի բոպէին արձակուած սրտաճմլիկ այդ կանչը:

Յուղարկաւորներու հոծ բազմութիւն մը հետեւեցաւ դագաղին մինչեւ Շիշլի Ազգ. գերեզմանատունը: Հոն դամբանականներ խօսեցան Հայկ Սէրէնկիւլեան՝ Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, ինչպէս նաեւ հայրենակիցներ՝ Սարգիս Բալեան, Մխիթար Շեխիկեան եւ ուրիշներ, որոնց անունը չեմ յիշեր դժբախտաբար:

Մարմինը հողին յանձնուելէ առաջ, դագաղը բացուեցաւ, վերջին անգամ Մշոյ Գեղամին դէմքը ցոյց տալու համար իր հարազատներուն, հայրենակիցներուն եւ ընկերներուն:

Այն պահուն երբ վեր կ'առնէին վարշամակը սարսուռ մը անցաւ մեր հոգիներէն: Թեթեւ հով մը, մեռեալին դէմքին վրայէն, շարժեց անոր մազերը եւ փունջ մը բարձրացնելով, ձգեց գեղեցիկ ճակտին ...: Գոցեցին վարշամակը եւ դագաղը յանձնեցին հողին:

Մշոյ Գեղամը թաղուեցաւ Մշեցիներու թաղը, իր տարագիր հայրենակիցներու շարքին: Երեսուն տարի ետք Գեղամի կինը, կողքին պիտի երթար հանգչիլ իր կեանքի պատմութեան ծանօթ Գիւլիզարը: Իսկ անկէ աւելի ուշ, իրենց մինուճար եւ հայ զաւակը, Արամիկը ...: Երեքն ալ հայրենիքի կարօտով, հայրենիքէն հեռու ...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(8 եւ վերջ)

ՅՈՒՇԵՐ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՕՐԵՐԷՍ

Հայոց բնաջնջման որոշումը Թէեւ ընդհ. պատերազմի յայտարարութենէն առաջ տրուած էր, բայց գործադրութիւնը սկսաւ 1915 Ապրիլ ամսուն: Նախ գլուխները սկսան պարպել, ապա՝ մեծ քաղաքները:

Կարինի գաղթը սկսաւ Մայիսին: Իբրեւ կեդրոնական մեծ քաղաք եւ, մանաւանդ, բազմամարդ, անշուշտ, կարելի չէր մէկ անգամէն քաղաքին Հայութիւնը տարագրել: Նախ վաճառական հարուստ դասն էր, որ վարձուած ձիերով եւ ջորիներով Բաբերդի ճամբով մեկնեցաւ քաղաքէն: Անշուշտ բոլորն ալ խումբ խումբ կերպով ջարդուեցան: Մեկնողներու երկրորդ կարաւանին մէջ էր մեր ընտանիքը: Հասան-Գալէի ճամբով հասանք Նախ Իլիճա կոչուած գիւղը, Կարնեցիներու օդափոխութեան վայրը՝ իր տաք ջուրերուն համար, ապա՝ Երզնկա: Մինչեւ հոս՝ ոչ մէկ պատահար:

Գաղթականները հարկադրաբար ձեռք քաշեցին իրենց բեռներէն եւ նեղ արահետներէ անցնելով հասան Մուրատ գետի ափերը, ուր դիակներ կը ծփային..

Հասկցանք, թէ մեզի եւս կը վիճակուէր նոյն ճակատագիրը:

Քանի մը օր ետք մեզ ճամբայ հանեցին դէպի Քամախ, այսուհանդերձ, հրաման չտուին, որ քաղաք մտնենք. ստիպուեցանք գիշերել ձորի մը մէջ:

Մեր տարագրութեան հինգերորդ օրը հրաման եկաւ ճամբայ ելլելու: Մեր դիմացը գետը եւ կամուրջը, ուր Թուրք սպաներ կարաւանէն կ'անջատեն ցանկի մը

վրայ նշանակուած անձերը: Լաց ու կոծ: Սակայն ժանտարմներու հրամանը խիստ է՝ պէտք է շարժիլ: Կարաւանէն անջատուածները, բոլորն ալ, անխտիր խողխողուեցան տեղւոյն վրայ:

Մեր կոտորակուած խումբը հասաւ Արաբկիր, ապա՝ Մալաթիա: Լսեցինք թէ այս վայրէն անցած են ուրիշ գաղթական խումբեր, որոնք կոտորուած են առանց այլեւայլի: Ահ ու սարսափի մատնուած ենք: Այս անգամ մեզ ճամբայ հանեցին Քիւրտերու առաջնորդութեամբ: Ասոնց պետերն էին երկու պէյեր՝ Զէյնալ եւ Պետիր: Օգոստոսի այրող արեւին տակ կարաւանը կը քալէ, շատեր անսուաղ կ'իյնան՝ անօթութենէ, յոգնութենէ կամ ծարաւէ ուժասպառ: Աստուածածնայ տօնին Ուրբաթ օրն էր. ճամբան դարձդարձիկ, նեղ, կիրճի մը անցքին կը գտնեն այրերը՝ սպաննելու համար, կիները եւ երախաները պէտք է շարունակեն իրենց ճամբան:

Մեր ընտանիքէն մնացեր էր չորս կին եւ վեց երախայ: Հայրս, եղբայրս, քեռայրս առեր տարեր էին սպաննելու:

Այդ ճամբան ուրկէ կը շարունակէինք քալել, մեր ժողովուրդին արցունքով եւ արիւնով թրջուած էր. յանկարծ տեսանք քանի մը այրեր՝ արիւլուայ վիճակի մէջ, ասոնք ճողոպրեր էին սպանդէն հրաշքով: Ինչ մեծ ուրախութիւն մեզի, ազատողներէն մէկն էր Յակոբ եղբայրս ... Վերջապէս հասանք ձոր մը, ուր մնացինք երկու-երեք օր: Քիւրտերը իրենց գործը կատարած ըլլալով հեռացեր էին, մնացեր էին միայն քանի մը ժանտարմաներ: Սակայն հոս եւս կային տեղացի Քիւրտեր, որոնք, իրենց կարգին, կ'ուզէին բաժին ունենալ աւարէն: Վրաններու մէջ մէկ առ մէկ կը քննեն խեղճ գաղթականները եւ կը կողոպտեն ասոնց վերջին ունեցածները ...

Ցանկարծ, անակնկալ կերպով, երկրաշարժ ... վայնասուն ամէն կողմ ... կողոպտիչները Աստուծոյ պատուհասը համարելով բնութեան այս երեւոյթը, կը դադրեցնեն իրենց տմարդի վերաբերումը:

Երկու օր ետք արդէն կարաւանը կը քշուէր դէպի Սամսար, Եփրատի եզերքը գտնուող քիւղաքաղաք մը:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Մեր գաղութին համար Ապրիլ 24ը եղած է տարեկան տօնակատարութեանց մեծագոյնը, նուիրականը: Ժամանակին, Զափահաս Որբերու Միութիւնը պաշտօնապէս որդեգրած էր

այդ յիշատակի օրը — եւ այսպէս ըստանձնած նախաձեռնութիւնը նահատակներու հանդիսութեանց:

Ցետագային, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ եւ քաջալերանքով, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը շարունակեց Զափահաս Որբերու գործը, մինչեւ որ վերջերս, Հայ Ազգային Միութեան սահեղծումով, Հայ Եղեռնի տարեդարձը անպակաս, ամէն տարի, եւ գրեթէ օրը օրին, հոգ չէ թէ օր մը՝ առաջ եւ ետք, կը տօնուի պատշաճօրէն գաղութիս մեծամասնութեան կողմէ, առանց կաշկանդումի, առանց սակարկութեան եւ կամ օրուան 24 թիւին կապուելու բծախնդրութեան չրսելու համար՝ իմաստակութեան:

Հոս, կ'արժէ մատնանշել զարմանալի պարագայ մը. Վիէնի մէջ, մարմին առած է Եղեռնի 50ամեակէն ասդին տեսակ մը ընդդիմադիր փոքրամասնութիւն:

Եւ այս փոքրամասնութիւնը, չուզելով մասնակցիլ Հայ Ազգ. Միութեան կազմակերպած ոգեկոչումի կրօնական եւ աշխարհիկ տօնակատարութեանց, Երկուշաբթի օրը, 24 Ապրիլին, ըստ նախապէս ցրուած թռուցիկներուն, հաւաքուելով՝ քաղաքիս կայարանի հրապարակին վրայ բարձրացած մեռելներու Ցուշարձանին առջեւ, զետեղած է — լուռ եւ անշշուկ, ծաղկեպսակ մը: Այսքան եւ առանց մեկնաբանութեան:

Ուրեմն, Կիրակի (Ապրիլ 23ին) կէսօրէ ետք Հայ Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ, գաղութիս ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, գիտակից իր պարտականութեան, ոգեկոչեց Ապրիլեան Եղեռնի, մեր մէկուկէս միլիոն զոհերու անմոռաց յիշատակը:

Ժամը չորսին, հանդէսի նախագահը Պ. Կ. Տէրմոյեան բացումը կատարեց յիշատակի տօնակատարութեան, տալով համառօտ պատկերը 1914ի, նախապատերազմեան շրջանին եւ Թուրք կառավարութեան մշակած բնաջնջումի դժոխային ծրագրին:

Փաստացիօրէն պարզեց նաեւ թէ Թուրք մեծ պատասխանատուները ոչ մէկ բան ձգած էին պատահականութեան:

Նախապէս ամէն ինչ պատրաստ, կը մընար միայն գործադրութիւնը, քանի որ առիթը շատ յարմար էր, եւ ամէն արտաքին միջամտութիւն անկարելի:

Հայութեան ընտրանին — մտաւորականութիւնը — եւ հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը, Փոքր Ասիոյ գաւառներու մէջ ցրուած՝ ծեր թէ երիտասարդ, այր թէ կին, պատանի թէ ծծկեր զոհուեցան անտանելի տառապանքներէ ետք, պարզապէս իրենց Հայութեան համար:

Այսպէս, մէկուկէս միլիոնէ աւելի նահատակներ իրենց սուրբ արիւնով ոռոգեցին դաշտեր, կիրճեր եւ անապատներ, իրենց մարտիրոսի արիւնով ներկեցին նաեւ յորդահոս գետերը:

Ներկայ բազմութիւնը, պահիկ մը (յոտնկայս) լռութեամբ յարգեց մեր նահատակներու սրբազան յիշատակը:

Նախագահը շարունակելով իր խօսքը, թուեց ջարդարար հրէշներու անունները, որոնց պատիժը չուշացաւ. Հայու վրէժխնդիր, պատուհասող բազուկը հարուածեց անխնայ եւ անվրէպ:

Պատրաստուած գեղարուեստական բաժինը իր համեստ չափերով, պատշաճ էր յիշատակի ոգեկոչումին, սակայն գարմանալի կերպով նկատի առնուեցաւ չատ մը երիտասարդական միութեանց բացակայութիւնը:

Երկու օրիորդներ, Արուսեակ Պետրոսեան «Սեւ խաւարը» մեներգեց, իսկ Եւա Ռստիկեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց «Միայն թէ մայրս... » մելամաղձիկ երգը:

Ուսանող Կարօ Տոլմաճեան, արտասանեց «Կռունկի երգը». իսկ Պ. Միհրան Թորոսեան իր սրինգով եւ ընկերակցութեամբ դաշնակի (Օր. Ե. Ռստիկեան), նուագեց ժողովրդական ծանօթ երգ մը:

Կուռ եւ իմաստալից ուղերձ մը կարդաց Պ. Յովհ. Ուզունեան յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ Տիկին Անժէլ Սուքիասեան, Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ երգեց Ալ. Ծատուրեանի «Սիրուն գարուն, անուշ գարուն»ը:

Ապրիլեան նահատակներու նուիրուած հանդէսին, նպատակայարմար պիտի ըլլար որ օրուան բանախօսը — յատկապէս օտարութեան մէջ հասակ առած, եւ ժառանգորդ, գար ըսելու իր հոգիին խորքէն ժայթքող խօսքը: Եւ իրապէս, Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը հրաւիրած էր Պ. Կարօ Յովսէփեանը (Մարսէյլէն):

Մեր երիտասարդ բանախօսը, լիուլի տիրացած իր նիւթին, եւ առանց երկարօրէն ծանրանալու ողբերգական դէպքերու վրայ. յայտարարեց «Հայրենակիցներ, մենք այլեւս լացի պատի տակ չենք, ոչ, չենք լար,— եւ պէտք չէ ունենանք լաց եւ կամ կոծ— մեր ապագայի մասին խորհինք, միասնաբար. գործենք անդուլ, անվհատ, միշտ արթուն եւ աշխոյժ, ոտքի վրայ՝ կանգուն — իրականացնենք մեր երազը. — Տեսէք, մեր հողերը, մեր հողերը կը պոռայ Հայաստանի Հայութիւնը, ծեր թէ երիտասարդ. մենք ալ, մեր կարգին հետապնդենք մեր դատը, ամէն տեղ եւ ներդաշնակ ձեւով, որպէսզի օր մը ունենանք Միացեալ Հայաստան մը եւ տեսնենք վերջապէս ապիտակափայլ Արարատը միացած հայրենիքին»:

Միշտ նկատի ունենալով երիտասարդ երկսեռ ունկնդիրներու ներկայութիւնը սրահին մէջ. մեր բանախօսը ուղղեց իր խօսքը՝ —այս անգամ Ֆրանսերէն, անոնց:

Համառօտ պատմականն ընելով Ապրիլեան Եղեռնի, պարզեց — արագ ակնարկով մը, Հայութեան վիճակը վերջին դարերու ընթացքին եւ ի մասնաւորի առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին —ինչպէս նաեւ բացատրեց Թուրք կառավարութեան բնաջնջումի, կողոպուտի եւ աքսորի գործադրուած դիւային ծրագիրը:

Ուժգին եւ խորին հաւատքով պնդեց, թէ իբրեւ յաջորդներ նահատակուած սերունդին — մենք արդար դատ մը ունինք. պահանջ մը ունինք: Մեր հողերը կը պահանջենք, ամբողջական մեր հողերը, այո, հատուցում կ'ուզենք, այսօր եւ վաղը:

Հայ Եղեռնի 52րդ տարեդարձի մեր հանդէսին ներկայ էր Սէնթ Էթիէնի հոգեւոր հովիւը Վահան վրդ. Թօփալեան, որ խօսք առնելով, ըսաւ. « Հայրենակիցներ, Թուրքը ինչեր չըրաւ մեզի. եւ վըստահ կրնաք ըլլալ, որ առիթն եթէ ներկայանայ, նորէն կ'ընէ նոյնը եւ աւելին»:

Ցիշատակի ոգեկոչումի հանդէսին իբրեւ վերջակէտ, սրահի խուռներամ բազմութիւնը — յոտնկայս եւ միասնաբար երգեց Տէրունական աղօթքը:

Նոյն օրը, Կիրակի առաւօտ, Սուրբ Յովսէփի մատրան մէջ պատարագեց Վահան վրդ. Թօփալեան, մասնակցութեամբ երկու դպրապետներու: Պատարագիչ վարդապետը հոգեշունչ քարոզ մը խօսեցաւ եւ հոգեյոյզ հոգեհանգստեան պաշտօնով վերջացաւ կրօնական բաժինը Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձին: Անտարբերներ ալ եղան անշուշտ, որոնք դուրսը մնացին, իբրեւ դիտող:

ԹՂԹԱԿԻՑ

եան (Ահարոնեանէ), Օր. Ս. Մուրատեան (Արշէն Աճէմեանէ), Անդրանիկ Մնացականեան (Պ. Դուրեանէ):

Տիկին Նոյմանի (Գազանճեան) Հէնտըլեան նուագով եւ երգչախումբին «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ սգահանդէսը՝ ներկայ հասարակութիւնը թողլով երկիւղած տպաւորութեան տակ:

Պ. Ֆ.

Ց. Գ.— Տոքթ. Մանուէլ Սարգիսեանց (Ամերիկահայ) այժմ դասախօս նշանակուած է Հայտելպերկի համալսարանին քաղաքագիտական ուսմանց կաճառին մէջ: Պերլինի համալսարանին հրաւէրին պատասխանելով երկու դասախօսութիւն տանձնած էր համալսարանին մէջ (24 Ապրիլ) եւ «Ամերիկեան տան» մէջ (27 Ապրիլ): Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան խնդրանքին ընդառաջելով Փրոֆ. Սարգիսեանց խօսեցաւ Զորեքշաբթի (26 Ապրիլ) հայ գաղութին՝ նիւթ ունենալով « Հայաստան – Գերմանիա – Ռուսիա»:

ՆՈՅՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Եթէ բոնի ուժի դիմեմ, յաղթուողը ես պիտի ըլլամ ... : Եթէ խորամանկութեամբ եւ նենգամտութեամբ չվարուիմ, նպատակիս պիտի չհասնիմ:

Աղուէսին դէմ աղուէս ըլլանք ու գայլին դէմ՝ գայլ: Ուրեմն առաջին գործերնիս պիտի ըլլայ իր վիճակին ձգել թշնամին որպէս զի մեր վրայ չկասկածի: Թշնամին պէտք է այնպէս կարծէ, թէ մենք իր վրայ չենք կասկածիր: Այնպէս ձեւացնելու ենք որ իրր թէ սպաս մը կատարած ենք իր վրայ, բայց իր մասին ճշգրտոյն տեղեկութիւններ ձեռք անցընելէ ետք հաստատապէս համոզուած ենք թէ Ռօշ-Պէրնար մարքիզը Արիսթօն չէ: Եւ վերջապէս անանկ ցոյց տալու ենք որ բնաւ իրմով չենք զբաղիր ...: Միւս կողմէն սակայն մութին մէջ գործելու ենք ...:

Ասոր իբրեւ հետեւանք, Վիտոք հրաման տուած էր Պիպիի եւ Քօքոյի որ ալ անկէ

ետքը դադրեցնեն իրենց փնտռտուքը, բայց ինքը, վարագոյրին տակէն, միշտ մութին մէջէն գաղտնի կերպով առաջ տարած էր իր աշխատանքը եւ ամէն բան պատրաստած էր, եւ ահա այն օրը իր աշխատութեան արդիւնքը իրենց հաղորդելու համար էր որ հոն հրաւիրած էր իր երեք գլխաւոր աշխատակիցները եւ անոնց հետ ժողով կը գումարէր:

— Գիտէ՞ք թէ ինչու համար այսօր երեկնիդ ալ հոս հրաւիրեցի, խօսք առաւ Վիտոք խօսքը իր աշխատակիցներուն ուղղելով, անոր համար որ Արիսթոյի դէմ թշնամութիւնները սկսելու ժամը հասած է: Մտիկ ըրէք. այս գիշեր Շանթօսէ դուքսը մեծ երեկոյթ մը պիտի սարքէ ուր հրաւիրուած են նաեւ Ռօշ Պէրնար մարքիզն ու իր քոյրը: Վերջերս այս կարգի պաշտօնական հանդէսներու մէջ տեղի ունեցած գողութիւններէն դուքսին աչքը վախցած ըլլալով, խնդրած է ոստիկանապետէն որ երեկոյթի միջոցին իր հնադիտական մեծարժէք առարկաներուն, գոհարեղէններուն եւ արծաթեղէններուն վըրայ հսկելու համար քանի մը ընտրեալ գաղտնի ոստիկան ղրկէ, որով չորսերնիս ալ հոն պիտի ըլլանք:

Այս ըսելով, Վիտոք փոքր լեցուն արջին մօտեցաւ եւ գաղտնի զսպանակը մըղելով՝ խոշոր ծրար մը առաւ հոնկէ եւ Պիպիի եւ Քօքոյի տալով ըսաւ.

— Առէք սա ծրարը, մէջը երկու ձեռք սպասաւորի զգեստ կայ որոնք դուքսին զինանշանը կը կրեն, ասոնք պիտի հագնիք եւ այս իրիկուն Սէնթ Անթուան փողոցի պարապ գետինին վրայ պիտի գտնէք թիւ երկու կառքը: Գաղտնի ոստիկան Հաստըմորթը կառապան պիտի ըլլայ, Պատծակողն ալ կառապանին քովը սպասաւոր ...:

Այս երկուքը հոն ձեզի պիտի սպասեն իրենց կառքովը ...: Խնամք տարէք որ հագած զգեստներուն ալ հոգ տարէք, ինքզինքնուդ վայլեցուցէք ձեր պաշտօնը, կը հասկնա՞ք: Կեցէք, ըսելիք մըն ալ ունիմ: Ինծի նայէ, Քօքօ, խօսքս քեզի է, հանդէսին առնէր ձեռքդ անցած շամփանիային գաւաթը փորդ պարպելու չես քու բարի սովորութեանդ համեմատ, հասկցա՞ր, գինովնալու օրը չէ ... աչքերնիս չորս բանալու ենք եւ ամէն մէկերնիս մեր պաշտօնին ու մեր պարտականութեան գիտակցութիւնն ունենալու ենք: Իսկ գալով քեզի, Պիպի, դուն ալ քու կնադէտի հակումովդ ու համբաւովդ տիկիններուն մերկ ուսերը հոտուըտալով խելքդ գլուխէդ թռցնելու չես ...: Երբ պաշտօններնուդ գլուխը անցնիք, մարդ ըլլալէ դադրելու եւ ձեր պարտականութեան գերին դառնալու էք, հասկցա՞ք: Հիմա կրնաք երթալ ...: Այս իրիկուն նորէն կը տեսնուինք:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՎԱԼԱՆՍ .— Եղուարդ Գասեան եւ զաւակները, եւ եղբօր զաւակները, Այրի Տիկին Վարդանուշ Եղիկեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Զնկրեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ըՍտեփան Երամեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Սինանեան եւ զաւակները (Պարսկաստան), Տէր եւ Տիկին Բարթող Մեծատուրեան եւ զաւակները (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Զաղացպանեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Վահրամ Ծովիկեան եւ զաւակները (Վենետիկ), Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Բալուեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տիրուհի Գօլէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Կէտիկեան եւ զաւակները, Ղօնջէկիւլեան եւ համայն ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ԳԱՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Եղիկեան)

մահը, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի կէսօրէն ետք ժամը 14·15 Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ» .— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Գասեանի եւ ընտանիքին:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. Յանձնաժողովը խոր ցաւով կը ծանուցանէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վարչութեան պատուոյ անդամ եւ նախկին վարիչ-պատուիրակ՝

ՎԱՀԱՆ ՄԱԼԷԶԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մայիս 10ին, կէսօրէ ետք ժամը 14ին, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցիին մէջ. նախագահութեամբ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Շարվիլօյի (Իզէռ) Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատրան մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Կը պատարագէ Սէնթ Էթիէնի հոգեւոր հովիւ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Բարկէն Շաքարեան եւ զաւակները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ, և գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր ԱԿՆՈՒՀԻ ՇԱՔԱՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Արտաշէս Զաքարեան իր զաւկին՝ Համբիկ Զաքարեանի մահուան տարելիցին առթիւ յիսուն ֆր. կը նուիրէ Հանգստեան տան (Մոնմորանսի): (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԷՐ

Քիրազեան ընտանիքը, ողբացեալ Սահակ Քիրազեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.

հարիւր ֆր. Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութեան, 25ական ֆր. Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին, Աղքատախնամին եւ Դպրոցասէրի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Տիկ. Ադաւնի Զորլաճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ հետեւեալ նուէրները: Պ. Յակոբ Էսկիճեան 5 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Լուսարարեան տասը, կրկին Յ. Էսկիճեան ողբ. Կ. Կիւլէմիրեանի մահուան առթիւ հինգ ֆր. Թաղիս եկեղեցւոյ, Այրի Տիկին Էլիզ Վառնաճեան Թաղիս դպրոցին տասը: Տէր եւ Տիկին Ժ. Լուսարարեան քսան, Այրի Տիկին Էլիզ Վառնաճեան տասը, Պ. Յ. Էսկիճեան հինգ, կրկին Յ. Էսկիճեան ողբ. Կ. Կիւլեմիրեանի մահուան առթիւ հինգ, իսկ Պ. Աւետիս Մելքոնեան յիսուն, Մարսիլիոյ Ազգ. Առաջնորդարանին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ

ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՔԵՐՄԷՍ-ՎԱՃԱՌՔ

Ի նպաստ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ:

Առաջնորդարանին բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ:

Մայիս 20, Շաբաթ, ժամը 14էն 20

Մայիս 21, Կիրակի, ժամը 12էն 20

Ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մըրցումներ, ճոխ պիւֆէ:

Մանուկներու յատուկ ֆիլմ, Կիրակի ժամը 15էն սկսեալ:

Վաճառքի դրուած են հագուստեղէններ եւ զանազան օգտակար առարկաներ:

... Քաջալերել արենոյշներու այս ձեռնարկը... կը նշանակէ կատարել հանրանուէր ծառայութիւն մը:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 13, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ընկերակցութեամբ Մարսէյլի Օփերայի նուագախումբի լաւագոյն նուագածուներու եւ ղեկավարութեան տակ՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մեներգներ .— Շ. Պէնկեան, Ա. Ատոմեան, Ս. Նիկողոսեան, Կ. Լիօզիւ, Մ. Պօղոսեան, Ռ. Մարքայեան, Մ. Հանիոթիս:

Տոմսերու համար դիմել Կապ. Խաչի Մարսէյլի անդամուհիներուն եւ Ա. Շեխիկեան, 1, Պուլվ. տ'Աթէն, Քէօսէեան, 2 Րիւ Պէրնար տիւ Պուա, Արզումանեան, 1, Փլաս Քաֆիւսին, Նազարեան 37, Րիւ տէ Տօմինիքէն, Պաղտասարեան, 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ, Ս. Սարգսեան 340 Շըմէն տը Սէն-Ժիւլիէն:

ՄՈՒՏՔ, 5, 15 ԵՒ 20 ՖՐ.

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի: Հաւաքոյթ ժամը 7ին, Շարօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սըրճարանին առջեւ:

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, անցնելով՝ Կրեյ, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրանսուա, Սէն-Տիզիէ (ճաշ), Թուլ,, ՆԱՆՍԻ (կայք) եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամոնէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը: Արագ պտոյտ Սթրազպուրկի մէջ:

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհլի կամուրջէն, իրիկուան ճաշ եւ այցելութիւն՝ ՊԱՏԸՆ-ՊԱՏԸՆ, հիանալի ջերմուկը, քաղինօ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Մայիս 15), մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուշկին եւ այցելութիւն Դանուբի աղբիւրին: Ապա, ժամանում Հիմլըռայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւլուզէ, Էփինալ, Վիթէլ (կենալով), Քոնթրէքսէվիլ, եւն. եւն. մինչեւ Վէնսէն:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 119 ՖՐ.

(Թիւրիմացութեան հետեւանքով լըսկիզբը տարբեր գին մը տրուած էր: Կը հաստատուի որ գինը 119 ֆր. է, նուազագոյն գին մը նման հրաշալի պտոյտի մը համար):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. Ինքնութեան Թուղթ: Օտարներու համար՝ անցագիր (փասըփոռ): Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 ֆր. կանխավճար չկայ, նըկատի չառնուիր:

ՁԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Այց «ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ-13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով:

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեանի, 878 - 27 - 35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254 - 17 - 74:

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք:

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մօնթօլօնէն ժամը ճիշդ 7·45ին:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին (Րիւ Վօլթէռ), Ֆուայէ տէ Վիէօ Թրավայէօր:

ՎԱԼԱՆՍ .— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ա. Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 15·30էն 20

ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ 88, Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Երգ՝ Օր. Ալիս Շամիրեան եւ Պ. Սահակ Տէրոյեան

Արտասանութիւն Օր. Օր Էլիզ Եղիկեան, Ս. Թիւթէլեան, Վերգինէ Նազարեան եւ Պ. Վ. Նազարեան:

Հայկական պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի:

Տոմսերու համար դիմել.—

Վ. Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը

Յ. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսին

Մ. Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ-Մառի

Պ. Նազարեան, 60 Րիւ Տը լա Փալիւ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան կողմէ

(Siège Social 67 Av. de Ségur, Paris - 7e)

"ՌՈՒԶԱՆ"

(Թատերգութիւն 4 արար) Հեղինակ՝ ԹՐԱԳՕՇ

Մայիս 21 Կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին

ISSY-LES-MOULINAUX, SALLE DES FETES

25, Avenue Victor Cresson, (Métro : Mairie d'Issy)

Թատերախաղը կը ներկայացուի նոյն երիտասարդներու խումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբի մասնակցութեամբ

Բեմադրութիւն ՏԻԿ. Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Այս անգամ ներկայացումը պիտի ունենայ աւելի եւս ճոխ բեմայարդարանքով մը

Տոմսակները ապահովելու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն:

Mr. ZADIKIAN, 20 Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux, — Tél. : 642-01-89

Mme MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. : TAI. 65-44

Mr. SARAFIAN, 31 Avenue Auguste Rodin, Meudon — Tél. : OBS. 13-45

Madame KAPIKIAN, 175 Avenue Jean-Jaurès, Clamart — Tél. : 642-56-17

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

ԿՈՂՄԷ

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՌԶՈՒ

Խօսք կ'առնէ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյցի

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 ֆր.)

Կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières

Tél. : 733-11-00

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ կրօնական ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ ժամը 21ին: Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

50էն 60 տարեկան հայ կին մը որ տնական գործերով զբաղի տարեց այր մարդու մը, քիչ մը տկար: Բնակութիւն, ճաշ եւ վարձատրութիւն: Դիմել «Յառաջ»ի:

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, (Մայիս 11ին) երեկոյեան ժամը 20·30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդէնք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 11 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10908 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.908

ՎԱՐ ՊԱՀԵՆՔ ՋԱՀԸ

Անցարձ մեկնողներու սուգն ու կսկիծը իրաւունք մը ըլլալով հանդերձ, պէտք է խորհիլ ապրողներու մասին :

Գերեզմանի մթին փոսին առջեւ պէտք է փնտռել մեր մղելիք պայքարներուն համար ամրախարիսխ մարդեր :

Կը զգանք թէ խելապտոյտ պատճառ–լու ասոփճան մեծ են կորուստները, ո–րոնց ձգած բացը կարելի չէ արագօրէն գարմնել անզգալի, բայց իրականութեան փաստը ողբէ աւելի լարում, յուսահա–տութենէ աւելի աշխատանք եւ նուիրում կը պահանջէ ապրողներէն :

Երբ ռազմադաշտին վրայ կ'իյնան զօ–րավարներն ու հրամանատարները, ա–նոնց կը յաջորդեն յանկարծ ստորադաս ուրիշներ :

Օրէնքը հասարակաց է կեանքի բոլոր մարզերուն համար եւս :

Մեծերն ու փորձառուները, տաղան–դաշատներն ու որակեալները յաւիտե–նական չեն : Պիտի գայ օր մը ու տերե–ւաթափը պիտի տեղի ունենայ անխուսա–փելի :

Մեկնողներու մահով յառաջընթացը պէտք չէ կանգ առնէ : Հրամայական եւ անմիջական կատարումի սպասող աշխա–տանքները պէտք չէ ընդհատուին :

Գործունէութեան բոլոր մարզերու վը–րայ խանդավառ նորեր պէտք է լծուին տենդագին աշխատանքի :

Պայման է ասիկա :

Հիները կամ տարեցները գիտնալով անխուսափելի այս իրողութիւնը, ի յա–ռաջագունէ կ'աշխատին հասցնել յետ–նորդներ, նոր ուժեր — որ ուրիշ բացա–տրութեամբ՝ երիտասարդութիւնն է :

Եւ երիտասարդներ կամ նորեր, որ ճակատագրուած են ըլլալու իրենք յա–ջորդները ապրող կամ մեռնող հիներու, պարտին իրենց պատրաստութեամբ ու նը–ւիրումով դառնալ արժանի ժառանգորդ–ները հիներու :

Երբ կ'ըսուի թէ նորերը պէտք է պատ–րաստուին դառնալու յաջորդները այսօր–ուան ղեկավարներու կամ առաջնորդնե–րու, ըսել կ'ուզուի թէ երիտասարդու–թիւնը պէտք է գրաւէ հիներու ձգած ա–թոռները : Պէտք է լծուի ստեղծագործ աշխատանքի ու շարունակէ լրումին հաս–ցնել անկատար ու թերի մնացած ամէն գործ :

Գործունէութեան այս մարզին վրայ ծրագիրներ եւ առաջադրութիւններ ար–դիւնաւէտ վախճանի մը հասցնելու հա–մար նոր խանդավառութիւններ ու զոհո–ղութիւններ պայման են :

Ժողովուրդներու յառաջընթացը յաջոր–դական յաղթանակներով կ'ապահովուի :

Ընել ինչ որ ըրին հիները կամ հայրե–րը, տեղ–քայլի հաւասար աշխատանք է :

Քաղաքակրթութիւնը լուսաւոր ճիգերու արգասիք է : Տալ բան մը աւելի : Խուսա–փիլ միջակ կրկնութիւններէ եւ բանալ մտքի ու գործունէութեան նոր հորիզոն–ներ, այս է կարեւորը ահա :

Երբ չկան անխուսափելի վտանգներ, երբ պատերազմներու աշխարհաւեր փո–թորիկը չի ծեծեր մեր դռները, ու կ'ապ–րինք բնականոն քաղաքական պայմաննե–րու մէջ, ներելի չէ գոհանալ անցեալի փշրանքներով :

Տեղ–քայլը, եղածը ձեռքէ չհանելու իրաւունքը արտակարգ պայմաններու մէջ միայն ներելի է : Երբ կայ ստեղծագոր–ծելու եւ շինելու ամէն առիթ ու պատե–հութիւն, մեղանչում է ձեռնածալ նստիլ եւ գոհանալ եղածով :

Առաւել մեղանչում է, խաչաձեւել բա–զուկները ու լալ թանկագին մեռելներու վրայ, առանց անոնց ձգած բացը գոցելու մասին մտածելու :

Սերունդներ կը յաջորդեն սերունդնե–րու :

Նման ալիքներու, որոնք կը յաջորդեն իրարու, հպատակելով տիեզերական օ–րէնքի մը :

Տիեզերական օրէնք մըն է նաեւ յաջոր–դականութեամբ ցեղեր եւ ազգութիւններ պահելու բնազդը :

Այդ բնազդը անով գեղեցիկ է սակայն, երբ իրերայաջորդ սերունդներ կ'աշխա–տին վառ պահել յառաջդիմութեան ջահը :

Քար մը աւելի դնել քարի մը վրայ :

Բարձրացնել նոր եւ չքեղ կոթող մը ա–ւելի, գեղեցկացնել մշակոյթի եւ գործու–նէութեան բոլոր մարզերը. հիները ա–սոնք կը սպասեն նորերէն :

Յաջորդականութեան շղթան այս ոգիով ու գիտակցութեամբ պէտք է օղակուի :

Ցռետեւութեան ամէն թախիծ պէտք է փոխարկուի լաւատեսութեան լայնալիճ ժպիտի ու յաղթական արշաւի ընթացքին բարձր բռնած ախոյենական ջահը՝ սե–րունդներ պէտք է փոխանցեն զայն իրենց յետնորդ նորերուն :

Քաղաքակրթութեան պահանջն է ասի–կա :

Ազգ մը հպարտ է ու երջանիկ, երբ տէր է այս ոգիով պատրաստուած երի–տասարդութեան :

ԱՐՄԷՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՌՏԻԷՆՆԵՐԸ ՀԱՄՈԶՈՒԱԾ ՉԵՆ

Փոմփիտու երկար բացատրութիւններ տուաւ անկախ Հանրապետականներուն այն յատուկ իրաւասութեանց շուրջ զոր կ'ուզէ Խորհրդարանէն :

Այս վերջինները սակայն բաւականա–ցած չեն, Փոմփիտուի լուսաբանութեանց մէջ գտած չըլլալով դրական պատասխան մը : Տեսակցութիւնը սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած էր եւ անկախ Հանրապետականները զեկոյց մը հրապա–րակած են, ուր կ'ըսեն. — «Անկախ Հան–րապետականները կը յայտնեն թէ Նախա–րարապետին ունկնդրութենէն ետք, հար–ցումներ եղած են, այն պատճառներուն շուրջ որոնք առաջնորդած են կառավա–րութիւնը, ընտրութեանց վաղորդայնին եւ հակառակ անոր որ երկար ատեն է գործի գլուխ է, դիմելու բացառիկ ձե–ւաւորման մը փոխանակ գործել տալու բնական ձեւաւորումը : Խումբը, իր նա–խընտրութիւնը նշեց տարբեր ձեւի մը հա–մար, որն է տեղեակ պահել նախ Ազգ. Ժողովը եւ երկիրը հարցերու իրական վիճակէն, ապա ներկայացնել անհրաժեշտ օրինագիծերը եւ վերջապէս այն պարա–գային երբ չափազանցեալ պայմանաժա–մեր ըլլան, բացարձակ իրաւասութիւններ ուզէ, այն օրինագիծերուն համար, որոնք իսկապէս ստիպողական են» :

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ անկախ Հան–րապետականները կ'ուզեն որ իրաւասու–թեանց շրջանը սահմանափակուի եւ տեւէ միայն մինչեւ Սեպտեմբեր 30 : Կ'ուզեն նաեւ որ 38 թիւ յօդուածը օգտագործելը սովորութիւն չդառնայ : Այս կէտին վը–րայ անկախ Հանրապետականները գոհու–նակութեամբ նկատի առած են Նախարա–րապետին դրական պատասխանը :

Փոմփիտու բարձր տրամադրութեամբ պատասխանած է լրագրողներու հար–ցումներուն, ճշդելով թէ հանդիպումին ընթացքին աւելի շատ «ծաղիկ կար քան փուշ» եւ պարզելէ ետք իր տեսակէտնե–րըն ու տպաւորութիւնները, ըսած է քիչ

''ՀԱԼՔ''Ի ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒԵՑԱՒ

ԱՆԳԱՐԱ. — Նոր կուսակցութեան հիմ–նադիրն ու ղեկավարը, Փրոֆ. Թուրհան Ֆէյզիօղլու, նոր յայտարարութիւններ ը–րաւ իրենց աշխատանքներուն մասին, եւ ըսաւ ի մէջ այլոց.

— Մեր կուսակցութիւնը ոչ դասակար–գային պայքար պիտի ստեղծէ, ոչ ալ խմբակի մը մենաշնորհը պիտի դառնայ : Ազգային եւ ազգայնական կազմակերպու–թիւն մը պիտի ըլլայ ան : Պիտի պայքա–րինք այն բոլոր հոսանքներուն դէմ, ո–րոնք դասակարգային պայքարներ կը յա–րուցանեն եւ թշնամի են սեփականատի–րութեան եւ ազատ նախաձեռնութեան : Պիտի ըլլանք բարեկարգիչ եւ շինարար կուսակցութիւն մը, եւ պիտի խուսափինք քանդիչ դերերէ : Կը հաւատանք թէ կա–րելի է իրագործել ընկերային արդարու–թիւնը, առանց ընկերվարական արկածա–խնդրութեան մը մէջ նետուելու» :

Ֆէյզիօղլու եւ ընկերները գիշեր ցերեկ կ'աշխատին, իրենց կուսակցութիւնը փու–թով կազմակերպելու համար : Ծրագիր կանոնագիրը արդէն իսկ պատրաստուած եւ իր վերջնական ձեւը ստացած է : Հա–րիւրաւոր Հալքեաններ հրաժարեցան եւ իրենց փարումը յայտնեցին Ֆէյզիօղլուի խմբակցութեան : Ծրագիր կանոնագիրը այս շաբթու պիտի հաղորդուի մամուլին : Ֆէյզիօղլու ըսաւ այս առթիւ. — Մեր ծրագիր կանոնագիրը ոչ միայն կը պատ–շաճի ժողովրդավարութեան սկզբունքնե–րուն այլեւ կուսակցութեան մէջ ալ կ'ամ–րապնդէ ռամկավարութեան ոգին : Կեդ–րոնավար դրութիւնը տեղ չունի մեր կու–սակցութեան մէջ, պիտի գործենք գաղա–փարական ազատութեամբ եւ լիակատար համերաշխութեամբ, առանց ճնշում բա–նեցնելու խորհրդարանական դէմքերուն վրայ : Կուսակցական որեւէ մարմին ոչ մէկ առանձնաշնորհ պիտի ունենայ ուրիշ մարմնի մը բաղդատմամբ :

ՀԱԼՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆ ԵՒ ՖԱՇԱԿԱՆ

Փրոֆ. Թուրհան Ֆէյզիօղլու ընդունե–ցաւ խումբ մը անգլիացի լրագրողներ, եւ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ ի–րենց կուսակցութեան նպատակներուն եւ կազմութեան մասին : — Մենք ընկերվա–րական չենք, — ըսաւ Ֆէյզիօղլու, — տարբեր կուսակցութեանց հետ ալ որոշ տարակարծութիւններ ունինք : Ատալէթ կուսակցութեան տնտեսական քաղաքա–կանութիւնը չենք բաժներ, որովհետեւ ապրուստի սղութիւնը կ'աւելցնէ : Պիտի շարունակենք պաշտպանել մեր քարիւղի դատը, զոր պարզեր էինք իբր Հալքեան խմբակ : Բազմաթիւ կէտերու շուրջ տա–րակարծիք են ԱՖի վարիչներուն եւ Հալ–քի հետ, որ այսօր դէպի ձախ հակած է : Մեր գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ ար–թուն գտնուիլ համայնավարական վտան–գին դէմ : Մենք այս վտանգին համար բաժնուեցանք արդէն Հալք կուսակցութե–նէն, որ շեղած էր իր բուն կոչումէն եւ հիմնական սկզբունքներէն, եւ ձախա–կողմեան կազմակերպութեան մը վերած–ուած : Անոր ապացոյցը տեսանք Հալքի վերջին համագումարին մէջ, ուր ռամկա–վարութեան եւ Սահմանադրական ազա–տութեան նշոյլը չմնաց : Հալք կուսակ–ցութիւնը ներկայիս կը կառավարուի ծայրայեղ – ձախակողմեան եւ ֆաշական մեթոտներով : Թուրքիա պիտի վերա–կանգնի եւ տնտեսապէս բարօր պիտի դառնայ, առանց իր ազատութիւնը եւ ժողովրդավար իրաւակարգը զոհելու եւ առանց ֆաշականութեան եւ համայնա–վարութեան ճիրանը իյնալու : Մեր ազգը իր այս կամքին ապացոյցը տուած է ար–դէն : Մենք Հալքէն բաժնուեցանք, որով–հետ եւ հեռացած էր Աթաթիւրքի ճամբէն :

մը կատակելով. — «Հիմա ալ գացէք ու–րիշներու որ ճիշդ հակառակը ըսէք» :

ՄԱՅԻՍ 17Ը

Գործադուլի զանազան շարժումներուն վրայ աւելցած է նաեւ հացագործ – բան–ուորներու գործադուլը, որու հետեւան–քով, շատ մը բաներու կարգին հաց ալ պիտի չըլլայ Մայիս 17ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նախագահ ընտրուեցաւ մահմետական մը՝ Տօքթ. Զաքիր Հիւ–սէյն, աննախընթաց դէպք, երբ նկատի առնուի նորընտիր նախագահին կրօնական դաւանանքը : Արդարեւ Տօքթ. Զաքիր Հնդկաստանի առաջին մահմետական նախագահն է : Ցիշենք որ երկրին մէջ մէկ մահմետական կայ միայն ինը հոգիի վը–րայ : Այս ընտրութիւնը բաւական աղ–մուկ հանած է կրօնական շրջանակներու մէջ հակառակ անոր որ մարդը բազմաթիւ արժանիքներ ունի : 70 տարեկան է, ծնած Հայտերապատ, փաստաբանի զաւակ եւ դաստիարակուած խոլամ լաւագոյն դըպ–րոցներուն մէջ :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ «Ռըսըլ Դատական Ատ–եան»ի նիստը, որ կոչուած է դատելու «ամերիկեան ոճիրները» ընդմիջուեցաւ առջի օր տարագիր Հունգարացիի մը կող–մէ, որ սրահէն մտաւ պոռալով «ինչո՞ւ չէք զբաղիր Հունգարիոյ մէջ գործուած ոճիրներով համայնավարներուն կողմէ : Գացէք, ստախօսներ» : Ցիշենք որ «դա–տարանը» հրաւիրած է Տին Ռըսքը, որ գայ եւ բացատրութիւն տայ, այս վեր–ջինը չէ պատասխանած, բայց յայտարա–րած էր թէ «գործ չունի 94 տարեկան անգլիացի ծերունիի մը հետ» :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ «Արեւմուտք» շարժումը, կազմուած հակահամայնավար երիտա–սարդներէ, ցոյց մը կազմակերպած էր Վիէթքոնկի դէմ : Ցարձակած են հիւսի–սային Վիէթնամի Պատուիրակութեան վրայ Ասաս եւ Վէոժէ փողոցներու ան–կիւնը :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կացութիւնը վատթարա–ցած է եւ կ'ըսուի թէ Մաոյի հրահանգով բանակը սկսած է միջամտել կեդրոնական Չինաստանի մէջ : Միւս կողմէ «Կարմիր դրօշակը» կը գրէ թէ արուեստը պէտք է գիւղացիներուն, բանուորներուն եւ զին–ուորներուն ծառայութեան դրուի : Այդ պատճառով պիտի բարեփոխուի նաեւ Փե–քինի Օփերան, որպէսզի այլեւս չծառայէ միայն «ափ մը քաղքենի տարրերու» :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ մթնոլորտը միշտ լար–ուած է : Հալածանքի խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են իբրեւ հետեւանք այն յօդուածին, որ լոյս տեսաւ զինուորական շաբաթաթերթին մէջ եւ ուր կ'առաջար–կուէր որ ամէն կրօնք ջնջուի : Համայնա–վարամէտ կառավարութիւնը «աշխարհա–կալներուն» վրայ կը ձգէ միջադէպերու պատասխանատուութիւնը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ այցելեց Թութան–խամոնի ցուցահանդէսը առջի օր և իր հի–ացումը յայտնեց Արաբ Մ. Հանրապետու–թեան Մշակոյթի նախարարին, որ յատ–կապէս Փարիզ եկած էր : Իրեն ի պատիւ տրուած ճաշէ մը ետք, Էլլիզէ, արաբ նա–խարարը խօսեցաւ տը Կոլի հետ եւ տը Կո–լի (Գահիրէ) ու Նասրի (Փարիզ) փոխ այցելութեանց սկզբունքը ընդունեցաւ :

ՈՒ ԵՍ Կ՚ԵՐԹԱՄ

ԼԱՄԲՐՈՆԻ ԴՂԵԱԿԸ

14 Մարտ 1967, Երեքշաբթի : Մինչեւ կէսօր Տարսոնի մէջ պտոյտներս աւարտելով, Լամբրոն երթալու համար ճամբայ կ՚ելլեմ : Քաղաքին հիւսիսակողմը Տաւրոսներու լանջերէն հուպ առ հուպ կը յառաջանանք : Տարսոնի բարեբեր ու ընդարձակ տարածութիւնները կը վերջանան լեռներու ստորոտը : Եւ ապա խոպան ու ժայռոտ շրջան մը կը սկսի :

Ժամերը կը սուրան, անհրապոյր այդ վայրերէն շտապով կ՚անցնինք : Բայց առ քայլ վերելքը կը շարունակուի : Հեռուն բարձունքներու վրայ հետզհետէ կանաչութիւններ կը նշմարուին :

Քանի անտառներու խորերը կը յառաջանանք, նոյնքան տրամադրութիւնս կը փոխուի : Շարունակական ոստումներէ ետք, կանաչ փապուղիներու մէջ կ՚անյայտանանք, ոչ մէկ բան կը տեսնենք այլեւս : Գերեզմանային ուղեւոր մը ծառերու դամբանին մէջ, հինաւուրց աշխարհ մը, ու ես կ՚երթամ . . . :

Ջորերու անդունդները կը դլորին : Ջառիվեր բարձունքներ կ՚ելլենք : Բայց միշտ դէպի վեր ու կատարներ կը բարձրանանք :

Տաւրոսներու տեսքը հեռուանց ցանկալի է : Մօտէն սակայն անմեկնելի խորհուրդ մըն է : Հոն նահատակուող հերոսը միայն կրնայ մեկնել այդ խորհուրդին իմաստը : Խորհուրդներու գիրկը հանգչող հերոսներու երկրպագու, ու ես կ՚երթամ . . . :

Ծառերը նազանքով ու պչրանքով կ՚օրօրուին : Հովերը մերթ կը գոռան եւ կը սուլեն : Զուլալ ջուրերը կարկաչուն, օդը կենսունակ, դրախտանման տեսարաններ եկուորները կ՚ողջունեն :

Որքան կը բարձրանանք, ամպերը կը կուտակուին, մշուշը սարերու գագաթները կը պատէ, մինչ ես դուարթութիւնս կը կորսնցնեմ : Առաքելութեանս այս նուիրական պահուն արեգակը հանգիստի է կոչուեր : Ան թող հեզգանայ, բայց ես դէպի արծիւներու կայանները ուխտի, ու ես կ՚երթամ . . . :

Վարէն, վիթխարի ժայռերուն հիացումով կը նայինք : Պահ մը ետքը անոնց կատարները թառած, սիզապանծ, մեր շուրջը կը դիտենք : Ու ես դառնալով ալ աւելի բարձրութիւնները դիտելով՝ զանոնք նուաճելու, ու ես կ՚երթամ . . . :

Պահ մը առաջ պատկառանքով իր առջեւ խոնարհած բարձրութիւնը, քիչ ետքը ոտքերուս տակ պատուանդան կ՚ըլլան : Որքան հսկաները կը նուաճեմ, ալ աւելի կը հպարտանամ : Ցաղթական աշխարհակալի մը նման, ու ես կ՚երթամ . . . :

Օրը տարաժամած է : 1500 մեթր բարձրութեան վրայ բազմած ժայռակոյտը, սուղի քօղը երեսին փաթթած, կը հեծկլտայ : Դիրքը փառապանծ, փառքը խորտակուած, անցեալի յուշերով է միայն հպարտ . . . :

Կառքէն իջնելուս պէս, առաջնորդիս թեւէն բռնելով, մեծ դղեակին ճամբան կը մտնեմ : Ջառիվերէն՝ հեւիհեւ մենք կը շտապենք : Քանի մեծ բերդին կը մօտենանք, սուղը ծածկող վարագոյրը կը վերնայ, եւ հին փառքին վեհութիւնը մեր առջեւ կը պարզուի :

Ժայռակոյտին խարխափ երկարութիւնը հազար մեթրի կը հասնի, իսկ միջնաբերդի երկարութիւնը մինչեւ հինգ հարիւր մեթրի մօտ է : Բերդը երեք մասերէ կը բաղկանայ, եւ ամէն բաժանմունքին սանդուխը զատ է :

Այս ամրութիւնը Տաւրոսեան դաշտին Տաւրոսներու առաջին ու գլխաւոր կայանն է : Հիւսիսէն հարաւ երկարած բարձրաւանդակ մըն է : Մուտքի դուռը արեւմտեան կողմն է :

Մեծ բերդին ստորոտը եւ վարի պարիսպին մօտ, հին բաղնիքին աւերակները, առաջին այցելուն կը դիմաւորեն : Հիւսիսի ու հարաւի վիմափոր սանդուխներէն զատ, մէջտեղի ցից ու դժուար սանդուխն ալ միջնաբերդը կ՚ելլէ : Այս սանդուխին վերը ձախակողմի տաշուած ժայռին վրայ յունատառ փորագրութիւն մը, «Աստուած բարգաւաճ պահէ այս տունը» արձանագրութիւնը կայ :

Այս «վերելակ»ին վերջաւորութիւնը՝ միջնաբերդին կը տանի : Ամպերէն վեր կանգնած, մեր շուրջը կը դիտենք : Տեղ մը ճերմակ ու ձիւնով ծածկուած : Ուրիշ տեղ մը կանանչ, միայն մեր գտնուած տեղը մութ գոյն ժայռեր կը տեսնուին :

Փլատակներու մէջէն աճապարանքով, բերդին հիւսիսային ծայրը կը յառաջանամ : Բաց դուռ մը կը տեսնուի : Այս է Օշինի ձեռակերտը, ուր Ներսէս Շնորհալի, Օշին ու Թորոս իշխանները հաշտեցնելու համար, այս սրահին մէջ բազմելով, իր հայրապետական օրհնութիւներովը խաղաղութեան համար աղօթելով ուրախութեան կոչեր արտասաներ եւ արտասուեր էր : Պալենական դաշնագրին նոր վկայ : Ու ես կ՚երթամ :

Այս մեծ սրահին քովը ուրիշ երկու սենեակներ եւս կան : Անոնք երկուքը միասին առաջինին հաւասար են,

Այսօր թէեւ հին յիշատակարանները վերցուած են, եւ սակայն Տարսոնի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ պահուած յիշատակարաններու պատճէնները մեզի հասած են .

Կամաւք անմահ բարերարին ,
Որ է պատճառ հանուրց քոյին ,
Սուրբ հզօր Արքայն Աւշին
Տէր թագաւոր Հայոց զարմին ,
Կանգնեաց զամրոցս այս ահագին ,
Նոցունց որք աստ ապաստանին,
Զհիմն նա դիր այս ամրոցին ,
Զքագազարմըն Կոստընդին ,
Որ նա տիրէ մեծ դղեկին ,
Որ դեղնէքար անուն կոչին,
Աւարտեցաւ ջանիւք նորին ԶԿԸին,
Արդ որ եւ սա ապաստանին,
Եւ կամ մարմնոյ աչաւք նային ,
Տալ փոխարէն զտէր ողորմին,
Լինել ժառանգ ադին դրախտին :
Ամէն :

Օշին իշխանը Լամբրոնի դղեակը 1071ին վերաշինած է, մինչ դեռ այս արձանագրութիւնը 1319ին Օշին թագաւորի շրջանին շինուած է : Ուստի այս յիշատակարանը Լամբրոնի դղեակին հիւսիս արեւելեան կողմը սարահարթի մը վրայ կառուցուած եւ տեղացիներուն կողմէ «Սինապ» կոչուած բերդին պատկանած պէտք է ըլլայ :

Լամբրոնի դղեակին հիւսիս – արեւելեան կողմի կողին վրայ արձանագրութիւն մը կայ, բայց հեռաւորութեան պատճառով կարելի չեղաւ կարդալ : Ամերիկացի հետախուզողներ, պարաններով վերէն վար կախուելով այս արձանագրութիւնը լուսանկարեր են : Կը ցաւիմ, որ իմ միջոցներս թոյլատու չըլլալուն պատճառով այս յիշատակարանին պատճէնը չկրցանք ուսումնասիրել :

Մեր ուսումնասիրութիւնները կը շարունակենք, եւ սակայն մշուշին խաւը երթալով կը թանձրանայ : Այլեւս կարելի չըլլար ամէն ինչ յստակ տեսնել : Ուստի, վերադառնալու որոշումէս կը հրաժարիմ : Եւ Լամբրոն (Նամրուն) մնալու որոշում կուտամ :

Գիւղական պանդոկի մը սրճարանը, վառարանի մը մօտ գիւղացիներ մեզ կը շրջապատեն : Վառարանին մէջ փայտերը կը ճարճատեն, մենք ալ, հինէն ու նորէն զրոյցներ կը փոխանակենք :

Քանի մը ժամեր հանգստանալէ ետք ճաշելու համար կ՚երթամ գիւղին միակ ճաշարանը, որ սակաւ յաճախորդներ ունէր : Որպէս տանուտէր, բոլոր ներկաները կոչունքի կը հրաւիրեմ : Կոչնականները շուրջս հաւաքած որպէս հայրենական փառքերու նահապետը, ու ես կ՚երթամ :

Կերուխումը կը տեւէ մինչեւ կէս գիշեր : Փայտաշէն պանդոկին սենեակին մէջ, լամբարի լոյսով՝ կը խորհրդածեմ . . . եւ ապա կը մրափեմ : Վաղ արշալոյսին, դարձեալ Լամբրոնի դղեակն եմ :

Այսօրուան մեծ շինութիւնները, թէեւ 1071ին Օշին իշխանի կողմէ շինուած են, եւ սակայն վիմափոր սանդուխներուն ու զանազան բաժանմունքներուն տեսքէն կարելի է գուշակել, թէ այս ամրոցին շինութիւնը շատ աւելի հին է :

Հայոց թագաւորներու յիշատակը պանծացնող ուրիշ յիշատակարան մը (գրեթէ նախորդին նման).

— Կամաւք անմահ բարերարին
Որ է պատճառ հանուրց գոյին :
Սուրբ եւ հզաւր արքայն Աւշին
Տէրամբ թագվոր Հայոց զարմին
Կանգնեաց զամրոցս այս ահագին
Նոցունց որ աստ ապաստանին :
Ըզհիմնադիր այս ամրոցին
Զքագազարմն Կոստընդին :
Որ նա տիրէ մեծ դղեկին
Որ դեղնէքար անուն կոչին .
Աւարտեցաւ ջանիւք սորին
ԶԿԸ ին – Եւթն հարիւր վաթսուն ութին-
Արդ որ ի սա ապաստանին.
Եւ կամ մարմնոյ աչաւք նային:
Տալ փոխարէն զտէր ողորմին ,
Լինել ժառանգ Ադին դրախտին: Ամէն:

Վերադառնալու համար, 24 ժամ եւս պէտք է սպասել : Քանի մը ժամուան սպասումէ մը ետք հաստատութեան մը անձնական կառքը կուգայ : Մեր խնդրանքը սիրով դիմաւորելով, մեզ Տարսոն տանելու կը յօժարի :

Վերադարձը չափազանց նեղացուցիչ կ՚անցնի : Անձրեւը ճամբաները կը գոցէ : Թանձր մշուշը ամէն կողմ պատած է : Շատ տեղեր կենալով ու ապահովութեան միջոցներ խորհելով մեր ճամբան կը շարունակենք : Օդի աննպաստ պայմաններով, վայրէջքը աւելի դժուար կ՚ըլլայ : Սեւ Ջուրի ակին մօտ, կամուրջին քովի սրճարանը պահ մը կը տաքնանք : Այս կամուրջն ու ձորը պատմութեան պիտի անցնին, որովհետեւ երկու տարի ետքը այս տեղերը ջուրերը պիտի ողողեն : Մահամերձ վայրերէ հրաժեշտ առնելով, խոնջած եւ յիշատակներով բեռնաւոր, կրկին Տարսոն կը ժամանեմ :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՀՈՂԸ ԹԵԹԵՒ...

Հայ կնոջ յատուկ առաքինութիւններով օժտուած, հեզահամբոյր բնաւորութեամբ եւ անձնազոհ, Տիկին Ազնիւ Գազազեան անշնչացած մարմինն էր որ ցուրտ հողին կը յանձնէինք Ուրբաթ օր, անձրեւոտ երկինքի մը տակ :

Բնիկ Կարնեցի, յայտնի ընտանիքի զաւակ, Տիկին Գազազեան աւարտած էր իր ծննդավայրին Հռիփսիմեանց վարժարանը եւ ապա երկու տարի յաճախած Ամերիկեան գոլէժը :

Ճակատագրի բերմամբ, հեռացած էր ծննդավայրէն, եկած հաստատուած էր Փարիզ : Ծանօթ էր Փարիզի Հայութեան, ազգային աշխատանքներու մէջ իր ցոյց տուած եռանդուն գործունէութեան պատճառաւ :

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կազմութեան սկզբնական օրերէն մինչեւ իր մահը, մնաց, հաւատացեալ անդամուհիներէն մին ու ոչինչ խնայեց օգտակար ըլլալու այդ կազմակերպութեան բոլոր ձեռնարկներուն :

Տարիներ առաջ, ճանչցայ զինք առաջին անգամ Կապ. Խաչի մէկ պարահանդէսին եւ ուշադրութիւնս գրաւեց իր ծա-

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ
ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Հայ ժողովուրդին Ապրիլեան սեւ օրերու յիշատակները ոգեկոչելէ, Հայոց ընաշխարհին կարօտովը տագնապելէ ետք, կը ներկայացնենք համայնապատկեր մը այն գիւղերէն, ուր Թուրքն է նստած այժմ՝ տեղահան ընելէ ետք նոյն հողերուն տէրը :

Թուրքը նստաւ այդ հողերուն վրայ, բայց կրցա՞ւ վայելել: Հո՞ղն է որ վրէժ կը լուծէ՝ թշուառութեան մատնելով «նոր տէրերը», թէ Թուրքը կը շարունակէ . . . իր «քաղաքակրթութիւնը» աւերակի վերածելով երբեմնի չէն բնաշխարհ մը : Թող դատէ ընթերցողը : Համայնապատկերը կազմուած է թրքական թերթերու մէջ տեսնուած նկարագրութիւններով :

×

Համայնապատկերին առաջին տեսարանը կը կազմենք Մուհթար Քէօրիւքճուի Քէօյտէն Հապէր գիրքին քաղուածքով : Այս գիրքը, «Գիւղէն լուր», կարծես կը համապատասխանէ մեր թերթին «Ձայներ գաւառէն» սիւնակին : Ստարութեան մէջ՝ հայ ժողովուրդին Մնացորդացն է, ըՍփիւռքին մէկ կամ միւս կոտորակը, որ կենդանութիւն ցոյց կուտայ, աշխուժութիւն, աշխատանքի եւ տաղանդի վկայութիւն, չէնցնելով օտար հողը, ուր կ՚ապրի : Մինչդեռ հայկական հողերու վրայ, երբեմնի չէն գիւղերու մէջ հաստատուած Թուրքը ահա տեսէք թէ ի՛նչ թշուառութիւն կը ցուցադրէ : Թուրք գրող մըն է, որ ման է եկեր գիւղէ գիւղ եւ Քէօյտէն Հապէր գրքոյկով կը նկարագրէ թշուառութիւնը, աղքատութիւնը, ոչ միայն յետամնացութիւնը, այլեւ յետընթացութիւնը թուրք գիւղացիներու, որոնց կեանքը դժուար է երեւակայել՝ նոյնիսկ բաղդատելով Ափրիկեան կէս – մարդ եւ կէս – անասուն ցեղերու հետ, քարայրներու մէջ բնակող նախապատմական ժողովուրդներու հետ :

Տարիներ առաջ՝ Մահմուտ Մաքալն էր, որ հրատարակեց ցնցող հատոր մը, Պիզիմ Քէօյ (Մեր գիւղը),— գիւղական ուսուցչի մը նօթերն էին ատոնք, որ վերածուեցան հատորի մը՝ ընդհանուր հետաքրքրութիւն առթելով երկրին մէջ, ու դժգոհութիւն՝ ղեկավարներու մօտ : Այդ գիրքը թարգմանուեցաւ նոյնիսկ ֆրանսերէնի եւ կարելի է հայթայթել այժմ ֆրանսական գրատուներէն եւս :

Այնուհետեւ երեւցաւ Մուհթար Քէօրիւքճուի գիրքը, Քէօյտէն Հապէր, որու բովանդակութիւնը, իրապաշտ նկարագրութեանց ժողովածու մը, նախ յօդուածներու ձեւով հրատարակուած է Վարլըք հանդէսին մէջ, յետոյ հատորի վերածուած :

Առաջին անգամ չէ որ թրքական գիւղը կը ներկայացուի այսպէս չարժանկարի պէս : Թուրք գրողներ շատ են եղած, որ չեն ծածկած ինչ որ տեղի կ՚ունենայ Պոլիսէն հեռու եւ Անգարայէն անդին,— ուրկէ կը թափէ Արեւմուտքը, մանաւանդ կը թափէ կաթոլիկ կամ բողոքական աշխարհը, որպէսզի քանի մը հարիւր ընտանիք, թուրք կոչեցէք կամ Իսլամ՝ կարեւոր չէ, Կրեսոսներ դառնան՝ թողլով որ զանգուածը, նոյն Թուրքին կամ Իսլամին ցեղակից, սնանի խոտով եւ բնակի քարայրներու մէջ : Թուրք գրողներ յաճախ նկարագրած են «Անատոլուի» թշուառութիւնը, անօթութիւնը, ճճի կամ որդ դարձած թուրք բազմութեան մը վիճակը, մինչդեռ պայ ու պայծառ խրախճանքներ կը սարքէին Ջան Գայայի մօտիկ ապարանքներու մէջ :

Այս անգամ գիրքեր լոյս կը տեսնեն ու լոյս կը սփռեն «անիծուած երկրի» մը թշուառութեան մասին : Ի՞նչ փոյթ, սակայն, ոսկի թափողը չէ որ պիտի ուզէ տեսնել այդ թշուառութիւնը : Ոսկի թափողը, որ ալիր կը բաշխէր երէկ՝ տարբեր սկզբունքներէ մղուած, ուզէ տեսնել կամ չուզէ տեսնել, թուրք գրողին համար նուազ հետաքրքրական կը թուի : Թուրք գրողը իրականութիւն մըն է որ կուտայ իբրեւ վկայութիւն, առանց թերեւս այն յաւակնութեան թէ կ՚ուզէ արթնցնել իր ժողովուրդը :

Այսպէս, Մահմուտ Մաքալի վկայութիւնը կը վերաբերի Անատոլուի մասին Քէօրիւքճուի վկայութիւնը՝ արեւելեան տարբեր գիւղերու մասին : Միջավայրը տարբեր ըլլալով հանդերձ, չկայ նիւթի զանազանութիւն : Նոյն իրականութիւնը երկուքին աչքերուն դիմաց :

Օրինակ, Մեր Գիւղը հատորին մէջ կը հանդիպինք խեղճ ու կրակ չէնքի մը, որ կը կոչուի վարժարան : Եւ ահա նոյն պատկերը «Գիւղէն Լուր» հատորին մէջ.

— «Քով քովի, երկու կրպակ կոչուելու աստիճան փոքր, երկու սենեակ՝ նեղ միջանցքով մը բաժնուած, ուրկէ հազիւ կրնայ անցնիլ մարդ մը : Աշակերտներուն գլուխը ցեղունին չի դպիր, բայց եթէ ուսուցիչը բարձրահասակ է քիչ մը, պէտք է որ դունէն անցած ժամանակ ուշադրութիւն ընէ » :

Կ՚արժէ քանի մը հատուածներ տալ Գիւղէն Լուր հատորէն, ինչպէս ժամանակին հատուածներ տուած էինք «Մեր Գիւղը» հատորէն : Եւ այնուհետեւ կը շարունակենք մեր Համայնապատկերը, քաղելով թրքական թերթերէ :

X.

(1 Շար.)

ռայասիրութիւնը։ Հակառակ իր տարիքին ու ճերմակ մազերուն, իր եռանդուն աշխատանքը սրահին մէջ, երիտասարդութեան ալ տպաւորութիւնը թողուց վրաս, հիի մը տպաւորութիւնս արդարացաւ յետ այդ տպաւորութիւնս արդարացաւ յետագային՝ երբ զինքը մօտէն ճանչնալու առիթն ունեցայ։

Մինչեւ իր մահը, Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, մնաց միշտ հոգիով երիտասարդ։

Սեփան – Կոմիտաս երգչախումբը, ըստ կրթական շրջանին իր ունեցած յաջողութիւնները մասամբ կը պարտի Հանգուցեալին։ Իր բնակարանը ակումբի վերածած էր, հոն էր որ կը գումարուէին ժողովներն ու կազմակերպական աշխատանքները, որու համար զինքը կանուանէին երգչախումբի «մայրիկը»։ Ոչ միայն երգչախումբին, այլ եւ բոլոր մտաւորականներու հաւաքատեղին եղած էր իր տունը։

Իր զուրգուրոտ խնամքին առարկան դարձած են, հիւանդանոցները, ծերանոցները եւ դարմանատուները եւ բանտարկեալները, որոնց յաճախակի այցելութեամբ, աջակցութիւն ցոյց տուած է զանազան ձեւի ծառայութիւններով։

Իր մասնաւոր հոգածութեան առարկան դարձուցած է մի քանի անտէր որբեր, որոնք այսօր դիրքերու տիրացած՝ երախտագիտութեամբ կը յիշեն իր անունը։

Իսի լէ Մուլինոյի Հինդչարթի օրուան դարմանատուն «Հրեշտակը» եղած է, Տոքթ. Տէր – Դաւիթեանի կողքին, երկար ժամանակ։

Ուրբաթ օր, եկեղեցին, իր դագաղին շուրջ հաւաքուած սգակիրներու հոծ բազմութիւնը չափանիշն էր, այն ժողովրդականութեան զոր կը վայելէր հանգուցեալը։

Վստահ եմ որ, երջանիկ մահուամբ մը գոցեց իր աչքերը Տիկին Գազազեան, զոհ սրտով հեռացաւ այս աշխարհէն, որովհետեւ կը թողուր երկու ժառանգորդուհիներ, շարունակելու իր եռանդն ու կորովը, որոնք արդէն ապացոյցը տուած են, ազգային աշխատանքներու մէջ իրենց նուիրումով։ Մնացողները անդարձ մեկնողներուն յիշատակը վառ պահելով է, որ կը պայքարին մահուան դէմ։ Վասնզի ոչ ոք մեռած է ցորչափ կը յիշուի մտքի մը կամ սրտի մը մէջ։

Չէր ուզած որ ծաղկեպսակ դրուի իր դագաղին վրայ։

Անկեղծ հոգիէս բխած սոյն քանի մը տողերը կը նուիրեմ իրեն փոխան ծաղկեպսակի, որպէս յարգանքի տուրք անձնադոհ Հայուհիին եւ անձնուէր Կապոյտ Խաչուհիին յիշատակին։

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՅՑ ՓԷՐ ԼԱ ՇԷԶԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Երբ համայն Հայութեան համար սուգի օր է՝ Ապրիլ 24ը, սուգի օր է նաեւ Հաուըլրտ Գարակէօզեան Հօմի նախկին սաներուն համար, որոնք 1924 Ապրիլ 24ին կը կորսնցնէին յաւէտ իրենց սիրելի տնօրէնը՝ Տոքթ. Գրիգոր Դաւիթեանը, որուն պաշտպանութեան ու խնամքին յանձնուած էին մեծ բարերար Միհրան Գարակէօզեանի կողմէ։

Աքսորի դժոխքէն մազապուրծ ազատած այս որբերը կրկին կ'որբանային եւ իրենց տառապանքին բացած վէրքերը դեռ չսպիացած՝ կ'արիւնէին վերստին։ Տարիներ ետք տակաւին անոնք երախտագիտութեամբ ու ակնածանքով կը յիշեն այդ բարի ու անձնուէր երկրորդ հայրը, որուն կը պարտին այսօր՝ իրենց մանկութեան քնքոյշ յիշատակները։ Չէ՞ որ ան իբրեւ բժիշկ կրցած էր թափանցել անոնց հոգիներէն ներս եւ բուժել անոնց արիւնաքամ սրտերը իր քաղցր վարուելակերպով։ Ան նախախնամական ձեռքն էր եղած իրենց անհետ կորսուած մանկութեան վերադարձին ու ապրելու հաճոյքին։ Ան եղած էր միանգամայն՝ մղիչ ուժը իրենց ընդարմացած մտքերը արթնցնելու ու հետաքրքրելու զանոնք ուսումին պարզեւած բարիքներով։ Թէեւ իր մահէն ետք իրեն կը յաջորդէր իր երիտասարդ որդին, Նուպար Դաւիթեան, որպէս տնօրէն, բայց իր ազնիւ կողակիցը՝ Տիկին Արուսեակ Դաւիթեան կը շարունակէր անոր կիսատ ձգած գործը եւ իր մայրական փափուկ սիրտը կը բանար բոլոր որբերուն առջեւ։

Ան ամէնուն սիրելի մայրիկն էր եւ անխտիր կը հասնէր բոլորին կարիքներուն, զոհելով յաճախ իր անձնական հանգիստի ժամերը անոնց բարօրութեան համար։

Այսօր երբ երկուքն ալ հրաժեշտ առած են այս ունայն աշխարհէն, յարգանքով ու սիրով կը յիշեն զիրենք նախկին այս որբերը եւ կը հաւաքուին Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը եւ անոնց դամբարանին առջեւ գլխիկոր կը մատուցանեն իրենց երախտագիտութեան տուրքը։ Այս տարի եւս Ապրիլ 30ին, կէսօրէ ետք ժամադրուած էին Փէռ Լաշէզի մէջ, մինչ բնութիւնը կը խայտար իրենց շուրջ եւ հանդէսի կը կանչէր մարդիկը, անոնք ինքնամփոփ ու լուռ կեցած էին հոն եւ տէրունական աղօթքէ ետք. խօսք կ'առնէր իրենց ընկերներէն Լորիս Բաբանեանը։ Թարգմանը հանդիսանալով իրենց ներքին խոովքներուն եւ թուելով երկուքին առաքինութիւնները, կը խոստանար մոռացութեան չտալ երբեք իրենց կատարած գործը։

Իսկ Մայիս մէկի օրը, որոշած էին համախմբուիլ եւ միատեղ տօնել աշխատանքի ու նորազարթ բնութեան այս զոյգ տօնը։ Հակառակ ցուրտին եւ անձրեւին, շատեր իրենց ընտանիքներով փութացած էին, Սանուայի գեղատեսիլ բարձունքին վրայ, իրենց ընկերներէն մէկուն պարտէզին մէջ։ Բայց օդին աննպաստ ըլլալը պատճառ եղաւ որ այնտեղ սրահ մը վարձուի, ուր կարենան խմբուիլ ուտել ու զուարճանալ։ Օրուան յայտնութիւնը եղան Խըտըշեան քոյր եւ եղբայր։ Կիթառի ընկերակցութեամբ անոնք զուարճացուցին ներկաները, ստեղծելով ջերմ մթնոլորտ՝ մոռնալ տալով անախորժ ցուրտն ու անձրեւը։

Տոգորուած բարի նպատակներով, խրախուս թերութիւններոն հանդէպ ներողամիտ, Հօմի այս տղաքը հաշտ ոգիով կը գործակցին այսօր, որպէսզի կարենան միութիւնը աւելի կայուն հիմերու վրայ դնել. դառնալով դրօշակակիրը իրենց հանգուցեալ սիրելի բարերարին, Տոքթէօրին եւ մայրիկին՝ համամարդկային գաղափարներուն։

ՄԱՌԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Առենէ մը ի վեր, «Յառաջ»ի ընթերցողները նկատած են որ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը վերսկսած է իր գործունէութիւնը։ Արդարեւ, անցեալ Նոյեմբերին ընտրուած վարչութեան ջանքերուն շնորհիւ երկու խումբեր մասնակցեցան պասքէթ – պոլի Ֆրանսական Ֆետերասիոնի մրցումներուն։

Ապրիլի սկիզբէն ի վեր վարչութիւնը վարձած է գեղեցիկ սթատիոմ մը, Պուատը Պուլոնեըի մօտ, (Սթատ Սիւշէ), ուր կը հաւաքուին ամէն Կիրակի առաւօտ։

Հոն, երկու սեռէ մարզիկներ եւ երիտասարդ սկսնակներ կամ վեթերաններ կը մարզուին աթլեթիզմի կամ վոլի – պոլ կը խաղան։ Բիչ անդին, մարզիչները պասքէթ –պոլլի դաս կուտան անոնց որոնք կ'ուզեն գալ տարուան ախոյենական մրցումներուն մասնակցիլ։

Մարզիչն է Յակոբ Խաչատուրեան, Ֆրանսայի լաւագոյն խրաւարարներէն մին որ անցեալ Ապրիլ 28ին, ղեկավարեց հարաւային – Քորէա – Ֆրանսա հանդիպումը։ Ուրիշ մարզիչներու շարքին յիշենք Յակոբ Սալմասլեան, ըմբշամարտութեան Ֆրանսայի նախկին ախոյեան։

Հայ գաղութին կը մնայ քաջալերել այս տղոցը նախաձեռնութիւնը։ Մարզանքը օգտակար ազդակ մը ըլլալով երիտասարդներ համախմբելու համար, բոլոր մէջավայրերէն եւ շրջանակներէ։ Տակաւին շատ աշխատանք պէտք է անշուշտ։ Գլխաւորաբար պէտք է որ իրենց տրամադրութեան տակ ունենան գոց ժիմնազ մը, ուր ամէն տեսակ մարզանք կարելի ըլլայ ընել, ամէն եղանակի։

ՄԱՐԶԱՍԷՐ

« ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ »
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

—*—

Լոնտոնէն Յովհ. Զալըքեան, որ վերջերս տասը օրինակ նուիրած էր Ազգ. վարժարաններու եւ մատենադարաններու, տասը օրինակ եւս կը նուիրէ նոյն նպատակով։ Ընդամէնը քսան օրինակ։

Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան (Փարիզ), որ երկու օրինակ բաժանորդագրուած է, վեց օրինակ եւս կը նուիրէ ազգային վարժարաններու։ Բաշխումը թողլով մեզի։

Տիկին Մաքրուհի Տէօքմէճեան (Փարիզ), որ երկու օրինակ բաժանորդագրուած է, չորս օրինակ եւս կը նուիրէ Հայաստանի մատենադարաններուն։

Պ. Հայկ Թօփաքեան (Փարիզ), մէկ օրինակ կը նուիրէ Նուպարեան մատենադարանին եւ մէկ օրինակ Հայ Ուս. Տան մատենադարանին մէկ եւս վերապահելով իրեն։

Պ. Երուանդ Առանալեան (Իսի լէ Մուլինօ) մէկ օրինակ իրեն վերապահելով՝ մէկ օրինակ կը նուիրէ Օր. Ն. Եարտըմեանի (Պէյրութ)։

Շ. Ն.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Բ. Համագումարը տեղի ունեցաւ 15 – 16 Ապրիլին, Հայ Մշակոյթի Տունը, Փարիզ։

Համագումարը քննեց մասնաճիւղերու եւ Կեդր. վարչութեան նախորդ տարուան գործունէութիւնը։ Ապա զբաղեցաւ ներքին կազմակերպչական հարցերով դաստիարակչական եւ քարոզչական մշակութային աշխատանքի կազմակերպութեամբ, եւ հայ թէ օտար Միութիւններու հետ փոխ – յարաբերութիւններու խնդիրով։

Համագումարի աշխատանքները տարուեցան համերաշխութեան եւ փոխադարձ հասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ։

Համագումարը նշեց, թէ իր մէկ տարուան կեանքը եւ գործունէութիւնը արդէն դարձուցած են Միութիւնը ներդաշնակ եւ գործօն աշխատանք կատարող կազմակերպութիւն մը, գաղութի այլ կազմակերպութիւններու շարքին։ Միաձայն ընդգծուեցաւ նաեւ հայ ուսանողութեան վերապահուած դերը մշակութային հասունութեան եւ ազգային գիտակցութեան տէր սերունդի մը պատրաստութեան մէջ։

ԴԻՒԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

Փարիզ, 24 Ապրիլ 1967

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

Վ Ի Տ Ո Ք

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

—o—

— Վարպետ, երդում կ'ընեմ որ..., կմկմաց Քօքօ։

— Շատ խօսք չուզեր, առջեւի գործդ նայէ, խելք ունենայի ու երդումիդ հաւատայի, կատակաբանեց Պիալի ընկերոջը խօսքը կտրելով։

Եւ երկուքը մէկ բարեւելով իրենց վարպետը՝ սենեակէն դուրս ելան։

Սոսր վրայ, Մանօն Վիտոքի մօտենալով դողդոջուն ձայնով մը հարցուց.

— Հասա՞ն, Ֆրանսուա, ես ի՞նչ պիտի ընեմ։

— Քու ընելիքդ եղբը քեզի կ'ըսեմ, պատասխանեց Վիտոք լուրջ ու խորհրդաւոր շեշտով մը։

.

Նոյն ժամուն օրիորդ Ռօշ Պէրնար իր արդուզարդի սենեակին մէջ առանձնացած, բազմոցի մը վրայ տարածուած հանգիստ կ'ընէր։ Կոնակը բարձերուն տուած՝ վէպի մը էջերը կը թղթատէր, գիրքը ձեռքէն անդգալաբար կ'իյնար, եւ մտազբաղ, ճակատը կնճռոտած, հեղհեղուկ խոր մտածմունքի մը մէջ կ'իյնար... երբ եղբայրը վարագոյր մը բանալով ուրախ դէմքով մը սենեակէն ներս մտաւ։

— Ի՞նչ է ան, քոյրիկ, այսօր քիչ մը տխուր կը տեսնեմ քեզ, խօսք առաւ Կայէթան։

Եւլանա մէկէն ի մէկ վեր ցատկեց։

Մարքիզը անոր մօտենալով, հեղնական ժպիտով մը հարցուց.

— Արդեօք մտահոգութեանդ պատճառը կրնայի՞ հասկնալ, սիրելիս։

— Շիտակը կը զարմանամ, չկռահե՞ցիր։

— Իրաւ որ բան մըն ալ չկռահեցի։

— Բացէ ի բաց խօսինք ամէն բան, խնդրեմ, անանկ երկար բարակ ձեւակերպութիւններ պէտք չէ։

— Իմ ուզածս ալ աս է, ի՞նչ, կատակերգութի՞ւն պիտի ներկայացնենք։

— Կոմս Շանթօսէի տանը մէջ Վիտոքի եւ իր կնոջը դէմը ելլելէս ի վեր հանգիստ քուն մը քնացած չունիմ։

— Ինչո՞ւ։

— Ինչո՞ւ մի, զարմանալի բան, տակաւին կը հարցնե՞ս ... ինչու պիտի ըլլայ, անոր համար որ վախը սիրտէս ներս մտաւ մէյ մը։

— Ինծի նայէ, քոյրիկ, ես քեզի բան մը ըսե՞մ, մէյ մըն ալ աստանկ պարապ խօսքեր մի ըներ իմ դէմս, հասկցա՞ր, վախնալը ի՞նչ է։ Ինչէ՞ն կը վախնաս, հասկընանք։

— Կը կարծե՞ս որ Վիտոք քեզի չճանչցաւ։

— Բնաւ չեմ կասկածիր որ ճանչցաւ, բայց ատկէ ի՞նչ կ'ելլէ։

— Ուրեմն կնիկն ալ զիս ճանչցաւ եւ իր նախկին սենեկապանուհին՝ Ֆրանսին Պօրօնը ըլլալս հասկցաւ։

— Թող երթայ հասկնայ, հիմա ելլեմ կօշի՞կ փոխեմ ատոր համար։ Ո՞վ կարեւորութիւն կուտայ աստանկ բաներու։

— Զարմանալի մարդ ես, եղբայր, ինտո՞ր կարեւորութիւն չտալ երբ ...

— Երբը մերը չկայ ... ինչ որ ձեռքերնուն կուգայ թող ընեն ... պատրաստ եմ ... դուն ալ վախնալու բնաւ բան չունիս, հասկցա՞ր ...։ Ո՞վ կը համարձակի դէմերնիս ելլել ... թող ելլեն մէյ մը եւ ճակատնին չափեմ։ Ինքզինքնիս պաշտպանելու չափ դէնք չունի՞նք կը կարծես։ Ռօշ – Պէռնար դերդաստանին ինքնութեան թուղթերը, Կայէթան մարքիզին ծննդեան վկայագիրը քովս չե՞ն։ Միթէ ես չե՞մ այդ ազնուական դերդաստանին վերջին շառաւիղը։ Ո՞վ կրնայ հակառակը պնդել ... ո՞վ կրնայ հակառակը հաստատել ...։ Իրաւ, պարոն Վիտոք ըսուածը վարպետորդի մարդ է, եւ զինքը շատ կը սիրեմ ու կը յարգեմ իր ճարպիկութեան ու իր խելացութեան համար, բայց, գիտցած եղիր որ անիկա այնքան ապուշ չէ որ ելլէ աստանկ վտանգաւոր խնդիրի մը մէջ խօթէ քիթը։

Ենթադրենք թէ Վիտոք տեղւոյն վրայ հարցաքննութիւն մը կատարելու համար մինչեւ Ամերիկա երթալը աչքը առնէ, ի՞նչ պիտի իմանայ հոնկէ ... պիտի իմանայ թէ Ռօշ – Պէրնար ընտանիքը 1804ին Անթիլեան կղզիներուն մէջ տեղի ունեցած երկրաշարժին զոհ գացած է, թէ միայն Կայէթան մարքիզն ու իր քոյրը ղերծ մնացած են աղէտէն, այս չէ՞ ըլլալիքը ... է, ատկէ ի՞նչ կ'ելլէ ... տեղւոյն իշխանութիւնը ատանկ տեղեկագիր մը պատրաստած չէ՞ր արդէն Վիտոք ըսած մարդը պէտք է որ ապուշ մը եղած ըլլայ որ ատանկ պաշտօնական տեղեկագիրէ մը ետքը ելլէ մեզի վնասակար դառնալու փորձեր ընէ։ Նկատի առէ՞ր, անցեալ օր իրարու դէմ ելլելնուս ի վեր ալ մէյ մըն ալ մէջտեղը չելաւ ...։

Իմ մարդոցս տուած տեղեկութեան նայելով՝ որեւէ քայլ առած չէ մեզի դէմ։ Կ'երեւի թէ ինքն ալ զիս Արիսթօն կարծելով սխալած ըլլալը հասկցաւ։ Իրաւունք ունի մարդուկը։ Ինծի հետ կռուիլը, ինծի դէմ գլուխ բռնելը գիտե՞ս ինչի կը նմանի, հողէ պտուկին եւ երկաթէ կաթսային իրարու զարնուելուն ...։ Լաֆօնթէնին ըսածին պէս՝ հողէ պտուկը փշուր փշուր կ'ըլլայ, մինչդեռ երկաթէ կաթսան, իր տեղը կը կենայ ...։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Բարկէն Շաքարեան եւ զաւակները, Շաքարեան եւ Մարգուան – լեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի (Մայիս 14) Փոմոնի Ս. Գրի– գոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, Մարսէյլ։

ԱԿՆՈՒՀԻ ՇԱՔԱՐԵԱՆԻ (ծնեալ Մար – գուանլեան) մահուան քառասունքին առ – թիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Աշխէն Գաղարեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա) քսան տոլար կը նուիրեն իրենց հօրաքրոջ՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Մարսէյլէն Օսկեան ընտանիքը 50 ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Թանգարանին Այրի Տիկին Ազնիւ Գաղազեանի մահուան առ – թիւ, փոխան ծաղկեպսակի։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՅԻՍ 13, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ, ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻՆ Սալ տը ժիւսթիս *սրահին մէջ*

Մէթրօ Մէրի տ'Իսի

կը դասախօսէ՝

ՏՈՔԹ. ՌՈՊԵՐ ՃԵՊԵՃԵԱՆ

Հայ բժշկութեան պատմութիւնը, հայ– արար բժշկական դպրոցներու կապերը

(Լուսապատկերներ)

Կազմակերպուած Իսիի Հայ Աւետարա– նական համայնքին եւ Երիտասարդաց երկսեռ Միութեան կողմէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի հոգեհանգստեան տօնին առթիւ ժամերգութիւն եւ պատարագ։ Կը պա – տարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգ – նատիոսեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկ. Կարօ Երանեան իր ապաքինման առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բո – լոր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, ո– րոնք իրենց այցելութիւններով մխիթա – րեցին եւ քաջալերեցին զինքը երբ հիւան– դանոցն էր։

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մար – սէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հայրենակից Պ. Մարտիրոս Թորիկեանէ իր կնոջ՝ հանգուցեալ Վար– դեր Թորիկեանի *(ծնեալ Պարոնեան) մահ– ուան քառասունքին առթիւ 40 ֆրանք։ Նոյն տխուր առթիւ Պ. Թորիկեան 30 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։*

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Շարվիլօյի (Ի – զէռ) Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատրան մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհան – գստեան պաշտօն կը կատարուի, ի յիշա– տակ Ապրիլեան նահատակներուն։ Կը պատարագէ Սէնթ Էթիէնի հոգեւոր հովիւ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ։

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 ֆր.)

Կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières

Tél. : 733-11-00

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

50էն 60 *տարեկան հայ կին մը որ տնա– կան գործերով զբաղի տարեց այր մար– դու մը, քիչ մը տկար։ Բնակութիւն, ճաշ եւ վարձատրութիւն։ Դիմել «Յա – ռաջ»ի։*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ

ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՔԵՐՄԷՍ - ՎԱՃԱՌՔ

Ի նպաստ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ։

Առաջնորդարանին բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ։

Մայիս 20, Շաբաթ, ժամը 14էն 20

Մայիս 21, Կիրակի, ժամը 12էն 20

Ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մըր – ցումներ, ճոխ պիւֆէ։

Մանուկներու յատուկ ֆիլմ, Կիրակի ժամը 15էն սկսեալ։

Վաճառքի դրուած են հագուստեղէններ եւ զանազան օգտակար առարկաներ։

... Քաջալերել արենոյշներու այս ձեռ– նարկը... կը նշանակէ կատարել հանրա – նուէր ծառայութիւն մը։

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 13, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ընկերակցութեամբ Մարսէյլի Օփերայի նուագախումբի լաւագոյն նուագածունե – րու եւ ղեկավարութեան տակ՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մեներգներ.— Շ. Պէնկեան, Ա. Ատոմ– եան, Ս. Նիկողոսեան, Կ. Լիօզիւ, Մ. Պօ– ղոսեան, Ռ. Մարթայեան, Մ. Հանիոթիս։

Տոմսերու համար դիմել Կապ. Խաչի Մարսէյլի անդամուհիներուն եւ Ա. Շե– խիկեան, 1, Պուլվ. տ'Աթէն, *Քէօսէեան*, 2 Րիու Պէրնար տիւ Պուա, *Արզուման – եան*, 1, Փլաս Քափիւսին, *Նազարեան* 37, Րիւ տէ Տօմինիքէն, *Պաղտասարեան*, 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ, *Ս. Սարգսեան* 340 Շըմէն տը Սէն – Ժիւլիէն։

ՄՈՒՏՔ, 5, 15 ԵՒ 20 ՖՐ.

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական

Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի։ Հաւաքուիլ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս *սըր – ճարանին առջեւ։*

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, անցնե – լով՝ Կրեյ, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրան – սուա, Սէն – Տիզիէ (ճաշ), Թուլ,, ՆԱՆ– ՍԻ (կայք) եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամօ – նէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը։ Արագ պտոյտ Սթրազ – պուրկի մէջ։

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհ– լի կամուրջէն, իրիկուան ճաշ եւ այցելու– թիւն՝ ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, հիանալի ջեր – մուկը, քազինօն։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Մայիս 15), մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուշկին եւ այցելութիւն Դանուբի աղբիւրին։ Ա– պա, ժամանում Հիմլըռայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւլութզը, Էփինալ, Վիթէլ (կենալով), Քոնթրէքսէ– վիլ, եւն. եւն. մինչեւ Վէնսէն։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 119 ՖՐ.

(Թիւրիմացութեան հետեւանքով ըս – կիզբը տարբեր գին մը տրուած էր։ Կը հաստատուի որ գինը 119 ֆր. է, նուազա– գոյն գին մը նման հրաշալի պտոյտի մը համար)։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. Ինքնութեան Թուղթ։ Օտարներու համար՝ անցագիր (փասը – փօռ)։ *Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 ֆր. կանխավճար չկայ, նը– կատի չառնուիր։*

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ ե – րեկոյ։

Այս «Ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ – 13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւն – ներով։

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեա – նի, 878 – 27 – 35 *եւ Տիկին Ա. Ուզուն – եանի* 254 – 17 – 74 ։

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք ։

Օթօքարը կը մեկնի Սֆուար Մօնթօլօ – նէն *ժամը ճիշդ* 7·45*ին* ։

Ի ՆՊԱՍՏ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Կազմակերպած է

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆ

որ Պաշտամունքով տեղի կ'ունենայ Պէն– տեկոստէին, Երկուշաբթի Մայիս 15, *ժամը 15էն սկսեալ* 28 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի, Մեթրօ Մեռի տ'Իսի *կամ օթոպիւս* 190, *իջնել* Փլաս Քենըտի ։

ՃՈԽ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՎԱՅԵԼՔ

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուր – բաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաք – տեղին (Րիւ Վօլթէռ), Ֆուայէ տէ Վիէօ Թրավայէօր ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ա. Ահարոն– եան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բո – լոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարե – ւոր է ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր– եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հը– րաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Րընժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20– ին, դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ կրօնական ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շա – բաթ ժամը 21ին։ Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 15·30էն 20

ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ 88, Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Երգ՝ Օր. Ալիս Շամիրեան *եւ* Պ. Սահակ Տէրոյեան

Արտասանութիւն Օր. Օր Էլիզ Եղիկեան, Ս. Թիւթէլեան, Վերգինէ Նազարեան եւ Պ. Վ. Նազարեան ։

Հայկական պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի ։

Տոմսերու համար դիմել.—

Վ. Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը

Ց. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսին

Մ. Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի

Պ. Նազարեան, 60 Րիւ Տը լա Փալիւ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը ։

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ սալիկա – կարգ ներկեր ։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք *— ծածկոցներ. —*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

Le Numéro : 0,30 Fr.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 12 MAI 1967

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10909 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.909

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Մինչ Փարիզ ինքնագոհ անտարբերութեան անձնատուր՝ քանի մը տարիէ ի վեր մոռացութեան տուած է Վասպուրականի պատմական դիւցազնամարտը, անդին Մարսիլիոյ հայրենակիցները հաւատարմութեամբ ու արդար հպարտութեամբ կ'ոգեկոչեն զայն ամէն տարի :

Վասպուրականցիներու հին սերունդը կը նօսրանայ տարիներու հոլովումով : Վերապրողները սկսած են յոգնութեան նշաններ ցոյց տալ : Նոր սերունդին պարտականութիւնն է շարունակել երէցներու աւանդութիւնը՝ երախտագիտութեամբ ու գուրգուրանքով :

Տարօն ու Վասպուրական՝ իբրեւ օրրան հայ յեղափոխութեան՝ աչքի փուշն էին օսմանեան կառավարութեան, Աբտիւլ Համիտի օրերէն սկսեալ :

Համիտէ հեծելազունդերը այդ շրջաններին մէջ կը գործէին, անհուսարասփի տակ պահելով հայ խաղաղ բնակչութիւնը :

Սասունի 1894ի եւ 1904ի շարժումները արեան մէջ խեղդուած էին : Տարօնցին քաջարար կուրծք էր տուած գերակշիռ ուժերու դաւադիր յարձակումներուն :

1908ի Սահմանադրութենէն վերջ Հայութիւնը զարթօնքի շրջան մը կ'ապրէր ամէն կողմ : Վասպուրականի երիտասարդութիւնը Թուրք կուտար իր հայրենասիրական զգացումներուն :

Վանը իր հոծ Հայութեամբ իսկական Հայաստան կը դառնար՝ լայն ինքնավարութեամբ՝ ըստ 1914 Յունուար 26 / Փետրուար 8ի բարենորոգումներու ծրագրին :

Նորվեկիացի Հոֆ իբրեւ մարզպան պաշտօնապէս մուտք կը գործէր Վան, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ :

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը մութին մէջ դարանակալ կը սպասէր եւ Հայերը բնաջնջելու դիւային ծրագիրը կ'որոճար :

Բարենորոգումներու նոր ծրագիրը ըստորագրած էր երաշխաւոր մեծ պետութեանց — մասնաւորապէս Ռուսիոյ ճընշումին տակ, մտադրելով քուրքի կոտրի վերածել զայն առաջին առթիւ :

1914ի պատերազմը օգնութեան հասաւ իրեն :

Հայաջինջ ծրագրի գործադրութեան սկսաւ Վանէն՝ փշրելու համար Հայութեան ողնայարը :

Արիւնռուշտ զինուորական մը իբրեւ կուսակալ ղրկուեցաւ Վան նպատակ ունենալով քաղաքէն հեռացնել երիտասարդութիւնը՝ զինուորագրելու պատրուակով : Ձերբակալել մտաւորականներն ու հանրային գործիչները՝ գլխատելու Հայութիւնը :

Իշխանն ու ընկերները դաւադրաբար սպաննել տուաւ Շատախի ճամբուն վրայ : Նենգութեամբ ձերբակալեց Ա. Վռամեանը :

Ծուղակը չինկաւ Արամը, որ կազմակերպեց Վանեցիներու դիմադրութիւնը 1915 Ապրիլէն մինչեւ Մայիսի սկիզբը, երբ Թուրքերը պարտուած խայտառակաբար փախան քաղաքէն, մինչ հայ կամաւորները յաղթականօրէն մուտք կը գործէին հերոսական քաղաքը, ռուսական բանակին հետ միասին :

Վանի Հայութիւնը չուզեց զոհ երթալ Թուրքերու ոճրագործ ծրագրին եւ զէնքին փարեցաւ՝ փրկելու համար իր կեանքին հետ նաեւ իր պատիւը :

Վանեցիին ընդվզումը անսպասելի էր Պոլսոյ նենգամիտ կառավարութեան համար :

Վասպուրականի հերոսամարտը պատրուակ ծառայեց Հրէշ Թալէաթին ու ըն–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՊՕՂՈՍ Զ. ԿԸ ՊԱՆԾԱՑՆԷ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը հիւրն էր Երեքշաբթի օր, Սրբազան Քահանայապետին : Ֆրանսական եւ իտալական մամուլը լայն տեղ կուտայ այս պատմական ողջագուրումին, «Ֆիկարօ» նոյնիսկ նկար մը հրատարակած է :

Ընդունելութեան ներկայ եղած են կարդինալ Թիսըրան, Կարդինալ Պէա, Կարդինալ Ջիքոննեանի, բազմաթիւ այլ բարձրաստիճան կրօնաւորներ եւ դիւանագիտական մարմինը, որոնց կարգին Լիբանանի դեսպանը :

Նախ Սիքստինեան մատրան մէջ է որ Պօղոս Զ. ընդունած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, ապա Պապը եւ Խորէն Ա. «Զարդասրահին» մէջ է որ ճառեր փոխանակած են : Հուսկ անձնական խօսակցութիւն մը ունեցած են Պապին մատենադարանը : Իր ճառին ընթացքին, Պօղոս Զ. ոգեկոչած է հայ ժողովուրդի քրիստոնեայ աւանդութիւնները եւ մեծարանքը յայտնած այն վկայութեան «զոր տառապանքի եւ արեան մէջ, Հայերը տուած են յանուն Քրիստոսի» Շարունակելով Պօղոս Զ. ըսած է.

— «Շատ երջանիկ եւ յուսալից դէպք մը կը նկատենք այցելութիւնը զոր ձեր Սրբութիւնը կ'ընէ մեզի եւ յուզումով կ'ոգեկոչենք դրդապատճառը : Ծիշդ հիմա նըշեցինք զայն. — Տիեզերական շարժումն է, ծնած Կաթողիկէ եկեղեցւոյ վերջին Ժողովէն, որ ներշնչեց ձեզի մեզ այցելել : Եւ այսպէս Քրիստոսի ուզած մէկ եկեղեցիի մէջ բոլոր քրիստոնեաներու վերամիացման մեծ հարցն է որ կրկին կուգայ մեր միջեւ, թող Աստուած կամենայ, որ յանգի այնքան բաղձալի լուծումին» :

Պօղոս Զ. կը ծանրանայ այն սիրալիր յարաբերութեանց վրայ զորս դարեր շարունակ Կիլիկիոյ թագաւորութիւնն ու իր Կաթողիկոսութիւնը պահած են Առաքելական Ս. Աթոռին հետ, ու կ'եզրակացնէ.

— «Այս յիշատակները մէկուն թէ միւսին համար թանկագին իրականութիւն մըն են : Հարուստ են միաժամանակ խոստումներով եւ դասերով :

«Նախ, հարուստ խոստումներով, վասնզի կը վերարծարծեն մեր սրտերուն մէջ փափաքն ու մաղթանքը որ մեր միջեւ, կայուն եւ տեւական կերպով վերահաստատուի երբ Աստուած ուզէ, ամբողջական հաղորդութիւն մը ապրուած սիրոյ եւ դաւանուած հաւատքին մէջ : Քրիստոսի կամքը ոչ միայն մեզի կը պարտադրէ վերհաստատել այդ կատարեալ հաղորդութիւնը, այլեւ պիտի համարձակինք ըսել, Ս. Հաղորդութիւնը զոր միասին կը կատարենք այդ կը պահանջէ մեզմէ : Ս. Պօղոս մեզ կ'ըսէ.— «Բաժակը զոր կ'օրհնենք Քրիստոսի արեան հաղորդութիւնը չէ՞ : Հա՞ցը, հաղորդութիւնը չէ Քրիստոսի մարմնոյն : Քանի որ մէկ հաց կայ, բոլորս միասին մէկ մարմին կը կազմենք միայն : Ուրեմն ի՛նչպէս մեր բոլոր ճիգերը ի գործ չդնենք հեռացնելու համար խոչընդոտները, լուծելու տարակարծութիւնները որո՛նք արգելք կը հանդիսանան տակաւին որ մեր պաշտամունքի արարողութիւնը ըլլայ համապաշտամունքի արարողութիւն մը :

«Այս յիշատակները, նաեւ դաս մըն են, վասնզի պէտք է մեզի ուսուցանեն եւ մեզի օգնեն որպէսզի խուսափինք այն ամէն ինչէն որ անցեալին պատճառ եղաւ որ նըպատակին չհասնին : Վատիկանի վերջին Ժողովը թանկագին սահմանում մը տուաւ տիեզերականութեան վրայ իր հրովարտակին մէջ. — «Վերահաստատելու կամ պահելու համար հաղորդութիւնը կամ միութիւնը, ոչ մէկ բան պէտք է պարտադրել որ անհրաժեշտ չըլլայ : Անհրաժեշտը սէրն է, հաւատքի ինքնութիւնն է, ենթարկումն է այն կենսական կարգին զոր Քրիստոս ուզեց իր Եկեղեցիին համար : Ոգին որ մեզ շարժման մէջ դրաւ, մէկը դէպի միւսը, պիտի գիտնայ իր վախճանին հասցնել գործը որ սկսած է եթէ մեր մշտական աղօթքը մեզի աջակցի եւ հլու պահէ իր ներշնչումներուն : Այսպէս է մեր սպասումը, այսպէս է մեր յոյսը այս օրը երբ Տէրը Մեզի կուտայ ձեզ ընդունելու պատեհութիւնը, առաջին անգամ ըլլալով» :

Յիշենք որ նախապէս Սիքստինեան մատրան մէջ, Պապը եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը նախագահած էին տիեզերական արարողութեան մը, որ կը մատուցուէր լատին եւ հայկական ծէսերով :

Նախապէս խօսք առնելով, Խորէն կա–

կերներուն՝ փութացնելու համար զործադրութիւնը ցեղասպանութեան, որուն սկզբունքը քուէարկուած էր 1912ին Իթթիհատի Սելանիկի համագումարին մէջ :

«Ապրիլ 24»ը արդարացնելու համար Վանի ապստամբութիւնը կը մատնանշէին :

Պատմաբան Ահմէտ Րէֆիք իր ծանօթ գրքոյկին մէջ կը գրէ.

«... Վերջապէս Հայերուն Վանի մէջ կազմակերպած ջարդը, զինուորական գործողութեանց արգելք ըլլալը կարեւոր պատեհութիւն մը ստեղծեցին իթթիհատականներուն՝ իրենց ազգային նպատակները գործադրելու համար : Արդար եւ իր ուժին վստահ կառավարութիւն մը նման պարագայի մը մէկ բան պէտք է ընէր, — պատժել անոնք, որոնք կառավարութեան դէմ ապստամբելը փաստելով կ'ապացուցուէր : Սակայն Իթթիհատականները ուզեցին բնաջնջել Հայերը եւ այդ ձեւով մէջտեղէն վերցնել «վեց նահանգներ»ու խնդիրը» : (էջ 23) :

Թուրք հեղինակը նոյն էջին վրայ կը խոստովանի, որ «պատերազմի սկիզբը Պոլսէն բազմաթիւ չէթէներ ղրկուեցան Անատոլու : Ասոնք բանտէն արձակուած ոճրագործներէ եւ գողերէ կը բաղկանային : Պատերազմական Նախարարութեան հրապարակին վրայ շաբաթ մը մարզանքի հետեւելէ ետք Թէշքիլաթը Մախսուսէի միջոցաւ Կովկասի սահմանագլուխը կը ղրկուէին : Հայկական Եղեռնին մէջ ամէնէն մեծ ոճիրները այս չէթէները գործեցին» :

Յետոյ արձագանգ հանդիսանալով տարածուած սուտ զրոյցներու, կը գրէ թէ «Հայերը Ռուսերուն միացած Վան քաղաքին վրայ յարձակած են : Նոյնիսկ Հայերու այս շարժումները Ռուսերու զնահատութեան արժանացած են : Սազանոֆ իր պաշտօնական յայտարարութեան մէջ գովեստով արտայայտած է Վանի վրայ յարձակող Հայերու նիզին ու քաջութեանց մասին» :

Ու կ'ափսոսայ վիճակին վրայ Պրուսայի, Անգարայի, Էսկիշէհիրի եւ Գոնիայի նահանգներու Հայերուն, որոնք բոլորովին անմեղ ըլլալով եւ ո՛չ մէկ ոճիր գործած ըլլալով հանդերձ տարագրութեան դժբախտութեանց ենթարկուած են :

Վանի հերոսամարտը Հայուն ազատ ու անկախ ապրելու անդրդուելի կամքին գեղագոյն դրսեւորումը կը կազմէ :

Ցիտունքերկուերորդ տարեդարձին առթիւ յարգանքով կը խոնարհինք յիշատակին առջեւ այն բոլոր հերոսներուն, որոնք զէն ի ձեռին նահատակուեցան, յանուն հայրենիքի ազատութեան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Ի՞ՆՉ ՁԵՌԱԳԻՐ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ աճուրդի մը առթիւ նորէն կը խօսուի Հայկ. ձեռագիրներու մասին : Ճշդենք որ Ուրբաթ օր ժամը 2ին, մեթր Պլաշի կողմէ, Վերսայլի մէջ (5 Րիւ Ռամօ) աճուրդով ծախուող հաւաքածոյի մը մէջ կայ մէկ հայկական ձեռագիր, որ հետեւեալն է.—

Աւետարան, փոքրադիր, գրուած թուղթի վրայ, Հայոց թուական 1109ին, այսինքն փրկչական թուական 1660ին :

Յօշ, որ է Ասպահան ի գիւղին Մարունա ընդհովանեաւ Ս. Մինասի, ի հայրապետութեան Ս. Էջմիածնի, Տեառն Յակոբայ Կաթողիկոսի եւ յառաջնորդութեան նոր Երեւանի Սահակ արհի եպիսկոպոսի, եւ ի թագաւորութեան այլասեռից փոքրիկ Շահապասին :

Կը պարունակէ երեք մանրանկարներ, Մարկոս, Ղուկաս եւ Յովհաննէս Աւետարանիչներու (կը պակսի Մատթէոսի մանրանկարը, կը պակսի նաեւ գրքի տիտղոսը : Զարդարուած բազմաթիւ անլիմինուներով (լուսանցքի զարդանկարներ՝ գունաւոր) վերջաւորութեան՝ Եւ թագի խորաններ՝ զոյգ էջի վրայ :

Յիշատակարանը շատ երկար է, գրիչն է՝ «անարժան եւ տխմար Յակոբ» :

Աւարտած է 20 Մայիս, 1660ին կազմը՝ տախտակէ՝ բոլորովին ջարդուած եւ քայքայուած է :

Թուղթը աղտոտած է :

Գրել տուողն է Գրիգոր ի յիշատակ իր հարազատներուն :

Թողիկոս փառք տուած էր Աստուծոյ այն ուրախութեան համար զոր իրեն կը պարգեւէր «օրհնեալ պահը» այս հանդիպման եւ կը մաղթէր որ Պապին ձեռնարկած աշխատանքը քրիստոնեաները միացնելու յաջողութեամբ պսակուի :

Պապը ֆրանսերէն արտասանած էր իր ճառը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՅԻՍ 17ԻՆ գործադուլին առթիւ, երկաթուղին 36 ժամ պիտի չբանի փոխանակ 24ի : Գործադուլը կը սկսի Մայիս 16 ժամը 20ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 18 ժամը 6 : Սենտիքաները որոշեցին նաեւ ցոյց մը կազմակերպել Պասթիյէն Ռեփիւպլիք, բայց Բանուորական Ուժը (ՖՕ, ընկերվարական) պիտի չմասնակցի :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն Անդրէաս Փափանտրէու ամբաստանուած է «բարձր դաւաճանութեան» համար մինչ հայրը հսկողութեան տակ է իր վիլլային մէջ :

ԹԵՔՍԱՍԻ հարուստ մը որ տարիներու ընթացքին մեծ նկարիչներու պաստառներու հաւաքածոյ մը կազմած էր, տրտմութիւն մը առթիւ իմացաւ որ ունեցած 58 պաստառներուն 44 հատը կեղծ են : Իրեն ծախողը եղած է Փարիզցի մը :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ 25 «յափշտակող դրամատէրներու» ինչքերն ու խանութները գրաւուած են : Ալ Պաաս կը գրէ.— «Բոլորն ալ մատ ունեցած են սիոնական աշխարհակալ այն վերջին դաւին մէջ յեղափոխութեան դէմ» :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ կազմուեցաւ նոր դահլիճը : Հանրապետութեան նախագահ Արէֆ, ինք ստանձնեց նաեւ վարչապետի պաշտօնը : Նոր կառավարութիւնը ունի չորս փոխ - վարչապետ, որոնցմէ մէկը՝ Քիւրտ : Իրաք, հանրապետութիւն ըլլալէն ի վեր (1958), առաջին անգամն է որ յանձին նոյն անձին կ'ունենայ իր նախագահն ու վարչապետը : Քիւրտ փոխ - վարչապետը պիտի վերաշինէ երկրին հիւսիսը :

ՄԵՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ Է ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Վասպուրականի հայ ժողովուրդը, 52 տարի առաջ այս օրերուն, դիմեց զինուած ինքնապաշտպանութեան, եւ կարողացաւ փրկուիլ Թուրքիոյ ծրագրած ըսպանդից ու կործանարար տեղահանութիւնից :

Նրա մղած զինապայքարը դերազանցօրէն ժողովրդական էր եւ հայ յեղափոխական: Քանզի իր հարազատ ծոցից ծընած, ժողովրդական յեղափոխական շունչով եւ ոգիով տոգորուած նրա զաւակները, երբ զգացին Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութեան դալը, բնաջնջելու նրա հակամարդկային վճիռը, ապա փարեցին բազկի եւ զէնքի ուժին, փարեցին ողջ վճռականութեամբ՝ սառն բանականութեան անսասան կամքով :

Այս մարզի վրայ Վասպուրականցին գոյամարտի չորս գլխաւոր յենարաններ ունեցաւ՝ զինուորապէս կազմակերպուած պետական ուժերի դէմ, — Այգեստան, Վան – Քաղաքամէջ, Փեսանդաշտ եւ Շատախի Թաղ գիւղաքաղաքում :

Ասիական բռնակալութեան արժանաւոր ներկայացուցիչ Թուրք կառավարութիւնը իր կանոնաւոր զինուորական ուժերով, իր չէթէական խմբերով, քրտական աշիրէթներով ու ցեղերով միասին պարտադրական շրջապատման ենթարկեց մեր ինքնապաշտպանութեան չորս գօտիները, կտրեց նրանց միմեանց հետ ունեցած յարաբերութեան միջոցները, յուսալով այդ կերպ խլաքանչիւրի հետ զատ զատ իր արիւնոտ հաշիւը մաքրել ...

Պոլսոյ կեդրոնական կառավարութեան հրահանգով Վանի կուսակալ Ճէվտէթը ստանձնեց ի կատար ածել արիւնոտ ծրագիրը, անհարեկիչ դաւադրութեամբ եւ զինուորական պատժիչ միջոցներով :

Հայոց Ձորի Հիրճ գիւղում խարդաւանանքով սպաննուեցան ռազմիկ Իշխան եւ երեք զինակից կորիւնները՝ Խանեան Վահան, Քոթոթ Պօղոս եւ Միհրան Տէր-Մարգարեան :

Սոյն եղեռնի յաջորդ օրը կուսակալը իր առձնական բնակարանում վար դրաւ երեսփոխան Ա. Վռամեանին եւ նոյն երեկոյ շոգեմակոյկով ուղարկեց դէպի Բաղէշ, այն տեղից դէպի սայոյգ մահը, — Բաթմանայ Գետի կամուրջին :

Այս երկու ակտերը եղան արիւնոտ Ս. — Հազանդ Վասպուրականի Հայութեան համար :

Երկու օր ետք նահանգային զինուած ուժերը գործի անցան արդիահարուած կանոնաւոր զէնքերով, Թնդանօթներով, հրասանդերով, շրափնէլ արձակող հրանօթներով, անսահմանափակ ռազմամթերքի քանակով միասին : Շրջաններում գործի անցան քրտական զինուած աշիրէթական միաւորներ ու ցեղախումբերը համաձայն կուսակալի եւ զաւառապետների հրահանգներին :

Ահա վերոյիշեալ ուժի դիմաց զէն ի ձեռին պայքարի դուրս եկաւ Վասպուրականի մարտական սերունդը, հողերանօրէն հաշտուած մահուան գաղափարի հետ, կանգնած գիտակցական ինքնազոհման ուղիի վրայ՝ հարուածին պատասխանելու անդարձ որոշումով : Ամէն սրբութիւններից վեր դասելով իր ազգային գոյութիւնը եւ պատիւը :

Թշնամու դէմ չափուելու նրա զինական միջոցներով թէեւ սահմանափակ, բայց ցուցահանեց հնարամտութեան ինքնագործունէութիւն, կուռ ինքնապաշտպանութեան տակտիկ եւ կարգապահ կազմակերպուածութիւն : Սոյն պարագաները ահա թերեւս տասնապատկեցին զէնքի իր պաշարը :

Այս վայրերում ճշդութեան մօտիկ հաշուով մեր զինական միջոցները այս պատկերը ունէին.—

Այգեստան.— 200 հրացան, 500 մաւզէր եւ այլ տարճանակներ 150·000 փամփուշտներով :

Քաղաքամէջ.— 100 հրացան, 90 մաւզէր եւ այլ տարճանակներ 60·000 փամփուշտներով :

Փեսանդաշտ.— 150 հրացան, 70 մաւզէր եւ այլ տարճանակներ 50·000 փամփուշտներով :

Թաղ.— 120 հրացան, 120 մաւզէր եւ այլ տարճանակներ 50·000 փամփուշտներով :

Ցիշեալ բոլոր զէնքերը կռուողների անհատական սեփականութիւն էին 90 տոկոսից աւելին :

Զօրս դիմադրական վայրերը երեսուն օր դիմադրեցին յարձակող թշնամու բոլոր յարձակումներին, գրոհներին եւ մնացին աննուաճ, մնացին անթափանցելի կրակի գծի շրջանակին մէջ, որ կաղմում էր մի տեսակ մահուան պատուար: Թշնամին որքան դիմում էր յաճախակի հնարքների եւ բուռն գրոհների, պատելու մեր դիմադրական դիրքերը, համարեա մնում էր ապարդիւն, աւարտում՝ յարձակողների զոհերի դիակներով : Թրքական ուժերը, քիւրտ հրոսախմբեր, չէթէական խմբակները չկրցան ապահովել իրենց համար կարեւոր թափանցումներ մեր դիրքերից ներս, կամ խորտակել մեր դերակայութիւնը :

Սրա հակառակ՝ մեր կռւող ուժերը գործնականօրէն դարձան փորձ մարտընչողներ, աներկիւղ եւ աներեր հարուածողներ, ճշգրիտ նշանառուներ : Մեր մարտիկների ցուցահանած այս ընդունակութիւնները հարստացան կռիւ վարելու հնարամիտ նոր միջոցներով խրամներով, դիրքերի ամրութեանց կառուցումներով, ստորերկրեայ անցքերի միջոցով թշնամու դիրքերին հասնելով եւ խուճապահար փախուստի մատնելով : Վան մտած ռուս Զօր. Նիկոլաեւը, երբ զինուորականի հետաքրքրութեամբ շրջեց մեր կռւի դիրքերը այդ օրերին, մնաց զարմացած՝ մեծ նմանութիւն գտնելով Փորթ – Արթուրի ստորերկրեայ կռուի նկուղների հետ : Զօրավարը միշտ պնդում էր՝ «Զինուորական ամրութիւնների հետ ծանօթ մի անձնաւորութիւն՝ ձեզ ցուցմունքներ տըւած լինելու է » : Մեր կողմից եղած լուսաբանութիւններին կամ բացատրութիւններին պատասխանում էր շատ կտրուկ կերպով :

— Նի մօժետ բիյտ = չի կարող լինել, անպայման մասնագէտ եւ ծանօթ մարդիկ ունիք ...

Ահա այս տեսակէտից Վասպուրականի մարտագաւակներու մղած հերոսամարտը արձանագրած ունի իր ինքնապաշտպանութեան պատմութեան մէջ բազում դըրուագներ՝ թէ Այգեստան, թէ Քաղաք, թէ Փեսանդաշտ եւ թէ Շատախ, յանդգնութեան, կռուի հնարամտութեան յարձակման խիզախ անցքեր, որոնք յատուկ են մի ժողովրդի, որ վճռած է պատուաւոր մահուամբ վճարել իր կեանքը թշնամուն :

Այդպիսիք են Համուդ Աղի Գշլայի հրկիզումը երբ հայ կռուողները ստորերկրեայ ճամբաներով հասան զօրանոցի տակ եւ ռումբի պայթիւնով հրկիզեցին շէնքը : Հրկիզում՝ Վանի նահանգային մեծ զինապահեստին իր ողջ պարունակութեամբ : Կռուի առաջին իսկ գիշերը՝ մի քանի ժամուայ ընթացքին՝ մոխրակոյտի վերածուեցան կուսակալութեան Դատական շէնքը, Բանկ Օթոման, Հանրային Պարտուց Վարչութիւնը, Ռէժին, Պետական Վարժապետանոցը եւ ուրիշ հաստատութիւններ :

Հայ կռուողների հետ համընթաց իր քրտնաջան աշխատութիւնը բերում է հայ ժողովուրդը իր բոլոր դասակարգերով, մշակ, հողագործ, արհեստաւոր, ուսուցիչ եւ մտաւորական :

Հիացմունքի արժանի են պատանի սերունդի անվախ սխրագործութիւնները սուրհանդակային սպասարկութեանց մէջ, որոնք այծեամի արագավազութեամբ դիրքէ դիրք տանում էին հրահանգներ եւ բերում՝ զրոյցներ կեդրոնի համար ...

Հայ կինը նոյնպէս անմասն չէր այս բոլոր ճիգերին : Մղուած պայքարին բերում էր իր արժէքաւոր մասնակցութիւնը յատկապէս վիրաւորների խնամքի գործերի մէջ : Պատիւ է հայ իգական սեռի համար 12ամեայ Շատախցի Սրբուհին, որ կռուի վտանգաւոր բոպէին Զին. Մարմնի նամակըն է տանում հեռաւոր դիրքերի մէջ կռուողներին :

Ահա Վասպուրականի ինքնապաշտպանութեան եւ նրա փայլուն յաղթանակի արմատները, որոնք մարտական աւիշը ծծեցին հարազատ ժողովրդի ընդերքից եւ այն պսակեցին արժանի յաղթանակով :

Մայիս 3ին, 1915 թ., գարնանային առաւօտ, Վասպուրականը արժանացաւ մի փառատօնի, երբ Նրա զէնքի փարած զաւակները զրաւեցին Վանի պատմական Բերդը եւ Նրա կատարին բարձրացրին Ազատութեան եւ Անկախութեան առաջին Դրօշակը, — Քաղաքամէջի Զին. Մարմնի յատուկ դրօշը, որի մէկ երեսին տեսնում էր հայ մարտական կազմակերպութեան Զինանշանը, իսկ միւս երեսին կարմիր գոյնի մի խաչ, խորհրդանիշ մեր դարերի ապրած տուայտանքի ու անսասան հաւատքի :

Փառք մեր տեսած եւ ապրած այդ Փառատօնին :

Փառք եւ այն Փառատօնին, երբ Քաղաքամէջի հայ մարտիկներս զինավառ չքախմբերով Վանի Բերդի հիւսիսակողմ տարածուող դաշտում առաջին ըլլալով դիմաւորեցինք Հայկ. Կամաւորական Գնդին, Դրօյի բանակին :

Դրօն ի պատիւ կռւող եւ յաղթանակող Վանի ժողովրդին, հրամայեց մէկ վաշտին հրացանային համազարկով ողջունել :

Մենք մեր հերթին փոխադարձեցինք տասը հարուածեան մաուզէրների համազարկերով :

Ահա այս պահին Վանի Բերդից սկսեցին որոտալ մեր գրաւած վեց հրանօթները, երկուքին բերանը՝ դէպի դէպի Արեւելք, դէպի Այգեստան, դէպի Վարագայ բարձունքները : Երկուքին բերանը՝ դէպի Հարաւ, Հայոց Ձոր, Ռշտունիք : Երկուքին բերանը՝ դէպի արեւմուտք, Վանայ Ծովակը, դէպի Սիփան, դէպի Նեմրութայ Սարերը...

Որոտում էին մեր հրանօթները, աւետում Մեր Յաղթանակը, Հայ Կամաւորների մուտքը՝ պատմական Շամիրամակերտ, Վան եւ Այգեստան ...

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Պատմական դէպքեր կան, որոնց արժէքը, ժամանակի ընթացքին, աւելի ու աւելի կը շեշտուի եւ կշիռ կը ստանայ : Այդպիսի դէպքերէն է Վասպուրականի հերոսամարտը :

Վասպուրականի հերոսամարտի բացառիկ արժէքը անոր մէջ չէ միայն, որ Վասպուրականցին գերադասեց զէնքը ձեռքին մեռնիլ՝ պաշտպանելով իր կեանքըն ու սրբութիւնները, քան թէ անմըռունչ վիզ ծռել :

Բացառիկ արժէքը անոր մէջ չէ միայն, որ Վասպուրականցին ցոյց տուաւ բարձր գիտակցութիւն՝ մոռնալով ընդհանուր վտանգի առջեւ հատուածական ու կուսակցական բաժանումները եւ գործելով համերաշխ եւ անձնուէր քաջութեամբ : Նոյնը պատահեցաւ եւ Ուրֆայի ու Շապին Գարահիսարի մէջ եւ այլուր :

Ոչ ալ անոր մէջ էր՝ միայն, որ Վասպուրականի հերոսամարտը պսակուեցաւ յաջողութեամբ, մինչ միւս հերոսամարտերը ողբերգական վախճան ունեցան : Վասպուրականցին իր ազատութեան համար որքան պարտական է իր բարոյական եւ նիւթական կորովին, նոյնքան եւ առաւել եւս իր աշխարհագրական դիրքին : Եթէ քանի մը շաբաթ ուշանար ռուսական բանակը հայ կամաւորներու առաջնորդութեամբ, հաւանաբար Վասպուրականին ալ վիճակուէր նոյն ճակատագիրը, ինչ որ վիճակուեցաւ Շապին Գրահիսարին, Ուրֆային կամ Տարօնին :

Վասպուրականի հերոսամարտին բացառիկ տեղը Հայոց Պատմութեան մէջ անոր ազգային – քաղաքական արդիւնքին մէջ է. Վասպուրականի մէջ ստեղծուեցաւ հայ պետականութեան առաջին կորիզը յանձին Վանի ինքնավար նահանգապետութեան՝ Արամի գլխաւորութեամբ, որ տեսակ մը կրկնութիւնը եղաւ Ներսէս Աշտարակեցիի Հայկական Մարզի պատմութեան, 1828-ին, գրեթէ միեւնոյն արդիւնքով : Եւ ինչպէս Հայկական Մարզը, գաղափարականօրէն, մեծապէս ազդեց հայ քաղաքական մտքի զարգացման վրայ, ի վերջոյ, թթխմոր դառնալով իրենց ազատագրական շարժման, Վանի նահանգապետութիւնն ալ նախակարապետը հանդիսացաւ երեք տարի վերջը կազմուելիք Հայաստանի Հանրապետութեան : Խորհրդանշական չէ՞, որ ինքնավար Վասպուրականի գըլխաւոր դերակատարը՝ Արամ Մանուկեան նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան կառուցման գլխաւոր ճարտարապետը եղաւ :

Ինչպէս ճարտարապետական մեծ կոթողներու բովանդակ իմաստն ու գեղեցկութիւնը տեսանելի են որոշ հեռաւորութենէ, պատմական մեծագործութիւններու իմաստն ու մեծութիւնն ալ լիովին ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է ժամանակի որոշ տարածութիւն : Որքան ժամանակը անցնի, այնքան անոնց արժէքը կը բարձրանայ սերունդներու աչքին :

Այսօր, դէպքէն կէս դար անցած, Վասպուրականի հերոսամարտի վեհութիւնը աւելի տեսանելի է, անոր պատմական նշանակութիւնը աւելի բացայայտ : Վասպուրականի հերոսամարտը կը մնայ պատուական թուականներէն մէկը :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՓԱՌԱՀԵՂ ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Վանը զրաւուա՛ծ... Վասպուրականը նուաճուա՛ծ... Հայաստանի սիրտն ազատագրուած զինք տորող դարաւոր անարդ լուծէն ... Արհաւիրքներու եւ աւերումներու մէջէն վերածնող Հայրենիքին առաջին լուսապայծառ ժպիտն է, եւ բացուած ու երկնուած արշալոյսին ազնախորշ նախաշառափը, զոր հեռագիրը կ'աւետաբերէ մեզի ...

Ողջոյն քեզ, Վան, ո՛վ Մայր – Ոստան Հայ Աշխարհին, ողջոյն քեզ, ու համբոյր, համբոյր քու Ծովակիդ ազու ափերուն, քու այգեստանիդ արգաւանդ կողերուն, քու Աղթամարիդ եղերական ժայռերուն :

Բովանդակ Հայութիւնն երանութեան արցունքներ կուլայ այսօր քեզի համար, Վան, ով անառիկ ու անվկանդ միջնաբերդ մեր ազգային ինքնապաշտպանութեան, ով խորհրդաւոր ու նախասահմանեալ հայաքաղաք, որ ցեղին կենսական ներուժութիւններուն տաճարակիրն հանդիսացար, անոր ազգային սրբութիւններուն աւանդապահը, անոր մթագնած գիտակցութեան փարոսը, անոր հայրենասիրական զարթնումին կոչնակը, անոր ազատախնդիր մաքառումին ռահվիրան...

Քու հսկաներուդ երազն է, Վան, որ ահա կ'իրականանայ. քեզմով տարփողուած խէժալն է որ կը յաղթանակէ, քու ծոցիդ մէջ ու ճամբաներուդ երկայնքը թափուած դիւցազնական արիւններն են որ կը բեղմնաւորուին, ով խոշտանգուած այլ անընկճելի սիրտ Հայաստանի ...

Ողջոյն քեզ, Վան, ողջոյն քու հերոսնահատակներուդ, որոնք Հայ Ոււխտին ուրուաթափօրը կը պարզեն հիմա մեր խռովուած մտածումներուն ... Ձիւրար չնորհաւորել առաջ՝ ծունկի գանք, եղբայրներ, վանդի Խանասորէն խուժող յաղթական ռազմիկներուն հետ մեր անմահ մեռելներն ալ կը յառնեն Բարթողիմէոսի դերեզմանադաշտէն, — Աւետիսեանները,, Պետօները, Մարտիկները, ու անոնց կը միանան Վազգէնները, Սեպուհները, Ռափայէլները, Իշխանները, — եւ ամէնքը մէկ կը փութան ներկայ գտնուելու պսակմանը քսան տարուան մեր յեղափոխական մարտնչումին :

Ողջոյն քեզ, Վան, մայրական բիւրիցս օրհնեալ արգանդ, որ երկնեցիր ու ծնար որբացած Հայութեան նոր ժամանակներու հրաշալի հայրը, Հայրիկը, տառապակոծ Հայաստանի առաջին Բողոքարկուն, Հայկական Դատին Հիմնադիրը, Հայ Ազատութեան Մարգարէն ...

Ու Արծիւիդ հետ, Վան, անոր արծուիկներուն ալ յիշատակութեան օրն է այսօր, քու երախտաւոր զաւակներուդ, քու մտաւորական մեծ սերունդիդ աստուածացումին օրը ...

Վասպուրականը նուաճուած : Վանը գրաւուած ... 1915 Մայիսի 22ի Շաբաթ օրն անմոռանալի թուական մը պիտի մընայ մեր յիշողութիւններուն մէջ, բերելով Հայկական ազատագրութեան առաջին աւետիսը :

Թէեւ տրուած չըլլայ մեզի՝ տարագրութեան այս հանդրուանին վրայ՝ ամէնուն նայուածքին մէջ կարդալ յաղթական դէպքին խանդավառ ու ճառագայթող գիտակցութիւնը, թէեւ ոմանք կարծես անպատեհ դիպուածի մը համակերպելու բնորոշ արտայայտութեամբն ուշագրաւ դառնան՝ այս սխրալի առթիւ, սակայն եւ

Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ

ԱՆՍՈՎՈՐ ՄԱՐԴՈՑ ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՔԱՂԱՔԸ

(ՎԱՆ ԵՒ ՎԱՆԵՑԻՆ)

Կան անսովոր երեւոյթներ, որոնք ի–րենց յայտնութիւնը կը կատարեն քանի մը դարը անգամ մը ու իրենց ժամանակը կը կատարեն քանի մը դարը անգամ մը ու իրենց ժամանա–կաշրջանին վրայ կը դնեն անջնջելի դրոշմ մը, յաճախ անոր տալով իրենց անունն իսկ :

Գոյութիւն ունին նաեւ անսովոր քաղաքներ, օտարոտի բնակիչով, որոնք միշտ եռուն կեանքով լի՝ յառաջդիմութեան թէ ազգապահպանման ամէնէն առջեւոր դիրքերուն վրայ եւ փառօք մը դերը կը խաղան իրենց պատկանած երկրին պատմութեան մէջ :

Վան այս քաղաքներէն է : Վանեցիք...

Վան ոչ միայն Հայութեան պարգեւած է ու կը շարունակէ պարգեւել բարձրորակ մտաւորականներ, մեծարժէք գրագէտներ, անբասիր, բոլորանուէր ու առաքելատիպ հասարակական գործիչներ, բժշկապետներ, լրջախոհ լրագրողներ, այլ եւ կորովի ու լուսամիտ պատրիարքներ եւ պաշտամունքի հասած Կաթողիկոսներ :

Վան ա՛յս քաղաքներէն է :

Ու բան մըն ալ աւելի, որովհետեւ արտասովոր եղած է թէ՛ իր հասցուցած սերունդներով, թէ Հայոց Պատմութեան մէջ խաղացած բախտորոշ դերով :

Անսովոր մարդոց արտասովոր քաղաքն ըլլալով, ամէնէն շօշափելի ու ամէնէն անջնջելի ապացոյցը տուաւ ճիշդ 52 տարի առաջ, Հայոց Պատմութեան մռայլ հորիզոնին լուսափիւռ պատկերելով այդ կազմակերպուած ու ազդուլին ընդուն–ուած ինքնապաշտպանութեան՝ ընդդէմ միջնադարն իսկ ստուերի մէջ ձգող բարբարոսութեան եւ երկնելով փառքը յաղթանակին :

Յեղափոխական շարժումները՝ –Թուրքիոյ այլազան շրջաններուն մէջ՝ որպէս ծառացում Թրքական ջարդերուն դէմ, ինչպէս վերապրելու բնազդական գգացում, Վանի ղեկավարներուն ուշադրութենէն չէին վրիպած : Ու հոն, Վանայ Ծովուն գեղածիծաղ ափերուն հաստատուած քաղաքական առաջնորդութիւնը քաջ գիտակցութեամբ... ծառացած էր անցեալի դառն փորձառութեանց միակ դասը . — Փրկութիւնը կարելի էր միայն միութեամբ ու զէն ի ձեռին Հայութիւնը պաշտպանելով :

Այս գիտակցութեամբ ու առանց ամենադոյզն գեղեւումի կամ երկիւղի, խորտակուեցան սարկութեան շղթաները՝ նախ մտքերուն մէջ ու ապա՝ արի արանց հայկական բազուկներուն վրայէն : Ու Ջէվտէթի «24 ժամուան ընթացքին քար քարի վրայ պիտի չձգեմ Այգեստանէն ներս» սպառնալիքը ականջին, 7 Ապրիլ 1915ին, Թրքական թնդանօթներուն առաջին դարկին հետ իսկ, Վանեցին նախընտրեց մեռնիլ՝ սպաննելով կարելի եղածին չափ մեծ թիւով Թուրքեր, մեռնիլ՝ նահատակի դափնեպսակը ճակատին, քան մահուան գերանդիին յանձնուիլ ու մնալ անգերեզման :

Վանայ Իշխանին ու իր զինակից կորիւններուն սադայէլական սպանդը, ինչպէս նաեւ Թրքական Խորհրդարանի երեսփոխան Վռամեանի դաւադիր սպանութիւնը, Վասպուրականի բնակչութեան աչքերը բացին Թալէաթներու եւ Ջէվտէթներու գեհենադժան դիտաւորութեանց վրայ :

Ու, երբ, գլուխն անցած տասը հազար զինուորներու, թնդանօթներու, հրետանիի միաւորներու, ինչպէս նաեւ 15 տարեկան անչափահասներէն մինչեւ ութսուն տարեկան ծերուններուն ձեւացուցած խաժամուժին, Ջէվտէթ տուաւ Հայութեան բնաջնջման ազդանշանը, պատահեցաւ հրաշքն անսպասելի :

Հակառակ ժամանակին անբաւարարութեան, հակառակ թշնամիին թուական թէ սպառազինական ջախջախիչ գերակշռութեան, հակառակ արտաքին աշխարհէն դոյզն օգնութիւնն իսկ ստանալու յոյսին սատիճանական չիջումին, Վանեցին ինքնապաշտպանութեան դիրքերուն վրայ շարեց ութ հարիւր իր կարշնեղ մարտիկները, կազմակերպեց ինքնապաշտպանութեան շրջանները, ոստիկանութիւնը, դատարանը, հայթայթչ մարմինները, նամակատարութիւնը, մատակարարութիւնը, հետախոյզներու խումբերը եւ առողջապահական սպասարկութիւնները՝ անբասիր հոգածութեանը տակ Եղիշէի Տիկնայք Փափկասունք՝ յիշեցնող Վանեցի աննման հայ մայրերուն եւ հայ քոյրերուն : Ասոնց վրայ աւելցուց ամրաշէն միաւորները եւ նոյնիսկ նուագախումբը, խանդ ու կորով ներշնչելու համար հայ մարտիկներուն եւ օժանդակ միութեանց :

Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը, Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան եւ Սահմ. Ռամկավար կուսակցութիւնները, բովանդակ մտաւորականութիւնը եւ բոլոր հոսանքներուն հանրային գործիչները մէկտեղուեցան ինքնապաշտպանութեան գործին մէջ ու իրենց անմիջական հակահարուածով շշմեցուցին դժպհի դեհէնին ասպատակները եւ սանձ մը դրին անոնց արիւնի, աւերի, կողոպուտի ու բռնաբարման յայրատ մոլուցքին :

Թուրքը սասանեցաւ հայկական ժիր ու ներել չգիտցող բազուկներուն հարուածներուն տակ :

Վանի ինքնապաշտպանութեամբ նոր Հայութիւն մը ինքզինք կը յայտնաբերէր. — Հայութիւնը՝ որ հարուածին կը պատասխանէ լախտանման երկու հարուածով, Հայութիւնը՝ որ մէկ զոհին դէմ տասը կը հնձէր փաշուէր թշնամիին շարքերէն, Հայութիւնը՝ որ Վանեցիի յամառութեամբ ու աներեր խիզախութեամբ կամուրջ մը կը հաստատէր արմենական վսեմագոյն աւանդութեանց հետ, անգամ մը եւս «իմացեալ մահը» գերադասելով Թուլակամ ողջակիզման :

Հօդեթափ ըլլալ մերժող Վանեցին խորտակեց թշնամիին բոլոր գրոհները, ջախջախեց կանոնաւոր թէ պաշըպոզուք ուժերուն գեհենածպիտ յարձակումները, եւ, երեսնօրեայ անպատմելի սխրագործութիւններէ ետք, Շամիրամեան հինաւուրց բերդին վրայ բարձրացուց պանծալի դրօշակը հայկական յաղթանակին ու ազատութեան :

այնպէս մենք համոզուած ենք, թէ կատարուած մեր իրողութիւնն իր բարերար ու զգաստացուցիչ ազդեցութիւնը պիտի ունենայ Արտասահմանի Հայութեան վըրայ :

Հայ ազատագրութեան ապերասան ու աքանչելի թափին առջեւ՝ առեն է որ Արտասահմանն իր պարտադիր ու պատուաբեր դերին մէջ կը մտնէ : Հայ Կոփին ու Հայրենաշինութեան Կենսական Գործը մենէ կը պահանջեն մեր բոլոր կորովները, զոհաբերութիւններն ու բարեկամեցողութիւնները :

Հայկական ինքնատիրացման վճռական խոյանքին դէմ ամէնէն բրդաձեւ արգելքներն ալ պիտի հարթուին, եւ վերածնող Հայրենիքը պիտի չներէ մեզի՝ եթէ գիտցած չըլլանք մեր բոլորանուէր բաժինը բերել գերագոյն պատարագի սեղանին :

Վանը գրաւուած ... Վասպուրականը նուաճուած... Կեցիր, դարիպ ընկեր, ու գինովնանք միասին այս իրիկուն, վասն զի ալ մօտ է գերագոյն սփոփանքին օրը, ուր անցեալին ու ներկային բոլոր դառնութիւնները պիտի թաղենք ... Արեւուն տակ մենք ալ պիտի ունենանք տեղ մը, ուր հայ գեղեցկութիւնը պիտի ծաղկի անարգել, ուր հայ ազատ խօսքին ու ազատ մտածումին դէմ ոչ մէկ դաւանիւթ ձեռք պիտի կրնայ շարժել, ուր հայ հասարակական մթնոլորտը պիտի մաքրագործուի, ու հայ խղճմտանքը պիտի բիւրեղանայ, պի..ի ունենանք միջավայր մը, ուր ընկերական վատութիւնը, էնթրիկը, նենգութիւնը պիտի չյանդգնին մուտք գործել, որջանալ, յենարան ու զօրավիգ գտնել, ուր մատուցուած ծառայութիւնները, տարուած մաքառումները, կրուած տաժանքները, անխարդախ արժէքները, ապացուցուած անկրաւութիւնները պիտի ըլլան հեղինակութեան տիտղոսներն ու յարգանքի չափանիշները, պիտի ունենանք, վերջապէս, հայ քաղաքացիութեան հարազատ, ամուր ու անպիղծ կռուանը :

Ողջոյն քեզ, Վան, վսեմ վանկ, որ կը համադրես Հայաստանի վայրավատին զաւակներուն բոլոր իղձերն ու մաղթանքները, ողջոյն քեզի, ու քու զուլալ աղբիւրներէդ սա վայրկեանիս իրենց ծարաւն յագեցնող արծիւներուն, որոնք այն քան արիւններով երկնուած ազատագրութեան առաջին արշալոյսը ցաթեցուցին «Էգ» Սիփանից ու վեհափառ Վարագից կատարներէն ...:

1915 Յուլիս 15 ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԿՈՉ

(ՏԱՍՆՕՐԵԱՅ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ)
Ապրիլ 7 – Ապրիլ 16

« Պայքարը, զոր տասը օրէ ի վեր կը մղենք անարգ թշնամիին դէմ, մեր ազգային ազատագրութեան ամէնէն հոյակապ, ամէնէն նուիրական ու ամէնէն ժողովրդական պայքարն է : Թշնամին՝ դարանակալ եւ դաւադիր, ջարդարար ու բարբարոս, արիւնկզակ ու վայրենի, կ՚ուզէ վերջ դնել մեր գոյութեան՝ ազգային ու անհատական : Բայց մենք ուղեցինք կըռուիլ. կռուիլ մեր կեանքին համար, մեր պատուին համար, բռնաբարուած ու առեւանգուած մեր մայրերուն ու քոյրերուն համար, ամբողջ ազգի գոյութեան համար :

Մեր կռիւը վեց հարիւր տարուան բարբարոս ու ջարդարար կառավարութեան դէմն է : Մեր կռիւը ոճրագործ, մարդկային ու քաղաքակրթական բոլոր իրաւունքներուն թշնամի ճէվտէթներու դէմն է, որոնք, ծարաւի հայ արեան ու արցունքին՝ չիհատ քարոզեցին արտաքին թշնամիներուն դէմ, բայց սկսան ջարդել բոլոր քրիստոնեաները, կին թէ երեխայ, մանուկ թէ ծեր, երիտասարդ թէ անդամալոյծ :

Վասպուրականի Հայեր,

Տասը օր եղաւ, որ մենք կը պայքարինք մեր անհատական ու ազգային ճիգերով, պայքար մը, որ եզակի պիտի ըլլայ ոչ միայն հայ ազգային պատմութեան մէջ, այլ եւ համաշխարհ. պատերազմի այս օրերուն պիտի արժանանայ քաղաքակիրթ մարդկութեան ուշադրութեան :

Թող տեսնէ ամբողջ աշխարհը, թէ ինչպէս բուռ մը քաջեր, հայ ազգային ամենամեծ հերոսներ, անօրինակ խանդավառութեամբ կը մաքառին յանուն ամենամեծ եւ ամենաբարձր արդարութեան :

Վրէժի աստուածը թող սաւառնի մեր կտրիճներուն գլխուն վերեւ եւ թող խօսի բոլորիս մէջ հերոսներու դիւցազնական ոգին :

Տասը օր բոլորեցինք : Պատրաստուինք նոր յաղթութիւններու եւ նոր պայքարներու » :

ԶԻՆՈՒՈՐ. ՄԱՐՄԻՆ

Վան, 16 Ապրիլ, 1915

3 Մայիս 1915ին, 24 ժամուան ընթացքին, Վասպուրականի հայկական շրջաններուն մէջ քար քարի վրայ չձգել յոխորտացող Ջէվտէթը, ծունկերը ծեծելով, խուճապահար փախուստի ամօթալի ճամբան բռնեց, հայ զինուորներուն եւ հայ ժողովուրդին զարթօնքին լուրը տանելու համար Թալէաթին եւ Էնվէրին, որուն քեռայրն էր ինք :

Վանի հերոսամարտը դրուագ մը չէ լոկ՝ հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ, այլ խոշոր իրադարձութիւն մը, որ յեղափոխական շարժումները եւ ինքնապաշտպանութեան համար քիչ մը ամէն կողմ մղուող պայքարները կը բացատրէ ու կը լուսաւորէ :

Վանի հերոսամարտով փրկուեցաւ 180 հազար Հայութիւն, որ Հայաստանի վրայով հասնող հայ կամաւորներուն եւ ռուսական ուժերուն պաշտպանութեան տակ՝ անցաւ հայրենական հող, հոն կերտելու համար նոր բնաանիք, նոր կեանք, մայր հայրենիքին պետականութեան ընծայ բերելով իր ընտրելագոյն զաւակներուն տաղանդը :

Այսպէս եղած է Վանեցին .— Ժամանակէն դուրս՝ այլ ժամանակին վրայ իր հզօր կնիքը դնող, խոփին ու արօրին փարած՝ այլ զէնքը միշտ քովիկը պահող, անջրդի ու խոպան գետինները այգեստաններու վերածող՝ այլ հայ դպրութեան անդաստանը մարգարիտներով ճոխացնող :

Այսպէս եղած է Վանեցին, այսպէս է նաեւ այսօր եւ այսպէս պիտի մնայ ընդմիշտ .— Արտասովոր, յատկապէս, խաղաղութեան մէջ՝ իր տաղանդով բաղմաղան, վտանգին դիմաց՝ միութեամբ զրահուած : Բայց ամէն տեղ ու ամէն պարագայի պատրաստ՝ ողջակիզուելու Հայրենիքի եւ Ազատութեան խորանին վրայ :

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԱՅԳ»Ի
(Հերոսամարտին առթիւ գրուած)

Ո, ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՋԱՀԸ...

Վասպուրականի՛... արծիւն է թառեր,
Իր բոյնը դըրեր
Վարագայ լերան գագաթին վըրայ :
Վասպուրականի՛... հովն է սօսափեր,
Սընարը փըշեր
Մեր այս ծառերուն թեւերուն վըրայ :
Վասպուրականի՛... արեւն է հրպեր,
Իր գոյնը դրոշմեր
Այս ծաղիկներուն, մարգերուն վըրայ :
Վասպուրականի՛... վանքերն են
բազմեր,
Դարերէ ի վեր,
Մեր այս լեռներուն լանջքերուն վըրայ,
Վասպուրականի՛... հովիւն է եկեր,
Հօտը արածեր
Այս Կաթնաղբիւրի ակերուն վըրայ :
Վասպուրականի՛... աջն է բարձրացեր,
Ձորակներէն վեր,
Արագած լերան կատարին վըրայ,
Եւ ծաղիկներուն բոյրը հաւաքեր,
Արցունքով խառներ,
Ու այն տեղ կախեր,
Ջահը մըշտավառ,
Սո՛ւրբ Լուսաւորչին ... :

Յ. ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ՎԱՆ՝ ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ

Վան մասնիկ մըն է հոլանտական լեզուի մէջ եւ կը համապատասխանէ գերմանական փոն, ֆրանսական տը մասնիկին : Երբեմն հոլանտական լեզուի մէջ նոյն մասնիկը կ՚աճի տէն կամ տէր մասնիկով, — վանտէր, բայց ազնուականութեան յատկանիշ չէ :

Վան բառ մըն է ֆրանսերէնի մէջ եւ կը նշանակէ ափսէի ձեւով սակառ մը, գործածուած նաեւ իբրեւ մաղ : Հին Յունաստանի մէջ նման սակառներով էր որ աստուածներուն կը մատուցանէին բընութեան առաջին երախայրիքը (պըտուղ, ցորեն) :

Վան անգլերէն լեզուի մէջ կը գործածուի իբրեւ համառօտագրութիւն կարաւան բառին (վերջին վանկը), բայց բնակարան – կառք նշանակութեամբ :

ՎՌԱՄԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՌԸ

« Դուք կը խօսիք կառավարութեան դաւաճանութեան մասին, այո, ես գիտեմ որ օր մը իմ գլուխը փտուած պիտի մնայ Այգեստանէն քաղաք տանող ճամբուն վրայ : Գիտեմ որ օր մըն ալ պիտի չվերադառնամ ես ձեր քով : Գիտեմ որ քաղաքը պաշարուած է արդէն եւ օր մը թնդանօթներով հիմնայատակ պիտի կործանեն այս չէնքը գեղեցիկ, ուր հաւաքուած էք դուք ժողովի : Բայց մենք պիտի չսկսինք, մենք պիտի չտանք ազդանշանը, որովհետեւ մենք ապստամբներ չենք : Ապստամբութիւն մը ինքնին բաւական է ամբողջ հայկական բարձրաւանդակը հսկայական գերեզմանոցի մը վերածելու : Վերջապէս, մենք, ղեկավարներս, համոզուած ենք ձեզ հետ, որ հակառակ բոլոր գիջումներուն եւ խաղաղասիրական ձգտումներուն, օր մը ահարկու փոթորիկը պիտի պայթի մեր գլխուն : Այդ օրերը մօտեցած են ... բայց մեր ամբողջ նպատակն է քիչ զոհերով ազատիլ այս վիթխարի հարուածէն : Թող Վռամեան մը չըլլայ, թող Իշխան մը սպաննուի, թող հինգ հարիւր հայ «ամէլէներ» անըստոյգ կամ անխուսափելի մահուան են–թարկուին, թող ամբողջ գաւառ մը հուրի եւ սուրի տակ ոչնչանայ, բայց թող փըրկուի մեծամասնութիւնը, թող կարենայ ճողոպրիլ Հայութիւնը իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն : Միայն վերջին րոպէին, երբ այլեւս ոչ մէկ ճամբայ կը մնայ եւ թշնամիին սուրը կ՚երկարի ամբողջ հայ ազգի պարանոցին առ հասարակ, այն ատեն ոչ ոք պիտի մեղադրէ ձեզ, եթէ դուք եւս դիմէք ձեր առաջարկած ինքնապաշտպանութեան, զէնքին, եւ պաշտպանէք ինքզինքնիդ ու ձեր ազգութիւնը » :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Օր. Թ. Գնդունիէ տասը ֆր., Տիկին Ա. Գազազեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Թերվիզ Սրապեանի եւ իր զաւակներուն իրենց ամուսինին եւ հօր հայրենակից Աբգար Սրապեանի (Վալանս) մահուան առթիւ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 13, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ, ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻՆ Սալ տը ժիւսթիս սրահին մէջ

Մէթրօ Մէրի տ'ԻՍԻ

կը դասախօսէ՝

ՏՈՔԹ. ՌՈՊԷՐ ՃԵՊԷՃԵԱՆ

Հայ բժշկութեան պատմութիւնը, հայարար բժշկական դպրոցներու կայքը

(Լուսապատկերներ)

Կազմակերպուած Իսիի Հայ Աւետարանական համայնքին եւ Երիտասարդաց երկսեռ Միութեան կողմէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Հոգեհանգստի տօնին առթիւ ժամերգութիւն եւ պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Հայկանոյշ Տէվէճեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն յիսուն ֆրանք «Եան'ց»ի, Հինգշաբթիօրեայ մանուկներու դպրոցին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Շարվիլօյի (Իզէռ) Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատրան մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն : Կը պատարագէ Սէնթ Էթիէնի հոգեւոր հովիւ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ կրօնական ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ ժամը 21ին : Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան :

MATCH DE BARRAGE

Այս Կիրակի ժամը 16ին Պիվէոի Սթատ Փիէռի մէջ (Կառտան)

ԻՒ ԺԷ Ա ԱՐԾԻՒ

ընդդէմ

ՕՊԱՆԵԸԻ

Match de barrage de promotion d'honneur pour accession en division supérieure

×

Entente U. G. A. ARDZIV

TOURNOI DE FOOT-BALL INTERVILLES

Այս Երկուշաբթի առտու ժամը 9էն սկսեալ Սթատ ՍԵՆԱՖՐԻՔԱ (Մարսէյլ)

Կը մասնակցին. —

Իւ Ժի Ա Ալֆորվիլ

Իւ ԺԷ Ա Լիոն – Տէսին

Իւ ԺԷ Ա Մարսէյլ

Selection Arménienne

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ց. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց «ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ – 13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով :

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեանի, 878 – 27 – 35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254 – 17 – 74 :

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք :

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մօնթօլօնէն ժամը ճիշդ 7·45ին :

Ի ՆՊԱՍՏ
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

կազմակերպած է

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆ

որ Պաշտամունքով տեղի կ'ունենայ Պենտեկոստէին, Երկուշաբթի Մայիս 15, ժամը 15էն սկսեալ 28 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի, Մեթրօ Մեռի տ'Իսի կամ օթոպիւս 190, իջնել Փլաս Քենըտի :

ՃՈԽ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՎԱՅԵԼՔ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մայիս 19 ժամը 21ին, կը բանախօսէ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սըրահին մէջ,

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթ՝ ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վարդ Միքայէլեանէ եւ զաւակներէ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Վարդ Միքայէլեանի եւ Պայծառ Կիւլխաթանի (Փարիզ) տխուր մահուան քառասունքին առթիւ 50ական ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Արապեան կը նուիրեն իրենց սիրեցեալ բարեկամին Վարդ Միքայէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ դպրոցին ֆոնտին յիսուն ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ա. Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Րընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ
Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան
Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 15·30էն 20
ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ 88, Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Երգ՝ Օր. Ալիս Շամիրեան եւ Պ. Սահակ Տէրոյեան

Արտասանութիւն Օր. Օր Էլիզ Եղիկեան, Ս. Թիւթիւլեան, Վերժինէ Նազարեան եւ Պ. Վ. Նազարեան :

Հայկական պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի :

Տոմսերու համար դիմել.—

Վ. Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը
Յ. Հայազործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսին
Մ. Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի
Պ. Նազարեան, 60 Րիւ Տը լա Փալիւ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԻԷՆԻ եւ մասնակցութեամբ ՏԷՍԻՆԻ Վասպուրականի Երիտասարդաց Հայրենակցական միութիւններու :

21 Մայիս, Կիրակի, ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ (Վալանսէն)

Կը խօսի ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Ընտիր գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻ ՍԵՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մեներգողներ.— Օրիորդներ Շ. ՊԵՆԿԵԱՆ, Ա. ԱՏՈՄԵԱՆ, Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Տիկին Կ. ԼԻՕԶԻՒ
Պարոններ.— Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ռ. ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ, Մ. ՀԱՆԻՕԹԻՍ

Յայտագրին մաս կը կազմեն ԿՈՄԻՏԱՍԻ, Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ գլուխ – գործոցները, «Կալի երգ», «Նանօր» ինչպէս նաեւ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ, ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ, ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՍԱԹԵԱՆԻ լաւագոյն երգերը :

Ուրբաթ եւ Շաբաթ տոմսերու համար պէտք է դիմել ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԻՇԷՆ ՄԻԱՅՆ ժամը 10էն 12·30 եւ 15էն 18:

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ԼԻՈՆԻ SALLE RAMEAUի ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդրոնական Ֆրանսայի խումբերուն եւ մասնակցութեամբ պարախումբին :

Կանուխէն ապահովել տեղերը դիմելով Նոր Սերունդի անդամ անդամուհիներուն :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 13 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10910 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.910

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՋԻ ՈՒ ՁԱԽԻ ԿՌԻՒԸ

Մինչ յետաշրջական շարժումը պարարտ հող գտած է Թուրքիոյ գիւղացիական շրջանակներուն մէջ, համայնավարական գաղափարներն ալ հետզհետէ կուսակից-ներ կը շահին բանուորներուն մէջ :

Համայնավարութիւնը արգիլուած է Աթաթիւրքի երկրին մէջ, հակառակ այն պատմական անհերքելի փաստին, որ շնորհիւ բոլշեւիկներու աջակցութեան է, որ «միլլի» շարժումը յաջողեցաւ եւ գերմանին դուռը հասած Թուրքիան ողջնցաւ :

Լենինի հետ սիրաբանութեան ամէնէն տաք օրերուն Մուսթաֆա Քեմալ Տրապիզոնի առջեւ ծով նետել տուաւ Թուրք համայնավարներու պարագլուխը՝ իր սաղմին մէջ խեղդելով բոլշեւիկեան շարժումը :

Առաջին վայրկեանէն իսկ ջուրն ինկաւ Լենինի երազը, — Թուրքերուն միջոցաւ իսլամական աշխարհին մէջ տարածել համայնավարութիւնը՝ իրականացնելու համար «համաշխարհային յեղափոխութիւնը» :

Դեմոկրատներու իշխանութեան օրերուն ձախակողմեան գաղափարներով տոգորուած տարրերը կազմակերպուեցան՝ թաքնուած անմեղ անուններու ետեւ :

Ասոնք «ընկերվարութենէ» կը ճառէին, սակայն իրականին մէջ ծպտեալ համայնավարներ էին :

Տարիներ առաջ «Թուրք ընկերվարական կուսակցութիւն» անունով կազմակերպութիւն մը գրաւոր դիմում կատարած էր Ընկերվարական Միջազգայինի Լոնտոնի կեդրոնին : Սակայն իր դիմումը անհետեւանք մնացած էր : Ու մինչեւ այսօր ո՛չ մէկ Թուրք կրցած է ոտք դնել Միջազգայինի համագումարէն ներս :

Սակայն անցեալ տարի «Թուրք Համայնավար կուսակցութեան» անունով պատգամաւորութիւն մը ընդունուած էր Կոմկուսի Մոսկուայի համագումարէն ներս : Այդ առթիւ մեծ աղմուկ բարձրացած էր Թրքական մամուլին մէջ, որ կը բողոքէր՝ յայտնելով թէ համայնավար կուսակցութիւն գոյութիւն չունի Թուրքիոյ մէջ, հետեւաբար եւ չի կրնար պատուիրակութիւն ղրկել ... :

Մինչ այդ, բանուորութիւնը կազմակերպուած է ճարտարարուեստի կեդրոն դլխաւոր քաղաքներու մէջ Թիւրք Իշճի Փարթիսի՝ կրճատեալ Թ. Ի. Փ. (Թուրք Բանուորական Կուսակցութիւն) անունով :

Վարիչները ձախակողմեան գաղափարներ ունին եւ հանրութեան կողմէ «Համայնավար» կը յորջորջուին :

Այս կուսակցութիւնը հետզհետէ կը զօրացնէ իր դիրքը : Վերջին ընտրութեանց մէջ քանի մը աթոռ շահեցաւ եւ խորհրդարանին մէջ բաւական աղմուկ կը յարուցանէ իբրեւ առաջին կարգի ընդդիմադիր օրուան իշխանութեան :

Աջակողմեան, ազգայնական տարրերը համգիստ չեն տար այս կուսակցութեան եւ յաճախակի յարձակումներ կ՚ընեն անոր գրասենեակին վրայ՝ ջարդուփշուր ընելով կարասիները :

Վերջերս Թիփի երեսփոխաններէն Չէթին Ալթուն Իզմիրի մէջ ճառ խօսած ատեն հակառակորդներու յարձակման ենթարկուած է : Հաւաքոյթէն ետք կռիւները շարունակուած են փողոցին մէջ, ուր երկու հարիւր հոգինոց խումբ մը Չէթին Ալթունը հրջապատելով անխնայ հարուածած եւ խոշտանգած է : Փողոցը վերածուած է ռազմադաշտի : 22 հոգի վիրաւորուած եւ բազմաթիւ ցուցարարներ ձերբակալուած են : Երեսփոխանը նուաղած վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած է : Ցուցարարները «մա՛հ համայնավարներու» պոռացեր են :

Նման ցոյցեր անպակաս են ամէն կողմ :

Հիւանդագին վիճակ մը կը տիրէ աջակողմեան տարրերուն մօտ, որոնք «համայնավար» պիտակը կը փակցնեն բոլոր անոնց, որոնք քիչ թէ շատ ձախակողմեան գաղափարներ ունին :

«Հալք»ի պառակտումն ալ արդիւնք է այդ հիւանդագին մտայնութեան :

Փրոֆ. Թուրհան Ֆէյզիօղլուի խմբակը իբրեւ «համայնավար» կ՚ամբաստանէր կուսակցապետ Իսմէթ Ինէօնիւն եւ ընդհ. քարտուղար Պիւլենթ Էճէվիթը, որոնք «կեդրոնին ձախը» ուղղութիւնը տուեր էին Աթաթիւրքի կուսակցութեան :

Հալքի համագումարին մէջ ծեր աղուէսը յաղթեց : Սակայն ընդդիմադիրները զինաթափ չեղան : Հեռացան կուսակցութեան շարքերէն, պառակտումը կատարեալ դարձնելով, ու ձեռնարկեցին կազմութեանը նոր կուսակցութեան մը, որուն զանգուածօրէն կը յարին բազմաթիւ քաղաքներու հալքեանները :

Հերձուածողները կը շարունակեն ամբաստանել Իսմէթն ու իր կողմնակիցները իբրեւ «համայնավար» ու իրենց այս քարոզչութիւնը հող կը գտնէ Հալքի շարքերուն մէջ :

Միւս կողմէ հակազդելու համար Ֆէյզիօղլուի շարժումին, Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի մէջ 528 համալսարանական ուսանողներ հանդիսաւոր արարողութեամբ յարած են Հալքի :

Այսպէս, աջի ու ձախի կռիւը կը շարունակուի Թուրքիոյ մէջ, մշտատեւ խռովայոյզ կացութիւն մը ստեղծելով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽԸ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 17Ի ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Համայնավարները յաջողեցան համոզել Ձախի դաշնակցութիւնը որ միասնաբար արգելքի մէկ բանաձեւ ներկայացնեն բացառիկ իրաւասութեանց դէմ : Ձախի դաշնակցութեան մէջ, այս ձեւին դէմ եղան միայն վեց հոգի, որոնց կարգին մէկ ընկերվարական (Մաքս Լըժէօն) եւ հինգ արմատական : Միացեալ բանաձեւը հետեւեալն է . — «Ազգ. Ժողովը, նկատի առնելով, որ կառավարութիւնը կ՚արգարացնէ այսօր յատուկ իրաւասութեանց իր դիմումը, դժուարութիւններով՝ զորդ գաղտնի պահուած Ֆրանսացի ժողովուրդէն, մինչ վերջին ընտրապայքարին, չէր դադրած կրկնելէ թէ Ֆրանսայի կացութիւնը շատ փայլուն է :

«Նկատի առնելով որ նախարարապետը մերժեց ազգային ներկայացուցիչներու դատողութեան ենթարկել կառավարութեան իսկական ծրագիր մը եւ թէ հակառակ անոր կը պահանջէ Խորհրդարանին վստահութիւնը իրաւասութեանց պատուիրակութեան մը համար, որ կը զրկէ երեսփոխանները այն դերէն զոր ազգը իրենց յանձնեց :

Նկատելով որ Հասարակաց Շուկայի ստեղծած հարցերը կը վերաբերին ամբողջ ժողովուրդին եւ ուրեմն պէտք է քննուին ազգին ներկայացուցիչներուն կողմէ եւ թէ անոնք կը յիշուին կառավարութեան կողմէ միայն ծածկելու համար ձեռք առնուած մեթոտներու եւ նախատեսնուած միջոցներու մտահոգիչ բնոյթը Ընկերային Ապահովութեան մարզին մէջ, արգելք կը դնէ կառավարութեան» :

Զորեքշաբթի օրուան գործադուլներու կարգին յիշենք նաեւ ձայն-պատկերասփիւռը, Էռ Ֆրանսի ցամաքի անձնակազմը միայն Մայիս 16 ժամը 19էն Մայիս 18, կէսօր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՄՊԱՑԻ խմբագրութիւնը կը հաղորդէ թէ համաձայնութիւն մը գոյացած ըլլալով «Քոմպա»յի տնօրէնութեան եւ Գիրքի սենտիքային միջեւ «Քոմպա» պիտի վերսկսի լոյս տեսնել Երեքշաբթիէն սկսեալ : Թերթը պիտի ներկայանայ Թապլոյիտ ձեւով եւ տպագրուի Բիւ տիւ Քրուասանի իր տպարանը :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ, Հանրի Սմաճա 32 ամիս եւ 15 օր բանտարկութեան դատապարտուեցաւ եւ երկու միլիառ տուգանքի տարադրամի արգիլուած թրաֆիքի համար : Սմաճա 16 քիլօ նիհարցած է բանտարկութենէն ի վեր եւ ցարդ իր բժիշկը չէ կրցած զինքը տեսնել :

ՄԱՐՍԷԼ ՏԱՍՕ գնեց Պրէկէ օդանաւային մեծ ընկերութիւնը : Պայման դրած է սակայն թէ պետութիւնը անմիջապէս ապսպրէ Միրաժ էֆ 1 օդանաւերը, այլապէս Տասօ չէ ուզած Պրէկէն առնել :

ՈՒ ԹԱՆ յայտարարած է թէ շատ մտահոգ է Վիէթնամի պատերազմին մասին եւ վախ կայ որ ան վերածուի Խորհ. Միութիւն — Չինաստան — Ամերիկա աշխարհամարտի մը : Ինք կը կարծէ թէ եթէ Ամերիկա դադրեցնէ ռմբակոծութիւնները, կարելի կը դառնայ խօսիլ սեղանի մը շուրջ :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՊԷԱՅԻ ՀԵՏ

Վատիկանէն մեկնելէ առաջ, ուր հիւրն էր Պօղոս Զ. քահանայապետին, Խորէն Կաթողիկոս ընդունուած է կարդինալ Պէայի կողմէ, որ նախագահն է Քրիստոնեաներու միութեան համար ստեղծուած յատուկ մարմնին :

Պաւլին եւ Խորէն կաթողիկոսի հանդիպման առթիւ, աւելցնենք երէկուան տուած մեր տեղեկութեանց վրայ թէ Խորէն Կաթողիկոս իր ճառը խօսած է Հայերէն : Արարողութենէն ետք տեղի ունեցած է նուէրներու փոխանակում : Պապը Կիլիկիոյ կաթողիկոսին նուիրած է հատոր մը տիեզերական ժողովին մասին, իր ձօնագրուած նուէրը արծաթէ շրջանակով, Հայերէն Պօրճիա օրինագիրք մը եւ թանկարժէք սկիհ մը :

Կաթողիկոսը Պապին նուիրած է Ս. Ներսէսի խաչ մը, հատոր մը՝ Հայկական սրբավայրերու մասին եւ լիբանանեան փոքր մայրի մը, տուփի մը մէջ :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Քաղաքին վրայ իջաւ գիշերն
անդոհական...
Ձեռք մը քարէ
Ճրագը վառեց ու օրօրեց
Փայտէ շինուած օրրօցքը մութ ...

Ձեռք մը աղօթքն իր երգեց,
Ու չըկրցաւ ձուլել խօսքերը սրբազան
Լռութեան ցուրտ բիւրեղին մէջ ...

Ձեռք մը դողդոջ
Սափոր մ՚արցունք լեցուց սրտէն մեր
հայրենի

Աղբիւրներուն զարնանաձայն,
Ու զայն թափեց
Արիւնավառ բաժակին վրայ
ծաղիկներուն...

Ձեռք մը խունկին օրհնութիւնովը
բացուեցաւ,
Ու գիշերի խորանին վրայ
Սրկիհ մը նոր բարձրացուց
Ատելավառ պատարագի ...

Ձեռք մը կարծես արոյրէ ձոյլ
Պրկուեցաւ կըրակին մէջ հրրազէնին,
Ձեռք մը սիրոյ ու վըրէժի,
Վայրագօրէն ձեռք մը արդար
Ժամանակին անդունդներէն պայթեցընող
Արշալոյսները նորածագ ...

Ձեռք մը փորեց հողն հայրենի,
Եւ անոր սուրբ ծոցին մէջէն
Ո՛չ թէ ակերը ցայտեցուց
Լուսահեղեղ դաշնակութեամբ,
Ո՛չ թէ հովին տակ ծըփացուց
Ոսկի հասկերը ցորենի,
Այլ արիւնի խորհուրդներով
Արձակեց ռումբն ազատաբեր ...

Եկարեանի ձեռքը ահա՛,
Եւ Արամի եւ Իշխանի ձեռքերը ջինջ,
Պուլկարացին ահա՛ խիզախ
Ձեռքը հալած մետաղներու
պայծառութեամբ ...
Եւ ուրիշներ որոնք երբեք չհանգչեցան
Շիրիմներու մէջ խաչաձեւ,
Այլ քարերէն եւ հողերէն դուրս
բարձրացան
Շանթահարիչ ատելութեամբ ...

Ձեռքե՛ր, ձեռքե՛ր
Լոյսէ, քարէ,
Ձեռքեր Պողպատ,
Ձեռքեր անհուն որ աղօթքի
Երէկ սովոր,
Այսօր վրէժի կըրակներով
Յաւերժութեան սալին վըրայ
Մեծ յաղթանակը դարբնեցին ...

Ձեռքեր որոնք ժայռերը մութ,
Հողերը ցուրտ
Կը խորտակեն ու դէպի մեզ
կը բարձրանան ...
Ձեռքեր սուրբի եւ դիւցազնի,
Ձեռքեր ամբո՛ղջ հիւսուած լոյսով,
Համբուրելի շքեղութեամբ ...

Ձեռքեր որ դեռ երէկ սովոր
Ցղկելու քարը, տալու ձեւ մետաղներուն,
Հայրենական զեղեցկութեան
բստեղծիչներ,
Ձեռքեր որ կեանքը փրկեցին
Մահուան մըռայլ ճիրաններէն,
Ողողեցին ամենուրեք
Հայոց աշխարհն արեւահեղ ...

Ահա՛ դարձեալ
Անտառահեւ բազմութիւնով
Դէպի մեր սիրտը կ՚երկարին,
Կը փոթորկեն ահեղակոծ
Աղթամարի ծովը մռնչուն ...

Ու երբ նորէն կ՚իջնէ գիշերն անդոհական,
Ձեռք մը լոյսէ
Որ կը կըրէ իր երդումի սուրբ մատանին,
Մեր հայրենի աղբիւրներուն սրտէն ահա՛
Կը լեցնէ սափոր մ՚արցունք,
Ու կը թափէ հեղեղօրէն
Խորհուրդին մէջ արիւնավառ
Ցաղթանակին...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒ ՎԷՃԻՆ ԴԱՐՄԱՆ

Սիրային եւ քաղաքական խնդիրներու մէջ՝ օրինակելի է Ֆրանսական տրամաբանութիւնը . լայնամիտ՝ սիրային հարցերու վերաբերեալ, եւ վեհանձն՝ քաղաքական խնդիրներու շուրջ ... բայց ամէն բանէ վեր՝ միշտ պատուաւոր :

« Պատիւը ամէն օրէնքէ վեր է» կ'ըսէր քանի մը օր առաջ երեսփոխան պարոն Ռիպիէռ երբ արշալոյսի աղօտ լոյսով կը պատրաստուէր մենամարտելու երեսփոխան (եւ Մարսիլիոյ քաղաքապետ) պարոն Տըֆէռի դէմ : Այս վերջինը, խորհրդարանին մէջ, իր պաշտօնակիցը, Պ. Ռիպիէռը, որակած էր որպէս «ի ծնէ ապուշ» : Բուռն վիճաբանութեան մը ընթացքին՝ աւելի շատ ծանր նախատինք մը չէ : Գէթ մեզի այդպէս կը թուի :

Ռիպիէռ ինքզինքը բարոյապէս վիրաւորուած կը զգայ եւ սուսերամարտի հրաւէր կարդալով՝ պատուոյ հատուցում կը պահանջէ : Նէօյիի մօտերը տեղի կ'ունենայ մենամարտը: Աւանդութիւնը եթէ յարգած ըլլային՝ պէտք է մերկանային մէջքէն վեր, բայց սուրին ծայրէն աւելի՝ հակառակորդները կը վախնային ցրտառութենէն, եւ այդ իսկ պատճառով իրենց շապիկը չեն հանած: Ռիպիէռ աննշան սկրդուք մը կը ստանայ թեւէն, բայց իրաւարարները այդքանը բաւարար չեն նկատեր եւ կը հրամայեն որ վերսկսին: Եւ երբ Ռիպիէռ բազուկէն թեթեւ մը վիրաւորուելով՝ երկու փոքր կաթիլ արիւն կ'եկէ, լրագիրներուն հաղորդած լուրին համաձայն, «նախատինքը կը սրբուի արիւնով »:

Ի՞նչպէս չհիանալ Ֆրանսացի ժողովուրդին տրամախոհութեան վրայ : Ինչո՞ւ մենք եւս չունենայինք նոյնանման ողջամտութիւն : Օրինակի համար, ձեռագիրներու խնդրին շուրջ ամիսներէ ի վեր կը շարունակուի թանձրամած խառնաշփոթութիւնը :

Էջմիածին կը յորդորէ հայ մամուլին եւ երկու հակառակորդ պատրիարքներուն, որ այլեւս չգրուի այս նիւթին մասին եւ անուշի կապեն խնդիրը : Եղածը բան մը չէ ... փոքրիկ թիւրիմացութիւն մը: Միայն 23 անփոխարինելի եւ անգին ձեռագիրներ են որ պիտի անյայտանային: Վեհափառը բոլորին ուշադրութեան կը յանձնէ այս միջադէպին վնասակար հանգամանքները, որո՛նք կրնան հաւատացեալներուն միտքերը պղտորել : Իսկ միւս կողմանէ՝ Երուսաղէմ իրարու ետեւէ կը շատցնէ իր ամբաստանութիւնները եւ դատավճիռները Պոլսոյ հասցէին, այս վերջինը գող յայտարարելով ի լուր աշխարհի : Պոլիս բնականաբար չհանդուրժելով այս նախատական արտայայտութիւններուն, իր կարգին, որոշ յայտնութիւններ կը հրապարակէ եւ կը բացանայ Երուսաղէմի, դեռ շատ աւելին՝ հետաքրքրական փաստեր երեւան հանել: Արձագանգ տալով այս դրութեան՝ Պոլսահայ թերթ մը կ'ըսէ թէ կ'ակնկալեն նոր խայտառակութիւններ ...

Ապահովաբար՝ վերջ պիտի գտած ըլլային այս շփոթեցուցիչ բսի - բսաները եւ անվայել զրպարտութիւնները եթէ մենամարտի դրութիւնը ընդունուած ըլլար մեր մէջ :

Բարձրաստիճան հոգեւորականներու միջեւ ի՛նչ կարիք կայ իրարու «գող, աւազակ, անբարոյական» եւ այս կարգի ուրիշ փաղաքշական բացատրութիւններ գործածելու՝ երբ հնարաւոր է մենամարտով մը ամէն ինչ վերջացնել :

Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքները կրնան բուրվառով մենամարտիլ չէզոք հողի վրայ, ըսենք Էջմիածնի մայր տաճարին առջեւ : Ով որ առաջին վճռական հարուածը իջեցնէ միւսին խոյրին, գայն գետին ձգելով, կը հռչակուի ախոյեան եւ անպարտ կը մնայ հասարակաց կարծիքին առջեւ :

Բայց նկատի առնելով հակառակորդներուն յառաջացած տարիքը՝ որոշ անպատեհութիւններ ունի այսպիսի մենամարտ մը: Ուրեմն, ի՞նչպէս լուծել թնճուկը միանգամ ընդ միշտ :

Ինչո՞ւ չկազմակերպել փոքէրի մրցում մը երկու հակառակորդներուն միջեւ : Վստահ եմ թէ պիտի չպակսին սրտցաւ ազգայիններ, որ սիրայօժար պիտի կազմակերպեն այսպիսի ազգօգուտ մրցում մը :

Տեսարանը կը բացուի Լոնտոն, Կիւլպէնկօղլուի բնակարանին մէջ: Ներկայացուցիչներ կը հրաւիրուին զանազան ազգային կազմակերպութիւններէ : Ծառայողները կ'անցնին ներկաներուն մէջէն՝ անոնց սիկար եւ քոքթէյլ հրամցնելով : Կանանչ թաղիքէ սեղանի մը շուրջ՝ լարուած դրութեան մէջ նստած են երկու մենամարտիկները : Պոլսոյ պատրիարքը արագօրէն կը քաշէ իր համրիչը: Երուսաղէմի պատրիարքը կը քաշէ իր սիկարը, մերթ ընդ մերթ ումպ - ումպ ճաշակելով ուիսկի - սոտան : Երկու պատրիարքները կը չոյեն իրենց մօրուքը այս ճակատագրական պահուն :

Աւուր պատշաճի քանի մը հակիրճ խօսք ըսելէ ետքը՝ Կիւլպէնկօղլու իր քրուփիէի պաշտօնին անցած, Փոքէրի մրցումը սկսած կը յայտարարէ, եւ թուղթերը խառնելով՝ կը բաժնէ երկու հակառակորդներուն :

Պոլսոյ պատրիարքը .— «Ես կը բանամ եւ կը խաղամ մէկ ադամանդազարդ լանջախաչ »:

Երուսաղէմի պատրիարքը .— « Ես կը տեսնեմ խաչդ եւ ոըլանս կ'ընեմ երկու ԺԱ. դարու ձեռագիրներ »:

Պոլսոյ Պատրիարքը. — « Տեսայ ոըլանսդ» :

Կիւլպէնկօղլու. — « Քանի՞ թուղթ կ'ուզէք, Սրբազան »:

Պոլսոյ Պատրիարքը. — « Մէկ թուղթ ...»:

Երուսաղէմի Պատրիարքը. — «Երկու թուղթ տո՛ւր ... » :

Ճիշդ այդ միջոցին երազէս արթնցայ պաղ քրտինքի մէջ: Քունիս մէջ տեսած էի որ ես ալ կը խաղայի երկու սրբազաններուն հետ, եւ ենթարկուելով կրասերին պլըֆներուն՝ ունեցած - չունեցածս կորսնցնելով, մկրտութեան տարազով ուխտագնացութեան ճամբան բռնած էի դէպի Երուսաղէմ ...

Ս. Գ.

ՔԱՆԱՏԱ

Քանատացի պատմաբանները պարտաճանաչ գիտակցութեամբ մը կը յիշատակեն ԺԶ. դարու երկրախոյզ Ժաք Քարթիէի կարծիքը ի մասին իր նոր յայտնաբերած երկրին՝ Լապրատորի . « Անիկա ապահովաբար այն երկիրն է, զոր Աստուած Կայէնի նուիրեց» :Վոլթէր, իր կարգին, Քանատան անուանեց « քանի մը հեկտար ձիւն» ունեցող երկիր մը : Քանատայի համատարած, պատմական ստորակայութեան զգացումը առանց այլեւայլի ամէնէն ցայտունն է Արեւմտեան աշխարհի մէջ : Եթէ Մ . Նահանգները կը մտահոգուին որ չեն սիրուիր արտասահմանի մէջ, Քանատան կը մտահոգուի որ չի սիրուիր իր երկրին մէջ : Քանատացի անուանի վիպագիր Հ. Մաքլէննըն կը գրէ . « Եթէ ճիշդ է թէ Աստուած երես կը դարձնէ այն ժողովուրդէն, որ կը սիրահիրի ինքզինքին հետ, ոչ մէկ անմիջական վախ կայ, որ երես դարձնէ Քանատայէն »:

Քանատացիները հեգնանքով կ'ըսեն իրենց մասին . « Մեր առջեւ բացուեցան երեք դուռներ՝ ամերիկեան թեքնիքը, անգլիական քաղաքական իմաստութիւնը եւ ֆրանսական մշակոյթը, արդիւնքը եղաւ այն, որ իւրացուցինք անգլիական թեքնիքը, ֆրանսական քաղաքական ըմբռնումը եւ ամերիկեան մշակոյթը »:

Քանատացիները գիտեն թէ իրենք ի՛նչ չեն .— ոչ ամերիկացի, ոչ անգլիացի եւ ոչ ալ Ֆրանսացի, այսուհանդերձ չեն գիտեր թէ ի՛նչ են : Երկրին վարչապետը այս ուղղութեամբ շատ յատկանշական արտայայտութիւն մը ունեցած է . «Իրագործեցինք ամէնէն դարմանալին՝ քանի մը միլիոն մարդիկ ցամաքամասի մը կէսը երեւան բերին : Սակայն չկրցան գտնել քանատական հոգին » :

Այսուհանդերձ: անվիճելի իրողութիւնը այն է, որ այս օրերուն, երբ Քանատա կը նշէ իր հիմնադրութեան հարիւրամեակը, կը փորձէ գանդաղ այլ սակայն վճռական քայլերով գտնել իր հոգին, ճշդել իր իսկական դիմագիծը :

1867ին հաստատուեցաւ անգլիական Հիւսիսային Ամերիկայի պետութիւնը՝ չորս նահանգներու միացումով: Յետագային նոր նահանգներ եւս պիտի միանային այս կորիզին :

Աւելի տարածուն քան Չինաստանը, Քանատա Եւրոպայէն աւելի նուազ բնակչութիւն ունի (քսան միլիոն): Այս փոքրաթիւ բնակչութիւնը հսկայ երկրի մը մէջ ստեղծած է ապրելակերպի մակարդակ մը, որ երկրորդն է Մ. Նահանգներէն ետք: Սակայն ինչ որ Քանատացիներուն մտատանջութիւն կը պատճառէ, այն իրողութիւնն է թէ՝ այս ապրելակերպի բարձր մակարդակը առաւելապէս ստեղծուած է ամերիկեան դրամագլուխին Քանատա մուտքով: Քանատացի զինուորները չորս անգամ պատերազմներու մասնակցեցան եւ չորս անգամներուն ալ հերոսաբար կռուեցան :

Համաշխարհային Բ. պատերազմին 12 միլիոն բնակչութիւն ունեցող այս երկիրը զօրակոչի ենթարկեց մէկ միլիոն զինուոր եւ զոհ տուաւ քառասուն հազարէ աւելի մարտիկներ : Սակայն Քանատացիները երբեք չեն կռուած իրենց հայրենիքին համար, թէեւ իրենցը նկատած են չորս պատերազմներն ալ անխտիր : Կռուեցան Անգլիոյ համար Պոէռներու պատերազմին, եւ երկու համաշխարհային պատերազմներուն ընթացքին ու Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան համար՝ Քորէայի պատերազմին: Հակառակ իր ձգտումին՝ դիւանագիտական աշխարհի մէջ կարեւոր դեր կատարելու, երբեք չկրցաւ կշիռ ներկայացնել միջազգային խնդիրներու մէջ :

Ասոր պատճառը Քանատայի բնակչութեան դիմագիծն է եւ, մանաւանդ, անգլիական գաղթապետութիւն մը եղած ըլլալու իրողութիւնը :

Քանատայի բնակչութիւնը իր երկրին նման այլազան պատկեր մը կը ներկայացնէ : Առաջին անգամ հոս ոտք կոխեցին Ֆրանսացիները (մինչեւ այսօր բնակչութեան մէկ երրորդը կը կազմեն եւ կեդրոնացած են ընդհանրապէս Քեպէքի շրջանին մէջ), ապա եկան անգլիացի վաճառականները եւ գաղթականները, երբ Քեպէք գրաւուեցաւ Անգլիացիներու կողմէ 1759ին : Ասոնց թիւը աւելցաւ երբ բաւական թիւով Անգլիացիներ նախընտրեցին հեռանալ նորակազմ Մ. Նահանգներէն եւ հաստատուիլ երկրի մը մէջ, որ դեռ անգլիական գահին կը պատկանէր : Այսօր Քանատացիներուն հարիւրին քառասունը անգլեւսաքսոններ են: ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները միլիոնաւոր նոր գաղթականներ եկան՝ Գերմանացիներ, Ուքրանացիներ, Ուկրանիացիներ: Այս վերջինները թիւի տեսակէտով չորրորդ տեղը կը գրաւեն, հիմնած են քաղաքներ, ինչպէս Տնիփըր, Նոր Քիեւ :

Սակայն Քանատան երբեք ձուլող խառ-

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Մուհթար Քէօրիւքճուի գիրքէն, Քէօյտէն Հապէր, որու մասին գրեցինք մեր Յառաջաբանին մէջ, քանի մը հատուածներու ընթերցումով անկարելի է ամբողջական գաղափար մը կազմել Թուրքիոյ գիւղերուն մասին : Հարկ է կարդալ գիրքը, ճանչնալու համար Թրքական գիւղը՝ իր ամբողջական դիմագիծով : Վայրեր կան, ուր գինի խմողն ու ծախողը, նոյնիսկ սիկար ծխողը մեղաւորներ կը նկատուին :

«Երբ ելեքտրական լոյսի մասին խօսք կը բանամ, կը գրէ Քէօրիւքճու, ոչ ոք կը հաւատայ խօսքիս: Առանց քարիւղի, առանց ձէթի ճրագ կ'ըլլա՞յ միթէ ,

Ապակիին մէջ լոյս վառի՛.. ասոր խելք կը հասնի՞ : Մանաւանդ, ջուրը հոսի՝ կըրակ ժայթքէ եւ լո՛յս սփռէ ...»:

Քէօրիւքճու կը գրէ թէ «Թաղապետական ժողովին անգամ քիչ թէ շատ խելքը գլուխը մարդիկ անգամ չէին հաւատար այս գործին :

Գիւղին մէջ ելեքտրական զետեղումներ կը կատարուէին: Գիշեր մը երբ լուսաւորումի առաջին փորձը կը կատարուէր եւ բերդին վրայ անհաւատալի լոյսը տեսնուեցաւ, գիւղացին կը գոչէր .

— Ահա... ահա լո՛յս իջաւ նահատակներու հողին :

Ոչ ոք տեսած է որ կիները հանգիստ ըլլալու համար վայրկեան մը նստին : Առաւօտուն ոտքի կ'ելլեն, մէջտեղուանքը կը ժողվեն, կաթ կը կթեն, հօտը ճամբայ կը հանեն, կաթը խնոցին մէջ դնելով կը հարեն, յետոյ ճաշ կը պատրաստեն, իւղ ու պանիր կը շինեն, բուրդ կը մանեն, ձի կը խնամեն, դարձեալ ճաշի կը դառնան, դարձեալ կաթ կը կթեն, դարձեալ խնոց կը հարեն, իրիկունը հօտը դիմաւորելու կ'երթան, անկողինները կը պատրաստեն, մէջտեղուանքը կը ժողվեն, եւ կը շարունակուի :

Քաղաքացիական օրէնքը բազմակնութիւնը արգիլած է : Բայց գիւղացին երկու, երեք, նոյնիսկ չորս կին ալ կ'առնէ յաճախ: Աշխատող ձեռք պէտք է պարտէզին մէջ, արտին եւ կալին գործին համար : Կնկան տեղը, դրամով աշխատաւոր վարձելու չէ հարկաւ: Եւ կին մը աւելի, որպէսզի այրը հանգիստ նստի :

Ծննդաբերութեան կամ յղութեան նման պատահարները առանց աւելորդ մտահոգութիւններու՝ կը կարգադրուին : Պատկիլ, հանգիստ ըլլալ աւելորդ բաներ կը սեպուին : Շատ անգամ պատահած է որ վերջին օրն իսկ հերկի դացող կին մը, ցախերու ետին քաշուելով իր զաւակը ծնի, աղտոտ փէշը պատռելով մէջը փաթթէ զաւակը եւ վերադառնայ տուն : Տան մէջ, նախ կ'աղէ աղան, յետոյ չորեքով կը փաթթէ եւ յաջորդ օրն ալ դարձեալ գործի ժամուն իր գործին գլուխը կ'երթայ :

Գիւղը շատ աղէկ ջուր մը ունի: Արդէն երբ ձեզի Անատոլուի գիւղերէն մէկուն օդը եւ ջուրը գովեն, քիչ մը կասկածեցէք: Անիկա կը նշանակէ թէ այդ վայրը գովելիք ուրիշ ոչինչ ունի :

Երբ բոլոր տուները տեսայ, հասկցայ որ մեր պաշտօնատեղիէն զատ, իբրեւ շէնք, չկար ուրիշ շէնք մը որ երդիք ունենար »:

Տէօրթ - Եոլցի բարեկամ մը սնտուկ մը նարինջ ղրկեր է Մուհթար Քէօրինքճուին, որ կը պատմէ .

« Սնտուկը նամակատունէն բերելու եւ բանալու օգնող սենեկապանիս քանի մը նարինջ երկարեցի .

— Ջաւակներուդ ալ տուր:

— Աման էֆէնտիս, գլխուս փորձա՞նք պիտի բերես, տղաքը այս տեսակ վտանգաւոր բաներու վարժեցնելով »:

Քէօրիւքճու կ'ապրի այնպիսի միջավայրի մը մէջ, ուր գինի ծախելը մեղք կը համարուի :Թրքացած Հայ մը միայն կը զբաղի այս գործով, Քէօրիւքճու կը գրէ.

— « Արդէն առանկ ոչ միայն այս տեսակ գործեր, այլ ամէն տեսակէ աշխատանք ոչ - իսլամներուն յատուկ է եղեր: Մինչեւ այսօր ալ կօշկակար ,սրճեփ եւ նման աշխատաւոր մարդիկ շատ յարգ չեն վայելեր, ըլլայ աղջիկ առնելու, ըլլայ ուրիշ զանազան գործերու պարագային :

Մօտիկ ուրիշ գիւղ մը երթալու համար առողջ եւ աննկուն ձի մը հեծեր էի : Այդ ձիուն անունը հարցուցի տիրոջ: Պատասխանեց .

— « Օհաննէս :

— « Հին օրերէ՞ն է մնացած այս ձին :

— «Ոչ էֆէնտիս, շատ աշխատող, շատ չարքաշ ըլլալուն համար, հեռու ձենէ, այս անունով կը կանչեն ձին» :

Քէօրիւքճու կը յիշէ հետաքրքրական այլ պարագաներ եւս . —

« Գիւղացիին շատ սիրած դեղերէն մէկն ալ աքէպրինն է : Ջէք գիտեր որքան կը փնտռէ :Ջեռքէ ձեռք կը խլուի «ջերմի դեղահատ » կոչուելով : Գիւղ եկող գացող ամէն քաղաքացիի «դեղին դեղահատ» կը հարցնեն : Նոյն խօսքերը կը կրկնեն քըննիչին .

— Էֆէնտիս, առողջապահական պաշտօնեան մեզի «դեղին դեղահատ» չի բաժներ :

Տետրակը կը նայիք, երկու ամսուան մէջ տասը հազար աքէպրին առեր են : 150 հոգի ամէնքն ալ եթէ ջերմէ տառապին՝ նորէն շատ է :

X.

(2)

նարան մը չեղաւ ։ Ժողովուրդները շփ– ուեցան իրարու հետ, բայց չձուլուեցան ։ Անգլիոյ տիրապետութեան տակ գտնուող երկրին մէկ մասին մէջ անկլեւսաքսոնն–երը, ուրիշ մէկ մասին մէջ կաթողիկէ ե– կեղեցիին զօրաւոր ազդեցութեան տակ գտնուող Ֆրանսացիները, աւելի ճգնեցան իրենց անջատ դիմագիծը չնշտելու, քան թէ գիրենք հասարակաց ապագայի մը կապող երեւոյթը մատնանշելու ։

Պատմութիւնը Քանատացիներուն ազ– գային զգացումները առթող պատճառներ չտուաւ ։ Անգլիական Հիւս. Ամերիկայի յաջորդութիւնը, իրականութեան մէջ, համադաշնակցութեան մը կազմութիւնն էր բաղկացած Անգլիոյ ենթակայ նա– հանգներէ (Քեպէք, Օնթարիօ, Նովա Սքոթիա եւ Նոր Պրիւնզուիք) ։ Արդինք էր տիրակալներու եւ հպատակներու մի– ջեւ կատարուած բանակցութիւններուն ։ Ցետագային այլ գաղթավայրեր եւս միա– ցան համադաշնակցութեան, իսկ երկիրը անկախութեան սեմին հասաւ աննկատ կերպով 1931ին ։

Այսպէս, Քանատա իր անկախութիւնը ձեռք ձգեց առանց ըմբոստութեան, ա– ռանց ազգային հերոս մը ստեղծելու ։ ԺԸ. դարուն, ինչպէս կը մատնանշէ պատմաբան Քուք, անգլիախօս Քանատա– ցիները մերժեցին ընդունիլ Ամերիկեան յեղափոխութիւնը, իսկ 13 տարի ետք, 1789ին, ֆրանսախօս Քանատացիները, իրենց կարգին, մերժեցին ընդունիլ Ֆր– րանսական յեղափոխութիւնը ։

Քանատայի ներքին երկպառակութեան հիմնական պատճառը ֆրանսախօս եւ անգլիախօս Քանատացիներու գոյութեան փաստն է ։ Արդարեւ, Քանատայի վեց միլիոն Ֆրանսացիները կեդրոնացած են Քեպէքի մէջ, որուն նշանաբանն է ծը մը սուվիէն («կը յիշեմ») ։ Առաջին գաղթա– կաններուն ձգտումն էր նոր Ֆրանսա մը ստեղծել նոր աշխարհի մէջ ։ Իրենց դի– մագիծը պահելու ձգտումը աւելի եւս շեշտուեցաւ, երբ Անգլիացիները գրաւե– ցին երկիրը ։ Կիսագրագէտ, հողեւորա– կաններու անմիջական ազդեցութեան են– թակայ, լեզուով տարբեր եւ շատ անգամ նաեւ նախապաշարումներով առաջնորդը– ւած, ֆրանսացի Քանատացիները իրենց պատեանին մէջ ամփոփուեցան ։ Մնացին գաւառացիներ ։ Միայն համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետքն է, որ այս վեր– ջինները «հանդարտ յեղափոխութիւն» մը արձանագրեցին՝ պահանջելով աւելի լաւ դպրոցներ եւ երկրին ճակատագիրը վա– րելու իրաւունք ։ 1960ին անջատողական շարժում մը ծայր տուաւ, որ, սակայն, չուտով տեղի տուաւ լրջախոհութեան առ– ջեւ ։

Տարօրինակ խաղով մը այս անջատողա– կան ձգտումն էր, որ զարկ տուաւ ազգա– յին գիտակցութեան ամրապնդումին ։ Կառավարութիւնը ուշադրութիւն դար– ձուց ֆրանսախօս Քանատացիներու պա– հանջներուն (աւելի լայն կարելիութիւն իրենց մասնակցելու պետական գործերու եւայլն) ։

Անգլիացի եւ Ֆրանսացի Քանատացի– ներու միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճը հաւանաբար երբեք չզգուի ամբողջովին, սակայն Քանատա յուսատու տրամադրու– թիւններով կ'առաջնորդուի ։ Զէ որ քա– նատական դրօշը փոխարինեց երբեմնի անգլիական եւ ֆրանսական դրօշները ։

Քանատայի հիմնադրութեան երկրորդ դարաշրջանի սեմին, Քանատացիները ի– րենց երկրին տէր դառնալէ ետք, այժմ կը ձգտին տէր դառնալ եւ գտնել իրենց դի– մագիծը ։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Այլեւս աւանդական ուխտագնացութիւն մը դարձած է Փարիզի Հայերուն համար ամէն տարի, Մայիս ամսու ընթացքին, հաւաքուիլ Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, տօնելու համար Հայ Կարմիր Խաչի Օրը ։

Այս տարի ալ, բազմահարիւր Հայեր, փութացած էին ներկայ գտնուիլ Հ. Կար– միր Խաչի Օրուան հանդիսութեան, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի 7 Մայիսին ։

Հանդէսին բացումը կատարեց Հ. Կար– միր Խաչի նախագահուհին՝ Տիկին Քօլօլ– եան – Թեսիէ տիւ Քրօ, որ բացատրելէ ետք օրուան նշանակութիւնը, խօսքը տը– ւաւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի ներկայա– ցուցիչ Պ. Ռուսօ Վաթինի, որ լայն գի– ծերու մէջ ծանօթացնելէ ետք համաշ– խարհային Կարմիր Խաչի օգտաշատ գոր– ծունէութիւնը, անդրադարձաւ Հայ Կար– միր Խաչի կատարած ժրաջան աշխատան– քին եւ գովեց ու գրուատեց անոր գործու– նէութիւնը ։

Ապա, Պ. Սեդրակ Քարեան ֆրանսերէն ճառով մը անդրադարձաւ միջազգային Կարմիր Խաչին մարդկութեան ընծայած անսահման բարիքներուն եւ թուեց այդ ընդհանուր հոսանքին խառնուած Հայ Կարմիր Խաչի Տիկնանց Օգնութեան Մար– մնին գնահատելի աշխատանքները ։ «Հա– կառակ բազմազան դժուարութիւններուն, Հայ տիկինները պիտի շարունակեն մարդ– կութեան եւ իրենց ժողովուրդին օգտա– կար հանդիսանալու աշխատանքները», եզրակացուց Պ. Քարեան ։

Ամէնէն ետք խօսք առաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ թուեց հայ ժողովուրդին բազմազան առաքինութիւնները մտաւոր, հոգեկան եւ բարեսիրական կալուածնե– րուն մէջ եւ վերջացուց իր խօսքերը յա– ջողութիւն մաղթելով Հայ Կարմիր Խա– չին, որ կ'աշխատի օգտակար հանդիսա– նալ ժողովուրդին բազմազան կարիքնե– րուն ։

Այս ակադեմական բաժինէն ետք սկսաւ գործադրութիւնը գեղարուեստական բա– ժինին, որ ինչպէս ամէն տարի, այս տա– րի եւս ճոխ էր ու ընտիր ։

Երգեցին Պ. Պետիկեան, Օր. Հացունի եւ Տիկին Աշխէն Սէտէեան, հայ տոհմիկ երգեր ինչպէս նաեւ օտար դասական կը– տորներ, եւ արժանացան ջերմ ծափերու ։

Րաֆֆի Պետրոսեան եւ Սերժ Նահա– պետեան, առաջինը դաշնակով եւ երկրոր– դը արմոնիքայով նուագեցին իրենց տաղան– դին վայել խանդավառ ծափեր ։

Դերասանուհի Տիկին Զարուհի Անտոն– եան եւ դերասան Արտաշէս Գմբէթեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեցին հայ գրականութենէն հատընտիր կտորներ ։

«Սօսի» պարախումբը պարեց հայկա– կան տոհմիկ պարեր, իսկ «Սիփան – Կո– միտաս» երգչախումբը, ղեկավարու– թեամբ Պ. Կ. Ափրիկեանի, երգեց մէկ քանի հայկական երգեր, կատարելով փակումը այս յաջող հանդէսին ։

Շնորհալի էր խօսնակը՝ Օր. Սեդա Պօսթանճեան ։

Թող թոյլ տրուի մեզի փոքրիկ դիտո– ղութիւն մը՝ կազմակերպիչներուն ։ Յայ– տագրի մը կազմութեան ատեն անպայման պէտք է ուշադրութեամբ նկատի առնել ժամանակի տեւողութիւնը, խուսափելու համար հանդիսականներուն ձանձրոյթ պատճառելու անախորժութենէն ։

«Սօսի» պարախումբը մեզի սիրելի ու մեր սրտին մօտիկ գեղարուեստական կազմ մըն է եւ անոր որեւէ բեմի վրայ ե– րեւումը ամէն անգամ խանդավառութիւն կը ստեղծէ հասարակութեան մէջ ։ Եւ սա– կայն, Կիրակի օրուան հանդէսին գեղար– ուեստական յայտագրին մէջ «Սօսի» պա– րախումբին յատկացուած կէս ժամը, ըստ մեզի քիչ մը շատ էր ... Գալով պարախումբին, կը թելադրենք աշխա– տանքներ տանիլ, նոր բան մը հրամցնելու հասարակութեան եւ դուրս գալու համար միօրինակութեան տաղտկալի երեւոյթէն ։

Ա. Գ.

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԷՖԷԹՃԵԱՆ

Լիոնի ֆրանսական օրաթերթերուն մէջ ուրախութեամբ կարդացինք հազարապետ ժառ Սէֆէթճեանի պատուանշանի ստաց– ման լուրը ։ Կը ճանչնամ զինքը երբ դեռ բժշկական ուսանող էր ։ Տարիներ թա– ւալեցան այդ օրերէն ի վեր ։ Իսկ մեր հայրենակիցը յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ, շարունակ պաշտօնի բարձրացում ունեցաւ եւ այսօր զինուորական առող– ջապահական սպասարկութեան մէջ կը պարապի որպէս բժշկական հազա– րապետ ։

Պ. Սէֆէթճեան իր գործէն անկախ կ'այցելէ տեղական հիւանդանոցները իր– րեւ մասնագէտ սրտի հիւանդութեանց, հրաւէր կը ստանայ դասախօսելու Լիոն, Փարիզ եւ այլուր ։

Հոս կարելի է յիշել նաեւ իր եղբայրը, որ նոյնպէս կը պաշտօնավարէ Լիոնի հի– ւանդանոցներուն մէջ իբրեւ բժիշկ՝ մաս– նագէտ մորթային հիւանդութեանց ։

Մ. Տ. Պ.

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիոնի մէջ Լայճ'ս Ինկլիշ Գլըպը իր մր– ցանակը տուած է շրջանին լիսէներու հինգ լաւագոյն աշակերտներու, անգլե– րէնի մէջ ։ Ասոնց կարգին է Օր. Ֆլորանս Պահատուրեան ։ Այս մրցանակները կոչ– ուած են քաջալերելու անգլերէնի ուսու– մը, ուսումնական այցելութիւններ կազ– մակերպով Օքսֆորտ ։

ԾԻԾԱՂ

Ամերիկացի մը եւ Ֆրանսացի մը իրենց ձայնասփիւռի գործիքները կը գովեն ։

— Ամերիկեան ռատիոները, կ'ըսէ ամե– րիկացին, այնքան կատարեալ են, որ մէ– կուն խօսած պահուն սրտին զարկերն ալ կը լսեմ ։

— Ատիկա բան մը չէ, կը պատասխանէ ֆրանսացին, ես անցեալ օր Գահիրէի մէկ ձայնասփռումը կը լսէի եւ Սահա– րայէն եկած աւազը քիչ մնաց աչքերս պի– տի կուրցնէր ։

×

Բժիշկը իր յաճախորդուհին լաւ մը քննելէ ետք կ'ըսէ ․

— Տիկին, ձեզի շատ – շատ ուրախալի բան մը ունիմ հաղորդելիք ։

— Տօքթոր, օրիորդ եմ ...

— Այդ պարագային ձեզի շատ – շատ տխրեցուցիչ բան մը ունիմ հաղորդելիք ։

×

Տիկին Թուրֆանտա հանճարեղ գիւտ մը ըրած է չկորսնցնելու համար իր փոքրիկ տղան ։ Ոսկոր մը կախած է տղուն վիզէն ։ Երբ կը հարցնեն պատճառը, կը պատաս– խանէ ․

— Երբ կորսուի մանչուկս, շունս կ'եր– թայ կը գտնէ ։

×

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

Կատուն եւ վեց տարեկան Արփիկը դէմ դիմաց նստած էին վառարանին շատ մօ– տիկ ։ Փիսիկը ի նշան գոհունակութեան սկսաւ մըռ, մըռ ... մըռլտալ ։

Այն ատեն Արփիկ վազեց մայրիկին քով ու ըսաւ ․

— Մայրի'կ, մայրի'կ, եկուր նայէ, կատուն եփիլ սկսաւ ։

ՎԱՐԱԳԱՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Մուտոյեան. — Եղբայրներ, արեան եղբայրներ, ժողվէ ենք նստեր Վարա– գայ լերան քարերուն վրայ, բազմահա– զար ժողովուրդ այս լերան ձորերուն մէջ ապաստանած՝ մեր խելայի որոշումներէն ու մեր առնական վարմունքէն կը սպասէ իր փրկութիւնը ...։ Մինչեւ այժմ, մենք լսեցինք մեր սիրելի Շիրինի խոր– հուրդները, պատուով կռուեցանք և ժո– ղովուրդի մէկ մասը փրկելով առաջնոր– դեցինք այս լերան վրայ ։ Այժմ, երբ մեր փամփուշտները սպառելու վրայ են, երբ հազիւ քանի մը օրուան հացի պաշար ու– նինք, երկու միջոց կը մնայ մեր առջեւ, կամ շարունակել կռուիլ մինչեւ վերջ եւ ամբողջ ժողովուրդի հետ հերոսական մահով ճամբորդել դէպի երկնքի արքա– յութիւն՝ հաւատարիմ մեր Տէր Քրիստո– սի պատուիրանին, եւ կամ միջոց մը գտ– նել, պատռել մեզ պաշարող շղթան եւ երթալ միանալ Այգեստանի մէջ կռուող մեր հերոս եղբայրներուն ու անոնց հետ միասին կռուիլ մինչեւ վերջին շունչը ։ Այս երկու միջոցներէն որը կ'ընտրէք, ես պատրաստ եմ ընդունելու ։

Հայրիկ. — Մեռնելու մասին վէճ չի կրնար ըլլալ, պատուելի Մուտոյեան, մենք բոլորս պատրաստ ենք մեռնելու, բայց դեռ ժամը չէ հնչեր ... բայց մինչ այդ՝ մինչեւ պէտք է խորհինք մեր թըշ– նամի շարքերուն մէջ մահ սփռելու ... Մեր դիրքերը չափազանց ամուր են, թո– ղուլ այս բնական ժայռերն ու երթալ բեռ ըլլալ Այգեստանի կռուողներուն, կը նշա– նակէ ոչ միայն անոնց գործը աւելի դըժ– ուարացնել, այլեւ զօրքի ու քիւրտ խու– ժանի այն մասը, որ մեզ հալածելով է գրաւած այժմ, ազատ պիտի ըլլայ Այգես– տանի պաշարման օղակը աւելի սեղմելու ։ Մեզի պէտք է փամփուշտ, դրկենք սուր– հանդակներ եւ փամփուշտ ուզենք Այգես– տանի Զինուորական Մարմինէն ։ Իսկ ժո– ղովուրդի պարենաւորման համար՝ բռնի ուժով մեր շրջապատի թրքական գիւղե– րէն պարէն հայթայթենք ։ Ես կը կար– ծեմ որ այս պիտի ըլլայ մեր գործունէ– ութեան ուղեգիծը ։

Թորոս. — Ես համաձայն եմ Հայրիկի տեսակէտին ։ Ես այս ժայռերու բնական դիրքը չեմ փոխեր Այգեստանի տուներուն հողէ պատերուն հետ ։ Այգեստանը օր մը պիտի իյնայ չկրնալով դիմանալ անվերջ չորս կողմէ իր վրայ տեղացող թնդանօթ– ներու հարուածներուն ... որով փոխա– նակ մենք Այգեստան իջնելու, ձգելով մեր դիրքերը, ընդհակառակն, ամուր կառչած մեր ժայռերուն՝ պատրաստ ըլլանք ըն– դունելու Այգեստանի ժողովուրդը՝ եթէ օր մը ան ստիպուած ըլլայ այս բնական դիրքերուն ապաւինելու ...

Շիրին. — Կեցցես, խմբապետ Թորոս, ահաւասիկ առողջ միտք, բացառիկ է մեր դիրքը, որով եւ ոչ թէ լքելու, այլ ընդ– հակառակն կազմակերպելու եւ աւելի ու– ժովնալու մասին պէտք է մտածել ։ Տասը հազար ժողովուրդ արդէն մտաւ Այգես– տան, ատկէ աւելին բեռ պիտի ըլլայ չա– փազանց կուտակուած ժողովուրդին ։ Որ– քա՞ն պիտի տեւէ այս կռիւը, չգիտենք, մինչեւ վերջին բոպէն, վերջին փամփուշ– տը ... վերջին կաթիլ արիւնը ...

Մեծ է մեր դերը եւ պատասխանատու– թիւնը ։

Արդէն Այգեստանի Զինուորական Մար– մինն ալ որոշ պահանջներ ունի մեզմէ ... Վարագայ լերան այս Աստղկան բերդէն, որպէս հսկայ դիտարանէ մը, պէտք է հսկենք թրքական շարժումներուն վրայ .. մեր դիտակը կը ժողվէ կապուտակ ծովի վրայ խուռաքանչիւր երթեւեկը մինչեւ Գա– ւաշի Կարճկանի լեռները ... եւ եթէ Նեմ– րութն ու Գրգուռը իրենց ձիւնապատ գը– լուխները կը ցցեն կապոյտին մէջէն դէպի երկնքի կապոյտը, նաւերու առագաստ– ները այդ ամբողջ տարածութեան վրայ իրենց ճերմակ թեւերը չեն կրնար ծածկել մեր հայեացքէն ... Լիմ, Կտուց եւ Աղ– թամար կղզիներուն շուրջը եղած խուրա– քանչիւր շարժումը դիւրին կը նշմարենք ։ Բերդի թնդանօթներու կրակէ շունչը չի կրնար ծածկուիլ մեր հայեացքէն, եւ վերջապէս ամբողջ Այգեստանի շուրջը օ– ղակած թուրք զօրանոցներու եւ խրամնե– րու գործողութիւնը մեր աչքերուն առ– ջեւն է ։

Եւ որպէսզի մեր հետազօտութեան ար– դիւնքը օգտակար ըլլայ Այգեստանի կռո– ւողներուն՝ մեր առաջին գործը պիտի ըլլայ գրաւել այն թրքական գիւղերը, որոնք վտանգ կը սպառնան մեր արեւել– եան թեւին, անկէ յետոյ Այգեստանի հետ մեր յարաբերութիւնները աւելի կա– նոնաւոր պիտի դառնան ։

Մեր դիրքերը պէտք է ամրացնենք, ա– տոր համար պէտք է փորել խրամներ ։ Պահակները գիշեր – ցերեկ պէտք է շրջին մեր ամբողջ գծին վրայ ։ Հետախոյզները թշնամու դիրքերը պիտի քննեն ։ Պէտք է առիթը ներկայացած պարագային ստեղ– ծել ընդհարումներ շրջակայ զօրքի եւ խուժանի հետ, որպէսզի անոնք հնարա– ւորութիւն չունենան ամբողջ ուժերը Այ– գեստանի վրայ կեդրոնացնելու ։

Արդ, դանք մեր ուժերը բաժնելու հար– ցին ։

Այս մասը դուք որոշեցէք, ես պատ– րաստ եմ ենթարկուելու ։ Տուէք ինծի ամէնէն վտանգաւոր վա՛յրը պաշտպանու– թեան, իմ դեռ ողջ մնացած ութսուն զինուորներով կրնանք ամէնէն ծանր պարտականութիւնը կատարել ...

Ո՞րն է ձեր ամենավտանգաւոր կէտը ...

Ամէնը. — Շուշանց ...

Շիրին. — Լաւ, Շուշանցի պաշտպանու– թիւնը ինծի յանձնեցէք ։

Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

«Վասպուրականի հերոսամարտը»

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր–Յակոբեան եւ զաւակները, Թադէոսեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ քեռայրին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այս Կիրակի (14 Մայիս), Փարիզի մայր եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ՝

ՏԻԿ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԷԼԷԿԵԱՆԻ

յիշատակին, իր մահուան քառասունքին առիթով:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Տիկին Ազնիւ Գազազեանի կսկծալի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Օր. Կատարինէ Զուլճեան, (Պոստոն) 100 տոլար, Պ. Օննիկ Պայրամեան հարիւր Ֆր., Տիկ. Տ. Սէրէնկիւլեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Պօտուրեան (Տէսին) յիսուն, իրենց մօր ողբացեալ Տօնէլեանի մահուան Ե. տարելիցին առիթով, Պ. Կարօ Ուսկերիչեան երեսուն, Տիկիններ, Ա. Սարգիսեան եւ Լիւսի Նշանեան քսանական ֆրանք:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Երանուհի Վարժապետեանէ (Մարսէյլ) երեսուն Ֆր. իր ապաքինման առթիւ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են ընկերուհի Սառա Ալոյեանէ տասնական ֆրանք իր եղբօր ողբացեալ Առաքել Գրիգորեանի մահուան քառասունքի առթիւ (Ամերիկա):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին:

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

ԿՈՂՄԷ

Սալ Տըպլիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՌՉՈՒ

Խօսք կ'առնէ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30ին

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին Ա. Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Ըընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20–ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ կրօնական ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ ժամը 21ին: Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուիզ Ղուկասեան եւ զաւակը՝ Սարգիս կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մըկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՈՍԿԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

(Սէօլէզցի)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մայիս 19 ժամը 21ին, կը բանախօսէ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահին մէջ,

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթ՝ ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ

MATCH DE BARRAGE

Այս Կիրակի ժամը 16ին Պիվէռի Սթատ Փիէռի մէջ (Կառտան)

ԻՒ ԺԷ Ա ԱՐԾԻՒ

ընդդէմ

ՕՊԱՆԵԸԻ

Match de barrage de promotion d'honneur pour accession en division supérieure

×

Entente U. G. A. ARDZIV

TOURNOI DE FOOT-BALL INTERVILLES

Այս Երկուշաբթի առտու ժամը 9էն սկսեալ Սթատ ՍԵՆԱՖՐԻՔԱ (Մարսէյլ)

Կը մասնակցին.—

ԻՒ ԺԻ Ա Ալֆորվիլ

ԻՒ ԺԷ Ա Լիոն – Տէսին

ԻՒ ԺԷ Ա Մարսէյլ

Selection Arménienne

ԾԱԽՈՒ Է

Պարապ լուսաւոր յարկաբաժին մը, Պուլվառի վրայ, երեք սենեակ, խոհանոց, մուտք, մեծ պատշգամ, արտաքնոց, մառան: Դիմել տեղւոյն վրայ 19 Պուլվ. Պոն Նուվէլ: Փարիզ, 4րդ յարկ:

TRICOTEURS-CONFECTIONNEURS

ԿԱՐԻ ԲՈԼՈՐ ԴԵՐՁԱՆՆԵՐԸ

Mercerisé - coton - polyester, nylon

— PRIX DEFIANT —
TOUTE CONCURRENCE

AUX FILS A COUDRE

J. M.

(Anciens Ets. KONSTABLER)

3, Rue d'Hauteville, Paris (10e)
Tél. : 770-29-95

Renseignements et échantillons sur simple demande.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Աննիւ Կաղէրեան եւ զաւակները Արութ, Լեւոն, Գէորգ, Թոքաթ քաղաքի Փանոս փողոցէն, 1915ին աքսորուած են, Գէորգը ուսուցիչ էր, կը կարծուի թէ Ամերիկա են, իրենց հայրը մեռած է մեծ Եղեռնէն առաջ: Փնտռողն է Արաքսի Կաղէրեան որ կը կարծէ թէ իրմէ մեծ քոյր մըն ալ ունէր, բայց անունը չի յիշեր:

ARAKSI GAZERIAN
c/o H. KORES
GOETHESTR. 7 A MUNCHENS 15
ALLEMAGNE

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ
Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. Վարչութեան

Հովանաւորութեամբ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 15.30էն 20

ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ 88, Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Երգ՝ Օր. Ալիս Շամիրեան եւ Պ. Սահակ Տէրոյեան

Արտասանութիւն Օր. Օր Էլիզ Եղիկեան, Ս. Թիւթէլեան, Վերգինէ Նազարեան եւ Պ. Վ. Նազարեան:

Հայկական պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի:

Տոմսերու համար դիմել.—

Վ. Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը
Յ. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսին
Մ. Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի
Պ. Նազարեան, 60 Րիւ Տը լա Փալիւ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԻԷՆԻ եւ մասնակցութեամբ ՏԷՍԻՆԻ Վասպուրականի Երիտասարդաց Հայրենակցական միութիւններու:

21 Մայիս, Կիրակի, ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ (Վալանսէն)

Կը խօսի՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Ընտիր գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի: 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ:

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75):

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ սաւանի – կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 14 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10911 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.911

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը այս տարի եւս համազգային չափանիշով կատարուեցաւ ամէն կողմ :

Մեր անմահ նահատակներու յիշատակը երկու տարիէ ի վեր ստեղծած է համեւրաշխական մթնոլորտ մը սփիւռքի մէջ :

Ուրախալի է երեւոյթը :

Այլեւս պատմութեան կը վերաբերին այն օրերը, երբ հատուածական մոլեռանդութենէ եւ սխալ ըմբռնուած «դիւանագիտութենէ» տարուած՝ մարդիկ թռուցիկներ կը հրատարակէին Ապրիլ 24ի առթիւ եւ կը փորձէին խափանել Սգահանդէսները, չվշտացնելու համար Խ. Միութիւնը, որ բարեկամութեան դաշինք կնքած էր Թուրքիոյ հետ :

Ուրախալի է մանաւանդ ա՛յն, որ յիսնամեակէն ի վեր զարթօնքի շրջան մը կ'ապրի Հայութիւնը արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք :

Սգահանդէսները այժմ առիթ կ'ընծայեն վերարծարծելու Հայկական Հարցը, որ չէ լուծուած դեռ՝ շնորհիւ աշխարհի ճակատագիրը վարող Մեծերու ուրացումներուն եւ մոռացումներուն :

Տասնեակ տարիներու անտարբերութենէ եւ լուռ համակերպութենէ ետք՝ վերջապէ՛ս գիտակցութեան եկած են ա՛յն տարրերը, որոնք «արկածախնդրութիւն» կ'որակէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ճեռնարկները, երբ անիկա ամէն առթիւ Հայկական Դատը կը ներկայացնէր մեծ պետութեանց եւ արդարութիւն կը պահանջէր հայ ժողովուրդին համար, 1920էն ի վեր :

Համայն հայ ազգը այսօր համոզուած է, որ անհրաժեշտ է հետապնդել Հայկական Դատը, անընդհատ, անվհատ, մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

Միայն Սփիւռքի Հայութիւնը չէ, որ քաղաքական հասունութեան ապացոյց ցոյց կու տայ :

Հայրենիքի մեր հարազատներն ալ լեզու ելած են եւ կը պահանջեն «մեր հողերը» արտաքին պոռթկումով :

Այս տարի եւս Մոսկուայի Թուրք դեսպանատան առջեւ հայ երիտասարդներ խաղաղ ցոյց մըն են կատարած Ապրիլ 24ին : Այս ցոյցին արձագանգը կարդացինք Պոլսոյ Թրքերէն թերթերուն մէջ :

Նման խաղաղ ցոյց մըն ալ կատարուած է Փարիզի Թրքական դեսպանատան առջեւ ա՛յն պահուն, երբ հազարաւոր Հայեր կ'երթային Անծանօթ Զինուորի դամբարանին բոցը արծարծելու Էթուալի յաղթական կամարին տակ :

Նահատակներու յիշատակի ոգեկոչումը այս անգամ Փարիզի մէջ դիեցաւ բացառիկ հանդամանք մը :

Սալ Կավոյի սգահանդէսի նախօրեակին՝ Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ հազարաւոր Հայեր, առանց դաւանանքի խտրութեան, մասնակցեցան «Հայ Դատի Օր»ուան ձեռնարկութեան :

Հայ եւ ֆրանսացի բանախօսներ շեշտը դրին Հայկական Հարցի հետապնդման անհրաժեշտութեան վրայ :

Քաջալերական էր երեւոյթը :

Օրեր առաջ Նոր Սերնդականներ Փարիզի բոլոր թաղամասերու պատերուն վրայ փակցուցած էին մեծադիր ծանուցում մը, որուն մէջ աչքի կը զարնէր Մեր հողերը վերատիրութիւնը հայերէն՝ խոշոր գիրերով՝ զոյգ Մասիսներու դիմաց :

Այդ հողերը — Հայուն արդար իրաւունքը — բռնագրաւուած կը մնան յայսկոյս եւ յայնկոյս Արարատի :

Անցա՛ծ է այլեւս սուգի, լացուկոծի շրջանը : Ցխուն տարի սգացեր ենք ու լացեր : Մեր աչքերուն մէջ արցունք չկայ այլեւս :

Քաղաքական խնդիր ունինք : Թրքահայաստանի հարցը :

Պահանջատէր ենք : Չե՛նք հրաժարիր մեր իրաւունքներէն :

Ամերիկայի մեր հայրենակիցները խօսքէն գործի անցնելով պարբերաբար ցոյցեր կը կատարեն ՄԱԿի պալատին առջեւ :

Հ. Հ. Պատուիրակութեան լիազօրները Հարաւային Ամերիկայի մէջ յուշագիր կը ներկայացնեն արտաքին գործոց նախարարներուն :

Մոնթէվիտէօի մէջ լատին Ամերիկայի 14 երկիրներու խորհրդարանական համագումարը համաձայն է որ ՄԱԿի մէջ քննուի Հայկ. Հարցը :

Հայ Դատի Յանձնախումբերը տենդոտ աշխատանքի լծուած են զոյգ Ամերիկաներու մէջ :

Ոգեկոչումէն ետք գործնական աշխատանք :

Ա՛յս է օրուան պահանջը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

«Ուաշինկթըն Փոսթ»ն է որ կը պատմէ նախագահ Ճոնսընի խօսքը, ուղղուած իր աղջկան, Լիւսիի. — «Հայրդ կրնայ Պատմութեան անցնիլ իբրեւ այն մարդը որ երրորդ աշխարհամարտը յառաջացուց» : Այս խօսքը ըսած է իբրեւ պատասխան երբ աղջիկը զինք շատ յոգնած գտած է :

Արդարեւ Վիէթնամի կացութիւնը օրէ օր կը բարդանայ : Գրած էինք արդէն թէ Ու Թա՛ն յոռետես է եւ կը վախնայ համաշխարհային պատերազմէ մը : Իր յայտարարութեան կը յաջորդէ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար՝ Բրեժնեւի սպառնական յայտարարութիւնը : Առաջին անգամըն է որ Մոսկուա հակահարուածի մասին կը խօսի : Այս յայտարարութեան առիթը եղած է պուլկար – խորհրդային բարեկամութեան դաշինքի մը ստորագրութիւնը, քսան տարուան համար :

Բրեժնեւ կրկնելէ ետք ծանօթ ամբաստանութիւնները ամերիկեան յարձակման դէմ Վիէթնամի մէջ «ուր խաղաղութիւնը կրնայ վերահաստատուիլ միայն ոմրակոծումներու դադրեցումով», շեշտած է «յարձակողները թող գիտնան, կուզ Վիէթնամը երբեք զրկուած պիտի չըլլայ իր հաւատարիմ բարեկամներու օգնութենէն : Մեր պատասխանը համեմատական պիտի ըլլայ հակահարուածին որ պիտի ըլլայ աշխարհակալ կառղած միջամտողներուն» :

Բրեժնեւ անգամ մը եւս ճաղկած է Պոնի «յետադիմական քաղաքականութիւնը», դատապարտած «Ցունաստանի պարտադրուած ֆաշիստ մենատիրութիւնը» եւ կոչ ըրած բոլոր «եւրոպական ազգերուն առանց բացառութեան որպէսզի մասնակցին այն ճիգերուն որոնք կ'ըլլան Եւրոպայի կացութիւնը բնականոն դարձնելու համար» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ որ Մայիս 31ին Հռոմ պիտի երթայ հաւանաբար անկէ վենետիկ անցնի, այցելելու համար Տոճերու քաղաքը : Իրեն պիտի ընկերանայ Հանրապետութեան նախագահ՝ Սառակաթ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը արեւելեան Գերմանիա հրաւիրուեցաւ վարչապետ Սթոֆի կողմէ, բայց Քիզինկըր մերժեց հրաւէրը :

ՊԱՊԸ Շաբաթ օր Ֆաթիմա հասաւ, Կոյսին երեւումներուն յիսնամեակին առթիւ : Հարիւր հազարաւոր ուխտաւորներ Ուրբաթէն Շաբաթ լուսցուցած էին, անձրեւին տակ, սպասելով Պօղոս Զ.ի ժամանման :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ արմատական Էսփրէսսօ *շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Իտալիա զինուորական պետական հարուածի մը ըսպառնալիքն ապրած է 1964ին, գըրգումովը նախագահ Սէնիի : Թերթը կը գրէ թէ այդ հարուածին համաձայն զըրուած է նաեւ, այն ատենուան Արտաքին նախարարը՝ Սառակաթ : Կառավարութիւնը եւ Հանրապետութեան Նախագահ Սառակաթ բացարձակապէս հերքեցին նըման լուր մը :*

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի, խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Մայիս 17ին :

Օրը Օրին

ՀՈՎՈՒԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Հովիւները երաժիշտ էին եւ բանաստեղծ, հին Ելլադայի մէջ : Բարձունքներու վրայ, թուփուններուն եւ ծաղկաբոյր հովերուն ընկեր, սրինգ կը նուագէին, տաղեր կ'երգէին, եւ ձայնին ու բառին ստեղծագործութիւնն ալ իրե՛նցն էր միշտ :

Երբեմն բովբովի կուգային, մրցումներ կը կազմակերպէին, թէ ո՛վ աւելի գեղեցիկ կ'երգէ ու կը նուագէ, ո՛վ անսպառ ներշնչումով մը բանաստեղծութիւն կը յօրինէ :

Ամէն մրցում՝ յաղթականը վարձատրելու պայմանով :

Թէոկրիտէս կը կոչուի այն որ յունական հովուերգութեան այս սովորութիւնները եւ շնորհքները պարգեւեր է յաւերժութեան : Այսպէս, աշխարհ գալով, քառ ոմանց, Սիրակուսայի մէջ, քառ այլոց՝ Կով կղզիին մէջ (ուր եւ ծնած է Հիպոկրատ), Թէոկրիտէս կը լեցուի քերթողութեան բարիքներով, կը նուիրուի հովուերգական սեռին եւ իր մէկ կըտորին մէջ կը պատմէ թէ՝

Սքանչելին Դափնիս եզ ու կով կ'արածէր հայրենի լեռներու բարձունքին վըրայ, երբ հանդիպեցաւ Մենալկասի, պատանի մը իրեն տարեկից, որ ոչխար կ'արածէր նոյն բարձունքներուն վրայ, — երկուքն ալ խարտիշահեր, աղուոր մանչուկներ, որոնք գիտէին սրինգ նուագել, թէ երգ հիւսել, թէ երգել :

Երբ Մենալկաս կը տեսնէ Դափնիսը, անմիջապէս ասպարէզ կը կարդայ .

— Օ՛ Դափնիս, հովիւ բառաչող կովերու, կրնա՞ս մրցիլ ինծի դէմ, ես պիտի երգեմ ո՛րքան ուզեմ :

— Մենալկաս, հովիւ բրդոտ ոչխարներու, սրնգահարդ յաւակնոտ, դուն չես կրնար յաղթել ինծի՝ եթէ նոյնիսկ մեռնիս երգելով :

— Փորձենք, գրաւի կուգա՞ս :

— Փորձենք գրաւ դնելով :

— Ես գրաւ կը դնեմ կով մը, դուն ալ գառնուկ մը, որ մեծ ըլլայ մօրը չափ :

— Ո՛չ, գառնուկ չեմ դներ, որովհետեւ երեկոյին՝ երբ ոչխարներս վար կ'իջեցընեմ լեռներէն, հայրս ու մայրս կը համբեն ...

Շարունակութիւնը կարեւոր չէ այս տոմսին համար :

×

Մեր հովիւները չունին այդ վախը :

Հովիւ որ կ'ըսեմ՝ կը հասկնաք անշուշտ թէ ո՛ր հովիւներու մասին է խօսքը : Այն հովիւներուն՝ որոնք, Յիսուսի պատուէրով, կ'արածեն մեզ իբրեւ ոչխար (տես Յովհ. ԽԱ. 16) : Իրողութիւնն այն է որ Յիսուս ոչխար չըրաւ մեզ, բայց մեր հովիւները մեզ կ'արածեն իբրեւ ... կով :

Ընթերցող մը գայթակղեր է կարդալով մէկ տոմսս, որու մէջ ցանկապատ չունեցող արտի նմանցուցեր էի ազգը, ու կովի՝ գողերը : Գովելով ու գովաբանելով հանդերձ զիս իբրեւ գրող, (քիչ մնաց՝ գող պիտի կարդայի այս բառը, — խօսքը մեր մէջ՝ ժամանակէ մը ի վեր գրող բառը գող կը կարդամ, աչքերս շա՛տ վարժուեցան՝ երբ շարունակ գող կը գրեն պատրիարքները ու գող կը պոռան իրարու, թերթերը լեցնելով գողի աղաղակներով), մեր ընթերցող բարեկամը, ըստորագրութիւնը կոտակեա՞ն թէ կրակեան՝ չկրցայ կարդալ, կը մեղադրէ զիս որ մէկ տոմս միայն գրեցի ու լռեցի :

Եղբա՛յր պատուական, երբ կաթողիկոսը լուռ կը մնայ եւ լուռ կեցէք կ'ըսէ, երբ պատրիարքները լուռ կեցէք կ'ըսեն եւ իրարու գող պոռալը իրենց առանձնաշնորհի կը համարին, ես ի՞նչ ընեմ :

Ո՛չ, ես կը մերժեմ գող ըսել գողին :

Ես կո՛վ կ'ըսեմ, կո՛վ : Եւ ես միայն մեզի՛ կ'ըսեմ կովը, ո՞վ իրաւունք ունի այլեւս վիրաւորուելու, դատի ելլելու, պատուոյ հարց յարուցանելու : Մեր հովիւները, մեր «հոգեւոր հովիւները» մրցում կը կատարեն խաղի մէջ, վէճի մէջ, զիրար վիրաւորելու մէջ, ազա՛տ՝ ամէ՛ն բանի մէջ, ու գրաւ կը դնեն մեզ, Յիսուսի ոչխարները, հո՛տը, հօտին բուրդը, կաթը, եւ այլն (հասկցէք), բայց իրաւունք չի տրուիր մեզի ձայն բարձրացնելու : Կով չենք, հապա ի՞նչ ենք :

Կաթը մենք կու տանք, սերը մենք կու տանք, բայց իրաւունք չունինք խօսք մը ըսելու անոնց որ կաթն ու սերը շուկայ կը տանին :

Բոլոր այդ բարիքները, ամբողջ հարստութիւնը իրե՞նք ստեղծեցին : Հարո՛ւստ են մեր վանքերը (այդ մասին պիտի գրեմ ետքը), բայց *փաթաթէ՞ս* ծախեցին, *տոմաթէ՞ս* ծախեցին եւ այդպէ՞ս ստեղծուեցաւ վանքերու հարստութիւնը :

Կը հարցնեմ ձեզի կամ առ որ անկ է, — ի՞նչպէս հարստացան վանքերը, «հովիւնե՞րն» էին որ հարստացուցին :

Ո՛չ եւ ո՛չ, կովե՛րն էին որ կաթով, սերով ու մեղրով լեցուցին վանքերը : Բայց կովերուն տրուած էր, այդ պարտականութենէն զատ, լայն ազատութիւն ... բառաչելու : Հիմա այդ ազատութիւնն ալ կը զլանան մեզի :

— Մի բառաչէք, կը հրամայեն վերէն ու վարէն :

Ապիկարութի՞ւն մը ծածկելու համար, իրենց դիրքին անկարողութի՞ւնը քօղարկելու համար : Որպէսզի չըսուի՞ թէ՝

— Դէզին ետեւ մարդ չկայ :

Այս պայմաններուն մէջ, սիրելի ընթերցող, որ գայթակղեր ես մէկ տոմսէս, վէնին մէկ անգամ միայն միջամտութենէս, բայց նաեւ կովերու մասին տուած պատկերէս, ի՞նչպէս կ'ուզես որ միջամտեմ խարազանով՝ որու գովքը կը հիւսես :

— Դո՛ւն, դո՛ւն միայն կրնաս դատել եւ լուծել Երուսաղէմի գայթակղութիւնը կ'ըսես :

Լա՛ւ : Բայց սպասէ, դեռ չլմնցաւ կովի պատմութիւնը, կամ այս նորօրինակ ... հովուական տոմսը :

– **ԱՐԱԶ**

« ՄԱՇՏՈՑ »

ԱՆՈ՞ՒՆ ԹԷ ՏԻՏՂՈՍ

Ա.

ԽՄԲ.— «Ցանուն Մեսրոբ Մաշտոցի» հատորին հրատարակութիւնը այժմէական կանութիւն կուտայ այս հարցին: Ուստի կը քաղենք յայտնուած բոլոր կարծիքները: Ահա կարծիք մը եւս, *Ալիքի* 1947 Յունուար 15ի թիւէն քաղուած, պատճառաբանութիւնը շատ գեղեցի՛կ, բայց եզրակացութիւնը ··· սխալ :

Ակադեմիկոս Մալխասեանի մէկ յօդուածը՝ «Մեսրոպ Մաշտոցի ծագման մասին», առիթ է տալիս անդրադառնալու մի խնդրի, որ վերաբերում է մեր մեծանուն վարպետի անուանն ու տիտղոսին :

Ինչպէս նրա մասին շատ քիչ բան գիտենք: Դրա պատճառը իր վարքագիր Կորիւնն է , որ ըստ երեւոյթին որոշ դիտումով, խուսափել է տալ այն բոլոր մանրամասնութիւնները, որոնք անհրաժեշտ էին այդ մեծ Հայի կեանքի ու գործի մասին, լրիւ գաղափար տալու տեսակէտից :

Ինքը Կորիւնը, իր գրքի վերջաբանում, յայտարարում է, թէ «զյաճախագոյնս թողեալ, զհամառօտս կարդեցաք, քանզի չէաք իսկ հանդուրժողք, զամենայն աւարեալսն կտակաւ նշանակել զիւրաքանչիւրն »:

Այդ հանգամանքը, մեր բանասիրութեան մէջ, Մեսրոպի կեանքի ու գործի շուրջ, ստեղծել է ներհակ կարծիքների մի շարք, որոնք իրենց վերջնական լուծումը դեռ չեն ստացել :

Միւս կողմից, շատերի հետ միասին, Մ. Աբեղեանն էլ վկայում է որ « Նրա աշխատութիւնն ընդհանրապէս , մանաւանդ վերջին մասերում, շատ աղճատուած է արտագրողների ձեռքով»: (Տես յառաջաբան «Վարք Մաշտոցի» 1941, Երեւան):

Այսպիսով յանձին Կորիւնի, ունենք մի համապատասխան վարքագիր, որի գործն անգամ, իր հարազատ ամբողջութեամբ, չի հասել մեզ :

Սակայն առանց Կորիւնին մեղադրելու տեսնք, որ անխուսափելի կերպով այս բոլոր խնդիրները պիտի ծագէին եւ մեր բանասիրութիւնը, բնականաբար պիտի զբաղուէր նրանց լուսաբանութեան գործով: Յետադայ մարդկային միտքը, միշտ նորանոր մօտեցումներով, պիտի աշխատէր պարզել իրեն համար այն ամէնը, ինչ կապուած է այդ եզական Հայի գործի եւ անձի հետ, եւ այդ ոչ թէ մի պարզ հետաքրքրութիւն գոհացնելու համար, այլեւ լոյս սփռելու պատմական այն բոլոր խնդիրների վրայ, որոնք այսպէս կամ այնպէս առնչւում են մեր մշակութային կեանքի սկզբնաւորման հետ :

Ուստի, առանց որեւէ յաւակնութեան, պարզապէս մի մտածում արտայայտելու նպատակով, կը կամենայինք մեր խոնարհ կարծիքը յայտնել Կորիւնի այն յայտարարութեան մասին, որ վերաբերում է մեր գրի ու գրականութեան հիմնադրի անուանը :

Այդ յայտարարութիւնը հետեւեալն է.

— « Իր «Վարքագրութեան» մէջ Կորիւնը գրում է.— «Առն, զոր նախակարգ բանիս նշանակեմ, վասն որոյ եւ փոյթ ասարեալ մեր պատմելոյ, էր Մաշթոց *անուն»:*

Դժբախտաբար, վերջնական իմաստով Կորիւնի բոլոր ձեռագրերի բաղդատական հրատարակութիւն դեռ եւս գոյութիւն չունի :

Մեր տրամադրութեան տակ եղածը, Մ. Աբեղեանի վերոյիշեալ հրատարակութիւնն է, բաղդատուած Հայաստանի «Ձեռագիրների ուսումնասիրութեան գիտական ինստիտուտի» վեց տարբեր ընթերցուածների եւ Վենետիկի 1894 ու Թիֆլիզի 1913ի հրատարակութիւնների հետ :

Արդ, համաձայն այդ հրատարակութեան, Կորիւնը յայտնում է — « Առն զոր ի նախակարգ բանիս նշանակեմ ... էր Մաշթոց անուն»:

Այս յայտարարութիւնը տարակուսանքի տեղիք է տալիս : Եթէ մեր մեծ ուսուցչի անունը «Մաշթոց»էր, ինչպէս Կորիւնն է ասում, ապա ինչ է «Մեսրոպ»ը, որ երբեմն միացած կամ առանձնակի, երեւում է մեր զանազան մատենագիրների մօտ որպէս անունը միեւնոյն անձնաւորութեան :

Կամ, միթէ կարո՞ղ էր մէկ անձ միաժամանակ երկու անուն ունենալ :

Մեր պատմութեան մէջ, բազմաթիւ դէպքերում, հանդիպում ենք անունի եւ մականունի միաժամանակ գործածութիւնների, սակայն յաճախ նրանցից մէկը հանդիսանում է որպէս ազգանուն կամ բացայայտիչ, երբեմն էլ մակդիրի կամ ածականի իմաստով, ինչպէս Սահակ Պարթեւ, Կորիւն Սքանչելի, Դաւիթ Անյաղթ, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Յովհան Ոսկեբերան, Մխիթար Գօշ, Գրիգոր Մագիստրոս, Ներսէս Շնորհալի ,Ներսէս Մեծ եւն. եւն.: Սակայն երբեք մի անձի, որ միաժամանակ երկու անուն կրելիս լինէր:

Մեզ թւում է, որ Կորիւնի այս յայտարարութիւնը, կամ արդիւնք է յետագայ աղճատումի եւ կամ էլ «անուն»ը այս դէպքում, չպիտի հասկանալ մեր օրերի սովորական իմաստով:

Խորենացին, որ համարեա նրա ժամանակակիցն է ու «արբանեակ»ը, Մեսրոպի մասին խօսելիս՝ նրան կոչում է կամ Մեսրոպ կամ Մեսրովբ, իսկ նրա մէկ այլ վարքագիրը Ղ. Փարպեցին, (շուրջ հարիւր տարի ետք), 17 անգամ Մաշտոց է կոչում, իսկ Մեսրոպ՝ միայն չորս անգամ :

Հայերէնի մէջ անունը գործածւում է մի քանի նշանակութեամբ, նախ՝ տեսակի, սեռի, համբաւի, հռչակի նշանակութեամբ :

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

« Լոյս ի լուսոյ ··· ի ծագել լուսոյ առաւօտու, ծագեա ի հոգիս մեր, զլոյս քո իմանալի » :

ԽՄԲ.— Մոռցուած անուն մը, գաւառական գրականութեան սիւներէն մին, Գալուստ Անդրէասեան :

Ծնած է Մուշ, 1869ին եւ մեռած իր ծննդավայրին մէջ 1966 Մարտ 7ին, փրնտռուած գրող մըն էր 1890 – 1905 շրջանին: Իր գործերը հատորով մը հրատարակեց Կ. Սասունի, 1951ին, Պէյրութի մէջ: Ճաշակ մը՝ այս տոհմիկ գրողին վաստակէն.—

Կա՛մ երգելու, կա՛մ մտիկ ընելու է···: Բնուշահոտ խունկի մը պէս, որ մարդու զգայարանքները անճառելի ազդեցութեան մը տակ կը վարազուրէ ու կը տկարացնէ,

Երկրորդ, այսօրուան իմաստով եւ երրորդ՝ իբրեւ մակդիր կամ բացայայտիչ ենթակայի, նրա որպիսութիւնը չեշտող մակածական :

Թւում է , եթէ Կորիւնի մօտ, այս պարբերութեան մէջ չկայ որեւէ աղճատում, ուրեմն վարքագրութեան մէջ «անունն նորա» արտաբերումը, պիտի հասկանալ վերջին իմաստով:

Մեր այս տեսակէտը աւելի եւս որոշակի ձեւ կը ստանայ, եթէ նկատի առնենք այն, որ որեւէ մակդիր կամ ածական, երկար ժամանակ որեւէ անձնանուան փոխարէն գործածուելով կարող է նոյնանալ տուեալ անձնաւորութեան հետ, դառնալով նրա բացայայտիչը՝ այս պարագային՝ հասկանալի կը դառնայ «Մաշթոց»ի գործածութեան այդ ձեւը Կորիւնի եւ Փարպեցու մօտ :

Այդ երեւոյթը դիտելի է նաեւ այսօր, երբ մակդիրի ուսմունքով գործածուած « առաջնորդը», «փաշան», «հայրիկը», «վեհափառը», «նորին վսեմութիւնը» եւ այլն, կապուած մի անձի հետ, ձուլուել է նրա էութեանը, ստացել են մի յատուկ անուան իմաստ եւ ընդհանրացել շարունակական գործածութեան հետեւանքով :

Նոյնն է պարագան եւ «Մաշթոց»ի նրկատմամբ :

Նախ իր աշակերտների, ապա մօտ կանգնած մարդկանց, իսկ յետագային ողն Հայութեան մէջ՝ «Մաշտոց»ը նոյնացել է Մեսրոպի անձնաւորութեան հետ ու դարձել նրա անձնաւորութիւնը նշող մի մակդիր :

Մեր տեսակէտը աւելի հիմնաւորելու համար, աւելորդ չէ պարզել նաեւ թէ ի՛նչ է «Մաշտոց»ը :

Ա. Գ.

(Մնացեալը յաջորդով)

մեր եկեղեցիին Արեւագալի շարականներն ալ, որ Մեծ Պահքի օրերուն մէջ կ'երգուին, կը կակուղցնեն մարդու հոգին մեղրամոմի պէս եւ իր սրտին մէջ կը թողուն եկեղեցական երաժշտութեան այն անբացատրելի տպաւորութիւնը, որ բոլորովին միստիկական է :

Անշուշտ մեր ցեղի հոգին այնքան զօրաւոր հակում ունէր դէպի այդ միստիկականութիւնը, որ կրցաւ գրեթէ հաւասար ուժով նիւթական ու շօշափելի արդիւնք մը տալ, ստեղծելով այն եկեղեցական բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը, որո՛նք փոխադարձաբար զիրար կը լրացնեն տեսականին ու գործնականին մէջ եւ որոնք, կարելի է ըսել, մէկ հատիկ էին այն դարերուն մէջ, ուր ծագում առին :

Մտիկ ըրէք սա Արեւագալի շարականները : Անոնց երաժշտութիւնը արեւելեան թովիչ ու հիւանդացնող եղանակներուն կը մօտենայ , գերադանցօրէն զգայնական ու տպաւորիչ է: Ոչ թէ ջերմութիւն մը եւ անոր յաջորդող ապիկար թուլութիւն մը առաջ կը բերէ այս շարականներուն երաժշտութիւնը, այլ տեսակ մը սարսուռ, որ գլխէդ մազերէն կ'իջնէ, մորթէդ ալիքներուն մէջ կ'անցնի, ամբողջ մարմինդ կը փշաքաղէ եւ ջիղերուդ մէջ առաջ կը բերէ երկնադղեցիկ ճարճատիւն մը ···:

Իւրաքանչիւր անհատի զգացած տպաւորութիւնը ի՛նչ որ ալ ըլլայ, այսպէս կը զգան առհասարակ հայ հաւատացեալները եւ մանաւանդ հայ կիները, ամէնէն աւելի զաւառացի կիները: Ուրիշ կերպ կարելի չէ մեկնել այն ցաւագին մարմաջը, սրբտաբուխ լացի այն փղձկումը, անդիմադրելի ներքին հառաչներու այն արտահոսումը, որ միաժամանակ դուրս կը հոսին հայ կնոջ հոգիէն, աչքերէն ու սրտէն, երբ դալար ու մելամաղձոտ ձայն մը իր մեղեդիին անոյշ ու արբեցնող ճօճումներուն տակ կը թրթռացնէ անոր սրտին թելերը , արթնցնելով իր գիտակցութեան մէջ մեղքի ու յաւիտենականութեան ահաւոր գաղափարները ···

Ով որ ներկայ գտնուած է «Լոյս ի լուսոյ»ի երգին երգեցողութեան, ինք ալ զգացած է անշուշտ այն գրեթէ բնազդական սարսուռը, տեսակ մը ներքին նախապատրաստութիւնը, որ բոլոր հաւատացեալները զսպանակի մը պէս կը մղէ, շարժում մը, խեղդուած բացականչութիւն մը առաջ բերելով : Եւ ահա ամէն մարդ անծանօթին հզօր հրապոյրին ներգործութեան եւ երկիւղի ու հաւատքի տպաւորութեան տակ , կը փութայ մէկ մէկ կամ աւելի մեղրամոմ գնելու եւ շատ անգամ իր իսկ ձեռքով զանոնք վառելու Յիսուսի պատկերին առջեւ :

Եւ ահա լոյսը ամէն կողմէ :

Դպիրները կ'երգեն :

Լոյսը կ'ողողէ վարագոյրներով սգաւորուած տաճարին կամարներն ու սիւները, լոյսի երաժշտութեան արձագանգը կը կրկնեն հինաւուրց եկեղեցիին սպիտակ պատերը : Յիսուսի խաչելութեան համար

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Օր մը վերջապէս բժիշկն ալ չէ կրցեր հանդուրժել , աթէպրին *առնողները հետապնդել տուեր է :Կին մը, այս դեղահատները լականի մը մէջ ճզմեր, ջուրին մէջ լուծեր եւ իր մանած բուրդերը մէջն է լեցուցեր : Բժիշկը անմիջապէս փակեր է կնոջ օձիքէն : Կինը ստիպուած խոստովաներ է .*

— Կանաչ ներկի տեղ դեղինը շատ աղուոր կը գործածուի »:

*Եւ դեռ կարելի չէ պնդել թէ կարգ մը գիւղացիներ բուրդ ներկելու , տախտակ սրբելու, ձի բժշկելու համար եւս ···ա*թէպրին *չեն գործածած :*

Երկրաշարժի ողբերգական կարգ մը պատկերներ ներկայացնելէ ետք Քէօրիւքճու կը շարունակէ .—

« Երբ ողբերգութիւնը իր թափը կորսընցնէ , ցանկութիւնները բամ կ'ելլեն : Տակաւին հիմակուընէ, Լիճիկի մէջ, անոնք որ երկրաշարժէն մեծ վնաս մը չտեսան, հետաքրքիրներու խմբակ մը կազմած են մեր շուրջ: Կ'ուզեն հասկնալ թէ օգնութիւնը ի՞նչ եղանակով պիտի կատարուի եւ ինչե՞ր կարելի պիտի ըլլայ ստանալ: Թէեւ մխիթարութենէ զատ ոչինչ տուինք այս մարդոց, որոնք հիմա ոչ տուն ունին, ոչ ալ տեղ : Մինչեւ վաղը առաւօտ ուտելիք եւ վառելիք հասցնելու է ասոնց : Բայց ինծի այնպէս թուեցաւ թէ օգնութեան մասին հետաքրքրուողները քիչ մը գործին շահու կողմէ է որ կը խորհին »:

Գիւղացի մը ութ ժամ հեռու գիւղէ մը եկեր է , երկրաշարժի ընթացքին մեռնող ազգականի մը համար պատանքցու ուզելու: Քէօրիւքճու երբ յայտնի կ'ընէ իր զարմանքը , գիւղացին կը պատասխանէ .

— Իրաւունքս չէ՞, պէյ »:

Քանի մը գիւղացիներ Քէօրիւքճուն կը կանչեն, ցոյց տալու համար երկրաշարժէն ծանրապէս վիրաւորուած կին մը : Խնդիրն այն է որ կ'ուզեն այս կերպով կատարուելիք օգնութենէն բաժին մը ձեռք անցընել : Կինը արիւնթաթախ լաթերով փաթթուած է փորէն :

— «Ես ալ բժիշկ կը սեպուիմ » կ'ըսէ Քէօրիւքճու :

Եւ հակառակ գիւղացիներու ընդդիմութեան, կը քակէ վիրակապերը, որոնց տակէն, մեծ վէրքի մը տեղ, ոչխարի միսի կտորներ երեւան կ'ելլեն :

ՎԱ՜Ն, ԻՄ ԱՆՈ՜ՒՇ ՎԱՆ···

Այս անգամ ուրիշ թուրք գրող մը, Նաշար Քէմալ, որ կը նկարագրէ Վանը, իբրեւ ··· գիւղ՝ եթէ ոչ իբրեւ աւերակի կոյտ մը .—

« Ո՞վ ըսեր է, թէ Վան քաղաք մըն է : անունը այդպէս ելեր է, բայց եկէք եւ տեսէք: Ան ցրուած , վիթխարի գիւղ մըն է: Քսան – երեսուն արեւելեան գիւղեր մէկտեղ բերէք եւ կ'ունենաք Վանը: Շատ աշխատեցայ, որ ինքզինքս համոզեմ, բայց չկրցայ քաղաք նկատել Վանը : Անկարելի է, որ մարդ ինքզինքը խաբէ : Ինչ փոյթ, թող գիւղ մը ըլլայ : Վան արժանի է գիւղական գեղեցկութեան : Շատ տեղեր պտըտեցայ , բայց ամէնէն աւելի Վանը սիրեցի : Տաքութիւն մը ունի, որ մարդս կը հմայէ, կը գերէ : Քարերը՝ տաք, մարդիկը՝ տաք, բնակիչները՝ եղբայր··· Նստէ սրճարան մը, քեզ ճանչնան թէ ոչ, անպատճառ բարեւ կուտան, կը մօտենան քեզի, իբր թէ քառասուն տարուան բարեկամներ ըլլային : Ասպնջականութեան մէջ ալ Վան աննման է: Շատ անուշ է Վանը :

Գիւղ ըսի եւ միտքս ինկաւ :

Առանց մինարէի *քաղաք կ'ըլլա՞յ: Վանայ մէջ մէկ հատիկ մինարէ չես գտներ: Մզկիթներն անգամ հողաշէն երդիք ունին :*

Առտուն կանուխ կ'արթննաս կովերու , եզներու բառաչիւնով : Հովիւ մը կ'երթայ ամբողջ կենդանական կարաւանի մը առջեւէն, անցնելով Վանայ ամենամեծ պողոտայէն , Շէրէֆիէէն: Ասատուծոյ օրը այսպէս է :

Կովեր , որոնք բեռներ կը տանին, կառքեր կը քաշեն , պազար կ'երթան ծառի կոճղեր տանելով : Այստեղ տաղձը այնքան սուղ է, որ մարդ չի զարմանար, երբ չնորհքով տուն մը չի տեսներ :

Կանուխէն ելէք պտըտելու համար Վանի մէջ : Եթէ քաղաք մը ճանչնալ կ'ուզէք, պէտք է առտուն ընտրէք : Մասնաւորաբար առտուն : Այդ ժամուն քաղաքը « հանուած » է, մերկ է: Ամէն տունի առջեւ կը տեսնէք կին մը, որ կ'աւլէ փողոցը կամ պողոտան : Ամէն տունի առջեւ աւլուած է, ջրուած , մաս – մաքուր : Հապա եթէ այդպէս չընէին եւ ամէն գործ քաղաքապետութեան ձգէին, ի՞նչ պիտի ըլլար : Անկարելի պիտի ըլլար անցնիլ Վանայ փողոցներէն, փոշիէն, հողերէն: Ըսեմ, որ Վանայ մէջ երկիրն ալ, երկինքըն ալ հող է, ամէն ինչ հող : Տուները հողաշէն, պարտէզներու, բացօթեաններու պատերը հող, մի փնտռեր քարուկիր պատեր, ցանկապատ, թել, վանդակորմ: Հող եւ միայն հող, փողոցներն ալ, պողոտաներն ալ :

Տուներուն մեծագոյն մասը միայարկ է եւ ցածլիկ : Տանիքներուն բարձրութիւնը մէկ մեթր է :

(3)

պահուած այս սղաւոր օրերու մթնշաղ առաւօտները հաւատացեալներու սրտերուն մէջ կ'արթնցնեն յաւիտենական լոյսի կազդուրիչ ու վերակենդանացնող գաղափարը : Իսկ հեծեծանքը , ցաւագին մրմունջները այն ատեն կը լռեն , երբ կ'երգուի ·

Ճանապարհ բարի Քրիստոս
Եւ ճշմարտութիւն ,
Առաջնորդեա հոգւոց մերոց
Յերկրէ ելանել յերկինս ···

Ու հաւատացեալին սիրտը թեթեւցած , արցունքներու ծանր բեռէն իր հոգին ազատած , միեւնոյն ատեն կարծես կը զգայ , թէ իր մեղքերէն մաս մը սրբուած , ներուած են Յիսուսէն , որ միշտ «քաւիչ եւ ներող յանցանաց» է :

Մեր նահապետական տուներուն մէջ , երեխայ հասակէն , վարժեցուցին մեզ երգելու եւ մանկական խանդով սիրելու այս երաժշտութիւնը , այս շարականները : Շնորհալիին բոլոր սրբազան երգերն ու աղօթքները , որոնք ամէնէն աւելի տեղ կը գրաւեն Մեծ Պահքի շարականներու եւ աղօթքներու շարքին մէջ , այնքան ընտանի են գաւառացի տղուն , չափահաս մարդուն եւ կնոջ , որ կարելի է առանց անպատեհութեան ըսել , թէ Շնորհալին մեր ժողովրդական սրբազան երգիչն է : Իր «Զարթիք»ը եւ «Առաւօտ Լուսոյ»ն անմահ տաղեր են : Իր բոլոր երգերուն մէջ դաշնաւոր փափկութիւն մը կայ , որ այնքան համաձայն է իր վարած փափուկ եւ զգայուն կեանքին հետ :

Գրական ու գեղարուեստական տեսակէտով , ամէնէն նուրբ ճաշակներն անգամ գոհ կ'ըլլան այս երգերուն ու շարականներուն մեծ մասին , մանաւանդ երբ նկատի առնուի , թէ հայ միտքը զանոնք արտադրած է Զ. — Է. դարերուն եւ մեծ մասամբ՝ ԺԲ. դարուն : Կան , որ գրական արուեստի անգին գոհարներ են , եւ արեւն ու լոյսը այնքան առատ է անոնց մէջ , որ կը զգաս թէ ատոնց կենդանացուցիչ ազդեցութեան շնորհիւ , միստիկականութեան այնքան յարած ցեղի մը հոգին հաւատքի առողջ միամտութիւն մը պահած է դարերու այլասերող ընթացքին մէջ :

Ու կը խորհիմ , թէ ինչ բնական խորհրդաւոր ազդեցութեան տակ այս շարականներուն անունը Արեւագալ դրած են ու կ'երգեն զայն Մեծ Պահքի օրերուն , երբ Մարտ 9ին արեւը կը դառնայ , օրերը կ'երկարին , երկինքին կապոյտը կը ցուցնէ իր երազուն ու հրապուրիչ անսահմանութիւնը , որուն մէկ ծայրէն , արեւելքէն , ամէն օր կանուխ կը ծագի լուսաճաճանչ արեւը , միշտ յափշտակիչ , միշտ երկրպագութեան գաղափարը ազդող : Այնպէս որ մեր եկեղեցին , իր արտայայտած զգացումներուն անկեղծութիւնը Գերագոյն էակին առջեւ արդարացնելու համար , տեսակ մը չքմեղանք , տեսակ մը բաղդատութիւն անհրաժեշտ համարած է , իր «Լուսոյ» երգին մէջ զետեղելով սա տողերը ·

« Յառաջ քան զարեւ անուն քո զովեալ ընդ Հօր» :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՀՐԱՇՔ ԼԵԶՈՒ

Մեսրոպ Մաշտոցի հրաշալի ստեղծագործութեան՝ հայկական այբուբենի կատարելութիւնը աշխարհի մեծագոյն լեզուաբանների իրաւացի զարմանքն է առաջացրել , մի զգացմունք , որ փայլուն կերպով արտայայտել էր Փրոֆ. Մարկուարտը : Ես , որ ուսումնասիրում եմ հայատառ աւանդուած օտար լեզուներ , կը ցանկանայի աւելացնել այն մասին , թէ որքան պիտանի է հայկական գիրը նաեւ այլ լեզուների արտասանական առանձնայատկութիւնները արտացոլելու համար :

Միա՛յն այս պատճառով է հնարաւոր դարձել , որ Հայերը , երբ բարբարոսների դարեր շարունակուող աւերածութիւնների պատճառով ստիպուած լքել են իրենց հայրենիքը , օտար հողում կարողացել են իրենց այբուբենը օգտագործել նաեւ օտար լեզուներով գրելու համար : Այսպէս , մենք հանդիպում ենք հայերէն տառերով գրուած արաբերէն , ասորերէն , պարսկերէն եւ նոյնիսկ լատիներէն ու լեհերէն բազմաթիւ երկերի : Կ. Պոլսի Հայերը հայատառ թուրքերէնով հարուստ գրականութիւն են ստեղծել , եւ տասնամեակներ շարունակ Կ. Պոլսում մի շարք այդպիսի հայատառ պարբերականներ են հրատարակուել :

Էլ աւելի հիացմունքի է արժանի այն գրականութիւնը , որ Հայերը ստեղծել էին ԺԶ. – ԺԷ. դարերում Լվովի եւ Կամենից Պոդոլսկի հայկական գաղութներում : Դեռ Ղրիմում նրանք իւրացրել էին ղըպչաղերէն (պոլովցիերէն) լեզուն եւ ստեղծել այդ լեզուով գրականութիւն , դրանով իսկ Հայերը գիտութեան համար կորստից փրկել են այժմ մահացած ղպչաղերէն լեզուի մի ճիւղը :

Սակայն հնչիւնաբանական–ուղղագրական կողմը միայն մի մասնիկն է կազմում այն ամէնի , ինչով հայերէնը կարող է հիացմունքի առարկայ դառնալ : Հայոց լեզուի միւս կողմը , որ արժանի է հիացմունքի , նրա բառային եւ ոճային հարստութիւնն է : Այս առանձնայատկութիւնը հայ բանաստեղծներին հնարաւորութիւն է տալիս համաշխարհային գրականութեան գանձերը , բոլոր նրբերանգներով թարգմանել հայերէն : Եւ բառապաշարի հէնց այս հարստութիւնն է , որ դժուարութիւն է յարուցում օտար ազգի թարգմանիչներին հայ գրականութիւնը իրենց լեզուներով թարգմանելիս :

Այդ զարմանքի պատճառը բնական կը լինի , եթէ նկատի ունենանք , որ Հայութիւնը արդէն Ե. դարում ստեղծել է անզուգական գրականութիւն , եթէ մենք նոյնիսկ նկատի ունենանք այդ գրականութեան մի մասը՝ պատմագրութիւնը , յանձին այնպիսի հոյակապ դէմքերի , ինչպիսիք են Փաւստոս Բիւզանդը , Ագաթանգեղոսը , Եղիշէն , Ղազար Փարպեցին եւ անզերազանց Մովսէս Խորենացին : Դրան աւելանում են նաեւ հայերէն մեծ քանակութեամբ թարգմանութիւնները այնպիսի լեզուներից , որոնք անցել են քաղաքակրթութեան հազարամեայ ուղի · նկատի ունիմ առաջին հերթին յունարէնը : Ստեղծուել են բնագրին լիովին համարժէք այնպիսի թարգմանութիւններ , որոնք կարող են փոխարինել անհետացած բնագրերը , նկատի ունեմ յոյն մաթեմատիկական եւ փիլիսոփայական երկերը :

Հայերէնի հէնց սկզբից ունեցած կատարելութիւնը այնպիսի մի հրաշք է թըւում , ինչպէս սպառազինուած Աթենաս Պալասի ծնունդը եւ կամ , աւելի ճիշդ , ինչպէս հայկական այն առասպելը , որի համաձայն Անահիտը Արամազդի գլխից դուրս է թռել իր կատարեալ գեղեցկութեամբ : Այսպիսի հրաշքներ հազիւ թէ եղած լինեն : Հայերէնի արտայա՛յտչական հնարաւորութիւնների հարստութիւնը պէտք է որ մի հազարամեակի զարգացում ապրած լինի :

Բառային հարստութեան մի նախանձելի առանձնայատկութիւն է այն , որ հայերէնը իւրաքանչիւր նոր հասկացութեան համար միշտ կարողացել է ստեղծել նոր եւ դիպուկ բառ , երբեմն նոյնիսկ ոչ միայն մէկ , այլ մի շարք բառեր : Սա ամէնէն ակնառու կերպով երեւում է այն բանից , որ միայն հայերէն բառարմատների քանակը , որոնք գրանցուած են «Արմատական բառարան»ում , շուրջ տասը հազար է : Ուրիշ գրական լեզուների ամբողջ բառապաշարը ածանցուած եւ բարդ բառերով հանդերձ (վերջիններս փաստօրէն կազմում են իւրաքանչիւր լեզուի բառապաշարի մեծ մասը) բաւարարւում է բառերի նման մի քանակով :

Լեզուաբանութեան մէջ կային այնպիսի կարծիքներ , որոնց համաձայն լեզուի արտայայտչական այդպիսի ունակութիւնը համարւում էր հարկադրական մաքրամոլութիւն : Ոչ բնաւ , արտայա՛յտչական այս առանձնայատուկ , ինքնուրոյն կարողութիւնը , լեզուի այդ իւրատեսակ ստեղծագործական գործունէութիւնը , որ նըման է հայկական հողից բխող հազարաւոր աղբիւրների , Հայոց ստեղծագործական ոգու արժէքներից է :

Եւ գեղարուեստական գրականութեան լեզուի ոճական ու բառային այս արտակարգ հարստութեան կողքին կայ նաեւ մասնագիտական գրականութիւն , որ արտայայտչական միջոցների այդ հարստութեան հետ միաժամանակ չափազանց պարզ է եւ զերծ երկիմաստութիւններից : Բայց այս պարզութիւնը արհեստական չէ , ինչպէս արհեստականօրէն ստեղծուած «պակք» լեզուներում , այլ դա Հայոց լեզուի բազմաթիւ յատկանիշներից մէկն է :

Եթէ թոյլ տրուի ինձ այս ամէնը մի համեմատութեամբ արտայայտել , ապա ես կ'ասէի , որ Հայոց լեզուն իր լեզուաստեղծական ուժով ընդունակ է խոյանալ մինչեւ Մասիսի բարձունքները եւ միաժամանակ այն բիւրեղեայ է , ինչպէս Սեւանայ լճի ջրերը :

ԷՍՄՈՆ ՇՈՒՑ

« Հ. Ձայն »

Վ Ա Ն

«Լառուս տիւ Վենթիէմ Սիէքլ»ի մէջ կը կարդանք ·—

Վան կամ Աֆ Եաֆուշ , ասիական Թուրքիոյ քաղաքներէն մին , կեդրոն հայկական համանուն նահանգին , Վանայ լճին մօտ , որ իր անունն է առած : Բնակչութիւնը երեսուն հազար : Կը գտնուի Խոբար ապառաժին ստորոտը : Ունի կիսաքանդ միջնաբերդ մը եւ եկեղեցի մը Ս. Պետրոսի եւ Ս. Պօղոսի նուիրուած (Ը. դար) : Բրդեղէնի (շալաֆ) , բամպակեղէնի եւ օճառի արտադրութիւն : Այգիներ եւայլ մշակութիւններ իր շուրջը : Մօտիկը՝ Եոխ – Քիլիսա վանքը :

Նահանգը 4·625 քառ. քլմ. տարածութիւն ունի եւ 75·450 բնակչութիւն : Մնացորդը՝ նախկին Վան նահանգին , Պարսկաստանի սահմանին վրայ , որ ունէր 39·500 քառ. քլմ. տարածութիւն , լեռնային շրջան (մասնաւորաբար քրտական մասը) , եւ 380·000 բնակիչ : Վանայ լիճ կը թափին Պոհթան Սու (Տիգրիսի արեւելեան ճիւղը) եւ Մեծ Զապ գետակը , ոռոգելով շրջանը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ , ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ » , Շաւարշ Նարդունիի (ճառ կարդացուած Մայիս 28ի օրուան առթիւ Մարսէյլի մէջ , 1966ին) : Պէյրութ 1967 : Տպարան «Համազգային » :

ՊՈԿՈՒՄԾ ԹԵՐԹԻԿՆԵՐ , սէր , երազ , կարօտ , յոյս , գրեց Խ. Եղանեան , Թեհրան 1965 :

ԾԻԾԱՂ

ՑԱՄԵՆԱՅՆ ԴԷՊՍ

Պարոն Ամբակում սրճարան կը մտնէ եւ գաւաթ մը թէյ կ'ապսպրէ , զոր կը գտնէ շատ անհամ :

Ամբակում·— Պարո՛ն , գաւաթ մը եւս :

Պարոն·— Սո՞ւրճ թէ թէյ :

Ամբակում·— Եթէ խմածս թէյ էր՝ սուրճ , եթէ սուրճ էր՝ թէյ ···

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Սա ալ գիտցած եղիր որ եթէ Վիտոք կ'ուզէ պաշտօնը կորսնցնել , թող հետս չափուի , բայց բնաւ ատանկ միտք մը չունի , ատոր համար տեղը հանգիստ պիտի կենայ : Բայց ինչուս պէտք , ես Վիտոքը կը յարգեմ , անոր դէշութիւն չեմ ուզեր ···: Արիսթօն մեռած եւ թաղուած է : Ֆրանսին Փորօնն ալ մէջտեղէն անհերեւութացած է ···: Կեցցեն ուրեմն Կայէթան մարքիզը եւ իր քոյրը :

Եօլանտ , որուն ինչ սարսափելի ու խորհըրդաւոր պարագաներու տակ Արիսթօյի գործակից ու խորհրդականը դառնալը այս վէպին ընթերցումը շարունակելով միայն պիտի կրնանք հասկնալ , յանդուգն աւազակապետին շնական ու լրբենի արտայայտութենէն խրախուսուած , ըսաւ.

— Այո , իրաւունք ունիս , ես ալ իր վարպետին արժանի աշակերտ մը ըլլալ պիտի ջանամ ···: Բնաւ չեմ կրնար մոռնալ քու ըրած բարիքդ , ինծի ցեխէն վեր բարձրացնելով մինչեւ այս բարձրութիւնները հասցուցիր , եւ գիտես արդէն թէ ինչ սարսափելի գաղտնիքով մը կապուած ենք իրարու : Որո՞ւն միտքէն կ'անցնէր որ այդ գաղտնիքը այսքան սիրով եւ ···

— Տեսա՞ր , տեսա՞ր , քեզի միշտ ասանկ տեսնելու եմ , քոյրիկ ···:

— Այո , որուն միտքէն կ'անցնէր ···

— Ինչ որ է , ատոնք գոցէ եւ միւս գործին դառնանք ···:

— Միլլիոնատէր աղջկան հետ ամուսնանալու եւ անոր ժառանգութեան տիրանալո՞ւ գործը :

— Այո , եւ քեզի պէտք պիտի ունենամ այդ գործին յաջողութեանը համար :

— Հոգւով մարմնով քուկդ եմ :

— Երկու բառով բացատրեմ · այս իրիկուն ժամը վեցէն առաջ Օպէն Տէրմօնի հետ տեսակցիլ կ'ուզեմ : Մարդիկս լուր բերին որ Օպէն այսօրուընէ սկսեալ Շէրիգի գիւղակին մատուռը ձգած եւ իր վարպետին աշխատած եկեղեցին գացած է առժամեայ կերպով : Կ'երեւի թէ վարպետը հիւանդ է եղեր : Երեկոյեան ժամերգութիւնը ժամը չորսին կ'աւարտի · այս իրիկուն հոն կ'երթաս եւ ժամէն ելլելուն սպասելով կ'առնես ինծի կը բերես զայն :

— Հո՞ս բերեմ :

— Ոչ , Վիրօֆլէի «պաշտօնատեղիս» :

— Շատ լաւ : Կ'երեւի թէ «պաշտօնական» տեսակցութիւն մը պիտի ունենաս մեր մեծահամբաւ արուեստագէտին հետը :

— Ատոր պէս բան մը :

— Ուրեմն աճապարեմ ···:

— Տեսա՞ր , հիմա ալ գործերնիս կարգին մտաւ , եւ կարծեմ թէ քանի մը օրէն սուրբ պսակի խորանին առջեւ կ'ելլենք ···:

— Օրիորդ Շանթօսէի հետ , անանկ չէ՞ :

— Ատոր վրայ տարակոյս չկայ ···:

— Բարի վայելում կը մաղթեմ , սիրելի եղբայր ···:

— Ես ալ յաջողութիւն կը մաղթեմ քեզի , սիրելի քոյր ···:

Եւ երկու մեղսակիցները խորհրդաւոր դաշինքով մը միացած՝ իրարու ձեռք սեղմելէ ետք , ոճրաբարբառ նայուածքով մը իրարու նայեցան :

Արդեօք Արիսթօյի ոճրաշաղախ ուղեղը ի՞նչ նորութիւն յղացած էր ···: Ատիկա իր «պաշտօնատեղիին» մէջ յայտնի պիտի ըլլար :

ՕՊԷՆ ՏԷՐՄՕՆ

Երեկոյեան ժամերգութիւնը աւարտած էր :

Հաւատացեալներու խումբերը , գլխահակ ու մելամաղձոտ , կը լքէին Աստուծոյ տունը :

Երբ ժամերքը լրացաւ , Օպէն Տէրմօն եկեղեցիէն դրան առջեւ երեւցաւ :

Խեղճ տղան կարծես թէ քանի մը օրուան մէջ բոլորովին փոխուած էր ···: Զայն մօտէն դիտող մը այն տպաւորութիւնը պիտի ունենար թէ վսեմագոյն սիրով մը համակուած էր անոր սիրտը , սէր մը որուն մէջ յուսահատութիւն մը կար սակայն ···:

Այն միջոցին երբ Օպէն , Հարբ փողոցը պիտի մտնէր , թիկնոցի մը մէջ փաթթըւած կին մը մօտեցաւ իրեն եւ ականջին ի վար փսփսաց ·

— Պարոն Օպէն Տէրմօնը դո՞ւք էք :

— Այո , Տիկին , ես եմ , պատասխանեց արուեստագէտը զարմանալով թէ ի՞նչպէս կ'ըլլար որ իր չճանչցած կիներէն մին ատանկ փողոցին մէջ իրեն կը մօտենար :

— Ես օրիորդ Շանթօսէի բարեկամուհին եմ եւ ձեզի հետ քիչ մը խօսիլ կ'ուզեմ , ըսաւ անցորդ կինը :

Օպէն իր հոգեհատորին անունը լսելուն պէս՝ սիրարտայտ անբացատրելի շարժում մը ըրաւ :

— Գաղտնի խօսք մը ունիմ ձեզի , պէտք չէ որ մարդ լսէ , շարունակեց դեռատի կինը կենդուղին տակէն : Կառքս մօտեղն է , հետս կուգա՞ք :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԻԷՆԻ եւ մասնակցութեամբ ՏԷՍԻՆԻ Վասպուրականի Երի-տասարդաց Հայրենակցական միութիւններու :

21 Մայիս, Կիրակի, ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԿՈՇԿԱԿԱՐԵԱՆ (Վալանսէն)

Կը խօսի՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ (Լիոնէն)

Ընտիր գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Աղնիւ Գաղաղեանի մահ-ուան առթիւ Տիկին Շ. Դերձակեան եւ Տէր եւ Տիկին Մ. Մօռօ 30ական ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ըս-տացաւ հետեւեալնուէրները : Պ. Յ. Տալաքլիփէեանէ 100 ֆր., Տիկ. Արզու-մանեանէ տասը եկեղեցիին եւ տասը դպ-րոցին : Պ. Գ. Քէսթէքեանէ քսան, Տիկին Մէյմարեանէ յիսուն, եւ Տիկին Ղազա-րոսեանէ տասը Ազգատախնամին : Մայր Ճէնտիկեանի յուղարկաւորութեան փո-խան ծաղկի, Մինասեան ընտ. 30, Էզա-կիրեան ընտ. տասը, Խայեան ընտ. 10, Սամուրեան ընտ. տասը, եւ Պ. Ս. Կիրա-կոսեան քսան ֆր. եկեղեցիին : Տիկ. Ար-մենուհի Նաթուրեանի յուղարկաւորու-թեան փոխան ծաղկի, Տիկին Փերուզ Տէր-Մարգարեանէ քսան, Տիկին Զ. Մարկոսեանէ տասը, Տիկ. Ն. Մինասեանէ տասը, Օր. Թ. Գույումճեանէ տասը, Պ. Պօղոս Պարսեանէ տասը, եկեղեցիին, իսկ Պ. Ս. Գինոսեանէ քսան Սէն Լուի եկեղե-ցիին :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնա-ճիւղի հոգեհանգստեան առթիւ, Պ. Ա. Ջրբաշեանէ հարիւր, Ռ. Միհրանեանէ հարիւր, Տիկ. Վ. Զուքասըզեանէ հարիւր, եկեղեցիին եւ յիսուն Ազգատախնամին, Թ. Պապանեանէ տասը եկեղեցիին եւ 20 Բարեգործականին, Մ. Պօղոսեանէ տասը Ազգատախնամին եւ երեսուն Բարեգոր-ծականին : Ողբ. Պ. Կարապետեանի հոգե-հանգստեան առթիւ, Տիկին Կարապետ-եանէ եկեղեցիին, ողբ. Թադէոս Մանա-ճեանի հոգեհանգստեան առթիւ, բարե-չնոր Գաբրիէլ Աւագ Սարկաւագէ քսան եւ Տիկին Գոնտուրաճեանէ տասը կկեղեցիին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԶԵՏ

(Գրական - երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Կ Ո Ղ Մ Է

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՌԶՈՒ

Խօսք կ'առնէ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա-մավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աղնիւ Կաղէրեան եւ զաւակները Արուբ, Լեւոն, Գէորգ, Թոքատ քաղաքի Փանոս փողոցէն, 1915ին աքսորուած են, Գէոր-գը ուսուցիչ էր, կը կարծուի թէ Ամերի-կա են, իրենց հայրը մեռած է մեծ Եղեռ-նէն առաջ : Փնտողն է Արաքսի Կաղէրեան որ կը կարծէ թէ իրմէ մեծ քոյր մըն ալ ունէր, բայց անունը չի յիշեր :

ARAKSI GAZERIAN
c/o H. KORES
GOETHESTR. 7 A MUNCHENS 15
ALLEMAGNE

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մայիս 19 ժամը 21ին, կը բանախօսէ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սը-րահին մէջ,

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթ՝ ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ ե-րեկոյ :

Այս «ծէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ-13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւն-ներով :

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեա-նի, 878 - 27 - 35 եւ Տիկին Ա. Ուզուն-եանի 254 - 17 - 74 :

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք :

Օթօքարը կը մեկնի Սֆուար Մօնթօլօ-նէն *ժամը ճիշդ 7.45ին :*

ԾԱԽՈՒ Է

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կօշիկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց Բ. յար-կը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Րիւ Լենիզելոս) : Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ : Շատ մատչելի վարձք :

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (Նոր շէնքի մէջ) :

Դիմել՝

OUDJOUZIAN
6, Rue Vénizélos — CANNES

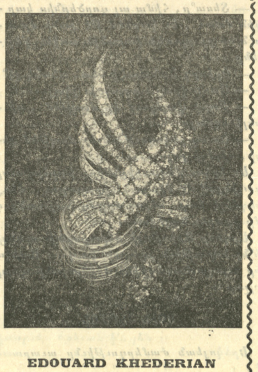
Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Organisé par TOULOUSE F. C.

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 4, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»Ը

ԸՆԴԴԷՄ

ENTENTE RED-STAR TOULOUSE

ԹՈՒԼՈՒԶԻ ԽՈՒՄԲԸ

LEVER DE RIDEAU ԺԱՄԸ 19ԻՆ

U. J. A. ALFORTVILLE contre RED-STAR OLYMPIQUE (réserve)

STADE DE PARIS — ST-OUEN

Տոմսերու համար դիմել :—

92, Rue du Dr. Bauer, St Ouen — Métro : Clignancourt, Autobus : 166 Restaurant Aux Lilas, 24, Rue St-Lazare,Paris-9e — Restaurant des Diamantaires, 60, Rue Lafayette, Paris-9e — Epicerie Massis, 21 Rue Saulnier, Paris-9e — Mr Bakrdjian, Tapis, 35, Rue de Trévise, Paris-9e — Mr. Panossian, Portraits d'Art, 3, Rue Bourdaloue, Paris-9e — Jacques Haïrabédian, 9, Rue de Tracy, Paris-2e — Mr. Dalgalian, Tailleur, 58, Bd. des Batignolles, Paris-17e — Restaurant Arthur, Rue Augustin Thierry, Paris (Place des Fêtes) — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — Mr. Missakian, Tricot Raffi, 65, Av. Henri Barbusse, Clamart — Horlogerie David, 2, Rue Victor Hugo, Bois-Colombes — Café-Epicerie Nigoghossian, 65, Av. Henri Barbusse, Arnouville-les-Gonesse — Café des Sports, M. Zadikian, 20 bis, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux — Heratchian, 6, Rue Lamartine

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուղարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ամրան համար: Երթուղարձը օգտանալով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 17 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10912 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.912

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՅԱՑԱՒ

«ՔԵՆԸՏԻ ՌԱՈՒՆՏ»Ի ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Երկար տեւած էին Քենըտի Ռաունտի բանակցութիւնները եւ Երկուշաբթի առաւօտ նոյնիսկ պատկերը յուսահատական էր, վասնզի Միացեալ Նահանգները, Եւրոպա, Մեծն Բրիտանիա եւ Ճափոն չէին կրցած համաձայնութեան մը յանգիլ: Ծանօթ է որ նախաձեռնութեամբ տարաբախտ նախագահ Քենըտիի է որ սկսած էին այս բանակցութիւնները որոնց նպատակն է զեղչել մաքսային սակերը:

Վերջապէս Երեքշաբթի վաղ առաւօտեան է որ կ'իմացուէր թէ համաձայնութիւն գոյացած է Ժընեւի մէջ, հիմ ունենալով 35 առ հարիւրի զեղչ մը, մաքսային ընդհանուր սակերու վրայ:

«ԱՇԽԱՐՀ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ Է» Կ'ԸՍԷ ՊԱՊԸ ՖԱԹԻՄԱՅԻ ՄԷՋ,

Շէն 3 միլիոն կը հաշուեն ուխտաւորները, որոնք Ֆաթիմա փութացած էին, Պապին այցելութեան առթիւ:

Ծանօթ է որ Պօղոս Զ. Կոյսին երեւումներուն յիսնամեակին առթիւ, որոշած էր Ֆաթիմա երթալ, որոշ դժգոհութիւն ալ պատճառելով քաղաքական զանազան շրջանակներու մէջ որոնց համար Պապին փորթուգալեան ճամբորդութիւնը, վաւերացումն է իր կողմէ Սալազարի վարչաձեւին:

Պապը, Շաբաթ օր, հասած էր Ֆաթիմա եւ առանձին կը տեսնուէր նաեւ քոյր Լուչիայի հետ, որ միակ վերապրողն է այն երեք երախաներէն, որոնք յիսուն տարի առաջ քանիցս տեսած էին Կոյսը եւ խրատներ ու թելադրանքներ ստացած անկէ:

Այս առթիւ արտասանած ճառին մէջ, Պապը շեշտը դրած է այն վտանգին վրայ որ կը սպառնայ աշխարհի եւ մարդկութեան:

Այս ճամբորդութեան առթիւ, Փորթուգալի կառավարութիւնը ներում շնորհած էր բազմաթիւ յանցաւորներու:

Շահեկան է նկատել, որ առաջին անգամ ըլլալով, նման ուխտագնացութեան մը ներկայ կ'ըլլար խորհրդային բանասէրծ մը՝ Եվթուշենկօ: Խորհրդային քերթողը կ'ըսէր այս առթիւ: «Շատ դժուար է հասկնալ ինչ որ տեսայ Ֆաթիմայի մէջ» ու կը շեշտէր նաեւ.— «Գիտէի որ այս համախմբումը հազուագիւտ բան մըն էր: Կ'ուզէի աչքովս տեսնել, վասնզի ինչ որ կարելի է կարդալ կամ սինեման տեսնել նման ցոյցի մը վրայ շատ տկարձեւով թարգման կը հանդիսանայ իրականութեան: Ինչ որ տեսայ, դժուար կը հասկցուի: Ոչ, անկա խորհրդային մեծ ցոյցերուն չի նմանիր Կարմիր հրապարակին վրայ: Պէտք է լաւ խորհիմ այս նիւթին շուրջ խօսելէ առաջ»: Ու Եվթուշենկօ տարօրինակ բան մը կ'աւելցնէր.— «Աստուծոյ կը հաւատամ» քիչ յետոյ ճշգելու համար սակայն.— «Իմ Աստուածս, ճշմարտութիւնն է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՔՈՄՊԱ» վերսկսաւ իր հրատարակութիւնը, նոր ձեւով, Մայիս 16էն ի վեր: Թերթին խմբագրապետը պարզելէ ետք «երկար բացակայութիւնը» թերթին, որ լոյս չէր տեսներ Ապրիլ 20էն ի վեր, կը յայտնէ թէ թերթը կը մնայ նոյն անկախ հրատարակութիւնը, «կարծիք»ի թերթը, որ տարիներէ ի վեր համբաւն է Քոմպայի:

Օրը Օրին

ՔԱՂՑՐԱՑՆԵԼՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ...

Հարցնող՞նր կան հոս, հոն թէ ինչո՞ւ յիսուն տարի որեւէ ցոյց չկատարեցինք որեւէ տեղ՝ Եղեռնի տարեդարձին առթիւ եւ այսօր, յիսուն տարի ետք, լուսայեղց ճամբաներու վրայ ինկած, կը բողոքենք եւ արդարութիւն կը պահանջենք:

Ազգ է, կը հարցնէ: Կրնա՞ս բերանը գոցել: Վերջ ի վերջոյ, ազատ հայրենիքներու մէջ կ'ապրինք: Ամէն մարդ կարծիք մը ունի: Ամէն մարդ բնելիք մը ունի:

Բայց, խօսքը մէջերնիս, բոլորովին ալ անտեղի եւ անիմաստ չէ այս հարցումը:

Արդարեւ, ինչո՞ւ յիսուն տարի մունջ պահեցինք «երկրի» հարսներուն պէս եւ գոհացանք միայն մե՛ր այգիին մէջ բողոքի ձայն բարձրացնելով: Մեր մամուլին մէջ, մեր ներքաղեալ բարեկամներուն դէմ դառնութեան եւ յուսախաբութեան բառեր արտասանելով: Կամ, գերադրական ոճրագործը դատապարտելով:

Եղեռնին յիսուներորդ տարեդա՞րձին կը սպասէինք սթափելու, արթննալու համար:

Եթէ այսօր Նիւ Եորքի մէջ կայ Միացեալ Ազգերու պաշտօնատունը, երէկ ալ, Ժընեւի մէջ կար հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան Կեդրոնատեղին:

Ինչո՞ւ Ժընեւի մէջ չկատարեցինք այն ցոյցերը, զորս այսօր կը կատարենք Նիւ Եորքի մէջ:

Անհատատին խելքը ուշ տեղ կ'ընէ, կ'ըսէ Իսլամը:

Հայուն խելքը՝ քիչ մը աւելի ուշ:

Այս յապաղումն է պատճառը որ մեզմով քիչ - շատ հետաքրքրուող օտար բարեկամներ ցաւով դիտել կուտան մեզի:

— Ուշ մնացեր էք ... Յիսուն տարին յիսուն օր չէ, գիտէ՞ք ... Ի՞նչ բանի կը սպասէիք ոտքի ելլելու համար ... Դաս առնէիք Հրեաներէն ... Անոնց կարծիքը հարցնէիք ... Նայեցէ՛ք, մարդիկը ամէն պահանջ ներկայացուցին տաքը տաքին...

Պատերազմը առտուն վերջացաւ, իրիկուան դէմ, արդէն, գործի գլուխ էին ... Ու մէկ, երկու տարուան մէջ, իրենց պահանջներուն գոհացում ստացան... Եւ ուրմիլիառ տոլարի ալ վնասուց հատուցում ... Դուք, Հայերդ, ձեր ձեռքով հինցուցիք, մաշեցուցիք, մոռցնել տուիք ձեր դատը ... Եւ հիմա, բանը բանէն անցնելէն ետք, արդարութիւն կը պահանջէք ... Քաղաքական դատ մը հինցա՞ւ — ա՛լ անոր խե՛րը տես ... Աշխարհի նակատագիրը վարողները օրուան հրատապ վէճերուն խելք չեն կրնար հասցնել, յիսուն, հաբիւր տարուան թնճո՞ւկ պիտի լուծեն ...

×

Եթէ այս ամբաստանութեան կէսը սուտ է, կէսն ալ իրաւ է:

Արդարեւ, ինչո՞ւ տնտնացինք: Եւ ինչո՞ւ 1923ի խայտառակութենէն անմիջապէս ետք «դէն չշպրտեցինք» մեր ժամկոչաղբարական վէները եւ փոթորիկ չբարձրացուցինք՝ Լեմանի ափերէն մինչեւ Նիւ Եորք, Փարիզէն մինչեւ Մոսկուա ու Լոնտոնէն մինչեւ Արժանթին:

Այս «ինչու»ներուն երկու պատասխան կայ:

Նախ, որեւէ տեսակի ուժ չունէինք, այդ թուականներուն: Ո՛չ համրանք, ո՛չ զինուորական միջոցներ, ո՛չ նիւթական հնարաւորութիւններ, ո՛չ ալ քաղաքական, բարոյական հեղինակութիւն: Ու մանաւանդ, ո՛չ մէկ բարեկամ, որ յանձն առնէր մեր դատը իր դատը հռչակելու:

Քաղաքական դատ ունեցող մեզի նման ժողովուրդ մը անպատճառ «ազգական՝ մը, «խնամի» մը ունենալու է մեծամեծներու շարքին: Կամ, իր դատին ճանաչումն ու պահանջին գոհացումը պէտք է, անպատճառ շահ մը, օգուտ մը խոստանան այդ ազգական – խնամիներուն:

Մեր Դատին ճանաչումը որեւէ շահ չէր կրնար ապահովել՝ մեր բոլորտիքը տեսնուող պետութիւններէն որեւէ մէկուն:

Ուրեմն, մենք, իրապէս եւ ճշմարտապէս միմիակ մնացած էինք:

Լորտ Ճորճները հրապարակէն քշողնե՞րը կամ Ֆրանքլէն Պույյոնները Համաձայնութեան հեղինակնե՞րը մեր ձեռքէն պիտի բռնէին ու միջազգային ատեան մը պիտի առաջնորդէին մեզ, որպէսզի մեր դատը ներկայացնէինք:

Երբեք պէտք չէ մոռնանք որ Լօզանի դաշնագրին ստորագրութենէն հազիւ քանի մը տարի ետք, չորս կողմէն սկսան «սիրեմ – սիրես խաղալ» ծանօթ ոճրագործին հետ՝ մենաշնորհ մը կամ քարիւղի շրջան մը ձեռք ձգելու համար:

Աւելի նիշդը, այդ սիրեմ – սիրեսը արդէն սկսած էր այն օրերուն, երբ Լօզանի մէջ օրակարգի նիւթ էր թրքահայ դաշնագիրը: Մեզի՞ մնացեր էր որ այդ սադայէլական գաղտնիքին մասին լուր առած ըլլայինք 1922ին կամ 1923ին:

Տասնամեակը տակաւին վերջացած չէր, երբ եկան Տարտանէլն ալ ոճրագործին *փութ պատ* տուին: Չորս տարի ետքն ալ՝ Ալեքսանտրէթը:

×

Երկրորդ պատճառը՝ մեր անբուժելի, անիմանալի լաւատեսութիւնը, զոր մեր բարեմտութեան կը վերագրենք, փոխանակ անմտութեան վերագրելու: Մենք մեզի հանդէպ ալ քաղաքավար ենք, երբեմն:

Այո՛, մեծ յոյսեր ունէինք թէ Դաշնակիցները, անպատճառ, բան մը պիտի ընէին ի նպաստ մեզի:

Այս «անպատճառ»ն էր որ մեզ ուշաթափ եւ ուժաթափ բրաւ: Տեսակ մը ընդարմացում, որ տեւեց — խոստովանանքն իսկ կը ջղայնացնէ — աւելի քան քառասուն տարի:

×

Ու յանկարծ արթնցանք:

Ե՞րբ:

Երբ 1915ի աղէտը եղաւ յիսուն տարեկան:

— Ահ ասանկ չըլլար... Ոտքի՛, տղաք, ոտքի՛, ազգ ...

Եւ ազգը իր բոլոր հոսանքներով յոտնկայս արդարութիւն կը պահանջէ:

Երեւանն ալ իրեն հետ:

Եթէ 1923ի վաղորդայնին համրանք, զինուորական ուժ, տնտեսական հնարաւորութիւն, քաղաքական–բարոյական հեղինակութիւն եւ մանաւանդ մեր ոտքին տակ ամուր հող չունէինք, այսօր ունի՞նք:

Սրտանմլիկ ճշմարտութիւն — այսօ՛ր ալ չունինք:

Եթէ 1923ի մեր անվինելի պարտութեան օրերուն սրտակից ազգականներ ու խնամիներ չունէինք մեր թիկունքին կանգնած, այսօր ունի՞նք:

Քաջաբար խոստովանինք — այսօ՛ր ալ չունինք:

×

Քաղաքական հորիզոնին վրայ նկատելի չէ որեւէ երեւոյթ, որ վառ — վառ յոյսեր ներշնչէր մեզի:

Արեւմտեան դաշնակիցներու խնամիական կապերը Թուրքիոյ հետ կը շարունակուին:

Մոսկուան, ինչպէս յիսուն տարի առաջ, յիսուն տարի ետքն ալ մեր հողային պահանջներուն վրայ կը նայի ծուռ աչքով: Ան է որ մեր կրթական նախարարին բերնով կը ձաղկէ Երեւանի երիտասարդութեան հայրենասիրութիւնը:

Ամերիկան իրական փորձանքի մը մատնուած է Վիէթնամի մէջ:

Մեզի բարեկամ *Քոմպայ*ի աշխատակիցն անգամ կը հասկցնէ մեզի թէ Թուրքիան Ատլանտեանի Դաշնակցութեան կարեւոր մէկ անդամն է:

Աղջիկ քեզի կ'ըսեմ, հարս դուն լսէ:

Նախագահ Ճոնսըն, ամիս մը առաջ, ի՛նչ մեղրածորան խօսքերով կ'ողջունէր Անգարայի նոր դեսպանը:

Դիոզինեսի լապտերով փողոց ինկէք ու փնտռեցէք, բայց չէք կրնար գտնել մէկ հատիկ մեզի նպաստաւոր երեւոյթ՝ Ատլանտեանի երկու ափերուն վրայ: Եւ աւելի հեռուները:

Ուրե՞մն,— այս ամէնը... քաղցրացնելո՞ւ համար անյուսութիւնը:

ՆԻՐՈՊԱՅԻ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՐ»Ը (*)

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

(Սեփ. թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

ՄՈՆԹՐԷԱԼ, Մայիս 12, (Յառաջ). — Միջազգային ցուցահանդէսին առթիւ, եւ ի շարս խորհրդային տաղաւարի զորձունէութեանց, Մայիս 20ը հռչակուած է «Հայաստանի Օր»: Այս առթիւ Մոնթրէալ կը ժամանէ խորհրդահայ կարեւոր պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ վարչապետ՝ Բ. Մուրատեանի Մայիս 15ին: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն նաեւ Գ. Արզումանեան, Գ. Հայրաթեան (Երեւանի քաղաքապետ), Լ. Մնջոյեան (քիմիական գիտութիւններու տոքթոր, ակադեմիկոս), Եսաբէկեան (նկարիչ), Միրզաբէկեան (գիտնական), Եղիազարեան, Մովսէսեան, Գուկլումեան:

Պատուիրակութիւնը մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Մայիս 16ին եւ հաւանական է որ վարչապետ Մուրատեան Քէպէք երթայ պաշտօնական այցելութիւններ կատարելու քանատական կառավարութեան անդամներուն:

«Հայաստանի Օր»ուան պիտի մասնակցին Կոմիտաս քառեակը, Երեւանի օփերային երգչուհի կազմը, Գոհարիկ Գասպարեան: Մայիս 20ին, խորհրդային տաղաւարին մէջ ամբողջ օրը միայն հայկական երաժշտութիւն պիտի սփռուի եւ ճաշարանին ճաշերը հայկական պիտի ըլլան: Քանատական հեռատեսիլն ալ պիտի ներկայացնէ յայտագրին պաշտօնական մասը:

Շ. Մ.

(*) ԽՄԲ.— Այս մասին արդէն մանրամասնութիւններ տուած էինք Ապրիլ 15ի մեր թիւով, քաղելով խորհրդահայ թերթերէն:

«Haratch»

Comme l'ensemble de ses confrères ne paraîtra pas demain en raison de la décision de grève de la Fédération du Livre.

«Յառաջ» *ինչպէս իր բոլոր պաշտօնակիցները լոյս չի տեսներ վաղը (Հինգշաբթի թիւ) ընդհ. գործադուլին պատճառաւ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ:*

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՐՄՏԱՆ»

Ութսունամեայ հեղինակը՝ Յակոբ Մնձուրի գրեթէ վաթսուն տարիէ ի վեր լուռ այլ յարատեւ գրչով մը կ'արտադրէ : Վաստա՞կը : 150ի հասնող պատմուածքներ, 15 հէքեաթներ, բազմաթիւ պատկերներ, վիպագրական եւ ժամանակագրական այլազան հարուստ էջեր : Եւ այս բոլորը առաւելաբար սփռուած մամուլի էջերու մէջ :

Ցարդ երկու հատորներու մէջ ամփոփուած են գրագէտին վաստակին միայն մէկ փոքր մասը, առաջինը՝ «Կապոյտ Լոյս» ընդհանուր խորագրին տակ, հրատարակուած Խայեան Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ 1958ին : Երկրորդը՝ 1966ին, «Արմտան» ընդհանուր խորագրով, հրատարակուած Յ. Գոնտալեանի նախաձեռնութեամբ եւ գրասէր Պոլսահայերու նիւթական օժանդակութեամբ :

Զարմանալի յարատեւութեամբ մը Մնձուրի մշակեց գաւառի գրականութիւնը՝ դառնալով ակնառու ներկայացուցիչ մը Խրիմեանի, Սրուանձտեանի, Թլկատինցիի, Ռ. Զարդարեանի, Գ. Անդրէասեանի, Մշոյ Գեղամի, Համաստեղի եւ ուրիշներով կազմուած փայլուն համաստեղութեան մէջ :

Մնձուրիի ներքին եւ արտաքին աշխարհը հայրենի գաւառն է, իր ծննդավայրը և մանկութեան ու պատանեկութեան անուշ տպաւորութիւններով պարուրուած Արմտանը՝ իր բնութեան հրաշալիքներով, գիւղացի մարդոցմով, ժամով եւ գոմով, կենդանիներով :

Լեզուն պարզ է՝ իր գրական էջերուն մէջ պատկերացուած համեստ այլ ինքնատիպ դէմքերուն նման : Ունի պատմելու անսեթեւեթ ոճ մը, որուն շնորհիւ իւրաքանչիւր էակ, — շնչաւոր թէ ոչ, — մասնայատուկ կենդանութիւն մը կը գտնէ իր գրչին տակ :

Մնձուրի առաւելաբար կը սիրէ նկարագրել, ոսկերիչի մը նման գոհարեղէնի մը իւրաքանչիւր «քարը», երակը ցայտուն դարձնել, թող թէ երբեմն հազիւ նշմարելի երանգով մը : Ահա թէ ինչու իր գրականութիւնը ազգագրութեան գրական սեռը կը յայտնագործէ :

Գիւղը, որ դեռ յիսնամեակ մը առաջ կենդանի եւ բարախուն իրականութիւն էր, տասնամեակներէ ի վեր անվերադարձ կերպով չքացած է այլեւս : Եւ ինչ որ կը մնայ այդ գիւղէն կամ գաւառէն մեր գիւղագիրներու էջերուն մէջ կարելի է հանդիպիլ : Եւ Մնձուրիի այդ բնոյթի էջերը հարուստ են մանրամասնութիւններով : Գրագէտին վաստակին ծանրութիւնը հաստատ եւ ամուր յենարան գտած է մեր երբեմնի գաւառին վրայ :

Այսօր այլեւս յուշ դարձած են, օրինակ, Հրանդի ներկայացուցած Պոլսահայերու միջակարեար, աւելին՝ խեղճ ու կրակ գաւառացիին տիպարները՝ կիներ, ձկնորսներ եւ ուրիշներ : Նոյնը նաեւ Մնձուրիի տիպարներուն համար : Եւ, առաւելաբար, այս է շահեկանը գրագէտին գործին մէջ — անհետացած, բայց պատմութեան փոշիներուն մէջ չկորսուած ամբողջ աշխարհ մը՝ իր կենցաղով, սովորութիւններով, հաւատալիքներով, բարի եւ շատ անգամ այլանդակ մարդոցմով :

Հողի բոյրը մինչեւ մեր ռունգերը կը հասնի : Եւ այնքան հաճելի ձեւով :

Գրագէտը միշտ ներկայ է իր էջերուն մէջ, սակայն ներկայութիւն մը, որ հազիւ նշմարելի է, նոյնիսկ երբ ան առաջին դէմքով կը խօսի, կը խօսեցնէ մարդիկը, կենդանիները, բնութիւնը :

Թանձր վրձինով չեն պատկերացուած տիպարներուն հոգեբանութիւնները, չըկան հոս բախումներ՝ ներքին եւ արտաքին : Մնձուրի եւ Համաստեղ հասարակաց գիծ մը ունին, — բարութիւնը, որ գաւառի անտաշ, այլ խօսքով՝ քաղաքի «քաղաքակրթութեան» հոգեկան եւ նկարագրային այլանդակութեան չենթարկուած գիւղացի մարդուն յատկանիշը եղած է՝ մանաւանդ այն օրերուն :

Գաւառի գրականութեան այս ներկայացուցիչը վերջին «Մնացորդաց»ն է : Եւ այդպէս ալ պիտի ըլլար անխուսափելի կերպով : Գաւառը, նոյնիսկ արմատախիլ եղած չըլլար, յիսնամեակի մը տարածքին պիտի կորսնցնէր իր նահապետական, հինէն եկող դիմագիծը : Ուստի՝ իր «գըրիչները» :

Գաւառի գրականութիւն մշակողներուն մէջ բացառիկ մեծութիւն մը չէ անշուշտ Մնձուրի, մասնաւորապէս երբ նկատի առնենք արեւմտահայ հատուածին համար Զարդարեանը, իսկ արեւելահայ հատուածին համար Բակունցը, այսուհանդերձ իր արժանի տեղը եւ դիրքը ունի աներկբայ կերպով :

Մնձուրիի գրականութիւնը աւելի եւս ծանր պիտի կշռէր, եթէ հեղինակը ժամանակին հետ քայլ նետելու տրամադրութիւնն ու ձիրքը ունենար :

Հրամցուածը շահուած վաստակ մըն է անկասկած :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱԶԳԻՆ ՎԵ՞Ր

Ա.

ԽՄԲ. — Ցոյց տալու համար թէ ո՛րքան խոր է վրդովումը, զոր ազգին պատճառեց Երուսաղէմի ծանօթ գայթակղութիւնը, կուտանք ուրիշներուն ալ տեսակէտը, համաձայն մնալով որ այս գայթակղութիւնը չի կրնար փակուիլ լռութեամբ եւ բարձրագոյն պատուէրներով :

2 Մարտ 1967ին, Ֆրանսական Մամլոյ Գործակալութիւնը հակիրճ տողերու մէջ տուաւ լուրը. — 23 հայերէն ձեռագիրներ եւ մատեաններ աճուրդով պիտի վաճառուէին այսօրինակ գործողութեանց մէջ մասնագիտացած անգլիական Սոթպի Հաստատութեան կողմէ :

Անկախաբար այն խռովութենէն որ մեզի համար ցաւ էր տեսնել հայկական մատեաններուն այս տխուր վաճառքը, լրագրողի մեր բնազդով զգացինք, թէ անլուր գայթակղութեան մը մերկացումին դուռ կը բանային Գործակալութեան զուսպ եւ հակիրճ տողերը :

Դժբախտաբար սխալած չէինք : Յաջորդ օրն իսկ, հայկական բոլոր հրատարակութիւնները, ինչպէս նաեւ օտար բոլոր թերթերը լուրը կուտային շրջանակուած, ուշադրութիւն գրաւող տեղերու վրայ : Զօրաշարժի կ'ենթարկուէին հայ թէ օտար բոլոր թերթերը : Մասնաւոր թղթակիցներ կը ղրկուէին Երուսաղէմ, տեսակցութիւններ ունենալու եւ տաքը-տաքին լուրեր հաղորդելու համար իրենց ընթերցողներուն :

Օրուան նիւթը դարձած էր գայթակղութիւնը :

Օրուան մարդը դարձած էր Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան ու անոր հետ համայն աշխարհի կը ծանօթացուէր անունը դիւանապետ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեանի :

Այդ օրերուն, եթէ տրուէր նշանաւոր մարդոց Օսքարը, դափնին ձեռամբարձ պիտի շնորհուէր Հայ Եկեղեցւոյ յիշեալ զոյգ իշխաններուն : Եւ եթէ մրցում մը կազմակերպուէր, մատնանիշ ընելու համար այն ժողովուրդը՝ որուն մասին ամէնէն աւելի կը խօսուէր, դափնին պիտի խլէր հայ ժողովուրդը :

Բայց, հայ ժողովուրդը բնաւ պէտք չունէր դափնեպսակի մը, որ, գործնականին մէջ, իրական փշապսակ մըն էր, տրուած ըլլալով որ կուգար արատաւորելու հայ եկեղեցական դարաւոր հաստատութիւն մը, որ, ի վերայ այսր ամենայնի, միջազգայնօրէն ծանօթ ուխտավայր մըն էր միաժամանակ :

Եթէ կար գայթակղութիւն մը, կա՛ր նաեւ պատասխանատու մը :

Ու ամէն կողմէ կը պահանջուէր մատնանիշ ընել պատասխանատուն : Գողը : Կամ գողերը, որոնք հայ մատեանները մինչեւ Լոնտոնեան աճուրդի տունը հասցուցած էին :

Լարուած այս մթնոլորտին մէջ էր որ տրուեցաւ սփոփարար հաղորդագրութիւնը.

— Պաշտօնապէս, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը կը խոստանար «անարգութեան սիւնին գամել այդ սրբապիղծ արարքին իրական պատասխանատուները» :

Հայ եւ միջազգային հանրային կարծիքը երկար սպասելու պէտք չունեցան, իմանալու համար անուններն անոնց, որոնք սահմանուած էին անարգութեան սիւնին :

1. — Մեռե՛լ մը :
2. — Մահամերձ Սրբազա՛ն մը :
3. — Պաշտօնի վրայ գտնուող պատրիարք մը :

Ցոյց տրուած՝ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի պաշտօնաթուղթին վրայ երկարապատում հաղորդագրութեամբ մը, զոր ստորագրած էր Պատրիարքը :

Տարբեր շրջաններու մէջ, մարդիկ հալած իւղի նման պիտի կլլէին պարզ քահանայի մը խօսքն իսկ, որպէս Աւետարանի պատգամ, որովհետեւ «Վարդապետն ասաց»ը ի զօրու էր այն ատեն :

Բայց, եկեղեցական դասուն չար բախտէն, դարերը փոխուած են եւ վերջին սա երեսնամեակին տեղի ունեցած գայթակղութիւնները պատճառ դարձան որ մարդիկ մաղէ անցընեն նոյնիսկ պատրիարքական կնիքով եւ ստորագրութեամբ նուիրագործուած հաղորդագրութիւնները :

Կացութիւնը տարբեր չէր կրնար ըլլալ :

Սոսկական անհատ թէ պատասխանատու անձնաւորութիւն ու հանրային կարծիքը լուսաբանելու եւ կազմաւորելու առաքելութեամբ զբաղուած խմբագիրներ խոշորացոյց անցուցին իրենց աչքերուն եւ քննեցին հաղորդագրութիւնը :

Ու հաստատեցին որ կ'ամբաստանուէին.

Ա. — Մեռել մը՝ որ ինքզինք չի կրնար պաշտպանել.

Բ. — Գերեզմանին նայող եւ մինչեւ հիմա Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ բնակող ու հետեւաբար՝ Պատրիարքին ենթակայ ծերունազարդ եպիսկոպոս մը.

Գ. — Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը, որ, հաղորդագրութեան հեղինակներուն հաշւով, կրնար լռութեան պարտադրուիլ :

Արդ, եթէ մեռելը չխօսեցաւ, խօսեցաւ անոր այրին :

Եթէ մինչեւ հիմա պաշտօնական յայտարարութիւն մը կամ հաղորդագրութիւն մը լոյս չընծայեց Սուրէն Արք. Քէմհաճեան (ԽՄԲ. — Հրատարակեցինք Քէմհաճեանի պատասխանն ալ), խօսեցաւ սակայն Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը :

Եւ ծայր տուաւ հաղորդագրութիւններով առաջ տարուող եւ գռեհիկ լեզուով խմբագրուած փոխասացութեանց շարան մը, աւանդապահի իր դերին մէջ թերացած ճարպիկ Պատրիարք մը հակադրելով անբասիր ուրիշ Պատրիարքի մը :

Պահելով մեր առարկայական կեցուածքը, մենք օրը օրին ոչ միայն արձագանգ հանդիսացանք գողութեան հարցին մասին միջազգային մամուլին հաղորդած տեղեկութեանց, այլ եւ տեղ տուինք Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի հաղորդագրութեան, Ամմանի Ընդհանուր Դատախազին «Վճիռ»ին, Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքութեան հաղորդագրութեան, Շահէ Եպիսկոպոսի հակադրած «պատաս-

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Երկու քովերը կը տեսնես գառնուկներ, ուլիկներ, որ կը խաղան ... տանիքներուն վրայ :

Այս հողային աշխարհը իւրայատուկ ճարտարապետութիւն մըն ալ ունի : Ինչո՞ւ չունենայ, ես շատ աղուոր հողէ տուներ գտայ հոս :

Անոնք, որ Վան չեն եկած կամ պակաս տեղեկութիւն ունին Վանի մասին, կը կարծեն թէ քաղաքը Վանայ ծովուն եզերքն է : Ես ալ այդպէս կը կարծէի : Մինչդեռ ծովէն ճիշդ եօթնուկէս քիլոմեթր հեռու է : Վանայ եւ լճին միջեւ կայ Վանայ բերդը, որ կը կենայ կքած ուղտի մը նման, ինչպէս կը պատկերացնէ Եվլիա Չէլէպի : Այդ բերդը Շամիրամ Թագուհիին ամրոցն է : Ան է շիներ այդ բերդը, առասպել մըն ալ հիւսելով անոր վրայ :

Հին Վանը այս բերդին ստորոտն է : Քաղաքին այդ մասը մինչեւ առաջին աշխարհամարտը բնակիչներով լեցուն էր : Վանեցիք, երբ գաղթէն ետք վերադարձեր են, գտեր են այդ տեղերը աւերակ, հրկիզուած եւ քարուքանդ, եւ անգամ մըն ալ չեն բնակեր այնտեղ ու քաղաքը քաշեր են վեր, այժմու տեղը ...

Ահա հին Վանը կը տարածուի դէմս իր կիսակործան մինարէներով, տուներով, որոնք հողերու բլրակի մը վերածուեր են, պարապ, ամայի բերդին տակ կկզած : Ով որ կ'ուզէ տեսնել աւերակ Վանը, պէտք է այստեղը տեսնէ : Բուխերիկներու մուրն անգամ սրբուած չէ : Բերդին վրայ մինարէ մըն ալ շիներ են, բայց կէսը քանդուեր է : Հեռուէն գործարանի մը ծխնելոյզը կը կարծես : Տեսա՞ք դուք բերդ մը, որուն պարիսպները «քէրփիչ»է շինուած ըլլան : Եւ սակայն Վանայ բերդը դեռ կը կանգնի տոկուն եւ ամուր :

Վանայ մէկ մասն ալ քանդուեր է վերջին երկրաշարժէն : Թաղ մըն ալ ունի, հին Վանայ պէս փլատակ, անուն ալ՝ «Աւերակաց Թաղ» :

Շէրիֆիէ պողոտային ետին տօնավաճառի յատկացուցեր են : Պտըտէ ամբողջ Վանը, ուր որ երթաս, ինչ ճամբէ որ անցնիս, ի վերջոյ պազարն է, որ պիտի գտնես : Քաղաքին ամէնէն բազմամարդ մասը հոն է : Ամէնէն բազմամարդ պահերուն անցիր Վանայ շուկայէն, մէկ ծայրէն միւսը կարէ, կրնաս մարդիկը մի առ մի համրել : Ծայրայեղութիւն մի կարծէք : Վան այսքան մինաւորիկ է :

Մեծագոյն ոգեւորութիւնը, շարժումի միակ կեդրոնը պազարն է : Հոն է, որ պիտի գտնէք գիւղացի կիներ, որոնք առուծախ կ'ընեն, իրարու վրայ փիսթաններ հագած, գլուխնին՝ քոֆի, եւ անհաւատալի ըլլալու չափ շատ ուլունքներով պճնուած : Ինչպէս նաեւ այրեր, որոնք կը կրեն լայն, խատուտիկ տաբատներ, նախնական կօշիկներ, կանեփէ հիւսուած :

Անդին կը սպասեն բեռնաբարձ եզներ, սայլեր, աւանակներ : Միւս կողմը քանի մը պայտար գոմէշին ու եզան պայտ կ'անցընեն : Այս տեսարանը մօտէն քննեցի : Քանի մը հոգի գոմէշին գլխուն ու մէջքին չուաններ կապելով անասունը տապալեցին : Ահագին կենդանին մեծ դղրդիւնով գետին ինկաւ : Յետոյ չորս ոտքերուն մէջտեղ ծառի կոճղ մը երկարեցին եւ չորս ոտքերը լաւ մը կապեցին, պառկեցուցին եւ պայտարը սկսաւ պայտերը գամել :

Կիները, պազարներու մէջ, կը հաւաքեն անասուններու թարմ թրիքը : Տեսայ շատ բծախնդիր կին մը, որ կովուն եւ եզան թրիքներէն հատ մը իսկ գետին չէր ձգեր : Ահագին կոյտ մը դիզեր էր տօնավաճառին մէջտեղը :

Այո, Վան ամայի է, դատարկ է, բայց իր պազարները կ'եռեւեփին :

Վան կուգաս, կը պտըտիս, կարելի՞ է որ լուռ մնաս ... Վանայ կատուներուն մասին : Ա՜յնքան համբաւաւոր են Վանայ կատուները : Ես ալ հարցափորձ ըրի գիտնալու համար թէ ինչ կը բանին այդ կատուները : Ոմանք կարեւորութիւն չեն տար այլեւս այս կատուներուն եւ ըսին, թէ անոնց սերունդը փճանալու վրայ է : Ուրիշներ ալ ըսին, թէ կատուները չափազանց առատ են, գրեթէ ամէն տունի մէջ Վանայ կատու մը կը գտնուի : Վերջինը ճիշդ ելաւ, ամէն տուն կատու ունի :

Անոնք մեծկակ են, կաթնաթոյր ճերմակութեամբ : Երբ կծկուին, կը կարծես թէ բամպակի դէզ մը կազմած են : Ա՛յնքան սպիտակ են : Իրենց ամէնէն կարեւոր յատկանիշը աչքերուն մէջ կը գտնէք : Աչքերէն մին կապոյտ է, միւսը դեղին : Շատ կատուներու աչքերուն մէջ ալ տեսակ տեսակ գոյներ կան, կ'ըսեն : Ես այդպիսի կատուներ չտեսայ : Միայն կը վկայեմ, թէ՛ կատուներ կան, որոնց մէկ աչքը կապոյտ է, միւսը դեղին : Աչքերով տեսայ այդ աչքերը : Եթէ փոխադրական դժուարութիւններ չըլլան, ով որ փափաքի կրնայ Վանայ կատու մը ունենալ : Եւ յետոյ Վանեցիք դրամով չեն ծախեր այս կատուները : Բարեկամներու նուէր կուտան :

Արեւմուտքի մէջ դալարագեղ Փոքսան կայ, Արեւելքի մէջ՝ դալարագեղ Վանը :

(4 Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յապաղած).— Ինչպէս ամէն գաղութ, Վալանսի Հայութիւնը եւս, մեծ շուքով կատարեց Ապրիլեան ոգեկոչումը Ապրիլ 29, երեկոյեան, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, երեք կրօնական պետերու: Ներկայ էր նաեւ Ռոմանի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը եւ Հայ համայնքը: Օրուան խօսնակը՝ Յ. Նազարեան իր հակիրճ բացման խօսքով՝ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել մեր անթաղ նահատակներու անթառամ յիշատակը:

Գեղարուեստական բաժինը շատ խնամքով պատրաստուած էր եւ օրուան պատշաճ: Երգչախումբը ղեկավարութեամբ պատուելի Սահակեանի երգեց «Մարսէյլը», ապա «Տէր կեցո»ն: Յետոյ հրաւիրուեցաւ Յ. Մինասեան, որ խոր ապրումով արտասանեց Յ. Շիրազի «Ամենայն սրտով»ը: Օր. Քէչէճեան մեներգեց «Երեւանը»: Յ. Ետնպէկեան ջութակի վրայ նուագեց «Կռունկ»ը:

Հուսկ ուրեմն, խօսքը տրուեցաւ Նարեկ Քհնյ. Վարդանեանին, որ ի մէջ այլոց ըսաւ թէ հակառակ ոճրագործին կամքին եւ ծրագիրներուն՝ Հայը կ՚ապրի եւ կը ստեղծագործէ իր մայր հայրենիքին մէջ: Կրկին պատուելի Սահակեանի հսկողութեամբ երկչախումբը երգեց «Յիշում եմ ես»ը, եւ «Ծիծեռնակ»ը:

Ռոմանէն Օր. Ժ. Ճիզմէճեան մաքուր առոգանութեամբ արտասանեց ֆրանսերէն ոտանաւոր մը: Օր. Ժ. Պօյաճեան դաշնակի ընկերակցութեամբ քրոջը՝ երգեց Ե. Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի»: Ապա Օր. Եւնիկէ Պօյաճեան առանձին դաշնակով նուագեց «Սուրբերու պարը»: Տիկին Պօխոն արտասանեց «Ափ մը մոխիր» Սիամանթոյէն: Ունկնդրեցինք նաեւ մեներգ մը Վ. Վարդանեանէն:

Վերջին խօսքը իբրեւ օրուան հանդիսութեան թաղն ու պսակը տրուեցաւ Յ. Եղիազարեանին, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Փարիզէն: Բանախօսը իր ասպարէզին պերճախօսութեամբ եւ հոգեբանական վերլուծումներով յուզեց բոլոր ներկաները: Նախ խօսեցաւ հայերէն, ապա ֆրանսերէն: եզրակացնելով իր խօսքը, թէ Ապրիլեան Եղեռնը կ՚ոգեկոչենք ու պիտի ոգեկոչենք այնքան ատեն որ Հայը կ՚ապրի: Պէտք չէ մոռնանք երբեւիցէ մեր հարիւրաւոր նահատակները, ըլլան անոնք գրագէտ, բանաստեղծ կամ հոգեւորական: Աշխատինք դառնալ անոնց արժանաւոր յաջորդները, պէտք չէ մոռնանք մեր հարազատները, որոնք ծովամոյն եղան կամ գետերու մէջ նետուելով կորսուեցան առ յաւէտ: Ունենանք հաւատք, յոյս եւ նայինք ապագային, վառ յոյսերով եւ իտէալներով: Ապա խօսքը ուղղելով ներկայ երիտասարդութեան ըսաւ.— Դատ մը ունինք այսօր, որ մեր հողերու պահանջման դատն է, որ դեռ իր արդար լուծման չէ հասած: Պէտք է անվհատ եւ յարատեւ աշխատանքով իրականացնել այդ շողշողուն երազը: Այն ատեն միայն իրականացած կ՚ըլլայ մեր սիրելի նահատակներուն աւանդ ձգած վեհ պատգամը:

Օրուան բանախօսին խօսքերէն ետք երգչախումբը երգեց «Ով մեծասքանչը»:

Յաջորդ առաւօտ, Կիրակի, մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուեցան Հայ առաքելական եւ կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ: Ապա թափօրը մեկնեցաւ հետիոտն դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը: Ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ Ազգ. Միութեան ատենապետ Ա. Տէր-Սարգիսեանի, Տիկին Օ. Միքայէլեանի եւ Յ. Եղիազարեանի առաջնորդութեամբ:

Տեղւոյն վրայ խօսք առին Հ. Գ. Վրդ. Պապեան հայերէն եւ ատամնաբոյժ Ե. Թորոսեան ֆրանսերէն:

Հ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

×

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Մեր գաղութը եւս նախանձախնդրութեամբ Ազգ. Միութեան եւ տեղւոյս հայ կազմակերպութեանց, Կիրակի 30 Ապրիլին ոգեկոչեց Հայկական Մեծ Եղեռնին 52րդ տարեդարձը:

Տեղւոյս Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Ստամպուլեան բեմ հրաւիրեց Դաւիթ վրդ. Սահակեանը, որ ներկայացուց Թուրք բարբարոս ժողովուրդին հասցուցած չարիքները: Եղան յուզիչ մեներգներ եւ արտասանութիւններ տեղւոյս, եւ Լիոնէն հիւր եկած հայրենակիցներու կողմէ (Լիոնէն Աբրահամ Տօլմաճեան եւ Տիկին Կարապետեան Տէսինէն), ընկեր Վարդան Բաբախեան Կրընոպլէն, որոնք յուզեցին ներկայ ժողովուրդը: Եղան արտասանութիւններ Կրընոպլի երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու կողմէ (Սապունճեան երկու եղբայրներ, Օր. Սեդա Սիսլեան, Տիկին Մանուկեան, իսկ Տէսինէն Օր. Կարապետեան):

Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկեր Սիսլեան, որ բացատրեց Թուրքերուն սադայէլական ծրագիրները, ջարդերուն հետեւանքները, եւ աւելցուց.— «Հայ Դատին համար բոլոր Հայերը ձեռք ձեռքի տուած իրենց բոլոր միջոցներով պէտք է աշխատին, ուր որ ալ գտնուին անոնք, որ ձեռք ձգենք անարդարօրէն խլուած իրաւունքները եւ ազատ ապրելու իրաւունքը»:

ՍԱՆՃԵԱՆ ՏԻԳՐԱՆ

×

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ.— Մեր գաղութը, 30 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը տօնեց: Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան կը պատարագէր: Երգչախումբ մը իսկապէս արժանի իր կոչումին պատարագի երգեցողութիւնը անթերի կերպով կը կատարէր, զմայլանք պատճառելով բոլորին:

Ընդհանուր նահատակներու «հոգեհանգիստը եւ Տէր Ողորմեան» բոլոր սրտերէ հառաչանքներ եւ բոլոր աչքերէ արցունքի կաթիլներ կը խլէր: Ապրիլ ամիսը ըլլայ մեր, ըլլայ մեզի յաջորդող սերունդներուն սրտերուն մէջ քանդակուած պիտի մնայ:

Եկեղեցւոյ յանձնախումբը գովեստի արժանի էր:

Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ

Իր ընդերքի գանձերով Հայաստան մեր մոլորակին ամէնէն հարուստ անկիւններէն մէկն է: Ունի պղինձ, երկաթ, մոլիբդէն, ալիւմինիում, զինկ, կապար, հազուագիւտ շատ մետաղներ, ինչպէս նաեւ հարուստ ոսկի:

Հայկական լեռնաշխարհը՝ մարդկութեան պատմութեան հին շրջանի՝ պղինձի դարու հայրենիքը, երկաթէ դարու կեդրոնը, եղած է նաեւ ոսկիի արտադրութեան օջախներէն մէկը: Ասոր վկայութիւնը Զոդի լեռնանցքն է, հայկական հողերու այն կտորներէն մէկը, ուր հայ երկրաբանները վերջին 15 տարիներուն յայտնաբերած են հանքավայրերու օգտագործման հետքեր: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ այդ հանքերը երեք հազար տարի առաջ մեծ չափերով շահագործուած են մեր նախնիքներուն կողմէ: Զոդի ոսկիի հանքերուն մասին իր գիրքերուն մէջ տողեր ունի պատմագիր Պլուտարքոս: Հին աշխարհի աշխարհագէտ Ստրաբոն իր աշխատութիւններէն մէկուն մէջ նկարագրած է, թէ ինչպէս Աղեքսանդր Մակեդոնացին «Վասն ոսկւոյ» զօրք կը տրամադրէ Մենոնի եւ կ՚ուղարկէ Զոդ: Տեղի կ՚ունենայ մեծ ճակատամարտ մը: Օտար բանակը «կը խեղդուի» տեղացիներուն կողմէ, եւ Մենոնի գլուխը ետ կ՚ուղարկուի:

Յայտնի է նաեւ, որ Ք. Ա. առաջին դարուն Հայաստանի մէջ ոսկիէն դրամ կը կտրէին, որ Հելլէններու ժամանակներէն մինչեւ Թ. դար Զոդը լայն ժամանակ կը կոչուէր Սոդք եւ համարուած է հայ արհեստաւորներու ոսկեքաղաքը: Հոս հայ ոսկերիչները զանազան զարդեր եւ իրեր պատրաստած եւ ուղարկած են զանազան երկիրներ: Բայց յանուամենայնիւ աւերուած են հանքերը, փակուած, անհետացած հետքերը: Գանձը մնացած է անօգտագործելի: Անհրաժեշտ էր ամէն գնով գտնել այդ հանքերուն հետքերը: Եւ այդ գործին նախաձեռնողները եղան ականաւոր երկրաբան Սամուէլ Մաթեւոսեանի ղեկավարած արշաւախումբին երկրաբանները: Արշաւախումբին ղեկավարը օր մը ապարները զննելու ժամանակ նկատեց, որ հողը իր ոտքերուն տակ կ՚իջնէ: Դեռ չէր անդրադարձած թէ ինչ կը կատարուի, արդէն ինկած էր եօթը մեթր անդունդի մը մէջ: Ոսկի փնտռողները այս անգամ ստիպուած էին փնտռել ... իրենց պետը: Երկրաբանները հասկցան թէ հին հանքավայրի մը հետքը գտած են:

Հետախոյզները գտան բնածին ոսկիի խոշոր կտորներ, հարուստ շերտեր, երակներ: Հանքաքարին մէջ ազնիւ մետաղին պարունակութիւնը մեծ էր: Պաշարները ճշդուելէ ետք, որոշուեցաւ կառուցանել ոսկիի մեծ գործարան: Հինաւուրց «սատկած» հանքավայրը կենդանացաւ: Հայկական ոսկին կրկին յայտնի դարձաւ, բայց այս անգամ իր արդիւնահանման աւելի մեծ չափերով:

Սակայն Հայաստանի մէջ միայն այս տեղ չէ, որ յայտնաբերուած են ոսկիի հարուստ հանքեր: Հայ հետախոյզները գտած են նաեւ ուրիշ վայրերու մէջ: Անդրկովկասի ոսկիի պաշարներուն մեծագոյն մասը կը գտնուի Հայաստանի մէջ:

Վ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

խանի»ն: Տուինք նաեւ, ու յատուկ կարեւորութեամբ, «Այգ»ի շնորհալի խմբագրուհիին՝ Շահանդուխտի տեսակցութիւնը՝ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի հետ: Այս առթիւ, մեր գիտութեամբ թէ մեր թելադրութեամբ — կը ստանձնենք մեր ամբողջական պատասխանատուութիւնը — Պատրիարքին ուղղուեցան այն հարցումները, զորս հայ մարդը կ՚ուղղէր ինքն իրեն եւ որոնց լուսաբանութիւնը կը սպասէր Պատրիարքէն: Ունինք փաստը թէ մեր հարցումները, եթէ ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառեցին, խնդիրը դնելով իր բուն տեղը, զայրացուցած են կարգ մը շրջանակներ, որոնք, այստեղէն մինչեւ Երուսաղէմ առաղաստ բանալէ ետք, այժմ կը ջանան «ձուկը ջրամոյն ընել», ինչպէս կ՚ըսեն բանիմաց Ֆրանսացիները:

Այսինքն՝ ճիգ կը թափեն — խիստ հաւանաբար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին թելադրութեամբ — գայթակղութիւնը «փակուած համարելու» եւ Երուսաղէմի Միաբանութիւնը տեսնելու՝ «Շինարար աշխատանքի լծուած»:

Մենք դէմ ենք գայթակղութիւնը փակուած նկատելու փութկոտութեան: Գրած ենք ասկէ առաջ: Կը գրենք նաեւ հիմա: Եւ կուտանք մեր պատճառները:

«ԱՅԳ»

(1 Շար.)

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ամենայն սիրով, տիկին, պատասխանեց Օլէն յանկարծակիի եկած:

Երկուքը մէկ Հիւշէթ փողոցին անկիւնը սպասող կառքի մը մօտեցան: Կառքին վարագոյրները վար իջեցուցուած էին: Կառապանը իր աթոռին վրայ կը խռկար:

Առաջ թիկնոցաւոր կինը ներս մտաւ կառքին եւ Օլէնը ներս հրաւիրեց: Երգիծահարը ներս մտաւ կառքին եւ յարգանօք իր խօսակիցին դէմը նստելով, սկսաւ հետաքրքրութեամբ այլ գողունի զայն աչքէ անցընել, բայց թիկնոցաւոր կինը գլուխը անանկ կնգուղ մը անցուցած էր որ, քիթին ծայրէն ու շրթունքներէն ուրիշ ոեւէ բան տեսնել անկարելի կը դառնար:

— Պարոն, բարեկամուհիս օրիորդ Մաւի Թէրէզ ինծի անանկ փափուկ պաշտօն մը յանձնած է որ, զայն ստանձնելէ առաջ բաւական մը վարանեցայ, խօսք առաւ ղեռատի կինը քաղցր ու կախարդող ձայնով մը: Բայց այնքան կը սիրեմ այդ սիրասուն աղջիկը եւ այնքան հաւատք ունիմ ձեր գաղտնապահութեան վրայ որ, վերջապէս չկրցայ մերժել եւ տեղի տուի: Ամէն բանէ առաջ սա ըսեմ ձեզի թէ պէտք է պատուոյ խօսք տաք որ մեր միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը բացարձակապէս գաղտնի պիտի մնայ եւ ինձմէ ու ձեզմէ զատ ոեւէ մէկը այդ մասին բան պիտի չիմանայ:

— Պատուոյ խօսք կուտամ, տիկին, ըսաւ Օլէն յուզումէն սահմռկած:

— Ազնուական երիտասարդ մը օրիորդ Շանթօսէն կնութեան ուզած է, խօսք առաւ Եօլանտ բարեկամական շեշտով մը: Ինչ ինչ պատճառներով այդ երիտասարդին անունը պիտի չկրնամ ըսել ձեզի, անշուշտ կը ներէք: Հակառակ իր հօրը պնդումներուն, օրիորդ Մաւի-Թէրէզ մերժեց այդ առաջարկը եւ նոյն իսկ յայտարարեց թէ մայրապետ պիտի ըլլայ...:

— Ոհ, Աստուած իմ, ինչեր կը լսեմ, կակազեց Օլէն կամաց կամաց ինքնիրմէն ելլելով:

— Բայց, բարեկամուհիս վանք քաշուելէ առաջ ձեզի հետ անգամ մը տեսակցիլ կը փափաքի...:

— Ի՞նչ, ինծի հետ տեսակցի՞լ կը փափաքի, կմկմաց Շէրիզի մատուռին երգենահարը:

— Այո, պարոն, ի՞նչ կը զարմանաք, Մաւի-Թէրէզ խենթենալու աստիճան կը սիրէ ձեզ...:

— Ոհ, բայց..., տիկին...:

— Եւ գիտէ թէ դուք ալ զինքը կը սիրէք...

— Բայց երդում կ՚ընեմ որ այդ մասին ես բնաւ բերանս չեմ բացած իրեն...:

— Գիտեմ, գիտեմ, իրարու բան մը չէք խոստովանած... բայց... ձեր սիրտերը շատ բան խօսած են... անանկ որ... վերջապէս օրիորդ Շանթօսէ որոշած է Քարմէլեաններու վանքը քաշուիլ...:

— Ի՞նչ, Քարմէլեաններու վա՞նքը, ոչ, ոչ, չեմ կրնար հանդուրժել, չեմ ուզեր որ օրիորդ Շանթօսէ այսպէս ինքզինքը ինծի զոհէ...:

— Ի հարկէ պիտի չուզէիք, եւ ես չեմ զարմանար ձեր այս ընթացքին վրայ, շարունակեց Արփեթոյի մեղսակիցը: Բայց գիտցած եղէք որ միայն դուք կրնաք փրկել զայն, միայն ձեր խօսքովը թերեւս հրաժարի ան իր մտադրութենէն, ատոր համար առանց ժամանակ կորսնցնելու գործի սկսելու էք, կը հասկնա՞ք, պարոն Տէրմօն:

— Տիկին, հաւատացէք որ այդ դժբախտութեան առաջքը առնելու համար կեանքս անգամ տալու պատրաստ եմ:

— Ձեր կողմէ կատարուած դիմում մը թերեւս ամէն չարիքի առաջքն առնէ:

— Ըսէք, ըսէք, խնդրեմ, ի՞նչ ընել պէտք է, ի՞նչ ընեմ զայն փրկելու համար...:

— Մաւի-Թէրէզ վանք մտնելէ առաջ իր վերջին մնաս բարովը ըսելու համար ձեզ տեսնել կը փափաքի: Վիրոֆլէյի մօտերը եղբօրս տունը ձեզի կը սպասէ: Հոն եկէք, անոր ոտքերուն ինկէք, աղաչեցէք, պաղատեցէք եւ յանուն ձեր սիրոյն, թախանձագին խնդրեցէք եւ մայրապետ ըլլալէ հրաժարի: Ձեռքերնուդ եկածը ըրէք, խոստացէք իրեն թէ՝ եթէ հայրը չյօժարի զայն ձեզի հետ ամուսնացնել, ամէն գինով դուք իրեն հետ պիտի ապրիք եւ բնաւ իրմէ պիտի չբաժնուիք...:

Սիրտերնիդ բացէք, մի քաշուիք, ամէն բան խոստովանեցէք իրեն եւ յայտնեցէք ձեր սիրոյն մեծութիւնը, եւ այսպէսով թերեւս յաջողինք համոզել զինքը եւ հրաժարեցնել այդ որոշումէն: Ձեր սէրն ալ արդէն այդ կը պահանջէ...:

— Երթանք, տիկին, երթանք, ժամ առաջ ազատել կ՚ուզեմ ձեր բարեկամուհին, գոչեց Օլէն առանց բնաւ կասկածելու երկերես կնոջ խօսքերէն:

Ասոր վրայ, Եօլանտ ձեռքովը կառքին առջեւի ապակիներէն մէկուն զարկաւ:

Կառապանը սանձը ձեռք առաւ եւ կառքը ճամբայ ելաւ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Մանուկեան, Սրապեան եւ Ֆէրմանճեան ընտանիքներու, իրենց կնոջ, քրոջ եւ մօրաքրոջ մահուան առթիւ :

×

Համախմբ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամներուն կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր ատենապետ Սիմոն Անթոյեանի եւ Անթոյեան, Մարգարեան գերդաստանի բոլոր անդամներուն, իրենց զաւակին ու փեսային Անդրանիկ Մարգարեանի կանխահաս մահուան տխուր առթիւ :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Կին մը կարի գործ կը փնտռէ, տունը կամ աշխատանոցի մէջ: Գրել՝ ԱՐՍԻՆԷ ՏԷՄԻՐ,

99, Grand'Rue
95
BESSANCOURT

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Տիկին Վ. Յակոբեան եկեղեցիին տասը: Տէր եւ Տիկ. Կ. Շըւոտեան Հ. Գեղամին հարիւր ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Յ. Մկըրեան ողբ. Ա. Վառնաճեանի հոգե. առթիւ եկեղեցիին տասը : Եկեղեցւոյս հիմնադիրներու հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկ. Վ. Դարբինեան, ամուսնոյն ողբ. Նշանի հոգւոյն համար եկեղեցիին քսան: Այս առթիւ Տիկին Գասպարեան, Հ. Գեղամին տասը: Տիկ. Շնորհիկ Շահլամեան եւ Թոռնիկը Ալէն Պագըրճեան, ամուսնոյն, ողբ. Գարեգինի հոգւոյն, մեր եկեղեցիին քսան, Կ. Խաչին՝ տասը եւ Պօմոնի Աղքատաց տասը: Այրի Տիկին Գ. Սինանեան, ողբ. ամուսնոյն Վահրամի հոգե. առթիւ, եկեղեցիին յիսուն եւ Պօմոնի Աղքատաց յիսուն : Այրի Տիկին Հ. Պէրպէրեան, եկեղեցիին տասը, Կ. Պէրպէրեան եկեղեցիին քսան եւ Պօմոնի Աղքատաց տասը : Տիկ. Վ. Դարբինեան Կ. Խաչին տասը : Փոքրիկն Ժան – Ֆիլիփ Արապիկեան եկեղեցիին քսան : Տիկ. Ա. Օհանեան ողբ. Պօղոս Օհանեանի յիշատակին եկեղեցիին քսան եւ Հ. Գեղամին տասը ֆրանք : Այրի Տիկ. Ա. Գազանճեան, ողբ. ամուսնոյն արուեստագէտ – երկրաչափ Հրանդի մահուան առթիւ Փ. Ծ.ի Հ. Գեղամին հարիւր, Կ. Խաչին վաթսուն, Պօմոնի աղքատաց ութսուն: Այրի Տիկին Վ. Զալըղեան հիւանդանոցէն եկեղեցիին 15: Տիկին Ա. Վարպետեան եկեղեցիին հինգ: Տիկ. Ա. Պապաեան եկեղեցիին հինգ: Տիկ. Ա. Մալխասեան (Ամերիկայէն) եկեղեցիին՝ քսան եւ Կ. Խաչին տասը: Տիկ. Պէշլեան՝ եկեղեցիին հինգ: Այրի Տիկ. Ե. Թրիկեան եկեղեցիին տասը : Տիկ. Ա. Ազարեան եկեղեցիին հինգ: Փոքրիկն Բասկալ Միլօհեան կնքահայրութեան տասը : Զօրիկեան ընտանիք եկեղեցիին յիսուն, Աղքատաց քսան: Տիկ. Մարկոսեան եկեղեցիին տասը : Կ. Խաչին տասը եւ Պօմոնի Աղքատաց տասը: Այրի Տիկ. Ասլանեան ողբ. ամուսնոյն Յակոբի հոգւոյն եկեղեցիին քսան եւ Աղքատաց քսան : Տիկ. Շ. Թօնկուրեան եկեղեցիին տասը :

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ
ԿՈՂՄԷ
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ
ԳԱՌԶՈՒ
Խօսք կ'առնէ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի
Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին :

×

Բարեգործականի Մարսէյլի Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Յանձնախումբին պարահանդէսը Յունիս 24, ժամը 21էն առաւօտ, Փարք Պորելի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մայիս 19 ժամը 21ին, կը բանախօսէ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սըրահին մէջ,

10 bis, Rue Thouin, PARIS
ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ
Նիւթ՝ ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ, 20 Մայիսին, ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց «Ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ–13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով :

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեանի, 878 – 27 – 35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254 – 17 – 74 :

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք :

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մօնթօլօնէն ժամը ճիշդ 7·45ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ
ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՔԵՐՄԷՍ-ՎԱՃԱՌՔ

Ի նպաստ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ :

Առաջնորդարանին բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ :

15, Rue Jean-Goujon, PARIS (8e)
Մայիս 20, Շաբաթ, ժամը 14էն 20
Մայիս 21, Կիրակի, ժամը 12էն 20

Ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մըրցումներ, ճոխ պիւֆէ:

Մանուկներու յատուկ ֆիլմ, Կիրակի ժամը 15էն սկսեալ :

Վաճառքի դրուած են հագուստեղէններ եւ զանազան օգտակար առարկաներ :

... Քաջալերել արենոյշներու այս ձեռնարկը... կը նշանակէ կատարել հանրային ծառայութիւն մը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ներկայանալ Կապ. Խաչի դրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20 :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին :

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկներ :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12 :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով :

Պարտաւորիչ է Պէ – Սէ – Ժէ պատուաստը :

Ա. Զ. Դ.

Օր. ԵՒԳԻՆԷ ԵՓՐԵՄԵԱՆԷ կը խնդրուի որ փութով եւ անպայման վերադարձնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանէն փոխ առած գիրքը, անցեալ Յուլիս ամսոյն :

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԻԷՆԻ եւ մասնակցութեամբ ՏԷՍԻՆԻ Վասպուրականի Երիտասարդաց Հայրենակցական միութիւններու :

21 Մայիս, Կիրակի, ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ (Վալանսէն)

Կը խօսի՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Ընտիր գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Organisé par TOULOUSE F. C.

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 4, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»Ը

ԸՆԴԴԷՄ

ENTENTE RED-STAR TOULOUSE

LEVER DE RIDEAU ԺԱՄԸ 19ԻՆ

U. J. A. ALFORTVILLE contre
RED-STAR OLYMPIQUE (réserve)

STADE DE PARIS — ST-OUEN

92, Rue du Dr. Bauer, St Ouen — Métro : Clignancourt, Autobus : 166

Տոմսերու համար դիմել .—

Restaurant Aux Lilas, 24, Rue St-Lazare,Paris-9e — Restaurant des Diamantaires, 60, Rue Lafayette, Paris-9e — Epicerie Massis, 21 Rue Saulnier, Paris-9e — Mr Bakrdjian, Tapis, 35, Rue de Trévise, Paris-9e — Mr. Panossian, Portraits d'Art, 3, Rue Bourdaloue, Paris-9e — Jacques Haïrabédian, 9, Rue de Tracy, Paris-2e — Mr. Dalgalian, Tailleur, 58, Bd. des Batignolles, Paris-17e — Restaurant Arthur, Rue Augustin Thierry, Paris (Place des Fêtes) — Café Philippe, Place Carnot, Alfortville — Mr. Missakian, Tricot Raffi, 65, Av. Henri Barbusse, Clamart — Horlogerie David, 2, Rue Victor Hugo, Bois-Colombes — Café-Epicerie Nigoghossian, 65, Av. Henri Barbusse, Arnouville-les-Gonesse — Café des Sports, M. Zadikian, 20 bis, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux — Heratchian, 6, Rue Lamartine

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան կողմէ
(Siège Social 67 Av. de Ségur, Paris - 7e)

"ՌՈՒԶԱՆ"

(Թատերգութիւն 4 արար) Հեղինակ՝ ԹՐԱԳՕՇ

Մայիս 21 Կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին
ISSY-LES-MOULINAUX, SALLE DES FETES
25, Avenue Victor Cresson, (Métro : Mairie d'Issy)

Թատերախաղը կը ներկայացուի նոյն երիտասարդներու խումբով
« ՍՕՍԻ » պարախումբի մասնակցութեամբ

Բեմադրութիւն Տիկ. Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Այս անգամ ներկայացումը պիտի ունենայ աւելի եւս ճոխ բեմյարդարանքով մը

Տոմսակները ապահովելու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

Mr. ZADIKIAN, 20 Rue de la Défense, Issy-les-Moulineuaux, — Tél. : 642-01-89
Mme MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. : TAI. 65-44
Mr. SARAFIAN, 31 Avenue Auguste Rodin, Meudon — Tél. : OBS. 13-45
Madame KAPIKIAN, 175 Avenue Jean-Jaurès, Clamart — Tél. : 642-56-17

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ ՍՈՒՍԱՄ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 19 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10913
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.913

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՄԱՅԻՍ 17Ի ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՑՈՅՑԸ

Երեքշաբթի օր Նախագահ տը Կոլ մամուլի ասուլիս մը կու տար, բազմահազար լրագրողներու առջեւ: Գլխաւոր նիւթերը ծանօթ էին հարցումներէն իսկ առաջ: Կը սպասուէր Նախագահին տեսակէտին: Ընդհ. գիծերու մէջ, տը Կոլ յայտնեց թէ Ֆրանսա միշտ վերապահ կը մնայ, Անգլիոյ անդամակցութեան նկատմամբ Հասարակաց Շուկային: «Վեթոյի հարց չկայ մեր կողմէ, բայց խոչընդոտները մեծ են: Անգլիացիներու մասնակցութիւնը Հաւաքականութիւնը պիտի մղէ ըլլալու բոլորովին ուրիշ բան մը քան ինչ որ է: Երեք ելք կայ.— Կամ նոր հաստատութիւն մը կառուցանել Անգլիոյ հետ: Կամ զայն միացնել Հասարակաց Շուկային: Կամ սպասել «պատմական վերածումի» մը»:

Նախագահը կը խօսի ընտրութեանց եւ անոնց արդիւնքին մասին: «Ե. Հանրապետութիւնը դրական մեծամասնութիւն մը կը գտնէ, ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ ուրիշ կրնայ կազմուիլ, անուղղակի հրաւէր մը կ'ուղղէ ընդդիմութեան երբ կ'ըսէ.— «Ինչո՞ւ երէկուան չարք մը ընդդիմադիրներ որոնք ազգային բարիքին մտահոգութիւնն ունին, պիտի չուզէին էջը դարձնել»:

Բացառիկ իրաւասութեանց առթիւ, տը Կոլ կ'ըսէ «Նախարարապետը ձեւ մը ընտրեց որ կը համապատասխանէ այս պահուն բաւական անորոշ կացութեան: Համաձայն գտնուեցայ իրեն»:

Մամուլի ասուլիսէն քիչ ետք արդէն կը սկսէր ընդհ. գործադուլի շարժումը, նախ ելեկտրական հոսանքի ընդհատումով, որու հետեւանքները կը տեսնուէին հեռատեսիլի գործիքներուն վրայ:

Չորեքշաբթի օրուան գործադուլը կարելի է եղակի նկատել իր տեսակին մէջ: Քանի մը միլիոնի կը հասնէր թիւը անոնց որոնք չաշխատելով ցոյց կու տային իրենց դժգոհութիւնը Փոմփիտուի որոշումին դէմ:

Գործադուլէն զատ, Պասթիյէն Ռեփուպլիք մօտ երեք հարիւր հազար հոգի կը տողանցէին «ո՛չ, ո՛չ յատուկ իրաւասութեանց» ցուցատախտակներով, աւելի քան չորս ժամ: Ցոյցին առաջին կարգերուն վրայ, կարելի էր նկատել Վալտէք Ռոշէ, Ժաք Տիւքլօ, Ժոռժ Սէկի, Ֆրանսուա Միթերան, Ֆրաշոն եւն.: Բազմաթիւ ծաղրանկարներ ալ պատրաստուած էին, որոնց մէջ ամէնէն յաջողութիւն գտնողը եղած է Ժընըվիլիէի Էտ-Ալիէր հաստատութեանը որ Փոմփիտուի մէկ ծաղրանկարը կը ներկայացնէր որ կը բարձրանար եւ կը մխրճուէր Թաքթիւսի մէջ:

Փոմփիտու միտք չունի սակայն Թաքթիւսի մէջ մխրճուելու եւ նաեւ վստահ է որ քիչ մը վճարանութիւններէ ետք ձեռք պիտի ձգէ յատուկ իրաւասութիւնները: Կ'ուզէ նաեւ որ արագ ըլլայ ամէն բան: Ինք կը ներկայացնէր իր ծրագիրը եւ կառավարութեան պատասխանատուութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ընէր մինչ ընդդիմութիւնը դիւանին կը յանձնէր արգելքի բանաձեւը: Ընդդիմութեան «թենորներն» էին՝ Միթերան, Մոլէ եւ Մենտէս, բայց շատ կը սպասուէր նաեւ Ժիսքարի միջամտութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՅՔԸ ԵՒ ԲԾԱԽՆԴԻՐ ԱԶԳԸ

Զատկի Կիրակին, Ուոթըրթաունի Սուրբ Ստեփանոս եկեղեցին, եպիսկոպոսական օրհնութեամբ, դպրութեան ատեան տրուեցաւ քանի մը երիտասարդներու:

— Աս ալ լո՞ւր է որ կու տաս, պիտի բողոքեն Յառաջականները ... Ի հարկէ եկեղեցի եկեղեցիի եւեւէ շինող հարուստ գաղութ մը դպիրներու, սարկաւագներու եւ ժամկոչներու պէտք կ'ունենայ ... Ուրիշ նորութիւն ունի՞ս ...

Եւ ամէնէն փառաւորը, ամէնէն անհաւատալին — այս նորընծայ եւ վկայեալ դպիրներէն մէկը ... Հայ չէ, Տէրտէրի թոռ չէ, այլ հարազատ ու զտարիւն Իրլանտացի:

Անունը՝ Մայքըլ Քոնոլի: Դաւանանքը՝ պապական: Տարիքը՝ քսանըհինգէն ալ տարի մը վար:

Գեղադէմ տղայ մը, անտառախիտ մազերով ու կայծկլտուն աչքերով:

Հեռուէն տեսնես, կ'ըսես.

— Աս տղան կամ փրոֆէսէօր է, կամ փրոֆէսիէօր պիտի ըլլայ ...:

Կ'ըսէին թէ հայերէն գիտէր: Չէի հաւատար:

— Երեւի սիրտը տուած է «երկրէն» եկած հայ աղջկան մը, որ իրեն սորվեցուցեր է քանի մը անուշ բառեր հովուերգութեան բառարանէն — կը սիրեմ քեզ, հոգի'ս, անուշի'կս, աղուո'րս ...

Սխալ, վերէն վար:

Մայքը խորանին վրայ էր ամէն կիրակի առտու, առանց բացառութեան, վերջին երկու, երեք տարին: Ու կը մասնակցէր պատարագին: Տեսակ մը օգնական ու անպաշտօն սարկաւագ:

Այն միակ տարբերութեամբ որ մեր Մայքը բառ առ բառ կը հասկնար ժամարարին ալ բսածները, տիրացուներուն ալ երգածները:

Մայքը կը կարդար Ճաշու գիրքը:

Բուրվառ ալ կը շարժէր:

Բայց, մասնագէտներէն լսած էի, իրաւունք չունէր Աւետարանը կարդալու կամ Սկիհը Սեղան բերելու: Այդ իրաւունքը ունենալու համար, նախ, սարկաւագ պիտի ձեռնադրուէր: Ու սարկաւագ ձեռնադրուելէ առաջ ալ պէտք է կարգուած ըլլար:

Ու մեր անմահ Մայքին տուեր են, իբրեւ մե՜ծ շնորհ, ուրար կրելու իրաւունքը՝ ցնոր տնօրինութիւն:

Այս տնօրինութիւնը պիտի գայ եղեր աշնան, երբ Մայքը նարօտ պիտի կապէ իր Աւստրացի նշանածին հետ:

Ինձմէ խորհուրդ հարցուած ըլլային, պիտի յանձնարարէի որ մեր եկեղեցական օրէնքներուն մէջ պզտիկ փոփոխութիւն մը մտցնէին ու մեր Մայքը ձեռնադրէին եպիսկոպոս, տասը քսան տարի ետքն ալ կաթողիկոսական գահը բարձրացնելու խոստումով:

Հաւատացէք որ բացառիկ տղայ մըն է մեր տաղանդաւոր Մայքը:

Ահաւասիկ քանի մը վաւերական տեղեկութիւններ, որոնք կրնան ափ ի բերան ձգել մեր կարդացողներն ալ, չկարդացողներն ալ:

Մայք Քոնոլի, 24 տարեկան եւ եօթը պորտով իրլանտացի, աւարտեց Պոսթընի համալսարանին Արուեստից եւ Գիտութեանց ճիւղը:

Իրեն մասնագիտութիւն ընտրած է լեզուագիտութիւնն ու լեզուաբանութիւնը:

Ներկայիս, կ'աշխատի ստանալ Հարվըրտ համալսարանէն, իր տոքթորութեան վկայականը: Ցատկապէս կ'ուսումնասիրէ սլաւական, գերմանական, հնդեւրոպական լեզուները եւ մանաւանդ հայերէնը — գրաբար եւ աշխարհաբար:

Մայք ջուրի պէս հայերէն կը խօսի, կը կարդայ եւ կը գրէ: Ու տարուէ տարի կը խորացնէ իր ծանօթութիւնը մեր դասական լեզուին հետ:

Մեր գրոց - բրոցները կ'ուզեն հաւատան, կ'ուզեն չհաւատան, ըսեմ որ այս անզուգական երիտասարդը ծայրէ ի ծայր կարդացած է մեր Ոսկեդարու գրականութիւնը եւ հատիկ հատիկ կը ճանչնայ ե'ւ մեր մատենագիրները, ե'ւ անոնց գործերը:

Մայք կ'ուսումնասիրէ մեր բառերուն ստուգաբանութիւնը եւ ծանօթ է թէ գրաբարի եւ թէ աշխարհաբարի քերականական նրբութեանց:

Կէս ժամ, ժամ մը դիմացը նստած խօսիս լեզուաբանական նիւթերու եւ գլխաւորաբար աշխարհաբարի եւ գրաբարի մասին, կ'ապշիս կը մնաս թէ ծնունդով հարազատ իրլանտացի այս մատղաշ տղան ի՜նչպէս եւ ինչո՜ւ սորվեր է այսքան բան՝ մեր արեւաշող հայերէնին մասին:

Մայքը գիտէ ուրիշ լեզուներ ալ նախ, իր մայրենի լեզուն, անգլերէնը, յետոյ, գերմաներէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, յունարէն, լատիներէն ու եբրայերէն: Եւ գիտէ յօդուած կամ գիրք գրելու չափով:

Քանի միտքս է յիշեցնեմ նաեւ որ կիրակի առտուները մեր եկեղեցին խորանին վրայ է նաեւ ուրիշ իրլանտացի տղայ մը, Թամըս Ֆիցճերըլտ, Մայքին ընկերը, որ բացառիկ սէր մը ունի մեր Եկեղեցիին արարողութեանց հանդէպ: Ուրեմն, ինքն ալ կը մասնակցի պատարագին:

×

Մայքըլ Քոնոլի:

Ահաւասիկ տաղանդաւոր ո'չ - հայ երիտասարդ մը, որ կը հետեւի Մէյէնէ - րու, Մաքլէրներու, Մաքվարթներու, Ֆէյտիներու ճամբուն՝ առանց մեր հրաւէրին, առանց մեր աղաչանքին ու պաղատանքին, այլ բոլորովին ինքնաբուխ կերպով:

Բացառիկ երեւոյթ մը, մանաւանդ երբ աչքի առջեւ բերէք իր տոհմիկ դաւանանքին ու մեր յարանուանութեան միջեւ գտնուող տարբերութիւնը:

Զարմացայ երբ մեր եկեղեցական կանոններուն իրազեկ հաւատացեալը բացատրեց ինծի՝ ի պատասխան իմ հարցումներուս.

— Չէ՛, ատ ըսածդ չըլլար... Օրէնք կայ, կանոն կայ ... Երկու հազար տարուան աւանդութիւն մը չենք կրնար ոտքի տակ առնել ... Հիմակուհիմա, դպիր ... Աշունը թող գայ, թող Մայքը կարգուի, այն ատեն կաթողիկոսէն հրաման բերել կու տանք որ զինքը սարկաւագ ձեռնադրենք ... Միայն ա'յդ պարագային կրնայ Աւետարան կարդալ, Սկիհ պտըտցնել եւ նոյնիսկ քարոզ տալ ...

×

— Օրէնք կայ, կանոն կայ, աւանդութիւն կայ ...

Աս ի՜նչ սրտառուչ բծախնդրութիւն է: չկարգուած տիրացուին ձեռքը Սկիհ ու Աւետարան չենք տար եղեր:

Բայց, ուրիշ օրէնքներ, ուրիշ կանոններ եւ ուրիշ աւանդութիւններ ալ ունինք:

Վեղարաւոր մը կնիկ չի կրնար ունենալ:

Վեղարաւոր մը *շամփանեա* չի կրնար խմել ու *փոքէր* չի խաղար:

Վեղարաւոր մը վրան - բաց գիրքեր չի կրնար կարդալ եւ իր վանականի խուցին մէջ ըմպելարան չունենար:

Վեղարաւոր մը չի հայհոյեր, չի ստեր եւ չի գողնար:

Չի գողնար ո'չ անհատին, ո'չ ալ ազգին ու եկեղեցիին ունեցածը, անոնց վաճառումով *փոքէր*ի պարտք վճարելու համար:

Մեր անզուգական Մայքը վեց ամիս առաջ սարկաւագ — կամ ուրիշ բան — ձեռնադրուէր է թէ վեց ամիս ետք, որեւէ տարբերութիւն չըներ ո'չ իրեն եւ ո'չ ալ իրեն երախտապարտ հայ ժողովուրդին համար:

Բայց, մենք պիտի ուզէինք որ մեր հինցած, մաշած աւանդութեանց մասին ա'յս աստիճան բծախնդրութիւն ցոյց տըւող վերին իշխանութիւնը — իմա' էջմիածինը — աչքը չորս բանար եւ յուրջ հսկողութիւն կատարէր իրեն ենթակայ վեղարաւորներուն վրայ, որոնք գահավէժ գահավէժ կը գլորին տարուէ տարի՝ վանքերէն դուրսն ալ, վանքերէն ներսն ալ:

Սարկաւագութիւնը այնքան ալ Օգոստափառ աստիճան մը չէ, անշուշտ:

Թող ուշանայ վեց ամիս, տարի մը:

Հայ ժողովուրդը արդէն իրմէ սպասուած պատիւը ըրած է Մայքին՝ *մե'րը* հռչակելով զայն:

Մե'ր տղան: *Մե'ր* Մայքը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԻՆ Արեւելքի մէջ կացութիւնը շատ ծանր կը նկատուի: Նասր Սուրիա ղրկեց զինուորական բաւական ուժեր, տպաւորիչ տողանցք մը ետք Գահիրէի գլխաւոր փողոցներուն մէջ: Եգիպտոս դիմում կատարած է նաեւ որ ՄԱԿի ուժերը (4500 կապոյտ սաղաւարտաւոր) քաշուին դէպի Կազայի շրջանը. պատերազմի վտանգին պատճառաւ: Միւս կողմէ Դամասկոս կոչ ըրած է արաբական համախոհութեան Իսրայէլի դէմ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը Ամինթոռէ Ֆանֆանի շատ գոհ է Խորհ. Միութիւն կատարած իր ճամբորդութենէն:

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ երիտասարդ ուսուցչուհի մը ինքզինքը այրելով անձնասպան եղաւ, որպէսզի խաղաղութիւնը վերադառնայ Վիէթնամի մէջ:

ԹԻԹՕ Եուկոսլաւիոյ նախագահ վերընտրուեցաւ 642 ձայնով 644ի վրայ: 75 տարեկան է եւ համայնավար կուսակցութեան պետը երեսուն տարիէ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Զօր. Պատակոս յայտարարեց թէ «տարակարծութիւն չկայ կառավարութեան ծոցը»: 205 հոգի որոնք բանտարկուած էին պետական հարուածի ատեն, ազատ արձակուած են արդէն:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ութ օրուան ընթացքին 25 «Միկ. 17» եւ կարեւոր զինամթերք մը յանձնած է Ալժերիոյ:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը հաւանաբար Մոսկուա երթայ, այս ամառ:

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ խիստ ազդարարութիւն մը ըրաւ Միացեալ Նահանգներու: «Կամաւոր կը ղրկենք Վիէթնամ, եթէ... եթէ Հանոյ ուզէ, եթէ Ամերիկացիք հիւսիսի վրայ յարձակին, եթէ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն համաձայնութեան մը հասնին որ դաւաճանէ Վիէթնամցիներուն»:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, արքայական հրամանագրով, Յունաստանի դահերէց եւ Աթէնքի արքեպիսկոպոս նշանակուեցաւ Գերպ. Երոնիմոս, Խրիսոստոմոս Արք.ի տեղ:

ՄԱՀ

ՆԿԱՐԻՉ ԿԱԼԵՆՑԻ

Երեւանի մէջ, Մայիս 8ին մեռած է նկարիչ Կալենց (Յարութիւն Խարմանտայեան): Կալենց ծանօթ եւ սիրուած անուն մըն է, մանաւանդ Լիբանանահայութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Մայիս 10ին:

ՎԱՐԴԳԷՍ ԵՒ ԶՕՀՐԱՊ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հետաքրքրական յօդուածաշարք մըն էր «Հինգ տարի Զօհրապի հետ»ը, զոր ստորագրած էր Խաչիկ Փելթէքեան. «Յառաջ»ի մէջ, (առաջին յօդուածը Ապրիլ 15ին, վերջինը եւ ութերորդը Ապրիլ 29ին), հասցնելով Զօհրապի աքսորի պատմութիւնը մինչեւ այն պահը, երբ անոր մահուան լուրը կը հասնէր Պոլիս :

Գրիգոր Զօհրապ եւ Վարդգէս աքսորուած էին Պոլսէն մինչեւ Հալէպ, որպէսզի անկէ փոխադրուէին Տիգրանակերտ՝ հոն պատերազմական ատեանին առջեւ դատուելու համար : Այս վերջին ճամբուն վրայ սպաննուած էին սակայն վայրենիօրէն :

Փելթէքեան, որ Պոլիս կը գտնուէր, չէր կրնար գիտնալ թէ ինչ կ՚անցնէր կը դառնար Զօհրապի շուրջ Հալէպի մէջ :

Ծիշդ այդ օրերուն մասին ունինք թանկագին վկայութիւն մը, զոր ինծի անձամբ պատմած է ժամանակին Տօքթ. Յովհաննէս Գըլըճեան, երբ 1920էն ետք Պերլին կը բնակէր, նաեւ իր այրիին՝ Տիկին Վիքթորիա Գըլըճեանի վկայութիւնը, (Տիկինը աւելի ուշ ինծի յանձնած է Արամ Անտոնեանի գրաւոր մէկ վկայութիւնը այս մասին) :

Հալէպի մէջ՝ Զօհրապ եւ Վարդգէս կը բնակէին պանդոկ մը, որ զինուորական խիստ հսկողութեան տակ կը գտնուէր եւ ուր ոչ ոք կրնար մտնել՝ բացի քաղաքապետական բժիշկ Յովհ. Գըլըճեանէ, որ ի պաշտօնէ անոնց առողջութեան վրայ պէտք էր հսկէր :

Նկատի առնելով որ ամէն տեսակէտով վտանգուած էր երկու պետական խորհրդարանի անուանի անդամներուն կեանքը, Տօքթ. Գըլըճեան ծրագիր մը կը յղանայ՝ իրեն մօտիկ մահմետական արաբ բարեկամի մը հետ, — Հալէպէն դէպի Տիգրանակերտ ճամբուն վրայ՝ արաբ Պետեւիններ պիտի յարձակէին եւ փախցնէին զանոնք անապատի իրենց վրաններուն մէջ :

Տօքթ. Գըլըճեան իր ծրագիրը կը պարզէ Զօհրապի եւ Վարդգէսի առջեւ եւ լրջօրէն կը խորհրդակցին ծրագրին շուրջ: Զօհրապ, թէեւ ըսած էր որ իր փախուստով կրնայ Թուրքիոյ ամբողջ Հայութիւնը վտանգուիլ, այսուհանդերձ մասամբ հակած էր ծրագրին, եւ սակայն Վարդգէս, ուրիշ պատճառաբանութիւններու կարգին, իր կաղ ըլլալն ալ մատնանշելով, հակառակած էր ծրագրին գործադրման :

Գըլըճեան ընտանիքին մասին Արամ Անտոնեան իր գրած մէկ յանձնարարական նամակին մէջ, ի խնդիր հայկական անցաղրի, 1922 Յունուար 16ին կը գրէ.—

... «Այս նամակը քեզի պիտի բերէ Տիկին Գըլըճեան: Ամուսինը, Տօքթ. Գըլըճեան, պատուական Հայ մըն է: Ինք էր որ Հալէպի մէջ Զօհրապն եւ Վարդգէսը փախցնելու ծրագիրը յղացաւ ու կազմակերպեց եւ եթէ չգործադրուեցաւ, պատճառը Վարդգէսի չկամութիւնն էր»:

Այսքանը իբրեւ լրացում Խաչիկ Փելթէքեանի յօդուածաշարքին :

Ինչ կը վերաբերի բնիկ Խարբերդցի Տօքթ. Յովհաննէս Գըլըճեանի անձին, 1915ին՝ իբրեւ Հալէպի քաղաքապետական բժիշկ, Տօքթէօրը անձնուիրաբար օգնութեան հասած է հազարաւոր գաղթականներու, որոնք հիւանդ եւ անօգնական Հալէպ կը հասնէին, անկէ ալ քշուելու համար դէպի Պապ եւ Տէր Զօր: Իր ազգասիրական գործերուն հետեւանքով 1916ին կ՚ենթարկուի հարցաքննութեան եւ բանտարկութեան եւ սակայն շնորհիւ արաբ դատախազին բարեկամութեան, կ՚ազատի եւ զինուորագրուելով ճակատ կը ղրկուի :

Կիլիկիոյ Սահակ Բ. Կաթողիկոսը նամակով մը, գրուած 23 Սեպտեմբեր 1919ին Ատանայէն, հետեւեալ տողերով կը գրուատէ Տօքթ. Գըլըճեանի գործունէութիւնը 1915ի դաժան օրերուն .—

Ներկայս կը գրեմ ոչ իբրեւ հայրենակից մը առ հայրենակիցն, այլ իբրեւ Կիլիկիոյ տարաբախտ Հայութեան տարաբախտագոյն Հայրը առ մարդն գիտութեան, մանաւանդ գթութեան :

Այն հոգեխոռով ու դառնաղառն օրերուն, երբ Հալէպ տարագիրներու դժոխքն էր, դուք քաղաքապետական բժիշկ էիք, ներկայ էի ժողովուրդի անօրինակ եւ աննախընթաց տառապանքին. ականատես էի ձեր անվհատ ողորումներուն մահուան ու տառապանքին դէմ՝ դժոխքին կեանքի ու արքայութեան ձեւ ու կերպարանք տալու: Այն օրէն ի վեր հիացումիս առարկայն եղած էք: Սուղ տողերս հիացումի եւ օրհնութեան իբրեւ առհաւատչեայ ընդունեցէք :

Ողջունելով զձեզ համայն պարագայիւք

Մնամք աղօթարար

ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԱԹ. ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Տօքթ. Գըլըճեան Հալէպէն 1920/21ին փոխադրուած էր Պերլին իր մասնագիտութիւնը խորացնելու եւ իր երկու մանչ զաւակներուն դաստիարակութեան համար: Յետագային վերադարձաւ Սուրիոյ Լաթաքիա քաղաքը, ուր կնքեց իր մահկանացուն 1950ին:

Զօհրապի եւ Վարդգէսի նահատակման մասին այս յօդուածը առիթ եղաւ որ վերյիշուի ազգասէր եւ համեստ նկարագրով բժիշկը Տօքթ. Յովհաննէս Գըլըճեանը, որ այն փափուկ օրերուն չէր քաշուած իր կեանքը վտանգել՝ փրկելու համար Զօհրապն ու Վարդգէսը եւ օգտակար ըլլալու հազարաւոր անանուն հայ գաղթականներու : Յարգանք իր յիշատակին :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱ

— * —

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ՝ ԿԻՊՐՈՍ.— Ուրբաթ, 28 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը 11.15ին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ժամանեց Նիկոսիոյ օդակայանը : Վեհին կ՚ընկերանային Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան եւ Արսէն Ծ. Վրդ. Աւետիքեան : Դիմաւորութեան եկած էին Երուանդ Ծ. Վրդ. Արէլեան, ընկերակցութեամբ քահանայական դասին եւ Ազգային ժողովականութեան, ինչպէս նաեւ հաւատացեալներու բազմութեան :

Կիպրոսի Հանրապետութեան Նախագահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոս դիմաւորելու համար օդակայան ուղարկած էր իր քաղաքական գործոց քարտուղարը՝ Փաթրոքուլոս Սթավրուն եւ Արքեպիսկոպոսարանի դիւանապետ Հայր Կալլինիկոս Քիքքոթիսը: Օդակայան փութացած էին նաեւ Լիբանանի դեսպանը, Մարոնի եւ Լատին եկեղեցիներու հոգեւոր պետերը, եւ մամուլի, հեռատեսիլի եւ ռատիոկայանի թղթակիցները :

Վեհափառ Հայրապետը փոքրիկ համաձայն ընդունուեցաւ եւ պետական պատիւներու արժանացաւ : Ապա Հանրապետութեան Նախագահին ինքնաշարժով առաջնորդուեցաւ Ազգ. Առաջնորդարան, ուր ընդունեցաւ իր հաւատացեալ հօտին Աջհամբոյրը :

Շաբաթ օր, 29 Ապրիլին, առաւօտեան պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Կիպրոսի Հանրապետութեան Նախագահին : Վեհին կ՚ընկերանային Գարեգին Եպիսկոպոս, Երուանդ Ծ. Վրդ., Արսէն Ծ. Վրդ., Կիպրահայ Թեմական եւ վարչական ժողովներու ատենապետները Վահրամ Թունճեան եւ Յակոբ Մաթոսեան :

Տեսակցութիւնը անցաւ շատ սիրալիր եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Երկու հոգեւոր պետերը եղբայրական եւ սրտալից բարեմաղթութիւններ փոխանակեցին :

Նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 11.30ին Վեհափառ Հայրապետը նոյն ուղեկիցներով այցելեց Լիբանանի դեսպան Ֆերիտ Շեհապին :

Երեկոյեան ժամը 5ին, Ազգային Առաջնորդարանի մէջ, ի ներկայութեան Հոգեւոր Դասուն, Կիպրահայ Ազգային ժողովականութեան եւ երեւելի անձնաւորութեանց «Կիլիկեան իշխան»ի շքանշանի տուչութեամբ պատուեց Կիպրահայ ազգայիններէն եւ Կիլիկեան Աթոռի Ապրիլեան նահատակաց Յուշարձանի բարերար Վահրամ Իւթիւճեանը, հայրական ջերմ խօսքերով նշելէ ետք անոր սէրն ու նուիրումը Հայց. Եկեղեցիին, Հայ Մշակոյթին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հանդէպ :

Կիրակի օր, Ապրիլ 30ին, առաւօտեան ժամը եօթնին Վեհ. Հայրապետը ինքնաշարժներու թափօրով ճամբայ ելաւ դէպի Ս. Մակարայ վանքը եւ «Հրաշափառով» ուղղուեցաւ եկեղեցի, ուր կանոնական աղօթքը կատարելէ ետք օրհնեց ուխտաւոր հաւատացեալ հայ ժողովուրդը :

Վեհափառը իր ուխտի պատարագը մատոյց Ս. Մակարայ պատմական վանքին եկեղեցւոյ մէջ եւ տուաւ հոգեշունչ քարոզ մը, յորդորելով հաւատացեալ հայ ժողովուրդը հաւատարիմ մնալու իր քրիստոնէական Սուրբ Հաւատքին, Ազգային Մշակոյթին եւ Մայրենի Լեզուին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան առաքինութեանց եւ սրբութեանց :

Քառաձայն երգչախումբը ղեկավարեց դպրապետ Վ. Պետէլեան: Յաւարտ պատարագի՝ Վեհը օրհնեց ուխտի օրուան աւանդական հարիսան :

Կէսօրին, ի պատիւ Նորին Ս. Օծութեան վանքի դարպասին մէջ պաշտօնական հացկերոյթ տրուեցաւ Ազգային Իշխանութեան կողմէ: Հացկերոյթի ընթացքին բաժակներ առաջարկուեցան Հանրապետութեան Նախագահին եւ Վեհ. Հայրապետին թանկագին կենացը, ինչպէս նաեւ Կիպրահայութեան եւ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան համար :

Կէսօրէ ետք, ժամը 3ին Վեհը հաւատացեալներու ծափողջոյններով հրաժեշտ առաւ իր մանկութեան սիրելի բնակավայրէն :

Ժամը հինգին, Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցական դասով եւ Ազգային ժողովականներու ընկերակցութեամբ Արքեպիսկոպոսարան գնաց «Կիլիկեան մեծ խաչի» առաջին կարգի շքանշանով պատուելու համար Կիպրոսի նախագահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսը :

Ստորեւ կը ներկայացնենք Վեհ. Հայրապետին կողմէ արտասանուած ուղերձը, զոր յունարէնի թարգմանեց Կիպրահայ Թեմական ժողովի ատենապետ Վ. Թունճեան :

Ձերդ Ամենապատուութիւն
Սիրեցեալ Եղբայր ի Քրիստոս,

Մեզի համար դերազանցապէս հրճուալից պահ մըն է այս պահը, երբ անգամ մը եւս երջանիկ առիթը կ՚ունենանք գտնուելու Կիպրոսի օրհնաբեր երկինքին տակ եւ հանդիպելու ձերդ ամենապատուութեան, որուն եղբայրական ջերմ զգացումները մեզի համար ուրախութեան աղբիւր եղած են տարիներէ ի վեր :

Բաջածանօթ ենք այն իրողութեան որ ձեր կեանքն ամբողջ նուիրում մըն է եղած Աստուծոյ եւ Անոր օրհնեալ այս կղզիին եւ ազնուական ժողովուրդին: Ձեր սիրտին ամէնէն ջերմ զգացումները եւ ձեր կեանքի ընտրելագոյն ծառայութիւնները, զոհաբերութեան ամէնէն վաւերական ճամբով, ընծայած էք ձեր պաշտելի երկրին եւ ժողովուրդին բարօրութեան եւ երջանկութեան համար : Ոչ մէկ նեղութիւն, ոչ մէկ խոչընդոտ արգելք կրցան

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Սուտ չէ, կանաչ Վան: Ամէն տուն իր պարտէզը ունի, առանց պարտէզի տուն չես գտներ : Իւրաքանչիւր տուն կով մըն ալ կը պահէ, շատեր ոչխարներ ալ ունին: Քաղաքացիներուն կէսէն աւելին ալ կը ցանէ եւ կը հնձէ : Շատ լայն բռներ են քաղաքը՝ Էքրէք լեռան եւ Վանայ ծովուն անցքը փակելով : Երկու հազար քառակուսի քիլոմեթր կ՚ենթադրուի : Տասնեւհինգ հազար բնակչութեան մը համար շատ ընդարձակ չէ՞ :

Վերը Էքրէք լեռը՝ ձիւնապատ եւ մըշուշոտ, վարը՝ Վանայ ծովը, աշխարհի թերեւս ամենագեղեցիկ գոյնը ունեցող ջուրը : Բնութիւնը առատ է իր պարգեւը:. Վանայ օդը նմանը չունի, ջուրն ալ մրցակից չունի իր վճիտ մաքրութեամբ : Վանայ մէջ լսուող ամէն ձայնի հետ ջուրի մը կարկաչը կայ միշտ : Ջուր չէ, որ առնենին ըսեր են. — Վան մէկ հատիկ է աշխարհի մէջ :

Հիմա ալ եթէ աշխատինք, կրնանք արդարացնել այս խօսքը: Բայց Վանը ո՞ւր, շինարարութիւնը ո՞ւր: Քարուքանդ եղեր է, չեն վերաշիներ: Այս ընթացքով դըժուար թէ վերաշինուի :

Վանեցիներուն չափ իրենց քաղաքին հանդէպ անփոյթ, անտարբեր մարդիկ չգտայ որեւէ տեղ : Այս պատճառով է, որ Վանը պիտի չըլլայ Վան այլեւս : Դժբախտ Վան, ապերջանիկ քաղաք :

Մեղքցայ սա անուշիկ Վանին, սիրաս այրեցաւ Վանի համար » :

« ՎԱՆԱՅ ՄԷՋ ԳԻՒՂ ՄԸ »

Եաշար Քէմալ կը շարունակէ թրքական գիւղերու Համայնապատկերը, միշտ « Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ. —

« Ահա Էրնիս գիւղը, Վանայ ծովուն եզերքն է, վրան՝ Քուրիւք լեռը: Գիւղը սեղմուեր է լերան եւ ծովակին միջեւ :

Իջանք Էրնիսի նաւամատոյցէն, տեսանք քանի մը կանաչ կաղամախիներ, լերան փէշերուն : Քովլի մարդս ըսաւ.

— Ահաւասիկ, գիւղը այս է, ծառերուն տակ :

— Տուն չկա՞յ, հարցուցի, բնաւ տուն չեմ տեսներ :

Շուարեր էի, ինծի կ՚ըսէին, բայց չէի խորհեր թէ այսպիսի տեսարանի մը հետ դէմ առ դէմ պիտի գամ : Տեսանք գիւղեր, որոնք փլատակ էին, խոտէ, եղէգէ, վրաններէ շինուած տուներ, բայց այստեղ ...: Ինչ եւ է : Երբ Էրնիսի մօտեցայ, կրցայ քանի մը տուն տեսնել :

— Այսքան քի՞չ են տուները, հարցուցի : Ես մեծ գիւղ մը կը կարծէի այս գիւղը :

— Տուները շատ են, բայց գետնին տակն են, պատասխանեց խօսակիցս :

Գիւղ մտանք, ենթադրածէս աւելի «պէթէր» ելաւ գիւղը : Տուները իսկապէս գետնին տակն էին, պատերը հազիւ մէկ մեթր բարձր են գետնէն: Հորերու պէս փորեր են հողը, ցեխէ շինանիւթ պատրաստեր են, քարեր դիզեր են իրարու վրայ, հաւաքեր են ծառերու կոճղեր, վրան լեցուցեր են հողը : Ահա տուն ձեզի: Այսպէս կը շինուին ստորերկրեայ տուները :

Մտայ այդպիսի տունէ մը ներս, մութ էր : Տղայութեանս, երբ դոյլ մը իյնար ջրհորին մէջ, մէջքիս չուան մը կը կապէին եւ հորէն վար կ՚իջեցնէին : Մինչեւ որ ելլէի հորէն, հոգիս բերանս կուգար : Միայն թէ ամէն անգամ որ հորն իյնար դոյլը, անպատճառ զիս կ՚իջեցնէին, ես ալ չէի առարկեր :

Ինչ որ կը զգայի հորին խորը, տարիներ ետք՝ միեւնոյն սոսկումը զգացի սա տուներուն մէջ: Այնքան ստորերկրեայ, այնքան խոնաւ տեղեր, առանց պատուհանի: Միայն տանիքին մէջտեղը, ձեռքի մը մեծութեամբ ծակ մը բացեր են, այդ ծերպէն է որ քիչ մը լոյս կը թափանցէ : Հարցուցի.

— Երբ անձրեւ, ձիւն գայ, ի՞նչ կ՚ընէք այս ծակը, ներս չի՞ գար :

— Բերանը քար մը կը դնենք, պատասխանեց կին մը :

— Շատ մութ կ՚ըլլայ, աչք աչքի չէք կրնար տեսնել :

— Ճիշդ է, բան մը չենք տեսներ :

Քարայր մը աւելի շատ լաւ է, երանի թէ քարայրներու մէջ ապրէին այս մարդիկը : Գոնէ երկրին վրայ կ՚ապրէին եւ դէթ դուռ մը կ՚ունենային, լոյսին անցք տալու համար :

Ո՞վ հնարեր է այս ստորերկրեայ տուները, նզովեալ ըլլայ :

Ուրիշ պարագայ մըն ալ: Վանայ այս գիւղին տուները քիչ մը շնորհք ունին գոնէ: Կան այնպիսի գիւղեր, ուր տուները պատ ալ չունին, ամէն ինչ տանիքին վըրայ է :

Տուներուն առջեւ, երկու մարդու հասակով՝ թրիքի դէզեր կուտակեր են, վըրան ալ դուռ մը բացեր : Ձմեռը այս դռնէն կ՚առնեն թրիքի կոյտերը եւ կը վառեն տաքնալու համար: Անգամ մը որ հով մը փչէ, գիւղը թրիքով կը ծփայ : Մարդուն քիթը, բերանը կը մտնէ :

Օր մը կը պտըտէի այս գիւղը, երբ տեսայ խումբ մը մօրէ մերկ տղաք : Գիւղ ըսի, եւ միտքս ինկաւ :

(5 Շար.)

—o—

ըլլալ ձեր անձնուէր զոհողութեանց եւ հերոսական ծառայութեանց :

Այս կղզիին Հայ ժողովուրդը միշտ եւ լիովին վայելեց ձեր Հայրական սէրն ու հոգածութիւնը : Ձեր անձին մէջ տեսաւ հայրենի սիրտ մը, արդար միտք մը եւ Հայրական հոգի մը :

Որպէս Կիպրահայ Համայնքի Գերագոյն Հոգեւոր Պետը եւ որպէս զաւակ մը այս սիրեցեալ հայրենիքին, մեզի համար բացառիկ երջանկութեան առիթ է այս պահուն արտայայտել մեր Ս. Աթոռի եւ մեր ժողովուրդին ամենախոր շնորհակալութիւնը եւ ամենաջերմ երախտագիտութիւնը ձեզի շնորհելով մեր Կիլիկեան Ս. Աթոռի բարձրագոյն շքանշանը՝ Կիլիկեան Մեծ Խաչը :

Այս երջանիկ առիթով, ի խորոց սրտի կ՚աղօթենք առ բարձրեալն Աստուած խնդրելով որ զօրացնէ զձեզ, պարգեւելով կատարեալ առողջութիւն, ծով համբերութիւն եւ աննկուն քաջութիւն, որպէսզի կարենաք ընդերկար ծառայել ձեր ժողովուրդին : Թող ամպերը փարատին այս կղզիին երկնակամարին վրայէն : Թող խաղաղութեան, արդարութեան եւ սիրոյ արեգակը պայծառապէս շողայ եւ երջանկութեան ու բարգաւաճութեան մէջ զարգացնէ այս երկիրը Աստուծոյ փառքին եւ մարդոց բարիքին համար :

ԽՈՐԷՆ Ա.

ԿԱԹ. ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Ի պատասխան Մակարիոս Արքեպիսկոպոս արտասանեց իր շնորհակալութեան խօսքը, զոր ստորեւ կը ներկայացնենք. —

«Նորին Սրբութիւն

Սիրեցեալ Եղբայր ի Տէր ,

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ բարձրագոյն պատուանշանին տուչութիւնը ձերդ Սրբութեան կողմէ մեծ պատիւ եւ առանձնաշնորհում մըն է ինծի համար :

Խոր յուզումով կ՚ընդունիմ ինծի եղած այս պատիւը : Այս ժեստը կը նկատեմ ոչ միայն իբրեւ խոր սիրոյ զգացումներու արտայայտութիւն ինծի հանդէպ ձերդ Սրբութեան կողմէ, այլ նաեւ իբրեւ պատւոյ արտայայտութիւն մը Կիպրոսի յոյն ժողովուրդին հանդէպ, որուն նախնամութիւնը գիս իբրեւ պետը կարգած է : Բաց աստի, այս պատուանշանին տուչութիւնը կը նկատեմ իբրեւ արտայայտութիւն մեր երկու եկեղեցիներու եղբայրական յարաբերութեանց եւ յոյն ու հայ եկեղեցիներու միջեւ տիրող բարեկամական կապերուն :

Թէ իբրեւ եկեղեցի եւ թէ իբրեւ ժողովուրդ, սիրեցեալ եղբայր, Հայոց հետ մենք ունինք հին եւ պատմական կապեր : Այս կապերը ստեղծուած եւ ամրապնդուած են շատ դէպքերու բերումով : Յոյներ եւ Հայեր հասարակաց էջեր ունին հին թէ նոր պատմութեան մէջ : Պատմական այս կապերը կը ջերմացնեն մեր բարեկամական զգացումները եւ սիրոյ մէջ ի մի կը պահեն Յոյներն ու Հայերը, աշխարհի որ ծագերուն վրայ որ ալ գտնուին անոնք :

Կ՚օգտուիմ այսօրուան այս առիթէն, յիշելու Կիպրոսի Հայ Համայնքը եւ վստահեցնելու անոր հոգեւոր պետը, ձերդ Սրբութիւնը, թէ մենք Կիպրահայերը կը նկատենք իբրեւ մեր եղբայրները, զորս պիտի շրջապատենք մեր ամբողջ սիրով ու գուրգուրանքով, հոգածու գտնուելով անոնց յառաջդիմութեան եւ բարօրութեան համար :

Ի խորոց սրտի շնորհակալ եմ ձերդ սիրելի Սրբութեան, ձեր գեղեցիկ խօսքերուն եւ շքանշանի տուչութեան ընդմէջէն ինծի եղած պատիւին համար, եւ կը մաղթեմ որ Ցարուցեալ Տէրը ձեզի շնորհէ քաջառողջ եւ երկար կեանք ձեր խնամքին յանձնուած հօտին հետ միասին » :

Վեհափառ Հայրապետը հիւրասիրուեցաւ Նորին Ամենապատուութեան կողմէ եւ ապա լուսանկարուեցաւ Արքեպիսկոպոսարանին դահլիճին մէջ :

Երեկոյեան ժամը 7ին, ի պատիւ վեհափառ Հայրապետին՝ Լիբանանի դեսպան Էմիր Ֆէրիտ Շեհապ ընդունելութիւն մը սարքեց դեսպանատան մէջ, ուր հրաւիրուած էին պետական նախարարներ, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, դիւանագիտական անձնակազմը, Կիպրոսի բոլոր յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ հայ եւ յոյն երեւելի անձնաւորութիւններ :

Ընդունելութենէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը իր հետեւորդներով եւ Կիպրոսի կաթողիկոսական փոխանորդին հետ ընթրիքի հիւր եղաւ դեսպանին՝ մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ : Այս առիթով, վեհափառը յիշատակի նուէր մը տուաւ դեսպանին : Նուէրը կը ներկայացնէ սեւ մարմարի վրայ զետեղուած արծաթեայ մաքէթը կաթողիկոսարանիս Մայր Տաճարին, Լիբանանեան մայրի ծառի մը կողքին :

Վեհափառ Հայրապետի Կիպրոս ժամանումն ու մեկնումը, ինչպէս նաեւ իր բոլոր պաշտօնական այցելութիւնները օրը օրին արձագանգ գտան պետական ռատիոկայանի եւ պատկերասփիւռի, ինչպէս նաեւ տեղական մամուլի մէջ :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը փոթթօքըլի համաձայն, Երկուշաբթի, Մայիս մէկին, առաւօտեան ժամը 9.55ին, իր շքախումբով Նիկոսիոյ օդակայանէն մեկնեցաւ դէպի Աթէնք : Օդակայան ողջերթի փութացած էին նաեւ Լիբանանի եւ Յունաստանի դեսպանները :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՆԱՉ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ

Անտառապատ խոր ձորերու եւ թաւուտներու մէջ տեղաւորուած է Դիլիջանը :

Այս վայրերուն մեղմ կլիման, արեւաշատ օրերը, համեղ ջուրերը անյիշելի ժամանակներէն գերած են մարդոց սիրտերը : Այս իրողութիւնը կը չեշտեն հընագիտական պեղումները, որոնց շնորհիւ գտնուած են դամբարաններ, կառոյցներ եւ իրեր :

— Դիլիջանի մէջ գտնուած անաղապղինձէ զարդերը, — կ՚ըսէ հնագէտ Ստ. Եսայեան , — մեծ մասամբ կապուած են արեւի պաշտամունքին հետ եւ կը պատկանին հին ուրարտական բարձրարուեստ տարիկներու խումբին :

Դիլիջան անունը տակաւին վերծանուած չէ : Սեւանի աւազանին, Արծուաքար (Ղշլաղ) գիւղի հին գերեզմանատան մէջ կայ ԺԶ. դարու խաչքար մը, որուն արձանագրութիւնը իր «Տեղագիր Գեղարքունի ծովազարդ գաւառի» գիրքին մէջ տպագրած է բանասէր Մ. Սմբաթեան . «Կամաւն Աստուծոյ ես Տիլիջան՝ որդի Տէր Մաթէոսին թոռն Ովանէսին ... Եկինք գաւառէն , շինեցինք Արծիւաքարս, կապեցինք կարմունջս, կանգնեցի խաչս Թվ. ՋՂԳ» (1544) : Թէ ինչ առնչութիւն ունի այս Տիլիջան անունը Դիլիջանի հետ, դժուար է որեւէ բան ըսել :

Դիլիջանի ներկայ բնակչութիւնը գըլխաւորապէս կազմուած է լեռնային Ղարաբաղէն, Գանձակի կողմերէն եւ Երեւանէն գաղթած Հայերէ : ԺԹ. դարու սկիզբները ռուսական կառավարութիւնը Դիլիջանի մէջ տեղաւորեց Ռուսաստանէն աքսորուած աղանդաւորները (Մալականները) : Կազմուեցաւ երկու գիւղ՝ Հին Դիլիջանը, ուր կ՚ապրէին Հայերը եւ Նոր Դիլիջանը , ուր կ՚ապրէին Ռուսերը : Ամէն մէկը առանձին գիւղական համայնք էր :

Ի. Դարու սկիզբը արդէն քաղաքը անուն հանած էր իբրեւ ամառանոց : Զբօսաշրջիկներ կուգային Թիֆլիսէն, Պաքուէն , Երեւանէն :

Դիլիջանի կլիմը մօտ քսան քիլոմեթր երկարութիւն ունի : Հոսկէ կ՚անցնի Աղստեւ գետը, որուն կը միանան Դիլիջան, Գոլովինօ եւ այլ գետակներ՝ ջրաշատ եւ սրընթաց գարնան, իսկ ամրան կէսերուն՝ սակաւաջուր :

Սկիզբը աւանը կառուցուած է առանց ծրագիրի : Այսօրուան քաղաքը կը կառուցուի 1960ին պատրաստուած յատակագիծի մը հիման վրայ : Յատակագիծը կը նախատեսէ 25 հազարնոց բնակչութիւն :

Դիլիջան շրջապատուած է անտառներով : Տասը տարիէ ի վեր հաստատուած է պետական անտառարգելանոց մը՝ երեսուն հազար հեկտար տարածութեամբ :

Անտառները կը գտնուին 900էն մինչեւ 2300 մեթր ծովի մակերեսէն բարձր լեռներու վրայ եւ կը կազմեն քանի մը գօտիներ :

Զորս տարի առաջ Վախթանգ Անանեանի նախաձեռնութեամբ Սեւանէն Դիլիջան ղրկուեցան 250 հազար «Գեղարքունի» ցեղի ձկնիկներ, որոնք թափուեցան Աղստեւ եւ Բլդան գետերուն մէջ : Ներկայիս այդ ջուրերուն մէջ կարելի է հանդիպիլ հինգ հարիւր – վեց հարիւր կրամ կշռող ձուկերու :

Անտառապատ լեռները կը պաշտպանեն քաղաքը երկարատեւ եւ պաղ քամիներէն : Տարուան բոլոր ամիսները արեւաշատ են : Անձրեւները՝ կարճատեւ, ամպամած օրերը՝ քիչ, ձմեռը՝ մեղմ եւ հաճելի :

Դիլիջան հիմնականին մէջ կը նկատուի թոքախտի համար առողջարան : Այժմ գոյութիւն ունին չորս առողջարաններ :

Վերջերս յայտնի դարձաւ համանուն հանքային ջուրը, որ կ՚օգտագործուի ըստամոքսի, աղիքի կարգ մը հիւանդութիւնները բուժելու համար :

Ըստ քաղաքի նոր յատակագիծին, որոշուած է բոլոր առողջարանները կեդրոնացնել մէկ վայրի մէջ :

Դիլիջանի ճարտարապետական թանգարանը ունի անագապղինձէ իրեր եւ խեցեղէն, որոնք պատկանած են աւանի հնագոյն բնիկներուն :

Յատուկ կարգադրութեամբ մը Գոշաւանը իր յուշարձաններով յանձնուած է Դիլիջանի : Կը գտնուի քաղաքէն 15 քիլոմեթր հեռու :

Բարձունքի մը վրայ, անտառին մէջ կը խոյանան սրբատաշ քարէ կառուցուած եկեղեցիները : Կողք – կողքի կանգնած են Գոշավանքի Ս. Աստուածածնի եւ Ս. Գէորգի եկեղեցիները : Ասոնք կողքին կայ եռայարկ շինութիւն մը, որուն առաջին յարկը ճեմարանն էր, երկրորդը՝ դրատունը, երրորդը, որուն հետքերն են մնացած միայն, դիտարանը եւ զանգակատունն էր : Հոս ապրած եւ աշխատած է Մխիթար Գոշ : Մեռած է 1213ին եւ թաղուած այստեղ :

Գերեզմանը կը մնայ մինչեւ հիմա, բարձր բլուրի վրայ, սակայն տապանաքար չունի եւ կը գտնուի անմխիթար վիճակի մէջ : Անմխիթար վիճակի մէջ կը գտնուին նաեւ յուշարձանները :

Մխիթար Գոշի գերեզմանին վրայ պէտք է դնել արուեստով կերտուած յուշարձան մը՝ արժանի այդ մեծ մարդուն փառակին եւ յիշատակին :

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Արդիական օրիորդ մը անցեալի իգական սեռի ամօթխածութեան շուրջ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը բաւական մտիկ ընելէ ետք կ՚ըսէ.

— Լաւ, եթէ անցեալին աղջիկները այդքան անմեղ էին, ի՞նչպէս կը հասկընային թէ ե՞րբ պէտք է կարմրիլ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ծամբան Եօլանտ խօսք առնելով ըսաւ թէ ինքը կը հիանար արուեստագէտներու վրայ, թէ շատ կը սիրէր գեղարուեստը, թէ ինքն ալ ժամանակին սիրահարած էր արուեստագէտի մը, թէ վերջապէս կրնար օր մը ճակատագիրը փոխուիլ եւ Դքսուհի Տիւպարին՝ որ գեղարուեստասէր կին մըն էր, կրնար թագաւորին բարեխօսել իրեն համար եւ երբ վեհապետը անգամ մը « Ես այսպէս կը կամիմ» ըսէր, Մառի – Թէրէզի հայրը՝ դուքս Շանթօսէ, պիտի խոնարհէր իր վեհապետին առջեւ եւ իր աղջիկը պիտի հաւանէր իրեն տալ : Այն ատեն ինքը արքունիքին մէջ երգէոնահար պիտի ըլլար եւ իրարու հետ երջանիկ պիտի ըլլային :

Ահա ատեղուանքը հասած էր խօսակցութիւնը, երբ երկերես կինը ուրախութեամբ գոչեց .

— Ահ, վերջապէս հասանք :

Իրաւ ալ, կառքը բարձրաբերձ ծառերով եզերուած ծառուղիէ մը յառաջանալով՝ կանաչներու մէջ կորսուած դղեակի մը առջեւ կանգ առաւ :

Դղեակին դուռը բացուեցաւ եւ մարմարինէ լայն սանդուխներէն ոսկեճամուկ զգեստներով սպասաւոր մը վար իջաւ եւ կառքին մօտենալով՝ մեծ արարողութեամբ դուռը բացաւ :

Օպէն վար ցատկեց կառքէն, Եօլանտ անոր հետեւեցաւ եւ առաջ անցնելով, կնդուղը միշտ գլուխը , ցած ձայնով ըսաւ.

— Եկէք ... :

Սպասաւորին առջեւէն երկուքը մէկ տունէն ներս մտան եւ սպասաւորը դուռը գոցեց : Բայց երգէոնահարը հազիւ թէ բակին մէջ քանի մը քայլ առած ... սպասաւորը անոր վրայ խոյանալով՝ բերնին կապ մը անցուց ... : Օպէն ոչ ձայն հանելու եւ ոչ ալ ինքզինքը պաշտպանելու ժամանակ ունեցաւ : Երկու ուրիշ մարդիկ որոնք վարագոյրի մը ետին պահուըտած էին , խեղճ երիտասարդին վրայ նետուեցան եւ ձեռքերն ու ոտքերը կապելով չալկեցին տարին :

Մինչդեռ Արիսթօ, որ սանդուխին գըլուխը կեցած այս տեսարանը կը դիտէր , խօսքը Եօլանտի ուղղելով ըսաւ .

— Ուրկէ ուր օրիորդ Շանթօսէի միտքէն պիտի անցնի իրեն վերապահած անակընկալս ... :

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լուտովիկոս տասնեւվեցերերորդի թագաւորութեան վերջ գտնելէն ի վեր առաջին անգամն է որ այս կարգի դիմակաւոր պարահանդէս մը կը սարքուէր ի պատիւ Արթուա կոմսին : Շանթօսէ դուքսին յըղացումն էր ան :

Պարոն Շանթօսէ փափաքած էր որ իր բոլոր հրաւիրեալներն ալ Վէրսայլեան զգեստներ հագնին :

Ֆրանսայի բոլոր ազնուականներն ու մեծամեծները այդ պարահանդէսին ներկայ ըլլալը իրենց հաճոյք մը եւ պարտականութիւն մը համարած էին, եւ դուքսը խնդրած էր իր հրաւիրեալներէն որ ճաշելէ առաջ ոչ ոք մեկնի հանդէսէն :

Ժամը տասնեւմէկին ատենները Շէրէզի դղեակին ընդարձակ սրահները դիցարանական երեւոյթ մը կը պարզէին :

Ամէն կողմ լոյս եւ լապտեր, ամէն կողմ լուսավարութիւն եւ հրթիռ... : Պալատականներու ոսկեճամուկ ու արծաթաթել զգեստները լոյսերուն մէջ կը փայլփլէին, իսկ տիկիններուն շողշողուն ադամանդներն ու գոհարեղէնները կը փայլէին լոյսերուն տակ : Ընդհանուր խանդավառութիւն մը կը տիրէր, երիտասարդ եւ տարէց զոյգեր , դիմակը երեսնին, ողեւորուած կը պարէին ... :

Արթուա կոմսը, որուն օր մը Շարլ տասներորդ անունը պիտի տրուէր , Շանթօսէ դուքսին քով պարասրահին վրայ նայող օթեակի մը մէջ բազմած, իր առջեւ պարզուող տեսարանը կը դիտէր :

— Կը շնորհաւորեմ, պարոն դուքս, խօսք առաւ կոմսը : Իրաւ որ երեսուն տարի աւելի երիտասարդացած կը զգամ ինքզինքս : Իմացա՞ք անցած շաբաթ ինչ է ըսեր սա զաւաճան Թալէյրանը . «Ով որ Ֆրանսական յեղափոխութենէն առաջ չէ ապրած, չի կրնար ճանչնալ կեանքի քաղցրութիւնները » : Լիրբը, իրաւունք ունի եղեր ... : Ալ այս իրիկուն հաւատացի որ հին օրերուն եկեր ենք ... : Որո՞ւն միտքէն կ՚անցնէր ... : Իրաւ որ մոգական գաւազան մը ունիք եղեր , սիրելի դուքս :

Անափառ դուքսը, վեհապետին եղբօր խօսքերէն ուռած, յարգալիր խոնարհութիւն մը ըրաւ ընդհանուր կարծիքին թարգմանն եղող անձին առջեւ :

— Տէր, ես ձեր ամէնէն համեստ, ամէնէն հաւատարիմ եւ ամէնէն հնազանդ ծառան եմ, պատասխանեց :

— Ամուսնութեան խնդիրը ո՞ւրտեղուանքն է, հարցուց Արթուա կոմսը, որ ընտանիքներու մէջ խառնակութիւններ սերմանելու համար հոգի կուտար :

— Տէր, աղջիկս չուզեր ամուսնանալ Բօշ – Պէրնար մարքիզին հետ, պատասխանեց դուքսը երեսը կախելով :

— Վայ ...

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան, ընտանեկան պարագաները եւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՓԱՆՈՍ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 17ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը:

Թաղումը կը կատարուի այս Շաբաթ (Մայիս 20) ժամը 16·15ին Սէնթ Ուէնի Փարիզեան գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Խօրտէքեան 20 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր ամուսնոյն Սարգիս Խօրտէքեանի յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր բոլոր ընկերներով, խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Գասեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ եւ մօր Մաննիկ Գասեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆր. Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ուզունեանէ Պ. Դաւիթեանի մահուան առթիւ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան յաջորդ դասախօսութիւնը Հինգշաբթի, Յունիս 8ին, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Դասախօս (ֆրանսերէն)

ՏՈՔԹ. ՔԻՐՔՃԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ալքոլամոլութիւնը»

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Կին մը կարի գործ կը փնտռէ, տունը կամ աշխատանոցի մէջ: Գրել՝ ԱՐՍԻՆԷ ՏԷՄԻՐ,

99, Grand'Rue
95
BESSANCOURT

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

ԿՈՂՄԷ

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՌԶՈՒ

Խօսք կ'առնէ Փրոֆ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մայիս 28»ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի, Մայիս 27ին, Շաբաթ իրիկուն, Թէաթր Միւնիսիփալ:

×

« ՄԱՅԻՍ 28 »
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

×

Մայիս 28ը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, համազգային գետնի վրայ, Մայիս 28ին, կիրակի առաւօտ, Վառիէթէ սինեմային մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս Շաբաթ, իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մայիս 19 ժամը 21ին, կը բանախօսէ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սըրահին մէջ,

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթ՝ ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ, 20 Մայիսին, ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Այց «Ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ–13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով: Այցելութիւն «Օրլէանի» Ֆլորալին:

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեանի, 878 – 27 – 35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254 – 17 – 74:

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք:

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մօնթօլօնէն ժամը ճիշդ 7·45ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ
ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՔԵՐՄԷՍ-ՎԱՃԱՌՔ

Ի նպաստ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ:

Առաջնորդարանին բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ:

15, Rue Jean-Goujon, PARIS (8e)
Մայիս 20, Շաբաթ, ժամը 14էն 20
Մայիս 21, Կիրակի, ժամը 12էն 20

Ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մըրցումներ, ճոխ պիւֆէ:

Մանուկներու յատուկ ֆիլմ, կիրակի ժամը 15էն սկսեալ:

Վաճառքի դրուած են հագուստեղէններ եւ զանազան օգտակար առարկաներ:

... Քաջալերել արենոյշներու այս ձեռնարկը... կը նշանակէ կատարել հանրանուէր ծառայութիւն մը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՄԻՍ
« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ
ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ – յուշերը:

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ներկայանալ Կապ. Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին:

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկներ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով:

Պարտաւորիչ է Պէ – Սէ – Ժէ պատուաստը:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԻԷՆԻ եւ մասնակցութեամբ ՏԷՍԻՆԻ Վասպուրականի Երիտասարդաց Հայրենակցական միութիւններու:

21 Մայիս, կիրակի, ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ (Վալանսէն)

Կը խօսի՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Ընտիր գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան կողմէ
(Siège Social 67 Av. de Ségur, Paris - 7e)

"ՌՈՒԶԱՆ"

(Թատերգութիւն 4 արար) Հեղինակ՝ ԹՐԱԳՕՇ

Մայիս 21 Կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին
ISSY-LES-MOULINAUX, SALLE DES FETES
25, Avenue Victor Cresson, (Métro : Mairie d'Issy)

Թատերախաղը կը ներկայացուի նոյն երիտասարդներու խումբով «ՍՕՍԻ» պարախումբի մասնակցութեամբ

Բեմադրութիւն ՏԻԿ. Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Այս անգամ ներկայացումը պիտի ունենայ աւելի եւս ճոխ բեմայարդարանքով մը

Տոմսակները ապահովելու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն:

Mr. ZADIKIAN, 20 Rue de la Défense, Issy-les-Moulineuaux, — Tél. : 642-01-89
Mme MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. : TAI. 65-44
Mr. SARAFIAN, 31 Avenue Auguste Rodin, Meudon — Tél. : OBS. 13-45
Madame KAPIKIAN, 175 Avenue Jean-Jaurès, Clamart — Tél. : 642-56-17

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ հաւատացեալներու ուշադրութեան:

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն:

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Րիւ տէ Պոռշէ, Ալֆորվիլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ռաֆ. վարչութեան Ընդհ. աղամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկը: 20 Րիւ տը լա Տէֆանս, Իսի: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, (23 Մայիս) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ժամը 21ին երկրորդ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ եւ ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ տասնամեակներ: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 20 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 20 MAI 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10914
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.914

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԱՐԳԵԼՔԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ԿԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹ

Ազգ. Ժողովի նիստին, Փիէր Քոթն էր որ պարզեց կառավարութեան ներկայա–ցուցած օրինագիծը երբեւ տեղեկատու ե–րեսուններու յանձնախումբին : Այս յանձ–նախումբին պաշտօնն էր ուսումնասիրել օրինագիծը, բայց չէր կրցած կարծիք մըն ալ յայտնել որովհետեւ կազմուած է 15 ընդդիմադիրէ եւ 15 մեծամասնութեան անդամներէ եւ օրինագիծը 15ի դէմ 15 ձայն կը ստանար : Այս առընչութեամբ Քոթ կ՚ըսէր. — «Այդ պատճառով է որ ձեզի կը ներկայանամ ձեռքերս պարապ և ձեզի կը մնայ կարծիք յայտնել ամբողջ օրէնսդրութեան կարեւորագոյն օրինագի–ծին վրայ, առանց ունենալու լրատուու–թեան այն տարրերը զորս կը գտնենք տե–ղեկագիրներուն մէջ » :

Ապա Փոմփիտու կը բացատրէ երես–փոխաններուն թէ ինչո՞ւ անպայման յա–տուկ իրաւասութիւններ կ՚ուզէ :

Նախարարապետը խօսեցաւ գործի մա–սին, աւելի ճիշդ աշխատաւորին գործի երաշխաւորութեան : Ընդհ. գիծերու մէջ պարզեց թէ ի՞նչ է իր ծրագիրը այդ ճիւ–ղին մէջ :

Ընկերային Ապահովութեան մասին, որ շատ իրարանցում ստեղծած էր, Փոմփի–տու կ՚ուզէ ապահովութիւն տալ, որ հիմ–նական սկզբունքները խնդրոյ առարկայ պիտի չըլլան :

Կայ նաեւ աշխատաւորներու ձեռնարկին շահաբաժնին մասնակցութեան հարցը : Հոս, հարց է ճշդել թէ Փոմփիտու «Վա–լոն բարեփոխումը » չէ զոր նկատի կ՚առ–նէ : Այս հարցը հետեւեալ ձեւը պիտի ստանայ. — Բանուորը դրամ պիտի չըս–տանայ յաւելեալ այլ իր այդ յաւելեալ շահը պիտի մնայ գործին մէջ :

Փոմփիտու կ՚ուզէ ընկերութիւններու բարեփոխում մը եւ շրջանային տարա–ծում մը :

Այս ճառէն ետք, Ձախը (Ձախի Դաշ–նակցութիւն եւ համայնավար) միասնա–բար կը ներկայացնէր արգելքբանաձեւը, որ քուէի կը դրուի այսօր Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ, վասնզի դիւանին յանձնելէ 48 ժամ ետքն է միայն որ քուէարկութիւն կրնայ սկսիլ :

Նախքան քուէարկութիւնը խօսք կ՚առ–նէին Քափիթան, Ֆոնթանէ, Մենտէս Ֆը–րանս, Վալտէք Ռոշէ, որոնց իւրաքանչիւ–րը իր խումբին բանբերն է, ապա խօսք կ՚առնէին Միթերան, Տէֆէռ, Մոլէ, Քոթ, Տըլոնքլը, եւ ժիսքար տ՚Էսթէն :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՀՐԱԲՈՒԽԻ ՎՐԱՅ

Ուրբաթ առաւօտ մեկնումի նախատես–ուած ժամէն միայն մէկ ժամ առաջ էր, որ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը՝ Ուիլ–սըն կը յայտնէր թէ յետաձգած է դէպի Մոսկուա իր ճամբորդութիւնը : Պատճա–ռըն էր Մ.Արեւելքի ժամը ժամ ծան–րացող կացութիւնը, մանաւանդ այն ժա–մէն երբ համաձայնելով Նասըրի առաջար–կին, ՄԱԿը կը քաշէր իր ուժերը Կազայի շրջանէն : Այս որոշումը հաւանութիւնը չէր ստանար բոլորին, մանաւանդ Իսրա–յէլի, որու համար միայն Ազգաժողովն է որ նման որոշում մը կրնայ տալ, քանի որ Ազգաժողովին որոշումով է որ ՄԱԿի այդ ուժերը Կազայի սահմանային շրջա–նին վրայ կը գտնուին Սուէզի դէպքերէն

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ.— Լիզպոնէն Լոնտոն հասաւ, Մայիս 13ին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, ո–րու կ՚ընկերանային Գարեգին Եպիսկ. եւ գաւազանակիր Արսէն վարդապետ :

Օդակայանը Կաթողիկոսը դիմաւորելու գացած էին Քէնթրպըրիի Արքեպիսկոպո–սին ներկայացուցիչները, Պսակ Արք. Թումայեան, Լոնտոնի լիբանանեան դես–պանը, Ազգ. Եկեղեցական Խորհուրդի անդամներ եւ գաղութէն բազմաթիւ Հա–յեր : Օդակայանի պատուոյ հիւրասրա–հին մէջ, Ազգ. Եկեղեցական Խորհուրդի կողմէ Պ. Մկրեան բարի գալուստ մաղ–թած է Խորէն կաթողիկոսին, ապա ինք–նաշարժերու թափորը ճամբայ ելած է դէպի Լոնտոնի Հայոց Ս. Սարգիս եկե–ղեցին ուր «Հրաշափառ»ով եւ ամպհովա–նիի ներքեւ կաթողիկոսը մուտք գործած է :

Աղօթքէն ետք, Պսակ Արք. ողջոյնի խօսք արտասանած է, որմէ ետք Խորէն Ա. շնորհակալութիւն յայտնած է Պսակ Արք.ին : Հուսկ խօսք առած է Քէնթըր–պըրիի Արքեպիսկոպոսին կողմէ Ճան Սէ–թըրթուէյթ Եպիսկ. եւ սկսած է աջհամ–բոյրը :

Նոյն գիշերը Ազգ. Եկեղեցական Խոր–հուրդը ճաշ մը կազմակերպած է Կաթո–ղիկոսին ի պատիւ Քէնզինկթըն Փալա–սի մէջ :

Կիրակի առաւօտ Խորէն Կաթողիկոս ըն–դունուած է Քէնթըրպըրիի Արք.ին կող–մէ : Ապա ներկայ եղած է Մայր Եկեղեց–ւոյ մէջ մատուցուած պատարագին, որ–մէ առաջ Քընթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը բարի գալուստ մաղթած է Կաթողիկոսին դրուատած հայ ժողովուրդի արժանիք–ները եւ Խորէն Ա.ի նուիրած է Ս. Օգոս–տինոսի ոսկեայ խաչը :

Խորէն Կաթողիկոս իր պատասխանին մէջ, շնորհակալութիւն յայտնած է Արք–եպիսկոպոսին եւ անոր նուիրած Ս. Ներ–սէս Շնորհալիի խաչը : Կէսօրին Հայրա–պետը եւ իր հետեւորդները հիւրերը եղած են Արքեպիսկոպոսին :

Երկուշաբթի ցերեկ ալ Ս. Հերմինի մէջ Քէնթըրպըրիի Արք.ը ճաշ մը տուած է ի պատիւ կաթողիկոսին, որու ներկայ եղած են նաեւ Պսակ Արք., կրօնական այլ ներ–կայացուցիչներ եւ Արտաքին նախարար–ութեան ներկայացուցիչը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ետք :

Ամէն պարագայի մէջ, այն տպաւորու–թիւնը կայ որ որեւէ չնչին միջադէպ կրնայ պատերազմի վերածուիլ : Գահի–րէի մէջ, դէտերը կը նկատեն որ կարեւոր քանակութեամբ ուժեր համախմբուած են Սինայի թերակղզիին մէջ : Դամասկոսի Նախարարաց Խորհուրդը արտակարգ ժո–ղով մը գումարած է ուսումնասիրելու համար ընդհ. կացութիւնը. Պաշտօնէն կը հաղորդեն որ ցամաքային եւ օդանա–ւային միաւորները Սուրիա պիտի երթան ամրապնդելու համար սուրիական դիրքե–րը : Պէյրութի մէջ, նախագահ Հելու նիստ գումարած է վարչապետ Քարամէի եւ սպայակոյտի պետ՝ Պուսթանիի հետ : Նիստէն ետք Քարամէ յայտարարած է « Իսրայէլեան սպառնալիքներու ստեղ–ծած կացութիւնը քննուեցաւ եւ Լիբանա–նի ձեռք առած միջոցները» : Բուէյթի բա–նակը զօրաշարժի մէջ է : Իսրայէլ ալ հա–մապատասխան միջոցներ ձեռք կ՚առնէ :

× Լիբանանի արտաքին նախարարը՝ Հաքիմ յայտնած է Պէյրութի ամերիկեան դեսպանին թէ իրաց այս կացութեան մէջ, ամերիկեան 6րդ նաւատորմը գործ չունի Պէյրութի նաւահանգիստին մէջ :

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ Ի Ս. ՂԱԶԱՐ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՎԵՆԵՏԻԿ, Մայիս 11.— Հին երազ մը, որ տարիներէ ի վեր Մխիթարեան Հայրե–րու գրեթէ մտասեւեռումը եղած էր, ահա կ՚իրականանայ : Նոր ու արդիական ձեռագրատան մը հիմերը կը դրուին այ–սօր Ս. Ղազարի մէջ :

Բարերարն է Պօղոս Իսպէնեան, ճար–տարապետը՝ անոր որդին, Անտոն Իսպէն–եան : Շէնքը պիտի բարձրանայ ի յիշա–տակ բարերարին հանգուցեալ ծնողաց, Գէորգ եւ Լուիզ Իսպէնեանի, որոնք Ս. Ղազարու գերեզմանատան մէջ կը հանգ–չին արդարներու քունով :

Վանքին Ընդհանուր Աբբահայրը, զգես–տաւորուած, իր շուրջ ունենալով սար–կաւագներ ու դպիրներ, կը սկսի արա–րողութիւնը. զանգակատունէն կը հնչէ յետ միջօրէի ժամը չորսը :

Վանքի բոլոր վարդապետներուն ու ա–շակերտներուն հետ միասին, հոն է Մու–րատ — Ռափայէլեանի տեսչական կազմը լրիւ եւ աշակերտութիւնը, մասնաւոր փայլ մը տալով հասարակաց ուրախու–թեան :

Պայծառ արեւ մը, Մայիսեան ջինջ եր–կինքէն հրճուանքի ցոլքեր կը թափէ ներ–կաներուն վրայ :

Շարական, ընթերցուած ու Աւետարան, Սաղմոս եւ ալէլու, փոխն ի փոխ կը թո–թովեն մեր շրթները :

Յուզիչ էր պահը, երբ հանդիսապէս զետեղեցինք վէմքարը, որուն մէջ ման–րանկարեալ մագաղաթ մը գրուեցաւ, բո–լորագիր Յիշատակարանով մը .

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ.— Յամի Տեառն ՌՋԿԷ (1967) եւ ի թուականիս Հայոց ՌՆԺԶ, ի մետասան աւուր ամսեանն Մայիսի, հանդիսական աղօթիւք եւ պաշտամամբ եդաւ հիմն նորոյ Մատենադարանի Ձե–ռագրաց Մխիթարեան Հարց ի Սուրբ Ղա–զար վենետկոյ :

Շինեալ կանգնեսցի սա Տերամբ եւ օրհ–նութեամբ Տիրամօրն Պաշտպանի Ուխ–տիս, ի յիշատակ Գէորգայ Իսպենեան եւ կողակցի նորին Լուիզեայ, արդեամբք բարերարութեան որդւոյ նոցին Պօղոսի Իսպենեան, եւ որդւոյ սորա Անտոնի, որ է ճարտարապետ գործոյս, ի յաւերժ պահպանութիւն մեծաց գանձուց Հայկազ–նեանն տոհմի :

Ի մուտս յոբելինի երկերիւր եւ յիսնե–բորդ տարեդարձի մտից Մխիթարայ Աբ–բայի եւ Միաբանութեանս ի Սուրբ Ղա–զար : —

25 ստորագրութիւններով վաւերացուած Յիշատակարանը, կարմիր ժապաւէնով կապ–ուած էր ու կնքամոմով խցուած շիշի մը մէջ զետեղուած. վէմքարին մէջ դրուե–ցան նաեւ տպագիր Նարեկ մը, շարք մը՝ տեղական օրուան հնչուն դրամներու, նաեւ հայկական մետալներ՝ Սահակ Մես–րոպի, Մխիթարի, Ալիշանի, Սայեաթ Նովայի :

Այս է հին սովորութիւնը, յանձնարար–ուած նաեւ մեր Մաշտոցներու խորագիր–ներէն :

Յուզումը նշմարելի էր յատկապէս բա–րերարին դէմքին վրայ, երբ աշխատաւո–րը վէմքարը թաղեց կրաշաղախի փոսին մէջ :

Կը սկսէր Թարգմանչաց շարականը, Սուրբ Ղազարի այս նոր Ձեռագրատան

վրայ հրաւիրելու՝ Սահակի ու Մաշտոցի հզօր բարեխօսութիւնը եւ պաշտպանու–թիւնը :

Արարողութենէն ետք, վանքին ճաշա–սրահին մէջ տեղի ունեցաւ պատուոյ ըն–դունելութիւն. բաժակներ պարպուեցան բարերարներուն կենաց, ջերմ ու եղբայ–րական ուղերձներով :

Շատեր՝ որ այցելած են Սուրբ Ղազար, պիտի յիշեն այն փոքրիկ սենեակը, ուր զետեղուած են Կուտինահայ յախճապա–կիներու գեղեցիկ հաւաքածոն, ուրիշ ձեռագիրներու, արծաթէ աշխատանքնե–րու եւ հայկական բանուածքներու հետ. այդ փոքրիկ սենեակը կը կոչուի Իսպէն–եան Թանգարան. բոլոր առարկաներն ալ նուէրներն են Պ. Պօղոս Իսպէնեանի, որ այսօր կ՚իրականացնէր իր երեսնամեայ մեծ փափաքը :

Նոր Մատենադարանը, մի միայն ձեռա–գիրներու եւ հնատիպ յարգի մատեաննե–րու պիտի վերապահուի, եւ պիտի ունե–նայ ամէն արդիական սարքաւորում ընդ–դէմ հրդեհի եւ գողութեան, խոնաւու–թեան եւ ցուրտի. պիտի ունենայ ներքին մշտատեւ միակերպ ջերմութեան եւ խո–նաւութեան աստիճան :

Բոլորակաձեւ շէնքը, տասը մեթր տրա–մագիծով, պիտի բարձրանայ վանքին հա–րաւ արեւելեան (Լիտոյի) կողմը, միւս շէնքերէն թեթեւօրէն անջատ, գեղեցիկ կամարակապով մը անոնց միացած : Ա–ւելի քան վեց հազար հատորի տարողու–թեամբ՝ ներքին երկու յարկաստիճան–ներով, պիտի ունենայ ցուցադրութեան եւ պահեստի անջատ բաժիններ, գեղարուես–տական կահաւորումով : Պիտի չունենայ արտաքին մուտք, պարտէզի կողմէն, լու–սաւորութիւնը միայն առաստաղէն :

Ու հիմա, մինչ մէկ կողմէն վանքին մէջ տեղի կ՚ունենայ նորոգութեան աշխատան–քը, դարմանելու համար Նոյեմբերի ջրա–ղէտին հետեւանքով փճացած մասերը, միւս կողմէ պիտի սկսի նոր Ձեռագրա–տան շինութեան գործը, որ արդէն բա–ւական յապաղեցաւ, մինչեւ որ կարելի ե–ղաւ Վենետիկի գեղարուեստական յու–շարձաններու պահպանութեան Կոմիտէին հետ համաձայնութիւնը գոյացնել :

Մխիթար Աբբահօր եւ Մխիթարեան Միաբանութեան Սուրբ Ղազար հաստատ–ուելուն 250ամեայ տարեդարձին յիշատա–կով (1717 – 1967), ծրագրուած հանդէս–ներու ընթացքին (անշուշտ Սեպտեմբեր 8էն ետք) պիտի կատարուի նաեւ պաշտօ–նական բացումը Ձեռագրաց այս Նոր Մա–տենադարանին, որ անտարակոյս մեծա–գոյն յուշարձանը պիտի ըլլայ այս նուի–րական տարեդարձը անմահացնող :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՇՆՈՐՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՆԱՄԱԿԸ « ԹԱՅՄԶ »Ի

Մայիս 13ի Թայմզը նամակ մը հրատա–րակած է Պոլսոյ պատրիարքէն, Հայկա–կան Ձեռագիրներու վերաբերեալ : Ինչ–պէս հայ մամուլին տուած լուսաբանու–թիւններուն մէջ, հոս ալ Շնորհք Արք. կը պարզէ այն տուեալները որոնք կը փաս–տեն թէ ինք չի կրնար «գողցած» ըլլալ Ե–րուսաղէմի ձեռագրերը 1957 – 59 շրջա–նին ու կ՚եզրակացնէ թէ՝ դժուար չըլլար բուն յանցաւորները գտնել եթէ հնարաւո–րութիւն տրուի Պատրիարքարանի եւ Սոթպիի փաստաթուղթերը տեսնելու եւ պատասխանատուութեան հրաւէր կը կար–դայ Յորդանանի Դատախազին, Երուսա–ղէմի Հայոց պատրիարքին եւ Սոթպիի :

ԱԶԳԻ՛Ն ՎԷ՞Ր

Բ.

Անսեթեւեթ կերպով եւ ամէն մեկնաբանութեան առջեւ բոլոր դռները փակելու համար ըսենք, թէ մենք բազմաթիւ պատճառներ ունինք բացարձակ չրջահայեցութեամբ մօտենալու Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան եւ Շահէ Եպիսկոպոսի լուսաբանութեանց թէ՛ հաղորդագրութեանց :

Հոս, այս թերթին մէջ, մենք սովորութիւն ունինք, ընդհանրապէս, հաւատալու մարդոց խօսքին պարկեշտութեան : Պիտի ուզէինք գոց աչքերով հաւատք ընծայել յատկապէս հաղորդագրութեանց, անոնց տակ տեսնելէ ետք պաշտօնական հաստատութեանց կնիքը եւ պաշտօնական անձնաւորութեան մը ստորագրութիւնը :

Դժբախտաբար, տեսանք կնիքը, տեսանք նաեւ ստորագրութիւնը, բայց մեզի կը պակսի հաւատալու ... միամտութիւնը :

Պարզապէս անոր համար որ անոնց մէջ գործածուած լեզուն չէ՛ լեզուն... անմեղին : Անմեղը կ՚ապաւինի փաստերուն : Կուտայ իր փաստերը եւ կը ձգէ որ հանրութիւնը զինք դատէ անոնց լոյսին տակ :

Արդ, տկարն է որ կ՚ապաւինի լուտանքին, անորակելի ածականներուն : Եթէ նոյնիսկ այս լուտանքները եւ ածականները հանրութեան հրամցուին չնորհալի բանաստեղծի մը հեզասահ ոճով ... :

Արդ, եթէ գողութեան արարքը «անգամ մը եւս ամօթապարտ թողուց զմեզ օտարներուն առջեւ», ինչպէս այնքան խրատացի կերպով կը գրէ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան՝ պաշտօնաթերթ «Սիոն»ի Մարտ – Ապրիլ 1967ի միացեալ թիւի խմբագրականով, նոյն խմբագրականին մէջ թափուող մաղձը Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին դէմ ոչ մէկ ձեւով կրնայ մեզ մղել որ մտածենք թէ ամբաստանողը հարկադրաբար արդարն է եւ ամբաստանեալները իսկական մեղապարտներն են :

Ընդհակառակն, այս խմբագրականը մեզ կը մղէ անգամ մըն ալ խոկալու Շահէ Եպիսկոպոսի «պատասխան»ի վերջին պարբերութեան վրայ, ուր ակնարկութիւն կ՚ըլլայ «աւազախրումի դատապարտուած մարդու մը, որ որքան չարժի այնքան պիտի խրի» :

« Զափազանցեալ կերպով չքմեղանք ներկայացնողը ինքզինք կ՚ամբաստանէ » ֆրանսական բացատրութիւնը ասկէ աւելի լաւ պատկերացում մը չէր կրնար ունենալ : Հայ մամուլը ողողուեցաւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին եւ Դիւանատան հաղորդագրութիւններով, որոնք, երեք անձեր անորակելի բառերով ամբաստանելով, կը ջանային արդարացնել « լուսաբանութեանց » հեղինակները :

Ուրեմն, պէտք պիտի ըլլայ քայլ առ քայլ հետեւիլ այդ գրութեանց, ըսել մեր խօսքը, առանց բառերը ծամծմելու, առանց ճշմարտութիւնը Պղատոնին զոհելու :

« Գանձատան յանձնախումբին առասպելը, որուն ետին կ՚ուզէ թաքնուիլ նախկին լուսարարապետը, անուանական ըսելու չափ ձեւական եւ օժանդակ մարմին մըն է», կ՚ըսէ Շահէ Եպիսկոպոս, իր պատասխանին Ա. գլխուն մէջ :

Արդ, մինչ առաջին այս պարբերութեամբ « անուանական » կը կոչուի յանձնախումբ մը, երկրորդ պարբերութեան մէջ կը գրուի թէ կան «գանձատունէն հանուած եւ ետ հոն տարուած առարկաներու արձանագրութիւններ, առանց յանձնախումբի միւս անդամներուն ստորագրութեան » :

Ինչ որ կը նշանակէ թէ յանձնախումբ մը կար եւ թէ յանձնախումբին միւս անդամներուն ստորագրութիւնը անհրաժեշտ էր, — ըստ Շահէ Եպիսկոպոսի, — առարկայ մը գանձատունէն դուրս հանելու համար :

Մենք կը բաժնենք իր կարծիքը եւ կ՚ընդունինք թէ անհրաժեշտ է մէկէ աւելի ստորագրութիւններ ունենալ՝ թանկագին իրեղէններ գանձատունէն հանելու համար : Բայց կը մնայ գիտնալ թէ յանձնախումբը ե՞րբ, որո՞ւ գահակալութեան շրջանին եւ ի՞նչ պայմաններու տակ ձեւերնթափ, անուանական, ձեւական ու օժանդակ մարմին մը դարձաւ : Այս մասին հասկնալի պատճառներով լուռ են թէ՛ Պատրիարք թէ՛ դիւանապետ :

Թէ « Լուսարարապետը եղած է բացարձակ իշխանը գանձատան եւ անկէ առարկաներ հանած եւ ներս տարած է առանց հակակշռի», ինչպէս կ՚ըսէ Շահէ Եպիսկոպոս, կը մնայ ապացուցանելի : Եթէ նոյնիսկ այս եղած ըլլայ կացութիւնը, նոյն հաստատումը սեփական դատապարտութիւնն է Պատրիարքարանի գործերուն յանձանձումին, որուն վերին եւ վերջին պատասխանատուն լուսարարապետը չէ, այլ նոյն ինքն Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը, որուն իրաւասութիւնները եւ պարտաւորութիւնները կանոնով ճշդուած են յստակ կերպով ու մեկնաբանութեան բնաւ չեն կարօտիր :

Ստորեւ կուտանք նոյն կանոնին առաջին էջին պատճէնը, կարճ կապելու համար ամէն չարասացութիւն, որմէ կրնան փորձուիլ անպաշտպանելի դատի մը պաշտպան կանգնելու միտում ունեցողները, միամիտ թէ չահախնդիր :

Սրբազան Պատրիարք խորագրին տակ կը կարդանք .

ՅՕԴ. 22.— Պատրիարքը Սրբոց Յակոբեանց Առաքելական Աթոռոյ գլխաւոր Գահակալն է, Գլուխ համայնուն Միաբանութեան, Նախագահ Միաբանական Ընդհանուր եւ Տնօրէն Ժողովոց եւ Պետ Գործադիր Իշխանութեան :

ՅՕԴ. 23.— Պատրիարքի պաշտօնն է միանդամայն եւ պարտաւորութիւնը՝ Միաբանութեան կանոնադրին ճշդիւ հետեւողութեամբ,

Ա) Կառավարել Հայրաբար Միաբանական Ուխտն Սրբոց Յակովբեանց եւ օր աւուր բարեկարգութեամբ առաւել զարգացմանն հոգ տանիլ .

Բ) Տնօրինական Ս. Տեղեաց եւ այլ Ուխտատեղեաց նկատմամբ Ազգային սեփականութեանց եւ արտօնութեանց անկորուստ եւ պայծառ պահուելուն հսկել :

Եթէ Պատրիարքը իր պաշտօնը լրիւ կատարած ըլլար, անկորուստ եւ պայծառ պահուած պիտի ըլլային Ազգային սեփականութիւնները, ընդ որս՝ գանձատան եւ մատենադարանին մէջ գտնուող բոլոր գանձերը եւ սրբատառ մատեանները :

Շահէ Եպիսկոպոս մեզի չըսեր թէ ո՞վ իրաւունք տուաւ որ Տնօրհք Պատրիարքը առանց հակակշռի թանկագին առարկաներ հանէ — եթէ ճիշդ է ամբաստանութիւնը — գանձատունէն : Զըսեր նաեւ թէ երբե՞ն ի վեր տեղեակ էին այս կացութեան : Եւ չըսեր թէ փորձուեցա՞ւ վերջ տալ անոր բացարձակ իշխանութեան :

Հոս չեն վերջանար սակայն Եպիսկոպոսի կողմէ բանաձեւուած հակասութեանց չարքը եւ պատասխանատուութիւնները հիմնովին չրջելու փորձը :

Ան կը յայտարարէ թէ Տնօրհք Արք. իր հետ տարած է ազգապատկան խնկատուփ մը, որ իբր թէ սեփականութիւնը եղած է Գրիգոր Շղթայակիր Պատրիարքին : Ու կը հարցնէ .

« Հաւատա՞նք որ հաւկիթ գողցողը հաւն ալ չի գողնար» :

Շահէ Եպիսկոպոս, որ այնքան լաւատեղեակ է Անթիլիասի վանքէն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Աջին եւ այլ մասունքներու անհետացման բոլոր ծալքերուն, պէտք ունէ՞ր ուղղելու վերոյիչեալ հարցումը : Աւելի լաւ չէ՞ր ըներ մատնանչելով նաեւ այն իրեղէնները, զորս Տնօրհք Արք. կրնայ — ըստ իրեն — տարած ըլլալ իր հետ :

«ԱՅԳ»

(Շար.)

Կ Ա Ն Ո Ն

Միաբանական ուխտին առաքելական Աթոռոյ Սրբոց Յակովբեանց ի Սուրբ Երուսաղէմ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Յօդուած 1.— Սրբոց Յակովբեանց Միաբանութիւնը կը կազմուի Սրբոց Յակովբեանց Առաքելական Աթոռոյ Գահակալ Պատրիարքէն՝ որ Գլուխ է Միաբանութեան եւ հետեւեալ կարգերէն, որք են՝

Եպիսկոպոսք	Թուով	5
Վարդապետք	»	40
Սարկաւագունք	»	12
Դպիրք	»	12
Ժառանգաւոր աշակերտք	»	30
Քրձազգեաց եղբարք	»	80
Մայրապետ քորք	»	30
		209

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊՕՂՈՍ Զ. ՊԱՊԻՆ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ).— Եկեղեցիներու միութեան եւ քրիստոնէական եղբայրակցութեան ուղիով նոր քայլ մը կը կատարուէր դէպի յառաջ՝ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի եւ Պօղոս Զ. Պապի պատմական հանդիպումով : Հանդիպում մը՝ որ արծարծեց խանդավառութիւն ու եւս աւելի ամրապնդեց սիրոյ եւ համակրանքի զգացումները Հայաստանեայց Եկեղեցիին եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ՝ ոչ միայն հռոմէական շրջանակներու, այլեւ բովանդակ Կաթողիկէ աշխարհի մէջ : Վատիկան Բ. Տիեզերական Ժողովի քրիստոնէական համայնքներու հանդէպ ցոյց տուած լայնախոհ, եղբայրական եւ էօքիւմէնիկ վերաբերումէն ետք՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետը իր այցելութեամբ առաջինը կը հանդիսանար Արեւելեան Պատրիարքներու մէջ, որ կը փութար անձամբ ձօնել իր եղբայրական սիրոյ եւ համակրանքի հաւաստիքը Կաթողիկէ եկեղեցւոյ պետին եւ անոր գլխաւորած հաստատութեան՝ նոյն ինքն Յաւիտենական քաղաքին մէջ : Հռոմ երրորդ կայքն էր Հայրապետին սկսած շրջապտոյտին՝ յետ Կիպրոսի եւ Աթէնքի, ուր նա տեսակցած էր արդէն Յոյն Օրթոտոքս Եկեղեցիին բարձրաստիճան ներկայացուցիչներու հետ :

Կաթողիկոսը Հռոմ կը ժամանէր Երկուշաբթի, Մայիս ութի առաւօտեան, արեւոտ երկինքի մը ներքեւ : Կ՚ընկերակցէին Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան եւ Արսէն Ծ. Վ. Աւետիքեան՝ քարտուղար կաթողիկոսարանի Միութենական գործունէութիւններու յանձնախումբին :

Սրբազան Քահանայապետին կողմէ օդակայան եկած էին մեծայարգ հիւրը դիմաւորելու՝ Գեր. Յ. Վիլլըրանս, Ընդհ. քարտուղար Քրիստոնեաներու Միութեան քարտուղարութեան, Գեր. Ա. Մաուրօ, արարողապետ Վատիկանի պե-

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ «ԿԱՆՈՆ»Ը

Եթէ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը հաւատարմօրէն գործադրած ըլլար այս «Կանոն»ին հարկեցուցիչ տրամադրութիւնները, 23 կամ 28 ձեռագիրներու դայթակղութիւնը խնայուած պիտի ըլլար իրեն եւ Ազգին :

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Չես կրնար հանդիստ պտըտիլ այս գիւղը, եւ ի՜նչ գիւղ, հսկայ չուներով լեցուն է : Ամէն մէկ չունը իշու մը չափ խոշոր, Աստուած մի արասցէ ... :

Մարդ մը կ՚անցնէր, հարցուցի .

— Այս գիւղին տղաքը մօրէ մե՞րկ են այսպէս :

— Ոչ, պէյս, ձեռք մը լաթ ունին, մայրերնին հանուեցուցեր է զիրենք, որպէսզի երթան ծովը լուան հագուստները :

— Ձե՞ռք մը հագուստ միայն ունին :

— Հապա քանի՞ հատ պիտի ըլլար :

Էրնիսի մէջ օճառի ալ պէտք չկայ : Վանայ ծովը սոտա ունի, լաթերը կարելի է լուալ այդ ջուրով : Մեղք որ աղի ջուրը չուտ կը մաշեցնէ լաթերը :

Այս գիւղացիները ուրիշ սովորութիւն մըն ալ ունին : Մօրէ մերկ անկողին կը մտնեն, այնպէս կը պառկին : Տղայ, եբախայ, աղջիկ, կնիկ, էրիկ, բոլորը ... մէկ անկողնի մէջ, ադամական մերկութեամբ : Եւ գիտէ՞ք ինչ է պատճառը : Զըլլայ թէ անկողնին մէջ հագնելիք լաթերը մաշին, խնայողութիւն պէտք է : Մարդուն խելքը չի հասնիր այս բաներուն, չիտակը :

Անկողին, վերմակ, բարձ եւն. չէք կրնար գտնել չատերու տունը : Քէչէն կը փռեն եւ կը պառկին, չուլ մըն ալ քաշելով իրենց վրայ, եւ հանդիստը կատարեալ է :

Էրնիս գտնուած օրերուս, ամէն գիւղացի, հարուստ թէ աղքատ, գարիի հաց կ՚ուտէր : Բայց ճշդեցի թէ երբ Մարտ ամիսը գայ, անօթութիւնը կը սկսի :

Բժիշկը ինչ է, չեն գիտեր : Եթէ գիտնան իսկ, դրամ չունին որ տան բժիշկին : Երբ ծանր, մեռնելու մօտ հիւանդ մը ըլլայ, ոչխարի մը տաք մորթին մէջ կը փաթթեն զայն եւ կը թողուն իր բախտին : Ամէն տէրտի այս է դարմանը :

Էրնիսի մէջ չատ աղբիւրներ կան, ջուրերը լաւ են : Ինչ փոյթ թէ աղբիւրներուն մէջ թրիքի կտորներ կը լողան :

Ճեմիչ (արտաքնոց) բնաւ մի փնտռէք, ոչ մէկ տուն արտաքնոց ունի : Բաղնիք ալ մի փնտռէք, արդէն լուացուող չկայ : Ամէնուն ճիտին վրայ մաս մը աղտոտութիւն կը տեսնես, եթէ չհաշուես գիւղին մուխթարը եւ քանի մը հարուստներ :

« ԻՆՉԵ՞Ր ՏԵՍԱՅ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՄԷՋ »

Դարձեալ Եաշար Քէմալն է, որ Ճիմհուրիյէթի մէջ կը նկարագրէ Տիգրանակերտը, այժմ Տիարպաքըր, իրապէս «պախըր» դարձած .—

«1939ին, Պուլկարիայէն հասած գաղթականներուն մէկ մասը զետեղուեր է Տիարպաքըրի դաշտը : Եւ սակայն այդ գաղթականները չատ տխուր պատմութիւններ ունին, եւ կ՚ուզեմ զանոնք յիշել այստեղ :

Քաղաքէն 21 քիլոմեթր հեռու, Ամպար Զայի եզերքը հիւղաւան մը չիներ են : Գիւղին անունն է Քէօփրիւպաշը : Կառավարութիւնը գաղթականներուն տուեր է զոյգ մը եզ, մէկմէկ արօր, եւ հինգ տարի չարունակ սերմնցու : Երեսունական արտավար հող բաժնուեր է նաեւ : Բայց արդիւնքը : Բնաւ մի հարցնէք : Ամրան Տիարպաքըրի տաքը դժոխքէ տարբերութիւն չունի, թռչուններն անգամ անկենդան կ՚իյնան, մժեղները ամպի պէս կը թռին :

Ջուր չկայ, գետակին ջուրն ալ դեղին թոյնի կը նմանի : Ով որ խմէ, անգամ մըն ալ չի չոկեր մէջքը : Ուրիշ ջուր ալ չկայ : Հորերուն ջուրն ալ խմել կարելի չէ :

Գաղթականները այս պատճառներով կը հիւանդանան, եւ Տիարպաքըր գալէ ետք առաջին առթիւ 120 հոգի գերեզման կը մտնեն : Ամէն ոք հիւանդ է, գիւղը միամինակ : Մեռելներն անգամ վերցնող չըկայ : Տուներու մէջ կը հոտին, կը մնան : Գիւղի մը մէջ մեռել մը օրերով անթաղ կը մնայ, մինչեւ որ երկու կրթական քննիչներ պատահաբար կը տեսնեն ու կը թաղեն :

Անոնք եկեր են Շումնուէն, Տէլիօրմանէն, եւ այդ մթնոլորտէն ետք պիտի ապրին Տիարքաղըրի անապատին մէջ : Կարելի՞ բան է :

Սխալ խորհեր են եւ այդ տօթակէզ տեղը հիւղաւան չիներ են : Մեռնողները կ՚երթան, ապրողներն ալ տարբեր տեղ կը գաղթեն : Գաղթէն ետք երկրորդ գաղթ : 94 տունէն ութ տնուոր միայն մնացեր է : Գացողները հո՞ն ալ չեն կրնար ընտելանալ միջավայրին հետ, եւ քանի մը տարի մնալէ ետք, կը ստիպուին ետ դառնալ : Բայց ինչ պայմանով : Ալ արօր չկայ, ոչ ալ վրայ – գլուխ : Կառավարութիւնը նորէն սերմնցու եւ հանդերձեղէն կը բաժնէ իրենց : Այս ալ երրորդ գաղթ :

Հինգ տարի թափառող այս ընտանիքները կը զրկուին նաեւ սերնդագործութենէ : զաւակ չեն ունենար : Հինգ տարի ետք միայն ծննդաբերութիւնները կը սկսին :

Այս գաղթանական գիւղերէն Շէմսիի գիւղը անջատ պատմութիւն մը ունի : Ե[illegible]ուորները մէկ երկու տարի մնալէ ետք, հեռացեր են գիւղէն, անգամ մըն ալ չդարձեր :

(6 Շար.)

տական քարտուղարութեան եւ Հ. Պ. Տիփրէ, դեր - քարտուղար Քրիստոնեաներու միութեան քարտուղարութեան անդամներէն ոմանք։ Ներկայ էին նաեւ Լիբանանեան բաժինէն։ Ներկայ էին նաեւ Լիբանանի դեսպանները Ս. Աթոռին եւ Իտալիոյ Հանրապետութեան մօտ. Յատուկ կերպով ներկայացուցիչ էր Ս. Վ. Կիրակոսեան՝ ներկայացուցիչ կը Ծ. Վ. Կիրակոսեան՝ Պատրիարքութեան, Ներսէս Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան, Ներ-սէս Ծ. Վ. Սեթեան՝ տեսուչ Լեւոնեան Հայկազնեան դպրեվանքի, Հ. Սամուէլ վրդ. Արամեան՝ մեծաւոր Հռոմի Մխի-թարեան վանատան, Հ. Պօղոս վրդ. Ա-թարեան վանատան, Հ. Պօղոս վրդ. Ա-նանեան՝ գործակալ Մխիթարեան Միա-բանութեան Ս. Աթոռի մօտ եւ տեսուչ Հռոմի Մխիթարեան ուսանողարանի, Լե-ւոնեան եւ Մխիթարեան Ուսանողներ ու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ Հռոմի հայ գաղութին։

Ջերմ ընդունելութենէ մը ետք՝ ուր բո-լոր ներկաները իրենց յարգանքի հաւաս-տիքը կ'ընծայէին Կաթողիկոսին, կը կազ-մուէր ինքնաշարժներու թափօրը եւ կ'ուղղուէր դէպի Բենեդիկտեան Հայրե-րու Մենաստանը՝ Ս. Պօղոսի հոյակապ Տաճարին առընթեր, ուր կը հանգչին Ա-ռաքեալին աճիւնները։ Այս պատմական ու չքեղ մենաստանին մէջ կ'իջեւանէր Հայրապետը իր հետեւորդներուն հետ, իբրեւ հիւր Ս. Աթոռին։

Մեծ հանդիպումը յաջորդ առաւօտ տեղի պիտի ունենար։ Ժամը 9·30ին ար-դէն Սեքստեան Մատուռը լեցուած էր համէարնակ Հայերու հոծ բազմութեամբ մը։ Հետզհետէ տեղ կը գրաւէին ծիրանա-ւորներ, Արեւելեան Կաթողիկէ եւ Օրթո-տոքս Համայնքներու ներկայացուցիչնե-րը, պետական անձնաւորութիւններ՝ ո-րոնց կարգին Լիբանանի դեսպանները, եւ այլ բազմաթիւ աստիճանաւորներ։

Ժամը 9·45ին Վատիկան կը հասնէին Խորէն Հայրապետ ու հետեւորդները, առաջնորդութեամբ Գերպ. Վիլլբրանսի։ Վեհապետը կ'ընդունուէր նախ Կարդ. Պէայի կողմէ, որ զինք կ'առաջնորդէր դէպի Սրբազան Քահանայապետի յարկա-բաժինը, եւ հոն տեղի կ'ունենար առա-ջին ողջագուրումը երկու Հայրապետնե-րուն միջեւ։ Կը կազմուէր իսկոյն Քա-հանայապետական թափօրը եւ ժամը ճիշդ 10ին երկու Հայրապետները մուտք կը գործէին Սեքստեան Մատուռէն կողք կողքի, «Հրաշափառ»ի յաղթական շեչ-տերով։ Տեղի կ'ունենար Ս. Հոգիին ուղ-ղուած հասարակաց աղօթակատարու-թիւն մը հայերէն եւ լատիներէն լեզունե-րով, որ կ'աւարտէր «Հայր Մեր»ի հայե-րէն երգեցողութեամբ, յուզելով բոլոր ներկաները։ Երգեցողութիւններու բա-ժինը կը կատարուէր Լեւոնեան Դպրեվան-քի եւ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու խառն երգչախումբէն, ղեկավարութեամբ Յովսէփ Վրդ. Գաֆթանճեանի։

Դարձեալ թափօրը կը կազմուէր ու ներկաները կը փոխադրուէին դէպի «ըՋ-ղեստներու, կոչուած դահլիճ»ը, ուր Հայրապետները կը բազմէին կեդրոնը դե-տեղուած զոյգ բազկաթոռներու վրայ։

Խօսք կ'առնէր նախ հայերէն լեզուով Խո-րէն Կաթողիկոս, կարդալով ողջոյնի ջերմ ուղերձ մը, որ սակայն ֆրանսերէնի կը թարգմանուէր Գարեգին Եպիսկ. Սար-գիսեանի կողմէ։ Վեհափառը կը յայտնէր յատկապէս Հայ Եկեղեցիին անկեղծ խըն-դակցութիւնը ի տես քրիստոնեաներու միջեւ եղբայրական սիրոյ եւ հասկացո-ղութեան հոգիին աճման, որուն համար, կ'ըսէր, Վատիկան Բ. Ժողովը նոր հորի-զոններ պարզեց։ Կը յիշէր Կիլիկիոյ յա-րաբերութիւնները Արեւմուտքի հետ, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան Աթոռին եւ անոր տարագրեալ զաւակներուն գտած բարե-սէր ասպնջականութիւնը Լիբանանի հիւ-րընկալ ափերուն վրայ։ Խորէն Ա. իր ու-ղերձը կ'աւարտէր մաղթելով յաջողու-թիւն Սրբազան Քահանայապետի թափած ջանքերուն եւ քրիստոնէական միութեան ջերմ իղձերով։ Պօղոս Զ. կը պատասխա-նէր ֆրանսերէն լեզուով։ (ԽՄԲ.— Տես «Յառաջ», Մայիս 12, Ա. էջ)։

Նոյն օրը կէսօրին Վսեմ. Կարդ. Ագա-ճանեան ճաշ մը սարքեց Խորէն Ա.ի ի պատիւ Լեւոնեան դպրեվանքին մէջ։ Կը մասնակցէին բազմաթիւ ծիրանաւորներ, եպիսկոպոսներ, Միութեան քարտուղա-րութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ Լիբանանի դեսպանը Ս. Ա-թոռին մօտ։ Ներկայ էին նաեւ Լեւոնեան եւ Մխիթարեան ժառանգաւորները։ Ճա-շէն ետք Վեհափառը կ'առաջնորդուէր Դպրեվանքի Ուսումնարանը, ուր հայրա-կան յորդոր մը կ'ուղղէր վարժարանի ա-շակերտութեան, պատասխանելով Դպրե-վանքի տեսուչին եւ աշակերտներու խան-դավառ մաղթանքին։

Այս անմոռանալի օրը կը փակուէր՝ ե-րեկոյեան, ընթրիքէն ետք, Հայրապե-տին կատարած այցելութեամբ Մխիթար-եան միաբանութեան Հռոմի Վանատան եւ Ուսանողարանին։ Վեհափառին կ'ընկե-րանային Գարեգին եւ Արտաւազդ Եպիս-կոպոսները։ Ընդունելութիւնը մտերիմ եւ ընտանեկան շրջանակի մը մէջ տեղի կ'ու-նենար։ Վանատան Մեծաւոր Գեր. Հ. Սամուէլ վրդ. Արամեան ողջոյնի խօսքը ուղղեց Վեհափառին, մաղթելով յաջող արդիւնքներ կատարած շրջապտոյտին համար եւ փառահեղնելով իր եւ Ուսանո-ղարանի աղօթարար մասնակցութիւնը։

Չորեքշաբթի օրը Մայիս 10, վերա-պահուած էր «Քրիստոնեաներու Միու-թեան քարտուղարութիւն»ը այցելելու։ Վեհափառը իր ժամանումին կ'ողջունուէր քարտուղարութեան նախագահ Կարդ. Պէայի կողմէ՝ ֆրանս.ուղերձով մը։ Կար-դինալը իր խոր շնորհակալութիւնը կը յայտնէր Վեհափառին որ հակառակ իր ծանր օրակարգին ուզած էր այցելել նաեւ Միութեան քարտուղարութիւնը։ Կը շնոր-հաւորէր ապա Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ թափած ճիգերը կղերին եւ հաւատացեալ-ներու կրօնական զարգացման ի նպաստ, որ մեծ ուշադրութեան եւ հոգածութեան առարկայ է, կ'ըսէր, նաեւ Կաթողիկէ Ե-կեղեցիին կողմէ։

Խօսք կ'առնէր ապա Խորէն Ա. արտա-յայտելով իր բարձր գնահատանքը այն բազմարդիւն գործունէութեան եւ յառա-ջացած ձեռնարկներուն հանդէպ, զոր Կար-դինալ Պէա եւ իր ղեկավարած հաստա-տութիւնը կը կատարեն միութենական մարզին մէջ։ Կը յայտարարէր նաեւ թէ Երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողի-կոսի օրերէն սկսեալ Կիլիկիոյ Աթոռը գործակցութեան դրական ուղին ընտրած էր որպէս համաօտաղոյն ճանապարհը դէպի քրիստոնեաներու միութիւն առաջ-նորդող։ Հուսկ տեղի կ'ունենար ընծա-ներու փոխանակութիւն մը Վեհապետին եւ Կարդինալ Պէայի միջեւ։

Հրաժեշտ առնելէ ետք Միութեան քար-տուղարութենէն՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը այցելեց Հռոմի Աթոռանիստ Եկեղեցին Ս. Յովհաննէս Լատերան եւ Ս. Աստուա-ծածնի Տաճարը՝ Սանթա Մարիա Մաճիո-րէ։ Եկեղեցիներէն ետք Վեհափառ կանգ կ'առնէր նաեւ «Արեւելեան Քահանայա-պետական Հաստատութեան» մէջ, հիւ-րասիրուելով տեսչական եւ վարժապե-տական կազմէն։ Իսկ երեկոյեան ժամը վեցին մասնաւոր ունկնդրութիւն կը շնոր-հէր Հռոմի Անարատ Յղութեան Քոյրե-րուն։

Մայիս 11ին, հասած է վերջին հրաժեշ-տի պահը։ Առաւօտեան լուսաշող արեւին հետ Հայրապետն ու հետեւորդները կ'ուղ-ղուին դէպի օդակայան, ընկերակցու-թեամբ Քահանայապետական միեւնոյն պատուիրակութեան, որ նախապէս եկած էր դիմաւորելու զիրենք։ Ժամը ութը քանի մը վայրկեան անցած Հայրապետին օդանաւը կը բարձրանայ երկինքի ջինջ կապոյտին մէջ, անհետանալով հետզհետէ մեր սեւեռուն աչքերէն։ Յուզուած են բոլորին սիրտերը։ Լեւոնեան Դպրեվան-քի աշակերտութեան ուղղած յորդորին մէջ «Սրբազան Քահանայապետին հետ տեսակցութիւնս, ըսած էր Հայրապետը, իբրեւ անմոռանալի եւ անջնջելի յիշատակ մը պիտի մնայ կեանքիս մէջ»։ Նոյնը կրնան կրկնել բոլոր անոնք որ ապրեցան մօտէն այս պատմական օրերու յուզումը, զգացին քրիստոնէական եղբայրակցու-թեան հոգեպարար այս մթնոլորտը, բեղնաւոր՝ միութեան եւ սիրոյ ոսկեծիլ յոյզերով։

Լ. Զ.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Սպասուհին կ'ըսէ իր տիրոջ.
— Պարոն, ձեր տիկինը հաւատարիմ չէ ձեզի հանդէպ։ Ձեր լաւագոյն բարեկամը կը սիրէ։
— Ատիկա իր գիտնալիք բանն է։
— Բայց, պարոն այս տեսակ դայթա-կղութեան մը առջեւ ի՞նչպէս կրնաք ան-տարբեր մնալ։
— Ատիկա իմ գիտնալիք բանս է։
— Պարոն, կը ցաւիմ ըսելու թէ այս տեսակ ընտանիքի մը մօտ ծառայել չեմ փափաքիր այլեւս ու վաղը կը մեկնիմ։
— Ատիկա ալ քու գիտնալիք բանդ է։

×

— Օրիորդ, հիմա շոգեկառքը մութ փապուղիի մը մէջ պիտի անցնի։ Չեմ կարծեր որ կը վախնաք։
— Բնաւ ... միայն շատ կը խնդրեմ, սիկարէթը հանեցէք ձեր բերնէն։

×

Կինը կ'ըսէ ամուսինին.
—Ինչ որ մասնաւորապէս ցաւ կը պատ-ճառէ ինծի, այն է՝ թէ յաջողեցար սիր-տըս գողնալ։
— Իրաւունք ունիս։ Մեծ ոճիր մըն էր գործածս,ատոր համար ալ արժանի պա-տիժս կը կրեմ հիմա։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹ ժամանած է Վիէննայի Մը-խիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը՝ Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, տեղւոյն Մխիթարեան վարժարանին երեսնամեա-կին առթիւ։ Շարք մը այցելութիւններու կարգին Աբբահայր Հապոզեան այցելած է զանազան հաստատութիւններ եւ թեր-թերու խմբագրատուները։

ԱՏԻՍ ԱՊԱՊԱՅԻ մէջ Ազգ. կեանքը կը շարունակուի նոյն թափով։ Ապրիլ 6ին դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Դասա-խօսած է Հ. Յովսէփ Վ. Պէհեսնիլեան, նիւթ ունենալով «Մխիթար Աբբահայր եւ Ս. Ղազարի դերը հայ վանքերու պատ-մութեան մէջ»։ Դասախօսը նիւթը բաժ-նած է երեք մասի.— Ա) Հայ վանքերը Ա. դարէն սկսեալ։ Բ) Հայ վանքերու ի-րաւական կազմակերպութիւնը եւ Գ) Մխիթար Աբբահօր անձն ու կատարած դերը։ Շնորհակալութեան խօսքին մէջ, Պ. Կ. Փօլատեան յիշած է որ Եթովպա-հայ գաղութը 10·250 եթովպական տոլար նուիրած է Ս. Ղազարի, ողողումներու պատճառած վնասներուն առթիւ։ Ապրիլ 24ին, տեղւոյն Ազգ. Գէորգօֆ վարժա-րանին մէջ, ոգեկոչուած է Ապրիլեան Եղեռնը։ Խօսած են Կորիւն Ծ. Վ. Մանու-էլեան եւ վարժարանի տնօրէնը՝ Կ. Փօ-լատեան։ Նոյն իրիկունը ոգահանդէս մը տեղի ունեցած է «Արարատ» մարզական միութեան սրահին մէջ։ Նախագահած է Պ. Ե. Տէրենց։ Խօսած են Կ. Փօլատեան եւ Տիկին Ճերահեան։ Փակման խօսքը արտասանած է Կորիւն Ծ. Վ. Մանուէլ-եան։

ԱՆԹԻԼԻԱՍ այցելած է Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը՝ Շ. Հե-լու, Մայիս 14ին։ Նախագահը Կաթողի-կոսարան ժամանած է Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին։ Արարողութեանց նա-խագահած ու պատարագած է Տաճատ Արք.։ Յաւարտ պատարագի տեղի ունե-ցած է պատշաճ հիւրասիրութիւն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Եւ կ'ըսէ թէ Քարմէլեաններու վան-քը պիտի քաշուի։
— Խե՞նթ է ի՞նչ է այդ աղջիկը։
— Նորին վսեմութիւն, հաւատացէք որ ձեզքէս եկածը ըրի հրաժարեցնելու հա-մար զայն իր որոշումէն, բայց անկա-րելի եղաւ։
— Կը հաւատամ, սիրելի դուքս, կը հա-ւատամ։
— Մայրապետ Վօրալիէրն ու ես հազիւ կրցանք համոզել որ այս իրիկուն պարա-հանդէսին բացակայ չըլլայ ..., հոգի-նիս բերաննիս եկաւ եւ վերջապէս յաջո-ղեցանք ...։
—Աղջիկնիդ քանի՞ տարեկան է, դուքս։
— Տասնեւութ տարեկան, տէր իմ։
— Էհ, հոգ մի ընէք, տակաւին անչա-փահաս է եղեր ..., հօրը կամքը պիտի ըլլայ ...։
— Ի հարկ է, տէր իմ։
— Սա ալ գիտցած ըլլաք որ, պարոն դուքս, ես անանկ հոգեւորական կոչում-ներու հաւատացողներէն չեմ ...։ Անպայ-ման տակը բան մը ըլլալու է ... գրաւ կը դնեմ որ ձեր աղջիկը մէկը կը սիրէ ...։ Բայց հոգ մի ընէք, ատոնք դիւրաւ կարգի կը մտնեն ...։ Դուք ալ ըսէք ինծի, դուքս, սա դիմացի կինը ո՞վ է, տեսա՞ք, սա հովուուհիի զգեստներ հագնող շնոր-հալի կի՞նը որ հօպիտի զգեստներ հագնող պարընկեր մը ունի։
— Չեմ ճանչնար, տէր իմ, երեսը դի-մակ դրած է ...։ Բայց կարծեմ թէ պա-րոն Քուրթըլէնին կինն է, նոր ամուս-նացած է տակաւին։
— Կայսերական թիկնապահ զօրաց հը-րամանատա՞րը։
— Այո, տէր իմ։
— Սիրելի դուքս, կը մաղթէի որ ճաշի միջոցին այդ սիրաշունք տիկինը աջ կողմս ըլլար։
— Ձեր վսեմութեան փափաքը, տէր իմ, ինծի համար հրաման մըն է։
— Շանթօսէ, եթէ օր մը թագաւոր ըլ-լամ, քեզ նախարարապետ պիտի ընեմ։
Եւ մտերմաբար դուքսին թեւը մտնելով կոմս Արթուա ըսաւ.
— Իրաւ որ Ֆրանսան տակաւին չէ կոր-սնցուցած իր գեղեցկութիւնը։
Նուագը լռած էր ...։ Պարող զոյգերը դադրեցուցած էին իրենց պարը ...։ Ա-մէն ոք կը խնդար, կը շատախօսէր եւ կը կատակաբանէր։ Ոսկեճամուկ զգեստնե-րով սպասաւորներ հրաւիրեալներուն մէ-ջէն կ'երթային կուգային եւ զովացուցիչ ըմպելիներ կը բաժնէին։ Դիմակներու տակէն սիրային խօսքեր կ'արձակուէին, սրամտութիւններ կը թռչկոտէին ...։ Շէրիզի դղեակը այդ գիշեր զուարճու-թեան ու ոգեւորութեան կեդրոնավայր մը դարձած էր։
Հրաւիրեալներէն բաւական հեռու նըս-տած, օրիորդ Շանթօսէ, իրեն յատուկ պարզ այլ գրաւիչ արդուզարդով, հեռու-էն հեռու խնջոյքը կը դիտէր։
Վօրալիէր մայրապետը անոր քովը նըս-տած էր։ Հակառակ դէմքը սեւ դիմակով մը ծածկած եւ Վենետիկեան տօճուհիի զգեստներ հագած ըլլալուն, մայրապետը իր փայտածեւ կուշտ ու կողիտ կեցուած-քովը ինքզինքը կը մատնէր։
Դեռատի աղջիկը քանի քանի անգամներ մերժած էր իրեն եղած պարելու առա-ջարկները եւ քանի մը անգամ ալ ըսած էր Վօրալիէր մայրապետին թէ այլեւս չէր ուզեր հոն մնալ, բայց փառասէր թող չէր տուած որ իր հսկողութեան տակեղող աղջիկը քաշուի պարասրահէն, ասոր վը-րայ, խեղճ աղջիկը կամայօրէն պարտա-ւորուած էր գլուխ ծռել ... երբ արեւել-եան ոսկեճամուկ զգեստներ հագած հրա-ւիրեալ մը մօտենալով իրենց՝ մայրապե-տին ականջին ի վար փսփսաց.
—Աղնուափայլ տօճուհիս, աչքերդ չորս բաց, թռչնիկդ պիտի փախցնես վանդա-կէն ...։ Սրտեղը սիրտը խօսող երիտա-սարդի մը հանդիպեցայ որ ասոր անոր կը պարծենար թէ դանձդ ձեռքէդ պիտի խլէ ...
— Ատ ի՞նչ է, կմկմաց օրիորդ Վօրա-լիէր տեղէն վեր ցատկելով եւ նեղանալով որ իրեն հետ եղակի դէմքով այդքան մը-տերմօրէն խօսիլ կը համարձակէր իր դի-մակաւոր խօսակիցը։
— Ազնուոր երիտասարդ մը սիրահարած է ազգականուհիիդ, քովի օրիորդդ ալ անոր սիրահարած է, երկուքը մէկ պիտի փախին այս գիշեր, սիրելի տօճուհիս։
— Խնդրեմ, պարոն, կատակը մէկդի թողուցէք, ո՞վ կը կարծէք ձեր դիմա-ցինը։
— Անուշիկ տօճուհիս, եթէ ըսածիս չես հաւատար, ինծի հետեւէ քանի մը քայլ եւ պիտի տեսնես ...։
Մայրապետը իրեն հետ խօսող մարդուն խօսելու եղանակէն համոզուած, հակա-ռակ իր կամքին ոտքի ելաւ։
— Մաէ - Թէրէզ, աթոռէդ վար չիջ-նես, վայրկեան մը հոս ինծի սպասէ, ես հիմա կուգամ, հրամայեց մայրապետը տիրական շեշտով մը։
Եւ փառցած օրիորդը պարսկական ճոխ զգեստներ հագած մարդուն թեւը մտնե-լով, հեռացաւ։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ընկ. Պետրոս Զպուքճեանէ գրագէտ Երուանդ Օտեանի ոսկեայ ժամացոյցը ։

Պ. Կ. Ծառուկեանէ Քրիստափոր Մի – քայէլեանի մեծադիր նկարը՝ շրջանակով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Յ. Զաքար՝ Աղքատաց տասը ։ Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եկեղեցիին տասը ։ Տիկ. Կարապետեան եկեղեցիին քսան ։ Տիկին Մ. Նաճարեան, եկեղեցիին տասը ։ Տէր եւ Տիկ. Ծառուկեան եկեղեցիին հինգ ։ Յ. Կուտուզեան եկեղեցիին տասը, Հ. Գե – ղամին տասը ։ Այրի Տիկին Մարիամ Թէ – իզեան եկեղեցիին քսան ։ Այրի Տիկին Ս. Սանտալեան եկեղեցիին տասը ։ Տիկին Ա. Տէր – Արսէնեան եկեղեցիին տասը ։ Տիկ. Ս. Օհանեան եկեղեցիին տասը ։ Տիկ. Բո– լօեան եկեղեցիին հինգ ։ Տէր եւ Տիկ. Ներ– սէսեան եկեղեցիին տասը ։ Զամպաղճեան եկեղեցիին տասը ։ Տէր եւ Տիկին Յ. Քիւրտօղլեան եկեղեցիին տասը ։ Տիկին Զաքարեան եկեղեցիին տասը ։ Յ. Գալեան ողբ. մօրը Սաթենիկ եւ Մամիկոնի, Յա– կոբի հոգւոյ եկեղեցիին տասը ։ Տէր եւ Տիկին Ն. Քէհեաեան ողբ. Խաթունի յի– շատակին, եկեղեցիին տասը ։ Տիկին Ա. Գասպասեան, Խորէնի մկրտութեան առ – թիւ, եկեղեցիին տասը ։ Տիկին Տէր-Ե – ղիաեան, Խորէնի մկրտութեան առթիւ ե– կեղեցիին յիսուն ։ Ա. Մառաշլեան նոյն մկրտութեան առթիւ եկեղեցիին տասը ։

Այրի Տիկին Ա. Էթմէքճեան եւ զաւակ– ներ, ողբ. Յ. Էթմէքճեանի հոգեհանգստ– եան առթիւ, Հ. Գեղամին 50, Կ. Խաչին՝ երեսուն եւ Պօմոնի Աղքատաց տասը ։ Նոյն առթիւ ողբ.ին քոյրը Տիկին Փ. Աթ– մաճեան եկեղեցիին յիսուն, Փարիզի Կար– միր Խաչին քսան եւ հինգ եւ Պօմոնի Կա– պոյտ Խաչին 25 ֆրանք ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մայիս 28»ը Վալանսի մէջ, կը տօն – ուի, Մայիս 27ին, Շաբաթ իրիկուն, Թէաթր Միւնիսիփալ ։

×

« ՄԱՅԻՍ 28 »
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

×

Մայիս 28ը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, համազգային գետնի վրայ, Մայիս 28ին, Կիրակի առաւօտ, Վառիէթէ սինեմային մէջ ։

×

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարու – թիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս Շաբաթ, իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը ։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա – մավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին ։

×

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսում– նասիրացի տարեկան ճաշը Յունիս 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, Փա– րիզ, Մշակոյթի Տան մէջ ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձա – նագրութիւնները բացուած են ։ Ներկայա– նալ Կապ. Խաչի դրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 15էն 20 ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափո– խութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին ։

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկ– ներ ։

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10-12 ։

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով ։

Պարտաւորիչ է Պէ – Սէ – Ժէ պատ – ուաստը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)
3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ։

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

ԿՈՂՄԷ

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ
ԳԱՌԶՈՒ

Խօսք կ'առնէ Փրոֆ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ
Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30ին

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը, մասնաւորապէս Տարօնցիները ։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո– միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ, 20 Մայիսին, ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին ։ Բոլորին ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ուս-ի վարչութեան Ընդհ. ադամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերնա – յարկը ։ 20 Րիւ տը լա Տէֆանս, Իսի ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլորին ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վար– չութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, (23 Մայիս) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ ։ Խիստ կարեւոր օրա – կարգ ։ Ժամը 21ին երկրորդ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ եւ ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՄՍԻ
« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ
ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »
Մանկապատ – յուշերը ։

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք ։

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն ։

TRICOTEURS-
CONFECTIONNEURS

ԿԱՐԻ ԲՈԼՈՐ ԴԵՐՁԱՆՆԵՐԸ

Mercerisé - coton - polyester, nylon

— PRIX DEFIANT —
TOUTE CONCURRENCE

AUX FILS A COUDRE

J. M.

(Anciens Ets. KONSTABLER)

3, Rue d'Hauteville, Paris (10e)
Tél. : 770-29-95

Renseignements et échantillons sur simple demande.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԻԷՆԻ եւ մասնակցութեամբ ՏԷՍԻՆԻ Վասպուրականի Երի – տասարդաց Հայրենակցական միութիւններու ։

21 Մայիս, Կիրակի, ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ (Վալանսէն)

Կը խօսի՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Ընտիր գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան կողմէ
(Siège Social 67 Av. de Ségur, Paris - 7e)

" ՌՈՒԶԱՆ "

(Թատերգութիւն 4 արար) Հեղինակ՝ ԹՐԱԳՕՇ

Մայիս 21 Կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին
ISSY-LES-MOULINAUX, SALLE DES FETES
25, Avenue Victor Cresson, (Métro : Mairie d'Issy)

Թատերախաղը կը ներկայացուի նոյն երիտասարդներու խումբով « ՍՕՍԻ » պարախումբի մասնակցութեամբ

Բեմադրութիւն Տիկ. Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Այս անգամ ներկայացումը պիտի ունենայ աւելի եւս նոր բեմյարդարանքով մը

Տոմսակները ապահովելու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն ։

Mr. ZADIKIAN, 20 Rue de la Défense, Issy-les-Moulineuaux, — Tél. : 642-01-89
Mme MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. : TAI. 65-44
Mr. SARAFIAN, 31 Avenue Auguste Rodin, Meudon — Tél. : OBS. 13-45
Madame KAPIKIAN, 175 Avenue Jean -Jaurès, Clamart — Tél. : 642-56-17

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը ։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ ։ ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով) ։
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ ։ ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ։ ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան ։ 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի ։ 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ ։

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75) ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 21 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10915
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.915

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ու Թան բացատրեց առջի օր թէ ինչո՞ւ ընդառաջ գացած էր Նասրի առաջարկին եւ ՄԱԿի ուժերը քաշած Կազայի շրջանէն: Ընդհ. քարտուղարը կը շեշտէ այս առթիւ թէ ուրիշ բան ընելու կարելիութիւն չունէր եւ չի ծածկեր իր «շատ մեծ մտահոգութիւնը»: Ու Թան կ'ըսէ թէ ՄԱԿի ուժերը չէին կրնար մնալ տեղւոյն վրայ առանց «հիւրասիրող» երկրին հաւանութեան եւ մանաւանդ երբ այդ երկիրն է որ պարպում կը պահանջէ, մերժել այդ երկրին առաջարկը պիտի նշանակէր «խնդրոյ առարկայ ընել Արաբ Մ. Հանրապետութեան գերիշխանութիւնը իր իսկ հողամասին վրայ»:

Ամէն պարագայի մէջ, Էշքօլ իր զարմանքը յայտնած է, յանուն Իսրայէլի, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին որոշումին առջեւ: «Անշուշտ, աւելցուցած է, վարչապետը, Իսրայէլ իր պաշտպանութեան համար միջազգային ուժի վրայ չի հաշուեր, այլ միայն իր ուժին վրայ: Բայց այլ կառավարութեանց արտայայտած կարծիքը կը բաժնենք ինչ կը վերաբերի եգիպտական դիմումին ՄԱԿի ուժերու պարպումին մասին, վասնզի ապահովութեան հաւասարակշռութիւնը այդ ձեւով խախտած է այդ շրջանին մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ ամերիկեան յարձակումը երթալով կը սաստկանայ եւ «մագլցումը» կը շարունակուի: Աւելին՝ Ամերիկացիք որոշած են յարձակիլ ապազինուած շրջանին վրայ հարաւային մասին մէջ: Այս որոշումին առթիւ, Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը՝ «Իզվեստիա» կը գրէ «նոր եւ շատ ծանր հանգրուան մըն է ամերիկեան յարձակման մագլցումին մէջ, որ ուղղակի վտանգ մը կը ստեղծէ Վիէթնամի ժողովրդավար Հանրապետութեան հողամասին համար»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ գաղտնի սպասարկութեանց գլուխը նշանակուած է Եուրի Անդրոպով, անդամ Կեդր. Կոմիտէի: 52 տարեկան Անդրոպով դիւանագէտ եղած է 1952էն 1957: Իր նշանակումը ըսել է թէ կուսակցութիւնը աւելի մօտէն կ'ուզէ հսկել գաղտնի սպասարկութիւնները:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախագահը Շազար Քանատա մեկնած է:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Պրաուն յետաձգած է Մոսկուա իր ուղեւորութիւնը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանաստեղծ Եւտուշենկօ Փարիզ հասած է Ֆաթիմայէն, ուր ներկայ եղած էր Պապին այցելութեան: Այս առնչութեամբ յայտարարած է մամուլի թղթակիցներուն. — «Տպաւորութիւնս շատ զօրաւոր էր եւ չի կրնար քանի մը բառով ըսել: Ինչ որ պիտի յիշեմ միշտ, յուզուած դէմքերն են ներկաներուն, որոնք երկինքին մէջ կը փնտռէին յոյս մը, որ իրենց համար երկրի վրայ գոյութիւն չունի: Ինծի համար թէեւ, այդ յոյսը երկրի վրայ է եւ իւրաքանչիւրը զայն ունի իր մէջ»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ գնդ. Մակարեզոս, տնտեսական կապի նախարարը, յայտարարած է թէ «ազգ. տնտեսութիւնը հիմնուած է ազատ ձեռնարկին վրայ»:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ երեք միլիոն անգործ կայ, յայտարարած է աշխատանքի նախարարը, Սուքարնոյի մենատիրական վարչակարգին վերագրելով այս կացութիւնը:

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ նախագահը՝ Ցիրան որ Փարիզ էր, ընդունուած է նախագահ Տը Կոլի կողմէ:

ԼԱ ՓԱԶԻ պատերուն վրայ Թռուցիկներով մահապատիժ կը պահանջեն Ռեժիս Տըպրէի համար, յայտնելով. «Անոնք որոնք ազատ եւ անկախ երկրի մը քաղաքացիները կը սպաննեն, մահուան արժանի են: Ոճրագործ «փիլիսոփայ» Ռեժիս Տըպրէ մահուամբ պէտք է վճարէ սպանութեան իր յանցանքները»: Մայրը քանի մը օրէն պիտի ընդունուի Նախագահին կողմէ, բայց մեծ յոյս չկայ որ կարենայ ազդել անոր որոշումին վրայ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Արտաքին նախարարը Աթէնք հասած է ուր խօսակցութիւններ կ'ունենայ յոյն կառավարութեան անդամներուն հետ: Այս խօսակցութիւններուն առթիւ, Կիպրացի նախարարը ըսած է թէ մաս կը կազմեն կանոնաւոր շփումներուն Աթէնքի եւ Նիկոսիոյ միջեւ: Կիպրոսի կառավարութիւնը կ'ուզէ մանաւանդ տեղեակ ըլլալ Աթէնքի նոր կառավարութեան տեսակէտներուն:

ՀՈՆՔ-ՔՈՆԿԻ մէջ ցոյցեր տեղի ունեցած են: Մօտ հազար ցուցարարներ յարձակած են բրիտանացի կառավարիչին բնակարանին վրայ:

ԱՅՑԸՆՀԱՒԸՐ ելած է հիւանդանոցէն, ուր ծանր անհանգստութեան մը հետեւանքով, մտած էր Մայիս 6ին:

Օրը Օրին

Ո՛Չ ՄԷԿ ԸՆԿՐԿՈՒՄ...

Երուսաղէմի ողբերգութիւնը հազիւ երկու, երեք ամսուան նորութիւն է եւ արդէն սկսեր ենք ծիծաղաշարժ զաւեշտի նիւթ ընել զայն:

Պատրիարք եղիր, — անունդ ալ Եղիշէ — ու մօրուքիդ տակէն մի՛ խնդար.

— Տեսա՞ք, ես ձեզի չըսի՞... Մեր թերթերը ասանկ են... Փոքրիկ մըն է կը փրցնեն ու յետոյ, գնդասեղով ծակուած *պալոնին* պէս, կը փլին... Առջի մէկ օրէն, ես ալ ըսի, էջմիածնի եղբայրակիցս ալ ըսաւ որ լուրը ոսկի էր.. Բանաստեղծ ըլլալս գիտէիք, հիմա, կարծեմ, համոզուեցաք որ մարգարէ ալ եմ եղեր... Եւ նա ծնաւ մուկն չնչին...

Եւ սակայն Եղիշէ Տէրտէրեան անլուրջ պատրիարքը շատ կը սխալի: Հայ ժողովուրդը, արտասահմանի մէջ թէ մայր հայրենիքէն ներս, իր օձիքը պիտի չձգէ, մինչեւ որ այս առեղծուածին բոլոր ծալքերը երեւան ելլեն:

Մինչեւ որ Եղիշէ Տէրտէրեան խելքը գլուխը հաւաքէ եւ հասկնայ միանգամընդմիշտ որ չի կրնար յաւիտենապէս հայ ժողովուրդը իր մատին վրայ առնել ու խաղցնել վանքին այն դահլիճէն, որ հոգեւորականի վայել առանձնարան մը ըլլալէ փարսախներով հեռու է, ինչպէս կը վկայեն այցելուները:

Եթէ Եղիշէ Տէրտէրեան արժանապատուութեան զգացում ունենար, ինքնաբերաբար կը հրաժարէր իր օգոստափառ պաշտօնէն՝ խոստովանելով իր ապիկարութիւնը, իր անհոգութիւնը եւ իր անբարեխղճութիւնը, որոնք վերջ ի վերջոյ յանգեցան ներկայ խայտառակութեան:

Ստորադաս պաշտօնեայ մը անգամ գետնէ գետին պիտի անցնէր, ցաւ պիտի յայտնէր, գլուխը պիտի առնէր երթար — *ջհաննամ*, եթէ կ'ուզէք — երբ իր երեսուն տային թէ հոգածութիւն ցոյց տուած չէր իրեն վստահուած հարստութեան մը հանդէպ:

Շատ ալ ծափահարելի երեւոյթ մը չէ որ Եղիշէ Տէրտէրեան, Պատրիարք Երուսաղէմի, կռնակը տուած *փոքէրի* իր ո՛չ-Հայ խաղընկերներուն, անմեղ զառնուկի հովեր առած, մեղքը կը փաթթէ ուրիշներու գլխուն: Փոխանակ յայտարարելու:

— Այո՛, ես ալ յանցաւոր եմ որ օր մը օրանց, *փոքէրի* սեղանէն չելայ ու վար չիջայ՝ ստուգելու համար թէ ամէն բան իր տե՞ղն էր...

Ո՛չ մէկ զղջում իր կողմէ:

Կարդացէք իր պատասխանները թղթակիցներուն: Հոգեւորական մը չէ որ կը խօսի, այլ Երուսաղէմի բազարներուն մէջ խանութ բանեցնող աշխարհական մը:

Հեգնական շեշտ մը, բառ մը, բացատրութիւն մը իր ամէն մէկ խօսքին մէջ՝ ձեր ուզածին չափ:

Բայց, մի փնտռէք գործուած մեղքին մէջ գոնէ պզտիկ բաժին մը ունեցած ըլլալու խոստովանանքը: Ասպետական ոգին:

×

Այս չարագուշակ պատմութեան մէջ, մեզի զարմանք կը պատճառէ Վազգէն կաթողիկոսի լռութիւնը:

Երբ անուրդին լուրը հրապարակ ելաւ, կաթողիկոսը ինքն ալ, իր կողմէ, յայտարարեց թէ գողութիւն մը տեղի ունեցած էր:

Յետոյ, յանկարծ, յանձնարարութիւն մամուլին — եւ ազգին բոլոր զաւակներուն — որ այս մասին չխօսին:

Ինչո՞ւ: Վազգէն Կաթողիկոս ի՞նչ անիմանալի պատճառներ կրնայ ունենալ այս տխուր պատմութեան վրայ ծածկոց քաշելու:

Եւ ինչո՞ւ չուզեր որ մամուլն ու ազգը այս հարցով զբաղին, որովհետեւ հիմա ձեռագիրներուն մեծագոյն մասը վերադարձուած է:

Հաւանական չէ որ ի հեռուստ եւ ի վերուստ կաշկանդած ըլլան իր ազատութիւնը՝ այս խնդրոյն մէջ վարուելու այնպէս, ինչպէս կը սպասուի Եկեղեցիին վերին հեղինակութենէն:

Հանելուկին լուծումը եւ իրական ու վաւերական գողին անունին հրապարակումը կրնայ վնասակա՞ր ըլլալ մեր համբաւին տեսակէտէն: Մեր Եկեղեցին եւ իր հոգեւորականութիւնը բերնի ծամո՞ց կրնան ըլլալ օտար երկիրներու մէջ:

Եթէ այս փափուկ կէտերն են որ մտահոգութիւն կը պատճառեն կաթողիկոսին, կրնայինք դիտել տալ իրեն թէ մէկ արշալոյս ու մէկ վերջալոյս ուշ մնացած է, քանի որ օտար մամուլը, արդէն, մեր ուզածէն եւ մեր սպասածէն աւելի իրարանցում ստեղծեց այս պատմութեան առթիւ եւ անախորժ ճշմարտութիւններ գրեց Եղիշէ Տէրտէրեանի աշխարհականավայել կենցաղին մասին: Արդէն խայտառակ եղանք:

Ամէնուս ալ բաղձանքն է, անշուշտ, որ մեր Առաքելականին համբաւին արատ չքսուի:

Նոյն բծախնդրութեամբ առաջնորդուող Կաթողիկոսէն պիտի սպասէինք որ չորս աչքով ալ հսկողութիւն կատարէր կարգ մը վեղարաւորներու վրայ, որոնց վարած կեանքն ալ ինք պիտի չծափահարէր:

×

Պոլսոյ պատրիարքը, որուն ծանօթ եմ Լոնտոնէն, խելքի մօտիկ բացատրութիւններ կուտայ, թէեւ նկատելի է որ պատասխանելու համար իր ընտրած ոճը հոգեւորականի ոճ չէ:

Եւ հիմա հարցում մըն ալ իրեն.

— Եթէ այդքան ողբալի պայմաններու մէջ էր որ կը պահուէին ազգին ձեռագիրները, ոսկին, ադամանդը եւ մնացեալները, ինչո՞ւ մինչեւ հիմա դո՛ւք եւ ձեր եղբայրակիցները բերան չէիք բանար... Ինչո՞ւ լուր չէիք տար ազգին թէ «ազգ, աչքդ բա՛ց, քու թանկագին ձեռագիրներդ մուկերը, առնէտները, մողէզները եւ ուտիճներն են որ... կը կարդան»...

×

Եղիշէ Տէրտէրեան կը յայտարարէ թղթակիցի մը թէ արդէն վանքին հարստութիւնը Յորդանանի կառավարութեան կը պատկանի...

Իրա՞ւ, ըսիր, պատրիարք:

Ուրեմն, Փարիզի մեր եկեղեցիին խաչըն ու Աւետարանն ալ, ծնծղան եւ քշոցն ալ, Սկիհն ու ճաճանչն ալ եւ մնացեալներն ալ կը պատկանին ֆրանսական կառավարութեան...

Ո՞ր լեռն ենք, պատրիարք:

Ուրալեան լեռնաշղթային վրա՞յ ենք:

×

Զաւեշտի նիւթեր չեն ասոնք, թէեւ ամէնքս ալ քանի շաբաթ է՝ խնդալու ակամայ ու անճարակ փորձ մը կը կատարենք:

Երուսաղէմի այս հանելուկը պէտք է լուծենք անպատճառ: Եւ առանց ոեւէ մէկուն խնայելու:

Ազգէն աւելի մեծ անհատ չկայ:

Ո՛չ մէկ ընկրկում, ո՛չ մէկ նահանջ եթէ նոյնիսկ «խելօք կեցէք»ի պատուէրը արձակէ էջմիածինը:

ԵԻՐՈՊԱՅԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քանի մը ամիս առաջ, քաղելով Թրքական թերթերէ՝ արձագանգ տուինք լուրի մը թէ Ամերիկա տեղի տուած է Թուրքիոյ պահանջին, հաստատելու համար իր գերիշխանութիւնը ամերիկեան զինուորական խարիսխներուն վրայ, Թուրքիոյ մէջ: Կը թուի թէ Թրքական լուրը Թրքական պարծենքոտութենէ մը աւելի՝ կառավարութեան դիրքը ամրացնելու խաղ մըն էր, քանի որ այժմ կը հաստատուի թէ Ամերիկա կը մերժէ զիջում մը կատարել Թուրքիոյ մէջ հաստատած իր զինուորական խարիսխներուն անկախ ղեկավարութեան մասին:

Արդարեւ, Անգարայէն կը հաղորդեն թէ «դեռ երկար ատեն կրնան շարունակուիլ այն բանակցութիւնները, որոնց ձեռնարկուեցաւ անցեալ տարի Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ կնքուած երկկողմանի համաձայնութիւնները բարեփոխելու մասին: Շահագրգռուողները կ'ընդգծեն որ Ամերիկայի հետ բանակցութեանց երկարաձգումը կարգ մը տեսակէտներով մեծ շահ կ'ապահովէ, ահա թէ ինչո՛ւ այս բանակցութիւնները ստէպ թղթակցութեամբ տեղի կ'ունենան: Ամերիկացիները նպաստաւոր կերպով չեն դիմաւորած ներկայացուած առաջարկները, այն է արգիլել որ առանց լուր տալու օդանաւեր ճախրեն խարիսխներէն, ոչ ալ ընդունիլ որ ամերիկեան խարիսխները փոխակերպուին Նաթոյի խարիսխի:

Դիտել կը տրուի թէ Ամերիկացիները չեն ընդունած նախօրօք լուր տալ խարիսխներէ օդանաւերու ճախրումին մասին: Այնպէս որ Թուրքիա կրնայ խիստ միջոցառումներու դիմել: Ասկէ զատ խարիսխներու սեփականատիրութեան վերաբերեալ բանակցութիւններն ալ դեռ դրական արդիւնքի չեն յանգած:

Ամերիկացիները միայն ընդունած են որ ընդհ. սպայակոյտի կողմէ նշանակուած Թուրք սպաներ ազատօրէն մտնեն ու ելլեն խարիսխները»:

« ՄԱՇՏՈՑ »

ԱՆՈ՞ՒՆ ԹԷ ՏԻՏՂՈՍ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայերէնում այս բառը, ըստ Մալխասեանի բացատրական բառարանին, հետեւեալ մեկնութիւնը ունի. —

Ա) «Մաշտոց».— Հաւանօրէն մաշտելու գործիք, անասունների մազը քերելու կամ գլուխը գերծելու (խարտոց, ածուխ, ջրնջոց) եւայլն :

Մակդիր Մեսրոպ Մաշտոցի :

1) Մաշտել (հին բառ) մազերը թափել, գերծել, քայքայել (չէզոք բայ), ճաղատանալ :

2) Գաւառական բառ, պակասաւոր բայ, որից գործածական են, մաշտեմ, մաշտենք ձեւերը միայն (տեսնեմ արդեօ՞ք նշանակութեամբ) :

Մաշտեմ ուր է (ո՞ւր է արդեօք), մաշտեմ պիտի գա՞յ (արդեօք պիտի գա՞յ) :

Բ) Հայկազեան բառարան, «Մաշտեմ, եցայ, եաց, ել» (ճայնարկութիւն) :

« Մերկանալ ի հերաց, կամ թափեցամամբ մազից մերկանալ, որով երեւի մերկ մաշկն, որպէս հանդիպի գլխոյ ոմանց մարդկանց» :

Մաշտոցի աւ. այց. օք : Ծխարան, այսինքն գիրք՝ յորում գրեալ կան բանք աղօթից եւ կարգք արարողութեանց, որով կատարին եկեղեցական խորհուրդք» :

« Եւ կոչեցաւ Մաշտոց՝ յանունէ կարգադրողին գգիրքն զայն » :

Գ) Համառօտ բառգիրք.— Յովսէփ վարդապետ Արցախեցւոյ : Շուշի 1830 :

«Մաշտիմ.— եցայ, եաց, իլ. (ճայնարկութիւն) :

«Մազը թափել, տազ լինել, քաչալ դառնալ» :

Ահա բացատրութիւնը, որ նոյնութեամբ կայ եւ այլ բառարաններում :

Արդ, այս բացատրութիւններն ի՞նչպէս առնչել Մեսրոպի անձի ու գործի հետ :

Գործիք, ածուխ, խարտոց, անասուններ գլուխ գերծող, ճաղատ, քաչալ, յետոյ «Հայոց աշխարհի մեծ ուսուցանող Մեսրոպ» այդ օրինակ մակդիրով :

Անընդունելի է հայերէն Մաշտոցի որեւէ ձեւի առնչումը մեր ընդունած կամ գիտցած Մաշտոցի հետ, որ ամէնից առաջ հայերէն էլ չէ, այլ յունարէն :

Նախ Մեսրոպի մասին ստորիճանաբար ընդհանրանում է այն կարծիքը, թէ նա ունեցել է ազնուական ծագում :

Իր կենսագրական տեղեկութիւնները, մանաւանդ յետագայ լուսաբանութիւններով, առիթ չեն տալիս մտածելու թէ ինքը, կամ ծնողը, երբեւէ զբաղուելիս են եղել մի այդպիսի, յամենադէպս ոչ ազնուականի, գործով :

Նոյն ձեւով տուեալներ չունենք մտածելու, թէ նրա պապը կամ պապի պապը ունեցել է այդ զբաղումը, թէկուզ՝ մի մեծ իշխանի կամ արքայի դրան : Չկայ մի ակնարկ, որից կարողանայինք կռահել թէ ժառանգները ծանօթ սովորութեամբ վերցրել են այդ մականունը ծնողներից : Դա կը լինէր կամայական ենթադրութիւն եւ չէր դիմանայ քննադատութեան, որովհետեւ այդ դէպքում մենք կ'ունենայինք մէկից աւելի մաշտոցներ, թէկուզ հայր ու որդի :

Իսկ մեր պատմութեան ու մատենագրութեան մէջ կայ միայն մի Մաշտոց, յանձին Վարդանի որդի Մեսրոպի, որ Տարօն գաւառի Հացեկաց գիւղից էր : Եւ Մաշտոց յորջորջումը մատնանշում է հէնց այդ անձնաւորութիւնը, որ բախտ ունեցաւ Հայոց Գրի ու գրականութեան հիմնադիրը լինելու :

Վերջիվերջոյ կամայական որեւէ ենթադրում չի կարող պատասխանել մի հարցի, որ ինքնին պարզ լինելով՝ պէտք չունի անտեղի ենթադրութեանց : Ուստի փորձենք այլ միջոցով բացատրել «Մաշտոց»ը, որ տրուել է Մեսրոպին, որպէս տիտղոս եւ ոչ որպէս մի սովորական անուն :

Բայց ո՞վ եւ ո՞րտեղ է տուել նրան այդ տիտղոսը, եթէ տիտղոս է այն :

Առաջին անգամը (ըստ Խորենացու) այդ տիտղոսը տուել է ժամանակի կաթողիկոս Սահակ Պարթեւը, Յունաց Թէոդոս կայսեր գրած իր ծանօթ նամակում, յետոյ Բիւզանդիոնի Ատիկոս եպիսկոպոսին եւ Անատոլիոս զօրավարին ուղղած թղթերի մէջ, ուր խնդրում էր միջնորդել եւ թոյլ տալ Մեսրոպին գործելու նաեւ Յունաց բաժնի Հայաստանում :

Աւելորդ չենք համարում այդ երեք նամակներից քաղուածաբար բերել մեզ համար կարեւոր մասերը, (Մ. Խորենացի, Գ. 57) :

Ա) Բիւզանդիոնի Թէոդոս կայսեր նամակում.— « Հրամայել ընդունել զմեզ եւ զվարդապետութիւնս մեր» :

Բ) Բիւզանդիոնի «ինքնագլուխ» եպիսկոպոս Ատիկոսին գրած թղթում Մեսրոպին ներկայացնում է «զուսուցող մերոյ աշխարհիս՝ Մեսրոպ» :

Գ) Անատոլիոս զօրավարի նամակում Մեսրոպը կոչուած է «մեր ուսուցանող» :

Երկրորդ անգամ, նորէն ըստ Խորենացու, կայսրն ու յիշեալ եպիսկոպոսն են որ իրենց պատասխան նամակների մէջ գրում են.—

Կայսրի նամակից — գրուած Սահակ կաթողիկոսին, քաղում ենք. — «Յառաջին վարդապետն գրեցաք զՄեսրոպ» :

Ատիկոս եպիսկոպոսը — «եկղեսիաստիկոս» է կոչում նրան, որ նշանակում է «ուսուցիչ, քարոզիչ, մեծ վարպետ, վարդապետ վարդապետաց» եւայլն. (Տես Խորենացու Թարգմանութիւն, Խորէն Եպս. Ստեփանէի, ծանօթութիւն 771, էջ 489ում) :

Մեսրոպն ստացել է նաեւ մէկ այլ տիտղոս, «Ակումիտ» (*), որ յունարէն է եւ բառացի նշանակում է՝ անքուն հսկող «Արձեռն Հայկազեան Բառարան») :

Արդ, ի՞նչ է նշանակում՝ վարդապետ, որի սղուած ձեւը՝ ժողովրդական վարպետն է :

Մկրտիչ Էմին, ստուգաբանելով բառը, ասում է «վարդապետ, այսինքն հրապարակային ուսուցիչ, հին Հայաստանում վարդապետներն երեւելի մարդիկ էին, իրենց գիտնականութեամբ եւ աստուածաբանական գիտութիւնով » :

Նոյնիմաստ բացատրութիւն են տալիս նաեւ Մալխասեան, Խորէն Եպս. Ստեփանէ եւ ուրիշ բազմաթիւ հայ եւ օտարազգի գիտուններ, ասելով թէ վարպետ նշանակում է «ուսուցող» կամ «մեծ ուսուցող» :

Այսպիսով, Հացեկցի Մեսրոպ վարդապետը (կոչում), բոլորի կողմից ճանաչուելով որպէս հմուտ եւ վարպետ մարդ, «մեծ ուսուցիչ», կամ «վարդապետ վարդապետաց», զանազան առիթներով եւ պաշտօնապէս ստացել էր համապատասխան տիտղոսներ, Հայոց կաթողիկոսից «ուսուցանող », Բիւզանդիոնի կայսրից «եկղեսիտսիկոս» եւ վերջապէս Բիւզանդիոնի «ինքնագլուխ» եպիսկոպոսից, որ տալով նրան «Ակումիտ» կոչումը, այդ բառի մէջ խտացնում է նրա անձնական կեանքի ու գործի բոլոր յատկանիշները :

Այժմ մի երկու խօսք «Մաշտոց»ի մասին :

Յունարէն լեզուով «վարպետ»ին ասում են մաստոս, որ մեզ մօտ Հայաստանում հնչուել է Մաշտոց կամ Մաշթոց ձեւով (**) :

Այդքան բարձրաստիճան մարդոց կողմից՝ Մեսրոպին տրուած այդ տիտղոսները, միացած իր անձնական հմայքին, պիտի ընդհանրանային թէ երկրում եւ թէ երկրից դուրս, յատկապէս Բիւզանդիոնում, ուր իր մտաւոր ու բարոյական արժանիքն էր գնահատում, ժամանակի մեր մտաւորականութիւնը, յանձին Մեսրոպի աշակերտների ու «արբանեակների» :

Մեսրոպի նկատմամբ (Մաստոս) Մաշտոց բառը, թւում է թէ առաջին անգամ գործ է ածուել հէնց Բիւզանդիոնում :

Մեսրոպի այնտեղ գնալը այնքան կարեւոր մի դէպք էր, որ չէր կարող աննկատելի անցնել Բիւզանդիոնում գտնուող եւ այդ գործով շահագրգռուած իր աշակերտների կամ թէկուզ յոյն մտաւոր ու քաղաքական դէմքերի շրջաններում :

Գործի յաջող ելքը եւ նրա մաշտոց տիտղոս ստանալը կայսրից եւ եպիսկոպոսից արագօրէն պիտի տարածուէր ու ընդհանրանար յունական կրթութեամբ սընուած իր աշակերտների միջոցով, որոնք Մաշտոց բառը նոյնութեամբ պիտի ներածէին Հայաստան ու «վարպետի» փոխարէն տարածէին ամէն տեղ, դարձնելով նրա անբաժանելի ու միակ մակդիրը :

Ահա թէ ինչու, մեր կարծիքով կարելի կողմից «Մաշտոցը» Մեսրոպի անուն համարելը հետեւանք է կամ յետագայ աղճատումների կամ էլ այս դէպքում անունը պիտի հասկանալ համբաւի ու հռչակի իմաստով :

Ա. Գ.

(*) Ակումիտներ կամ Սպուդիններ, անքուն ու անհանգիստ կրօնական եզնաւորներ, որոնք զրկում եւ տանջում էին իրենց անձը զանազան ձեւերով, յանուն յաւիտենականութեան (Տես Վ. Փափազեան, «Մեսրոպ եւ Սահակ») :

(**) ԽՄԲ.— Թէ յունարէն՝ մաստոս = վարպետ նշանակութեամբ բառ չկայ, կարդալ մեր աշխատակցին խօսքը՝ ստորեւ :

ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ

ԺԶ. – ԺԷ. դարերէն, այսինքն՝ տպագրութեան գործին արշալոյսէն սկսեալ, լոյս տեսած են հայերէն բացատրական եւ թարգմանական կարգ մը արժէքաւոր բառարաններ :

Այժմ ունինք տարբեր տեսակի եւ գիտութեան գրեթէ բոլոր բնագաւառներուն վերաբերող բազմաթիւ բառարաններ, որոնցմէ շատերը իրենց տեսակին մէջ...

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Յունարէն մաստոս կամ մաստոս, արմատական մազոս բառը գործածած են Հոմերոս, Թէոկրիտէս, Քսենոփոն, Եւրիպիդէս եւ ուրիշներ, հետեւեալ նշանակութիւններով. — Այր մարդու ստինք, կնոջ ստինք, կենդանիի ստինք : Իմաստի ընդլայնումով՝ ստնաձեւ բլրակ, ստնաձեւ բաժակ : Պլինիոս կը յիշէ բոյս մը, յունարէնէ փոխ առնուած մաստոս բառով,— բոյս մը որ կը գործածուէր ստինքի վէրքերը բուժելու, Քէրէսթէճեան եւս Մաշթոց անունը կը հանէ յունարէն եւ լատիներէն մաստովիոս բառէն, թէեւ նման բառ չկայ յունարէնի եւ լատիներէնի մէջ : «Ալիք»ի աշխատակցին կարծիքը թէ մաստոս կը նշանակէ վարպետ, թերեւս կը ծագի շփոթութենէ մը մայեսթրօ բառին հետ, որ բոլորովին կը տարբերի ծագումով եւ նշանակութեամբ :

Մաշտոց բառին ծագման մասին երկար գրած եմ Յանուն Մեսրոպ Մաշտոց խորագրեալ գրքիս մէջ :

Առիթէն օգտուելով՝ կ'ուզեմ աւելցնել նաեւ թէ Մեսրոպ անունը, ինչպէս յիշեալ գրքիս մէջ գրած եմ (էջ 40), Յ. Թիրեաքեան կը համարի բարդ բառ մը, մեծ եւ սրովբ պահլաւերէն բառերով կազմուած,— մեծահամբաւ կամ բարեհամբաւ նշանակութեամբ : «Եւ բարոյապէս ալ մտածելով՝ ի՞նչ աւելի քան զայս յարմարաւոր պատուանուն մը կրնար ըլլալ այն հոյակապ անձին համար, որոյ հռչակը, համբաւը հեռուհետէ տարածուելով Հայաստան, Պարսկաստան, Յունաստան, ընդհանուր աշխարհը լեցուց » (Հանդէս Ամսօրեայ, 1914 Մարտ, թիւ 3, էջ 245) :

Տ.Ն.

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Այժմ գիւղը ամբողջովին պարապ է, լոկ պահապան մը կայ : Մոլլա Ֆէյատ գիւղն ալ անոր կը նմանի : Սա տարբերութեամբ որ ոչ ոք ուզեր է այդ գիւղը բնակիլ : 12 տարիէ ի վեր անբնակ գիւղ մը ահաւասիկ, ուր տուներն ալ բոլորովին դատարկ են, մէկ մէկ աւերակ ...

Գործերը աւելի գէշ են հիմա : Մեծամեծները մեքենայ գնած են, եւ ալ վարձու հող չեն տար : Ոմանք ալ ազդեցութիւն կը բանեցնեն, որպէսզի գաղթականներուն վարձու հող չտրուի : Անշուշտ եթէ անոնք չկարենան բան մը ցանել, պիտի ստիպուին հեռանալ : Հողերն ալ մեծատուններուն պիտի մնան :

Հանդիպեցայ Թափուքլու գիւղ, ուր ճամբու ընկերութիւն ըրի տարիքոտ գաղթականի մը հետ : Մարդը շատ դառնացած էր եւ կը փախնէր որ անհող կը մընայ : Այս ընթացքով գալ տարի բոլորը մէկ պիտի փախչին :

Գիւղերու մէջ կեանքի մակարդակը գերոյէն վար է : Թուանշաններով ստուգելի այս պարագան : Եթէ այս սիւնակները բաւարար ըլլային, մի առ մի կը գրէի, եւ կը շուարէիք խորհելով որ մարդ էակը ինչ դժնդակ պայմաններու տակ կ'ապրի այստեղ :

Այս գիւղէն ներս բնաւ միս չի մտներ, կը սպասեն որ անասուն մը մեռնի եւ ճաշակեն անոր միսը : Հացը խառնուրդ բան մըն է, եգիպտացորենը կորեկ, գարի, ցորեն, սիսեռ : Գիւղին մէջ քսան կով կայ, ոչխար, այծ բնաւ չկայ : Շատ քիչեր կրնան իւղ ուտել : Սադեր կը բուծանեն եւ անոնցմէ ելած իւղն է որ կ'ուտեն :

Թափուքլու եւ Գարապաշ գիւղերու բընակիչները այսուհետեւ պիտի չկրնան անասուն ալ բուծանել : Որովհետեւ գիւղին մեծատունը ամէն ինչ սեփականացուցած է :

Շատոնց մոռցած են իրիկուններ կերակուր եփելու սովորութիւնը : Բանջարեղէնի երես ալ տեսած չեն : Վայրի խոտերը կ'ուտեն իբր բանջարեղէն :

Տեսայ նաեւ գիւղին ջրհորը : Կիները անոր գլուխը հաւաքուեր են, կարգով ջուր կը քաշեն : Եկուր տես որ ջուրն ալ շատ քիչ է, սպասէ ժամերով : Ամբան այս հորը կը ցամքի եղեր : Աստուած օգնական ըլլայ իրենց :

Կառավարութիւնը չողեղութեան տուեր է, բայց անոնք չեն գործեր, նախնական արօրը ի պատուի է միշտ : Կալին մէջ ալ եղը ի պատուի է :

Թափուքլու գիւղին մէջ տեսայ 15 նորաբաց գերեզմաններ : Նոյնքան մըն ալ Բէօփրիւպաշիի մէջ : Կ'ըսուի թէ բոլորն ալ թոքախտի զոհ են :

Այս գիւղերուն մէջ նոր տնկուած ծառ չկայ, բոլոր գիւղերը լերկ են :

— Եահու, բաբ, ինչո՞ւ ծառ չտնկեցիք այս գիւղերուն մէջ, ձեռքերնի՞դ կը կոտրէր :

Տարիքոտ մարդ մը պատասխանեց .

— Չե՞ս տեսներ մեր վիճակը, ասեղի վրայ նստած ենք :

Իրաւ, բոլորն ալ ասեղի վրայ նըստած են :

«ԴԺԲԱ՛ԽՏ ԵՐԶԻՆՃԱՆ,

ՈՐ ՋՈՒՐ ՈՒ ԼՈՅՍ ՉՈՒՆԻ »

« Ճիմհուրիյէթ »ի աշխատակիցներէն մին, Բաղըր Քուբլուհան, այսպէս կը ներկայացնէ Երզնկան, էր երբեմն պատմութեան փառաւոր քաղաքներէն մին.—

« Երզինճանը, որ երկու բաժնուած է Աոժամեայ քաղաք եւ Եէնիշէհիր անուններով, մինչեւ 1950ի վերջերը կը լուսաւորուէր ելեկտրական միակ մոթէօրով մը : Քաղաքապետութիւնը երկրորդ մոթէօր մըն ալ գնեց, որուն շնորհիւ ապահովուեցաւ քաղաքին ամբողջ ելեկտրական հոսանքը : Միայն թէ ելեկտրականութիւն առնել ուզող իւրաքանչիւր տան պարտաւոր է հայթայթել մինչեւ իր սահմանը երկարող ելեկտրական ձողերը, թելերը, արտաքին դետեղումները : Ժողովուրդը յանձն առաւ այս զոհողութիւնը, եւ նուազագոյն հարիւր ոսկի ծախսելով՝ ելեկտրականութեան տիրացաւ : Ամէն ոք ուրախացաւ, այս զոհողութեան փոխարէն լոյսի տիրանալով : Մեզ որ սակայն այդ ուրախութիւնը երկար չտեւեց, մոթէօրին մէկը յանկարծ խանգարուեցաւ եւ գանգատներ սկսան : Յայտնի էր որ մէկ մոթէօրով կարելի չէր ապահովել քաղաքին ամբողջ հոսանքը, իսկ միւսին նորոգութեան համար ժամանակ պէտք էր : Հարկ եղաւ քաղաքին հետ ելեկտրական հոսանքն ալ երկուքի բաժնել, գիշեր մը մէկ մասին, եւ յաջորդ գիշերն ալ միւս մասին լոյս տալով : Արդիւնքը այն եղաւ, որ այս գործին մէջ ալ անձնական քմահաճոյքը դեր խաղաց : Քաղաքապետութեան նախագահին բանեցուցած ազդեցութեամբ հոսանքը յատկացուեցաւ Աոժամեայ քաղաքին : Իսկ մենք որ Եէնիշէհիր կը բնակէինք, եւ աւելի բազմամարդ ենք, մթութեան մէջ մնացինք եւ կ'ենթադրենք թէ այս վիճակը ամիսներ պիտի շարունակուի » :

(7 Շար.)

գաւառին աշխարհի լաւագոյններու չարքին : Այդպիսիներէն է, օրինակ, աւելի քան դար մը առաջ Վենետիկի մէջ լոյս տեսած «Նոր Բառգիրք Հայկազեան լեզուի» մեծարժէք բառարանը: Վերջին շրջանի համբաւաւոր բառարաններէն են Հ. Աճառեանի եօթը հատորնոց «Հայերէն Արմատական Բառարանը», հինգ հատորնոց «Հայոց Անձնանուններու Բառարանը», Ստ. Մալխասեանի չորս հատորնոց «Հայերէն Բացատրական բառարանը» եւայլն :

Անցեալին կազմուած են նաեւ տեղանուններու բառարաններ, որոնցմէ լիարժէք դառնալու միտում ունէր Հ. Էփրիկեանի «Բնաշխարհիկ Բառարանը», որ, սակայն, կիսատ մնացած է :

Ծանօթ իրողութիւն է, որ շատ աշխարհագրական վայրեր կրած են այդ վայրերուն մէջ երբեմն ապրած ցեղերու, ցեղախումբերու եւ ժողովուրդներու անուններ: Տալ տեղանուններու համակողմանի բացատրութիւնը, կը նշանակէ օգնել պատմաբանին, լեզուաբանին, հնագէտին՝ թափանցելու պատմութեան ոլորտները՝ ճշդելու համար մարդկութեան անցած ուղին :

Ներկայիս բազմաթիւ երկիրներու մէջ աշխատանք կը տարուի տեղանուններու բառարաններ ստեղծելու ուղղութեամբ :

Հայաստանի մէջ այդ գործին իրականացման ձեռնամուխ եղած են Երեւանի համալսարանի երեք դասախօսներ՝ տնտեսական ամպիոնի վարիչ Փրոֆ. Թ. Յակոբեան, պատմութեան ամպիոնի դոցենտ Ստ. Մելիք – Բախշեան եւ Հայոց լեզուի ամպիոնի դոցենտ Հ. Բարսեղեան:

Տեղանունները իրենց անցեալի եւ ներկայի տարբերակներով եւ փոփոխութիւններու պատմութեամբ տալու նպատակով կ'օգտագործուին ոչ միայն հայկական եւ օտար աղբիւրներ, այլեւ վիմական արձանագրութիւններ, ճանապարհորդական նօթեր, պարբերական մամուլ, տեղագրական եւ աշխարհագրական քարտէսներ, խեթական, բաբելոնական, ասորեստանեան, ուրարտական, յունական, լատինական, պարսկական, արաբական, բիւզանդական, վրացական եւ այլ սկզբնաղբիւրներ :

Յայտնի է, որ Հայաստան, ճակատագրի բերումով, շատ անգամ եղած է օտար տիրապետողներու ենթակայ, որոնք յաճախ փոխած կամ աղաւաղած են տեղական անունները : Աշխարհագրական միեւնոյն տեղամասը տարբեր ժամանակներուն կրած է տարբեր անուններ : Ահա օրինակ մը. — Էրզրում քաղաքը պատմութեան ընթացքին կոչուած է Կարին, Թէոդուպոլիս, Կալիկալա, Ռումի, Արզն, Արզնում, Արզառում, Էրզերում անուններով : Հեղինակները ստիպուած են անոնցմէն դիմաց տալ ոչ միայն այս բոլոր տարբերակները, այլեւ ցոյց տալ փոփոխութեան ժամանակը, պատճառները եւ այն աղբիւրները, համապատասխան քաղուածքներով, ուր օգտագործուած են վերոյիշեալ տարբերակները :

Բաւական դժուար է անուններուն ստուգաբանութիւնը, որովհետեւ անոնք յաճախ օտարներու կողմէ հիմնովին աղաւաղուած են: Այսպէս, արդեօ՞ք մէկ անգամէն կարելի է կռահել, որ Խալչաուշը հայկական խաչլոյսն է, Սպիքօրը՝ Սուրբ Գրիգորը, Սինրարոսը՝ Սուրբ Թորոսը եւայլն :

Հակառակ այս բոլոր դժուարութիւններուն եւ ծանր աշխատանքին, հեղինակները ջանք չեն խնայեր գործը յաջողութեամբ իր լրումին հասցնելու համար : Արդէն հիմնականին մէջ ուրուագծուած են աշխատանքին սահմանները, քարտագրուած է աղբիւրներուն մեծ մասը, կազմուած է «աշխարհներու», վիլայէթներու, մարզերու, խանութիւններու, գաւառներու, սանջակներու եւ շրջաններու հաւաքիր քարտէս : Հայաստանի տեղանուններու հանրագիտական բառարանը պիտի ունենայ քանի մը ստուարածաւալ հատոր, որոնք պիտի պարունակեն շուրջ 120 հազար տեղանուն: Բառարանը հրատարակուելէ ետք, կարեւոր աղբիւր կ'ըլլայ հայագիտութեան եւ, առհասարակ, արեւելագիտութեան համար :

Գ. ՍԻՍԱԳԵԱՆ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԻՍԿԷՆՏԷՐՈՒՆ

17 ՄԱՐՏ, ՈՒՐԲԱԹ.— Լեռները մշուշ է պատած, եւ անդադրում անձրեւ կը տեղայ : Մենք ալ կպրուզին սուրալով, Իսկէնտէրուն կ'երթանք: Քանի ծովեզերքին կը մօտենանք, մշուշը կը թանձրանայ : Ցողնած ու թրջած, Իսկէնտէրուն կը մտնենք :

Տեղւոյն Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի անդամները մեզ կը հիւրընկալեն : Խորհուրդի ատենապետ ատամնաբոյժ Ներսէս Մաճառեան մեր հանգիստը ապահովելու համար հրահանգներ կուտայ :

Մօտալուտ տօնական օրերու առիթով, մեր ներկայութիւնը Հայ Եկեղեցւոյ զաւակները կ'ուրախացնէ :

18 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ.— Առաւօտուն եկեղեցւոյն մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կատարելէ ետք, սկսանք յաջորդ օրուան համար պատրաստութիւններ տեսնել : Գէորգ մաքրութեամբ զբաղած է, ես ալ պրպտումներ կ'ընեմ : Եկեղեցիին դրան վրայ փոքր քարի մը վրայ խառնակ գրութիւն մը կայ, որ մեծ դժուարութեամբ միայն կարելի կ'ըլլայ կարդալ.

« Նորաշէն Տաճարս Յանուն Մանկանցն Քառասնից Տրօք եւ Արդեամբ Համայն Ժողովուրդի Այցելութեամբ Տեառն Այժմ Հասանի Աղեքսանդրեացոց Առեդ Բացման Ժամանակի Որք Եղեն Պատճառ Կանգնելոյ Յայժմ Ժամանակի Գրեսցին Անունք յերկնից կամարի Զի Աշխատեցան Զօր Ամենայնի եւ Արքայութեան Երկնից Արժանի. Կանգուամն Եղեւ Այսմ Տաճարի. Ի Թվին Փրկչի եւ Կենարարի Հազար Ութ Հարիւրեօթանասուներկուքի Յունուար Ամսոյ Տասն եւ Մէկի» :

Այս արձանագրութեան տակը ֆրանսերէն եւ արաբերէն գիրերով ու լեզուներով ալ արձանագրութիւններ կան :

Սանդուխի մը վրայ ելած, ժամերով այս արձանագրութիւնը ընդօրինակելէ ետք, ներսը ուրիշ յիշատակարաններ կ'որոնեմ.

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

« Յիշատակ է Վարագոյրս Մշու Մելիք Պաղլու Գիւղս Սրբ. Հրեշտակապետ Եկեղեցւոյ. 30 Մայիս 1914 ի Կ. Պոլիս Գատըգիւղ Ծառայիս Աստուծոյ Յարութիւն Կիրակոսեան » :

ԽԱՉ

«Յիշատակ է Խաչս Մշոյ Մելիք Պաղլու Գիւղիս Սրբ. Հրեշտակապետ Եկեղեցւոյ Նուիրեալ Խոնարհ Ծառայիս Ած. Յարութիւն Կիրակոսեան . 1914 Մայիս 30»:

ՍԿԻՀ

« Յիշատակ է Սկիհս Ֆրէնկներուն Քովը Խըրմէթքեար Արապկիրցի Տղայեօղի Դուռն Սուրբ Էրրորդութեան Ժամուն 1807» :

Մաքրութիւնը աւարտած, փնտռտուքը վերջացած. երեկոյեան «Լոյս Զուարթ»էն ետք, վարագոյրը կը բանանք :

19 ՄԱՐՏ, ԿԻՐԱԿԻ.— Ծաղկազարդի առաւօտուն, կանուխ ժամերուն ժողովուրդը եկեղեցի փութացեր էր: Գաւառի մէջ, արարողութեանց միջոցին պարագայ մը ուշադրութիւնս գրաւած է : Պզտիկները մեծերէն աւելի լուրջ ու պատկառանքով կը կենան : Հաւանաբար իրենց համար նորութիւն մը այս բաները, որքան դիւրին կ'ըլլայ անոնց սրտերուն վրայ դրոշմել ...

Իսկէնտէրունի Բողոքականները իրենց կալուածներու մատակարարութիւնը մեր եկեղեցւոյ վարիչներուն փոխանցած են, եւ ասոր փոխարէն՝ Կիրակի օրեր կուգան մեր եկեղեցիին մէջ հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն :

Մենք Պատարագը աւարտելէ ետք, անոնք եկան ու իրենց ամպիոնը դասին մէջ դրին: Նախապէս տուած ժամադրութեան մը համաձայն, Գըրըքխան երթալու պարտաւորուած ըլլալուս պատճառով, Բողոքականներու դասախօսութիւնը ունկնդրելու առիթը փախցուցի :Եւ սակայն հոն բան մը նշմարեցի, — Հոգեւոր ունկնդրութիւնը մտիկ ընելու համար հաւաքուած բազմութիւնը իր հարազատ եկեղեցիին բարբառը լսելու կարօտ է ...

Պատարագէն ետք, ճաշը Գըրըքխանի մէջ ըրինք : Իսկէնտէրունէ Գըրըքխան քառասուն քիլմ. է: Պետրոս Շէմմասեանի բնակարանը միջոց մը հանգստանալէ ետք՝ եկեղեցի կ'երթանք :

Ներսը չոր պատեր, քանի մը հին նըստարաններ, համեստ ու պարզուկ սեղան մը, վրան՝ փայտէ խաչի շուրջը մէկ երկու աշտանակ ու Ս. Գիրք մը: Այս էր բոլոր կահաւորումը :

Մոմերը կը պլպլան, խունկը կը ծխայ, մենք ալ հին հաւատքով կ'աղօթենք :

Դուրսը երկինքը մթնած է եւ ամպերը կը գոռան : Հեղեղանման անձրեւ մը կը տեղայ : Կայծակներէն եւ որոտումներէն երբեմն մեր ձայնը անլսելի կ'ըլլայ : Եւ սակայն, գեղջուկին աղօթքի մրմունջները չանթերու ժխորին մէջէն ալ՝ իր անոյշ մեղեդիներովը կը թրթռան ... Աղօթքի կարօտ հայ գեղջուկին օրհնութիւններ տանելու : Ու ես կ'երթամ ...:

Տասը տնուոր Գըրըքխանցիները բարեկեցիկ են, եւ իրենց տրամադրութեան տակ երեք եկեղեցի ունին : Հոգեւոր մատակարարութիւնը այցելու հովիւներու միջոցաւ կը մատակարարուի : Քանի մը ժամեր իրենց հետ քիչ մը աղօթելով, քիչ մը խօսելով ժամանակ անցընելէ ետք, Դռնբացէքի արարողութիւնը Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցիին մէջ կատարելու համար, Իսկէնտէրուն կը վերադառնանք :

Անձրեւը իր բոլոր սաստկութեամբ կը շարունակ : Ամէն կողմ թանձր մշուշի մը տակ է մնացեր : Շարժավարը լուսարձակները վառած կը յառաջանայ : Երբ եկեղեցի կը հասնինք, արդէն ժողովուրդը տաճարը լեցուցած էր: Առանց կենալու, արարողութեան կը սկսինք :

Դռնբացէքի արարողութիւնը աւելի տըպաւորիչ ու յուզումնալի կ'ըլլայ: Երբ ողբաձայն աղաչանքներէ ու կանչերէ ետք վարագոյրը կը բացուի, սեղանին առջեւ կեցած՝ օրուան խորհուրդին իմաստը կը բացատրեմ, վերջին դատաստանի իսկական պատկեր մը կը պարզուի ... ժողովուրդը կը պոռթկայ ու մեզ կը դատապարտէ ...

— Տէր Հայր, մեր հոգիները անօթի են, մեզ կշտացուցէք ...

Եւ արցունքներս սրբելով դուրս կ'ելլեմ եւ չեմ գիտեր, թէ ի՞նչ ըսեմ ու ի՞նչ ընեմ : Իմ ալ փորս անօթի է սակայն:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼՃԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺԱՆՍԷՄ.— Իր գործերը կը ցուցադրէ կալըրի Տաւիտ է կառնիէ, 6, Ավընիւ Մաթինեոն :

×

ԼԵՒՈՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ.— Մայիս 17էն 31 իր գործերը կը ցուցադրէ Միլանօ, Կալերիա տ'Արթէ Մարինա (Փիացա Սան – Գարլօ):

×

ԹՈՐՈՍԵԱՆ.— Իր գործերը կը ցուցադրէ մինչեւ Մայիս 25, Պէյրութի Քաուսա կալըրիի մէջ :

×

ՏԷՐ – ԳԷՈՐԳԵԱՆ.— Մինչեւ Յունիս 7, իր գործերը կը ցուցադրէ Կալըրի 3+2, 5, Րիւ Վիսքոնթի, Փարիզ 6 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Մայրապետը բազմութեան մէջ մտնելով անհետանալուն պէս, Մարի – Թէրէզ ոտքի ելաւ եւ առանց մէկէ մը նշմարուելու, ամէնէն մօտ եղող դուռներէն մէկուն մօտեցաւ: Այս դուռնէն մեծ բակը կ'ելլուէր :

Երկու զուխցերացի զինուորներ դրան առջեւ կը մրափէին ... դեռատի աղջիկը առանց ոտքերուն ձայնը հանելու բակէն անցնելով ուրիշ դրան մը մօտեցաւ :

Հնդիկ պարուհիի զգեստները հագած դեռատի կին մը, դաղտագողի, անոր կը հետեւէր, բայց Մարի – Թէրէզ չէր նշմարած զայն :

Երբ օրիորդ Շանթօսէ դրան մօտեցաւ եւ դուռը բանալու համար ձեռքը երկարեց ... յանկարծ մէկը ետեւէն թեւը բռնեց ... Մէկէն ի մէկ ետին դարձաւ եւ անլսելի ճիչ մը արձակեց ...: Անծանօթ կինը խորհրդաւոր կերպով մատը բերնին տանելով՝ լռութիւն հրամայեց եւ օգտուելով մանկամարդ աղջկան յանկարծակիի գալէն, նամակ մը սահեցուց անոր ձեռքերուն մէջ ...: Յետոյ, ժամանակ չձգելով որ Մարի – Թէրէզ ինքզինքին գայ, շուտ մը հեռանալով պարասրահ մտաւ :

Պահ մը, օրիորդ Շանթօսէ, վարանոտ, եղած տեղը մնաց եւ չհամարձակեցաւ բանալ այդ կարմիր կնքամոմով կնքուած նամակը :

Յետոյ յախուռն շարժումով մը դուռը բացաւ, գիշերային կանթեղի մը լոյսով լուսաւորուած նրբանցքէ մը անցաւ եւ մտաւ սենեակ մը որուն մէջտեղը կլոր սեղան մը կար եւ սեղանին վրայ ալ երկումոմով աշտանակ մը :

Դրան կղպանքը եւ սողնակը քշելէ ետք, սեղանին քով աթոռի մը վրայ նետեց ինքզինքը եւ քաշեց հանեց դիմակը որուն տակէն իր տխուր դէմքը երեւան ելաւ :

Անգամ մըն ալ աչքէ անցուց նամակին պահարանը. պահարանին վրայ հասցէ չկար ...:

Պահ մը եւս մտածելէ ետք, վերջապէս որոշեց պահարանը բանալ ...:

Դողդոջուն ձեռքով մը նամակը բացաւ եւ կարդաց .

« Օրիորդ ,

« Ներեցէք որ ձեզի այս կերպով նամակ կը գրեմ , բայց ատանկ պէտք եղաւ ...: Ո... մարքիզը ձեզի դէմ դաւադրութիւն մը սարքած է զոր պատահմամբ երեւան հանեցի ...: Խնջոյքէն ետքը ես դղեակին պարտէզին մէջ պիտի պահուըտիմ ...: Մատուռին ամպիոնին հետ յարաբերութեան մէջ եղող ձեր հօրը յարկաբաժինին դուռը բաց թողուցէք, եւ յանուն երկնից կը խնդրեմ ձեզմէ որ թոյլ տաք ինծի որպէսզի հրաւիրեալներուն մեկնելէն ետքը անձամբ գամ եւ ինքզինքնիդ պաշտպանելու համար միջոցներ հայթայթեմ ձեզի : Ընդունեցէք, օրիորդ, ձեզի համար ինքզինքը զոհելու եւ ձեր պատիւը պաշտպանելու պատրաստ անձին խորին յարգանքները :

Ձեր խոնարհ ծառան
ՕՊԷՆ ՏԷՐՄՕՆ »

« Յ. Գ.— Կարդալէ ետք հաճեցէք պատռել այս նամակը »:

Մարի – Թէրէզ հազիւ նամակը աւարտած, յուզմունքէն փռուեցաւ աթոռին վրայ ինկաւ :

Ուրեմն այդպէս, գրուած է եղեր որ մարքիզ Ռօշ – Պէրնար իր նպատակին հասնելու համար ոչ միայն ամէն տեսակ վատութիւն աչքը պիտի առնէր, այլ նաեւ իր ոճրաթաթախ թաթերովը պիտի խլէր զայն իր Աստծուն ձեռքէն որպէսզի անպատուելով կարենայ վերջնապէս տիրանալ անոր :

Ուրեմն մարքիզին նպատակը բացայայտ էր ...: Անմեղ աղջկան արիւնը պիտի մտնէր :

Ո՜հ, ոչ... ըլլալիք բան չէր ..., այդ բանը տեղի պիտի չունենար ...: Մարի – Թէրէզ պիտի ծառանար անոր դէմ : Ճիշդ ժամանակին պիտի հասկնար անոր նպատակը եւ ունեցած ուժովը պիտի պաշտպանէր ինքզինքը :

Ինքզինքը գտնելուն պէս, իբրեւ հնազանդ եւ հաւատարիմ զաւակ մը, առաջին անգամ միտքը ինկած բանն եղաւ երթալ հօրը տեղեկացնել իրեն դէմ նիւթուած դաւադրութիւնը: Բայց մտածեց որ եթէ ատանկ բան մը ընէր՝ Օպէնը սիրելը եւ անկէ սիրուիլը երեւան պիտի ելլէր, որուն հետեւանքը ան պիտի ըլլար որ, պարոն Շանթօսէ, իր աղջկանը վրայ աչք վերցնելու համարձակած ըլլալուն համար բարկացած, ամէն բան մոռնալով, դղեակին մատուռէն պիտի վռնտէր երգեհոնահարը :

Ասկէ զատ ուրիշ վախ մըն ալ ունէր, Մարի – Թէրէզ կը կասկածէր թէ հայրը միացած մարքիզ Ռօշ Պէրնարի հետ, իրեն անծանօթ այլեւայլ պատճառներով, կ'ուզէր ամէն գնով զինքը անոր հետ ամուսնացնել :

Անգամ մը որ այս կասկածը սիրտէն ներս մտաւ, գնաց իր միակ ապաւէնն եղող Քրիստոսի խաչելութեան առջեւ ծունկի եկաւ եւ սկսաւ ի բոլոր սրտէ աղօթել :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Պ. Վահրամ Մաղըրմեան, Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Խաչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերճ Մաղըրմեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մաղըրմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Մաղըրմեան, ինչպէս նաեւ Խաչիկեան, Նալպանտեան, Պօյաճեան, Մառպոն, Պալեան, Թէրզիպաշեան, Սարգիսեան եւ Կիւմիւշեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քեռկինին, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱԶՆԻՒ ՄԱՂԸՐՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Փափազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 15ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Հինգշաբթի Մայիս 18ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Թիէի գերեզմանատունը եւ ամփոփուած ընտանեկան դամբարանը:

27, Rue Bleue — PARIS (9e)

Այս տխուր առթիւ ողբացեալին ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Հրանուշ Գազազեանի եւ քրոջ իրենց մօր՝ Աղնիւ Գազազեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նուարդ Փապուճեան Աղնիւ «Մամա» Գազազեանի մահուան առթիւ 40 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Կրընոպլը, Եօթնեղբայրեան.— Ձեր աղդը շատ ուշ հասաւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՄԱՅԻՍ 28»
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

×

Մայիս 28ը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Համազգային շէնքի վրայ, Մայիս 28ին, Կիրակի առաւօտ, Վառիէթէ սինեմային մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս Շաբաթ, իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին:

×

Սեբաստիոյ Նահանգ. Միութեան Ուսումնասիրացի տարեկան ճաշը Յունիս 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, Փարիզ, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին:

Կ'ընդունուին 6 - 14 տարեկան մանուկներ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10-12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով:

Պարտաւորիչ է Պէ - Սէ - Ժէ պատուաստը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
31 Յուլիս - 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ներկայանալ Կապ. Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, (23 Մայիս) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ժամը 21ին երկրորդ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ եւ ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՄՍԻ
«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ
ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ - յուշերը:

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Դիլանեան Պրաքսիա Կատովսկի փողոց, թիւ 114 տուն, Երեւան 39, կը փնտռէ իր եղբայրները Դիլանեան Զաւէն, եւ Վելիխան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական - երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

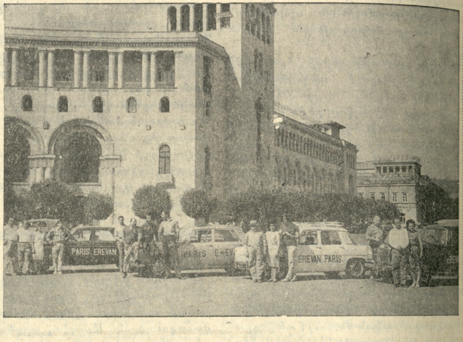
Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան: Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ: ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ամրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երբ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ-կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյներ.—

Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՅԻՍ

MARDI 23 MAI 1967

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10916

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.916

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ՁՅԱՂԹԵՑ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱՅԼԵՒՍ ԱՊԱՀՈՎ Է

Եթէ Ազգ. Ժողովի մէջ քուէարկութեան դրուէր Փոմփիտուի ուզած օրէնագիծը, յատուկ իրաւասութեանց վերաբերեալ, վեց ամսուան համար ընկերային եւ տընտեսական մարզերուն մէջ, հաւանական է որ տարբեր արդիւնք ունենար: Արդարեւ տարբեր բան էր թեր կամ դէմ ըլլալ նախարարապետին առաջարկին, տարբեր էր քուէարկել արգելքի բանաձեւի մը համար, որու միակ հետեւանքն էր կառավարութեան տապալումը: Այս իսկ պատճառով ընդդիմութեան ներկայացուցած արգելքի բանաձեւը 236 ձայն ստացաւ, այլ խօսքով ութ ձայն կը պակսէր հարկ եղած մեծամասնութիւնը ձեռք ձգելու համար: Այս 236 ձայները կը բաժնուին հետեւեալ ձեւով, Ձախի դաշնակցութիւն՝ 121, համայնավար՝ 73, կեդրոն՝ 38 (41 վրայ) եւ չորս ոչ-արձանագրուած: Պարզ է որ այն երեսփոխանները, որոնք բոլորովին համաձայն չըլլալով հանդերձ նախարարապետին օրէնագիծին հետ, ինչպէս Ժիսքարտիէնները չքուէարկեցին արգելքի բանաձեւը, այդ ըրին՝ առաջքն առնելու համար կառավարական տագնապի մը:

Նախքան քուէարկութիւնը, խօսք առած էին Ֆոնթանէ, Կի Մոլէ, Միթերան, Ժիսքար:

«Այո, բայց»ի ախոյեանը այս անգամ ալ փաստը կուտար թէ որեւէ ձեւով տրամադիր չէ «բայց»ը ջնջելու: Կը շեշտէր գլխաւորաբար «անկեղծօրէն կ'ըսենք թէ մեր փափաքած խօսակցութիւնը չգտանք մեծամասնութեան ծոցին մէջ: Բայց տակաւին կը փնտռենք եւ պատրաստ ենք խօսելու այն օրը որ անհրաժեշտ նկատէք, Պ. Նախարարապետ: Եթէ լաւ օրէնքներ կ'ուզէք, խորհրդարանը պէտք է աշխատցնէք: Մեծամասնութիւնը, կը գտնէք հասարակաց գործի մը գործադրութեան ժամանակ: Այդ իսկ պատճառով, աւելի քաջութիւն պահանջեցէք իրմէ եւ նուազ՝ համակերպութիւն»:

Ինչպէս կը տեսնուի Ժիսքար որեւէ տրամադրութիւն ցոյց չի տար «ուղղափառ» մը ըլլալու: Եւ այս կացութիւնը օգտագործելու բոլոր ձեւերը պիտի գործածեն ընդդիմադիրները: Արդէն իսկ Կասթոն Տէֆէր յայտարարած է առջի օր թէ ընդհ. ներման եւ ներգաղթողներու օգնութեան օրէնագիծ մը պիտի յանձնէ Ազգ. Ժողովի դիւանին: Երբ յիշենք թէ Ժիսքար եւ իր անկախ Հանրապետականները միշտ կողմնակից եղած են Ալժերիոյ դէպքերուն հետ կապուած վերոյիշեալ օրէնագիծին, յստակ կը դառնայ թէ անգամ մը եւս Ձախը կ'ուզէ իրար ձգել կողմերը եւ Ժիսքարտիէնները, այլ խօսքով պառակտում ստեղծել մեծամասնութենէն ներս:

Աւելցնենք թէ Փոմփիտու հաւանաբար Յունիս 15-20էն առաջ չկարենայ ի գործ դնել իր յատուկ իրաւասութիւնները, տրուած ըլլալով որ օրէնագիծը Ազգ. Ժողովի հաւանութիւնը ստանալէ ետք պիտի փոխանցուի Ծերակոյտին, որ անշուշտ պիտի մերժէ եւ ետ ղրկէ Ազգ. Ժողովին, որ կրկին իր հաւանութիւնն տալէ ետք կրկին կը ղրկէ Ծերակոյտին եւ անոր երկրորդ մերժումէն ետք, վերջապէս կը վաւերացնէ: Այս ճամբէն է, որ քանի մը շաբաթ կը տեւէ:

ՈՒ ԹԱՆ ԳԱՀԻՐԷ ԳՆԱՑ

Միջին Արեւելքի կացութիւնը ծանր նըկատելով է որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան որոշած է Գահիրէ մեկնիլ: Մինչ Իսրայէլ պաշարուած է ամէն կողմէ, Լիբանան ալ իր զօրքը հաւաքած ըլլալով, Նասր զօրակոչ ըրած է իր պահեստի զինուորներուն: Արեւմուտքը տրամադիր է դատապարտելու Ու Թանը որ «տեղի տուած է» Նասրի պահանջին ՄԱԿի ուժերը պարպելու համար, առանց նոյնիսկ Ապահովութեան Խորհուրդին կարծիքն առնելու: Նկատի առնելով որ Ու Թան ազդարարութիւն մը ըրած է Ապահովութեան Խորհուրդին շեշտելով թէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը շատ ծանր է, ալ աւելի հակասական կը նկատուի Ու Թանի անճապարանքը ՄԱԿի ուժերը հաղայէն քաշելու:

Ուաշինկթընէն կ'ըսուի թէ նախագահ Ճոնսըն գործածած է «Կարմիր գիծը» որ Սպիտակ Տունը կը կապէ Կրեմլինի եւ խնդրած Կոսիգինէ որ իր ազդեցութիւնը բանեցնէ հանդարտեցնելու համար Միջին Արեւելքի տագնապը, բայց պատասխան չէ ստացած խորհրդային վարչապետէն:

Երուսաղէմի մէջ մտահոգութիւնը մեծ է: Արդարեւ հանք մը պայթած է Սուրիա Յորդանան սահմանին վրայ, որու հետեւանքով տասը հոգի մեռած են եւ 21 հոգի վիրաւորուած: Շատերու համար, այս պայթումը գործն է Ֆաթահի ահաբեկիչներուն, որոնք կը պատրաստուին իրենց գործունէութիւնը վերսկսիլ Յորդանանէն: Կենսական է Իսրայէլի համար Յորդանանի Սքաբու Քուօն: Արդարեւ պալեստինեան Հանրապետութիւն մը Ամմանի մէջ վտանգ մըն է սիոնական պետութեան համար, որ ճակատագրական կրնայ ըլլալ:

Օրը Օրին

ԿԼՈՐ - ԿԼՈՐ ԴԱՌՆԱԼՈՎ

Ամերիկայի մէջ, քաղաքի մը ճամբաներէն կ'անցնիս ու յանկարծ կը տեսնես որ մայթին վրայ խումբ մը այրեր ու կիներ, ցուցատախտակներով զինուած, վեր, վար կը պտըտին, կլոր կլոր կը դառնան վաճառատան մը առջեւ:

Եւրոպայի մէջ նման բան մը տեսած չըլլալով, բնականաբար, կը զարմանաս ու կը հարցնես Ամերիկահայ բարեկամիդ.

— Խե՞նթ են, ի՛նչ են... Ինչո՞ւ կը դառնան ու դառնան ... գործ չունի՞ն ... Ուզածնի՞ն ինչ է ...

— Գործադուլ հռչակած են վաճառատան դէմ ... Ասիկա բողոքի ցոյց մըն է ... Կարդա՛ ցուցատախտակները — «Այս խանութին տէրը մեր իրաւունքը ոտքի տակ կ'առնէ ... Այս խանութէն ապրանք մի՛ գնէք ... Այս խանութը բանուորութիւնը կը կեղեքէ ...» Խաղաղ ցոյց մը, որ կը տեւէ օրը տասներկու ժամ: Կը տեւէ օրեր ու շաբաթներ: Ոչ ոստիկանութիւնը կը ցրուէ ցուցարար բանթողները, ո՛չ ալ վաճառատունը դատարանին կը դիմէ:

Տարիներու ընթացքին, աչքդ կը վարժուի այս երեւոյթին ու երբ նորէն հանդիպիս անոր, ա՛լ չես հետաքրքրուիր՝ ո՛չ ցուցատախտակներուն վրայ գրուածներով, ո՛չ ալ բանթողներուն վիճակով:

×

Լոնտոնի Հայտ Փարք հանրային պարտէզին Մարպլ Արչի անկիւնը տեսակ մը բացօթեայ բեմ է: Հասնողը կրնայ «օճառի սնտուկ»ի մը վրայ ցատկել եւ քարոզ խօսիլ իր ուզած նիւթին մասին:

Կաթոլիկութիւն քարոզող կայ, անաստուածութիւն քարոզող ալ կայ: Միապետութեան թշնամի կայ, ընկերվարութիւնը գետնէ գետին զարնող ալ կայ: Ամերիկայի բարեկամ կայ, Ամերիկայի թշնամի կայ այս ճառախօսներուն մէջ:

Մէկ խօսքով, խելքէ մտքէ չանցած նիւթերու մասին դաս ու քարոզ ամէն իրիկուն, մինչեւ կէս գիշեր: Եւ տարին տասներկու ամիս: Ամառ, ձմեռ: Լուր օր, տօնական օր:

Այս «դասախօս»ներուն շարքին կը յիշեմ Ճորճ անունով կարճահասակ, խարտեաշ, վաթսուննոց մարդ մը, որ կրօնական աղանդի մը մասին կը ճառէր, խնդալով, խաղալով: Կատարեալ զաւեշտ:

Թաղին անառակ պատանիները այնքան շատ լսած էին Միսթըր Ճորճի միօրինակ ճառերը որ երբ ան արտասանէր իր առաջին նախադասութիւնը, տղաքը, իրե՛նք, կը շարունակէին մնացեալները: Որովհետեւ Միսթըր Ճորճ ամէն իրիկուն, Աստըծուն օրը, կը խօսէր միեւնոյն ճառը, միեւնոյն քարոզը: Անառակները ա՛լ գոց ըրածէին անոր ըսելիքները:

Միսթըր Ճորճի բոլորտիքը բազմութիւն խռնուած կ'ըլլար, միշտ: Բազմութիւն մը, սակայն, որ նոր բաներ իմանալու եկած չէր, այլ խնդալու:

×

Պոսթընի մէջ, ամէն կէսօր, քաղաքապետարանին կամ կեդրոնական նամակատանշէնքին առջեւ կը տեսնէք լեցուն տարիքով էրիկ-կնիկ մը:

Էրկանը կռնակը կայ, ձողի մը վրայ հաստատուած տախտակ մը, որ կուտայ իրենց տարտին պատմութիւնը:

Կնիկն է հռետորը: Կը խօսի, կը ճչայ՝ առանց կէտի եւ ստորակէտի: Առանց կմկմալու, առանց շուարելու: Որովհետեւ քսան տարիէ ի վեր կը խօսի միեւնոյն դժբախտութեան մասին — նամակատան վարչութիւնը պաշտօնէ զրկեր է զիրենք, իսկ քաղաքապետութիւնն ալ գրաւեր է իրենց բնակարանը: Կամ, ասոնց նման բան մը:

Կէսօրուան ճաշին փողոց թափած բազմութիւնը քանի մը վայրկեան ականջ կուտայ լեզուանի ճառախօսին ու յետոյ կ'անցնի կ'երթայ: Խնդացողներ ալ կան: Բայց դժբախտ զոյգին ցաւին դարման փնտռող՝ ո՛չ:

×

Եթէ մենք ալ փորձուինք չափէն աւելի կարեւորութիւն տալու մեր կողմէ կատարուած խաղաղ ցոյցերուն, վախնամ մենք ալ նմանինք այս բանթողներուն, այս էրիկ-կնկան եւ այս Միսթըր Ճորճին:

Դիմացինը ձանձրացնելու բազմատեսակ ձեւերէն մէկն ալ լալկանութիւնն է, միւսը շատախօսութիւնը:

Իրենց բեռը կապած ժողովուրդները շատ շուտ կը ձանձրանան իրենց բեռը կորսնցուցած ազգերու արցունքէն: Անոնց ողբուկոծէն:

Դժբախտաբար, հարիւր տարիէ ի վեր, մեր ոդիսականին նկարագրութենէն զատ ուրիշ բան հրամցուցած չունինք արտաքին աշխարհին, որուն գթութեան եւ կարեկցութեան արժանանալու մեր ճիգերուն կառչեր մնացեր ենք:

Մոռնալով որ քանի լաս՝ այնքան աւարկայ կը դառնաս ուրիշներու արգահատանքին: Երբեմն ալ անոնց արհամարհանքին:

Շա՞տ ծանր է այս բառը:

Ձեմ կարծեր, որովհետեւ գիտեմ թէ ինչե՛ր, ինչե՛ր կը պատահին ի վնաս մեզի, ի վնաս մեր դատին, ի վնաս մեր անունին, օրինակ, Ամերիկայի մէջ:

Ազգին այս կամ այն հոսանքը ժողով կը գումարէ: Ի՛նչ գոյն կ'ուզէ թող ունենայ այս հոսանքը — արդիւնքը միեւնոյնն է:

Ժողովին առաջին գործը կ'ըլլայ հեռագրել նախագահին կամ արտաքին նախարարին թէ «հաւաքուած ենք մեր ժողովուրդին դատին մասին խորհրդակցելու եւ յոյս ունինք թէ կառավարութիւնը կը սատարէ մեր քաղձանքներուն իրականացման՝ համաձայն ազատութեան, արդարութեան եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին»:

Անբովանդակ խօսքեր, որոնք օրն ի բուն կը լսուին ամէն տեղը:

Յաջորդ օրը, շատ քաղաքավար պատասխան մը նախագահական Սպիտակ Ապարանքին քարտուղարութենէն, որ յաջողութիւն կը մաղթէ ժողովին աշխատանքներուն:

— Ա՛ս ի՛նչ աղուոր լուր է, տղաք ...

Եւ սակայն, կրնայ պատահիլ որ բարձրաստիճան պաշտօնատար մը, շաբաթ մը ետք փառաբանէ ու պանծացնէ Թուրքիոյ հանրապետութիւնը, որ «Աթաթիւրքի վե՛հ իտէալներով կ'առաջնորդուի ու կը ծառայէ ազատութեան եւ արդարութեան դատին»:

Այս երեւոյթը կրնայ տեղի ունենալ ուրիշ երկիրներու մէջ ալ:

Առեղծուա՛ծ:

Մէկ կողմէն, յաջողութիւն մաղթել մեզի, միւս կողմէն, ազատութեան ախոյեան ներկայացնել Թուրքիան: Հակասութիւն:

Հայ ժողովուրդը որո՞ւն հաւատայ:

Եթէ դասը լաւ սորված ըլլար, պէտք չէ հաւատայ ո՛չ մէկուն, ո՛չ ալ միւսին:

Որովհետեւ դիւանագիտութիւնը այն գիտութիւնն է որ միշտ ինքզինքը սուտը կը հանէ: Ուրեմն, իր բածին, նախ, ինք չի հաւատար:

Բայց, մենք մեր դասը լաւ սերտած չենք ու կը հաւատանք ամէն անուշ — լեզու ճառի: Կը խանդավառուինք եւ ամէն սնամէջ հաւաստիք խրախոյս մը ընդունելով, կը սկսինք նորէն կլոր-կլոր դառնալ միեւնոյն տեղերը, նորէն խօսիլ միեւնոյն քարոզը եւ նորէն պատմել մեր տարտն ու զուլումը:

Լորտ Պ՛լտուին կ'ըսէր, անգամ մը, ինծի, — ամէն անգամ որ Հայ մը պաշտօնատուն մը ներկայանայ ազգին անունով, բոլոր պաշտօնեաները գիտեն թէ նորէն արտասանելու եկած է...

Այս պատկերը կրնայ մասամբ չափազանցուած ըլլալ, բայց չենք կրնար ուրանալ անուրանալին, — մինչեւ այսօր ալ յիմարաբար կը հաւատանք թէ մեր հողերը մեզի վերադարձնողը պիտի ըլլայ մեր արցունքը:

Մեր առաջնորդութիւնը պէտք է միանգամընդմիշտ հասկնայ որ մեր երիտասարդութիւնը այլեւս չի հանդուրժեր որ օտար ժողովուրդները ըսեն մեզի համար.

— Երէկ հաց կը մուրային իրենց հողերուն վրայ, այսօր օգնութիւն կը մուրան ուրիշներու հողերուն վրայ... կլոր-կլոր դառնալով, միեւնոյն քարոզը տալով եւ միեւնոյն արցունքը թափելով ...

Մեր քարոզչական — դուք ըսէք, դիւանագիտակա՛ն — աշխատանքը արմատական վերաքննութեան կը կարօտի:

ՆԻՐՈՊԱՅԻ

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԺԸՆԵՒ ՀԱՍԱՒ

Լոնտոնէն կը հեռաձայնեն թէ Երկուշաբթի առաւօտ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Ժընեւ մեկնած է:

Նախքան իր մեկնումը, Շաբաթ իրիկուն ի պատիւ Իրեն ճաշ մը տրուած էր Քենզինկթըն Փալասի մէջ, որու կը մասնակցէին չորս հարիւր հոգի: Ճաշը կազմակերպած էր Եկեղեցական Ազգ. Խորհուրդը:

Կիրակի առաւօտ, Խորէն Կաթողիկոս պատարագած եւ քարոզած է տեղւոյն Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էին նաեւ օտար կրօնաւորներ:

ԱԶԳԻՆ ՎԵ՞Ր

Գ.

Կայ նաեւ ծանրակշիռ այլ ամբաստանութիւն մը, որ նմանապէս երկսայրի սուր մըն է եւ յետադարձ ուժով կ'արատաւորէ նոյն ինքն Պատրիարքարանը եւ անոր վարչական գործելակերպը :

Այդ՝ Սուրէն Արքեպիսկոպոսի հարցն է :

« Մենք գիտենք թէ ինչ բրած է եւ ով է Սուրէն Արքեպիսկոպոսը, Պէյրութի Ս. Նշանէն մինչեւ Դամասկոս, Դամասկոսէն մինչեւ Բեթղեհէմ եւ Երուսաղէմ իր պաշտօնավարութիւններուն պատմութիւնը գողութիւններով հռչակաւորած մեր «Երիցագոյնը», կը գրէ Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեան :

Արդ, կարդալէ ետք այս ամբաստանութիւնը, մարդ ինքն իրեն կը հարցնէ — ինչպէս Շահանդուխտ մեր կողմէ հարցուցած էր Եղիշէ Արքեպիսկոպոսին — թէ ինչո՞ւ, ի՞նչ նկատումներով Վանքէն եւ Միաբանական Ուխտէն ներս պահուեցաւ եկեղեցական մը, որուն «պատմութիւնը գողութիւններով հռչակաւորուած է»:

Աշխարհի մէջ կարելի՞ է գտնել ուրիշ Պատրիարք մը, որ յօժարի իր շուքին տակ առնել գող մը, անոր բնակարան եւ ուտեստեղէն տալով :

Ինչո՞ւ :

Որպէսզի երէց, կրտսեր եւ... ապագայ գողե՞ր պատրաստել տայ անոր :

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ «պատմութիւնը գողութիւններով հռչակաւորած » եկեղեցական մը պատսպարելէ ետք, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը մերժէ յայտնել ինքնութիւնը 23 կամ 28 ձեռագիրներու գողին ...

Չի՞ կրնար ըլլալ որ այս մէկն ալ արժանի է «Քրիստոնէական անյիշաչարութեան», այնպիսի հաշիւներով, որոնց ո՛չ մեր խելքը կը հասնի եւ ոչ ալ Ազգին խելքը, որովհետեւ Պատրիարքը տառացի կերպով յայտարարած է թէ «բան մըն ալ չէք հասկնար» :

Հասկնալու համար պէտք չէ մոռնալ ասկէ առաջ յիշատակուած ֆրանսական խօսքը եւ Շահէ եպիսկոպոսի այնքա՜ն բանիմաց կերպով առաջ բերած ասացախումի պատկերը ...:

Ու կ'անցնինք :

Շահէ Եպիսկոպոս իր Պատասխանին եզրափակումը կը կատարէ այլ հաստատումով մը, որ նոյնքան սահմռկեցուցիչ եւ խարանիչ է Պատրիարքարանին համար՝ որքան միւս ամբաստանութիւնները :

Շնորհք Արք. «2 Փետրուար 1960ին երբ արտաքսուեցաւ Երուսաղէմէն, իրեն հետ տարած էր գանձատան բանալին, իր հետ պահեց զայն տարիներով, եւ Սուրէն Արքեպիսկոպոսին ձեռքով վերադարձուց զայն » :

Եւ կը յաւելու թէ Սուրէն Արքեպիսկոպոս նոր բանալի մը շինել տուած էր : Ու կը հարցնէ թէ երկու բանալիներէն ո՞ր մէկով բացուեցաւ գանձատունը եւ անկէ հանուեցան ձեռագիրները :

Արդ, առաջին հարցում մը. — Ինչո՞ւ տարիներով լռեցին, տարիներով սպասեցին եւ դատ չբացին եւ կը բարբառին այն ատեն միայն, երբ անպարտելի դարձած է ձեռագիրներուն անհետացման գայթակղութիւնը :

Երկրորդ հարցում մը. — Իրականութեան մէջ քանի՞ բանալի գոյութիւն ունի : Մէ՞կ : Երկո՞ւ : Պատասխանին մէջ Շահէ եպիսկոպոս կը խօսի երկու բանալիի մասին :

Բայց, Ֆրանսական Մամլոյ Գործակալութեան եւ անգլիական Ռոյթըրին ըրած իր յայտարարութեան մէջ տառացի կերպով կ'ըսէ .

« Ինչ կը վերաբերի երկաթարկղին, ան ունի միայն մէկ բանալի, որ կը գտնուի Ասլանեան Արքեպիսկոպոսին մօտ եւ որ չի կրնար բացուիլ, առանց պատասխանատու երեք եպիսկոպոսներուն ներկայութեան : Պատրիարքական իշխանութիւնները հաստատեցին թէ արկղը վնասուած չէ եւ կղպանքը բռնաբարուած չէ» :

Կը փութանք ըսել թէ Շահէ եպիսկոպոսի այս յայտարարութիւնը մինչեւ այսօր հերքուած չէ : Ինչ որ մեզ կը մղէ մտածելու թէ ճիշդ չէ կամ պատասխանին երկու բանալիի պատմութիւնը, կամ սխալ է յայտարարութեան մէկ բանալիի առեղծուածը :

Բաց ատոր, մենք կը զարմանանք որ կը խօսուի 23 ձեռագիրներու վաճառքին մասին, կը հոլովուի անհետացումը 28 մատեաններու, բայց ոչ Պատրիարքը եւ ոչ ալ Դիւանապետ Եպիսկոպոսը ճանձրոյթը յանձն կ'առնեն ըսելու թէ ո՞րն է ճիշդ թիւը, քսաներե՞ք թէ քսանութ : Եւ եթէ այս վերջինն է վաւերականը, ի՞նչ եղաւ ճակատագիրը՝ մնացեալ հինգ ձեռագիրներուն :

Նո՞ր խաղ մը՝ հանրային կարծիքը մոլորեցնելու եւ հարցը գորդեան հանգոյցի մը վերածելու անպարտելի դիտաւորութեամբ :

Կը մնայ նաեւ վեր առնել այլ հակասութիւն մը, փակելու համար Շահէ եպիսկոպոսին հայող այս քննութիւնը. — Եթէ «գանձատան յանձնախումբի առասպելը անուանական ըսուելու չափ ձեւական ու օժանդակ մարմին մըն է», ինչպէս կը կարդանք Պատասխանին մէջ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ գանձատան մէջ գտնուող «արկղը չի կրնար բացուիլ, առանց ներկայութեանը պատասխանատու երեք եպիսկոպոսներուն » :

Անուանակա՞ն, ձեւակա՞ն եւ օժանդա՞կ մարմին մըն է գանձատան յանձնախումբը, թէ պատասխանատու կազմ մը, որ կը բաղկանայ ոչ թէ արժեմ – չարժեմներէ, այլ հայ եկեղեցւոյ երեք իշխաններէ :

Փախուստ չկայ : Պա՛րզ ու մեկի՛ն : Տասը աղբիւրէ ջուր բերելու բնաւ պէտք չկայ, դարձնելու համար ջաղացք մը, որուն երկանաքարը ջախջախուած է հակասական յայտարարութիւններովը անոր որ հանրութեան կը ներկայացուի որպէս « ճարտար եւ իմաստուն ներկայացուցիչ Պատրիարքարանի», նոյն ինքն Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի խմբագրականով :

Հոս, կը մտնենք այլ կալուածէ մը ներս : Թաթաւուն՝ անյատակ կիրքով, գեղեցիկ բառերու եւ հեզասահ նախադասութեանց տակ թաքնուիլ փորձող յանձնապաստանութեամբ, յոխորտանքով ու հանրային կարծիքին ուղղուած անսպասելի մարտահրաւէրով մը, որ ո՛չ միայն անվաղորդայն պիտի մնայ, այլ նաեւ ոչ ոք պիտի տպաւորէ, ոչ ոք պիտի մղէ հաւատալու՝ անհաւատալի ամբաստանութեանց շարանի մը :

Քրքրենք :

« ԱՅԳ »

(Շար.)

ԼՈՒՐԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Քէօլնի «Մարիա Ալլաս» մատուռին մէջ Մայիս 7ի Կիրակին պատարագ տեղի ունեցաւ : Հարիւրէ աւելի հայրենակիցներ՝ մօտէն եւ հեռուներէն եկած էին ներկայ ըլլալու հայկական ծիսակատարութեան : Փոքր մատուռը լեցուած էր : Հիւրերուն մէջ կային բաւական թիւով հայրենակիցներ՝ Հոլանտայի գաղութէն :

Երգեցողութիւնները մէկ պատարագէն միւսը աւելի կատարեալ սկսան դառնալ շնորհիւ Պ. Ստեփան Աքճեանի փորձառու ղեկավարութեան : Աքճեան անդամ եղած է Պոլսոյ Գուրուչէշմէի Կոմիտաս երգչախումբին եւ հիմա ինքն է որ հոս կը հաւաքէ հիները եւ կը հասցնէ մանչ թէ աղջիկ նոր երգիչներ : Գովելի են իր ջանքերը եւ յաջողութիւնները :

Պատարագէն ետք միասնաբար ճաշելու համար հայրենակիցները, մեծով պզտիկով, սրահի մը մէջ հաւաքուեցան՝ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ : Այս առթիւ նուիրատուութիւններ եղան Սկիւտարի դպրեվանքին համար, որուն ուսանող նախկին երեք աշակերտներուն ներկայութեամբ է գլխաւորաբար որ ստեղծուած է հոս եկեղեցական շարժում մը, ուրիշ հայրենակիցներու եւ տիկիններու օգնութեամբ :

Այս հաւաքոյթին մէջ խօսեցաւ ի մէջ այլոց Հոլանտայի հայրենակիցներէն Նուպար Եսայեան, մատնանշելով հայկական գաղութներու սպառնացող կորստեան վտանգը, վերյիշելով Ապրիլեան նահատակներու մեզի ձգած ազգային պարտականութիւնները : Այս հետաքրքրական բանախօսութիւնը առիթ տուաւ ուրիշներու ալ խօսք առնելու եւ շեշտելու մեր մշակոյթին եւ մայրենի լեզուին յամառօրէն կառչելու կարեւորութիւնը, վերյիշելով Ապրիլեան եղեռնէն անցքեր : Ի վերջոյ զանազան հայրենակիցներ, կին թէ այր, փափաք յայտնեցին հայերէն սորվելու, որուն առիթ չէին ունեցած իրենց տղայութեան :

Ահա պատուական առիթ մը՝ ուսանող երիտասարդ աբեղային համար հայրենի դասընթացք կազմակերպելու, մայրենի լեզուի ակամայ անծանօթ մնացած գիտակից ազգակիցներու օգտին : Քալելու համար ոչ միայն Քրիստոսի, այլեւ Մաշտոցի շաւիղէն :

Յաջորդ Պատարագը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 4ի Կիրակին, ժամը 10ին :

Տ. Ֆ.

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«ՎԱՆԻ ԺՈՂ. ՍՈՎՈՐՈՅԹՆԵՐ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ»

ԽՄԲ. — Նկատելի է որ կ'աշխատին վանեցիները, Հերոսամարտ կը տօնեն եւ գրական յուշարձաններ կը բարձրացնեն : Ընկ. Հ. Կոսոյեանի հրատարակած գիրքէն ետք, որմէ ճաշակ մը տուինք առաջին առթիւ, ահա ուրիշ մը : Վան կրնայ լեցնել մատենադարան մը նման մատեաններով, արժանի գնահատութեան :

Հեղինակը՝ Տիկին Շուշանիկ Մրտիկեան : Գրքոյկը տպագրուած է Պէյրութ, « Համազգայինի տպարան»ին մէջ : Գրքի կողքի գծագրութիւնը կատարած է «Յեղափոխական Ալպոմ»ի հեղինակ – նկարիչ՝ Աւօ :

Գրքոյկը բաղկացած է հետեւեալ գլուխներէն . — Նախերգանք – Ըղձանք, Ուխտագնացութիւն, Հարսանեկան սովորոյթը Վանում, Տէնդառաջ, Եփ ու Թուխ, Իկլիկ եւ ծաղիկներ, Պատկերներ, Անէծքներ :

Ինչպէս կը տեսնէք վերնագիրներէն, գրքոյկը ազգագրական հաւաքածոյ մըն է Վան – Վասպուրականի բարբառի, սովորոյթներու, աւանդութիւններու, հաւատալիքներու, ընկերային յարաբերութիւններու, Վանի բարբառով գրուած, էջերու տակ՝ բառերու բացատրութեամբ :

Իր հայրենի երկրէն՝ ծննդավայր Վանէն տարագրուած, նախ՝ Կովկաս (Հայաստան), ապա հեռաւոր Ռուսիա գաղթած, ետքէն՝ Իրան (Պարսկաստան) անցած ու հաստատուած, ընտանիք կազմած : Հեղինակը միշտ կարօտով յիշած է իր ծննդավայրը, անոր գեղեցկութիւններն ու սովորութիւնները, աւանդութիւնները, ապա գրի առած է չափածոյ կերպով եւ լոյս ընծայած առանձին գրքոյկով :

Ազգագրական մեծ արժէք ունի այս գրքոյկը հայ մշակոյթի, լեզուի, բարբառագիտութեան մարզերուն մէջ : Նկարագրուած է Վանեցիներու ուխտագնացութիւնը, Հարսանիքը, Տեառնընդառաջը (տէնդառաջ), եփ ու թուխը, պտուղներն ու ծաղիկները, անէծքները, Վասպուրականի ազգային – յեղափոխական գործիչները, ժողովրդական վէճերն ու ... ծեծկռուքը նոյնիսկ :

Գիրքը զարդարուած է նաեւ նկարներով՝ « Վարագայ վանքի ուխտագնացութիւն», «Վանայ հայ կանանց տարազը եւ ընտանեկան սեղանը », «Վարագայ լեռը եւ Վան – Այգեստանի միջեւ տարածուող դաշտավայրը », «Այգեստանը»:

Ընդամէնը վաթսուն էջերու մէջ ներկայացուած ու նկարագրուած է Վասպուրականի հայ ժողովուրդը իր տենչերով ու ազգային սովորութիւններով, իր ուրախութիւններով ու տխրութիւններով, իր կրօնական զգացումներով, իր անձնուէր գործիչներով, իր վանքերով եւ ուխտատեղիներով, իր վէճերով ու բախումներով, իր նախապաշարումներով :

Հեղինակին ընտանիքը եւս ենթարկուած է հայ ժողովուրդի ճակատագրին, տարտղնուած աշխարհի չորս ծագերը, Իրան, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներ: « Այս համեստ աշխատութեամբ, ցանկանում եմ թողնել մի յիշատակ իմ երեք զաւակներին եւ բոլոր հարազատներին », կը գրէ հեղինակը իր գրքոյկին նախաբանին մէջ :

Տիկին Շուշանիկ Մրտիկեանի այս հեղինակութիւնը առաւելապէս պիտի գնահատուի Հայաստանի մէջ, ուր բանասէրներ կը հաւաքեն հայ ժողովրդական-ազգագրական նիւթեր եւ լոյս կ'ընծայեն առանձին հատորներով :

Գնահատելի է Շուշանիկ Մրտիկեանի այս աշխատութիւնը, երախտաւոր գործ կատարած է, մանաւորապէս Վասպուրականցիները հաճոյքը պիտի ունենան թէ կարդալու թէ երախտապարտ զգալու, որ իրենց բնավայրը վերակենդանացած է իր բոլոր կողմերով : Բնակավայր, որ կը գտնուի ցեղասպան Թուրքին ձեռքը :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ՅԱՂԹԱՊԱՆԾ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ

— * —

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան կազմակերպած Հերոսամարտի 52րդ տարեդարձը տեղի ունեցաւ ամսոյս 14ին, Սալ Մադընոյի մէջ, հովանաւորութեամբ Վահան Փորթուգալեանի : Բեմին ճակատը զարդարուած էր հետեւեալ գրութեամբ . — « Յարգանք Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտին»: Աջին՝ Խրիմեան Հայրիկի մեծադիր նկարը : Ձախին՝ հերոսներու եւ մտաւորականներու խմբանկար մը : Ճիշդ մէջտեղը՝

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

Ուրիշ մը կը գրէ Էրզինճանէն. — Մօտաւորապէս ամիսէ մը ի վեր ելեկտրականութենէ զրկուած ենք : Եւ գիտէ՞ք ինչու : Ելեկտրականութեան մօթէօրին չլթան փրթաւ, պահեստի կտորներ չկայ, եւ հարկ եղաւ նորին համար Անգլիա ապսպրել : Մինչեւ որ կտորը գայ, քաղաքին մէկ մասը մութը պիտի մնայ :

Ամէն մարդ կը գանգատի քաղաքապետութեան անճարակութենէն, անփութութենէն : Որովհետեւ զինուորական իշխանութիւնը ուզեց օգնել քաղաքապետութեան, բայց իր դիմումին ընթացք չտրուեցաւ : Հին մօթէօրով մը քաղաքին հին թաղամասին հոսանք կը տրուի, իսկ նոր քաղաքը անտես կ'առնուի : Հին մօթէօրը ամբողջ գիշերը կը լուսաւորէ քաղաքին պողոտաները, խանութները, բայց տուները մթութեան մէջ կը թողու : Ելեկտրական զեղծումներու ատեն քաղաքապետութիւնը մոռցեր է ելեկտրականութեան պահեստի սարքաւորումը : Աստուած օգնական ըլլայ մեզի : Ինչ ըսել մեզ մութը ձգող քաղաքապետութեան » :

Ուրիշ մը, դարձեալ Էրզինճանէն . — Կ'իմանանք թէ Իսթանպուլի ջուրի տէրը կարգադրուեր է, քաղաքը առատ ջուրի տիրացեր է : Այս լուրերը երբ կը կարդանք թերթերու մէջ, մեր բերաններն ալ կը ջրտին : Ես պաշտօնեայ մըն եմ, տարիներով ապրեցայ Իսթանպուլի անջուր մէկ կեդրոնին մէջ եւ շատ նեղուեցայ : Այս օրերուն՝ երբ Իսթանպուլ առատ ջուր կ'ունենայ, սեւ բախտէս կ'իյնամ Էրզինճան, եւ կը մատնուիմ միեւնոյն կացութեան : Կարծես թէ այդ փորձանքը զիս կը հետապնդէ : Եւ խորհիլ որ Էրզինճանի ջրաբաշխական խողովակները երկու տարիէ ի վեր ձգուած են իրենց բախտին, բաց օդին, եւ կը ժանգոտին, կը մնան երեսի վրայ : Քաղաքին մօտակայքը ջուր կայ, բայց չկայ այն յանձնառուն՝ որ պիտի ստանձնէ ջուրի հիմնարկութեանց շինութիւնը : Երկրաշարժէն ի վեր անտեսուած է խեղճ Էրզինճանը : Շարժատուներ շինուեցան : Բայց ամէն բանէ առաջ ջուր պէտք էր բերել, եւ երկու տարիէ ի վեր ջուր չկայ քաղաքին մէջ: Ինչո՞ւ քաղաքապետութիւնը մոռացութեան տուաւ այս կենսական պահանջը, ինչպէս ի չզանգատիլ իրմէ : Մայիսի սկիզբէն ի վեր ելեկտրական հոսանքը դադրեցաւ, բայց դոնէ լամբարներով կը փոխարինենք այդ պակասը : Ջուրի պակասին դէմ ի՞նչ ընենք : Աստուծոյ սիրոյն, մեր կողմէ դիմում կատարեցէք առ որ անկ է »:

(8 Շար.)

մեր Արքայական խորհրդանշանը, հսկայ թեւատարած Արծիւ մը:

Օրուան նախագահը Անդրանիկ Խլոյեան հանդէսը բացուած յայտարարելով, բեմ հրաւիրեց սիրուած ջութակահար Սարգիս Ջօրէքճեանը, նուագելու Փրանսական եւ հայկական քայլերգները, յոտնկայս:

Ցետոյ ոգեկոչելով հերոսներու յիշատակը՝ բսաւ. «Վասպուրականի հերոսամարտը նոր դարագլուխ մը բացաւ Հայոց պատմութեան մէջ: Վանեցին առանց կուսակցական խտրութեան, նետուեցաւ պայքարի մէջ, «Մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանով, վճռեց սուղ ծախել իր կեանքը հակառակ արտաքին ոչ մէկ օժանդակութեան եւ յաջողեցաւ իր պայքարին մէջ պարտութեան մատնելով բարբարոս թշնամին, Թուրքը»: Ապա հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտընկայս ու լուռ յարգել յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն քաղցր յիշատակը: Գեղարուեստական բաժնին մէջ՝ Օր. Էլիզ Եղիկեան արտասանեց Սիամանթօյի «Յոյսի համար»ը, Վանիկ Նազարեան կուռ, յըստակ ու սահուն առոգանութեամբ արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Բագին»ը: Հայաստանցի Մուրատջանեան երկու եղբայրներ նուագեցին ձեռնադաշնակով, իսկ փոքր եղբայրը երգեց «Մայրիկ» յուզիչ երգը:

Ցետոյ բեմ բարձրացաւ Տիկին Հուրի Իփէկեանը, որ իրեն յատուկ ոճով նկարագրեց Վասպուրական աշխարհը, Արայ Գեղեցիկ, Շամիրամ Ասորեստանի թագուհին, սակայն Գեղեցիկ Արան նախընտրեց իր թագուհիին մէկ մազը քան թէ Շամիրամի երկիրը եւ իր խոստումները: Գնահատելու համար Վասպուրականի արժէքը, պէտք է ունենալ Հայոց Հայրիկին պայծառ միտքը, յայտարարելու համար թէ «Թուղթէ շերեփով կարելի չէ հերիսայ ուտել»: Պատիւ Վասպուրականցիներուն, որոնք գիտցան միանալ եւ մէկ մարդու նման ոտքի կանգնիլ՝ անզսպնելով թշնամիին ուժը: Վանի հերոսամարտին փառքը ոչ միայն Վանեցիին կը պատկանի, այլ ամբողջ Հայութեան: Հայրենիքը մասնաւորներու սեփականութիւնը չէ: Հայրենիքը քաջերուն միայն կրնայ պատկանիլ: Եւ քաջագործութիւններով պէտք է ներկայանանք օտարներուն:

Օր. Ալիս Շամիրեան իր քաղցր ու թովիչ ձայնով երգեց նախ իտալերէն, յետոյ հայերէն, «Կռունկ»ն ու «Անցաւ ձմեռ»: Հայ Արենուշներու պարախումբը ունեցաւ կարգ մը ելոյթներ բարձրացնելով ներկաներու տրամադրութիւնը: Բեմ հրաւիրուեցաւ Հարաւային Ֆրանսայի թեմին Առաջնորդ Սրբազան Եպիսկ. Թրթռեան, որ իր սրտաբուխ օրհնութիւնը տըւաւ:

Ց. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՏԷՍԻՆ, (Ցապաղած). — Մայիս 7ի Կիրակի կէսօրէ ետքը մեր գաղութը արժանավայել շուքով ոգեկոչեց Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը: Տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Ուր կը նշմարուէին նաեւ սիրելի դէմքեր Լիոնէն, Վիէնէն եւ շըրջակայ այլ վայրերէ:

Այս անգամ ալ կազմակերպողը յիսնամեակի յանձնախումբն էր, որ իր մէջ կ՚ամփոփէ գաղութիս բոլոր հոսանքները: Երէցներու կողքին երկսեռ երիտասարդութիւն մը: Երիտասարդներ՝ որոնց Հայու հանդամանքն իսկ վիճելի կը համարուէր յիսնամեակէն առաջ:

Հիւրերու կարգին ներկայ էին նաեւ Վիէնի Թաղապետական խորհուրդի անդամ Մարսէլ եւ Փարիզէն ընկեր Ժ. Միրիճեան:

Օրուան նախագահ Պ. Մեսրոպ Պայընտրեան իր Ֆրանսերէն ու հայերէն բացման խօսքով, սեղմ գիծերով պարզեց հաւաքոյթին նպատակն ու նշանակութիւնը՝ իբրեւ օր համազգային սուգի ու նաեւ քաղաքական պահանջներու բանաձեւման: Իր հրաւէրով ներկաները մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ ոգեկոչեցին պատմութեան առաջին ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակը:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ տեղւոյս քաղաքապետ Մուժէն, որ միշտ ալ Հայերու մօտիկ անկեղծ բարեկամ մը եղած է:

Ցարգելի քաղաքապետը իր ամփոփ ճառով նախ ակնարկ մը ուղղեց դէպի Արեւելք, Վանայ եւ Ուրմիոյ լիճերուն վրայ, որոնց ափերուն կ՚ապրէր խաղաղասէր, սեղծագործ ու աշխատունակ ժողովուրդ մը, որ սակայն ենթարկուեցաւ անորակելի բարբարոսական արարքներու, որու հետեւանքով վերապրողները հեռացան իրենց հայրենիքէն, այլուր փընտըռելով ապաստան մը: Ֆրանսա եւս հիւրընկալեց զիրենք:

«Այդ տարիներուն՝ Տէսինը համեստ գիւղ մըն էր 1200 բնակիչներով: Հայերը եկան հաստատուեցան ու իրենց ձեռներէցութեամբ կարեւոր նպաստ մը բերին անոր բարգաւաճման: Իբրեւ այս երկրին զաւակները՝ անոնք մասնակցեցան երկրորդ աշխարհամարտին ու անոնցմէ շատեր արժանացան պատուանշաններուն: Այժմ ալ Հայերը լծուած են Թաղապետական խորհուրդի աշխատանքներուն:

Երախտապարտ ենք իրենց եւ ամբողջ Տէսինի ժողովուրդը կը բաժնէ Հայութեան սուգը»:

Ցարգելի քաղաքապետը յայտնեց նաեւ որ Մեծ Եղեռնի զոհերուն նուիրուած յուշարձանի շինութեան առընչութեամբ գեղարուեստից նախարարութեան ներկայացուցիչը ցուցմունքներ ըրած է շինութեան արտօնութիւնը ստանալու համար, եւ յոյս յայտնեց թէ շուտով իրականութիւն կը դառնայ:

Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ մեր շրջանի երեսփոխան Մերմազ: Երիտասարդ, համակրելի ու համեստ: Իր խօսքը. — «Մարսէլի հետ սիրով եկայ ձեր սուգին մասնակցելու եւ մեր համակրանքը յայտնելու հայ ժողովուրդին հանդէպ: 52 տարի առաջ ձեր կրած ֆիզիքական ու նիւթական կորուստներուն տեղեակ ենք: Հակառակ ատոր, հայ ժողովուրդը աւելի քան երբեք կենսունակ իր գոյութիւնը կը պահէ ու կը յառաջանայ: Մեր երկու ժողովուրդները իրարու ծանօթ են հին դարերէ սկսեալ: Այս քաղաքին մէջ կարեւոր դեր մը կատարած էք եւ հետզհետէ աւելի աշխոյժ մասնակցութիւն մը բերէք մեր շրջանի քաղաքային աշխատանքներուն: Արժանի էր ամէն գնահատութեան»:

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը պատրաստուած էր: Խոր զգացումով արտասանեց Օր. Արսինէ Կարապետեան նախ ֆրանսերէն՝ Փօլ Վերլէնէն ու ապա Գէորգ Էմինէն: Նոյնքան յաջող արտասանեցին նաեւ օրիորդներ Կէնճեան եւ Ալթունեան «Անլռելի զանգակատունը» եւ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան Սիամանթօյի «Ափ մը մոխիր»:

Տիկին Մառի Կարապետեան «Մայր Արաքսի» եւ «Օտար ամայի ճամբէն» երգերը մեներգեց:

Օրուան բանախօս Տիկին Հուրի Իփէկեան խօսեցաւ ֆրանսերէն եւ հայերէն: Իր ֆրանսերէն ճառին բաժնին մէջ հետեւեալ միտքերը արտայայտեց. —

«Հայ ժողովուրդ իբրեւ ազատատենչ ժողովուրդ՝ իր ծագման նախօրեակին բնակավայր ընտրեց երկրային բարձունքները: Ոգի ու իմաստ տուաւ հողին: Քրիստոնէութեան մէջ գտաւ իր բարձր առաքինութեանց աղբիւրը: Ցետոյ ըստեղծեց իր տաճարը, պաշտպանելու համար օտար ազդեցութիւններէ:

Հայկական Հարցը խղճի հարց մըն է, որու լուծումը ամբողջ մարդկութեան կը պատկանի: Այժմ Հայութիւնը բաժնուած է երկու մասի, — Հայրենիք եւ ըՍփիւռք: Հայրենիքին մէջ Հայութիւնը կ՚աշխատի ու կը բարգաւաճի: Այնքան ատեն որ մեր ձեռքէն խլուած ամայի հողերը մեզի չեն վերադարձուած, ցեղասպանութիւնը կը շարունակուի: Բայց հայ ժողովուրդ կը յուսայ թէ ժամանակի հոլովոյթով Հայկական Հարցը պիտի գտնէ իր լուծումը:

Տիկին Իփէկեան հայերէն ըսաւ. —

«Թալէաթ նախընտրեց նախ կտրել Հայութեան գլուխը՝ այսինքն մտաւորականութիւնը: Մի՞թէ յաջողեցա՞ւ: Շատ արագօրէն հայ ժողովուրդը տուաւ նոր գըլուխներ: Այժմու չափով Հայութիւնը երբեւիցէ մտաւորականութիւն չէ ունեցած: Թշնամին չյաջողեցաւ ընկճել Հայութեան ոգին ու կրօնքը: Հայութիւնը չէն է, կը հարստանայ ու դպրոցներ կը հիմնէ, սակայն մեր հայրենական ամե

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչ Արշակ, որու գործերը գնահատութեան արժանացան քանի մը շաբաթ առաջ, Եան՚ց ակումբի բացման առթիւ, իր գործերը կը ցուցադրէ (իւղաներկ եւ կուաշ): Մինչեւ Յունիս 8, Կալըրի տը լ'Իւնիվերսիթէ, 32, Րիւ տը լ'Իւնիվերսիթէ:

Ժան – Ժաք Լըվէք, «Երրորդ ուժը» խորագրով կը ներկայացնէ նկարիչը եւ կ՚եզրակացնէ. — «Ճշդենք, ոչ մէկ անկարգութիւն այս աշխարհին մէջ, ոչ մէկ անիշխանութիւն այս հայելիին մէջ ուր նկարիչը ինքզինքը գտած է, փնտռած է, հարցում տուած է. — Նիւթը: Ուժեր իրարու կ՚ընդդիմանան, կը հակասեն, իրարու թիկունք ըլլալէ առաջ, բայց անոնցմէ սկսեալ, ուրիշ աշխարհ մը կը կազմակերպուի: Կը փորձուինք ըսելու՝ երկու ուժերէ երրորդ մը կուգայ: Եւ այն է որ պիտի աճի, բնակութիւն հաստատէ պաստառին վրայ, մեր դէմ ցցուի, Եւ այդ է զոր նկարիչը փափաքած է»:

ԾԻԾԱՂ

ՈՐՍՈՐԴԻՆ ԿԻՆԸ

Տիկին Թուրֆանտա կ՚ընկերանայ ամուսնոյն եւ որսի կ՚երթան: Աջէն անդին որսի յարմար թռչուն մը կը փնտռեն: Յանկարծ թռչունի մը ձայնը: Ամուսինը հրացանը կը դնէ ուսին, նշան կ՚առնէ եւ կը յաջողի բարձր ծառի մը գագաթէն վար ձգել:

— Ի՞նչ կ՚ըսես, Թուրֆանտա՛, աղէկ նշան առի՞, հարցուց ամուսինը հպարտօրէն:

— Աղէկ ամա, թռչունը ողջ կը մնա՞յ՝ երբ այդքան բարձրութենէ մը գետին կ՚իյնայ:

նահին օրրանը կը մնայ ամայի: Այդ հողին կանչը կը զգայ ամէն Հայ: Փարած մնանք այս հողային պահանջին եւ այդ ուղղութեամբ աշխատինք ու մշակենք մեր միտքը: Ցաղթանակը ի վերջոյ մերն է»:

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ, ուր պատշաճ քարոզ մը տուաւ Վարագ Քհնյ. Աւագեան: Ապա յիսնամեակի յանձնախումբը ընկերակցութեամբ ժողովուրդին ծաղկեփունջ մը զետեղեց յուշարձանի կառուցման վայրի ցուցատախտակին առջեւ, ուր յանձնախումբի կողմէ յարգանքի խօսք ըրաւ Սերոբ Ղազարեան:

Գ. Պ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Աղօթքէն ետքը զօրացած, իր արդուզարդի սենեակը վերադարձաւ եւ գետնէն վերցնելով Օպէնի նամակը, անգամ մըն ալ կարդաց…: Այս նամակը անանկ անկեղծ ոճով մը գրուած էր որ, խեղճ աղջիկը սկսաւ իր անձին դէմ ապառնացող վտանգը բացայայտօրէն տեսնել…:

Սեղանին վրայ վառող մոմերէն մէկուն մօտենալով եւ նամակը բոցին բռնելով, իր հաւատաւոր սիրոյն ապաւինած՝ փըսփըսաց.

— Միայն Օպէնի կրնամ վստահիլ ինքզինքս…

Դեռ խօսքը բերանն էր… երբ դուռը զարնուեցաւ:

— Մարի – Թէրէզ, Մարի – Թէրէզ, ատ ինչ անվայել ընթացք է, առանց ինծի իմաց տալու ինչո՞ւ մեկնեցար պարահանդէսէն, կը գոչէր մայրապետը դուրսէն կծու ձայնով մը: Շուտ դուռը բաց…:

— Անհանգիստ եմ, հանգիստ ձգեցէք զիս:

— Դուռը բաց ըսի քեզի…:

— Կը խնդրեմ, հանգիստ թողուցէք զիս…:

— Երթամ հօրդ իմաց պիտի տամ:

— Ուր կ՚ուզէք գացէք, ով որ ալ գայ, դուռը պիտի չբանամ…:

— Ինչ գայթակղութիւն, աս ինչ աներեսութիւն է, գոչեց մայրապետը աճապարանօք հեռանալով դրանը քովէն:

Մարի – Թէրէզ ինքն ալ զարմացաւ թէ ո՞ւրկէ եկած էր այդ յանդգնութիւնը իր վրայ, եւ մտատանջութեամբ սկսաւ դիտել այրուող նամակին ածխացած թերթերը որոնք ոլորուելով իրարու ետեւէ գետին կ՚իյնային:

Ականջ դրաւ եւ սպասեց պահ մը: Ցետոյ լայն շունչ մը առաւ… եկող գացող չկար: Կ՚երեւի թէ պարոն Շանթօսէ չէր կրցած ձգել խնջոյքը: Ի՞նչպէս կրնար կարեւորութիւն տալ աստանկ աննշան միջադէպի մը երբ ինքը, իբրեւ հանդէսին նախագահն ու վարիչը, պէտք է որ վայրկեան մը իսկ չհեռանար հրաւիրեալներուն քովէն:

Մարի – Թէրէզ ընելիքը որոշած ըլլալով, զարշագոյն վերարկուի մը մէջ փաթթուեցաւ եւ դուռը կիսովին բանալով՝ աչք մը պտըտցուց դուրսը…: Ներքնախուցը պարապ էր…: Հեռուէն նուագին ձայնը խեղդուկ կերպով իր ականջին կը հասնէր…:

Մատներուն ծայրին վրայ կոխելով վազեց նրբանցք մը մտաւ: Այս նրբանցքին ծայրը կաղնեփայտէ հաստատուն դուռ մը կար: Բանալին դուռին վրան էր…: Մանկամարդ աղջիկը բանալին դարձնելով՝ առանց դուռը բանալու՝ կղպանքը բացաւ եւ բանալին դրան վրայէն խլելով, նորէն իր սենեակը վերադարձաւ:

Եւ յուսալից ու սիրազեղ, այլակերպըւած ու դողդոջուն, փսփսաց:

— Աստուած իմ, դուն որ Օպէնի եւ իմ սիրտս կը կարդաս, պաշտպանէ մեզ եւ փրկէ զիս երեւելի եւ աներեւոյթ փորձանքներէ:

ՈՒՐ ՊԱՐՍԻԿ ԴԵՍՊԱՆ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ Կ՚ԵԼԼԷ

Հնդիկ պարուհիի զգեստներ հագնող դեռատի կինը նամակը Մարի – Թէրէզի յանձնելէ ետք, արագ քայլերով գնաց մօտեցաւ պարսկական դեսպանի զգեստներ հագնող պարայրին (քավալիէ):

Պարսկական դեսպանի զգեստներ հագնող մարդը կարմիր դոմինօ հագած դիմակաւորի մը հետ պարասրահին մէկ անկիւնը կեցած, ցած ձայնով անտարբերօրէն կը խօսակցէր:

Երբ պարսիկ դեսպանը հնդիկ պարուհին տեսաւ, զոհունակութեան շարժում մը ըրաւ եւ անմիջապէս ցած ձայնով հարցուց.

— Ի՞նչ ըսաւ:

— Բան մըն ալ չըսաւ…: Ցանկարծակիի եկաւ…: Իմ մեկնած ատենս ինքն ալ իր սենեակը կը մտնէր:

— Նամակը իր ձեռքը հասաւ, անանկ չէ՞, էհ, այդչափը բաւական է հիմակուհիմա…:

— Նայինք դուռը պիտի բանա՞յ…:

— Բացաւ, բացաւ: Աչքովս տեսայ…:

Պարսիկ դեսպանը կարմիր դոմինօ հագնող մարդուն դարձաւ եւ ձայնը աւելի ցածցնելով ըսաւ.

— Հիմա կարգը ձեզի եկաւ, «կոմս», ալ պէտք եղածը կ՚ընէք անշուշտ…:

— Այո, «վեհափառ», կմկմաց կարմիր դոմինոյով անծանօթը:

Եւ անմիջապէս պարտէզ իջաւ, մինչդեռ պարսիկ դեսպանը հնդիկ պարուհիին մօտենալով՝ ականջն ի վար կը փսփսար.

— Դուն ալ գնա մայրապետը իր սենեակին մէջը կղպէ որ չելլէ, եփած տաք ապուրներուս մէջ պաղ ջուր խառնէ…:

Եւ յետոյ, խորհրդաւոր եղանակով մը աւելցուց.

— Ես ալ երթամ մէյ մը սնտուկը աչքէ անցընեմ, նայինք մէջը բաներ մը կա՞ն:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ց. Ճ. Սիրունի, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճօլօլեան եւ իրենց զաւակները Գլօտ, Էտուար եւ Բաթրիս կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (28 Մայիս), Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ իրենց անզուգական մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Մ. ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

մահուան 40րդ (27 Մայիս, 1927) տարեդարձին, Ալբիլեան Եղեանի զոհ՝ իրենց նահատակ եղբօր՝

ՀԱՅԿԻ

խժդժօրէն սպանութեան 52րդ տարեդարձին եւ նորոգ մահացած

ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻԻ

հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալ յիշեալ սիրելիներու յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները ներկայ ըլլալ հոգեհանգիստի սոյն արարողութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկ. Կարապետ Ճէվահիրճեան խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Տիգրան Մուրատեանէ (Վիէն) իր ապաքինման առթիւ 30 ֆր. դպրոցին եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. Երոպայի Կեդր. յանձնաժողովը իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ իր մասնաճիւղերուն, անդամներուն եւ համակիրներուն, որոնք անձամբ, հեռագրով կամ նամակով իրենց վշտակցութիւնները յայտնեցին Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչ Պատուիրակին՝ ողբացեալ Վահան Մալէզեանի մահուան առիթով:

×

Նոյն առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գամէր Պաղտատլեանէ հարիւր ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի աշակերտութեան:

3 Յունիս, Շաբաթ ժամը 21ին

Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը

Հովանաւորութեամբ Մայր Եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան եւ նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

եւ ղեկավարութեամբ՝ Ուսուցչուհի Տիկին Թ. Պատուականեան – Թորոսեանի:

Ա. Զ. Գ.

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ ընտրողական յանձնախումբը, կը ծանուցանէ իր բոլոր արձանագրուած անդամներուն թէ, Ազգ. Միութեան վարչական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան, Կիրակի 4 Յունիսին, առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տէ Թռուա Փիէռ, Լիոն (7):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան յաջորդ դասախօսութիւնը Հինգշաբթի, Յունիս 8-ին, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Դասախօս (ֆրանսերէն)

ՏՈՔԹ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ալքոլամոլութիւնը»

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի (Մայիս 24) իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ներկայանալ Կապ. Խաչի դրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, (23 Մայիս) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ժամը 21ին երկրորդ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ եւ ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այսօր Երեքշաբթի, (23 Մայիս) երեկոյեան ժամը 9ին, Տիկ. Վերգինէ Յովնանեանի բնակարանը, 14 Րիւ Տէ Փաքըռէթ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին:

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկներ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10-12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով:

Պարտաւորիչ է Պէ – Սէ – Ժէ պատուաստը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՄՍԻ

«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ»

Մանկապատ – յուշեր:

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Դիլանեան Պրաքսիա Կատովսկի փողոց, թիւ 114 տուն, Երեւան 39, կը փնտռէ իր եղբայրները Դիլանեան Զաւէն, եւ Վելիխան:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

հաւատացեալներու ուշադրութեան:

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն:

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Րիւ տէ Պոռշէ, Ալֆորվիլ:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 49ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին Ց. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ (հայերէն), Լ. ՃՈԼԱՔԵԱՆ (ֆրանսերէն)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿԷՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՍՏԻԿՈՐԵԱՆ եւ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Թաղապետարանի Թատրոնին մէջ (Թէաթր Միւնիսիփալ)

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ անակնկալներ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս Շաբաթ, իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն ու աշխատութեան՝ կազմակերպուած մեծ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիսին, Կիրակի օրը, Ա. Ֆապրիկոյի դաստատանի ընդարձակ դաշտը: Սեփբէմէն երեք կայարան վերջ:

×

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ռուստնասիրացի տարեկան ճաշը Յունիս 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, Փարիզ, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Բարեգործականի Մարսէյլի Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Յանձնախումբին պարահանդէսը Յունիս 24, ժամը 21էն առաւօտ, Փարք Պորելի:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 24 MAI 1967

Le Numéro : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10917 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.917

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐԷՆ Ա.Ի ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տարեգրութեանց մէջ արձանագրութեան արժանի յիշատակելի ու պատմական դէպք մը կը կազմէ Խորէն Ա.ի վերջին շրջապտոյտը :

Յիշատակելի՝ մանաւանդ այս օրերուն, երբ Հայկական Հարցը կրկին օրակարգի վրայ դրուած է եւ միջազգային մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ Հայութեան կողմէ ներկայացուած պաշտօնական յուշագրերուն եւ ՄԱԿի պալատին ու զանազան մայրաքաղաքներու Թրքական դեսպանատանց առջեւ կատարուած ցոյցերուն :

Պատմական՝ այն սիրալիր ու արժանավայել ընդունելութեան համար, որ վերապահուած էր Կաթողիկոսին Կիպրոսի, Աթէնքի, Վատիկանի, Լոնտոնի, Լիզպոնի եւ Ժընեւի մէջ :

Իր այցելած բոլոր երկիրներուն մէջ տեղական թերթերը մասնաւոր կարեւորութիւն ընծայեցին Խորէն Ա.ի պաշտօնական հանդիպումներուն եւ մանրամասնօրէն նկարագրեցին խօսուած ճառերը, փոխանակուած պատուանշաններն ու նուէրները : Հրատարակեցին նաեւ պատմական պահերը նշող լուսանկարներ Մակարիոս Արք.ի, Կոստանդին Թագաւորի, Յունաստանի վարչապետին, Պօղոս Զ. Պապին, Քէնթըրպըրիի Արք.ին, Փորթուկալի Հանրապ. Նախագահին եւ այլ անձնաւորութեանց հետ :

Աթէնքէն ետք Վատիկանի մէջ է, որ ամէնէն մեծ պատիւը ընծայուած է Խորէն Կաթողիկոսին Հռոմի քահանայապետին կողմէ :

Վատիկանի Բ. Տիեզերական ժողովէն ի վեր եկեղեցիներու միութեան գաղափարը կը ծաւալի հետզհետէ :

Քանի մը տարի առաջ Օրթոտոքս եկեղեցւոյ տիեզերական պատրիարք Աթենակորասի եւ Պօղոս Զ. Պապի հանդիպումը Երուսաղէմի մէջ եւ Ձիթենեաց լերան վրայ կողք կողքի յունարէն ու լատիներէն լեզուներով «Հայր Մեր» արտասանելը դարձակէտ մը կազմեց քրիստոնէութեան պատմութեան մէջ :

Դարերէ ի վեր առաջին անգամն էր, որ քրիստոնէական երկու մեծ եկեղեցիներու կրօնապետները միասնականութեան եւ համերաշխութեան նոյն ոգիով տոգորուած սրտառուչ խօսակցութիւններ կ՚ունենային եւ Յիսուսի սորվեցուցած նոյն աղօթքը կ՚ուղղէին դէպի բարձրեալն Աստուած՝ ջերմեռանդութեամբ :

Վատիկանի Սեքստեան պատմական մատուռին մէջ Հռոմի քահանայապետն ու Կիլիկիոյ կաթողիկոսը խորանին առջեւ բազկաթոռներու վրայ նստած միասին աղօթած են ու երգած, առաջինը՝ «Վէնի Քրէաթոր»ը՝ լատիներէն, երկրորդը՝ հայերէն շարական մը, զոր կրկնած է Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի երգչախումբը :

Խորէն Ա. հայերէն լեզուով գոհութիւն յայտնած է Աստուծոյ, որ Պապին հետ հանդիպման «օրհնեալ պահը» ընծայած էր իրեն : Դրուատած է տիեզերական ժողովը, որ քրիստոնեաներու միջեւ սիրոյ եւ եղբայրութեան նոր ոգի մտցուցած է : Յիշած է Հայաստանեայց եկեղեցիին կրած տառապանքները դարերու ընթացքին եւ մաղթանքներ ըրած է յաջողութեանը համար այն գործին, որուն ձեռնարկած է Պապը՝ մերձեցում ստեղծելու համար քրիստոնեաներուն եւ բոլոր մարդոց միջեւ :

Պապը իր կարգին դրուատած է «փառապանծ պատմութիւնը» Հայ եկեղեցիին, որուն հետ ա՛յնքան յիշատակներ ունի Հռոմէական եկեղեցին, «հարուստ խոստումներով» :

Միջազգային մամուլը արձագանգ հանդիսանալով Վատիկանի հանդիպումին, «պատմական» կ՚որակէ զայն :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Պօղոս Զ. եւ տիեզերական ժողովին մասնակցող կարդինալներն ու եպիսկոպոսները 1964 Նոյեմբերին անձամբ ներկայ եղած էին հայ կաթողիկէ Պաթանեան պատրիարքի մատուցած հոգեհանգստեան պատարագին Վատիկանի մէջ :

Սրբազան քահանայապետը անցեալ տարի Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ իրեն ուղղուած նամակին եւ ներկայացուցած յուշագրին առթիւ, իր անվերապահ համակրանքն էր յայտնած մեր Դատին, յաջողութեան մաղթանքներով :

Խորէն Կաթողիկոսի շրջապտոյտը առիթ ընծայեց միջազգային մամուլին խօսելու հայ ազգին, Հայաստանեայց եկեղեցին եւ Հայկական Հարցին մասին :

Այս տեսակէտէն բարոյական մեծ յաղթանակ մը կը նկատենք զայն եւ մեծ նպաստ մը՝ դէպի լուծումը մեր արդար Դատին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍԸՐ ՁԻ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

ԱՔԱՊԱՅԻ ԾՈՑԸ ՓԱԿԵՑ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱՒԵՐՈՒՆ

Մինչ Ու Թան Գահիրէ կը հասնի եւ Միացեալ Նահանգները ազդարարութիւն կ՚ընեն Արաբ Մ. Հանրապետութեան, Նասըր աւելի յառաջ կ՚երթայ եւ կը փակէ Աքապայի ծոցը (Կարմիր ծով), իսրայէլեան նաւերուն, ինչ որ Իսրայէլի համար պատերազմի պարագայ մըն է, թէեւ հակառակ զինադուլին, կարելի է ըսել թէ տասնեմէկ տարի է պատերազմը կը շարունակուի արաբական աշխարհի եւ Իսրայէլի միջեւ :

Ու Թան Գահիրէ մեկնելէ առաջ երկար խորհրդակցութիւններ ունեցած է պատուիրակութեանց պետերուն հետ : Կը կարծուի որ Նասր կացութիւնը կը ծանրացնէ ՄԱԿի քարտուղարին ժամանումէն առաջ, աւելի տուեալ ունենալու համար ձեռքը, «սակարկութեան» ատեն : Երկուշաբթի օր, մինչ կը շարունակէր զօրաշարժը, Նասր Սինայի այցելած է եւ խրախուսած զօրքը, որ հոն համախմբուած է : «Իսրայէլեան դրօշակը, կ՚ըսէ Նասր, պիտի չանցնի այլեւս Աքապայի ծոցէն : Մեր զերիշխանութիւնը ծոցին մուտքին վրայ անվիճելի է : Եթէ Իսրայէլ պատերազմի սպառնալիք կ՚ընէ մեզի, մեր պատասխանն է «ըրէ՛ք, տեսնենք» :

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, որ յետաձգած էր Մոսկուա իր ճամբորդութիւնը, մեկնեցաւ աՀյի օր, ուր սակայն վեցի տեղ երեք օր պիտի մնայ : Խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Միջին Արեւելքը :

Ուաշինկթըն հասած լուրերու համաձայն, կը հաստատուի նաեւ թէ Խորհ. Միութիւն եւ Միացեալ Նահանգները կը շարունակեն իրենց գաղտնի շփումները, առաջքն առնելու համար պատերազմի մը, Միջին Արեւելքի մէջ :

ՀՍԿԱՅ ՀՐԴԵՀ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ

Ռիւ Նէօվ, Պրիւսէլի կեդրոնը, Երկուշաբթի ժամը ցերեկուան մէկին, ցարդ անծանօթ պատճառներով, հրդեհ մը կը ծագէր Ինովասիոն *մեծ վաճառատան առաջին յարկը եւ անմիջապէս հինգ յարկնոց շէնքը եւ շուրջի խանութները հրոյ ճարակ կը դառնային, աներեւակայելի խուճապ մը ստեղծելով :*

« Ինօ »ն Պրիւսէլի Կալրռի Լաֆայէթին *համապատասխանող մեծ վաճառատուն մըն է, որ ծայրէ ծայր լեցուն էր ցերեկուան այդ ժամուն, մանաւանդ ճաշարանը :*

Ինչ որ տեսնողները կը նկարագրեն, ահաւոր բան մըն է : Կիներ որոնք իրենք զիրենք կը նետեն իրենց երախաներով, վաճառատան 5րդ յարկէն եւ կը ճզմուին մայթին վրայ, ուրիշներ որոնք ջահի պէս կը վառին, վերջապէս աներեւակայելի դժոխային տեսարաններ :

Մինչեւ Երեքշաբթի առաւօտ տակաւին հրդեհի օճախներ մնացած էին եւ կարելի չէր ճշդիտ թիւ մը տալ զոհերուն : Արդարեւ ամէն ժամ նոր դիակներ, ածխացած մարմիններ կը գտնուին : Ցարդ 56 մեռեալ, 250 վիրաւոր կար, մինչ քանի մը հարիւր հոգի դիմում ըրած էին գտնալու համար թէ արդեօք ընտանիքին մէկ անդամը, որ մէջտեղ չէ ելած, զոհերուն մէջ է : Վնասները տասը միլիառ ֆրանսական հին ֆրանք կը հաշուեն :

Պօտուէն Թագաւորը վարչապետին հետ աղէտին վայրը կը հասնի ժամը վեցին, քիչ յետոյ կը հասնին նաեւ իշխան Ալպէր եւ Կարդինալ Սուէնէնս, բայց հրդեհը կարելի չէ եղած մարել, ընդհակառակն նոր օճախներ կը ծագին :

Անշուշտ կարելի չէ եղած այս հրդեհին պատճառը գտնել, բայց ոստիկանութիւնը կը խորհի նաեւ թէ կրնայ ահաբեկչական արարք մը ըլլալ :

ՏԽՐՈՒԻՆԻ

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ

Մեր երէկուան թիւը մամուլի տակ էր արդէն երբ Պէյրութէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը. —

« Բ. Կանաչեան մեռած »

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

×

Խոր ցաւով կ՚արձանագրենք մեծ վարպետի մը մահը, որ իրեն հետ կը տանի բան մը հայ երգէն :

Ծնած 1885ին, Ռոտոսթօ, Բարսեղ Կանաչեան, մէկը անմահ Կոմիտասի հինգ աշակերտներէն, փոքր տարիքէն մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ երաժշտութեան հանդէպ : Նախ ջութակի դաս կ՚առնէ Պուլկարիոյ մէջ Փրոֆ. Նաթան Պէյ Ամիրխանեանէն, ապա 1908ին կը սկսի աշակերտել մեծ Կոմիտասին :

Պատերազմին զինուորագրուած է, բայց իրեն հետ է միշտ ի՛ր զէնքը՝ ջութակը : Դաշնակից բանակներուն հետ, կ՚անցնի Հալէպ, ուր կը կազմէ երգչախումբ մը : Այդ միջոցին է որ կը գրէ «Յառաջ Նահատակ»ի երաժշտութիւնը (Խօսք՝ Գ. Կաւլարենց) :

Ատանա կը գտնուի, շարք մը երգահանդէսներ տալու երբ կը հռչակուի Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը : Ապա զինքը կը գտնենք Կիպրոս, ուր եօթը տարի կը դասաւանդէ Մելքոնեան Հաստատութեան մէջ : Կ՚անցնի Եգիպտոս, Պաղտատ ապա Պէյրութ, որ եղաւ իր վերջին հանգրուանը :

Բ. Կանաչեան կազմած էր «Գուսան» երգչախումբը որու առաւելագոյն թիւը եղած է 70, վասնզի ինչպէս ինք կ՚ըսէր. — « Լաւ երգչախումբ կազմելը անպատճառ բազմամարդ ըլլալուն մէջ պէտք չէ փնտռել, խմբավարները ուշադրութիւն չեն դարձներ, թէ երգչախումբի մաս կազմել ուզողը կրնա՞յ երգել, լաւ ականջ ունի» :

Իր երգերուն մասին, լաւ է խօսքը կըրկին իրեն տալ. — « Իմ երգերս նոր ձեւ մը առած են, ժողովրդական եղանակը իբրեւ *թեմա* գործածելով : Սկիզբը անմիջապէս կուտամ *թեման*, ապա կը զարգացնեմ եւ վերջաւորութեան նախկին *մոթիֆը* ցոյց տալով, կը վերջացնեմ իբրեւ եզրակացութիւն : Որով եղանակի վերջաւորութիւնը որոշ կերպով յայտնի կ՚ըլլայ : Կը խորհիմ թէ այս ձեւը, ժողովրդական երգերու մշակումին համար, լաւագոյն ձեւերէն մէկն է : Կը յուսամ որ նոր հեղինակները նկատի կ՚ունենան այս ձեւը » :

Ֆրանսահայութիւնը բախտը չունեցաւ զինքը վայելելու, երկար տարիներէ ի վեր արդէն դրեթէ կոյր, քաշուած կեանք մը կ՚ապրէր : Բայց Ֆրանսահայութիւնը ծանօթ է իր խմբերգներուն, գլխաւորաբար շնորհիւ տաղանդաւոր խմբավար՝ Կարպիս Ափրիկեանի : Այդպէս է որ մեր ականջները միշտ նոյն վայելք կը գտան երբ կը լսեն՝ «Շուշօ»ն «Դալիօ»ն, «Նանօր»ը, «Նարօ ջանը» եւ այնքան ուրիշներ :

Քանի մը տարի առաջ է միայն որ Հայաստան սկսաւ հետաքրքրուիլ արտասահմանի հայ արուեստի արժէքներով եւ Անահիտ Ցիցիկեան գրեց Կանաչեանի մասին (Յառաջ՝ 1966, Մարտ 27) ցաւյայտնելով նաեւ որ քիչ ծանօթ է Կանաչեան իբրեւ տաղանդաւոր ջութակահար :

Վերջերս Փարիզի մէջ, կը պատրաստուէր իր մէկ սալը, որ արձանագրութիւն էր երգահանդէսի մը եւ ոչ դժբախտաբար ուղղակի սալի համար պատրաստուած յայտագիր մը :

Քանի մը օր առաջ, Պէյրութի մեր պաշտօնակից՝ «Ազդակ»էն կ՚իմանայինք թէ Կանաչեան հիւանդանոց փոխադրուած է եւ մինչ բարելաւման լուրը կը կարդայինք, կը հասնէր մահուան գոյժը :

Բարսեղ Կանաչեանի մահով, արտասահմանը կը կորսնցնէ իր լաւագոյն վարպետներէն մին, բծախնդիր խմբավար մը, տաղանդաւոր երգահան մը, եւ մէկը այն քիչերէն որոնք սնած Կոմիտասի շունչին տակ, ծառայեցին հայ երգին բարգաւաճման, վասնզի վա՜յ այն ժողովուրդին որ երգ չունի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորը մանչ մը ունեցաւ՝ Պօղոս, որ գահաժառանգ կը դառնայ եւ յաջորդութեան Բ. գիծին վրայ կը դնէ իր քոյրը որ առաջին զաւակն էր Թագաւորին : Կը հաստատուի նաեւ թէ Թագաւորը եւ կինը, որ աղջիկն է Դանիոյ Թագաւորին, պիտի չերթան գահաժառանգ իշխանուհիին ամուսնութեան փրանսացի կոմսին հետ : Ծանօթ է որ Դանիոյ արքունիքը որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտայ Յունաստանի նոր վարչակարգին հանդէպ : Թագաւորը իր մանչուն ծնունդին հետ յայտնեց նաեւ թէ բարեփոխուած Սահմանադրութիւն մը ի մօտոյ հանրաքուէի պիտի դրուի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուած է գրագէտներու համագումարը : Բացման նիստին արեւմտեան մամուլը արտօնութեան ըստացած է ներկայ ըլլալու : Այս առթիւ «Պրաւդա» խմբագրական մը գրած է ուր ըսելէ ետք թէ տակաւին տկար գիրքեր կան, աճապարանքով գրուած, որոնք բան մը չեն տար ոչ հոգիին, ոչ սիրտին, կը սահմանէ բուն գրագէտը . — « Գրագէտը իր նպատակին կը հասնի միայն երբ իր կեանքի երեւոյթները կը մեկնաբանէ մեկնելով մարքս – լենինեան տեսանկիւնէն : Գրականութեան մէջ, ընկերվարական իրատեսութիւնը կը պարտադրէ աշխարհի մարքսիստ ըմբռնումը » :

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ
ԵՒ ԹՐՔ. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Ինչպէս Թալէաթ ու Ճէմալ իրենց «Յուշեր»ուն մէջ, նոյնպէս Անգարայի չարաթաթերթ «Եէօն» (*) մատի փաթթոց ըրած են Հայկական Բարենորոգումներու Հարցը, մեկնաբանելով զայն այն ձեւով, որ իբր թէ Բարենորոգումներու ծրագրով, «Հայերը բաժնուիլ կ'ուզէին Թուրքիայէն, անկախութիւն կ'ուզէին» եւն., որպէսզի Թուրքերը իրենց կատարած ցեղասպանութեան համար ինքնարդարացում մը յարմարցնեն :

«Եէօն» իբր թէ փաստեր գտեր է անգլիական Արտաքին Նախարարութեան թղթակցութիւններուն մէջ (1913ին) եւ չորս սիւնակէ բաղկացած ամբողջ էջ մը յատկացուցեր է անոնց, մէջբերումներ ընելով :

«Եէօն»ի կատարած քաղուածքները անգլիական 21 վաւերագրերէն միայն մի քանին կը շօշափեն Հայկական Բարենորոգումներու խնդիրները : Անոնց մեծ մասը Թուրքիան բաժնելու մասին թղթակցութիւններ են, անգլիական, ֆրանսական, ռուսական եւ գերման կառավարութեանց միջեւ, բացի երկու փաստաթուղթերէն, որոնց վրայ մանրամասն կանգ պիտի առնենք :

Թուրքիան բաժնելու հարցը նոր չէ անշուշտ : Ռումանացի պատմագիր մը հաւաքածոյ կազմած է 101 ծրագիրներու (մինչեւ 1915) Թուրքիան բաժնելու մասին : Անոնք վերջին 150 տարուան մէջ մասամբ գործադրուած են եւ մասամբ ալ ձախողած, հետաքրքրուող պետութիւններուն իրարու հանդէպ ունեցած նախանձին եւ հակամարտութեանց պատճառով, այնպէս որ, Թուրքիա հետզհետէ փոքրանալով հանդերձ, կանգուն մնացեր է ցարդ :

Թուրքիան բաժնող մեծ պետութիւնները իրենց քաղաքականութիւնը իրենք է որ ճշդած են, ըստ իրենց նիւթական շահերուն : Հետեւաբար, արդար եւ ճշմարիտ չէ Թուրքիոյ կողմէ Հայերու վրայ գործուած ցեղասպանութիւնը կապել Եւրոպացիներու վարած այդ քաղաքականութեան, Թուրքիոյ հանդէպ : Ատկէ զատ, Հայերու ի նպաստ Եւրոպացիներու միջամտութիւնները խաբուսիկ էին, 1878ին Պերլինի մէջ, 1894 – 96 Թրքական ջարդերու շրջանին, նոյնը՝ Ատանայի ջարդի օրերուն, նոյնը դարձեալ Իզմիրի ջարդին : Վերջին երկու պարագաներուն մանաւանդ, աղէտի վայրերուն մօտ հասնող օտար զրահաւորները պարզապէս «հանդիսատեսներ եղած են» :

Հայկական նահանգներու բարենորոգումներու խնդրին առնչութեամբ, Թուրք փաստաբան Ուլուպէյլէնի «Եէօն»ի մէջ գրածին համաձայն, անգլիական փաստաթուղթերը կ'ըսեն, թէ 1913ին Հայերը անկախութիւն կ'ուզէին, բաժնուելով Թուրքիայէն : Տարօրինակը այն է սակայն, որ Թուրք փաստաբանին յիշած փաստաթուղթը, իր բոլոր մանրամասնութեանց մէջ, ճիշդ իր ըսածին հակառակը կը փաստէ : Օրինակ.— Կ. Պոլսոյ անգլիական դեսպան Սըր Լուիս Մալէթ հեռագրած է Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Էտուըրտ Կրէյի, թէ «Հայ Պատրիարքները (Լուսաւորչական եւ Կաթողիկէ), եկան ինծի եւ ըսին, թէ իրենք ազատութիւն չէ որ կ'ուզեն, այլ կ'ուզեն բացարձակապէս ապրիլ մնալով հաւատարիմ հպատակները Սուլթանին» (1 Դեկտ. 1913) :

Հայերու ուզածը բարենորոգումներ էին միայն, երաշխաւորելու համար կեանքի, ինչքի եւ պատիւի ապահովութիւնը, զոր Թուրք կառավարութիւնը անկարող էր տալու : Անապահովութեան մասին, 1912–13ի տարիներուն տրուած 140է աւելի խնդրագրերը անհետեւանք մնացած էին :

Պօղոս Նուպար Փաշայի գլխաւորած Պատուիրակութեան պահանջած Բարենորոգումներու հարցը, երբ, Կ. Պոլսոյ մէջ, դեսպաններու կողմէ խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլար, գերման դեսպանը Վանկէնհայմ գաղտօրէն թելադրած էր Թուրք կառավարութեան, որ Թուրքերն ալ ներկայ ըլլան բանակցութիւններուն եւ որպէսզի Բարենորոգումներու ռուսական նախագիծը ձախողութեան մատնուի, Թուրք կառավարութիւնը եւս նոր նախագիծ մը ներկայացնէ, Օսմ. Կայսրութեան բոլոր նահանգներուն համար ընդհանուր բարենորոգումներու առաջարկով : Այդ մեքենայութիւնը Թուրքիա առաջին անգամ չէ որ կ'ընէր : Նոյն խաղը ան խաղացեր էր 1878ին, Պերլինի մէջ, ուր Թուրք պատուիրակը ըսեր էր. «Թուրքիա ընդհանուր բարենորոգումներ պիտի գործադրէ, եւ Հայերն ալ իրենց բաժինը պիտի ունենան» : Խօսքով միայն վերջացաւ այդ խոստումը, եւ գրուածներն ալ մեռեալ տառ մնացին :

Այդ խարդախ խաղին համար է, որ ահա Անգլիոյ Ֆարիյն Օֆիսին (արտաքին նախարարութեան) ղրկուած տեղեկագիրը կ'ըսէ.— «Ընդհանուր բարենորոգումներ անունին ներքեւ ներկայացուած Թրքական նախագիծին նպատակն է ճահիճի մէջ խեղդել Հայկական Բարենորոգումներու իրական Ծրագիրը» : (Փաստաթուղթ թիւ 564, Օգոստոս 10, 1913, էջ 504) :

Անգլիական փաստաթուղթերու հաւաքածոյէն, շատ կարեւոր ընդարձակ վաւերագիր – տեղեկագրէ մը Թուրք փաստաբան Ուլուպէյլէն առած է անկապ պարբերութիւններով մէջբերումներ միայն, եւ այդ պատճառով, պիտի ներկայացնեմ ամբողջական թարգմանութիւնը այդ վաւերագրին, որ մասնաւորապէս յայտարարուած է «խիստ գաղտնի» :

Ատիկա Մէմորէնտըմն է Ճ. Հ. Ֆիցմորիսի, 10 Օգոստոս, 1913 թուակիր, որ ղրկուած է Կ. Պոլսէն, անգլիական դեսպանի փոխանորդ Մարլինկի միջոցով, Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Էտուըրտ Կրէյին, 27 Օգոստոս 1913ին եւ որ Լոնտոնի մէջ ստացուած է 1913 Սեպտեմբեր 1ին :

Ո՞վ էր Ֆիցմորիս :

Ֆիցմորիս երկար տարիներ Կ. Պոլսոյ մէջ, անգլիական դեսպանատան Ա. Թարգմանն էր, աւելի քան քառորդ դար : Ան պատուիրակ էր 1913ի Բարենորոգումներու ենթայանձնախումբին : Թուրքիան շատ լաւ ուսումնասիրողներ եղած են, Անգլիացիներէն՝ Ջօր. Չարլս Ուիլսըն, գնդապետ Վուտս, եւ երկար տարիներու անգլիական հիւպատոս Հիւկ : Ամերիկացիներէն՝ Ճորճ Հորթըն, Բալէնթըլ : Գերմաններէն՝ Քարլ Ռիթթէր, որուն հեղինակած 9րդ եւ 10րդ հատորները հիմը կազմած են Լինչի Արմենիայէն :

Անոնց կարգին, Թուրքիան լաւ ճանչցողներէն մին է Ֆիցմորիսը : Իր Յուշագիրը, Բարենորոգումներու մասին, նաեւ իր դիտողութիւնները՝ մասնակցող պետութիւններու պատուիրակներուն բռնած դիրքին, եւ անոնց ունեցած արտայայտութեանց մասին, կը ներկայացնեն Հարցը իր ամբողջութեանը մէջ, ամենայն պայծառութեամբ, եւ որ պիտի կարդացուի մեծ հետաքրքրութեամբ :

Անգլիական դեսպանի փոխանորդ Մարլինկ թելադրած էր գերման դեսպան Վանկէնհայմի, որ իր բարեկամ Թուրքերուն վրայ ազդեցութիւն ի գործ դնէ, Հայերուն վիճակը քիչ մը բարելաւելու եւ տանելի դարձնելու համար, կեանքի ինչքի եւ պատիւի ապահովութեամբ : Եւ սակայն, հակառակը տեղի ունեցաւ, եւ ատիկա ցոյց կուտայ գերման կառավարութեան կատարած տխուր դերը :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) «Եէօն» թրքական շաբաթաթերթը կը հրատարակուի հինգ տարիէ ի վեր, Անգարայի մէջ: Հայ թերթերէն ոմանք թարգմանեցին այդ յօդուածը, առանց սակայն պատշաճ պատասխան մը տալու :

«Եէօն» իր 29 Ապրիլ 1966ի թիւէն առաջ եւս, Փետրուար 11 եւ Մարտ 25 թիւերով, Հայերուն Ապրիլ 24ի ոգեկոչումներուն դէմ բողոքած էր ... «ալաթուրքա» ձեւով :

ԱԶԳԻՆ ՎԷ՞Ր

Դ.

Մինչ Թունդ եկած է հայ հանրային կարծիքը, մինչ ամէն կողմէ կը պահանջուի մէկ բան միայն, անունը գողին կամ գողերուն, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը հայ մամուլին կը ղրկէ պատճէնը Յորդանանի Հաշիմական Թագաւորութեան ընդհանուր դատախազի վճռին: Պատմութիւնը ծանօթ է.— Կը դատուին, յանցապարտ կը յայտարարուին, , բայց 1965ի թիւ 8 ընդհանուր ներումի օրէնքին հիման վրայ ամէն հետապնդումէ զերծ կը կացուցուին գողութեան յանցանքով ամբաստանուած Սուրէն Արք. Քէմհաճեան, Անդրանիկ Սանտրիկեան եւ Շնորհք Եպս. Գալուստեան :

Արդ, ամէն մարդ շատ լաւ ըմբռնեց թէ այս մէկը դատական վճիռ չէր, որովհետեւ դատ բացուած չէ եղած ենթականերուն դէմ : Եթէ դատ բացուած ըլլար, կոչնագիր ստացած պիտի ըլլային ամբաստանեալները եւ անոնց հնարաւորութիւն տրուած պիտի ըլլար իրենք զիրենք պաշտպանելու :

Անհերքելի իրողութիւն է որ կոչնագիր չեն ստացած Սուրէն Արքեպիսկոպոս, Սանտրիկեան եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը : Հետեւաբար, չեն կրնար դատուած, դատապարտուած եւ հետապնդումէ զերծ կացուցուած ըլլալ :

Մեր տպաւորութիւնն այն է որ, օգտուելով իրենց բարձր ու պատասխանատու պաշտօններէն, ինչպէս նաեւ Յորդանանեան իշխանութեանց ակնբախ բարեմտութենէն, Պատրիարք եւ Դիւանապետ անուղղակի ձեւով ներկայացուած են խնդիրը ու կորզած՝ պարզ կարծիք մը :

Մեր այս տպաւորութիւնը կը հիմնաւորուի անառարկելի բազմաթիւ իրողութիւններով :

Սուրէն Արքեպիսկոպոս կ'ամբաստանուի թէ լիազօրագիր մը տուած է Անդրանիկ Սանտրիկեանին, 23 ձեռագիրները Լոնտոն հասցնելու համար: Լիազօրագիրը կը կրէ 12 Փետրուար 1959 թուականը :

Արդ, առ որ անկ է մակագրութեամբ տրուած այս լիազօրագիրը ոչ ոք տեսած է : Մեր խմբագրական կազմէն Շահանգուլեանի այն հարցումին, թէ «ինչո՞ւ հրապարակ չէք հաներ 1959 Փետրուար 12 թուակիր նամակը», Պատրիարքը տառացի կերպով յայտարարած է.

— Ի՞նչ պէտք կայ: Չէ՞ որ գողերը յայտնի են :

Բաց աստի, Պատրիարքը այս նամակը ոչ մէկուն յանձնելու անխոհեմութիւնը պիտի գործէ, որովհետեւ ռեւէ մէկէ աւելի ինք գիտէ թէ նոր գիտութեան շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ տարրալուծել ստորագրութեան մելանը եւ ճշդել անոր գործածութեան տարին, ամիսը եւ օրն իսկ եւ ըսել թէ լիազօրագիրը տրուած Չէ 1959ին, այլ մեզի շատ աւելի մօտաւոր թուականի մը, որ կ'իյնայ Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանի պատրիարքացման շրջանին մէջ: Եւ ապացուցանել անմեղութիւնը Քէմհաճեանին, Սանտրիկեանին եւ Շնորհք Արք. Գալուստեանին: եւ այս բանը ո՞րքան փափաքելի պիտի ըլլար Պատրիարքին համար, որ կառչած կը մնայ — հասկնալի պատճառներով — յիշատակուած թուականին :

Ու Եղիշէ Արքեպիսկոպոս կը կարծէ թէ այս չափով ալ կը փակուի հարցը :

Արդ, հարցը այսքանով ոչ միայն չի փակուիր, այլեւ Երուսաղէմի պատասխանատուներուն վրայ ծանրացող կասկածի քօղը աւելի կը թանձրացնէ :

Արդարեւ, ամէն մարդ սկսած է շատ լաւ հասկնալ թէ կայ ամբաստանեալ մը, Սուրէն Արքեպիսկոպոսը, որ չի կրնար ինքզինք պաշտպանել մամլոյ ասուլիսով մը կամ պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը, հիմնական երկու պատճառներով .

Ա.— Որովհետեւ կը գտնուի խոր ալեւոյթին մէջ եւ թերեւս մտքին բովանդակ կարողութեան տէր ըլլալէ դադրած է .

Բ.— Յատկապէս անոր համար որ եթէ նոյնիսկ կը պահէ մտքին աշխոյժը, կը գտնուի հրամաններուն տակ անոնց՝ որոնք զինք կ'ամբաստանեն :

Կը կարծենք թէ կը հասկցուինք :

Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին, անոր անձին եւ գործին մասին մեր ստացած վաւերական տեղեկութիւնները եւ մամուլին մէջ լոյս տեսած վկայութիւնները զինք վեր, շատ վեր կը պահեն ամէն կասկածէ : Մենք անձամբ լսեցինք վկայութիւնը անկաշառ, հայ իրականութեան ծանօթ բոլոր անձերուն հետ շփման մէջ գտնուած եւ Շնորհք Արքեպիսկոպոսի գործակցած անձնաւորութեան մը, որ կը հաստատէ թէ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը ոչ միայն չի կրնար գործած ըլլալ սրբապիղծ արարքը, այլ նոյն իսկ չի կրնար մտքին ծայրովն իսկ հպած ըլլալ եպերելի գաղափարին : Թող որ Շնորհք Արքեպիսկոպոս ոչ միայն փաստացի կերպով եւ մզեց անուանարկիչ ամբաստանութիւնները, այլ եւ ամբաստանեալի աթոռին նստեցուց Եղիշէ Արքեպիսկոպոսն ու Շահէ Եպիսկոպոսը, որ, անցողակի ըսենք, Անթիլիասի մէջ իր աշակերտն է եղած ... :

Կը մնայ քանի մը խօսք ըսել ամբաստանեալ երրորդ անձին՝ Անդրանիկ Սանտրիկեանի մասին :

Անդրանիկ Սանտրիկեան հայ առեւտրական մըն էր, որ այժմ ի վիճակի չէ անձամբ պաշտպանելու իր պատիւը, որովհետեւ մեռած է 1962ին, Հեռաւոր Ղանայի մէջ, ինքնաշարժի արկածով մը :

Բայց, եթէ ան չի կրնար ինքզինք պաշտպանել, զինք կը պաշտպանեն իր այրին եւ ... անցագիրները :

Արդ, մենք տեսինք հեռագիրը՝ որով Այրի Տիկին Իօժէնի Սանտրիկեան Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանէն կը պահանջէ վաւերացեալ լուսանկարը Սուրէն Արք. Քէմհաճեանի կողմէ 12 Փետրուար 1959ին տրուած լիազօրագրին : Այս մասին Շահանգուլեանի կողմէ իրեն ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով, Պատրիարքը կուտայ խուսափողական պատասխան մը .

— Ես ի՞նչ պարտաւորութիւն ունիմ պատասխանելու ամէնուն հարցումին :

Շիտակ խօսքին ըսելիք չունինք : Պատրիարք մը պարտաւորութիւն չունի պատասխանելու ամէնուն : Բայց, պիտի պարտաւորուի պատասխանելու Տիկին Իօժէնիի հարցումին, երբ ենթակայ ըլլայ դատական հետապնդման մը, որպէս անուանարկիչ ... մեռելի մը :

Ահա թէ ինչու հանդէս եկած է Տիկին Սանտրիկեան, որ արդարութիւն կը պահանջէ եւ պատուոյ դատ կը բանայ Պատրիարքարանին դէմ, սեղանի վրայ դնելով հարց մը.— Վաւերականութիւնը Քէմհաճեան Արք.ի կողմէ Անդրանիկ Սանտրիկեանի անուան տրուած լիազօրագրին, որուն մասին առասպելներ հիւսուեցան, որ հոլովուեցաւ ու չարչրկուելու սահմանէն ծամծմուեցաւ պաշտօնական հաղորդագրութեանց մէջ :

Ո՞վ տեսաւ զայն :

Ոչ ոք : —

Բոլոր թերթերը եւ այրին պահանջեցին տեսնել անոր վաւերացեալ լուսանկարը : Քար լռութիւն : Կամ հազիւ թէ քաղաքավար մերժում մը :

«Զեմ յանձներ, բայց ցոյց կուտամ», կը պատասխանէ Եղիշէ Արքեպիսկոպոս, առանց սակայն ցոյց իսկ տալու զայն:

«ԱՅԳ»

(Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼԻՈՆ, (Յատուկ).— Եթէ ըսենք թէ շատոնց է այսպիսի յաջող գեղարուեստական վայելք մը չէինք ունեցած, սխալ բան մը ըսած չենք ըլլար :

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը, Միջին Ֆրանսայի պարախումբը, պետական Օփերային նուագածուները, մեզի արդէն ծանօթ երգչախումբին մեներգուները լրացուցիչ մասը կազմեցին այն գեղարուեստական աննախընթաց վայելքին ու յաջողութեան, որուն ղեկավարն ու մղիչ ուժն էր յայտնի խմբավար Կարպիս Ափրիկեանը :

Կիրակի, 14 Մայիս, հակառակ անպատեհ օրուան (տօն ու տաղաւար), հակառակ տեղացող անվերջանալի անձրեւին, «Սալ Ռամոյի» մեծկակ սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր հայրենաբաղձ հայրենակիցներով, հոն էին ծերն ու երիտասարդը, մեծն ու պզտիկը :

Միջին Ֆրանսայի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան կոչին պատասխանած էին ոչ միայն Լիոնի գաղութը, այլ եւ մօտաւոր ու հեռաւոր շրջանները : Այսպէս Վալանսէն, Վիէնէն, Կրընոպլէն, Սէնթ Էթիէնէն, Սէն Շամոնէն, Փոնտը Շէրիւէն, Պուրկուանէն, Թարարէն, Վիլֆրանշէն, Տէսինէն եւ այլ շրջաններէ իրենց անձնական կառքերով ու նաեւ օթօքառներով եկած էին քաջալերելու Նոր Սերունդը ու նաեւ վայելելու այս բացա-

...ռիկ գեղարուեստական երեկոյթը :

Այս մեծ ձեռնարկին բացառիկ յաջողութիւնը, անշուշտ, մեծ մասով կը պարտինք Միջին Ֆրանսայի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն, որոնք ցերեկը գիշերին խառնած՝ ամէն ճիգ ի գործ դրին, որպէսզի այս մեծ ձեռնարկը լրիւ արդիւնքի մը հասնէր : Եւ լայնօրէն վարձատրուեցան :

Ժամը ճիշդ 9·30ին, Նոր Սերունդի գործօն անդամներէն ընկեր Կորիւն Լեւոնեան հանդէսին բացումը կատարեց (հայերէն եւ ֆրանսերէն) ներկայացնելով Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը, անոր կորովի ղեկավար Կ. Ափրիկեանի համառօտ կենսագրութիւնը, Միջին Ֆրանսայի միացեալ պարախումբը եւ յայտագիրը :

Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ ընկեր Արա Գրիգորեան նոյնպէս հայերէն եւ ֆրանսերէն ըսաւ. Թէ ինչ է Նոր Սերունդը եւ ինչ կը հետապնդէ «երգի, պարի եւ այլ ձեռնարկներէ դուրս, այսօր Նոր Սերունդը հայ իրականութեան մէջ, ազգային ազդակ մը եւ ուժ մըն է : Մենք, ազգային մեր ուղղութիւնը որդեգրած ենք Քրիստափորներու, Ռոստոմներու, Զաւարեաններու գծած ճամբան» :

Ապա, սկսաւ ներկայ բազմութեան կողմէ անհամբեր սպասուած գեղարուեստական բաժինը :

Յայտագրի առաջին մասին մէջ, հաճոյքով մտիկ ըրինք անմահ Կոմիտասի «Գարուն», «Սարերի վրով գնաց», «Կալի երգ», Բ. Կանաչեանի «Մարալօ», «Օրօր» : Մեներգներ Օր. Ս. Նիկողոսեան, Մ. Պօղոսեան, Օր. Ատոմեան, Յիշենք որ իւրաքանչիւր երգէ ետք սրահը կը թնդար երկարատեւ ծափերով :

Յայտագրի Բ. մասը կը սկսէր բոլորին ծանօթ եւ սիրուած երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեանի երեք յաջորդական երգերով, որոնք արժանացան խանդավառ ծափերու : Այս անվերջանալի ծափերուն տեղի տալով երգեց 4րդ մը, «Մայրս» :

Կեդր. Ֆրանսայի պարախումբը, իր երեք յաջորդական պարերով, «Վարդի պար», «Սեւանի պար», «Ջիւորներու պար», մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց սրահին մէջ եւ արժանացաւ բուռն ծափերու :

Գ. մասը սկսաւ «Լուսնակն անուշ» (Կոմիտաս), մեներգողը՝ Մ. Պօղոսեան, «Որ» Կ. Ափրիկեան, մեներգողը՝ Օր. Ա. Ատոմեան, «Նանոր», «Ուխտադնացութիւն (Բ. Կանաչեան), մեներգողը Մ. Պօղոսեան, «Զանկլը» (Կ. Ափրիկեան) մեներգողները՝ Օր. Ս. Նիկողոսեան, Օր. Ն. Պէնկեան, Մ. Պօղոսեան, Պ. Մ. Հանիոթիս, «Խմենք գինի» (Բ. Կանաչեան) : «Յոլակ ջան» (Ալթունեան), «Օսաննա» (նոյն հեղինակէն), «Էս գիշեր» (Կ. Ափրիկեան) մեներգողը Ռ. Մարթոյեան, «Վզնոցդ ես եմ նաշխել» (Ալթունեան), «Նազանիմ իմ եարը» (Ալթունեան) :

Աւելցնենք, որ այս վերջին երգի ընթացքին, մինչ երգչախումբը խանդավառութեամբ կ'երգէր, բեմին յառաջամասին վրայ գոյնզգոյն լոյսերու տակ բեհեզներու մէջ պարուրուած կը պարէին մեր Նայիրի աղջիկները կշռոյթով ու նազանքով :

Այս երգ եւ պարը, ինչպէս նաեւ այլ երգեր ու պարեր, բազմաթիւ անգամներ անվերջանալի ծափահարութիւններով «պիզերու» արժանացան :

Ահա, մենք տուինք չոր ու ցամաք յայտագիրը ամբողջութեամբ :

Մեր փնտռածը հայ խօսքն է, հայ երգն է, Հայուն տաք շունչն ու ձայնն է : Մենք ունեցանք այդ բոլորը, լիառատ, շնորհիւ մեր արի տղոց, շնորհիւ Սիփան Կոմիտաս երգչախումբին :

Տոկալու, դիմանալու, յարատեւելու պայքարի մէջ ենք : Կիրակի օրուան «Սալ Ռամոյի» ճակատամարտը անտարակոյս գեղեցիկ եւ փառաւոր յաղթանակ մըն էր թէ կազմակերպողներուն եւ թէ զայն գործադրողներուն համար :

Պատիւ յոգնիլ չգիտցող մեր փառաւոր տղոց, պատիւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի անխոնջ ղեկավարին, խումբին տարէց թէ երիտասարդ անդամներուն, բոլորին :

Երբ կամաւոր զինուորներ կան, ճակատամարտը կորսնցնելու վախը չունինք :

Մ. Մ.

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Վիէննական Մխիթարեան երկրորդական վարժարանը տօնեց իր գոյութեան 30ամեայ յոբելեանը Մայիս 7–14ին : Շքեղ բառը չափազանցութիւն չէ որակելու համար բոլոր հանդիսութիւնները, որոնք դրուած էին բարձր հովանաւորութեան տակ Հանրապետութեան Նախագահին, Շարլ Հէլուի :

Յոբելենական կեդր. յանձնախումբին կազմն իսկ խօսուն պատկեր է.— Բժիշկ Երուանդ Ծիտէճեան, բժիշկ Գէորգ Կէրկէրեան, բժիշկ Անդրանիկ Մանուկեան, Փրոֆ. Շաւարշ Թորիկեան, հիւպատոս Արա Երեւանեան, երկրաչափ Յարութիւն Աւետեան, երկրաչափ Յակոբ Դաւիթեան, ատամնաբոյժ Բիւզանդ Հատիտեան, Վահէ Դանիէլեան, ընդհ. քարտուղար Վազգէն Այգունի :

Վարժարանին տնօրէնութեան հրաւէրով՝ Վիէննայի մայր վանքէն Պէյրութ հասած էր Միաբանութեան ընդհ. Աբբայ Հ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, որ նախագահեց բոլոր հանդիսութիւններուն :

Յոբելեանի բացումը տեղի ունեցաւ Մայիս 7ին Հայկական ձայնաւոր պատարագով մը՝ հանդիսադրութեամբ Հապոզեան Արք.ի, ներկայութեամբ Պէյրութահայոց Առաջնորդ Տաճատ Ուրֆալեան Արքեպ.ի, Մեսրոպ Եպս. Թէրզեանի, Աւստրիոյ դեսպանի, հայ մեծամեծներու եւ խուռներամ ժողովուրդի : Խրիմեան երգչախումբը երգեց դաշն ձայնով Եկմալեան պատարագը :

Պատարագէն ետք բացումը կատարուեցաւ վարժարանի մուտքին զետեղուած հայատառ եւ արաբատառ մարմարեայ յիշատակարաններու :

Յետոյ շքեղ ճաշկերոյթ մը, որուն հրաւիրուած էին յիսուն հոգի, որոնց մէջ Աւստրիոյ դեսպանը, Կապոնի հիւպատոսը, երեսփոխան Մովսէս Տէր – Գալուստեան, Պուրճ – Համուտի քաղաքապետը՝ Յակոբ Աչճեան, ընդհ. տնօրէն փոխադրութեանց սպասարկութեան՝ Շաւարշ Թորիկեան, ծանօթ ազգայիններէն՝ Հաճի Գէորգ Կարմիրեան, հայ մամուլի ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ մտաւորականներ :

Վարժարանի Նախկին Սանուց Միութիւնը ի պատիւ Հ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեանի սարքեց հացկերոյթ մը Մայիս 13ի գիշերը, որուն ներկայ եղան բազմաթիւ ընտանիքներ, մօտ 150 հոգի, ուր եղան ուղերձներ ու նուագներ եւ այս առթիւ Միութիւնը Աբբահօր նուիրեց գեղատիպ ոսկեայ մատանի մը, գործ հայ արհեստաւորի, որ կրցած էր ճարտարօրէն փորագրել Մխիթարեան զինանշանը՝ մատանիի երկու կողմերը :

Յոբելեանի հանդիսութիւններուն գագաթնակէտը կը կազմէր 14 Մայիս հրապարակային հանդէսը, վարժարանի ընդարձակ բակին մէջ, երեկոյեան, նախագահութեամբ Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեանի եւ կրթական նախարար Սուլէյման Զէյնի : Այս հանդէսը պատուեցին իրենց ներկայութեամբ Սիմոն Վրացեան, Վահան Փափազեան (Կոմս), Մուշեղ Իշխան, Եղիկ Գոնիալեան, հայ վարժարաններու կրթական տեսուչ Յակոբ Իսկէնտէրեան, տնօրէններ, հայ խմբագիրներ, ազգային գործիչներ, Լիբանանցի պետական անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին երեսփոխան Ջօր. Ճէմիլ Լահուտ եւ այլ մեծամեծներ : Ներկաներու թիւն էր աւելի քան 1200 հոգի :

Յայտագիրը պէսպիսուն՝ վարեց քաղաքիս մէջ շատ ծանօթ մտաւորական մը, հաւասարապէս հռետոր, լեզուագէտ եւ հեղինակ.— Վազգէն Այգունի, վարժարանի բարձրագոյն կարգերու ուսուցիչը եւ անոր հոգին : Ահա քանի մը թիւեր ճոխ յայտագիրէն.— Բացման խօսք (վարժարանի տնօրէն Հ. Օգոստինոս Սեքուլեան), «Երեւան» երգ (շնորհալի երգչուհի Տիկին Արփինէ Փեհլիվանեան), ճառ արաբերէն (Սալիմ Ագլ), Էքբէրլիւտ – Տապէ (նուագախումբ), ճառ հայերէն (Հ. Վարդան Աչգարեան), «Հով արէք» (Տիկին Փէհլիվանեան), ճառ ֆրանսերէն (Յոբելենական ընդհ. քարտուղար՝ Վազգէն Այգունի), Սէն տը Պալէ, նուագ (Ազգ. Երաժշտանոցէն ծանօթ երգահան Պօղոս Ճէլալեան), «Երնէկ էն օրերուն», նուագ (Հ. Գրիգոր Հէպոյեան) եւայլն :

Խօսք առաւ կրթական նախարարը եւ կուռ ճառով մը դրուատեց Մխիթարեան Միաբանութիւնը եւ Հայ Ազգը, յետոյ խօսքը ուղղելով Հապոզեանի՝ դրուատիքի խօսքեր ըրաւ եւ Հանրապետութեան նախագահ Շարլ Հէլուի կողմէ զարդարեց անոր կուրծքը «Մայրեաց կարգէն հրամանատարի» աստիճանի շքանշանով՝ որոտնդոստ ծափողջոյններու մէջ, որուն փոխադարձեց Հապոզեան Գերապայծառ շնորհակալութեան ջերմ խօսքերով եւ նուիրեց նախարարին ոսկեայ մետալիոն մը, յատկապէս այս յոբելեանի առիթով պատրաստուած :

Մայիս 15ին Հանրապետութեան նախագահին ներկայանալով՝ Հապոզեան շնորհակալութիւն յայտնեց թէ իր բարձր հովանաւորութեան եւ թէ շնորհած թանկագին շքանշանին համար : Այս առթիւ Հապոզեան Արքեպ. նուիրեց Նախագահին յոբելենական ամենաշքեղ ոսկեայ մետալիոնը՝ թաւշեայ տուփով, որուն համար իր սրտագին գոհունակութիւնը կը յայտնէ Նախագահը՝ դրուատիքի ջերմիկ խօսքեր ուղղելով Աբբահօր, Մխիթարեան Միաբանութեան եւ Հայ Ազգին :

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Լուսապատկերներով կատարած այս բանախօսութիւնը, տեղի ունեցաւ Իսիի Թաղապետական սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, երեկոյեան ժամը 9ին :

Բանախօսը, Բժ. Ռ. Ճէպէճեան, Հալէպէն ժամանած էր մասնակցելու համար, իբրեւ միակ Հայը, ակնաբուժական միջազգային համագումարի մը ուր կարդացած էր նաեւ իր ուսումնասիրած նիւթերէն մին, ներկաներուն բարձր գնահատանքին արժանանալով :

Այդ երեկոյ, սակայն մեզի խօսողը «ակնաբուժը» չէր, այլ իր ազգային ինքնութեամբ հպարտ եւ գիտակից Հայը, որ երկար աշխատութեամբ դասաւորած ու ամփոփած էր հայրենի տաղանդաւոր ակադեմիկոսի մը հինգ հատորով լոյս ընծայած գործերը՝ նուիրուած հայ բժշկութեան : Ներկաները անակնկալ ուրախութեամբ նկատեցին թէ որքան հարուստ եւ պատուաբեր եղած է հայ բժշկութեան պատմութիւնը ուր դրուած եւ շօշափուած են բազմաթիւ հարցեր որ քաղաքակիրթ արեւմուտքը շատ աւելի ուշ է միայն որ սկսած է նկատել. Մխիթար Հերացիներու եւ Ամիրտովլաթներու կողքին ունեցած ենք հոյլ մը՝ նուազ ծանօթ բժիշկներ, որ գործած են օտար արքունիքներու եւ իշխանաւորներու մօտ. յիշատակութեան արժանի է կարգ մը արաբ բժիշկներու պարագան, որոնք Հայաստան եկած են մօտէն ճանչնալու իրենց հայ արհեստակիցները եւ ուսումնասիրելու բուսական դեղերը որոնցմով այնքան հարուստ եղած է միշտ Հայաստան : Անոնցմէ ոմանք իրենց ուսումնասիրութիւնները կատարած են հայերէն լեզուով :

Ներկաները, թիւով սակաւ, մեծ գոհունակութեամբ շնորհաւորեցին յարգոյ բանախօսը :

Յ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Հնդիկ պարուհին անմիջապէս պարասրահ մտաւ եւ սկսաւ Վօբալիէր մայրապետը փնտռել, իսկ պարսիկ դեսպանը, որ երեւցածին նայելով դղեակին տիրոջը չափ տունին ծակն ու ծուկը գիտէր, մեծ նրբանցքը ելլելով՝ վարագոյրի մը ետին մտաւ եւ աներեւոյթ եղաւ :

Ասոր վրայ... վենետիկեան պարզ տօմինօ մը հագած դիմակաւոր հանդիսական մը՝ մարքիզուհիի զգեստներ հագած ազուոր կնոջ մը մօտեցաւ ...: Այս կինը՝ դիմակին տակէն վառվռող նայուածքով մը հնդիկ պարուհիին շարժումները կը լրտեսէր : Իսկ հնդիկ պարուհին ալ այս միջոցին Վօբալիէր մայրապետին հետ կը խօսէր ...:

Վենետիկեան տօմինօ հագնող պարայրը կնահաճ ծեքծեքումով մը մարքիզուհիին մօտենալով, կարծես թէ սիրային խօսք մը ընել ուզէր, անոր ականջին ի վար փսփսաց.

— Աչքդ Քօքոյին վրայէն մի հեռացըներ, անանկ կը տեսնեմ որ պարոն Շանթօսէի չամբանիային համը նայիլ սկսած է սրիկան...: Իսկ ես ալ պարսիկ դեսպանին հետ պիտի տեսակցիմ քիչ մը ...:

Այս ըսելէն ետքը, իբրեւ ձեւակերպութիւն, խարտիշահեր Մանօնի ձեռքը համբուրելով, Վիտոք նրբանցքէն դուրս խոյացաւ :

Սենեկապաններէն մին գաղտնի ոստիկանին դուրս ելլելը տեսնելով, մուշտակապատ խոշոր վերարկու մը ձեռքը՝ անոր մօտեցաւ, եւ երբ վերարկուն իր վարպետին կռնակը կը նետէր, Վիտոք ցած ձայնով սենեկպանին ականջին ի վար փսփսաց.

— Քօքօն ո՞ւր է :

— Քիչ մը առաջ տեսայ... կայծակի պէս կը վազէր ... անանկ կը վազէր որ ձեռքի ափէն շրախ վար գլտորեցաւ ...:

— Արդեօք չամբանեան քիչ մը չա՞տ փախցուցած է :

— Էհ, քանի մը գաւաթ ճնկած ըլլալու է ...:

— Էշու կտորը, ատե՞նը գտաւ ...:

— Իրաւը խօսելով, վարպետ, դիւրին բան չէ, Յիսուսի պէս փորձութեան մէջ դրեք մեզի այս գիշեր ...: գիտել տուաւ Պիպի երեսը քիչ մը կախելով :

Քօքօ ըսածդ շամփանիային չի դիմանար, իսկ ես՝ սա կնիկներուն ինտո՞ր դիմանամ, վարպետ...: Որ մէկը թեւերը բացեր է, որմէկն ալ կռնակն ու կուրծքը: Մենք ալ մարդ ենք, հէ՞ ...: Ջուրերը բերաննուս կը վազէ ... մարդ քարէ չինուած ըլլալու է սանկ փորձութիւններու մէջ չիյնալու համար ...:

— Մինչեւ որ գործերնիս չլմնցնենք, լրջութիւննիդ պէտք չէ կորսնցնէք, ձեզ տեսնեմ, պաղարիւն եղէք, հրամայեց Վիտոք ...: Հասկցա՞ք, պաղարիւն եղէք եւ աչքերնիդ չորս բացէք, ինծի անանկ կուգայ որ այս գիշեր փոթորիկ մը պիտի պայթի հոս ..., չտեսնուած բաներ տեղի պիտի ունենան, ատոր համար ամէնքս ալ մէկ սիրտ մէկ հոգի դէմ դնելու ենք ատոնց եւ փորձութեան մէջ չիյնալու համար միշտ արթուն ըլլալու ենք ...:

Վիտոք այս ըսելով, իր մուշտակին մէջ փաթթուեցաւ եւ դուրս ելաւ :

Մուտքի դրան առջեւ Վիտոքի ոստիկանները սպասաւորի զգեստներով ծպտուած խիստ հսկողութիւն մը կը կատարէին. Վիտոք մուտքի դրան կողմը չուղղեց իր քայլերը, այլ՝ մութին մէջ տան շրջանը ընելով՝ սենեակի մը պատուհանին առջեւ կանգ առաւ : Այս սենեակը աղօտ կերպով լուսաւորուած էր եւ առջեւը պատշգամ մը ունէր :

Վիտոք, կամացուկ մը, առանց աղմուկ հանելու, թափծու երկաթէ բազրիքէն վեր շուլլուելով պատշգամ մտաւ եւ աչքը պատուհանին ապակիին փակցնելով՝ ըսկսաւ սենեակին ներսի կողմը աչքէ անցընել :

Մէկէն ի մէկ երեսը խնդաց ...: Կ'երեւի թէ ներսը անցնող դարձող տեսարանը իրեն հետաքրքրութիւնը շարժած էր :

Պարսիկ դեսպանը, դիմակը երեսին, Պարոն Շանթօսէի աշխատութեան սենեակին մէջտեղը կեցած, կանանչ լուսամփոփով գրասենեակի փոքրիկ կանթեղ մը բռնած ձեռքը, իր զգեստին գրպանները կը խառնէր եւ վերջապէս գրպաններուն մէկէն բանալի մը առնելով՝ կը քաշէր դուրս կը հանէր :

Ապա, կատուի քայլերով, սատափով ընդելուզուած թանկագին դարակի մը կը մօտենար, զգուշութեամբ ձեռքի կանթեղը մարմարինին վրայ կը դնէր, բանալին ճարպիկութեամբ բանալիի ծակէն ներս կը խօթէր, դրասեղանին դղրոցներէն մէկը կը բանար, դղրոցին վրայ կը ծռէր, մորթէ փոքր լեցուն թղթապանակ մը կ'առնէր հոնկէ, կը բանար եւ գոհունակութեամբ մէջի պարունակութիւնը աչքէ անցընէ յետոյ առանց բան մը առնելու ամէն բան նորէն տեղը կը դնէր, եւ այն միջոցին երբ կը պատրաստուէր դղրոցը գոցելու համար բանալին դարձնել ... մէկէն ի մէկ սենեակին դուռը մեծ աղմուկով բացուելով եւ սենեկապան մը ներս մըտնելով, աչքերը դուրս ինկած, պարսիկ դեսպանին վրայ կը խոյանար եւ կը գոչէր :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Յարութիւն Սրապեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Ֆեոփ եւ զաւակները (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Պերճ Մավեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիրուհի Փափազեան եւ զաւակը (Պուէնոս – Այրէս), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Միքայէլեան եւ զաւակները (Քան), Այրի Տիկին Թագուհի Թէլալեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Սրբուհի Ալեքսանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մերամէթճեան, ինչպէս նաեւ Փափազեան, Քիւչիւքեան, Առաքելեան, Եսայեան եւ Սիմաւոնեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՐԱՊԵԱՆԻ
(Եւդոկիացի)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 21ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մայիս 25) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քոլոմպի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ փոխել այդ ակատեւ:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Պերճ Մավեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յ. Ճ. Սիրունի, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճօլօլեան եւ իրենց զաւակները Գլօտ, Էտուար եւ Բաթրիս կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (28 Մայիս), Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ իրենց անզուգական մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Մ. ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

մահուան 40րդ (27 Մայիս, 1927) տարեդարձին, Ապրիլեան Եղեռնի զոհ՝ իրենց նահատակ եղբօր՝

ՀԱՅԿԻ

խմբովորէն սպանութեան 52րդ տարեդարձին եւ նորոգ մահացած

ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻԻ

հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալ յիշեալ սիրելիներու յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները ներկայ ըլլալ հոգեհանգստի սոյն արարողութեան:

×

Հայ Նախկին Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներու, ենթասպաներու եւ զինուորներու, որոնք քաջաբար ինկան Սարտարապատի, Բաշ-Աբարանի, եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը:

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգել անոնց յիշատակը:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէն իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Բաբգէն Տաքարեանի իր կնոջ ողբացեալ Ակնուհի Տաքարեանի (ծնեալ Մարգուանլեան) մահուան քառասունքին առթիւ եւ իր յիշատակին 10 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

GALERIE DE L'UNIVERSITE

32, Rue de l'Université, Paris-7e

ԱՐՇԱԿ

PEINTURES - GOUACHES

Jusqu'au 8 Juin

Fermé le Lundi

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան յաջորդ դասախօսութիւնը Հինգշաբթի, Յունիս 8-ին, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Դասախօս (ֆրանսերէն)

ՏՈՔԹ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ալքոլամոլութիւնը»

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական երեկոյթ մը, ուր, երգերու ընկերակցութեամբ, պիտի տրուին մեծ վարդապետին կեանքն ու երաժշտական գործունէութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (Մայիս 24) իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի (28 Մայիս) կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուի նոյնպէս Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը:

OFFRE D'EMPLOI

RECHERCHE, libre de suite, ou rapidement, Jeune Femme sténo-dactylo Aide-comptable, vacances assurées en Août, se présenter M. GERMAIN SANCHEZ, 31 bis, Av. de Tassigny à CHARENTON-Ecoles.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի, Մայիս 29, ժամը 16ին, Ռեժան սրճարանի վերնայարկը, (Քառէ) Խիստ կարեւոր օրակարգ:

GERMAIN SANCHEZ

31 bis, Avenue de Tassigny

A CHARENTON LE PONT

Tél. : 368-03-13 et 368-56-46

Agent Immobilier Agréé

Membre de la Chambre des Propriétaires,

Affilié à la F.I.A.B.C.I.

Mandataire en Vente de Fonds de Commerce

Affilié à la Caisse de Garantie

EST A VOTRE DISPOSITION :

1) Pour gérer et administrer vos Immeubles, pavillons, appartements, locaux commerciaux.
2) Pour rédiger vos actes S. S. P. engagements de location, Baux.
3) Pour acheter ou vendre pour votre compte :

Tous fonds de commerce, Locaux ou Terrains industriels,

Immeubles, Pavillons, Villas, Studios, Appartements, Maisons de Campagne, Terrains.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ

ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ – յուշեր:

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Դիլանեան Պրաքսիա Կատովսկի փողոց, թիւ 114 տուն, Երեւան 39, կը փնտռէ իր եղբայրները Դիլանեան Զաւէն, եւ Վելիխան:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 49ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն), Լ. ՃՈԼԱՔԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին Նայիրի պարախումբը, Հայկական տոհմիկ եւ կովկասեան պարերով:

Արտասանութիւն՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն Յ. Սարգիսեան եւ Օր. Գ. Ճօլաքեան:

Երգ՝ Պ. Քանիոթիս եւ Օր. Շաքէ Պէնկեան:

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր:

Նուագախումբ ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ

Համազգային գետնի վրայ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿԷՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ եւ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր Միւնիսիփալ)

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր — Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ անակնկալներ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի աշակերտութեան:

3 Յունիս, Շաբաթ ժամը 21ին

Սալ Մագընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանե

Հովանաւորութեամբ Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան եւ նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

եւ ղեկավարութեամբ՝ Ուսուցչուհի Տիկին Թ. Պատուականեան – Թորոսեանի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջանի Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառներ: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն. — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 25 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10918
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.918

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿՐՆԱՅ ԾԱԳԻԼ ԵԹԷ ...

Ու Թան Գահիրէի մէջ սկսած է իր խօսակցութիւնները Նասրի հետ, բայց մըթնոլորտը լարուած է եւ ոչ ոք տրամադիր է տեղի տալու : Մեծերու դիրքն ալ ճըշդուած է այլեւս, Ուաշինկթըն կեցած է Իսրայէլի ետին եւ Մոսկուա կը սպառնայ.— Խորհ. Միութիւնը պիտի ընդդիմանայ որեւէ յարձակման արաբական երկիրներու վրայ :

Փորձենք պարզել կացութիւնը : Թէ ինչո՞ւ տասնեւմէկ տարի է տեւող Կեռիլան, Արաբներու եւ Իսրայէլացիներու միջեւ յանկարծ պատերազմական վիճակի փոխուեցաւ կը մնայ մութ : Թէ ինչո՞ւ այդ կեռիլաներու առաջքն առնելու համար կեցած ՄԱԿի ուժերը, քաշուեցան ճիշդ այն պահուն երբ իրենց ներկայութիւնը կրնար բանի մը ծառայել, կը մնայ մութ : Բայց այնպէս կացութիւն մը ստեղծուած է, որ եթէ նոյնիսկ ցուցական կրնայ թըւիլ, կը մնայ վտանգաւոր :

Ամէն ինչ կրնայ ծագիլ Աքապայի ծոցէն : Արդարեւ ինչպէս գրած էինք, Նասր յայտարարեց թէ այլեւս պիտի չձգէ որ որեւէ իսրայէլեան նաւ անցնի Աքապայէն, որ միակ ելքն է Իսրայէլի դէպի Կարմիր ծով : Իսրայէլ սակայն կը յայտարարէ թէ պիտի փորձէ, վասնզի Նասրի այդ որոշումը կը նկատէ պատերազմական պարագայ մը : Բայց Նասր ըսած է թէ կրակ բանալու հրահանգ տուած է եւ հարիւր հազար եգիպտացի զինուորներ կազմ ու պատրաստ կը սպասեն ...

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ, ոգեւորութիւնը մեծ է, Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը խօսի «պատմական որոշումի մը մասին որ կը թարգմանէ արաբ ժողովուրդի փափաքը եւ անոր ջերմ յոյսը Իսրայէլը ճզմելու» : Վարչապետը նոյնիսկ Գահիրէ գացած է եւ հասնելուն պէս յայտարարած է.— Որեւէ խօսք աւելորդ է : Ճակատամարտի պահը հասած է » :

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ, զօրքը շարժման մէջ է : Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է թէ բանակի միաւորները եւ օդանաւեր Եգիպտոս պիտի ղրկուին, ամրապնդելու համար ուժերը :

ԵՄԷՆԻ ՄԷՋ.— Ընդհ. զօրաշարժ հրահանգուած է : Վարչապետ Սալալ կոչ բրած է նաեւ ժողովուրդին որ կամաւոր արձանագրուի :

ՍՈՒՏԱՆԻ ՄԷՋ ալ միջոցներ ձեռք առնուած են Արաբ Մ. Հանրապետութեան կողքին ըլլալու համար :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ Յեղափոխութեան Խորհուրդի անդամ՝ գնդ. Զպիրի Գահիրէ մեկնած է, գնդ. Պումետիէնի հրահանգով : Պիտի երթայ նաեւ Դամասկոս : Միւս կողմէ Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Ալժերիա պիտի օգնէ քոյր պետութեանց «նիւթական եւ բարոյական բոլոր միջոցները նետելով կռիւին մէջ» :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ մէջ ալ մըթնոլորտը նոյնն է : Թագաւորը, որ Լոնտոն է, յայտարարած է.— «Կը խորհինք թէ արաբ մը որ կը վարանի մասնակցելու այս ճակատամարտին, որ կրնայ պատել իր ամբողջ ճակատագրին վրայ, արժանի չէ Արաբ անունին» :

Քուէյթ, Լիբանան եւ Սոմալիա կեցած են Գահիրէի կողքին : Վերջապէս յիշենք թէ Մարոքի Թագաւորին անձնական ներկայացուցիչը Ռապաթէն Գահիրէ մեկնած է, Փարիզէն անցնելով :

× Յորդանան խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Սուրիոյ հետ : Բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը կը բացատրէ.— «Պէտք է որ դէմ դնենք կրկնակ սպառնալիքի մը» :

Այս որոշումին առթիւ, Դամասկոսի ձայնասփիւռը յայտարարած է.— «Յորդանանեան կառավարութիւնը կ'ուզէ Արաբներու ուշադրութիւնը ցրուել գլխաւոր թշնամիէն որն է՝ Իսրայէլ» :

Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորը յայտնած է սակայն Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու Ամմանի դեսպաններուն որ.— «Որեւէ յարձակում արաբական որեւէ երկրի վրայ, յորդանանեան կառավարութեան կողմէ պիտի նկատուի իբրեւ յարձակում մը Յորդանանի վրայ» :

Այս է արաբական աշխարհը, որ իր կռնակին ունի Կրեմլինը :

Անդին Ամերիկան է որ կեցած է Իսրայէլի ետին : Այս առթիւ Ճոնսըն յայտարարած է.— «Որեւէ պաշարում պարտադրուած իսրայէլեան նաւերուն ապօրինի է եւ կրնայ աղետալի ըլլալ խաղաղութեան համար» :

Կ'ըսուի թէ ամերիկեան դիւանագիտական շրջանակները յայտնած են արդէն Նասրի թէ մինչեւ ուր կրնայ շարունակել իր «պլէֆ»ը :

Գալով Իսրայէլի վարչապետին, յայտարարած է թէ «Իսրայէլ իբրեւ յարձակում պիտի նկատէ որեւէ դէպք որ սպառնայ նաւարկութեան ազատութեան» :

« Փոքր պատմութեան » համար, յիշենք նաեւ թէ Փարիզի Քոնսիսթուարի ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկած է բանաձեւ մը, ուր կը հրահանգուի որ «ամէն Հրեայ պէտք է յաւելեալ միցվա մը կատարէ, որ կրնայ Իսրայէլի եւ մարդկութեան պահպանումն ըլլալ» :

Ռաբբունական Հրէութիւնը 613 ձեւաւորում սահմանած է որոնք թոյլ կուտան իրագործելու Սինայի 10 պատուիրաններու մեծ սկզբունքները : Ասոնք են « միցվաները» որոնք կրնան ըլլալ՝ ծոմ բռնել, չաշխատիլ Շաբաթ օրերը, չծխել նաեւ դրական՝ բարեսիրական արարք մը կատարել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐՈՒՍԷԼԻ Ինօ վաճառատան հրդեհը ժամէ ժամ աւելի եղերական կը դառնայ : Անհետացածներու թիւը երեք հարիւրը անցած է, մինչ արդէն 56 դիակ գտնուած է եւ մօտ հարիւր վիրաւոր հիւանդանոցն են :

ՎԻԵԹՆԱՄԻ կռիւները վերսկսան 24 ժամուան զինադուլէ մը ետք, Պուտտայի ծննդեան տարեդարձին առթիւ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Քիզինկըր փայլուն յաղթանակ մը տարաւ, 16ի դէմ 423 ձայնով քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ ընտրուելով : Իր նախորդն էր՝ Էրհարտ :

ՀՈՆԳ – ՔՈՆԿԻ մէջ կացութիւնը ծանր է եւ լուսարգել հաստատուած է : Համայնավար Չինացիները կը շարունակեն ցոյցերը, «Ֆաշիստ աբրինարրու անգլիացի» պոռալով : Միւս կողմէ Փեքին փակած է Շանկայի բրիտանական հիւպատոսարանը :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը Փրակա հասած է, առաջին հանդիպումն է ճամբորդութեան մը զոր Շահը սկսած է եւ որ մէկ ամիս պիտի տեւէ, աշխարհի զանազան կողմերը :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ ՓՈՔՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

Տարեգրութեանց մէջ արձանագրուած է որ առաջին գործադուլը տեղի ունեցած է Եգիպտոսի մէջ, Նոր Կայսրութեան իշխանութեան օրով, չորս հազար տարի առաջ : Գործաւորներ՝ որոնք կ'աշխատէին Փարաւոնի մը գերեզմանին շինութեան համար, դժգոհ էին աշխատանքի պայմաններէն եւ կը բողոքէին աշխատավարձերու անբաւարարութեան դէմ :

Այնուհետեւ, գործաւորներու յաւիտենական դժգոհութիւնները շարունակուելով, սկսած են տարածուիլ ամէն կողմ : Հռոմ ճանչցած է ստրուկներու համբաւաւոր ըմբոստութիւնը՝ նշանաւոր Սպարտակիւսի առաջնորդութեամբ, մեր թուականութենէն առաջ 73ին :

Աւելի վերջը, Միջին դարուն, գիւղացիներն են որ կը պարզեն ըմբոստութեան դրօշը, դարձեալ բողոքելով աշխատավարձերու անբաւարարութեան դէմ :

Ֆրանսայի մէջ առաջին եւ կարեւոր գործադուլը տեղի ունեցած է 1776ին, երբ կազմատան մը այր եւ կին գործաւորները կասեցուցած են իրենց աշխատանքը, պահանջելով որ իրենց աշխատանքի ժամերը օրական 16 ժամի փոխարէն զեղչուին 14ի :

1831ին, Լիոնի մետաքսագործարանի աշխատաւորները, որոնց աշխատանքի պայմանները դժնդակ էին, հռչակած են գործադուլ : Այս շարժումը Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած գործադուլներէն ամէնէն կարեւորներէն մին է եղած եւ պատմութեան մէջ թողած է մեծ անուն, Քանիւլարներու ըմբոստութիւնը յորջորջումով :

Քանիւլարներու պահանջքներն ալ եղած են աշխատանքի ժամերու կրճատում եւ աշխատանքի պայմաններու բարելաւում :

Գործաւորները խնդրած են խորհրդակցիլ գործատէրերուն հետ եւ բարեյաջող եզրակացութեան մը յանգիլ, սակայն, մերժումի հանդիպելով, որոշած են փակել աշխատանոցները եւ զէնքի դիմել : Առաջին օրերուն Քանիւլարները յաղթական դուրս եկած են շարժումէն, բայց յետոյ, բանակը միջամտելով ջախջախած է գործաւորական այս շարժումը : Սակայն, պարտութեամբ վերջացող այս շարժումը պատճառ դարձած է որ գործաւորները հետզհետէ կազմակերպուին :

Այս մասնակի գործադուլային շարժումներուն յաջորդած են ընդհանուր գործադուլի շարժումները, որոնցմէ առաջինը պատահած է 1886ին, Փարիզի աշխատաւորի մը՝ տպագրագործներու սէնտիքայի անդամ Թորթըլիէի առաջնորդութեամբ : Օրուան անիշխանականները խանդավառուած են այս նոր յղացումով, եւ անոնցմէ մէկը՝ Փելութիէ դարձած է նոր շարժումին փրոփականտիսթը, որ կը գրէ այդ թուականին . «Կապիտալը ի նպաստ գործող զինուորական ուժերուն առջեւ զինեալ ըմբոստութիւն մը ուրիշ բանի չի ծառայեր եթէ ոչ առիթ ստեղծելու տիրող դասակարգին որ արեան մէջ խեղդէ ընկերային բարելաւում պահանջող գործաւորներու շարժումը : Ուրեմն, վերջին եւ լաւագոյն յեղափոխական միջոցն է ընդհանուր գործադուլը » :

Դարձեալ այդ շրջանին, ծանօթ ընկերվարական Ժիւլ Կէտ, պահ մը վախ կը զգայ այս նոր շարժումին հետեւանքներէն, սակայն ֆրանսական սենտիքալիզմը ամբողջովին կը յարի ընդհանուր գործադուլի գաղափարին եւ կ'որդեգրէ զայն : Եւ այդ օրէն սկսեալ, ընդհանուր գործադուլը կը դառնայ գլխաւոր զէնքը Ֆրանսայի աշխատաւորներուն, իրենց կամքը պարտադրելու համար գործարանատէրերուն :

Ընդհանուր գործադուլի գաղափարէն ետք կը ծնի նաեւ «գործադուլ՝ տեղւոյն վրայ»ի գրութիւնը : Անոնցմէ ամէնէն նըշանաւորը տեղի ունեցած է 1936ին, հարիւր հազար բանթողներու մասնակցութեամբ :

Գործադուլի իրաւունքը Ֆրանսայի մէջ ճանչցուած է 1864էն սկսեալ եւ վերջնապէս ընդունուած է 1946ի Սահմանադրութեամբ :

Տարբեր եւ այլ երկիրներու մէջ : Օրինակ՝ Խորհ. Միութեան մէջ եթէ գործադուլի օրէնքը ընդունուած է, եւ սակայն «խորհուրդ կը տրուի» գործաւորներուն երբեք ալ չգործածել զայն :

Թէեւ խորհրդային Սահմանադրութիւնը չարգիլեր գործադուլի դիմելը, եւ սակայն երկրին եւ կուսակցութեան ղեկավարները կը յայտարարեն թէ՝ «գործադուլը կը պատշաճի միայն դրամատիրական երկիրներու վարչաձեւին » :

Սպանիոյ եւ Փորթուկալի մէջ գործադուլները արգիլուած են, ամէն այդտեսակ շարժում խստօրէն կը զսպուի օրուան վարչաձեւին կողմէ : Այս երկիրներուն մէջ գործադուլը համարուած է իբր խռովարարական արարք ընկերային կարգ ու կանոնին դէմ, եւ 1960ին հրատարակուած սպանական օրէնք մը գործադուլը կ'որակէ որպէս «ռազմային շարժում» :

Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ ալ բանուորները բացարձակ ազատութիւն կը վայելեն գործադուլի դիմելու համար :

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐՕ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Հայաստանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ երգահան Կարօ Յովհաննէսի Զաքարեան :

Ծնած էր Վան 1895ին : 96ին արդէն իր հայրը կը կորսնցնէ եւ մօրը հետ կը գաղթէ Թիֆլիզ, ուր 1904ին կը յաճախէ Ներսիսեան վարժարանը : 1918ին կը մեկնի Պետերբուրգ, ուր տարի մը կ'ուսանի տեղւոյն Երաժշտանոցը : 1919էն 24 երաժշտական իր ուսումը կը շարունակէ Թիֆլիզի մէջ :

Հեղինակն է բազմաթիւ երգերու, սոնաթներու, օփերայի եւ սենեակի երաժշտութեան :

ՏԽՐՈՒԻՆԻ.— ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Տէսինի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Վահան Հիւսեան :

Մեր ողբացեալ բարեկամը, բնիկ Վանեցի, 75 տարեկան, կանուխէն մտած է Դաշնակցական շարքերը եւ ամբողջ կեանքը հաւատարմօրէն ծառայած իր կուսակցութեան, գործօն մասնակցութիւնը բերելով Տէսինի Ազգ. կեանքին :

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ, երբ հիւանդութիւնը արգելք հանդիսացաւ, կը մնար «Յառաջ»ի գործակալը եւ բծախնդրութեամբ կը կատարէր իր պարտականութիւնը : Յաճախ դրկելով նաեւ թղթակցութիւններ :

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին եւ զաւակներուն :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ՂԱՐԻՊԻՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Տարսոնը երկար ատենէ ի վեր կ'երազէի, երեւակայութեանս մէջ: Հիմա այդ երազը իրականացած, երէկուան անծանօթը այսօր մտերիմ է դարձած: Հինը նորոգուած, նորը հինով է լեցուած: Հին ու նոր, մենք ուղեւոր· դէպի Ատանա: Ու ես կ'երթամ ...:

Ամէն անգամ որ Ատանա կ'այցելեմ, անպայման թանգարան կ'երթամ: Թանգարանի պարտէզը յուշարձան քարերու գերեզմանոց մըն է: Հոն հաւաքուած քարերը բոլորն ալ ինծի ծանօթ են: Նորեկները անմիջապէս կը ճանչնամ: Գետինը պառկած քար մը ուշադրութիւնս կը գրաւէ: Ան Անաւարզայի բերդին Զօրավարաց եկեղեցիէն բերուած պէտք է ըլլայ:

Քարին վրայ ցցաքանդակ գրուած «Իմոյ եւ» զարդագիրները յիշեալ եկեղեցիին քիւերուն տակի յիշատակագրութեան մէկ մասնիկն են:

«Ի Կամս Ամենասուրբ Երրորդութեան Ես Թէոդոս··· Սեբաստոս· Որդի Կոստ··· Որդւոյ Ռուբէնի Շինեցի Զեկեղեցիս ···

Փրկութեան Հոգւոյ Իմոյ Եւ Յիշատակ Ծնողաց Իմոց եւ Ի Կենդանութեան Բարեխաւսութեամբ ···

Յիշեսջիք զԹէոդոս, Որդի իմ զԿոստանդինի Սուրբ եւ Յարժանաւոր Յաղաւթըս Ձեր Ի Քս· Յս· Տր· Մր· Ի Թվին··»:

Այս յիշատակարանը Թորոս իշխանի շինած Զօրավարաց եկեղեցին է, որուն յիշատակարանի մաս կազմող մասն է, որ Ատանայի թանգարանը փոխադրուած է:

Թանգարանէն բաժնուելէ ետք, Հանգուցեալ Գույումճեանի հողակոյտին վրայ աղօթք մը կարդալու կ'երթամ:

Պետրոս Գույումճեան Իսթանպուլցի երիտասարդ մըն էր, որ գործով Ատանա գտնուած միջոցին մեռած եւ տեղւոյն գերեզմանատան մէջ թաղուած էր: Իր քոյրերը 'իմ դաւառական յուշերս կարդալով, խորհեր էին, թէ արդեօք Տէր Հայրը կրնա՞յ մեր եղբօրը գերեզմանին վրայ երթալ ու աղօթել··· ես ալ վշտահար քոյրերու փափաքը կատարելու. Ու ես կ'երթամ ...:

Պետրոս պանդխտութեան մէջ մեռած եւ կանոնական աղօթքներէն անմասն մնացած էր, ուստի դարիպ էր:

Ատանայի արդի գերեզմանատան մէկ անկիւնը քրիստոնեաներու տրամադրուած է: Հոն սեւ խաչի մը առջեւ կը կենանք, հսկայ եղեւիններու ծոցին մէջ, սակաւաթիւ մարմարեայ խաչերու քով Պետրոսի երկաթեայ խաչը մինակ է մնացեր ...

Ատանացի ամէն դաւանանքի ու ազգի պատկանող հայրենակիցներու սրտերուն մէջ անջնջելի կը մնայ հանգուցեալ Ալպէռ Տիապի յիշատակը: Անոր գործակատարը, որ ինծի առաջնորդ էր եղած, գլխառանձին թողելէ առաջ խնդրեց, որպէսզի հանգուցեալ Ալպէռ Տիապի հոգւոյն համար ալ աղօթեմ:

Ղարիպի մը գերեզմանին առջեւ ես կ'աղօթեմ: Քանի խունկի ծուխը քուլայ քուլայ կը ծաւալի, աղօթքի մրմունջները կ'ալեկոծին, Ղարիպին հոգին ալ կը ցնծայ ...:

Պահը սուրբ է ու խորհուրդը նուիրական: Ղարիպ տէրտէրը, ղարիպ աշխարհի մէջ, ղարիպներու յիշատակին առջեւ կը մրմնջէ: Խորհուրդին գիրկը թաքնուած սրբութիւնը հոն հանդչողը կրնայ տեսնել: Խորհուրդներու գիրկը սրբուելու, Ու ես կ'երթամ ...:

Ղարիպներու ժողովքին ամպերն են եկեր միայն սգակիր: Թաց աչքերով մեր չուրջն են պար բռներ: Մին կուլայ, միւսը կ'երգէ: Մէկն ալ իր արտասուքով այրած սրտերու մորմոքը սփոփելու կ'աշխատի:

Երթալով մշուշը կը թանձրանայ: Տեսողութեան հեռաւորութիւնը կը կարճնայ: Անահիտի դուստրը, գեղեցկութեան դիցուհին Աստղիկը կը յիշեմ: Ան Արածանիի ջուրերուն մէջ լողանքի պահուն, տարփածուներու նայուածքէն խուսափելու համար իր չուրջը մշուշով կը պատէր: Մեր նախնեաց դիցուհիին կուսութիւնը ծածկող պատուարը այսօր ալ եկած՝ ղարիպներուն սուգը կը սքօղէ: Ոհ, ղարիպը խունկով օծուն աղօթքին ու չիթ առ չիթ կաթող ցօղերուն մէջ կը գտնէ իր մխիթարութիւնը: Ղարիպներու չիրմին առջեւ, էլ ի՞նչ ասեմ, էլ ի՞նչ գրեմ· ես ալ ղարիպ մը եղած· Ու ես կ'երթամ ...:

Անձրեւէն թրջուած, բայց սիրտս է զովացած: Ղարիպի մը հողակոյտին առջեւ, գերեզմանները անյայտ ղարիպներու ալ հոգիներուն հաղորդակից եղած, ես կը վերադառնամ:

Տուն չունիմ, որ երթամ հանգստանամ: Կրակ չկայ, որ տաքնամ: Ղարիպին տէրը Աստուած է: Անոր ապաւինած· Ու ես կ'երթամ ...:

Գերեզմանէն վերադարձիս, «Ուլու Ճամի»ն տեսնելու կ'երթամ: Այս մզկիթին ալ հին եկեղեցի մը ըլլալը յայտնի է: Ներսէն միայն խորանին դէպի արեւելք շինուած ըլլալը որոշուած է, իսկ դուրսէն քանդակներու ու քարերու հնութիւնը ցոյց կուտան, թէ այս շէնքը հին կառոյց մըն է:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ· ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ·— Մայիս 12 եւ 20 թիւերուն մէջ Յառաջ տուաւ Պապին եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ճառերուն արձագանգը՝ քաղելով տեղական թերթերէ: Պատմութեան համար՝ կուտանք այդ ճառերուն ամբողջական պատճէնը, — այսօր՝ Խորէն Կաթողիկոսին ճառը, որ առնուած է *մանեէթոֆոնէ*, Պապին ճառը թարգմանուած է *Օսէրվաթորէ Ռոմանօ* պաշտօնաթերթէն, ուր հրատարակուած է բնագիրը, (պիտի տանք վաղուան թիւով)·—

Սրբութիւն,

Սիրեցեալ եղբայր ի Քրիստոս,

Սրտովին ուրախ ենք եւ գոհութիւն կուտանք Աստուծոյ այսօրուան պահուն համար, երբ կը հանդիպինք Ձեր Սրբութեան եւ խոր հրճուանքով մը Մեզ կը գտնենք սիրտին մէջ մեր եղբայրութեան եւ հոգեկան հաղորդակցութեան, զոր ունինք միասնաբար ի Միածին Որդի Աստուծոյ Բանին Մարմնացելոյ:

Պատմական այս պահը գեղեցիկ առիթ մըն է Մեզի համար փառաւորելու Սուրբ Երրորդութիւնն՝ Հայր եւ Որդի եւ Հոգին Սուրբ, այն աստուածային ներգործութեան համար, որով քրիստոնէական եղբայրութեան եւ միութեան ոգին վերակենդանացաւ բոլոր քրիստոնեաներուսիրտերուն մէջ եւ որուն պտուղները ահա կը յայտնուին քրիստոնէական եկեղեցիներու կեանքին եւ ծառայութեան մէջ՝ նման Ս. Հոգւոյ պտուղներուն, ըստ Առաքեալին ուսուցման (Գաղ· Ե· 22):

Այս ոգին եւ անոր հետեւող ճիգերը, զորս կը բնորոշենք «Միութենական շարժում» անունին տակ, նոր հորիզոններու հասան Վատիկանի Բ. ժողովով, որ կենսական թուական մը եղաւ ոչ միայն Հռոմէական եկեղեցւոյ կեանքին մէջ, այլ եւ ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհին մէջ առհասարակ:

Հայաստանեայց եկեղեցին, որուն Կիլիկիոյ կաթողիկոսական Ս. Աթոռը կը ներկայացնենք մենք, շատ մօտէն հետեւեցաւ ժողովի աշխատանքներուն իր դէտերուն միջոցաւ: Մեր Եկեղեցին կը հրճուի ոչ միայն սիրոյ եւ եղբայրութեան այն ոգիին համար, որ առանցքը եղաւ ժողովական Հայրերու խորհրդակցութեանց, այլ նաեւ չօշափելի այն արդիւնքներուն համար՝ որոնք ի յայտ եկան եւ կը շարունակուին ի յայտ գալ ժողովի փակումէն ետքը:

Մեր Նահատակ եկեղեցւոյ պատմութիւնը՝ հակառակ այն անհաշուելի դժբախտութիւններուն, որոնց ենթարկուեցաւ մեր ժողովուրդը դարերու ընթացքին, երբեք չէ դադրած ըլլալէ պերճախօս վկայութիւն մը սրտրաց լայնախոհութեան, Թոյլատու կեցուածքի եւ եկեղեցական միութեան ոգիին: Որով Մենք յատուկ պատճառ մը ունինք ուրախանալու հաստատելով այնքան ճոխ եւ գրաւիչ ծաղկումը այդ նոյն ոգիին, որ ինքնին շող մըն է Ս. Հոգւոյ ճառագայթումին Քրիստոսի Խորհրդական Մարմնոյն կեանքին եւ գործին մէջ:

Կիլիկիան, Մեր Աթոռին նկրբնական բնակավայրը, եղաւ հանդիպման դաշտ մը քրիստոնեայ արեւմուտքի եւ քրիստոնեայ Հայաստանի միջեւ:

Այստեղ Արեւմուտքի խաչակիրները հանդիպեցան Հայաստանի իրենց քրիստոնեայ եղբայրներուն, որոնք դարերէ ի վեր քրիստոնեայ հաւատքը պահած ու պահպանած էին ամբողջ Արեւելքի մէջ: Պէտք է ընդունիլ որ այս հանդիպումը միշտ ուրախառիթ չեղաւ, մարդկային տկարութիւններ երբեմն ցաւալի արդիւնքներ ունեցան, բայց մէկէ աւելի տեսակէտներով, եւ մանաւանդ մշակութային գետնի վրայ, այդ հանդիպումը խիկայէս բարիք մը եղաւ:

Քսաներորդ դարուն, երբ մեր Աթոռը իր ժողովուրդի կարեւոր մէկ մասով հարկադրուեցաւ իր կայքը փոխել եւ Կիլիկիայէն փոխադրուիլ Լիբանան, Մենք այս նոր երկրին մէջ գտանք ասպնջական հարբենիք մը, եղբայրական ժողովուրդ մը, եւ սիրոյ ու միութեան, փոխադարձ հասկացողութեան, ներդաշնակութեան եւ գործակցութեան մթնոլորտ մը, որ կը թափանցէ Լիբանանի երկինքին տակ ապրող մարդոց եւ համայնքներու կեանքին մէջ՝ առանց խտրութեան կրօնքի, դաւանանքի, յարանուանութեան եւ ցեղի:

Ս. Գրական այս երկրէն եւ յանուն աշխարհի վրայ տարածուած մեր բոլոր հաւատացեալներուն, ուրախութեամբ Ձեր Սրբութեան կը բերենք սիրոյ ողջոյն եւ անկեղծ մաղթանքներ՝ երջանիկ եւ պտղաբեր արդիւնաւորման համար Ձեր բոլոր ջանքերուն մեր հասարակաց Հօր փառքին համար:

Մենք կը ձայնակցինք Ձերդ Սրբութեան եւ քրիստոնէական Եկեղեցիներու բոլոր պետերուն, ջերմօրէն աղօթելով առ Բարձրեալն Աստուած, որպէսզի զօրացնէ հոգեկան հաղորդակցութեան կապը բոլոր քրիստոնեաներու սիրտերուն մէջ: Թող իր շնորհքին ներգործութեամբ պատրաստէ միտքերը փոխադարձ հասկացողութեան համար, Թող առաջնորդէ բոլոր մարդիկը միութեան, միասնական ծառայութեան սիրոյ եւ ճշմարտութեան մէջ, Ամենակալ Աստուծոյ փառքին եւ մարդոց երջանկութեան համար, կատարումովը Քրիստոսի Թագաւորութեան ի վերայ երկրի:

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹ. ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ

ԹՈՒՐՔ ԳԻՒՂԱՑԻՆ ՆԱԽԱՄԱՐԴՈՒ ԿԵԱՆՔ Կ'ԱՊՐԻ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԸՐԹՈՒԹԻՒՆԸ « ԿԵԱՎՈՒՐՈՒԹԻՒՆ » ԿԸ ՆԿԱՏԷ

Պոլսոյ «Տիւնիա» թերթին մէջ Եահիա Թաշտէլէն կը գրէ· —

Մեր ժամանակի կառավարութիւններուն ամենամեծ դժուարութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ մարդավայել կեանք մը ապահովել մեր գիւղացիներուն: Տարիներէ ի վեր մեր գիւղերը խառնիճաղանճ մը կը ներկայացնեն, եւ թէեւ ջանքեր թափուեցան անոնց դիմագիծ մը տալու համար, կարելի չեղաւ հոգալ անոնց ամբողջական կարիքները, այսինքն հողագործութենէն զատ մշակոյթ, հաղորդակցութեան միջոցներ, առողջապահութիւն, անասնային խնամք, ընկերային պայմաններ:

Այս ամէնուն քով, դարերէ ի վեր Թուրք գիւղացիին հոգին եւ անհատականութիւնը կրծող աղէտ մը կայ .— Եօպպազը: Այսինքն ներկայացուցիչը այն միտայնութեան, որ երկրին եւ հաւաքականութեան շահերը իր մաշած համբերին եւ կեանքն ալ իր մօրուքին նեղ շրջանակէն կը դիտէ ու կը դատէ, իսկ քաղաքակրթութիւնը եւ կամ մարդավայել կեանքը կեավուրութիւն *կը նկատէ: Այդ միտայնութիւնը որ բնաւ տեղ չունի իսլամական փիլիսոփայութեան մէջ, նախապաշարումը եւ մոլեռանդութիւնը կը նուիրագործէ մի միայն:*

Այս միտայնութիւնը կոչուած է քանդել մեր գիւղին ընկերային եւ տնտեսական կառոյցը, եւ սկսած է սանձարձակ տարածուիլ, քաջալերուելով դեմոկրատ ապատութեան սխալ մեկնաբանութենէն:

Պարտաւոր ենք նախ գիւղացիին ճանչցնել ինքզինքը, որպէսզի գիտնայ թէ ո՞վ է եւ ինչ է: Պէտք է գիտնայ թէ ինք մարդ մըն է ամէն բանէ առաջ, և կրօնական ու քաղաքական ազդեցութիւններու ենթակայ գրաստ մը չէ երբեք: Այլ ապրելու իրաւունք ունի, քաղաքակրթական եւ հայրենասիրական հիմնական պարտականութիւններով: Մենք համոզուած ենք որ գիւղերու մէջ ուսուցչին չափ անհրաժեշտ է նաեւ լուսամիտ կրօնապետ մը, որ ըլլայ Աթաթիւրքեան, հայրենասէր, քաղաքակրթասէր, Արեւմտեան ըմբռնումներով լուսաւորուած: Մինչդեռ գիւղերու մէջ մեր կրօնաւորները, մէկ բան գիտեն միայն, — գիւղացիին նամազը *սորվեցնել, մեռեալները լուալ, պատանքել, գերեզմանին գլուխը աղօթել: Ինչպէս արդարացնել կրօնաւորին այն միտայնութիւնը, որ վերջին օրերու Մեսուտ Սունային հետեւեալ թելադրութիւնը կ'ընէ:*

— « Իսմէթ Փաշան մեռցնելը մեղք մը չէ »:

Ինչ անուն տալ անոնց որ արդիական միջոցներով ցանուած ցորենը կեավուրի *գործ կը նկատեն, Մերինոսի ոչխարը չեն ուտեր, անոր համար որ խոզի կը նմանի, պատուաստուած հաւերը ապականութիւն կը նկատեն, արդիական անասնաբուծութիւնն ալ մահացու մեղք կը հրոչակեն, խորհելով որ Աստուծոյ գործին կը խառնուինք այս կերպով:*

Պարտաւոր ենք անդրադառնալ այս աղէտին, որ քսաներորդ դարէն դէպի 14րդ դար կը տանի մեզ, կը տանի դէպի նախամարդու կեանք, քաջալերուելով տեւականօրէն անպայմէն, եօպպազէն:

Հիմա քանի մը օրինակներ պիտի տամ, որպէսզի գիտնանք թէ գիւղերու մէջ մինչեւ ո՞ւր հասած է յետադիմութիւնը եւ նախապաշարումը:

1·— Ժանտախտի մը եւ կամ համաճարակի մը առթիւ, գիւղին ամբողջ կրակները կը մարեն, գիւղացիները հրապարակային տեղ մը կը հաւաքուին, փայտերը իրարու կը զարնեն, եփնեք *եւ* փերիները *վանելու համար, յետոյ կը բռնկցնեն փայտերը եւ գիւղին արջառը անոնց վրայէն կ'անցնի:*

2·— Թեթանօզէ վարակուած անասուններու մարմինը կը թաղեն եւ կամ կը փաթթեն նոր մորթուած ոչխարներու մորթով, գլուխը միայն դուրսը կը մնայ, եւ այս վիճակով հիւանդ կենդանին կը թաղեն աղբերու մէջ: Եթէ չկարենան կիրարկել այս ... դարմանը, այս անգամ հիւանդ անասունին մարմնին վրայ մեղր կը քսեն, վրան թուղթ մը կը փակցնեն եւ շիկացած ապիսով կը տաղեն:

3·— Դժուարամիզութենէ տառապող անասուններու ծննդական գործարանը ոսկով, մլուկ, սոխի կեղեւ կը լեցնեն, ան-շուշտ եօպպազներու *հրահանգով:*

4·— Պնդութենէ տառապող կենդանիին առատ օճառոտ ջուր եւ քաթրան *կը խմցնեն, կամ օճառ կլլել կուտան:*

5·— Եթէ կենդանիին փորը ցաւի, ոչխարին տակ կրակ կը վառեն, երբ թէ պատահի որ անասունները ողջ ողջ կ'այրին եւ կամ հրդեհ կը ծագի:

6·— Մէկ տեղը ցաւող կենդանին երեք կամ եօթը անգամ կը դարձնեն գերեզմանի մը եւ կամ մզկիթի մը շուրջը:

7·— Բադ մը կը մորթեն եւ անոր արիւնը կը քսեն անասունին ճակտին:

8·— Ցաւող կենդանիին վրայ գիւղին իմամը կը կարդայ եւ կը փչէ, յետոյ քանի մը հաւկիթ կը կոտրեն ճակտին վրայ, յետոյ կը մորթեն գայն:

9·— Մարդու ապտեղութիւն եւ մէկ կը քսեն կենդանիին հիւանդ մասերուն:

Այս օրինակները բաւ են հաստատելու թէ Թուրք գիւղացին ինչպիսի կլիմայի մէջ կ'ապրի, ինչպէս կ'ապականին յետադէմ եւ մամուկ կապած գլուխներու կողմէ:

(9 եւ վերջ)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Աղքատախնամի տարեկան ընդհանուր ժողովը գումարուեցաւ Հինգշաբթի երեկոյ, Մայիս 11ին, Ընկերակցութեան դըպրոցին մէջ, քսան անդամներու ներկայութեան: (Անդամներուն ընդհ. թիւն է մօտ 500):

Ըստ կանոնագրի, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն ընդունելով ժողովը օրինաւոր նկատուեցաւ եւ սկսաւ օրակարգերու քննութիւնը:

Նախորդ նիստին ատենագրութեան վաւերացումէն ետք վարչութիւնը ներկայացուց իր մէկ տարուան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը, կարդացուեցաւ այս առթիւ հաշուեքննիչ մարմնի տեղեկագիրը:

Վաւերացուեցաւ նաեւ ներկայացուած 1967ի պիւտճէն:

Ժողովը ապա անցաւ մէկ երրորդի հաշիւով վիճակով դադրած հինգ անդամներու ընտրութեան:

Գոց պահարաններով առացուած 123 քուէները տուին հետեւեալ արդիւնքը, նախկին իր անդամները վերընտրուած՝ առաւել մէկ նոր թեկնածու:

Այս ձեւով ներկայիս վարչական կազմը կը բաղկանայ հետեւեալներէ.—

Վահրամ Չիլինկիրեան, Նուպար Յովհաննէսեան, Ռոստանիկ Աճէմեան, Արմենակ Աճէմեան, Վրոյր Չիթունի, Գրիգոր Բաքուկեան, Վահէ Չիլինկիրեան, Պերճ Ջագըճեան, Շարլ Քէհեան, Յակոբ Գավուզեան, Հրանտ Մարտիրոսեան, Նշան Հայքայեան, Վահրամ Թէրզեան, Ալեքսանտր Օհանեան, եւ Արամ Յակոբեան:

Աղքատախնամը ունի տարեկան 7–8 միլիոնի հինդ ֆրանք նիւթական դործառնութիւն մը:

Մուտքերը կը գոյանան գլխաւորաբար նուիրատուութիւններէ, պետական նըպաստներէ, հասութաբեր ձեռնարկներէ եւ անդամատուրքերէ:

Ելքերու բաժնին գլխաւոր մասն է հիւանդներու օժանդակութիւն, մօտաւորապէս 43 հազար ֆրանք: Ամէն երկու ամիսը անգամ մը կը բաժնուի երեք հարիւր ծրար, տարեկան 1800 ծրար, ծախք 11 հազար ֆրանք: Բացառիկ օժանդակութիւն հիւանդներու երկու հազար, մընացեալը կը յատկացուի, վարչական, գրենական, դիւանական, դրասենեկային ծախքերու:

Աղքատախնամը սատանձնած է հոգը երեք հանգստեան տուներու, որոնք ունին իրենց առանձին վարչական կազմը եւ հաշուապահութիւնը:

Մոնմորանսիի մէջ պատսպարեալներու թիւն է 90, պաշտօնէութեան թիւը 24: Անտիյիի մէջ՝ յիսուն, պաշտօնէութիւն՝ 16: Սէն Ռաֆայէլի մէջ՝ 90, որոնց կէսը Ռուսեր, քսան պաշտօնեաներով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ Մայրիներու Ազգ. կարգի հրամանատարի շքանշանով պարգեւատրած է Տոքթ. Թապուրեանը:

ԹԵՀՐԱՆ ժամանած է «Բագին»ի խմբագիր, գրագէտ Պօղոս Սնապեան, «Ալիք»ի հրաւէրով: Եւ չարք մը դասախօսութիւններ տուած:

Ինչպէս կը տեսնուի, այս զուտ մարդասիրական Ընկերակցութիւնը լծուած է կարեւոր եւ օգտաշատ գործունէութեան մը:

Հինգ հարիւր անդամներու վրայ միայն քսանը ներկայ կ՚ըլլան տարեկան ընդհանուր ժողովին, որոնց 15ը վարչութեան անդամներն են: Վարչութիւնը պէտք է հաշուետու ըլլար անդամական ընդհանուր ժողովին, սակայն առ ի չգոյէ մեծամասնութեան՝ վարչութիւնը ինք իրեն է որ կը կատարէ հաշուետուութիւնը: Այսինքն կը դառնայ հաշուետու եւ հաշուառու: Կարեւոր որոշումներ տարին մէկ անգամ կը տրուին, ինչպէս պիւտճէ եւ մէկ տարուան գործունէութեան օրակարգը կը վաւերացուի այդ ձեւով, ինչ որ օրինաւոր տպաւորութիւն չի կրնար թողուլ:

Աղքատախնամը, հակառակ իր առջեւ բացուած լայն գործունէութեան դաշտին, ամփոփուած է ինքն իր մէջ, եւ տեսակ մը թերատի տպաւորութիւնը կը թողու կարծես: Լաւագոյն պիտի ըլլար հաւանաբար որ ան դառնար աւելի ժողովրդական եւ աւելի տարածուն:

Այս կացութիւնը թերեւս արդիւնքն է գոյութիւն ունեցող կանոնագրութեան, որուն կարգ մը յօդուածները պէտք է փոփոխութեան ենթարկուին: Օրինակ, վերջ տալ նամակներով քուէարկութեան ձեւին, որ անդամները կը մղէ ժողովներէն բացակայելու ախտաւոր ծուլութեան: Նմանապէս «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը, ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի» պարբերութիւնն ալ պէտք է սրբագրուի եւ որդեգրուի ընդունուած ժողովականութեան ձեւը:

Միութիւնը ժողովրդական դարձնելու համար մեր կարծիքով անհրաժեշտ է, գործառնութիւնը եւ տարուած աշխատանքները իրենց մանրամասնութեամբ, պարբերաբար ներկայացնել հանրութեան, օգտագործելով բոլոր հնարաւոր միջոցները: Նամակաւ տեղեկագրութեամբ, մամուլի էջերէն, տեղեակ պահել ժողովուրդը, ընկերակցութեան կեանքին, ծերանոցներու կացութեան, ելեւմուտքի եւ զանազան գործունէութեանց:

Այս ձեւով, վստահ եմ որ Աղքատախնամը պիտի դառնայ ալ աւելի ժողովրդական ու աւելի բարգաւաճ:

Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՄԻԼԱՆ.— Հայ Տան մէջ վերջերս տեղի ունեցաւ առաջին ունկնդրութիւնը Լիբանահայ պարիթոն Տիգրան Ժամկոչեանի ձայնագրած մեծ սալին (33 թուր), հրապարակ հանուած Միլանոյի ծանօթ երաժշտատուներէն «Տուրինում»ի միջոցաւ:

Ի ներկայութեան բազմաթիւ անձնաւորութիւններու, ինչպէս Լիբանանի դեսպան Ա. Իսմայիլ, Լիզպոնի Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան քարտուղար Վ. Մավեան, եւ ուրիշներ, ունեցանք երաժշտական մեծ վայելք մը՝ ունկնդրելով Ժամկոչեանի երգած 14 հայկական երգերը, որոնցմէ եօթը կը պատկանին Կոմիտաս վարդապետին եւ միւս եօթը՝ ժամանակակից երաժիշտներու:

Հանդիսութեան բացումը կատարեց Իտալահայ Մշակութային Միութեան նախագահ Տոքթ. Ա. Սրապեան, որ ներկայացուց արուեստագէտը թուելով անոր արձանագրած յաջողութիւնները, ինչպէս նաեւ ներկայացնելով դաշնակահարուհի Ս. Քորթին, երաժշտագէտ Ա. Մանտէլլին, որ գրած է բացատրական յօդուածը հայ մշակոյթին եւ երաժշտութեան մասին, ինչպէս նաեւ շապիկի հեղինակ՝ Լեւոն Ժամկոչեանը:

Հանդէսի վերջաւորութեան խօսք առաւ նաեւ գրագէտ Վ. Մավեան փոքր անդրադարձով մը հայ մշակոյթին եւ այս յաջող ձայնապնակին:

Այս սալը, որ անշուշտ պատիւ կը բերէ երգիչին, լաւ ձեռնարկ մըն է օտարին ծանօթացնելու համար հայ երգարուեստին մէկ երեսը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԾԻԾԱՂ

Ա ԼԱ ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՈՃԱ

Գիւղացի պատանի մը իր էշը կորսնցուցած է, բայց բնաւ նեղուած չի թուիր: Ընդհակառակն հպարտ եւ զոհունակ կ՚երեւի:

— Ինչո՞ւ այդքան ուրախ ես իշուկիդ կորսուելուն համար, կը հարցնեն իրեն:

— Ուրախ եմ, որովհետեւ եթէ ես ալ էշուս վրայ նստած ըլլայի, ես ալ հետը կորսուած պիտի ըլլայի:

Ի՞ՆՉ ՀԱՐԿ

— Կրնայի՞ք հանդուցեալ ամուսինիս այս լուսանկարը մեծցնել, սակայն առանց գլխարկի:

— Անշուշտ կրնամ: Միայն ըսէք ինծի, թէ ձեր ամուսինը մազերը դէպի ետե՞ւ կը սանտրէր թէ ճեղքուածք կը բանար գագաթէն:

— Իրաւ որ չեմ յիշեր, որովհետեւ շատ տարիներ անցած են մահէն ի վեր: Սակայն, քանի որ գլխարկը պիտի հանէք՝ պիտի տեսնէք արդէն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՕԼ.— Հոգեգալուստի արձակուրդի առիթով Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.-Արծիւը ընդառաջելով Լիոն – Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին փափաքին, կազմակերպած էր բաժակախաղ մը:

Որովհետեւ Կիրակի օր, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.-Արծիւը ախոյենական իր վերջին եւ կարեւոր մրցումը ունէր ընդդէմ Օպանեըի (որմէ պարտուեցաւ 2-1ով), հայկական խումբերու միջեւ մրցումները տեղի ունեցան միայն Երկուշաբթի օրը, հետեւեալ ձեւով:

Առաւօտ՝ զտումի մրցումներ:

Ա) Մարսէյլի շրջանի ֆրանսական խումբերու մէջ գործող հայ խաղցողներու խառն խումբը ընդդէմ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին:

Արդիւնքը՝ ի նպաստ Ալֆորվիլի 3–1:

Բ) Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի եւ Լիոն – Տէսինի միջեւ՝ այս վերջինի յաղթանակով 3–2:

Կէսօրէ ետք դասաւորման մրցումներ:

Նախ դէմ առ դէմ ելան Մարսէյլի խառն եւ Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ խումբերը որոնք դասաւորուեցան երրորդ եւ չորրորդ: 2–1 արդիւնքէն ետք:

Իսկ աւարտական մրցումին, ճակատեցան Լիոն – Տէսինի եւ Ալֆորվիլի խումբերը:

Յաղթանակ տանողը եւ բաժակը շահողը եղաւ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը 1–0ով:

Լիոն – Տէսինի խումբը երկրորդ տեղը գրաւեց:

Տեղին է նշել որ ամէն ինչ լաւ ընթացաւ: Բարեկամական եւ զոհաբերական ոգին մեծապէս նպաստեց ձեռնարկին յաջողութեան: Բաղձալի է որ ամէն տարի նման հանդիպումներ կրկնուին մանաւանդ փոխադարձ այցելութիւններով:

Զ. Մ.

ՅԱՐՄԱՐ ԱՄՈՒՍԻՆԸ

Երկու բարեկամուհիներ կը զրուցեն: Խօսակցութեան նիւթը բնականօրէն ամուսնութիւնն է:

— Ես, կ՚ըսէ առաջինը, պիտի ուզէի հնէաբանի մը հետ ամուսնանալ:

— Ինչո՞ւ հնէաբանի, կը հարցնէ երկրորդը:

— Որովհետեւ, տարիքս որքան յառաջանայ՝ այնքան աւելի պիտի սիրուիմ հնէաբանին կողմէ, կը յարէ առաջինը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Գողը, գողը, բռնեցէք, բռնեցէք...: Ուրիշ սենեակապաններ, որոնցմէ մէկուն ձեռքը վառուած աշտանակ մը կար, սենեակէն ներս կը խուժէին:

— Վայ անիծեալ Քօքօ, ամէն բան ջուրը պիտի ձգէ, մինչեւ ակռաներուն տակէն Վիտոք որ պատշգամէն ամէն բան տեսած էր:

Եւ բազրիքներէն վար ցատկելով սկըսաւ վազել:

— Բռնեցի, բռնեցի, գող, աւազակ, պոռաց Քօքօ այս անգամ ճնկած շամբանիային շշին գլուխը ցատկելով:

Եւ մէկ ոստումով պարսիկ դեսպանին վրայ ցատկելով՝ ունեցած ուժովը կոկորդէն սեղմել սկսաւ:

Բայց դեսպանը բռնելին դրպանը խօթելէ ետք վագրի անանկ շարժում մը ըրաւ որ, առանց դժուարութեան Քօքոյի ձեռքէն ազատեց ինքզինքը եւ գոչեց.

— Ամբարտաւան, ձեռքերդ քեզի քաշէ, ո՞վ կարծեցիր դէմինդ:

Եւ նողկանք արտայայտող անանկ շեշտով մը որուն մէջ արհամարհական եղանակ մը դրուած էր, աւելցուց.

— Սա սրիկան նայեցէք, հըհ, կատուն քացախ խմեր է...:

— Աւազակ, տանկով զի՞ս պիտի վախցնես... չէ, չէ, միտքէդ տանկ բաներ մի անցըներ..., օձիքդ ձեռքս է: գոռաց Քօքօ եւ գինովութենէն գետին չիյնալու համար ջանաց իր հաւասարակշռութիւնը գտնելով իր որսին ետեւէն իյնալ...:

Պարսիկ դեսպանը տեսնելով որ տան միւս ծառաները աղմուկը լսելով վրայ հասած էին եւ կը պատրաստուէին Վիտոքի աշխատակիցին օգնել, որոշեց ինքզինքը ցոյց տալ անոնց եւ ջերմոցին վրայէն արծաթէ խոշոր ու ծանրկեկ աշտանակ մը առնելով վեր բարձրացուց եւ իր հակառակորդներուն ցոյց տալով՝ սպառնալից ձայնով մը գոռաց.

— Ով որ համարձակի քովս մօտենալ, գլուխը պիտի ջախջախեմ:

Բայց այս միջոցին հեղինակաւոր եւ ազդու ձայն մը լսուեցաւ որ կ՚ըսէր.

— Աս ի՞նչ աղմուկ է:

Շանթօսէ դուքսը քանի մը բարեկամներէ շրջապատուած դրան առջեւ երեւցաւ:

Քօքօ որ իր որսը ձեռքէ փախցնելու միտք չունէր, դուքսին մօտեցաւ եւ բռնածին վրայ վստահ եղող մէկու մը եղանակովը յայտարարեց.

— Վսեմաշուք տէր, ես Վիտոքի գործակիցներէն Քօքօ Լաքուռն եմ...: Ինծի պաշտօն յանձնուած է այս գիշեր հսկողութիւն կատարել ձեր տունին մէջ:

Եւ պարսիկ դեսպանը ցոյց տալով, սապէս շարունակեց.

— Այս մարդուն բռնած ընթացքին չհաւնեցայ եւ անոր ետեւէն իյնալը պարտականութիւն սեպեցի... աղէկ ալ ըրեր եմ...: Սա դրան բանալիին ծակէն տեսայ որ սա դիմացի դարակին կղպանքը բացաւ եւ ձեռքը գրպանէ մը ներս խօթելով լեցունկեկ թղթապանակ մը առաւ: Ասիկա տեսնելուս պէս ալ խե՞նթ եմ որ կենամ, սկսայ պոռալ...: Մենք հոս ինչո՞ւ կեցեր ենք... բանջա՞ր ժողվելու համար...:

Պարոն Շանթօսէ, կատղած, պարսիկ իշխանին վրայ քալեց...: Բայց այս վերջինը, անանկ յոխորտացող շարժումով մը որուն մէջ արժանաւոր արհամարհանք մը դրուած էր, քաշեց հանեց դիմակը երեսէն:

— Ռօշ Պէրնար մարքիզն է եղեր, բացագանչեց դուքսը յանկարծակիի եկած՝ ինչ ըլլալը չգիտնալով:

— Արխաթօն է եղեր, մոլտաց ակռային տակէն Քօքօ Լաքուռ վերջին աստիճան զարմացած ու ապշահար:

Ոչ ոք կը համարձակէր բերանը բանալ...: Եւ մեռելային լռութեան մը մէջ, Ռօշ Պէրնար մարքիսը պաղարիւնութեամբ ու վեհանձնական ժպիտով մը հետեւեալ բացատրութիւնը տուաւ.

— Մէկէն ի մէկ գլխու ցաւ մը զգացի, ինքնիրենս ըսի որ խնջոյքին աղմուկէն զերծ մնալու համար սանկ պահ մը անկիւն մը քաշուիմ: Դիմացս ելլող առաջին սենեակէն պատահաբար ներս մտայ եւ այն միջոցին երբ քիչ մը հանգստանալու համար սա բազմոցի վրայ պիտի երկըննայի... մէյ մըն ալ ի՞նչ տեսնեմ... սա տխմար արարածը դուռնէն ներս մտնելով սկսաւ պոռչտալ...: Այս շոշորդին ցափառութքներուն առջեւ ինքզինքս արդարացնել անգամ չեմ զիջանիր: Կ՚երեւի թէ շամբանիան գլուխին զարկեր է:

— Այո, պարոն մարքիզ, իրաւունք ունիք, եւ ես ձեր իրաւունքը հաստատելու համար է որ եկայ, ըսաւ հնչեղ ձայն մը դրան կողմէն:

Եւ Վիտոք միշտ իր տոմինոյին մէջը, բայց այս անգամ դիմակը բոլորովին վերցուցած, ընդհանուրին փափսուքներուն մէջ առաջ անցնելով եւ Քօքոյի դառնալով՝ սպառնական շեշտով մը գոչեց.

— Աւանակ, աչքդ չորս չրանա՞ս, պարոն մարքիզ Ռօշ Պէրնարը որո՞ւն նըմանցուցիր...: Մեզի հոս սատնկ խայտառակելո՞ւ համար եկար...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Զարուհի Հիւսեան եւ զաւակները՝ Վրէժ, Մարի, Սոնա եւ Արտաւազդ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հիւսեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տիկիններ Հայկանուշ եւ Պայծառ Հիւսեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Հիւսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հիւսեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ա. Հիւսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Հիւսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Արման Հիւսեան եւ աղջիկը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Զուլֆայեան եւ զաւակները (Շալանէ), ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 23ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի, Մայիս 25, ժամը 14-ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

×

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն կ'ողբայ մահը իր ընկերոջ՝

ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆԻ

եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկ. Վ. Հիւսեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Նախկին Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներու, ենթասպաներու եւ զինուորներու, որոնք քաջաբար ինկան Սարտարապատի, Բաշ-Աբարանի, եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը:

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգել անոնց յիշատակը:

×

Գրիգոր Վրդ. Պապեան, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանէ մահը իր քրոջ՝ Բեռնարդինէ Ագրէպեանի (ծնեալ Պապեան), որ յանկարծօրէն պատահեցաւ Ապրիլ 13-ին, Աղեքսանդրիա – Եգիպտոս:

Ձայն կը յանձնարարէ առ հասարակ բարեպաշտ հայ հաւատացեալներու աղօթքներուն:

Եւ կը հրաւիրէ Վալանսի Հայերը քառասունքի հանգստեան պաշտօնին զոր անձամբ կը կատարէ այս Կիրակի (28 Մայիս), ժամը 10·30ին, Վալանսի Հայ Կաթողիկէ Մատրան մէջ, 58, Մատիէ – Մոսիօ փողոց:

Հոգւոցն հանգուցելոյ, Քրիստոս Աստուած, Արա հանգիստ եւ ողորմութիւն

×

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Ջիլինկիրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Մայիս 28) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՐՃ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան 13րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Պըլըզ Ասլանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական երեկոյթ մը, ուր, երգերու ընկերակցութեամբ, պիտի տըրուին մեծ վարդապետին կեանքն ու երաժըշտական գործունէութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Տօն է Կաթուղիկէ Սուրբ Էջմիածնի: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր Մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի (28 Մայիս) կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զ. Զաւրիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուի նոյնպէս Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Րընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21-ին ղպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի, Մայիս 29, ժամը 16ին, Ռեժան սրճարանի վերնայարկը, (Բատէ) Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՈՒՆԻԻ

31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ — Tél. 963-01-72

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 49ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն), Լ. ՉՕԼԱՔԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին Նայիրի պարախումբը, Հայկական տոհմիկ եւ կովկասեան պարերով:

Արտասանութիւն՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն Յ. Սարգիսեան եւ Օր. Գ. Զօլաքեան:

Երգ՝ Պ. Քանիոքիս եւ Օր. Շաքէ Պէնկեան:

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր:

Նուագախումբ ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ

Ճոն պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ
Համազգային գետնի վրայ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿԷՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ եւ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր Մունիսիփալ)

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ անակնկալներ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ու նենալ այս թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ը Վիէնի մէջ 4 Յունիս Կիրակի կէսօրէ ետք, Սերքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս Շաբաթ, իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն ուշադրութեան՝ կազմակերպուած մեծ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիսին, Կիրակի օրը, Ա. Ֆապրիկուլի դառաստանի ընդարձակ դաշտը: Սեփթէմէն երեք կայարան վերջ:

×

Սեբաստիոյ Նահանգ. Միութեան Ուսումնասիրացի տարեկան ճաշը Յունիս 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Փարիզ, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Բարեգործականի Մարսէյլի Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Յանձնախումբին պարահանդէսը Յունիս 24, ժամը 21էն առաւօտ, Փարք Պորելի:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին:

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկներ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10-12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով:

Պարտաւորիչ է Պէ - Սէ - Ժէ պատուաստը:

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30
ՈՒՐԲԱԹ 26 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 26 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.
43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10919
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.919

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒ, ՄՈՒԹ ԱՄՊԵՐ

Դիւանագիտական աշխարհը իրարանցումի մատնուած է՝ իբրեւ հետեւանք Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ստեղծուած ծանր կացութեան :

Տարիներէ ի վեր արաբական աշխարհին եւ Իսրայէլի միջեւ շարունակուող ջլամարտը կը սպառնայ իրական պատերազմի վերածուիլ :

Տագնապը զուտ տեղական հանգամանք չի ներկայացներ : Բազմաթիւ շահեր իրար կը խաչաձեւեն արեւելեան այդ շրջանին մէջ:

Ատոր ապացոյցը տեսանք 1956ի Հոկտեմբերին, երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա գործնապէս մասնակցեցան Իսրայէլի կողքին Եգիպտոսի դէմ մղուած պատերազմին : Ու մէկ կողմէ Մոսկուա, միւս կողմէ Ուաշինկթըն վերջնագիր ուղղեցին պատերազմիկ կողմերուն՝ դադրեցնելու կռիւները :

Այս անգամ ալ ստեղծուած նոր տագնապին առթիւ բացէ ի բաց դիրք բռնած են մեծերը : Գաղտնիք մը չէ, որ Մ. Նահանգները կը պաշտպանեն Իսրայէլը, մինչ Խ. Միութիւնը կանգնած է արաբական աշխարհին ետեւ :

Անգլիա եւ Ֆրանսա այս անգամ ուշադիր կը հետեւին դէպքերու զարգացման, առանց ուղղակի դիրք ճշդելու այս կամ այն կողմին ի նպաստ :

Անգլիա դժուարութիւններ ունի հարաւային Արաբիոյ եւ Ադէնի մէջ եւ ինքնին հասկնալի է թէ դէպի ո՛ր կողմը կը հակի իր համակրութիւնը :

Ֆրանսա բարեկամ է թէ՛ Իսրայէլի եւ թէ արաբական պետութեանց : Վերջերս Թութանխամոնի ցուցահանդէսին առթիւ Ֆրանսայի եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան յարաբերութիւնները սերտացան եւ նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասր Եգիպտոս հրաւիրեց Զօր. տը Կոլը :

1950ին Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայնագիր կնքած էին՝ երաշխաւորելով գոյավիճակի պահպանումը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Այսօր այդ համաձայնագրի մասին կը խօսուի դարձեալ : Կը մոռնան սակայն, որ 1956ի Սուէզի պատերազմը ժամանակավրէպ դարձուց զայն :

Ինչո՞ւ ջիղերու պատերազմը յանկարծ ներկայ վտանգաւոր փուլին մէջ մտաւ :

Այս հարցումը լուսաբանութեան կը կարօտի :

1956ի կռիւներէն ետք համաձայնութիւն գոյացաւ, որ ՄԱԿի «կապոյտ գտակաւոր» զինուորները գրաւեն Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի սահմանագիծը, արգիլելու համար նոր բախումները կողմերուն միջեւ :

Այս գրաւումը օգտակար եղաւ այն իմաստով, որ ծանր դէպքեր չպատահեցան այդ շրջանին մէջ, հակառակ այն իրողութեան, որ Պաղեստինցի արաբ գաղթականները մեծ թիւով հաստատուած էին Կազայի մէջ, որ կցուած է Եգիպտոսի :

Պաղեստինցի ֆետայիները Յորդանանի եւ Սուրիոյ հողամասերէն է, որ պարբերաբար արշաւանքներ կը կազմակերպէին Իսրայէլի դէմ :

Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորը եւ իր կառավարութիւնը հակառակ էին ֆետայիներու գործունէութեան, իրենց հողամասին վրայ :

Սուրիոյ սահմանին վրայ է, որ այս վերջինները աւելի շատ եղեռնափորձեր կը կատարէին Իսրայէլացւոց դէմ, որոնք երկու անգամ խիստ փոխադարձութիւն ցոյց տուին :

Երեւոյթները ցոյց կու տային — եւ նախագահ Նասր ալ իր վերջին ճառին մէջ հաստատեց — թէ Իսրայէլ կ'ուզէր Մայիս 17ին արշաւել Սուրիոյ վրայ, գրաւել Դամասկոսը եւ տապալել Պաասի ձախակողմեան կառավարութիւնը :

Անկէ առաջ իսրայէլեան օդանաւեր մինչեւ Դամասկոս հետապնդեր էին սուրիական օդանաւերը եւ ահազանգը հնչած էր Սուրիոյ մայրաքաղաքին մէջ :

Սուրիոյ դէմ յարձակումի մը ծրագիրը հետզհետէ կը հաստատուէր :

Ա՛յդ էր պատճառը, որ, կ'ըսեն իրազեկներ, Արաբ Միաց. Հանրապետութեան նախագահը յարգելով Սուրիոյ հետ կնքած զինակցութիւնը, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարէն պահանջեց «կապոյտ գտակաւոր»ներու քաշուիլը գրաւեալ գօտիէն, որպէսզի ազատօրէն կարենայ յարձակիլ Իսրայէլի վրայ, այն պարագային երբ այս վերջինը արշաւէ դէպի Սուրիա : Ազդարարութիւն մը պարզապէս :

Աքապայի ծոցին եւ հրէական էյլաթ նաւահանգիստին պաշարումը եգիպտական ծովային ու ցամաքային ուժերուն կողմէ խիստ ծանր հարուած մը կը հասցնէ Իսրայէլի տնտեսութեան :

Դէպի Կարմիր ծով եւ Հնդկաց ովկիանոս ելքի միակ ճամբան է Աքապայի ծոցը, ուր կը հասնին քարիւղատար նաւերը Պարսկաստանէն եւ որ Իսրայէլի առեւտրական կարեւոր մէկ կեդրոնը կը կազմէ :

Սեւ մութ ամպեր կուտակուած են հորիզոնին վրայ : Սակայն չենք կարծեր, որ փոթորկաբեր ըլլան անոնք :

Խաղաղութեան անունով երդուընցող Մեծերը թոյլ պիտի չտան, որ նոր հրդեհ մը բռնկի աշխարհի այդ քարիւղաշատ շրջանին, — միջազգային դրամատիրութեան միջնաբերդին մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՖՐԱՆՍԱ ՔՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ԱՆԳԼԻԱ, ԱՄԵՐԻԿԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Միջին Արեւելքի տագնապին մէջ, իբրեւ դրական երեւոյթ կը մնայ միայն ֆրանսական կառավարութեան առաջարկը : Արդարեւ ձախողած կը թուին թէ՛ ՈւԹանի առաքելութիւնը, Գահիրէ եւ թէ Նիւ Եորքի Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը, ուր Խորհ. Միութեան վեթոյի սպառնալիքին տակ կարելի չէ եղած որեւէ բանաձեւ քուէարկել : Իսկ ՈւԹան Զօրեքշաբթի իսկ մեկնած է Գահիրէէն, փաստելով թէ Նասրի հետ տեսակցութիւնը բացասական արդիւնք տուած է : Կը մնայ ուրեմն Ֆրանսայի առաջարկը : Այս էր Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդին տուած որոշումը, առջի օր : Նոյն օրը Փարիզ էր Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ էպան որ կ'ընդունուէր նախագահ տը Կոլի կողմէ : Կ'ըսուէր նաեւ թէ տը Կոլ անձնական նամակ մը ստացած է գնդ. Նասրէ :

Ցոյս կայ սակայն որ ոչ մէկ բան պատահի մինչեւ Կիրակի, քանի որ Նասր յայտարարած է թէ մամուլի ասուլիս մը կուտայ այդ օրը :

Ամերիկա եւ Անգլիա անմիջապէս դրական պատասխան տուած են ֆրանսական առաջարկին : Մինչեւ Զօրեքշաբթի ցերեկ. սակայն Խ. Միութիւնը ոչ մէկ պատասխան տուած էր, բայց տրուած ըլլալով որ նոյն ժամանակը Անգլիոյ Արտաքին նախարար՝ Պրաուն Մոսկուա կը գտնուի եւ կը խօսի իր պաշտօնակից Կրոմիքոյի հետ, որոշ յոյսեր կան :

× Միւս կողմէ Սէուտական Արաբիոյ զօրքը (քսան հազար) Յորդանան մտած է Զօրեքշաբթի օր : Մինչ արաբական աշխարհ ունի մէկ թշնամի՝ Իսրայէլ, կը թուի թէ Յորդանան օգնութիւն կը փնտռէ ... Սուրիոյ դէմ, ինչ որ կրնայ անուղղ նոր բարդութիւն մը ստեղծել Միջին Արեւելքի մէջ :

× Եգիպտոս ական դրած է Աքապայի ծոցին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԼԱՆՕՅԻ մէջ, ուղեղի արիւնահոսութեան հետեւանքով, 48 ժամուան մէջ, մեռաւ Ճինօ Տէլ Տուքա, ֆրանսական մամուլի եւ հրատարակչական մեծագոյն դէմքերէն մին : Ծագումով իտալացի, Ֆրանսա ապաստանած ֆաշական շրջանին, Տէլ Տուքա Ֆրանսայի մէջ կը սկսէր հրատարակել «Մենք Երկուքս» պարբերականը, եւ կը դառնար ռահվիրան «սրտի մամուլ» որակուած թերթերու : Յաջողութիւնը այնքան մեծ էր, որ նոյն տեսակ թերթեր իրարու կը յաջորդէին : Ունէր նաեւ հրատարակչական տուն մը՝ Էտիսիոն Մոնտիալ, Փարի – Ժուռ օրաթերթը, Լաֆոն հրատարակչականի մէկ մասը, շարժանկարի արտադրութեան ընկերութիւն մը, սալի ընկերութիւն մը եւ ձիարշաւի ձիեր, ի մէջ այլոց : Հաստատած էր «Տէլ Տուքա հիմնարկութիւնը» որ թոշակ կուտար Ֆրանսագիր գրագէտներու :

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ ՀԱԿԱՌԱԿ ԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ ՄՂՈՒԱԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ (1920) ԵՒ ԵԹԷ ԻՐԵՆ ՄՆԱՐ, ՀԱՅԵՐԸ ԿՈՒԼ ՊԻՏԻ ՏԱՅԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Թրքական «Թերճիւման» թերթին մէջ, Թուրք ծանօթ հրապարակագիր Գանտեմիր առենէ մը ի վեր կը հրատարակէ «Երկրորդ մարդուն առասպելը» անունով յօդուածաշարք մը, ուր քննադատութեան կ'ենթարկուի ծերունի պետական մարդ՝ Իսմէթ Ինէօնիւ :

Անդրադառնալով Թուրքեւհայ պատերազմին (1920), Գանտեմիր կ'առարկէ, թէ Իսմէթ «փաշա» ամիսներով յետաձգած է յաղթանակը եւ դժուարացուցած Քեազըմ Քարապեքիրի գործը : «Երկրորդ մարդու» տիտղոսը մասալ մըն է, կը գրէ Գանտեմիր եւ կը շարունակէ.

Հայերը Պարտիզէն յարձակողականի անցեր էին եւ հրամանատար Քեազըմ Քարապեքիր, իր ուժերը հաւաքելով, փոխադարձեց եւ 29 Սեպտեմբերին, Սարըղամըշը գրաւեց հայերէն : 30 Սեպտեմբերին, Կարսը գրաւուեցաւ, իսկ Նոյեմբեր 7ին Թրքական բանակը անցաւ Հայաստան, հասաւ Կիւմրիւ, ուր զինադադարի պայմանները առաջարկուեցան : Նոյն թուականներուն, հարաւային նահանգներն ալ, Գօզան, Իսլահիյէ եւ Հաճըն մաքրագործուեցան հայ միլիսներէն : Նոյն օրերուն, Իսմէթ պէյ կոչուեցաւ արեւմտեան ճակատի հրամանատարութեան : Այն Իսմէթ պէյը, որ Հայաստանի պատերազմին յաղթանակէն ետք, թէեւ սրտանց կը շնորհաւորէր Քեազըմ Քարապեքիր փաշան, բայց անկէ առաջ, եւ երկրին ամէնէն նեղ եւ անձկալից օրերուն, աններելի սխալներ գործած էր եւ ամիսներով յապաղեցուցած Հայաստանի յաղթանակը : Այս սխալը գործած էր այն օրերուն, երբ ընդհ. սպայակոյտի փոխ – նախագահ էր : Քեազըմ Քարապեքիր փաշա առաջարկած էր որ Մայիսին յարձակողականի անցնի, բայց Իսմէթ պէյ վարանեցաւ եւ յետաձգեց այդ շարժումը, խորհելով որ Անգլիացիք կրնան Տրապիզոնէն յարձակումի անցնիլ : Մինչդեռ ոչ մէկ կապ կար անգլիական ուժերուն եւ Թուրքիոյ վրայ յարձակող հելլէն եւ հայ կառավարութեանց միջեւ : Շատ սխալ էր պաշտպանողականի դիրքին մէջ մնալ մեր արեւելեան սահմաններուն վրայ, երբ հելլենական պատերազմն ալ սկսած էր արդէն : Այս կարծիքէն է նաեւ Ալի Ֆուատ փաշա, որ իրմէ առաջ արեւմտեան ճակատի հրամանատարն էր : Իսմէթ պէյ միշտ մնաց իր կասկածամտութեան ազդեցութեան տակ, ծայր աստիճան խրտչոտ շարժեցաւ եւ պատճառ եղաւ որ երկրին այնքան օգտակար առիթներ կորսուին, երկիրը վնաս միայն կրէ :

ՔԱՐԱՊԵՔԻՐ ՓԱՇԱՅԻ ԽՕՍՔԵՐԸ

Լսենք նաեւ Քազըմ Քարապեքիր փաշան, որ կ'ըսէ.

«Զինուորները հունձք քաղելու ղրկած էինք, զանոնք կանչեցինք եւ հաւաքեցինք որոշ բանակատեղիներու մէջ : Հարկ էր որ Անգարա զիս ազատ ձգէր իմ զինուորական գործողութիւններուս մէջ, հակառակ պարագային պարտաւոր էի մինչեւ Սեպտեմբեր անոր հրամաններուն սպասել : Եթէ յարձակման չանցնէի անմիջապէս, շատ դժուար պիտի ըլլար զօրանոցներու մէջ սպասող բանակին պարենաւորումը : Եւ մեր արեւելեան բանակը ցիրուցան պիտի ըլլար, ինչ որ պիտի նշանակէր հայրենիքին քայքայումը : Այս իմաստով գրեցի ընդհ. սպայակոյտի փոխ-նախագահ Իսմէթ պէյի, բացատրեցի կացութիւնը, ըսի թէ Կարմիր բանակը յարձակումի պիտի անցնի Արաս – Նեօվսեյի գիծէն եւ պէտք է անմիջապէս դիմագրաւել զայն, յառաջանալ մինչեւ Արփաչայ եւ Պրեսթ Լիթովսքի դաշնագիրը պատռելով՝ Սեւրի դաշինքը ստորագրող հայ դաշնակ կառավարութեան նոր եւ պատուաբեր համաձայնութիւն մը պարտադրել : Պէտք էր գրաւել Կիւմրին եւ շրջակայքը, սպառնալ Երեւանի, այսպիսի հաշտութիւն մը պարտադրելու համար Հայերուն : Հակառակ պարագային, դէպքերը մեզի ամբողջովին աննպաստ ընթացք մը պիտի ստանային : Պէտք չէր կորսնցնել այս բախտորոշ առիթը : Միւս կողմէ, Սարըղամըշի գօտին մէջ Հայերը իրարու դէմ կը կռուէին, պոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով : 20 – 21ի Օգոստոսի գիշերը, Հայերը Հասանկալէի մէջ յարձակեցան թրքական զօրախումբին վրայ եւ ետ մղուեցան մեր հակայարձակումով : Այս փափուկ եւ վտանգաւոր կացութիւնը հաղորդեցի փոխ – սպարապետ Իսմէթ պէյի, որ ինծի մատ խածնելու չափ այլանդակ պատասխան մը տուաւ : Ահա այդ պատասխանը.

— «Մեր ուժերը պէտք է անվթար մնան, պէտք չէ մասնակցին կռիւներուն եւ կոտորակուին : Այդ պարագային շահուոր մենք կ'ըլլանք : Եթէ Հայերուն դէմ պատերազմինք, պիտի կորսնցնենք մեր զինուորական կենսունակութիւնը, քաղաքական տեսակէտով ալ պատասխանատու պիտի ըլլանք :

Իսմէթ պէյ կ'ըսէր նաեւ ուրիշ առիթով մը. «Երբեք զօրաժողովով չենք կրնար այս գործը գլուխ հանել» : Իսկ ես իրեն կը պատասխանէի վճռաբար. «Այս ուժերով ոչ միայն մեր ծրագրած գործերը կրնամ ի գլուխ հանել, այլ ամբողջ Հայաստանը կրնամ սրբել քարտէսէն» :

Գանտեմիր կ'եզրակացնէ, թէ Իսմէթ Ինէօնիւ հակառակ էր Հայաստանի դէմ մղուած պատերազմին եւ կ'ուզէր Արեւելքը Հայերուն նուիրել :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՆՈՐ ՎԷՃ ՄԸ

Ա.

«Յուսաբեր» 7 Նոյեմբեր 1966 թիւով կը գրէ (Բ. Թաշեան).—

« Պոլսոյ Ազգ. Ժողովի 1885 Օգոստոս 2ի նիստին մէջ ճառ մը կը խօսի հայերէ-նագէտ եւ բառարանագիր Տոքթ. Յարութիւն Թիրեաքեան :

Իր ճառի ընթացքին, Թիրեաքեան կ'ըսէ .— « ... Կրօնական Ժողովոյ յիշած բնական օրէնքն ես չեմ կրնար ըմբռնել թէ ո՞րն է, ընդհակառակն եղածն անբնական կը համարիմ, եւ կը կարծեմ, որ Տեղեկագրին այս բացատրութիւնը ուրիշ նպատակ չունի, այլ օրէնքը սըֆոդել ...» :

Կը միջամտէ Խորէն Արք. Նար - Պէյ եւ կ'ըսէ .— « Ըսքողել եւ ոչ սըքողել » :

Տոքթ. Յ. Թիրեաքեան կը պատասխանէ .— « Երկու ձեւ արտասանութիւննե-րըն ալ կ'ընդունի հայկաբանութիւնը, Սրբազան, եթէ կ'ուզէք կարող եմ փաստերով հաստատել ըսածս, բայց Ժողովոյ փակումէն յետոյ, վասնզի լեզուաբանական վիճաբանութեան ժամանակ չէ այժմ » :

Կը տեսնենք աՀաւասիկ, որ երկու հայկաբաններ° կը վիճին բառի մը ոչ թէ ուղղագրութեան, այլ արտասանութեան ձեւին դէմ : Մէկը ճիշդ կը գտնէ սըքողելը, միւսը՝ ըսքողելը :

Պարզ է, որ ճիշդը Նար - Պէյի արտասանութիւնն է » :

«Պայքար»ի մէջ (11 Փետրուար 1967) Միհրդատ Թիրեաքեան ի պատասխան կը գրէ .—

« Պէտք է ըսեմ, որ այնքան ալ պարզ չէ, քանզի երկու արտասանութիւններն ալ ընդունուած են լեզուին մէջ, սա տարբերութեամբ որ «ըսքողել» ձեւը թերեւս աւելի գործածական դարձած էր կարգ մը տեղեր, ինչպէս Պոլիս՝ օրինակի համար : Այդ չի նշանակեր, սակայն, թէ սխալ հնչում է «սըքողել»ը, որուն ճշդութիւնը կարելի է ապացուցանել լեզուաբանական փաստերով» :

Եւ այս առթիւ, Միհրդատ Թիրեաքեան կը ներկայացնէ քաղուածք մը իր հօրը՝ Տոքթ. Յարութիւն Թիրեաքեանի Արիահայ Բառարանէն, նոյն այս հարցին կամ վէճին մասին .—

« ՍՊԻՏԱԿ .— Զենդերէն՝ սփաէթա կամ սփիթա, սանսկրիտ՝ սվէթա, պահլաւերէն՝ սփէթաֈ, նոր պարսկերէն՝ սէփիտ կամ սէֆիտ, սէփիթաֈ, սէփթաֈ :

Այս ձեւերը կը ցուցնեն որ հաւասարապէս ուղիղ են մեր թէ՛ սպիտակ եւ թէ՛ գաւառական սիպտակ հնչումները, ինչպէս որ սպանն ալ որ մենք ըսպաս սովորած են հնչել, գաւառացիք ոմանք, ինչպէս լսած եմ, սըպաս կ'արտասանեն որ աւելի ճիշդն ալ է հանդէպ պարսկերէն սէփաս :

Միանգամ եւս կը կրկնենք այս առթիւ որ Զով Շով Սով սկսող բառերը մաքրաւ է եւ միապէս ուղիղ է թէ՛ նախընթաց եւ թէ՛ հետեւորդ Ըով կարդալ : Օրինակ՝ ըԶ կամ Զը, ըՇ կամ Շը, ըՍ կամ Սը : Յատուկ եւ ընդհանուր օրէնք մը չկայ : Նոյնպէս է նաեւ պարսկերէնն ալ, թէ էսփէնտ եւ թէ՛ սէփէնտ, թէ՛ սէփիտ եւ թէ՛ էսփիտ, թէ՛ սոթվար եւ թէ՛ օսթովար (ստուար) եւն— : Եւ եթէ աւելի խորը մտնենք խնդրոյն՝ կը տեսնենք որ սկիզբի յաւելուածական ձայնաւորը, պարսկերէնի մէջ, յետին դարերու եւ նոր ժամանակներու գործ կ'երեւի, իբր օժանդակ առողանութեան :

Շատ իրաւացի է Նէօլտէքի դիտողութիւնը «Ստահր» բառի առթիւ .

«Իստախր — Իրապէս Ստաhր, վասնզի պահլաւերէն այսպէս կը գրուի, ինչպէս արդէն սասանեան դրամները ունին ՍՏ . որպէս անուան համառօտագրութիւն : Հայերը Ստահր կը գրեն : Սկզբնական ձայնաւորով Իստահր ձեւը արդի պարսկերէն է :

Սուրիացիները, որոնք, ինչպէս եւ այժմեան Պարսիկները չեն կրնար արտասանել ՍՏ ձայնը առանց առջեւը ձայնաւոր մը դնելու, ժամանակին արդէն Իստահր ընդունած էին» (*) :

Ապա յայտ է թէ բուն հին եւ ուղիղ հնչումը առանց սկզբնական օժանդակի է, ինչպէս Յոյնք մինչեւ ցայսօր եւ բոլոր եւրոպական ազգեր տեսակ մը սահուն եւ թեթեւ ոլորմամբ կ'արտաբերեն այդ ձայները, սփազմ, սդիլ, սթավրոս եւայլն :

Մենք Արեւելեայքս, մեր վրայ խօսելով ի մասնաւորի, չեմ գիտեր ի վաղուց անտի, թէ յետոյ ուրեմն Թրքական ազգեցութիւնը կրելով, բնական անհաչտութիւն մը ունինք այդ ձայները թեթեւակի գլորել թրթռացնելու . պէտք է անպատճառ ղանդաղենք, տափակենք, ծանրացընենք հնչումը, նեցուկներ փնտռենք քալելու :

Հ. Ա. Այտընեանին տուած կանոնները, իւր քերականութեանը մէջ, ուղիղ են իբրեւ յարացոյց սահմանափակ շրջանակի մը (Պոլսականին), այլ իրաւունք եւ հանգամանք չունին իբրեւ ընդհանուր օրէնք նկատուելու : Ինչ որ տեղ մը (Պոլիս) ըսպաս կ'ըսուի, նոյնը կը լսենք որ ուրիշ տեղ ալ, եւ ոչ նուազ իրաւամբ, սըպաս կ'արտասանուի, ըսկունդը սըկունդ, սըփռեմը ըսփռեմ, սըկիհը ըսկիհ, սըպրդիլը ըսպրդիլ :

Եւ հին քերականները, եւ ոչ նուազք յարգեաց, տողադարձները միշտ զը, շը ըրած են եւ կ'ընեն :

Ցանկալի չէր ուրեմն որ մենք երբեմն ընդդէմ ելանք հօգելոյս Նարպէյի, երբ նա ըսֆողել կը պնդէր եւ մենք սըֆողելը կը պաշտպանէինք :

Ճշմարտութիւնը սակայն ոչ մի եւ ոչ միւս կողմն է բացարձակապէս, ինչպէս այն առթիւ ալ ըսած էինք : Ուղիղը, ճիշդը ըՍին եւ Սըին մէջտեղ գլորուն, թըրթռուն ձայն մ'է զոր գործ է տալ . ահա ա՛յս է որ մեզ դժուարութիւն կ'ընծայէ» :

Կը կարծեմ թէ այս «լեզուաբանական փաստերը» ոչինչ կ'ապացուցանեն առանց... լեզուաբանական բացատրութեան, որ ընդհուպ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Տոքթ. Թիրեաքեան կուտայ Նէօլտէքի տեսակէտները փրանսերէն (Օսվալտ Վիրթի թարգմանութեամբ), պարսկերէն բառերը՝ արաբատառ, յունարէն բառերը յունատառ : Իսկ այստեղ տեսնուած հայերէն թարգմանութիւնը, պարսկերէն եւ յունարէն բառերու տառադարձութիւնը կատարած է իր որդին՝ Միհրդատ Թիրեաքեան :

ՀՌՈՄԻ ՊԱՊԻՆ ՃԱՌԸ

Փառք եւ ողջոյն Ձեզի, մեր եղբայրն ի Քրիստոս, Խորէն Ա. Վեհափառ Կաթողիկոս Կիլիկիոյ, որուն այցելութիւնը Մեր տունը ուրախութեամբ կ'ողողէ եւ հոգեկան զուարթութեամբ մը կը հրճուեցնէ ոչ միայն հռոմէական այս եկեղեցին, որ Պետրոս եւ Պօղոս Առաքեալներուն է, այլ ամբողջ Կաթողիկէ Եկեղեցին : Փառք եւ ողջոյն Ձեզի, պանծալի եւ բարեպաշտ Պատրիարք՝ Կիլիկիոյ Հայոց վաղեմի եւ սուրբ եկեղեցիին, որ Մեզի կը բերէք յուզիչ յիշատակները աւանդութեան մը, ուր կը փայլի փառապանծ ժողովուրդի մը քրիստոնէական հաւատքը : Թոյլ տուէք Մեզի Ձեր սրբազան անձին մէջէն տեսնել այն սուրբերը՝ որոնք պանծացուցին յաւէտ դարաւոր պատմութիւն մը : Մենք կը մեծարենք ձեր պաշտօնին մէջ՝ նախ եւ առաջ եւ բոլորին տեղ՝ անջնջելի յիշատակը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, որ Գ. դարուն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ առաջին ու երեւելի հովիւը եղաւ, եւ որմէ ետք, Դ. եւ Ե. դարերուն, Մեծն Ներսէսի՝ որ նախաձեռնարկը հանդիսացաւ Հայ եկեղեցւոյ մշակոյթին ու եկեղեցական կազմակերպութեան, Ս. Մեսրոպի՝ որ ձեր եկեղեցիին վարդապետն է, հնարիչը ձեր այբուբենին եւ թարգմանիչը Հայ Աստուածաշունչի, Ս. Սահակի՝ որ տուաւ Ձեզի ձեր եկեղեցական ծէսը, որով կը սնանի տակաւին ձեր հոգեւոր կեանքը եւ կ'արտայայտուի ձեր աղօթքը :

Մենք պիտի չկարենայինք աւարտել թուարկումը այս յիշատակներուն, եթէ չըլլար հատ մը, որ կը տիրապետէ բոլորին վրայ եւ Մեզի կը թուի թէ կը բնորոշէ ձեր տառապալից եւ փառապանծ պատմութիւնը . այն է վկայութիւնը՝ զոր դուք Հայերդ տուած էք դարերու ընթացքին տառապանքի եւ արիւնի մէջ, այնքան ցաւալի եւ ողբերգական իրադարձութիւններու ընդմէջէն, Քրիստոսի անունին հանդէպ հաւատարմութեան : Վկայութիւն մը՝ որ Մեզի համար հիացումի չարժանիք մըն է, օրինակ մը եւ միանգամայն դրդապատճառ մը յոյսի՝ պատմութեան եւ աշխարհի մէջ ձեր ճակատագրին նըկատմամբ :

Ձեր անձին մէջ Մենք կ'ողջունենք բովանդակ Հայաստանեայց Եկեղեցին, զոր Դուք՝ էջմիածնի Վեհափառ Կաթողիկոսին հետ՝ կ'առաջնորդէք Քրիստոնէական կեանքի ուղիներէն : Այս օրուան երջանիկ հանդիպումը թող ազդէր հանդիսանայ նոր եւ առատագոյն օրհնութիւններու ամբողջ Հայ ժողովուրդին համար :

Ձեզի հետ Մենք ալ փառք կուտանք միակ Աստուծոյ, Հօր, Որդւոյ եւ Ս. Հոգւոյն, Ձեզի հետ կ'ողեկոչենք Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդին, Մարմնացեալ Բանը, մեր Փրկիչը, Հիմնադիրն ու Գլուխը Ս. Եկեղեցիին՝ որ իր Խորհրդական Մարմինն է : Ձեզի հետ կը հայցենք բարեխօսութիւնը Ս. Առաքեալներուն Պետրոսի եւ Պօղոսի, որոնք յետ քարոզելու փրկութեան Աւետարանը Արեւելքի մէջ, յանձնեցին զայն Հռոմի, այս քաղաքին, իրենց մարտիրոսութեան կնիքով :

Մեր սիրտերը այս զգացումներով համակուած, շատ երջանիկ եւ յուսալից դէպք մը կը նկատենք այս այցելութիւնը՝ զոր Ձեր Սրբութիւնը կ'ընէ Մեզի եւ յուզումով կ'ողեկոչենք անոր չարժառիթը : Ճիշդ հիմա յիշեցիք զայն, Էքիւմէնիկ շարժումն է, արծարծուած Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ՝ վերջերս գումարուած ժողովէն, որ Ձեզի ներշնչած է Մեզի այցելելու գաղափարը : Այսպէս ուրեմն, Քրիստոսի ուզած միակ Եկեղեցիին մէջ բոլոր քրիստոնեաներու վերամիացման մեծ հարցն է, որ դարձեալ կը յայտնուի մեր միջեւ, եւ տայ Աստուած որ ան գտնէ հուսկ իր այնքան բաղձալի լուծումը :

Մենք կը պարտինք Ձեզի յատուկ շնորհակալութիւն մը, քանի որ վերոյիշեալ ժողովին զրկեցիք յոյժ արժանապատիւ դէտեր՝ Ձեր ներկայացուցած եւ Ձեզմէ կառավարուած եկեղեցիին, որուն Աթոռը երկար ատեն Կիլիկիոյ մէջ հաստատուած՝ կը գտնուի ներկայիս կրօնասէր եւ ասպընջական Լիբանանի մէջ :

Յիշատակներու յորձանք մըն է որ կ'ողողէ Մեր միտքը, մինչ կը մտածենք այն սրտագին յարաբերութիւններուն, զորս երկար դարերու տեւողութեամբ Կիլիկեան Հայոց Թագաւորութիւնը եւ անոր Կաթողիկոսութիւնը ունեցած են այս Առաքելական Աթոռին հետ :

Կրնա՞նք արդեօք մոռնալ, օրինակի համար, թէ Հայ Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ ներկայ գտնուած են Փլորենտիոյ ժողովին (1439), ուր Մեր նախորդներէն Եւգինէոս Դ. ուրախութիւնն ունեցաւ յայտարարելու (22 Նոյեմբեր 1439) Հայերու ուղղուած հռչակաւոր վճռագիրը, որ այսօր ալ մեզի համար ապահով վարդապետութիւն մը պարունակող վաւերաթուղթ մըն է :

Ի՞նչպէս կարելի է չյիշատակել Մեր ուրիշ մէկ Նախորդին Գրիգոր ԺԳ.ի ա–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

Ա.

Անտառն մշուշին մէջէն, ուր կը տեսնուէր երկնակամարէն պատառ մը կապոյտ, պատանի մը կը քալէր դէպի դիմացի լեռը : Աշխարհի ներդաշնակ կանչը սարսուռ մը արթնցուց անոր սրտին խորը : Անհոգ ու անխռով՝ ան ժամերով քալեց տափարակ դաշտերուն մէջ : Երբ հասաւ անտառին եզերքը, ձայն մը լսեց որ կուգար շատ մօտէն կամ շատ հեռուէն, խորհրդաւոր ձայն մը որ ըսաւ .

— Անտառէն մի անցնիր, երիտասարդ, եթէ չես ուզեր ոճիր գործել :

Պատանին կանգ առաւ ապշահար, չորս կողմը նայեցաւ : Շնչող էակի մը հետքն իսկ չկար : Խորհեցաւ թէ ոգի մըն էր այդ բառերը արտասանողը : Բայց իր բնածին քաջութիւնով, ուշադրութիւն չդարձուց այդ տարօրինակ կանչին : Քիչ մը աւելի կամաց քալեց եւ անվախ՝ շարունակեց ճամբան : Աւելի արթուն էր հիմա եւ պատրաստ դիմաւորելու այն անծանօթ թշնամին, որ զգուշութեան հրաւիրած էր զինքը :

Բայց մարդու չհանդիպեցաւ, չլսեց կասկածելի ձայներ եւ դուրս ելաւ անտառին չարքերէն : Փռուեցաւ ծառի մը ճիւղերուն տակ, քիչ մը հանգստանալու համար : Նայուածքը երկնցուց ընդարձակ մարգագետինէն մինչեւ դիմացի լեռները ու տեսաւ ուրուագիծը լերկ ու ցից կատարին, որուն հասնելու համար ճամբայ ելած էր :

Բայց հազիւ ոտքի ելած էր, երբ երկրորդ անգամ ըլլալով լսեց խորհրդաւոր ձայնը, հիմա աւելի պաղատագին, որ կուգար շատ մօտէն կամ շատ հեռուներէն :

— Մարգագետինէն մի անցնիր, երիտասարդ, եթէ չես ուզեր աւերակի վերածել հայրենիքդ :

Երիտասարդը, հպարտութեամբ, նորէն ուշադրութիւն չդարձուց այդ ոչնչաբանութեան՝ որ կ'արձակուէր շատ կարեւոր բան մը պահել ուզող մէկու մը չեչտով : Եւ աճապարեց առանց գիտնալու թէ իր քայլերը արագացնողը անհամբերութի՞ւնն էր թէ վախը : Իրիկուան մառախուղը սկսեր էր իջնել դաշտերուն վրայ, երբ ան հասաւ լեռնակատարին ստորոտը՝ ապառաժի մը առջեւ : Ոտքը հազիւ դրած էր քարերուն վրայ, երբ խորհրդաւոր ձայնը խօսեցաւ դարձեալ, շատ մօտէն կամ շատ հեռուներէն, բայց այս անգամ աւելի սպառնական .

— Աւելի հեռուն մի երթար, երիտասարդ, ապա թէ ոչ պիտի մեռնիս :

Երիտասարդը բարձրաձայն խնդաց եւ առանց աճապարանքի կամ վարանումի, շարունակեց ճամբան : Քանի կը դժուարանար վերելքը, այնքան կ'ուռէր անոր կուրծքը : Եւ իրիկուան վերջին շողերը կը մարէին, երբ խրոխտաբար հասաւ լերան գագաթը :

— Ահաւասիկ, եկայ, պոռաց ան յաղթական շեշտով մը : Եթէ այս էր մրցումը, ով բարի կամ չար ոգի, ես եմ շահողը : Ոճիրի բեռ չկայ խղճիս վրայ : Հայրենիքս անխռով կը ննջէ վարը, եւ ես կ'ապրիմ տակաւին : Ով ալ ըլլաս դուն, ես քեզմէ զօրաւոր եմ, որովհետեւ չհաւատացի քեզի եւ ճիշդ ըրի :

Ցանկարծ որոտումի նման ձայն մը լըսուեցաւ լեռներուն կողքին, ձայն մը որ հետզհետէ սաստկացաւ :

— Երիտասարդ, կը սխալիս :

Ու բառերուն ահաւոր ծանրութիւնը գետին տապալեց թափառական երիտասարդը, որ ինքզինքը գտաւ ապառաժին եզերքը : Թեւերը տարածեց, կարծես կ'ուզէր հանգստանալ, եւ հեգնոտ ձեւ մը տալով իր շրթունքներուն, ըսաւ .

— Երեւի առանց գիտնալու ոճիր մը գործեր եմ ...

— Քու անուշադիր ոտքդ որդ մը ըսպաննեց, որուտաց անծանօթ ձայնը :

Եւ պատանին պատասխանեց անփութօրէն .

— Օհ, հասկցայ ... ուրեմն ինծի խօսողը ոչ բարի, ոչ չար, այլ երգիծաբան ոգի մըն է եղեր ... չէի գիտեր թէ այդպիսիներ ալ կան մեր շուրջը :

Ու ձայնը դարձեալ հնչեց լեռներուն մարմրող կիսաստուերին մէջէն .

— Դուն այլեւս չե՞ս այն երիտասարդը, որուն սիրտը տակաւին այս առաւօտ սարսռաց աշխարհի ներդաշնակ երգէն : Մեռա՞ծ է քու հոգիդ այն ատիճան, որ անտարբեր ես նոյն իսկ որդի մը երջանկութեան կամ վշտին հանդէպ ...

— Ա՞յդ էր ըսելիքդ, պատասխանեց տղան՝ կնճիռ մը ճակտին վրայ, այդ պարագային՝ ես ալ հարիւր անգամ, հազար անգամ յանցաւոր եմ, ինչպէս միւս մահկանացուները, որոնց անուշադիր քայլերը անհամեզօրէն կը մեռցնեն անթիւ ու անհամար փոքրիկ արարածներ ...

— Ահաւասիկ այդ բանն էր որ ազդարարուեցաւ քեզի : Գիտե՞ս թէ ի՛նչ բանի սահմանուած էր այդ որդը իրերու յաւիտենական դասաւորումին մէջ :

Երիտասարդը գլուխը վար կախեց ու պատասխան տուաւ .

ԱՐԹԻՒՐ ՇՆԻՑԼԷՐ

Անգլ. թարգմ. Ժ.

ուած որոշումը՝ Հռոմի մէջ հայ վարժարան մը հիմնելու, «Հռոմէական Եկեղեցի» ներկայացուցած կրող կոնդակով (13 Հոկտեմբեր 1584)։ Որոշում՝ զոր իրագործեց յետագային Լեւոն ԺԳ. Քահանայապետը կատուցանելով այժմեան ատյնջական բնակարանը, որ Մեզի այնքան սիրելի է։

Եւ կարելի՞ է արդեօք չյիշել Աստուծոյ ծառայ Մխիթարի անունը, Ս. Անտոն Աբբայի հետեւող միանձներէն, որ ծաղկեցաւ ԺԸ. դարուն, եւ որ այժմ կը հանգչի Վենետիկ, այն մենաստանին մէջ՝ որ իր անունը կը կրէ եւ կենդանի ու ծաղկեալ կը պահէ հայ աւանդութիւնը կաթողիկէ Եկեղեցիին մէջ։

Թող այս հակիրճ վերյիշումը բաւարար ըլլայ վկայելու այն յարգանքին, զոր Կաթողիկէ Եկեղեցին կը տածէ Հայ Եկեղեցւոյ այնքան ազնուական աւանդութիւններուն եւ հոգեկան ու մշակութային հարստութիւններուն հանդէպ։

Ձեր Սրբութիւնը անշուշտ թոյլ պիտի տայ Մեզի յիշել ուրիշ կենդանի կապ մըն ալ Քրիստոնեայ Հայաստանի հետ՝ յանձին Իգնատիոս – Պետրոս Պաթանեան Պատրիարքին, որ մեր կաթողիկէ հաղորդակցութեան մէջ իբրեւ նախորդ ունեցաւ մեր սիրելի եւ պատուական որդին՝ կարդինալ Գրիգոր–Պետրոս Աղաջանեան, որ հոս ներկայ կը գտնուի. անոր եռանդին եւ իմաստութեան յանձնուած է՝ իբրեւ նախագահ «Հաւատոյ Տարածման» Ս. Ժողովին՝ Կաթողիկէ Եկեղեցիին միսիոնարական բովանդակ առաքելութիւնը։

Այս յիշատակները մեզմէ իւրաքանչիւրին համար թանկարժէք իրականութիւն մըն են. եւ լի են միանգամայն խոստումներով եւ դասերով։

Նախ, լի են խոստումներով, որովհետեւ կ'արծարծեն մեր սիրտերուն մէջ ցանկութիւնն ու մաղթանքը իրականացած տեսնելու մեր միջեւ, երբ Աստուած ուզէ, կայուն եւ մնայուն կերպով, ամբողջական հաղորդակցութիւն մը՝ ապրուած սիրոյ եւ դաւանուած հաւատքի մէջ։

Ոչ միայն Քրիստոսի կամքը կը պարտադրէ մեզի ձգտիլ այս կատարեալ հաղորդակցութեան վերահաստատումին, այլ եւ պիտի համարձակէինք ըսել, Ս. Հաղորդութիւնը, զոր կը մատուցանենք, այդ կը պահանջէ մեզմէ։ Ս. Պօղոս կ'ուսուցանէ մեզի. «Բաժակը զոր կ'օրհնենք հաղորդութիւն չէ՞ Քրիստոսի արեան, հացը զոր կը մանրենք հաղորդութիւն չէ՞ Քրիստոսի մարմնին։ Քանի որ մէկ հաց գոյութիւն ունի, մենք բոլորս մէկ մարմին կը կազմենք, որովհետեւ ամէնքս միեւնոյն հացէն կը հաղորդուինք» (Ա. Կոր. Ժ. 16 – 17)։ Ուրեմն ի՛նչպէս ի գործ չդնել մեր բոլոր ճիգերը հեռացնելու համար խոչընդոտները եւ լուծելու տարակարծութիւնները, որոնք տակաւին արգելք կը հանդիսանան՝ որպէսզի մեր պատարագը ըլլայ համապատարագ մը։

Այս յիշատակները դաս մըն ալ են, որովհետեւ պէտք է որ սորվեցնեն եւ օժանդակեն մեզի խուսափիլ այն բաներէն, որոնք թոյլ չտուին որ անցեալի մէջ կատարուած փորձերը հասնէին կատարելապէս իրենց նպատակին։ Վատիկանի վերջին Ժողովը այս խնդրին շուրջ թանկարժէք կանոն մը սահմանեց Էքիւմէնիզմի մասին իր վճռագրին մէջ. «Հաղորդակցութիւնն ու միութիւնը վերահաստատելու կամ պահպանելու համար, ոչինչ աւելի պէտք է պարտադրել՝ քան ինչ որ անհրաժեշտ է» (Թ. 18)։ Անհրաժեշտը եղբայրական անկեղծ սէրն է, հաւատքի նոյնութիւնն է, հպատակութիւնն է այն էական կարգաւորութեան, զոր Քրիստոս ուզեց իր Եկեղեցիին համար։

Հոգին՝ որ մեզ շարժման մէջ դրաւ իրարու հանդէպ, պիտի գիտնայ ի գլուխ հանել սկսած գործը, եթէ մեր յարատեւ աղօթքը մեզ աշխալուրջ եւ հլու պահէ իր ներշնչումներուն։

Ա՛յս է մեր սպասումը, ա՛յս է մեր յոյսը, այսօր՝ երբ Տէրը կը շնորհէ մեզի՝ Ձեզ, առաջին անգամն ըլլալով այստեղ ընդունելու պատեհութիւնը։ Փառք եւ պատիւ Անոր յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն։

(Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ, 10 Մայիս 1967)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Շուրջ տարի մը առաջ, Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, հարկադրըուած ուսումնական նոր ծրագիրներու պահանջներէն, ձեռնարկեց, դասարաններու բաժնին ընդարձակման շինութիւններուն։

Վարժարանի տնտեսական պայմանները չէին թոյլատրեր նման ձեռնարկի մը իրականացումը։ Շինութեան նախատեսուած գումարը կը հասնէր 800.000 Ֆրանքի (80 միլիոն հին ֆրանք)։

Մխիթարեան Միաբանութեան Կեդրոնական Մատակարարութիւնը եւ ամենահաս Գ. Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը, բերին իրենց զօրաւոր աջակցութիւնը։ Ինչպէս արդէն թերթերու մէջ հրատարակուեցաւ, Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը տրամադրեց 250.000 Ֆրանք։

Տակաւին կը պակսէր 250.000ի գումար մը։ Դիմեցինք Ֆրանսահայ գաղութին, որ արդէն որոշ չափով պատասխանեց մեր կոչին։

Ցուսալից կը սպասենք որ, յատկապէս Փարիզի եւ Մարսիլիոյ հոծ Հայութիւնն ալ, առատաձեռն բերէ իր մասնակցութիւնը եւ յառաջիկայ տարեշրջանին, նոր շէնքը, իր «լապորաթուարով» եւ դասարաններով, լրացած եւ ամբողջացած, ընդունի իր մէջ ուսման ծարաւ, Հայ պատանիներու նկատելի թիւը։

Նուիրատուներէն ոմանք, փափաքեցան անծանօթ մնալ. կը յարգենք անոնց փափաքը. սակայն պարտք կը զգանք հասարակաց յայտնելու մեր սրտագին շնորհակալութիւնները, բոլորին, ծանօթ եւ անանուն նուիրատուներուն։

Շնորհակալութիւն՝ բոլոր անոնց որոնք հաւաքոյթներ կազմակերպելով, կամ անձնապէս միջամտելով, դիւրացուցին տեսչութեան ձեռնարկը։

Լիոնի ազգայիններէն փոքր խումբ մը, Պոժոլէի գեղածիծաղ այգեստաններուն մէջ, ընտանեկան ճաշի մը շրջանին, գինիի շիշերուն հետ, բացաւ նաեւ իր Հայու սիրտը եւ տրամադրեց պատկառելի գումար մը։

Ռոմանի Երիտասարդական Միութիւնը, իր կազմակերպած տարեկան դաշտահանդէսին, կոչ ուղղեց ներկաներուն, եւ հաւաքուեցաւ սրտաբուխ գումար մը։

Վիէնի Ազգային Միութիւնը, շրջեցաւ տունէ տուն, խանութէ խանութ, եւ յաջողեցաւ տրամադրել կոկիկ գումար մը։

Վալանսի մէջ, երեք յարանուանութիւններու հովանաւորութեամբ, կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, որ գործի լծուելով, ապահովեց նկատելի գումար մը։

Շնորհակալութիւն նմանապէս Սերովբէ Արք. Մանուկեանի եւ Կարապետ Եպս. Ամատունիի, որոնք նոյնացնելով Վարժարանիս կարիքը՝ Ազգապահպանման պահանջին, կոչ ըրին Հայութեան, քար մը զետեղելու, կամար մը շինելու, Ֆրանսահայ գաղութի, մանչերու միակ բարձրագոյն վարժարանի ընդարձակման համար։

Շնորհակալութիւն նաեւ Ֆրանսահայ մամուլին, որ արձագանգ եղաւ եւ կը շարունակէ ըլլալ, քաջալերելու համար, տատամսոտ սրտերը, բերելու իրենց լուման, յիշեցնելով որ տակաւին կը պակսի շուրջ 150.000ի գումար մը, գործը ամբողջացնելու համար։

Այս առթիւ կոչ մը կ'ուղղենք նաեւ մեր բոլոր այն ազգայիններուն, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ վարժարանիս լապորաթուարին հայթայթելով գիտական փորձերու կարեւոր կազմածներ, որպէսզի աշակերտութիւնը առաւելագոյն չափով օգտուի, գիտութեան տուեալներէն։

**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի անասնաբուծական – անասնաբուժական հիմնարկութիւնը հիմնադրութեան օրերուն (1928) միայն մէկ ճիւղ ունէր՝ անասնաբուժական եւ ընդամէնը 115 ուսանող։

Այսօր ուսանողներու թիւը կը մօտենայ 2300ի, իսկ ճիւղերը՝ քանի մը հատ են։

Դասախօսական կազմը առաջին օրերուն կը բաղկանար երկու փրոֆէսէօրներէ, 4 օգնականներէ եւ վեց ուսուցիչներէ։ Այսօր՝ անձնակազմը ունի 140 դասախօս, որոնցմէ 21ը գիտութեան դոկտոր փրոֆէսէօրներ են, 73ը՝ գիտութիւններու թեկնածուներ, դոցենտներ։

Հիմնարկութեան գրադարանը օժտուած է 180.000 գիրքերով։

Իր գոյութեան տարիներուն հիմնարկութիւնը աւարտած են գիւղատնտեսութեան 5752 մասնագէտներ, որոնցմէ 2906ը ստացած են գիտնական անասնաբոյծի եւ 2845ը՝ անասնաբոյժի վկայականներ։

Ցիշեալ հիմնարկութիւնը ամէնէն մեծը եւ ամէնէն կարեւորն է ամբողջ Կովկասի մէջ։

Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէն օտար ուսանողներ կուգան այստեղ։

Երէկ, կարօտ նոյնիսկ քանի մը մասնագէտի, այսօր, արդէն իսկ օտարներու՝ ռուս, վրացի եւ ուրիշներու կը ջամբէ գիւղատնտեսական ուսում։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱԼԵՆՑ

Ցիսունեւեօթը տարեկանին մեռած է նկարիչ Ցարութիւն Կալենց։

Ծնած էր Կիւրին 1910ին։ Մանկութիւնը անցուցած է որբանոցներու մէջ։ Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Հալէպի Հայկազեան եւ, ի յայտ բերելով նկարչական մեծ ընդունակութիւն, 1923էն մինչեւ 1927 ուսած է ֆրանսացի ականաւոր նկարիչ Միշելի մօտ։

Պարբերաբար մասնակցած է Պէյրութի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսներուն, իբրեւ գեղանկարիչ, քանդակագործ։

1939ին մասնակցած է Նիւ Եորքի միջազգային ցուցահանդէսին։ 1942ին կը կազմակերպուի Լիբանանի «Նկարիչներու ընկերութիւնը», որուն հիմնադիրներէն էր ողբացեալը։

1946ին կը ներգաղթէ Հայաստան, ուր շուտով կը սիրանայ համբաւի։

Կալենցի ժառանգութիւնը՝ դիմանկարներ, բնանկարներ եւ նաթիւրմորթերը իրենց կենսախնդութեամբ եւ լուսաւոր տրամադրութեամբ հայ կերպարուեստի լաւագոյն նուաճումներէն են։

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի մէջ կայացաւ մեքենայական թարգմանութեան հարցերուն նուիրուած Խորհ. Միութեան երրորդ համագումարը։

× Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Բանբեր Երեւանի Համալսարանի» հանդէսին առաջին թիւը։

Համալսարանը իր հիմնադրութեան օրէն ի վեր, տարբեր անուններու տակ, հրատարակած է գիտական բազմաթիւ հաւաքածոներ (աւելի քան հարիւր հատոր), որոնք կը պարունակեն Համալսարանին մէջ մշակուած գիտական ճիւղերուն հիմնական արդիւնքները։

«Բանբերը» պիտի փոխարինէ անցեալին հրատարակուած այդ տեղեկագիրները։ Ցօդուածները լոյս պիտի տեսնեն երկու լեզուով՝ հայերէն եւ ռուսերէն։

Հանդէսը պիտի հրատարակուի տարին երեք անգամ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ՎԻՏՈՐ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Բայց վարպետ..., կմկմաց Քօքօ Վիտօքի ըսածէն բան մը չհասկնալով։ Վարպետ, երդում կ'ընեմ որ աչքովս տեսայ...

— Լոէ, անպիտան, անմիտ, իմ այնքան ատենէ ի վեր ճանչցած Ռօշ Պէրնար մարքիզս ինծի՞ պիտի ճանչցնես...։

— Աչքովս տեսայ, վարպետ, սա աչքերովս տեսայ որ այս մարդը պարոն Շանթօսէ դուքսին դարակը բացաւ եւ...

— Լոէ ըսի քեզի, անպիտան, քու աչքերդ այս գիշեր մէկը երկուք կը տեսնան։ Սրիկայ, յանցանքը իմս է որ քեզի պէս պուշները իբրեւ օգնական հետս բերի հոս...։

— Բայց վարպետ, երեսը աղէկ նայեցէք մէյ մը, ան է, ան է, չճանչցա՞ք...։

— Է՛, է՛, ալ կը բաւէ, բերանդ գոցէ ըսի քեզի։

Եւ Վիտօք դուքս Շանթօսէի առջեւ յարգալիր խոնարհութիւն մը ընելով ըսաւ.

— Պարոն դուքս, կը տեսնէք թէ յանցանքը մեր կողմն է...։ Սա ապուշը քանի մը գաւաթ շամբանիա աւելի խմած ըլլալով ըսածն ու թողածը կորսնցուցած է...։ Ես, ձեր նուաստ ծառան, ներողութիւն կը խնդրեմ ձեր վսեմութենէն, պարոն մարքիզ։

Բայց Արխտօ վտանգին հոտը առած ըլլալով՝ ամենայն հանդարտութեամբ ըսաւ.

— Ոչ, պարոն Վիտօք, ընդհակառակն թոյլ տուէք որ սա անմօթը կարգի հրաւիրեմ եւ իր ըսածները ետ առնել տամ։ Պարոն դուքս, պիտի խնդրէի ձեզմէ որ հաճիք սա դարակին բոլոր դըրոցները բանալ եւ ձեր ներկայութեանը հաստատել թէ բան մը պակա՞ս է մէջէն։ Ոչ, ոչ, կը խնդրեմ որ հաստատէք այս պարագան։

— Սիրելի բարեկամս, սա ապուշ գինովին խօսքերուն ո՞վ կարեւորութիւն կու տայ, ըսաւ դուքսը արժանավայել ընդդիմութեամբ մը։

— Շատ ճիշդ է պարոն դուքսին ըսածը, աւելցուց Վիտօք սարսափելի նայուածք մը նետելով Քօքոյին վրայ։ Եւ ո՞վ սա ապուշին խօսքերուն նայելով կը համարձակի ձեր վրայ կասկածիլ։

— Ոչ, պարոն Վիտօք, այնպէս չէ, պնդեց Արխտօ։ Ձեր աշխատակիցը իր ըսածը գիտցող մէկու մը հովերը առած է, կրնայ ըլլալ որ իր գինով վիճակին մէջ ղիս ուրիշ դողի մը նմանցուցած ըլլայ, կրնայ ըլլալ նաեւ որ ուրիշ մէկը ինծմէ առաջ հոսկէ ներս մտած ըլլալով իրաւ գողութիւն մը ըրած ըլլայ, ատոր համար կը խնդրեմ որ, պարոն դուքս, բանաք սա դղրոցը եւ պարունակութիւնը մէյ մը աչքէ անցընէք...։

— Քանի որ այդչափ կը պնդէք, բանամ...։

Այս ըսելով, դուքս Շանթօսէ, իր ըդգեստին քովնտի փոքրիկ գրպանէն բանալի մը հանեց եւ դղրոցը բացաւ եւ պարունակութեան վրայ աչք մը պտըտցնելէ ետք ըսաւ.

— Բան մըն ալ չէ պակսած, ամէն բան իր տեղն է։

— Ապուշ, արարած, վայրենի, լեռնէն իջած, չտաշուած տանձ, գոչեց Վիտօք Քօքօ Լաքուրի օձիքէն բռնելով եւ ցնցելով։ Տակաւին շատ պիտի խօսի՞ս...։

— Բայց վարպետ, երդում կ'ընեմ որ ըսածս իրաւ է, պնդեց Քօքօ շամբանիային ազդեցութեան տակ չհասկնալով Վիտօքի միտքը։ Կ'ուզէ՞ք որ հաստատեմ, կ'ուզէ՞ք որ փաստերով խօսիմ, այս պարոնը դղրոցին բանալին իր մէջքի գօտիին մէջ պահեց, վրան գլուխը փնտռեցէք մէյ մը, նայեցէք ինտոր մէջտեղը պիտի ելլէ։

Այս խօսքին վրայ Արխտօ աննշմարելի կերպով շրթունքները խածաւ...։ Ալ այս անգամ ամէն բան կորսուած էր...։ Բանալին իրաւ գօտիին մէջն էր... եւ եթէ երեւան ելլէր, այլեւս պիտի չկրնար ուրանալ դղրոցը բացած ըլլալը, եւ իր դիրքը պիտի խախտէր։ Ի՞նչպէս պիտի չոքփացնէր սակայն այդ յայտարար բանալին այդքան անձերու ներկայութեանը, ի՞նչպէս այս անելին մէջէն պիտի ելլէր...։

— Էհ, չէ, ալ չեմ կրնար հանդուրժել սա անամօթին, սա խելագար ապուշին ցափռտուքներուն, գոռաց պարսիկ դեսպանը իր պաղարիւնութիւնը մէկէն ի մէկ կորսնցնելով, եւ պատրաստուեցաւ ապտակ մը իջեցնել Քօքոյի քիթին բերնին։

Բայց Վիտօք ժամանակ չձգելով որ պարսիկ դեսպանը ծայրայեղութեան դիմէ, կայծակի արագութեամբ անոր վրայ խոյացաւ եւ ձեռնածուի մը արագութեամբ գօտին քաշեց անոր մէջքէն։

Շանթօսէ դուքսը ասոր վրայ կատղած, բայց իբրեւ ազնուական ինքզինքը զսպելով, հանրային ապահովութեան տեսուչին ուղղելով խօսքը, հրամայեց.

— Էհ, ալ կը բաւէ, կը խնդրեմ որ դուրս ելլէք հոսկէ...։

Բայց Վիտօք, պարսիկ դեսպանին գօտին օդէն մէջ պարզելով եւ թօթվելով, յաղթականօրէն Քօքոյի երեսն ի վեր գոչեց։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Նախկին Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներու, ենթասպաներու եւ զինուորներու, որոնք քաջաբար ինկան Սարտարապատի, Բաշ-Աբարանի, եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտնե-րու ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգել անոնց յիշատակը :

×

Յ. Ճ. Սիրունի, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճօ-լօլեան եւ իրենց զաւակները Գլօտ, Էտ-ուար եւ Բաթրիս կը ծանուցանեն որ հո-գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (28 Մայիս), Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ իրենց ան-զուգական մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Մ. ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

մահուան 40րդ (27 Մայիս, 1927) տարե-դարձին, Ալբիլեան Եղենի զոհ՝ իրենց նահատակ եղբօր՝

ՀԱՅԿԻ

խմբուժօրէն սպանութեան 52րդ տարե-դարձին եւ նորոգ մահացած

ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՐՈՒՆԻԻ

հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալ յիշեալ սի-րելիներու յիշատակը յարգող ազգական-ներն ու բարեկամները ներկայ ըլլալ հո-գեհանգիստի սոյն արարողութեան :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Մարի Ալեանաքեան (Մեքսիքօ) հինգ տոլար կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան, իր կնքամօր՝ Տիկին Ազնիւ Գազազեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ-նորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները :

Տիկին Հայկանուշ Մարտիրոսեանէ իր որդւոյն ամուսնութեան առթիւ 50 ֆր., Ողբ. Արշալոյս Մելիքեանի մահուան առ-թիւ Մկրտիչ Ծառուկեանէ տասը, Պլ. Օտ-տոյի Կ. Խաչէն երեսուն, Տէր եւ Տիկին Մանուկեանէ 20, Ողբ. Ակնուհի Շա-քարեանի մահուան առթիւ Վասպուրակա-նի Հ. Միութենէ 50, Վ. Պանտիկեանէ 30, Պ. Նազարեանէ 30, Ա. Հրաչեանէ 20, Յ. Հացագործեանէ երեսուն, նուէրներ Առաջնորդարանի՝ Ժոզէֆ Զազամանէ տասը, Վ. Վարդանեանէ տասը, Հ. Կիւ-եանէ տասը : Ողբ. Տիգրան Ժամագործ-եանի մահուան առթիւ Մ. Կիւրեղեանէ քսան, Յ. Վարժապետեանէ իր տիկնոջ Ե-րանուհիի ապաքինման առթիւ յիսուն : Ողբ. Մկրտիչ Սուքիասեանի մահոան առթիւ Մ. Խաչատուրեանէ տասը, Պլ. Օտտոյի Կ. Խաչէն երեսուն, Մ. Գաբիկ-եանէ տասը : Ողբ. Բէնտիրեանի մահուան առթիւ Տօռումեանէ տասը : Ողբ. Հայկա-նուշ Տօրիկեանի մահուան առթիւ Պ. Պօ-յաճեանէ քսան : Ողբ. Մ. Սուքիասեանէ մահուան առթիւ Ա. Յովակիմեանէ տա-սը, Խ. Արզումանեանէ երեսուն : Ողբ. Տիկին Կէօնճեանի մահուան առթիւ Կ. Ճանիկեանէ տասը, Ժ. Յովհաննէսեան քսան, Գ. Գրիգորեանէ 25, Փիլոյեան ըն-տանիքէ 25 : Հ. Մարգարեանէ իր Թոռան մահուան Բ. տարեդարձին 50 : Տիկ. Ա. Գազանճեանէ իր ամուսնոյն Հրանդի մահուան առթիւ վաթսուն, նոյն առթիւ Այրի Տիկ. Շահլամեան եւ Ալէն Պաղըր-ճեանէ քսան, նուէրներ Տիկին Նուրանի Գահվէճեանէ եւ Հ. Գույումճեանէ 10ա-կան եւ Տիկին Ցուսիկեանէ հինգ : Կ. Թիւթէլեանէ հանգուցեալ Բրաբիօն Կոս-տանեանի հոգեհանգստեան առթիւ 20 : Խ. Նազարէթեանէ (Էքս) իր ննջեցելոց հոգե-հանգստեան առթիւ 25 : Տիկին Զօրպա-ճեանի հոգեհանգստեան առթիւ Ա. Մել-քոնեանէ յիսուն, Ժ. Լուսարարեանէ 20, Է. Վառնաճեանէ տասը, Յ. Էսկիճեանէ հինգ : Կ. Կիւլէմիրեանի մահուան առթիւ Յ. Էսկիճեանէ հինգ, Կ. Խողեանէ հինգ, Պ. Հեռոյեանէ նուէր Առաջնորդարանի 10 : Տէր եւ Տիկին Տօլպաշեանէ Ողբ. Ազնիւ Գազազեանի մահուան առթիւ քսան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախորդ ցանկին գումարը	217.546

Պ. Սարգիս Տէր-Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարոնեան եւ զաւակները Նատխա եւ Լիլեան իրենց մօր Մարիամ Յովսէփեանի մահուան քառասունքին առ-թիւ 150 ֆրանք : Առաքելեան ընտանիք-ներ Տիկին Մարիամ Յովսէփեանի մահ-ուան քառասունքին առթիւ 100 : Գազան-ճեան ընտանիք, Գրիգոր Գալատայեանի, Հիւսնիք եւ Հայկանէր Պալեանի, Թումա-եանի, Զենոբ Զագըլճեանի յիշատակնե-րուն համար հարիւր, Տիկին Նուրանի Գալուստեան իր ամուսնոյն յիշատա-կին հարիւր, Պ. Աստուր Ճէմաեան 20, Պ. Կարապետ Սուլթանեան Ղազարոս Փափազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆրանք :

Ընդհ. Գումար՝ 218.036 ֆրանք :

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վար-չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեանէ 30 ֆրանք, Տիկին Արմենուհի Խաչիկեանէ քսան ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի ող-բացեալ ընկերուհի Ազնիւ Գազազեանի մահուան առթիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՍ

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ :

Գեղարուեստական երեկոյթ մը, ուր, երգերու ընկերակցութեամբ, պիտի տըր-ուին մեծ վարդապետին կեանքն ու երա-ժըշտական գործունէութիւնը :

OFFRE D'EMPLOI

RECHERCHE, libre de suite, ou rapidement, Jeune Femme sténo-dactylo Aide-comptable, vacances assurées en Août, se présenter M. GERMAIN SANCHEZ, 31 bis, Av. de Tassigny à CHARENTON-Ecoles.

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի (28 Մա-յիս) կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զ. Զա-տիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարե-ւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուի նոյնպէս Ի-սիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչու-թիւնը :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հը-րաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ըընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21-ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

GERMAIN SANCHEZ

31 bis, Avenue de Tassigny
A CHARENTON LE PONT

Tél. : 368-03-13 et 368-56-46

Agent Immobilier Agréé
Membre de la Chambre des Propriétaires,
Affilié à la F.I.A.B.C.I.
Mandataire en Vente de Fonds de Commerce
Affilié à la Caisse de Garantie

EST A VOTRE DISPOSITION :

1) Pour gérer et administrer vos Immeubles, pavillons, appartements, locaux commerciaux.
2) Pour rédiger vos actes S. S. P. engagements de location, Baux.
3) Pour acheter ou vendre pour votre compte :

Tous fonds de commerce, Locaux ou Terrains industriels,
Immeubles, Pavillons, Villas, Studios, Appartements, Maisons de Campagne, Terrains.

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 49ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ քաղաքապետարանի սրահ-ներուն մէջ :

PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն), Լ. ԶՕԼԱՔԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Կը մասնակցին Նայիրի պարախումբը, Հայկական տոհմիկ եւ կովկասեան պարերով :

Արտասանութիւն՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն Յ. Սարգիսեան եւ Օր. Գ. Ձօ-լաքեան :

Երգ՝ Պ. Քանիոթիս եւ Օր. Շաքէ Պէնկեան :

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր :

Նուագախումբ ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ

Համազգային գետնի վրայ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿԷՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ եւ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Թաղապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր Մունիսիփալ)

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր .— Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ անակնկալներ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Գ. Լազ-եան խումբին կողմէ :

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՔԲԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր .— Արտասանութիւն, մեներգ, ու խմբա-կան պարեր՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն-Տէսին նորակազմ խումբին կողմէ :

Մուտքը ազատ է

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Սերքլ Կաթոլիք :

Կը խօսի ՊԵՏՐՈՍ ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայր. Միու-թեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի, Մայիս 29, ժամը 16ին, Ռեժան սրճարանի վերնայարկը, (Քատէ) Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Տօն է Կաթուղիկէ Սուրբ Էջմիածնի : Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յով-հաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բարձրաձայն Ս. պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր Մաղթանք Ս. Էջմիածնի :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ-կարդ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն : Նորոյթ խողաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինօլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY-SOUS-BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 27 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 27 MAI 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10920 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — Nº 10.920

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

1915 Ապրիլ 24:
1918 Մայիս 28:

Ցաւէտ յիշատակելի երկու թուականներ, որոնք անջնջելի տառերով արձանագրուած են Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Առաջինը Հայութեան խաչելութիւնն էր ու թաղումը:

Երկրորդը՝ Հրաշափառ յարութիւնը:

1839ի եւ 1856ի Խաթթը Հիւմայունն ու Խաթթը Շէրիֆը օսմանեան կայսրութեան ոչ-թուրք տարրերուն կը խոստանային ազատութիւն, եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն:

Թանզիմաթի շրջանը դարձակէտ մը կը կազմէր Թրքահայութեան կեանքին մէջ, Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի օրով:

Հայերը առաջիններն եղան օգտուող ներկայացած բացառիկ առիթէն եւ յաջողեցան 1860 Մայիս 24ին կեանքի կոչել Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ ժողովրդավարական սկզբունքներու վրայ կը հիմնէր Հայութեան ազգային ու եկեղեցական գործերու յանձնանձումը:

1863ին Բարձրագոյն Դուռը պաշտօնապէս կը վաւերացնէր Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ երկար կեանք պիտի չունենար:

1876ին Ապտիւլ Համիտի գահակալութեամբ ահռասարսափի բռնակալական վարչաձեւ մը պիտի հաստատուէր Թուրքիոյ մէջ, ուր 1894էն 1896 երեք հարիւր հազար Հայեր պիտի զոհուէին յանուն Հայութեան:

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումով վերածնունդի նոր շրջան մը պիտի սկսէր Թրքահայութեան համար, որ բարեմտօրէն կը հաւատար թէ հնչած էր ազատութեան ա՛յնքան բաղձացուած ժամը:

Զո՛ւր յոյսեր:

Դարանակալ թշնամին առիթ կը փնտռէր միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուելու համար հայկական մղձաւանջէն: Ու 1915ին դաւադրօրէն ու վայրենաբար գործադրեց իր հրէշային ծրագիրը: Անզէն, անպաշտպան, անմեղ մարդիկ, կիներ ու երախաներ ջարդեց անխղճօրէն, վայրագութեամբ եւ ամենայետին բարբարոսութեամբ:

Կարծեց թէ լուծարքի ենթարկած էր Հայկական Դատը, արմատախիլ ընելով Հայերը իրենց դարաւոր հայրենի տուներէն եւ բնաջնջելով զանոնք տարագրութեան ճամբաներուն վրայ:

Ու 1918ի սկիզբը, օգտուելով բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով կովկասեան ճակատի ռուս զինուորներու զանգուածային հեռացումէն՝ ուզեց նոյն դժբախտ ճակատագրին ենթարկել սահմանին միւս կողմը ապրող մեր հայրենակիցները:

Այդ բախտորոշ օրերուն է, որ հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցաւ, ընդ առաջ երթալով անմահ Արամի եւ զօրավար Սիլիկեանի կոչերուն, ու դիւցազնօրէն ճակատեցաւ իր դարաւոր թշնամիի կանոնաւոր բանակներուն հետ, որոնք անարգել կը յառաջանային դէպի Հայաստանի սիրտը, սպառնալով Հայութեան վերապրող զանգուածներուն:

Մա՛հ կամ ազատութիւն:

Ա՛յս էր օրուան կարգախօսը:

Ու Հայութեան բոլոր զաւակները, առանց դաւանանքի, տարիքի ու սեռի խտրութեան, նետուեցան կռուի ասպարէզը եւ պատմական յիշատակելի դիւցազնամարտերու շնորհիւ յաղթանակի լուսապսակին արժանացան:

Սարդարապա՛տ, Ղարաքիլիսէ՛ ու Բա՛շ Ապարան:

Արարատեան դաշտի յաւէտ յիշատակելի երեք ճակատամարտերը 1918 Մայիսի վերջին տասնօրեակին փրկեցին Հայութեան պատիւին հետ նաեւ անոր ազգային գոյութիւնը:

Պարտուեցաւ օսմանեան «մեծազօր» բանակը: Տունկի եկաւ Թուրքը: Եւ Հայ ժողովուրդի վրիժառու բազուկը դարաւոր դահիճին պարտադրեց անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Հինգուկէս դարու ստրկութենէն ետք, Հայաստան վերածնաւ իր աճիւններէն եւ աշխարհի քարտէսին վրայէն կորզեց հողամաս մը, մասնիկ մը իր նախահայրերու պատմական հայրենիքէն, 1918 Մայիս 28ին:

Այսօր, երբ խանդավառութեամբ կը տօնենք 49րդ տարեդարձը Հայաստանի անկախութեան, մեր մտածումները կ'երթան բոլոր անոնց, որոնք Արարատեան դաշտին վրայ հերոսաբար մարտնչելով ինկան յանուն հայրենիքի ազատութեան:

Կ'ոգեկոչենք յիշատակը մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, որոնց հոգիները խաղաղեցին անդենականին մէջ՝ երբ հայկական եռագոյնը բարձրացաւ Հայաստանի մայրաքաղաքին վրայ՝ իբրեւ խորհրդանշանը հայ ժողովուրդի անկախութեան:

Մեր մտածումները կ'երթան նաեւ դէպի հայրենիքի մեր եղբայրներն ու քոյրերը, որոնք դժնդակ պայմաններու տակ իրենց քրտինքը կը թափեն վերաշինելու եւ ծաղկեցնելու համար Հայաստանը:

Մեր եղբայրական ողջոյնները կ'ուղղենք հայրենի հողին վրայ ծնած ու հասակ նետած երիտասարդ սերունդին, որ հայրենասիրական ջերմ ոգիով տոգորուած՝ աչքերը դարձուցած է դէպի յաւիտենական Արարատը եւ ինքնաբուխ պոռթկումով կը պահանջէ Մեր հողերը...:

Հայ ժողովուրդը, որ 1918ին Հրաշք մը գործեց Արարատեան դաշտին վրայ, ընդունակ է գործելու նոր հրաշք մը եւս:

Այդ անսասան հաւատքով կ'ողջունենք Հայաստանի անկախութեան 49րդ տարեդարձը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՐԸ» ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՄՈՆԹՐԷԱԼ.— Միջազգային ցուցահանդէսին առթիւ, խորհրդային տաղաւարէն ներս մասնաւոր օրեր յատկացուած են Խորհրդային Հանրապետութիւններէն իւրաքանչիւրին:

«Հայաստանի Օր» նշանակուած էր Մայիս 20ը: Այս առթիւ, հայկական կարեւոր պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ վարչապետ Բադալ Մուրատեանի, Մոնթրէալ կը հասնէր Մայիս 15ին:

Պաշտօնական պատուիրակութեան մաս կը կազմէին վարչապետէն զատ, կուսակցութեան Կ. Կ.ի քարտուղար Կ. Ա. Արզումանեան, Երեւանի քաղաքապետ Գ. Օ. Հասրաթեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի օրկանական քիմիաբանութեան ինստիտուտի վարիչ Ա. Լ. Մնջոյեան, տրամատիկական ինստիտուտի նկարչութեան փրոֆէսօր Է. Ա. Իսաբէգեան, ռատիօ-ֆիզիքայի եւ էլէկտրոնիկ գիտահետազօտական կեդրոնի տնօրէն Ե. Գ. Միրզաբէկեան, երաժշտագէտ Կ. Ե. Եղիազարեան, «Աշխատանքի հերոս» Ռ. Մովսիսեան, Երեւանի Ջերմէլեկտրական գործարանի վարիչ Գ. Ե. Գունջուլեան, անգլերէն լեզուի ուսուցչուհի Ս. Ա. Մովսիսեան:

Պատուիրակութեան կ'ընկերանար նաեւ արուեստագէտներու կարեւոր խումբ մը, ինչպէս՝ «Կոմիտաս» լարային քառեակը, որ նոր վերջացուցած էր Եւրոպայի, Հարաւային Ամերիկայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ կատարած շրջապտոյտ մը, երգիչներ Սերգէյ Գալստեան, Արշաւիր Կարապետեան, երգչուհի Լուսինէ Զաքարեան, օփերայի պարողներ Ժիլիէթ Գալանթարեան եւ Վիլէն Գալստեան, ընդգահար Նուրի Առաքելեան, եւայլն: Գոհար Գասպարեան եւս, Մ. Նահանգներու մէջ տուած երգահանդէսներու շարքէ մը ետք, կը միանար հայրենի արուեստագէտներու խումբին:

Մայիս 16ին, խորհրդային տաղաւարին մէջ մամուլի ասուլիս մը կազմակերպուած էր, որու ընթացքին Բ. Մուրատեան քանի մը բառերով պարզեց Հայաստանի արձանագրած մշակութային, գիտական եւ արդիւնաբերական վերելքը՝ վերջին տասնամեակներուն ընթացքին: Նշեց, թէ այժմ Հայաստանը Խորհ. Միութեան ամէնէն յառաջադէմ հանրապետութիւններէն մէկն է, ոչ միայն բնակչութեան աճի այլեւ որակի տեսակէտէն: Իւրաքանչիւր հազար բնակիչի վրայ 33ը համալսարանական, եւ 530ը՝ միջնակարգ ուսում ստացած անձեր են: Այժմ, Հայաստանի կրթական բարձրագոյն հաստատութիւններուն մէջ կան 70.000 ուսանողներ: 130է աւելի գիտահետազօտական կեդրոններու մէջ կ'աշխատին 7000 գիտնականներ: Յիշեց համաշխարհային համբաւի տիրացած հայ գիտնականներն ու արուեստագէտները: Յիշեց նաեւ որ Հայաստան այժմ կ'արտածէ դէպի 74 տարբեր երկիրներ՝ աւելի քան 150 տեսակ արտադրութիւններ: Վարչապետը իր խօսքը վերջացուց շնորհակալութիւն յայտնելով Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի կառավարութիւններուն՝ Հայերու հանդէպ իրենց ցոյց տուած ասպնջականութեան համար:

Իրեն տրուած հարցումներուն պատասխանելով, վարչապետը մանրամասնութիւններ տուաւ Արփայի ջուրերը դէպի Սեւան հոսեցնելու համար բացուած գետնուղիին աշխատանքներուն մասին: Աւելցուց թէ այժմ Հայաստանը կ'արտադրէ տարեկան 15 հազար մեքենաներ, որոնք կ'արտածուին Դանիոյ, Շուէտի, Զուիցերիոյ նման երկիրներ, իսկ մասնաւորաբար՝ ծանր արդիւնաբերութեան 50 առ հարիւրը կ'արտածուի: Հայաստանի մէջ շինուած քոմփիւթէօր էլեկտրոնիք ոսկիէ շքանշան շահեցաւ Լայփցիկի միջազգային տօնավաճառին մէջ: Աշխարհի մէջ գտնուած երեք աքսելեռաթէօր էլեկտրոնիքներէն մէկը կը գտնուի Երեւան: Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ է, որ Վիկտոր Համբարձումեանի գլխաւորութեամբ, կը կիրարկուի աստղաբնագիտութեան ճիւղին մէջ Ծիր Կաթիններու նոր տեսութիւնը: Առաջին անգամ Հայաստանի մէջ է որ իրագործուեցաւ բնական կազէն ասեթիլէն հանելու բարդ պրոցեսը եւ ընդհանրապէս, շատ լուրջ աշխատանքներ կը տարուին բնագիտութեան, մաթեմաթիկայի, օրկանական քիմիաբանութեան մարզերուն մէջ:

Հարցումի մը, թէ «Խ. Միութիւնը ի՞նչ կը փորձէ հայապատկան հողերը Թուրքիայէն ետ առնելու մասին», Հայաստանի վարչապետը պատասխանեց՝ «Ա. աշխարհամարտէն ետք, Խորհ. Միութիւն եւ Թուրքիա բարեկամութեան դաշինք կնքած են իրարու հետ»:

Ուրիշ հարցումի մը պատասխանելով, Բ. Մուրատեան ըսաւ. «Հայ ժողովուրդի դառն ճակատագիրը ստիպեր է մեզ՝ աշխարհացրիւ ըլլալ: Հայաստանի կառավարութիւնը իր կարելին կ'ընէ կարելի եղած թիւով Հայեր ներս առնելու համար: Վերջին տասը տարիներուն 200.000 Հայեր վերադարձեր են հայրենիք: Աշխատաւոր ձեռքերու կարիքը չէ որ մեզ կը մղէ Հայեր ներս առնելու: Այլ՝ այն, որ իւրաքանչիւր ազնիւ Հայու ձգտումն է իր հայրենիքին մէջ ապրիլ: Յառաջիկային մենք ամէն ինչ կ'ընենք կարելի թիւով Հայեր ներս առնելու համար»:

Մամլոյ ասուլիսէն ետք հայ արուեստագէտները նմուշներ տուին իրենց տաղանդէն, որմէ ետք տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին հնարաւորութիւն ունեցանք ծանօթանալու եւ խօսակցելու վարչապետին եւ պատուիրակութեան անդամներուն հետ:

Մայիս 17, 18 եւ 19 Հայաստանի արուեստագէտները օրական երկու անգամ ներկայացումներ տուին խորհրդային տաղաւարին բեմին վրայ: Մոնթրէալաբնակ Հայերու հոծ բազմութեան առջեւ:

Իսկ Մայիս 20ին, ամբողջ օրը ցուցադրուեցան Հայաստանի վերաբերեալ շարժանկարներ: Կէսօրին՝ գեղարուեստական յայտագիր: Երեկոյեան, քանի մը հարիւր հրաւիրեալներու համար (ուրիշ տաղաւարներու տնօրէններ, մամուլի ներկայացուցիչներ, Մ. Նահանգներէն եկած եւ Մոնթրէալաբնակ Հայեր), տրուած ընդունելութենէ մը ետք, գործադրուեցաւ գեղարուեստական գլխաւոր յայտագիրը՝ հայրենակարօտ խուռներամ ժողովուրդի մը ներկայութեան: 4-500 հոգինոց սրահին մէջ խճողուած էին մօտ 800 հոգի, իսկ քանի մը հարիւր Հայեր ալ սրահէն դուրս զետեղուած հեռատեսիլի գործիքներու առջեւ կը հետեւէին յայտագրին, որ փայլուն էր եւ շատ յաջող՝ իր ընդհանրութեան մէջ:

Հայկական պատուիրակութիւնը յաջորդօրն իսկ մեկնեցաւ Մոնթրէալէն: Թորոնթօ եւ Նիակարա Ֆոլս այցելէ ետք ուղղակի պիտի մեկնէր Մոսկուա, ուր շուտով կը բացուի Հայկական տասնօրեակը:

Տ. Ք.

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Մոսկուա, թէեւ Ուրբաթ օր, տակաւին պաշտօնական պատասխան մը չէր տուած ֆրանսական առաջարկին, բայց եւ այնպէս խորհրդային մայրաքաղաքին քաղաքական շրջանակներուն մէջ, կը յայտնէին թէ Խորհ. Միութիւնը դէմ է չորս Մեծերու ժողովի մը: Գլխաւոր առարկութիւնն է Վիէթնամի պատերազմը: Ցորչափ կը շարունակուի այդ պատերազմը, Մոսկուա չուզեր Ուաշինկթընի հետ սեղանի մը շուրջ նստիլ, աւելի չգրգռելու համար Չինաստանը: Այս վերջինը սակայն կը դատապարտէ արդէն Ռուսերը, որոնք դաւաճանած են Արաբներուն:

Ու Թան, յուսախաբ, Նիւ Եորք վերադարձած է: Չէ կրցած համոզել Նասըրը որ վերցնէ Աքապայի ծոցին պաշարումը, միակ խոստումը զոր առած է այն է թէ Արաբները նախայարձակ պիտի չըլլան:

× Փարիզի մէջ հիմնուած է «Ֆրանսական համախմբում Իսրայէլի համար» անունով ընկերութիւն մը, որու նպատակն է նախ մարդահամարը ընել «այն Ֆրանսացիներուն եւ Ֆրանսուհիներուն, որոնք յանուն ժողովուրդներու իրաւունքներու հաւասարութեան պատրաստ են օգնելու Իսրայէլի»:

× Ամերիկեան 6րդ նաւատորմին վեց փոխադրանաւեր ճամբայ ելած են Նափոլիէն դէպի արեւելեան Միջերկրական:

ՀՌՈՄԻ մէջ հակամերիկեան բուռն ցոյց մը տեղի ունեցած է: 30 ոստիկան վիրաւորուած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Փարիզ հրաւիրած է վարչապետ Ուիլսընը, որ Յունիս 19ին, կը հասնի ֆրանս. մայրաքաղաքը:

ՍԱՐԴԱՐԱԲԱԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՌԻՒՈՎ

Ա.

«Շինարարութիւնը անընդհատ շարունակւում է Հայաստանում: Ճարտարապետները տներ են շինում: Լրագրողները սներ են հնարում: Պատմաբան ու ոչ-պատմաբան պատմութիւն են շինում ու վերաշինում «ըստ պատկերի իւրեանց»: Առանձնապէս թափ ստացած է Հայոց Պատմութեան նորագոյն շրջանի վերաշինութիւնը» (Ս. Վրացեան):

Եւ ահա Ց. Թուրչեան եւս պատմաբանական նման «Թուրչի» կը պատրաստէ՝ գրելով «Սարդարապատի հերոսամարտը»:

Կար ժամանակ մը, արար-աշխարհի ծանօթ, «Ժողովուրդների հօր» եւ առաջնորդի միահեծանութեան օրով, երբ Հայոց Պատմութեամբ պատմաբան պսակուելու փորձ մը (Էսսէ), թէկուզ «Պարտիայի» պատմուճան հագած, ճանապարհորդական տոմսակ կը դառնար՝ երթալ զօվանալու համար... ի Սիպերիա:

Ժամանակները փոխուած են հիմա:

Թուրքը եւս, որ բերա'ն չէր առներ «Հայոց պատմութիւն» բառերը, Հայոց պատմութիւն կը գրէ այսօր... «նենգափոխութեամբ»՝ ինչպէս ըսուեցաւ: Եւ ուրեմն, զարմանալու հարկ չկայ, եթէ Սարդարաբադի պատմութիւն կը գրեն նմանօրէն «նենգափոխելով» այսյնկոյս Արաքսի:

Խոստովանինք որ եթէ Թուրչեանի պատմութիւնը գրուած է ըստ ներշնչման Հիւսիսի հովերուն, մենք ալ, մեր կարգին, դեռ եւս չենք փորձած համաշխարհային կշիռքի վրայ դնել Սարդարաբադի ճակատամարտը:

×

Ա. Փուատըպաոի մէկ գիրքը, «Պարսկաստանի ճամբաներուն խաչուղիին վրայ», հետաքրքրական է մասնաւորաբար այն ռազմավարական յուշերով, քաղուած՝ անգլիացի զօրավարներու (*) հրատարակութիւններէն, «Ֆրանսայի մէջ անգամ քիչ ծանօթ», որոնք կը պատմեն 1916 – 1918 թուականներու դէպքերը, նոյն խաչուղիին վրայ կատարուած ճակատամարտները եւ այդ ճակատամարտներուն հետապնդած նպատակները:

Գերմանիա, որ առաջին աշխարհամարտին բախտը որոնեց որքան Եւրոպայի մէջ, նոյնքան Հնդկաստանի ճամբուն վրայ, ռազմավարական երկու նետ պատրաստեց:

Առաջին աղեղէն արձակուած առաջին նետին նպատակն էր տէր դառնալ ոչ միայն Միջագետքի, այլեւ Եգիպտոսի, — ծրագիր մը, որ երկուքի պիտի բաժնէր անգլիական ուժերը, ինչպէս եւ պիտի ապահովէր գերման բնակչութեան եւ բանակին պարենաւորումը, բախեցաւ սակայն երկար եւ յամառ ընդդիմութեան:

1914 Նոյեմբերին Անգլիացիները կը գրաւէին Պասրան: Անգլիական նետը պարսկական ծոցէն կը մեկնէր դէպի Պաղտատ: 28 Սեպտեմբեր 1915ին, Զօր. Թաունշէնտ կը գրաւէր Քութ-էլ-Ամարան, 22 Նոյեմբերին կը հասնէր Տիգրոնի աւերակները, ուր Զօր. Ֆոն Տէր Կոլց, թրքական 12րդ եւ 13րդ զօրաբանակներուն գլուխն անցած, գերազանց ուժերով կը կասեցնէր Անգլիացւոց յառաջխաղացութիւնը, նոյնիսկ հարկադրելով Զօր. Թաունշէնտը նահանջել մինչեւ Քութ-էլ-Ամարա, ուր, արդէն ուժասպառ եւ մեծ կորուստներու մատնուած, կը պաշարուի: Պաշարումը կը տեւէ 143 օր: 28 Ապրիլ 1916ին անձնատուր կ'ըլլայ:

Ռուսական բանակը 16 Փետրուար 1916ին կը գրաւէ Էրզրումը, 18 Ապրիլին՝ Տրապիզոնը: Հետզհետէ կ'իյնան Վան, Մուշ, Պիթլիս: Թուրքերը կը դգան թէ վտանգուած են Տիգրանակերտը եւ Մուսուլը: Զօր. Բարատովի հրամանատարութեամբ՝ ռուսական բանակ մը Պարսկաստանի մէջէն կը քալէ Պաղտատի վրայ, փրկելու համար Զօր. Թաունշէնտը, որ պաշարուած էր Քութ-էլ-Ամարայի մէջ: Արագ արշաւով մը, կտրելով 700 քիլոմեթր, ռուսական հեծելազօրքը հասած էր արդէն Խանաքին (200 քիլոմեթր հեռու Պաղտատէն), երբ լուր կը հասնի թէ ոչ միայն ձախողած է արշաւախումբը, որ մեկնած էր Պասրայէն՝ խորտակելու համար Քութ-էլ-Ամարայի պաշարման շղթան, այլ եւ Զօր. Թաունշէնտ անձնատուր եղած է արդէն: Զօր. Բարատով, այս պայմաններուն տակ, անօգուտ կը համարի շարունակել իր գրոհը ու կը քաշուի դէպի ետ՝ մինչեւ իր Կասպեան ռազմախարիսխը:

1917ի սկիզբը ռուսական բանակը դարձեալ կ'իջնէ հարաւ, 8 Մարտին կը մտնէ Համադան հալածելով Թուրքերը, 17 Մարտին՝ Քիրմանշահ եւ դարձեալ կը գրաւէ Խանաքինը: Միւս կողմէ, անգլիական բանակը, հրամանատարութեամբ Զօր. Մօտի, կը գրաւէ Պաղտատը 11 Մարտ 1917ին:

Այս ամսուան մէջ Ռուսերը եւ Անգլիացիները մեծ ճիգ թափեցին՝ միացնելու համար իրենց ուժերը Միջագետքի մէջ: Եթէ կարելի չեղաւ, — ոչ մէկ խոստովանութիւն, այստեղ, թէ ինչո՛ւ կարելի չեղաւ, գաղտնիք մը որ կը յիշեցնէ ինչ որ տեղի ունեցաւ Տարտանէլի մէջ, — իրողութիւն է որ Գերմանիոյ արձակած հարաւային նետը չհասաւ իր նպատակին:

Սուէզի մէջ, Փորթ-Սայիտի հարաւարեւելքը, աւստրալիական բանակը ծանր պարտութեան մը մատնած էր Թուրքերը 1916 Օգոստոսին, 29 Դեկտեմբերին կ'իյնար Էլ-Արիշը, 1917 Նոյեմբեր 6-7ին՝ Կազան ու Եաֆան, 9 Դեկտեմբերին՝ Երուսաղէմը: Նոյն տարուան մէջ, Գերմանիա կորսնցուցած էր Պաղտատը:

Միջագետքի մէջ 200.000 անգլիական բանակ մը: Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ՝ անգլեւֆրանսական հզօր նաւատորմ մը:

Գերմանիա համոզուած էր այլեւս թէ կարելի չէր խորտակել հնդկական պատուարը Սուէզի կամ Պաղտատի ուղղութեամբ արձակուած նետով:

Ընդհակառակն խորտակուած էր գերմանական առաջին նետը:

1917 Նոյեմբերին Լենին ու Տրոցկի կը խորտակէին ռուսական կայսրութիւնը: Եւ ահա Գերմանիոյ աչքերուն առջեւ կը բացուէր նոր հորիզոն մը:

Լուտենտորֆ իր յուշերուն մէջ կը պատմէ թէ ի՛նչ ցնծութիւն պատճառեց ռուսական այս փլուզումը, որ իրենց առջեւ կը բանար ռազմական նոր նետ մը արձակելու հորիզոն մը: Երկրորդ ուղի մը Կովկասի վրայով դէպի Հնդկաստան:

POLITICUS

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Ճեներըլ Փըրսի Սայքըս, Ճեներըլ Տընսթըրվիլ, Մէյճր Տոնոհու:

ՀՈՂԻՆ ՈՒԺԸ

(ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեր պատմութեան մէջ կան ուսանելի դասեր, որոնք կրնան ուղեցոյցի դեր կատարել եւ ներշնչումի աղբիւր ծառայել գալիք սերունդներուն:

Այդ դասերէն մէկը, թերեւս ամէնէն յատկանշականը, կը գտնենք Փաւստոս Բուզանդի պատմագրքին մէջ:

Ժամանակակից պատմիչը կը ներկայացնէ Շապուհի եւ Արշակ Բ.ի տեսակցութիւնը արքայից արքայի պալատին մէջ: Պարզ եղելագրութիւն մը չէ մեզի տրուածը, այլ Հայոց պատմութեան խտացումը: Խորհրդանշան մը, որու մէջ մեզմէ ամէն մէկը կրնայ ընդգծել հայրենի հողին ուժը:

Կ'արժէ պատմել եւ կ'արժէ մանաւանդ միտք պահել այս դրուագը.—

Պարսից Շապուհ Թագաւորը, — կը պատմէ Փաւստոս, պատգամ ուղարկեց Հայոց Արշակ Թագաւորին եւ ըսաւ. «Եթէ ես եւ դու հաշտ ենք իրարու հետ, ապա եկուր, միմեանց հետ տեսութիւն ընենք եւ այնուհետեւ ապրինք իբրեւ հայր ու որդի. իսկ եթէ չգաս, կը նշանակէ որ պատերազմ կ'ուզես»:

Արշակ կը ճանչնար Պարսից արքան: Ուստի, երթալէ առաջ, Շապուհէն խնդրեց «ուխտի հաւատարիմ երդում»: Արքայից արքան բերել տուաւ աղ, կնքեց զայն վարագաղիր մատանիով, ղրկեց Արշակին եւ ըսաւ, որ եթէ այս երդումէն ետքն ալ չգայ, ուրեմն թող պատրաստուի պատերազմի:

Երբ Հայոց աշխարհի մարդիկը այս տեսան, գրեթէ ստիպեցին, բռնադատեցին իրենց թագաւորը, որպէսզի երթայ ու ներկայանայ Պարսից արքային: Արշակ, ընկերակցութեամբ իր դայեակին՝ հայկական բանակի սպարապետ Վասակ Մամիկոնեանի, գնաց ներկայացաւ Շապուհին, Տիգրոն:

Արքայից արքան կանչեց վհուկները, աստղահմայներն ու քաւդեաները եւ ըսաւ անոնց. «Հայոց Արշակ Թագաւորը ահա երեսուն տարի է, որ Արեաց հետ պատերազմ կը մղէ: Ոչ մէկ տարի մենք կրցանք յաղթել անոր, իսկ այժմ ինքն իր ոտքով եկած է իմ մօտ: Եթէ գիտնայի թէ ան ինծի հետ դաշն կը կնքէ հնազանդութեան անկեղծ ուխտով, ապա ես, խաղաղութեամբ ու շատ մեծարանքներով կ'արձակէի զայն, որ երթայ իր աշխարհը»:

Յաջորդ օրը բոլոր քաւդեաները, աստղահմայները եկան հարցուցին թագաւորին. «Հիմա որ Հայոց Արշակ Թագաւորը եկած է մօտդ, ի՞նչպէս կը խօսի քեզի հետ, ի՞նչ լեզու կը բանեցնէ»: Թագաւորը ըսաւ. «Ան ինքզինք կը համարի մէկը իմ ծառաներէս, կ'ուզէ իմ ոտքիս հողը դառնալ»: Քաւդեաները ըսին. «Մարդ ղրկէ Հայոց աշխարհը, բերել տուր այնտեղէն երկու բեռ հող եւ աման մը ջուր: Ապա հրամայէ, որ քու խորանիդ կէսին վրայ շաղ տան Հայաստանէն բերուած հողը, յետոյ դուն ինքդ, Հայոց Արշակ Թագաւորին ձեռքէն բռնած, նախ տար խորանին այն տեղը, ուր բնական գետին է, եւ հարցումներ ըրէ անոր: Յետոյ տար հայկական հող փռուած տեղը եւ լսէ, թէ ինչ կը խօսի, եւ այն ժամանակ կը գիտնաս, թէ երբ ղրկես զինքը Հայաստան, իր ուխտն ու դաշինքը կը պահէ՞ թէ ոչ: Որովհետեւ եթէ հայկական հողի վրայ խիստ լեզուով խօսի, իմացիր, որ Հայոց աշխարհը հասնելուն պէս՝ նոյն լեզուն կը բանեցնէ, նոյն պատերազմը կը նորոգէ քեզի հետ, նոյն ճակատամարտները, նոյն թշնամութիւնները կը շարունակէ»:

Պարսից Թագաւորը մարդ ուղարկեց Հայաստան, — կը շարունակէ պատմիչը, — որպէս զի երթան եւ այդ հմայութեան նիւթերը բերեն: Քանի մը օր ետք վերադարձան եւ բերին ինչ բանի համար, որ ղրկուած էին: Ապա Շապուհ Թագաւորը հրաման տուաւ իր խորանի յատակին կէսին վրայ շաղ տալ Հայաստանէն բերուած հողը եւ վրան ջուր սրսկել, իսկ միւս կէսը թողուլ բնական հողով: Իր առջեւ բերել տուաւ Հայոց Արշակ Թագաւորը եւ, անոր ձեռքէն բռնած, սկսան միասին ճեմել: Երբ պարսկական հողին վրայ էին, Շապուհ ըսաւ Արշակ Թագաւորին. «Արշակ, Թագաւոր Հայոց, դուն ինչո՞ւ թշնամի եղար ինծի, ես քեզ գաւկի նման սիրեցի, ուզեցի աղջիկս քեզի կնութեան տալ, իսկ դուն իմ դէմս խստացար, ինձ թշնամի դարձար եւ երեսուն տարի շարունակ պատերազմեցար ինծի հետ»:

Արշակ Թագաւորը ըսաւ. «Մեղանչեցի եւ յանցաւոր եմ: Ես հիմա քու առջեւդ եմ, ահաւասիկ, քու ծառադ, քու ձեռքիդ տակն եմ, ինչպէս կ'ուզես վարուէ ինծի հետ: Եթէ կամենաս՝ սպաննէ, որովհետեւ ես, քու ծառադ, շատ յանցաւոր եմ քու առջեւդ, մահապարտ եմ»:

Շապուհ Թագաւոր, անոր ձեռքէն բռնած, կը շրջէր ճեմելով: Ապա բերաւ Արշակը հայկական հող փռուած յատակին վրայ: Երբ Հայոց Թագաւորը հայկական հողին վրայ ոտք կը դնէր, ըմբոստանալով լեզուն կը փոխէր, կը սկսէր խօսիլ եւ ըսել. «Հեռո՛ւ ինձմէ, չարագործ ծառայ, որ տէրերուդ վրայ տէր ես դարձեր: Ես չեմ ներեր քեզի եւ քու որդիներուդ՝ իմ նախնիքներուն վրէժը եւ Արտաւան Թագաւորի մահը: Որովհետեւ այժմ դուք, ծառաներդ, մեր՝ ձեր տէրերուն բարձը կը յափշտակէք, բայց ես թոյլ չեմ տար այդ, մինչեւ որ դարձեալ մենք մեր տեղը չգրաւենք»:

Բայց երբ Շապուհ, Արշակի ձեռքէն բռնած, կրկին կը տանէր զայն պարսկական հողին վրայ, Հայոց Թագաւորը կը զղջար ըսածներուն համար, կը խոնարհէր, Արեաց արքային ոտքերը կ'իյնար: Իսկ երբ Շապուհ կը տանէր զինք հայկական հողին վրայ, Արշակ աւելի խիստ կը խօսէր քան առաջ: Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, շատ անգամ կրկնուեցաւ այս փորձը: Ամէն անգամ, որ հայկական հողով ծածկուած յատակին վրայ կը կոխէր, Արշակ Թագաւոր կը խստանար, կ'ամբարտաւանար, իսկ պարսկական հողին վրայ՝ կուլար, զղջում կը յայտնէր:

Երբ երեկոյ եղաւ, — կը շարունակէ իր պատմութիւնը Փաւստոս, — Պարսից Թագաւորին ընթրիքի ժամը հասաւ: Օրէնք էր, որ արքայից արքան եւ Հայոց Թագաւորը մէկ գահի վրայ բազմէին: Իսկ այդ օրը նախ պատրաստեցին այնտեղ գտնուած բոլոր Թագաւորներուն բազմելու տեղերը, եւ ամէնէն ետքը, բոլորէն վար, պատրաստեցին Արշակ Թագաւորին տեղը: Նախ բազմեցան բոլորը, ըստ իրենց աստիճաններուն, յետոյ բերին բազմեցուցին Արշակը: Կարճ ժամանակ մը ան մնաց մունջ կախ, յետոյ ոտքի ելաւ եւ ըսաւ Շապուհ Թագաւորին. «Իմս է այդ տեղը, ուր դուն ես բազմեր, ե՛լ այդ տեղէն, որպէսզի ես բազմիմ, որովհետեւ Արշակունեաց տոհմի տեղն է այդ: Եթէ իմ աշխարհս դառնամ, քեզմէ վրէժ պիտի պահանջեմ»:

Այն ժամանակ Պարսից Շապուհ Թագաւորը բերել տուաւ երկաթէ շղթաներ, հրամայեց կապել Արշակի պարանոցը, ոտքերն ու ձեռքերը, տանիլ զայն Անդմըշըն բերդը, զոր կը կոչէին Անյուշ բերդ, եւ կապած պահել հոն, մինչեւ որ մեռնի:

Պատմութեան մնացած մասը ծանօթ է:

Ինչ որ պատմեցինք, ամբողջովին քաղելով «Բուզանդարան»էն եւ պահելով բնագրին ոճն ու լեզուն, թերեւս վէպ է, բայց հաւատարմօրէն կ'արտայայտէ մեր ցեղային նկարագիրն ու խառնուածքը:

ՀՈՂԻՆ ՈՒԺԸ.— Ա՛յս է, որ ուզած է հաստատել պատմիչը իր վիպաշունչ «դրուագ»ին մէջ:

Հողին ուժը վեր է ժողովուրդներու կամքէն: Հողէն է, որ կը ստանան անոնք իրենց զօրութիւնը, ներքին եւ արտաքին ուժը, իրենց հողէն դուրս՝ կը դառնան հօտ, հպատակ եւ ռայա:

Այս ճշմարտութիւնը գիտէին հարկաւ անոնք, որ Հայաստան կ'ուզէին՝ առանց Հայու, եւ Հայութիւն կ'ուզէին՝ առանց Հայաստանի: Գիտէին, որ Հայը իր հողէն կ'առնէր իր ուժը: Գիտէին, որ Հայը՝ առանց հայրենի հողի, եւ հայրենի հողը՝ առանց Հայու, իրենց մէջ չունէին այն աներեւոյթ ուժը, որով կ'ապրին ու կը տեւեն մեծ ու փոքր ժողովուրդները:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հաւատարիմ մնաց իր ժողովուրդին պատմութեան եւ ցեղային խառնուածքին: Ինքն ալ ուրիշներուն պէս, ուրիշներէն քիչ մը աւելի, արիւն թափեց, որպէսզի ափ մը հող ունենանք մեր ոտքին տակ, անոր վրայ ապրելու եւ անոր վրայ մեռնելու համար:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Սուլուխ զուտ հայաբնակ գիւղ մըն էր, 100 – 120 տուն: Այդ տեղացի էր Սուլուխայ Սերոբը, որ նահատակուեցաւ Բասէնի մէջ: Այդտեղ ծնած են շատ ֆէտայիներ, մէկը միւսէն քաջ: Գիւղացիները անդրադէտ են, ծոյլ են, ինչպէս կ'ըսեն Մշեցիները, բայց աստուածավախ, տաբօրինակօրէն քաջ ու արկածախնդիր: Կամուրջի գլխին նստած այս գիւղը սարսափ էր Ջէրքէզի, Քիւրտի եւ ոստիկանի համար: Քսեննիոնեան գիւղերէն էր:

Այստեղ կ'ապրէր յետադային Օսմ. Խորհրդարանի անդամ Հաճի Իլիասի հայրը, որ վաշխառու եւ սալաֆտար էր: Անունն էր Հաճի Համիտ: Այս մարդը ծագումով Քիւրտ էր, բայց ինքզինքը կը համարէր Թուրք, իսկ Հայերն ալ զայն գրեթէ Հայ կը նկատէին: Քանի մը կին ունէր, որոնցմէ երկուքը Հայ: Հայ կնոջ մէկուն զաւակները Հայ էին(*): Միւս հայ կնոջ զաւակն էր Հոճա Իլիաս, որ գիմագծով Հայ է, լաւ հայախօս՝ հօրը նման, բայց մոլեռանդ Թուրք է եւ ջարդարար դուրս եկաւ, նոյնիսկ չխնայեց իր հարազատ հայ եղբայրներուն (**): Այդ ժամանակները Հաճի Համիտը իր ընտանիքով մեզմէ կը համարուէր:

Սուլուխի մէջ ծառ չկայ, տափարակ դաշտ է շուրջը: Մուշէն, խճուղին մէկուկէս ժամէն կը հասնի Սուլուխ ու կամուրջը անցնելով կ'երթայ Էրզրում: Գիւղէն երեք հարիւր քայլ հեռուն է Հայերո՞ւ թէ Հռովմայեցիներու կողմէ շին–

...ուած հինաւուրց կամուրջը, որ ունի բազմաթիւ կամարակապ աչքեր: Մուրատ գետը բաւական լայն է, այնքան որ մէկ ափէն միւսը կարելի է մարդ տեսնել, բայց կարելի չէ ճանաչել: Մուրատ գետը երբ գարնան բարձրանայ, դրեթէ անհնարին է լողալով անցնիլ: Միւս ափին՝ Կուրաւուն է, զօրքերով լեցուած, իսկ նոյն ափին՝ Ախչան գիւղի մէջ եւս զօրքեր կան:

Այսպիսով մենք Թակարդի մէջ եկած մնացած ենք, հրջապատուած Մուրատ գետով եւ զօրքերով: Թէ որ մեր տեղը գիտնան, վայ մեր գլխուն: Ամէն անգամ «տաղ դաթայ չի բերեր», որ կամուրջէն կարողանանք փախչիլ: Սուլուխը կը գտնուի Էրզրում — Մուշ միակ խճուղիին վրայ, այնպէս որ բոլոր ճամբաները կու գան կը միանան Սուլուխի կամուրջին: Այս պատճառով ալ այս փոքրիկ գիւղը միշտ լիքն է ճամբորդներով, պաշտօնեաներով, զօրքերով, ոստիկաններով:

Մեր պառաւները երազի կը հաւատան, ես ալ ակամայ հաւատացեալ եմ դարձած: Ուստի պատմեմ երազս, քանի որ երկու ժամ ետք իրականութիւն եղաւ:

Երազիս մէջ տեսայ որ Առաքելոց վանքն եմ: Ուխտաւորներ այնքան եկած էին, որ վանքին բակը, հրջակայքը, սար ու ձոր մարդոցմով էին լեցուած: Գէորգը հագած էր եպիսկոպոսական շուրջառ, գըլխուն Թագ՝ մարգարտէ ակերով զարդարուած: Բոլորին աչքերը սեւեռած էին անոր, հիանալի էր: Ես ինծ նայեցայ եւ տեսայ որ ես ալ հագած եմ եպիսկոպոսական հագուստ ու զարդարուած: Նայեցայ Գէորգին եւ տեսայ, որ անոր մարմինը կը նօսրանայ շուրջառի տակ, ձեռքերը կը մշուշանային ու Թափանցիկ կը դառնային, ի վերջոյ շուրջառը մնաց, Գէորգը աներեւոյթ էր դարձած, իսկ մենք բոլորս ալ այդ տեսարանը կը դիտէինք սարսափահար ու երկիւղած:

Քրտնած ու վախեցած՝ արթնցայ ու երազս պատմեցի Գէորգին: Գէորգ ծիծաղեց ու ըսաւ. «Վրադ բաց է մնացել, երազ ես տեսել: Ինչ տարօրինակ մարդ ես, կարծես դպրոց իսկ չես տեսել: Թէ որ երազիդ վախէն պաղ քրտինք ես մտել, գնա լողացիր»:

Կատակի տուինք, լողանալու խորհուրդը ինծ հաճելի Թուեցաւ, գոմի մէկ ծայրին տաշտը դրին, Թոնիրը տաք ջուր պատրաստեցին ու Շէնըկի Ղազարը զիս լողցուց: Գլուխս սապոնած էր, աչքերս չէի կրնար բանալ, յանկարծ Գէորգը կուժ մը պաղ ջուր լեցուց վրաս, սարսռացի եւ վեր Թռայ, բայց գլորուեցայ ցեխի մէջ, ֆետայիները բոլորը սկսան քահ քահ ծիծաղիլ Գէորգի չարաճճիութեան վրայ: Ես ալ կատաղած՝ տաք ջուրը խլեցի ու լեցուցի Գէորգի վրայ: Դարձեալ ծիծաղ ու քրքիջ, ոչ ոքի մտքէն իսկ չէր անցներ, որ մեր այս կատակը վերջինը պիտի ըլլար:

Կէսօր չէ եղած: Ակռաւի ժամ է (նախաճաշ): Հաւաքուած ենք սփռոցի շուրջ: Գիւղացիք մեր շուրջը նստած չիբուխ կը քաշեն, կիները, կը ծառայեն ջահիլներու հետ, կծու կլուլիկ, Թթու եւ խորոված միս կը հրամցնեն:

Ահա ներս կ'իյնայ Սուլուխայ Մեսրոպ, գոյնը նետած:

— Զօրքեր են գալիս:

— Շա՞տ են Թէ քիչ, հարցուց Գէորգ:

— Խօրերայ դաշտ գըմէն սեւցած է:

Դիտակը առաւ եւ դուրս ելաւ Գէորգ, տանիքի ծայրէն երկար նայեցաւ եւ մըտազբաղ վերադարձաւ: Խորտիկները կը պաղէին սփռոցի վրայ, ոչ ոք ախորժակ ունի ուտելու, միայն Գալէն է, որ հանգիստ ու դանդաղ կ'ուտէ կը կշտանայ, յետոյ անվրդով չիբուխը կը վառէ առանց տեղէն շարժելու:

Բոլորս կը նայինք Գէորգի դէմքին, որ մռայլ էր ու գաժան:

«Կռիւ որ լինի, խիստ պիտի լինի, ձի պիտի նստել եւ անմիջապէս կամուրջէն անցնելով պիտի հեռանալ»: Գէորգի հրամանը ի կատար ածելու համար անմիջապէս կամուրջի գլուխը դիրք բռնելու կ'ուղարկեմ Ղարսայ Ցակօն, Սուլուխայ Սաղօն, քիւրտ Հասանօն եւ քանի մը գիւղական զինուորներ: Դժուար էր գացողներու պարտականութիւնը: Անոնք պիտի անցնէին բաց դաշտով, երկու կողմէն յառաջացող Թշնամիին մէջէն, մեզմէ մօտ 1500 մեթր հեռու, եւ ծանր կռիւ պիտի մղէին կամուրջը խլելու համար: Հրամայեցի. «Որ մեռնիք, կամուրջի վրան պիտի նահատակուիք եւ ձեր տեղիցը բնաւ պիտի չփախչիք»: Ցանդուղն Սաղօն պատասխանի փոխարէն երեսը խաչակնքեց, իսկ Ղարայ Մակօն համբուրեցաւ եւ չտապեց դէպի կամուրջ իր ընկերներով:

Սէյտօ Պօղոսը եւ Սուլուխայ Մեսրոպը այս ժամանակամիջոցին ստուգեցին, որ գիւղին մէջ հազիւ 12 ձիեր կային: Ուրեմըն մեզմէ միայն մէկ մասը կրնայ ձի նստիլ ու հեռանալ, իսկ միւս մասը պիտի մնայ Թշնամիին ձեռքը: Մեսրոպ խորհուրդ կուտար գլխաւոր ֆետայիներուն՝ ձի նստիլ ու հեռանալ, միւսները Թողուլ գիւղացիներուն հետ միասին եւ անոնց բախտակից դարձնել, իսկ հին Ֆէտայի Պօղոսը կ'ըսէր.

— Ես գիւղը պիտի մնամ, կռիւ է Թող կռիւ լինի, էլ ինչո՞ւ Թողնեմ գիւղն ու մաս մը ընկերներս Թշնամու ձեռքին:

Սէյտօն իրաւացի էր, մանաւանդ որ կամուրջի աջ գլխուն վրայ կ'երեւան արդէն Կուրաւէն եկած զօրքերը, որոնք չեն փորձեր անցնիլ կամուրջը, որուն ձախ գլուխը բռնած են Սաղօն ու Ցակօն իրենց փոքրաթիւ ընկերներով:

ՌՈՒԲԷՆ

(Տար.)

(*) Սուլուխի Ստեփանը անոր զաւակն էր եւ քաջ ֆէտայի, մասնակցած Սասնոյ եւ այլ կռիւներուն:

(**) Անգարայի ազգային ժողովի անդամ, կիսահայ, կիսաքիւրտ իրէշ մը:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

27 Մայիս 1907ին մարտի մարմնացում տիտանը կը տապալէր իր յեղափոխական գաղափարաբանութեան բարձունքին վըրայ, աւաղ գործը կիսատ, հայրենիքի ազատագրութեան կարօտը սրտին, իր պաշտած Հայութեան եւ հայրենիքին ազատութեան ու անկախութեան վայելքը չտեսած:

Ընկեր Կ. Սասունի կը գրէ. «Իր (Գէորգ Չաւուշի) կենդանութեան ժամանակ մարտական յեղափոխութեան անըմբռնելի գագաթն էր ու բոլոր կռուողներ անոր նըմանիլ, անոր հասնիլ կը բաղձային: Իր մահէն ետք, անիկա մեր կուսակցութեան մեծ ու պզտիկ մարտիկներուն համար ֆէտայական կռուի գերմարդը նկատուեցաւ, ու անոր անունով երդուըցան, երբ պէտք եղաւ ընկերական ամէնէն մեծ սրբութեան վրայ երդուընեալ»:

Արդարեւ 1910 – 1915, մեր պատանեկան անմեղունակ երազները եւ միամիտ բաղձանքները ոգեւորուած այդ մեծ Հայուն, քաջութեան մարմնացումը դարձած տիտանին կեանքէն, Թռիչք կ'առնէին դէպի հայրենի բարձունքները՝ յանուն Հայոց աշխարհի ազատութեան: Մեզի տրուած դաստիարակութեանց մէջ առաւելագոյն չափով Գէորգ Չաւուշի յանդուգն հերոսութիւններն էին որ կը կազմէին մեր հոգեկան հպարտութեան եւ հիացումի աղբիւրներուն գագաթը:

Անոր մահուան 60ամեակին առիթով ահա դրուագ մը, որ կը պատմէ ընկեր Յարէթ Յարութիւնեան, Մշոյ Սորտար գիւղացի Թէ ինչ առիթով յեղափոխական է դարձած Գ. Չաւուշ: Հաւանաբար տարբերակ մըն է:

«Ս. Կարապետ վանքէն վերադարձին՝ տխուր միջադէպի մը ականատես կ'ըլլայ, — փայտահատ համագիւղացիի մը երկու Քիւրտերու կողմէ խոշտանգումն ու փայտի կոզոպուտը ի ներկայութեան գիւղացիներու կը ցնցեն հոգին, մանաւանդ ազգակիցներու անտարբերութիւնն ու ստրկացած ոգին: Ապաղայ հերոսը յաջորդ օր փայտահատին էշն ու կացինը առած կը բարձրանայ անտառ, փայտը բեռցած կը վերադառնայ գիւղ, ճամբան կը հանդիպի նոյն աւազակներուն, անոնց յարձակումին կը պատասխանէ յանդգնութեամբ, ճարպիկ շարժումով կը վիրաւորէ մէկը եւ առանց ժամանակ տալու միւսին՝ կացինի արագ հարուածով մը կը տապալէ երկրորդը: Կուղայ գիւղ, փայտ եւ տապար յանձնելով կը բարձրանայ լեռ եւ այսպէս Գէորգ մատաղ հասակին կը դառնայ փախըստական յեղափոխական, դառնալով սարսափը բոլոր վաստահմբաւ աւազակներու, ոճրագործներու եւ մատնիչներու՝ առանց ցեղի եւ դաւանանքի խտրութեան, եւ այս ազնիւ պայքարին շնորհիւ դարձաւ բոլորին սիրոյ եւ յարգանքի առարկան»:

«Մըզղինկը գիւղացի Աղամի կորիճ զաւակը Գէորգ երկու տարի Մշոյ Ս. Առաքելոց վանքին մէջ ուսանելէ ետք կը ժամանէ ծննդավայրը եւ իր հրաբորբ բնաւորութեամբ կռիւի ու զէնքի սիրահար միշտ լեռներն էր իբրեւ որսորդ, հովիւ:

«Գէորգ Չաւուշ հազիւ 17 տարեկանը լրացուցած էր: Վանքի հրջապատին մէջ կը հանդիպի փախստական Արաբոյին եւ Լեւոնին: Անոնցմէ կը հաղորդուի յեղափոխական գաղափարաբանութեան ու հոգեւին կը կապուի անոնց: Վանքէն հաց կը տանի անոնց Թաքստոցը, կը դառնայ անոնց սուրհանդակն ու օժանդակ. երբ անոնք կը մօտենան վանքին (Գ. Չաւուշ, էջ 325):

ԺԹ. դարու վերջին քառորդին ծնունդ, Թրքական բռնակալութեան ծանր լուծին հալածանքներէն, արիւնալի ջարդերէն ազդուած սերունդը յեղափոխական ըմբոստ ոգիով մը մակըրդուած էր: Անոնք հազիւ 19 – 20 գարուններ բոլորած՝ նետուեցան հուրի ու սուրի անհաւասար պայքարին մէջ, հրաժարեցան կեանքի բոլոր վայելքներէն, «զէնքը գրկեցին Եարի փոխան» ու բարձրացան հայրենի սարեր՝ ամէն զրկանքի ու տառապանքի՝ կամաւոր ու գիտակից, յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան:

Գէորգ Չաւուշի կեանքը 1890էն մինչեւ 1907, եղած է առասպելական կռիւներու, աներեւակայելի յանդգնութեամբ Թշնամին սարսափեցնող, սերունդներ ոգեւորող դրուագներու փառահեղ շարք մը:

«Ֆէտայական շարժումը դարձած էր հարուածային՝ Գէորգեան մեթոտներով: Իսկ ինքը՝ Գէորգ կատարեալ առասպելական ձեռք մը, որ ամէն տեղ ու ամէն վայրկեան կրնար հասնիլ, սասանեցնել Թշնամին ու կեղեքողը, մատնիչն ու բռնակալը հաւասարապէս եւ անխնայ: Կառավարական բոլոր ուժերը լարուած էին բռնելու յեղափոխութեան ցուլը, բայց անհնար էր որսվհետեւ անզուսպ (Անդ, էջ 14): Զօրքերն ու ոստիկանները շատ անգամ ձեւական հետապնդման կ'ելլէին ու կը խնայէին իրենց գլուխը Գէորգի հարուածէն»:

Գէորգ Չաւուշի ստեղծած կռիւի, խիզախութեան, քաջութեան ոգին տարածուեցաւ յաջորդ սերունդներուն մէջ: Ցետագայ հերոսամարտերը, որոնք Հայոց պատմութեան փառաւոր էջերը զարդարեցին, դառնալով ցեղային արդար հըպարտութեան ու ոգեւորութեան անսպառ աղբիւր, կը պարտինք Գէորգի եւ անոր նման քանի մը տասնեակ հայդուկներու փաղանգին, որոնք իրենց յանդուգն, արի արանց, փոթորկոտ ու վարակիչ քաջագործութեամբ փրկեցին ցեղին արժանապատուութիւնը, եւ այդ հոգեփոխութիւնն էր, որ հայ ժողովուրդը առաջնորդեց 1918 Մայիս 28 փառահեղ յաղթանակին:

Հայ յեղափոխութեան խրոխտ կամքը, անխնայ հարուածող «Սարերու Ասլանը» «Երկաթէ կամք, քարէ հոգին» եղաւ Գէորգ Չաւուշ: Անոր հետեւեցան հազարաւորներ իրեն նմանելու ազնիւ ու առաքինի ձգտումով:

Ցեղին ահաւոր տառապանքէն պոռթկացող, իբրեւ ցասում, ֆէտայիներու հրաշագեղ փաղանգը իրեն առաջնորդ կը ճանչնայ Գէորգ Չաւուշը:

Անդին, Գէորգները հայրենիքի մէջ կը սպասեն արժանի յիշատակարանի մը կառուցման, ուր պիտի հանգչին իրենց հոգիները, իրենց հարազատներուն շունչին ու մեծարանքին տակ, Մայիս 28ի օրով, օր հայրենակերտութեան:

Փառք Գէորգներու յիշատակին:

Ց. ՀԻՍԱՑԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Նայէ, ապուշ արարած, նայէ մէջը բան մը կա՞յ...:

Ամէն կողմէ սպառնական մլաւուքներ կը բարձրանային Քօքոյի հացէին:

Ասոր վրայ Վիտոք, տակնուվրայ եղած, միտքէն հազար անգամ անիծելով այս ձախորդութիւնը, խոնարհելով Արիսթոյի առջեւ ըսաւ.

— Պարոն մարքիզ, անշուշտ ներողամիտ կը գտնուիք այս մտերմական վերաբերմունքիս հանդէպ, ի հարկէ առանց վերաբերմունք մը ցոյց պիտի չտայի ձեզի հանդէպ եթէ սա ապուշ արարածը կարգ մը ցափռուքներ դուրս չի Թափէր բերնէն եւ եթէ դուք ալ այդ ցափռուքները հերքելու պատրաստակամութիւն ցոյց տուած չըլլայիք: Վաղուընէ շատը չկայ պիտի վռնտեմ այդ տխմարը..., Թող երթայ իրեն դաս մը ըլլայ եւ Թող հասկնայ Թէ գինովնալ եւ ձեզի պէս ազնուական մեծանուն ասպետի մը պատիւն հետ խաղալը ինչ կը նշանակէ:

— Ամէնէն առաջ, կը հրամայեմ ձեզի որ սա մարդիկնիդ առնէք եւ կորսուիք ըսկէ, պարոն Վիտոք, գոչեց դուքս Շան-Թօսէ չկարենալով զսպել իր բարկութիւնը:

— Պիտի երթանք, պարոն դուքս, պիտի երթանք, յայտարարեց գաղտնի ոստիկանը խոնարհութիւն մը ընելով: Բայց Թոյլ տուէք որ վերջին անգամ ըլլալով ցաւ յայտնեմ եւ ներողութիւն խնդրեմ ձեզմէ այս առթիւ:

— Դուրս կորսուեցէք ըսկէ, ապա Թէ ոչ, հիմա ամէնքդ ալ լաւ մը ծեծել կուտամ ծառաներուս, գոչեց դուքսը ինքնիրմէն ելած:

Վիտոք տեսնելով որ որեւէ օգուտ պիտի չունենային իր արդարացուցիչ պատճառները, Քօքօն առջին զարնելով, բակ ելաւ, ապա պարտէզ, եւ հոն իր մարդուկը ծառախիտ տեղ մը առաջնորդելով՝ սկսաւ զայն աղէկ մը լուալ:

— Ապուշ արարած, լակած վարունգ, վայրենի չոչորդ, փայտի կտոր, աւանակ, քեզի հազար անգամ չպատուիրեցի՞ որ Արիսթոյին չգալիս:

— Բայց վարպետ, երեսին սուտերես (դիմակ) դրած էր, ինչէ՞ն գիտնայի որ Արիսթոն է, պատասխանեց Քօքօ՝ իր վարպետին լուացողականէն ետք գինովութիւնը անցած: Որո՞ւն միտքէն կ'անցնէր որ պարսիկ դեսպանը Արիսթոն էր...:

— Աղէկ, երեսը բանալէն ետքը ինչո՞ւ ինքզինքդ չէկար եւ ներէն պնդգլխութիւն ըրիր...:

— Ան տեղուանքը մի հարցներ..., վարպետ:

— Այս, անոր համար որ շամբանիան շատ փախած էր, անանկ չէ՞, քեզի չէ՞ի պատուիրած որ կաթիլ մը անգամ բերանդ չդնես...:

— Բան մըն էր եղաւ, վարպետ, ինչ ընես... լեցուն լեցուն գաւաթները աղուոր աղջիկի մազերու պէս փրփրած դէմս տեսնելուս պէս՝ խելքս միտքս Թռցուցի...: Ինչ որ է..., խնդիրը հոն չէ...

— Հապա ո՞ւր է...:

— Այդ մարդը մեզմէ վարպետ է, վարպետ:

— Ո՞վ:

— Ով պիտի ըլլայ, Արիսթոն:

— Ինչո՞ւ:

— Ինտո՞ր մէջտեղէն Թռցուց բալլինքը ... ո՞ր սատանային ծակը խօթեց... գօտիին մէջ խօթելը ես աչքովս տեսայ...

— Ո՞ր բանալին, ա՞ս, հարցուց Վիտոք բանալի մը ցոյց տալով իր գործակիցին:

— Վայ չունչաննըդի, աս ի՞նչ է, աս ուրկէ ելաւ, ինտո՞ր եղաւ որ ձեր ձեռքը անցաւ աս բալլինքը, հարցուց Քօքօ Լաքուռ սահմռկած:

— Ապուշ արարած, սրբէկա լաւ մը միտքդ դիր որ, մինչեւ նոր տնօրինութիւն, պէտք չէ որ Արիսթոյին ազատութիւնը կապտենք, պէտք է որ զայն ինքնիր վիճակին ձգենք, անանկ որ բնաւ չկասկածի Թէ մենք իրմով կը զբաղինք, հասկցա՞ր...: Ահա ասոր համար էր որ բանալին անոր գօտիին մէջէն գտնելով՝ առանց բան մը յայտնի ընելու Թռցուցի հոնկէ: Մէյ մըն ալ ըսեմ, պէտք չէ որ Արիսթօն կասկածի Թէ մենք իրմով կը ըզբաղինք: Գլուխէդ ներս մտա՞ւ այս անգամ:

— Այո, վարպետ:

— Հիմա գնա մեր բոլոր մարդոցը իմաց տուր որ ալ հոս գործ չունին, Թող Փարիզ վերադառնան: Երբ պարահանդէսը լրանայ, Պիպին հետ եկուր զիս գտիր Վիրօֆլէ տանող ճամբուն վրայի վանդակորմին առջեւ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Տար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումար	218.036
Ոմն, փոքրիկն Անահիտ Մոմճեանի մկրտութեան առթիւ	200
Պ. Հրանդ Պալեան Աղնիւ Մազլումեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	100
Տիկին Թամարա Պարպըրօթ Աթոռներու նորոգութեան համար	100
Պ. Տարօն Մոստիչեան Արնոյչներու եկեղեցւոյ կազմակերպած քերմէս-վաճառքին համար	100
Ընդհ. գումար	218.536

×

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պ. Եղիա Մելքոնեանէ 60 ֆրանք, Վասպուրականի հերոսամարտի 52րդ տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Տիկին Հրանոյշ Աղաեան 15 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Օգափ. կայանին՝ Տիկին Ազնիւ Գազազեանի յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆր. Այրի Տիկին Ցամիկ Տէր-Աւետիսեանէ Ազնիւ Գազազեանի մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի աշակերտութեան :

3 Յունիս, Շաբաթ ժամը 21ին

Սալ Մագընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը

Հովանաւորութեամբ Մայր Եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան եւ նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

եւ ղեկավարութեամբ՝ Ուսուցչուհի Տիկին Թ. Պատուականեան-Թորոսեանի:

IMMOBILIER

GERMAIN SANCHEZ

Agent Immobilier Agréé

31 bis, Av. de Tassigny
CHARENTON

est chargé de vendre dans notre Département :

CRETEIL : Av. de Tassigny — 1er étage app. compr. entr. — cuis. séjour — 2 ch. s. d'eau — W-C. — ch. centr. — cave — 91.000 Frs.

CRETEIL : Rue Ecoles, 1er Et. cuis. s. à manger — chambre — débarr. — cave — Tél. — 43.000 Frs.

MAISONS-ALFORT : Av. Gal. de Gaulle, près arrêt futur Métro, rez-de-ch. bât. cour, cuis. 2 pces — W-C. Jouissance petit jardin — 38.000 Frs.

MAISONS-ALFORT : Domaine Château Gaillard, 8ème étage : entr. cuis. living — 2 ch. s. d'eau — W-C. — Cave — ch. centr. — ascens. — tél. — garage — 90.000 Frs.

ALFORTVILLE : 23, Rue des Camélias, 1er ét. — Studio — cuis. s. de bains — Cave — séchoir — parking — 75.000 Frs.

ALFORTVILLE : 67, Quai Blanqui : pav. libre — s. sol — rez-de-ch. 3 pces, cuis. s. d'eau — 1er étage : 2 pces, cuis. + pt. bât. de deux pièces 75.000 Frs.

ALFORTVILLE : Rue Louis Blanc 4ème ét. entr. cuis. studio — W-C. balcon-cave — ch. centr. — 33.000 F. Possibilité 50 % CREDIT — Voir GERMAIN SANCHEZ, pour tous renseignements et visites.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը ծրնեւ հրաւիրուած է, այս Կիրակի առաւօտ մասնակցելու բազմաձայն պատարագին, Անկլիքան Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ մէջ: Կը ղեկավարէ Մ. Օֆլազ, երգէոնով կ'ընկերանայ Օր. Ովսաննա Ճէլահեան :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 փրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱԽԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ: Քաղաք մը, պարծանքը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով Թրքական հրէշային աններեւակայելի վայրագութեանց : Գինը 5 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Տերիկեան գրատուն (13 Րիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ), հեղինակին (9 Րիւ տէ Լոօ, Մարսէյլ):

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի (28 Մայիս) կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուի նոյնպէս Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Րընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21-ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի, Մայիս 29, ժամը 16ին, Ռեժան սրճարանի վերնայարկը, (Քատէ) Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

TRICOTEURS-CONFECTIONNEURS

ԿԱՐԻ ԲՈԼՈՐ ԴԵՐՁԱՆՆԵՐԸ

Mercerisé - coton - polyester, nylon

—— *PRIX DEFIANT* ——
TOUTE CONCURRENCE

AUX FILS A COUDRE

J. M.

(Anciens Ets. KONSTABLER)

3, Rue d'Hauteville, Paris (10e)
Tél. : 770-29-95

Renseignements et échantillons sur simple demande.

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 49ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն), Լ. ԶՕԼԱՔԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Կը մասնակցին Նայիրի պարախումբը, Հայկական տոհմիկ եւ կովկասեան պարերով:

Արտասանութիւն՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն Յ. Սարգիսեան եւ Օր. Գ. Զօլաքեան :

Երգ՝ Պ. Քանիոթիս եւ Օր. Շաքէ Պէնկեան :

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր :

Նուագախումբ ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վարիէթէ

Համազգային գետնի վրայ

Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿԷՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՍՏԻՈՐԵԱՆ եւ ՆՈՒԻՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Թաղապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր Միւնիսիփալ)

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր. — Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ անակնկալներ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Գ. Լազեան խումբին կողմէ :

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՔԲԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր. — Արտասանութիւն, մեներգ, ու խմբական պարեր՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն-Տէսին նորակազմ խումբին կողմէ:

Մուտքը ազատ է

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Սերքըլ Կաթոլիք :

Կը խօսի ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

Կազմակերպուած Մխիթարեան վարժարանի կողմէ.

Շաբաթ, 3 Յունիս, ժամը 21ին

ԳՐԱԿԱՆ - ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԵԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԻՆ

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

PARKING

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն - Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան - Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐԱՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անունով, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Սանփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 - 94 - 75):

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 28 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10921
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.921

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Տարին մէկ օր յատկացնելով մայրութեան դափնեպսակին արժանացած կնոջ, երախտապարտ մարդկութիւնը քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ իր յարգանքի տուրքը կը մատուցանէ հանդէպ անո՛ր, որ աշխարհի սկիզբէն ի վեր ստեղծագործութեան, կեանքի շարունակութեան ապահովման մէջ ծանրագոյն բեռն է ըստանձնած :

Հայ ժողովուրդը հին դարերէ ի վեր պաշտամունք ունեցած է մօր հանդէպ :

Հեթանոս Հայաստանի մէջ մեհեաններ կառուցուած, արձաններ քանդակուած էին մեծարելու համար Անահիտը, մայր ամենայն զգաստութեանց :

Հայ քրիստոնեան ջերմեռանդ պաշտամունքի առարկայ դարձուցած է «Մայր» Աստուածածինը, որուն բարեխօսութեան ապաւինած է իր նեղ օրերուն :

Աշխարհիկ կեանքի մէջ անգնահատելի դեր է կատարած հայ մայրը՝ դարերու ընթացքին՝ ազգապահպանման մարզին մէջ :

Եթէ այսօր հայ ազգը կ'ապրի, մեծ մասամբ ատիկա կը պարտինք հայ մօր, որ մեր ժողովուրդի դժբախտ պատմութեան ամէնէն դժնդակ օրերուն քաջաբար, անհուն զոհողութիւններով կուրծք տուած է աջէն ու ձախէն, հիւսիսէն ու հարաւէն, բարեկամէն ու թշնամիէն եկած զարհուրելի հարուածներուն, դիմադրած, տոկացած է եւ յաջողած հայ մեծցնել իր զաւակները :

Հայ մայրը իր կաթին հետ մէկտեղ ազգային ոգի ներշնչած է իր հոգեհատորին, «մայրենի» լեզուն սորվեցուցած է անոր՝ արհամարհելով օտար բռնակալներու ըսպառնալիքներն ու սարսափները :

Հայ մայրն է, որ տարագրութեան ճամբաներուն վրայ, Արաբիոյ անապատներուն մէջ իր որբ զաւակներուն հայերէն սորվեցուցած է՝ աւազին վրայ մեսրոպեան ոսկեղէնիկ տառերը գծելով :

Դարձեալ հայ մօր վրայ ծանրացաւ օտար երկիրներու տակ ծնած ու մեծցած սերունդներու պահպանութեան դժուարին պարտականութիւնը : Հայ մեծ մօր, հայ մամիկին վրայ :

Կեանքը իր պահանջներն ունի : Տարիներու հոլովումով, հին սերունդը հրաժեշտ կու տայ այս անցաւոր աշխարհին : Մամիկներու թիւը կը պակսի հետզհետէ :

Սակայն անոնց ցանած սերմերը, անոնց ներշնչած հայրենասիրական շունչը տաքուկին վառ կը մնան նոր սերունդին մէջ : Անդարձ մեկնողներու յիշատակին հանդէպ որդիական յարգանքը անքակտելի կապելով կը զօդէ նորը հինին :

Ու այս՝ կը պարտինք մեր աննման մայրերուն, մեր պաշտելի մամիկներուն :

Հայ մայրը աշխարհի բոլոր մայրերուն մէջ ամէնէն աւելի արժանի է յարգանքի ու պաշտամունքի :

Երէկ՝ երկրին մէջ՝ նորապսակ հարսը, իր նորածինին հետ տարիներով, համբերատարութեամբ սպասած է իր ամուսնոյն, որ ապրուստ ճարելու համար մինչեւ Վոսփորի ափերն է գացած եւ ամէնէն տաժանելի աշխատանքներու տոկացած :

Կարմիր Սուլթանի ջարդերուն այրիացած հայ մայրը մերժած է վերամուսնանալ եւ դիւցազնական տոկունութեամբ, առանց դառնալու հոգացած է իր որբերուն ապրուստը :

Բարձր ու անաղարտ պահած է իր պատիւը :

«Մայրերու Օր»ուան առթիւ մեր յարգանքը կը յայտնենք բոլոր հայ մայրերուն, որոնք գլխաւոր դերակատարներն են հայ ազգի գոյատեւման :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ "Ո՛Չ" Կ'ԸՍԷ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Նասր տեղի տալու կամ միջին ճամբայ մը գտնելու ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կու տայ : Ընդհակառակն ապարէզ կը կարդայ բոլորին : Այսպէս կը մերժէ Ճոնսընի հինգ առաջարկները ու վերջին ճառին մէջ կը շեշտէ .— «Մեր հիմնական հեռանկարը Հրեայ պետութեան քանդումն է» :

«Տարի մը առաջ, կ'ըսէ Նասր, յայտարարած էի թէ ճշգրիտ ծրագիր մը չունինք Պաղեստինը ազատելու համար, բայց արար յեղափոխական գործունէութիւնը միակ ճամբան է Պաղեստինցիներու ազատագրումն ապահովելու համար : Ի վերջոյ զգացինք որ մեր ուժերը բաւարար էին եւ թէ Աստուծոյ շնորհիւ, յոյս ունէինք յաղթելու : ... Եթէ Իսրայէլ յարձակում գործէ Սուրիոյ կամ Եգիպտոսի վրայ, այդ երկրին դէմ պատերազմը ամբողջական կ'ըլլայ : Չի սահմանափակուիր Սուրիա կամ Եգիպտոս եւ մեր հիմնական հեռանկարը Հրեայ պետութեան քանդումը կ'ըլլայ : Այս խօսքերը չէի կրնար արտասանել երեք կամ հինգ տարի առաջ, բայց այսօր Սուէզէն 11 տարի ետք, վստահ եմ մեր ներկայ ուժերուն» :

Միւս կողմէ, Գահիրէի կիսապաշտօնական Ալ – Ահրամը, որուն խմբագրապետին համար (Հասան Հէյքալ) կ'ըսուի թէ մտերիմն է Նասրի, Հէյքալի ստորագրութեամբ խմբագրական մը հրատարակած է ուր կ'ըսուի թէ «զինեալ բախում մը Արաբ Մ. Հանրապետութեան եւ Իսրայէլի միջեւ անխուսափելի է : Նման բախում մը կրնայ պայթիլ որեւէ տեղ եւ որեւէ ատեն : Արդարեւ տնտեսապէս կենսական է Իսրայէլի համար իր նաւերուն ազատ անցքը Աքապայի ծոցէն : Արգիլելով Իսրայէլեան ուժերը քաշուին սահմաններուն ագգը, առաջին անգամ ըլլալով ի վիճակի եղաւ ուժով բարեփոխել կացութիւն մը որ իրեն պարտադրուած էր բռնի ուժով : Կը սպասենք թշնամիին առաջին հարուածին : Յետոյ ուժով եւ արդիւնաւոր կերպով կը հարուածենք» :

Ալ – Ահրամ կը խօսի նաեւ ամերիկեան առաջարկին մերժումին մասին : Ուաշինկթըն կ'առաջարկէր որ եգիպտական եւ իսրայէլեան նաւերուն ծոցին մուտքը, արաբ վրայ : Գահիրէ ոչ ըսաւ : Բայց Ամերիկա ուրիշ առաջարկներ ալ ունէր, ինչպէս ՄԱԿի ուժերու վերադարձը Կազա եւն. : «Ալ Ահրամ» Միացեալ Նահանգները պատասխանատու կը նկատէ տագնապին եւ կ'ըսէ թէ Արտաքին նախարար Ռիատի եւ Գահիրէի ամերիկեան դեսպանին միջեւ խօսակցութեան ընթացքին, Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ եթէ Իսրայէլ արաբական որեւէ երկրի դէմ յարձակում գործէ, Միացեալ Նահանգները իրբեւ «ընկեր» պիտի նկատուին այդ յարձակման : «Ճոնսըն այսօր Լեւի Էշքոլի մօտ կը խաղայ այն դերը զոր, 1956ին, Իտըն կը խաղար Պեն Կուրիոնի կողքին» կը գրէ միշտ «Ալ – Ահրամ» :

× Ֆրանսայի մէջ արդէն գոյութիւն ունեցողներէն զատ, ամէն օր «Իսրայէլի օգնութեան» նոր մարմիններ կը ստեղծուին : Այսպէս Սերվիս Է Մերսը կը ծրագրէ հանգանակութիւն մը բանալ «Ֆրանսայէն մեկնելով եւ որ պիտի տարածուի ամբողջ աշխարհի մէջ, դիմադրութեան եւ ազատութեան արձանի մը համար որ օր պէտք է կառուցուի Էյլաթի մէջ» : Ֆրանսայի համար այդ արձանը կրնայ Ռիւտի Մարսէյէզը ըլլալ Իսրայէլեան դրօշին վրայ : «Իսրայէլի Պետութիւնը պէտք ունի որ ազատ աշխարհի հանրային կարծիքը, որ կը ճանչնայ գոյութեան իր իրաւունքը, ըսէ եւ հաշակէ ատիկա կեցնելու համար պատերազմի սպառնալիքը» :

× Մոսկուա կը թելադրէ արեւելեան պետութեանց որ «չափաւորութիւն» քարոզեն Իսրայէլի : Կ'ըսուի թէ ֆրանսական առաջարկը (Չորս Մեծերու ժողով) կ'ուսումնասիրուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գրագէտներու համագումարին մէջ, խօսք առած է Նոպէլեան մրցանակաւոր՝ Միխայէլ Շոլոխով եւ խիստ կերպով քննադատած է խորհրդային գրագէտները ու մանաւանդ Իլիա Էհրէնպուրկը : Դառնօրէն կ'անդրադառնայ համագումարին մթնոլորտին «հանդարտ, խաղաղ, առանց կատաղի միջամտութիւններու : Մթնոլորտ մը՝ քնարեր : Կը ցաւիմ իմ շատ սիրելի բարեկամիս բացակայութենէն : Ո՞ւր է, իտալական ծովափը կ'ըսուի : Իմ շատ սիրելի բարեկամս, (խօսքը, անշուշտ, Էհրէնպուրկի մասին է) որ երբեք պիտի չփոխուի, նորէն միտքը դրած ըրաւ» : Շոլոխով կը նկատէ թէ խորհրդային գրագէտներու միութիւնը ծերացած է : Առաջին համագումարին, 71 առ հարիւրը 40էն վար էր, երկրորդին՝ քսան առ հարիւրը : Երրորդին՝ 14 առ հարիւրկ եւ այսօր միայն 12 առ հարիւրը : Պատուիրակներու միջինը վաթսուն է» : Ու Շոլոխով դատաւորի նման կը շարունակէ. — «Գէշ օրինակը փոխանցիկ է : Ի տես Էհրէնպուրկի անկախութեան եւ ընկերային սահմանումներու արհամարանքին, կարգ մը երիտասարդ «վեթերան» գրագէտներ իրենք զիրենք թոյլ կու տան այնպիսի ձեւեր որոնցմէ պիտի ամրչնան երբ գիտակից տարիքի հասնին : Արիւնը կը հոսի Վիէթնամ, Ֆաշիզմը կը վերածնի Գերմանիա, զինուորականները իշխանութեան գլուխ կ'անցնին Յունաստան, աշխարհ մտահոգ է : Եւ ոմանք կը մաղթեն գրչի ազատութիւն բոլորին համար, միապետականներէն մինչեւ անիշխանականները : Սրբազան միամտութիւն է եւ լրբութիւն» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովին մէջ խնդիր ծագած է մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան միջեւ Եւրոպական Խորհրդարանի ֆրանսական ներկայացուցիչներու ընտրութեան առթիւ : Արդարեւ 24 Ֆրանսացիներու մէջ, սկզբունքի համաձայնութիւն կար, որ վեցը պիտի ընտրուին Ձախի դաշնակցութենէն, բայց Մորիս Ֆօռ (6րդը) երկու անգամ համեմատականի կը մնար ու երրորդ քուէարկութեան կ'ընտրուէր Իւ էն էռ մը, որու թեկնածութիւնը չէր դրուած : Ձախի խորհրդարանական խմբակցութեան պետը՝ Տէֆէռ անմիջապէս կը բողոքէր այս «անպարկեշտ» ընթացքին համար եւ հրաժարականը կը ներկայացնէր ընտրուած հինգ ձախերուն : Հաւանաբար անհրաժեշտ ըլլայ նոր քուէարկութիւն :

ՊԱՊԸ նոր կոչ մը ըրած է Վիէթնամի խաղաղութեան համար : Կ'առաջարկէ որ Ամերիկացիք դադրեցնեն իրենց ռմբակոծութիւնները եւ Վիէթքոնկն ալ՝ թափանցումները :

ՄԻԹԵՐԱՆ մամուլի ասուլիս մը տըւաւ Ուրբաթ օր եւ առաջարկեց համայնավարներուն որ նոր Եւրոպա մը կառուցանեն :

ՊՐԻՒՍԵԼԻ Ինոյին հրդեհի զոհերուն վերջին հաշուեկշիռն է՝ 357 մեռեալ :

ՆԱԽԱԳԱՀ տը Կոլ, Ուրբաթ առաւօտ, բացումը կատարեց Պուրժէի 27րդ ցուցահանդէսին :

ՄԱՅՐԻԿԻՍ ՈՒԽՏԸ

Աղօթքի պէս մտքիս մէջ է մայրս դեռ,
Մայրս՝ անո՜ւշ մի աղօթք,
Մօրս ձեռքերն Հայոց վշտի պէս անմեռ,
Ոսկրացած մի բողոք :

Մտքիս մէջ են հառաչանքներն իր շաղոտ,
Աղօթակոծ մայրս՝ մայր,
Շաղոտ աչքերն ու հայեացքներն իր աղօտ
Մտածմունքներն իր անծայր :

Որտեղ տեսնէր մայրս աւեր մի մատուռ՝
Ներս կը մտնէր երկիւղած,
Մոմ կը վառէր, կը զարդարէր մթնոլուռ,
Սրբավայրը մոռացուած :

Աղօթում էր նա ծնրադիր վանքէ-վանք,
Մայրս՝ հազար վանքի մոմ,
Մօրս շունչը ինձ բուրվառ էր թւում տաք,
Վայելքը՝ ծով, մայրս՝ ծոմ :

Բուրվառի պէս բարութիւնը շաղ տալով՝
Հազար չարի դէմ առած,
Վառվում էր լուռ՝ բուրվառի պէս
ծխալով,
Մայրս խունկ ու մոմ դառած :

Աւուր հացը երազը չէր մայրիկիս,
Հայրս ողջ էր Աստծոյ պէս,
Դեռ յայտնի չէր չարն ու բարին մանուկիս
Գառնուկ էի դեռ մի հեզ :

Անգէտ էի՝ չգիտէի ինչ կ'ուզէր,
Ի՞նչ վշտի էր նա գերի,
Մայրս արդեօք Աստուածամօրն ի՞նչ
կ'ըսէր՝
Զոհած առջեւ պատկերի :

Աղօթքներով ինչ որ բան էր աղերսում
Ինձ պէս մանուկ Յիսուսից,
Թէկէտ մանկան մօր շշունջն էլ չէր լսում՝
Ձեռք չէր քաշում իր յոյսից :

Մեր խրճիթի վերջին մոմն էլ վանք
բերում,
Զոհում էր նա խաչքարին,
Աղօթքի մէջ խաւարն էին համբուրում
Յոյսի մոմերն՝ աչքերին :

Գառնուկ էի, չգիտէի ինչ կ'ուզէր
Խաչուած մարդուց վանքերի,
Մօրս արցունքն իմ սիրտը այնպէս
կը յուզէր,
Որ կուլայի ես գաղտնի :

Խաչուած մարդը ի՞նչպէս օգնէր
մայրիկիս
Խորհում էի միալար,
Գիշերն ահով պատմում էի հայրիկիս
Թէ մայրիկս եկեղեցում ո՞նց կուլար :

Հայրս ինքն էլ խաչ էր հանում երկիւղած,
— Գա՜ռս, դու էլ խաչ հանէ,
Որ չհանես՝ Աստուած մեզ չի դրկէ հաց,
Մայրդ չլայ, ի՞նչ անէ ...

Աղաւնի էր մայրս զոհում եօթ-վէրքին,
Որ իր յոյսին Աստուած արծուի
թեւեր տար,
Աղօթելով, որ գթայ իր գառնուկին՝
Չթողնի ուխտն անկատար ...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

«Բայց Ամէն Գարուն՝ Մօր Գերեզմանին»...

(Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՅՆ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ ՈՐ ՉԿԱՆ)

Գարնան այս Կիրակին են ընտրած մարդիկ, յիշելու համար, պատուելու համար, տօնելու համար Մայրիկը :

Տարուան այս մէկ օրը միայն բոլոր զաւակները կը յիշեն, յաճախ ուշ կը գիտակցին, թէ միակ անկաշառ սէրը զոր վայելած են, մօր սէրն է եղած : Ու օր մը, մայրիկը կ'իջնէ գերեզման :

Ոչ եւս է մայրիկը :

Մինչ այսօր, Ֆրանսայի բոլոր կողմերը, տօնն է մայրիկներուն, որոնք ծաղիկներու մէջ, նուէրներու մէջ, կը գտան սէրը անոնց որոնց կեանք տուին, մեր միտքը կ'երթայ միւս բոլոր մայրիկներուն, մանաւանդ հայ մայրիկներուն, որոնց մեծ մասը գերեզման իսկ չունեցաւ, մինչ ուրիշներ զուցէ հողին տակէն լսեն աղօթքը իրենց որբերուն :

Մայրերու տօն չկար այն օրերուն՝ երբ անապատներու դժոխքին մէջ, հայ մայրը կը փորձէր փրկել իր զաւակը, երբ բարբարոս ու արիւնածարաւ թշնամիին դէմ, անզէն ու թշուառ, իր պայծառ նայուածքով կը փորձէր ճեղքել խաւարը :

Գրե՞լ անոնց պատմութիւնը :

Անոնց որոնք ինկան Եփրատի ալիքներու մէջ, կամ անոնց որ մազապուրծ ազատած աքսորի ճամբաներէն, եկան այս հիւրընկալ ափերուն վրայ, գուրգուրալու համար անոնց վրայ զորս փրկած էին սպանդէն :

Ո՞ր մէկը յիշել :

Հողեհանգիստով մը կը յիշուի այսօր, քառասնամեայ տարեդարձը տառապած մօր մը՝ Մարիամ Ծօլօլեան : Իր կեանքը եղած է կեանքը շատերուն : Սարսափի օրերուն, կը փրկէր կեանքը իր անդրանիկ զաւկին՝ Յ. Ճ. Սիրունիի, մինչ երկրորդը՝ Հայկը, պիտի նահատակուէր եւ կրտսերը պիտի բռնէր աքսորի ճամբան : Իր կեանքը խորհրդանիշն է իր քոյրերու տաժանակիր ու նուիրական կեանքին :

Մայր մը, որ եղաւ քիչ մըն ալ «Յառաջ»ի մայրիկը, երբ իր սէրն ու գուրգուրանքը բերաւ խմբագրատունը, թերթիս հիմնադրութեան առաջին օրէն իսկ, մինչեւ իր մահը :

Օրինակ մը միայն, հազարներու մէջէն : Զրկուած ընտանեկան նեցուկէն, անչափահաս զաւակներով, անտեղեակ երկրին լեզուին, այս մայրերը եղան իսկական քաջ կտրիճներ, որոնց շնորհիւ այսօր դըրադէտ մը կ'ապրի Պուքրէշի մէջ, բանաստեղծ մը իր հողերը կը պահանջէ Երեւանի մէջ, կամ ուրիշ մը պարզապէս հայր դարձած է ու ընտանիք կազմած :

Մարիամ : Եւ հազարաւոր Մարիամներ, բանակ մը մայրերու, քաջ ու հայրենանուէր, որոնք տոկալով՝ տոկալ սորվեցուցին սերունդի մը, որ այսօր տան մէջ, խորանի մը առջեւ կամ փոսի մը դիմաց կը յիշէ :

Կը յիշէ որ բախտաւոր է, մայրիկ մը ունի տակաւին :

Կը յիշէ որ դժբախտ է, մայրիկը չունի այլեւս : Եւ հիմա գիտէ թէ ի՞նչ կը նշանակէ մայրիկ չունենալ այլեւս ու « ամէն գարնան՝ մօր գերեզմանին » ... :

Ա. Մ.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Ատենէ մը ի վեր օրացոյցի մէջ նշանակուած տօն մըն է մայրերու «օր»ը եւ ամէն տարի Մայիսի մէջ այսօր կը յիշատակուի, իբրեւ համաշխարհային մեծարանքի արտայայտութիւն մայրերու հանդէպ :

Առած մը կայ, որ կ'ըսէ.— Աշխարհի մէջ երկու լաւ կիներ կան,— մէկը մեռաւ, միւսը դեռ չէ ծնած :

Ասիկա կինն է :

Ուրիշ բան է մայրը, որ կին է անշուշտ եւ իբր այդ՝ կամ արդէն մեռած է կամ դեռ չէ ծնած : Բայց, իբրեւ մայր, ծնած է եւ չէ մեռած : Եւ պիտի չմեռնի երբեք :

Մաքսիմ Գորկի եւ Հանս Անտերսըն ներկայացուցած են մայրը, իբրեւ գերագոյն զոհաբերութեան նշանակ : Թերեւս կինը ընդունակ չէ «գերագոյն» կոչուած այս զոհաբերութեան, բայց մայրերուն մէջ բնական տարերքն է ան :

Ռուս Գորկին եւ Դանիացի Անտերսընը անմահացուցած են մայրը իրենց պատմուածքներուն մէջ, որոնք թարգմանուած են աշխարհի գրեթէ բոլոր լեզուներով եւ կարդացուած են, կը կարդացուին ու պիտի կարդացուին բացառիկ յուզումով, յափշտակութեամբ, գորովանքով :

« Ի հնուց անտի »՝ Թալմուտը ճշդած է արդէն, որ միակ անկեղծ սէրը մօր սէրն է : Ոչ միայն անկեղծ, այլեւ մանաւանդ անշահախնդիր :

Գերմանական իմաստութիւնը եւս կը հաստատէ, թէ մօր սէրը երբեք չի հիննար, այլ միշտ կը նորնայ ու կը վերանորոգուի :

Մայրը չի սպասեր, որ բանով մը փոխարինուի իր սէրը : Իր ամբողջ էութիւնը կը դնէ այս անապակ ու անխարդախ զգացումին մէջ, որ կը կոչուի մայրական սէր : Ասոր համար ոչ հատուցում կ'ուզէ, ոչ իսկ կը մտածէ հատուցման մասին : Պատմութեան մէջ, կեանքի մէջ, աշխարհի մէջ չկայ բան մը, որ գերիվեր ու գերազանց ըլլայ մօր սէրէն :

Անցամաքելի է ան, անչքանալի, անանց ու յաւիտենական :

Բանաստեղծներ երգած են, գրագէտներ պատմած են մայրական սիրոյ դրուագներ, որոնք ոչ միայն կը յուզեն մեզ, այլեւ կը հիացնեն :

Աւանդութիւն մը կայ, որ կ'ըսէ .— Կին մը, իր հիւանդութեան իբրեւ բոյժ, կը պահանջէ ամուսինէն, որ երթայ իրեն բերէ մօրը սիրտը : Ամուսինը, պահ մը վարանելէ ետք, վերջապէս կը կատարէ կնոջ այս պահանջը, — կը մորթէ մայրը, սիրտը կը հանէ ու կը դնէ սկուտեղի մը վըրայ եւ կը դառնայ տուն՝ զայն իր կնոջ ընծայելու համար : Ճամբան ոտքը կը սահի ու երեսն ի վար կը փռուի գետին :

Աւանդութիւնը կ'աւելցնէ, ինչպէս Աւ. Իսահակեան կը պատմէ, թէ այդ պահուն մօր սիրտը կը կենդանանայ, լեզու կ'առնէ ու կը հարցնէ գետնահար իր զաւկին.

— Զաւակս, ո՞ր տեղդ ցաւեցաւ ...

Ասիկա գերագոյն սէրն է, անգերազանցելի սէրն է, նախընթաց չունեցող սէրն է : Ոչինչ կրնայ այնքան աստուածային ըլլալ, որքան կրցած է ըլլալ մայրը սիրոյ մէջ :

Կ'ըսենք՝ մայրը, ոչ թէ կինը : Երբեմն կը պատահի, որ կիները կը մոռնան, թէ իրենք ալ մայր են կամ կրնան ըլլալ օր մը :

Մեր պատմած աւանդութեան մէջ զործող անձը կինն է եւ ոչ թէ մայրը :

Բանաստեղծ Յովհ. Շիրազ իր կարգին կը պատմէ ուրիշ աւանդութիւն մը,— ոչ նուազ յուզիչ ու սրտագրաւ, բայց անշուշտ նուազ եղերական, — ուր մօր սէրն է, որ հրաշք կը գործէ : Շիրազի գծած ու պատկերացուցած գեղեցիկ աւանդութիւնը ահաւասիկ.

Ասում են, իբրեւ, խարոյկի վրայ
Զահել ըմբոստի մի սիրտ են այրել :

Ասում են, իբրեւ, մոխիրը նրա
Խարոյկից հանել ու մօրն են տարել :

Մայրը լացել է մոխիրի վրայ ,
Եւ երբ արցունքն է այն մոխրին ընկել,
Կենդանացել է զաւակը նրա :

Գեղեցկութիւնը մենաբանել՝ այս կը նշանակէ դաւաճանել նոյն ինքն գեղեցկութեան դէմ : Շիրազի քերթուածը եւ անով պայմանաւոր գեղեցկութիւնը պէտք ունի՞ մեկնաբանութեան :

Պէտք ըսենք, որ մայրը կրնայ հօր դերը կատարել, մայց հայր մը չի կրնար կատարել մօր մը դերը : Հասկնալի է, որ մեր ակնարկութիւնը ֆիզիքական բնոյթ չունի, բարոյական բնոյթ ունի : Ըսել կ'ուզենք, որ հայրը չի կրնար փոխարինել մայրը, բայց մայրը կրնայ փոխարինել հայրը :

Չենք ըսեր «հայր հայրենիք», այլ կ'ըսենք «մայր հայրենիք», ծնուցիչ ու սնուցիչ ամենայն բարեաց :

Չենք ըսեր «հայրենի լեզու», այլ կ'ըսենք «մայրենի լեզու», որ բոլոր լեզուներուն մէջ ամէնէն հարազատն է, ամէնէն անխառնն ու անխարդախը : Ու պիտի չմոռնանք երբեք Սիլվա Կապուտիկեանի խօսքը «իր որդուն» :

Մենք ալ ահաւասիկ մեր տկար ձայնը կը միացնենք համաշխարհային մեծարանքին, որ ամէն տեղ կը մատուցուի մայրերուն :

Օրհնեա՜լ ըլլան մայրերը, եթէ նոյնիսկ երբեմն օրհնեալ չըլլան զաւակները :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— « Մայրութեան պատրաստութիւն» բացատրութեամբ՝ կ'ակնարկենք ... հարսանեկան աւանդութեանց, հարսն աղջիկը հարսնացնելու, մայրացու պատրաստելու, երգով ու ցնծութեամբ՝ զայն արգասաւորութեան աստուածներին ընծայելու սովորութեանց : Ահա թէ ինչո՛ւ այր բառը չէ, այլ հարս բառն է որ կը վարէ ամուսնական հանդիսութիւնը : Եւ ի՛նչքան հարուստ է հայ ժողովուրդը հարսանեկան երգերով, զորս շատեր հաւաքած են՝ ժողովածուներ կազմելով : Ահա եւ մէկը, Յ. Ճ. Սիրունի, որ թերեւս մոռցած է իր կատարած այս աշխատանքը : Այսօր, Մայրերու Օրուան առթիւ, երբ «հոգեհանգիստ կը խնդրէ» եկեղեցիէն իր մօրը յիշատակին՝ ինչպէս սովորութիւն է ըսել, կը քաղենք իր այս երգերը *Սուրհանդակի* հին թիւերէն (1906 Հոկտ. 28, 30 եւ Նոյ. 1) եւ կ'ընծայենք

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

(ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Քանի որ չէի գիտեր կամ չէի կրնար գիտնալ, ընդունէ ուրեմն որ ես ալ, երբ կը թափառէի անտառին մէջ, գործեցի այդ հաւանական ոճիրներէն մէկը՝ զոր դուն կ'ուզես արգիլել :

Բայց ըսէ, շատ հետաքրքիր եմ իմանալու թէ ինչո՞վ, ի՞նչպէս աւերակ պիտի ըլլայ Հայրենիքս, երբ դաշտերէն կ'անցնէի ...

— Երիտասարդ, մըմնջեց անծանօթ ձայնը, տեսա՞ր այն նախշուն թիթեռնիկը, որ քու աջ կողմէդ անցաւ անգամ մը :

— Թիթեռնիկներ շատ տեսայ, տեսայ նաեւ այդ մէկը ...

— Այո, շա՜տ թիթեռնիկներ, եւ քու շրթունքներէդ ելած շունչդ հեռուները ճամբեց զանոնք : Բայց մէկը՝ որուն մասին կը խօսիմ, թռաւ արեւելք, հեռուն, շատ հեռուն, մինչեւ որ հասաւ արքայական պալատը եղերող պարտէզներուն ոսկեզօծ վանդակորմէն ներս : Այդ թիթեռնիկէն պիտի ծնի թրթուր մը, որ յաջորդ տարի, ամառուան տաք կէսօր մը, պիտի սողայ թագուհիին սպիտակ պարանոցին վրայ, պիտի արթնցնէ զայն իր քունէն՝ այնպէս յանկարծօրէն, որ անոր սիրտը կանգ պիտի առնէ կուրծքին տակ եւ անոր արգանդին պտուղը պիտի նուաղի ու մեռնի : Ցետոյ թագաւորին եղբայրը պիտի ժառանգէ թագաւորութիւնը փոխանակ իսկական ժառանգորդին, որուն մահացումին պատճառ եղած պիտի ըլլաս դուն : Անառակ, չար ու անգութ, անիկա այնպէս պիտի իշխէ իր ժողովուրդին վրայ, որ զայն պիտի մղէ յուսահատութեան եւ խենթութեան : Վերջապէս անիկա իր կեանքը փրկելու կատաղի ճիգին մէջ սարսափելի պատերազմ մը պիտի սանձէ ու ահաւասիկ այդ կերպով աւերակ պիտի ըլլայ սիրելի Հայրենիքդ :

Եւ դուն ես միակ յանցաւորը, դուն որ շունչովդ հեռուները, դէպի արեւելք, քշեցիր նախշուն թիթեռնիկը եւ ան թռաւ արքայական պալատը եղերող պարտէզներուն ոսկեզօծ վանդակորմէն ներս :

Երիտասարդը ուսերը թօթուեց :

— Ով անտեսանելի ոգի, ի՞նչպէս կրընամ հաւատալ որ այդ մարգարէութիւնդ պիտի կատարուի, քանի որ աշխարհիս մէջ ամէն բան՝ բանէ մը յառաջ կուգայ եւ յաճախ ամէնէն սարսափելի պատահարները կը ծնին ամէնէն ոչինչ պատճառներէն ու ամէնէն ոչինչ բաները ամէնէն զարհուրելի բաներէն : Եւ ինչո՞ւ պիտի հաւատամ այդ մարգարէութեանդ, քանի որ միւսը — այսինքն այն սպառնալիքդ թէ պիտի մեռնէի եթէ լերան գագաթը բարձրանայի, չիրականացաւ ...

— Ան որ վեր կը բարձրանայ այս ճամբէն, վար պիտի իջնէ, դարձեալ, եթէ կ'ուզէ մարդոց մէջ մնալ, չխորհեցա՞ր այդ մասին, որոտաց անծանօթ ձայնը :

Երիտասարդը կանգ առաւ յանկարծ եւ կարծես ապահով ճամբայ մը փնտռեց վար իջնելու համար : Բայց վախնալով գիշերուան մութէն՝ որ կը պարուրէր զինքը, խորհեցաւ թէ այդ վտանգաւոր վայրէջքին համար աւելի լաւ էր առտուան լոյսը, երբ պիտի գտնէր ինքզինքը եւ հաւաքէր իր ուժերը : Ու երկնցաւ ժայռի մը նեղ շրթունքին վրայ, սպասելով որ քունը ուժ տար իրեն :

Անշարժ պառկեցաւ, բայց իր մտածումները թոյլ չտուին որ քնանար : Բացաւ յոգնած բիբերը եւ անհանդիստ սարսուռ մը զգաց իր սրտին ու երակներուն մէջ : Տեսաւ գլխու պտոյտ տուող պահավէժը, միակ ճամբան, դէպի կեանք վերադառնալու համար : Ինք որ մինչեւ այդ վայրկեանը ապահով զգացեր էր միշտ իր ճամբուն վրայ, բացառիկ երկիւղ մը ունեցաւ, վախ մը որ հետզհետէ խորացաւ, անձկութիւն մը զոր չկրցաւ տանիլ այլեւս :

Հետեւաբար որոշեց անմիջապէս նետուիլ այդ անխուսափելի ճամբուն վրայ, փոխանակ առտուան լոյսին սպասելով անորոշութեան մէջ չարչարուելու : Ոտքի ելաւ, պատրաստ՝ դողդոջուն քայլերով վտանգաւոր ճամբան սկսելու համար, պիտի չսպասէր արշալոյսի շողերուն :

Բայց հազիւ քայլ մը նետած էր մութին մէջ, կարծես զգաց որ անզատնալի վճիռով մը դատապարտուած էր եւ իր ճակատագիրը պիտի որոշուէր անյապաղ : Պարապութեան մէջ գայլոյթով ու վիշտով՝ պոռաց.

— Ով անտեսանելի ոգի, որ երեք անգամ զգուշացուցիր զիս ու ես երեք անգամ մերժեցի քեզի հաւատալ, ով ոգի, կը խոնարհիմ քու առջեւդ իբրեւ ինձմէ աւելի զօրաւոր մէկը, ըսէ, դուն որ պիտի մահացնես զիս հիմա, ո՞վ ես...

Նորէն հնչեց ձայնը չափազանց մօտիկ ու չափէն աւելի հեռու .

— Դեռ ոչ մէկ մահկանացու կը ճանչնայ զիս, շատ անուններ ունիմ, նախապաշարուածները զիս կը կոչեն ճակատագիր, խենթերը՝ բախտ, բարեպաշտները՝ Աստուած, իսկ անոնք որ իրենք զիրենք իմաստուն կը դաւանին, զիս կը կոչեն ուժ :

Ուժ, որ կար Սկիզբէն, ու պիտի շարունակուի անվախճան՝ մինչեւ Յաւիտենականութիւն :

— Ուրեմն ես քեզ կ'անիծեմ իմ այս վերջին վայրկեանիս, պոռաց երիտասարդը մահուան դառնութիւնը իր սրտին մէջ : Եթէ դուն իսկապէս Ուժն ես որ կար Սկիզբէն ու պիտի շարունակուի անվախճան մինչեւ Յաւիտենականութիւն, ինչո՞ւ այս բոլորը պիտի պատահէր ... Ու ես անտառէն պիտի անցնէի, ու ոճիր պիտի գործէի, դաշտերը պիտի կորչէի ու աւերակ պիտի ըլլայ իմ Հայրենիքս, ժայռերէն վեր պիտի մագլցէի ու մահս պիտի գտնէի ... եւ այս ամէնը հակառակ քու ազդարարութիւններուդ : Բայց ինչո՞ւ դատապարտուած էի լսել քու խօսքերդ, եթէ քու ազդարարութիւնդ պիտի չփրկէր զիս ... եւ ինչո՞ւ, ով հեգնութիւն հեգնութեանց, այս տկար հարցումս պիտի լամ քեզի :

Խիստ ու սարսափելի պատասխան մը տրուեցաւ տղուն՝ խորհրդաւոր ծիծաղով մը, որուն հնչիւնները արձագանգեցին անտեսանելի երկնակամարին խորութիւններուն մէջ : Երբ ան փորձեց իմանալ բառերը, հողը չարժեցաւ ու փլաւ իր ոտքերուն տակ :

Երիտասարդը ինկաւ վար, աւելի վար քան հազար հազար անյատակ անդունդները, ինկաւ ժամանակին ահաւոր գիշերներուն մէջ, որոնք կան Սկիզբէն ի վեր եւ պիտի ըլլան մինչեւ վախճանը բոլոր բաներուն :

ԱՐԹԻՒՐ ՇՆԻՑԼԷՐ

Անգլ. թարգմ. Ժ.

անոնց որ մայր պիտի ըլլան վաղը, փողով ու թմբուկով, կարմիր մոմերով եւ անուշ խունկերով, ուրախ օրերով եւ ոչ թէ այնպէս՝ ինչպէս եղան անթիւ անհամար մայրեր, ցաւով եւ արցունքով:

Յ. Ճ. Սիրունի կը գրէ իր այս յօդուածաշարքին սկիզբը. —

«Ժողովրդային Երգերու» յատկացուած է մէկ կարեւոր մասը մեր «Հայ Բանաստեղծութիւնը եւ Հայ Բանաստեղծներ» ուսումնասիրութեան, զոր յաջորդ անգամուն պիտի ներկայացնենք Ցովսէփ Իզմիրեանց Գրական Ցանձնաժողովին: «Ժողովրդային Երգերը» պիտի կազմեն՝

Ա.— ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԳԵՐ (հարսներգ, օրրերգ, խաղերգ, պարերգ, մաներգ, գութաներգ, քաղհաներգ, կալերգ եւ հնձերգ):

Բ. ՏՕՆԵՐԳՆԵՐ (Կաղանդի, Ծնունդի, Բարեկենդանի, Ծաղկազարդի, Զատկի, Վարդավառի եւ Վիճակի):

Գ.— ԱՇՈՒՂԻ ԵՐԳԵՐ:

Դ.—ԶԱՆԱԶԱՆ ԵՐԳԵՐ (Վշտի, կարօտի, սիրոյ եւ ուրախութեան):

Հետզհետէ իւրաքանչիւր մասէն մէյ մէկ նմոյշ պիտի ներկայացնենք Սուրհանդակի ընթերցողներուն, իսկ այս անգամուան համար «Ժողովրդային Հարսներգներու» վրայ պիտի խօսինք:

Աւելորդ կը համարենք հոս յիշել մեր աղբիւրները եւ այն գրութիւնները, որոնցմէ օգտուած ենք մեր ուսումնասիրութիւնը պատրաստելու համար, վասնզի այդ աղբիւրներուն ընդարձակ մէկ ցուցակը ամբողջական ուսումնասիրութեան թեան հետ պիտի տրուի արդէն:

Հոս պիտի ջանանք հարսներգները ներկայացնել եւ ո՛չ թէ հարսնիքները, ինչ որ մեր պարտականութենէն դուրս է, զանց առնելով կարգ մը քննական տեղեկութիւններ ժողովրդային երգերու մասին, զորս մտադրած ենք ներկայացնել ընդհանուր երգերու հետ միասին:

(Այնուհետեւ Սիրունի կը ներկայացնէ փունջ մը հարսներգ, իւրաքանչիւրին մասին տալով կարճ բացատրութիւն մը: Ահաւասիկ քաղուածք մը) .—

Եկուր, աղուոր աղջիկ, հարս եղար մեզի,
Նազուր, զմրուր, անգին քար եղար մեզի:
Ձեռք մը լաթ մեզ բերեր, վրիկդ անցուր,
Քեզ տանիլ մեզ եկեր, ծնողքդ լացուր,
Ոտքդ խէտէմով է՝ դուն մեզ խնդացուր:

Աղջիկ մը կը տանին ալով ու լալով,
Գլուխն ալ փաթթած վարդագոյն շալով,
Մազերն ալ հիւսած սրմայի թելով,
Ձեռքերն ալ կարմրած Հինդի հինայով:

Մի՛ լար, աղուոր աղջիկ, մի՛ լար,
կուլաս՝ ի՞նչ կ'ընես,
Սիրո՛ւն, դուն մօրմէդ չըզատուիս՝
հապա ի՞նչ ընես:

Անհամար բազմութեամբ եկեղեցի կը փութան, ուր կը կատարուին պսակի արարողութիւնները, յետոյ հարսն ու փեսան մէյ մէկ աշխէտ ձիերու վրայ նստած համբայ կ'ելլեն դէպի տուն: Ճամբան երգերը փեսային ծայր կուտան, եւ տան եկեղեցիէն ունեցած հեռաւորութեանը համեմատութեամբ երգեր կ'երգուին: Ոմանք ձիով եւ ոմանք քալելով կը հետեւին հարս ու փեսային, որոնց առջեւէն քանի մը գեղեցկաձայն երիտասարդներ կ'երգեն, իրենց քաղցր ձայներուն արձագանգը հեռուներէն լսելի ընելով.

Ո՜հ, ի՛նչ առաւօտ, ի՛նչ արեւ,
Ծիծաղելով տան բարեւ:
Ո՛վ Տէր Աստուած, տուր արեւ,
Հարսին, փեսին շատ արեւ:
Ծափ տանք, ասենք, փեսաւերք,
Շնորհաւո՛ր հարսանիք:

Ահագին բազմութիւն մը ականջները խլացնելու աստիճան կը պոռայ. «Շնորհաւո՛ր հարսանիք»:

Հարսին փեսին սրտովը,
Փեսան հարսին քէփովը,
Անցէք անոնց դռնովը,
Կարմիր գինին մեծ փարչով
Կոնծե՛նք, կանչե՛նք փեսաւերք,
Շնորհաւո՛ր հարսանիք:

Այս վերջին բառերը կ'արձագանգեն ամէն կողմ, ամէն բերնէ:

Հարսենց տունը բարձր տեղ,
Գինին, օղին ցրտի դեղ,

Մեղր ու կարագ, ձուազեղ,
Ուտենք խմենք միատեղ,
Պարե՛նք, կա՛նչե՛նք, փեսաւերք,
Շնորհաւո՛ր հարսանիք:

Այժմ հարսնետան մէջ: Այս պահուն կը սկսի հարսին ու կեսուրին միջեւ եղած խտրականութիւնն ու անհամաձայնութիւնը: Կեսուրը, որ ինքզինք զօրաւոր զգալնելու հպարտութիւնը ունի, կ'ըսէ հարսը համբուրած ժամանակ.

Երկա՛թ եմ ես, պողպա՛տ եմ ես,
Երկա՛թ եմ ես, պողպա՛տ եմ ես:

Իսկ հարսը քօղքին տակէն կը պատասխանէ թէ ինք երկաթն ու պողպատը հալեցնելու միջոցները գիտէ.

Հալա կեցիր, ոտք կոխեմ ներս,
Երկաթ, պողպատ հալեմ, դու ալ տես,
Հալա կեցիր, ոտք կոխեմ ներս,
Երկաթի, պողպատ ճամեմ դու ալ տես:

Հարս ու կեսուրի այս ցաւոտ պատմութիւններուն իբրեւ վկայութիւն՝ կը ներկայանայ դուժկաններու խումբ մը, որ կարծես հաւան չեն ամուսնութեան եւ կ'ուզեն խռովել փեսին մօր սիրտը: Ասոնք կ'ուզեն ներկայացնել հարսը իբր չար փուշ, տունը բաժնող, իբր սիրտ կրծող որդ եւ ընտանիքին հացն ալ հարամող, եւ կ'երգեն.

Փեսայի մէր, դուրս արի,
Տե՛ս, քեզի ի՞նչ ենք բերել.
— Ձեր տան չարփուշ ենք բերեր:
Փեսայի մէր, դուրս արի,
Տե՛ս, քեզի ի՞նչ ենք բերել,
— Տունդ բաժնող ենք բերեր:
Փեսայի մէր, դուրս արի,
Ահա՛, քեզի ի՞նչ ենք բերել.
— Սիրտ կրծող որդ ենք բերեր,
Հացըդ հարամող ենք բերեր:

Կեսուրը իրար կ'անցնի, կ'ուզէ որ լռեն այդ չար դուժկանները: Կը փափաքի անոնց սիրտը կակուղցնել եւ ոմանք խօսքով կը սիրաշահի եւ ոմանց սիրտը ընծաներով կ'առնէ եւ անոնք ալ, առաջուընէ քիչ մը մեղմացած, կ'երգեն.

Փեսայի մէր, դուրս արի,
Տե՛ս, քեզի ի՞նչ ենք բերեր.
— Պատանեքդ կարող ենք բերեր,
Վրադ լացող ենք բերեր:

Բայց կը շարունակուին հարսանեկան բուն ուրախութիւնները, գինարբուքը, պարերը և երգերը.

Գացէք բերէք զկաքաւն ի սարէն,
Ի զայ նստի սէյրան անէ.
Ծնտրիկ զարկէ Ս. Սեղանին,
Խէրն ու բարին մեր փեսային:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ

Անգլիական «Կայսերական եւ Ասիական Հանդէս»ին մէջ, Տօքթ. Շոցնըր հետաքրքրական պատկեր մը կը գծէ՝ ընդհանրապէս կիներու եւ մասնաւորապէս Հրեայ կնոջ մասին: (Պոլսոյ երբեմնի Հայրենի—քին մէջ, Ե. Օտեան ունի նման յօդուած մը այլապէս շահեկան):

Հրէուհին, մարդկային պատմութեան հին շրջաններու մէջ, դժուարին կացութիւն մը կրելէ բոլորովին հեռու, էրիկ մարդուն բաղդատմամբ կը գտնուէր այսօրուան չափ նպաստաւոր վիճակի մը մէջ:

Հին շրջանին կիները վրանի տակ կ'ապրէին: Այդ վրանները (եբրայեցերէն օհէլ) միշտ բաժնուած էին երկու մասի, որոնց մին կիներուն յատկացուած էր, բայց երբեմն իւրաքանչիւր կին իր առանձին վրանը ունէր:

Կնոջ զբաղումները շատ էին: Առտուն կանուխ կ'ելլէր եւ իր ժամանակը կը նուիրէր տղաքներուն հոգ տանելու, կերակուրները պատրաստելու եւ ընտանիքին համար զանազան կտաւներ գործելու:

Առակաց գրքին մէջ կը կարդանք.—

«Բուրդ ու քթան կը փնտռէ եւ ուզածը ձեռքովը կը գործէ: Գիշերով կ'ելլէ ու տանը մարդոց կերակուր եւ իր աղախիններուն բաժին կուտայ: Անոր ճրագը գիշերը չիմարիր: Իր ձեռքերը իլիկին կ'երկնցնէ, ու ափովը բոժը կը բռնէ: Իր տանը մարդոցը համար ձիւնէն չի վախնար, քանզի բոլոր ընտանիքը կրկին հանդերձ հագած են»:

Տանը կերակուրը տանտիրուհին կը պատրաստէր միշտ:

Առաջին շրջանին պարզ հաղուստներուն ու նախնական բարքերուն յաջորդեց արդի մայրաքաղաքներու յատուկ պերճութիւն մը: Այս փոփոխութիւնը մասնաւորապէս վերագրուելու է այն հանգամանքին որ Հրեայ կիները իրենց թափառական կեանքը թողլով հաստատուած էին վաճառաշահ մեծ քաղաքներու եւ քարաշէն տուներու մէջ, ըլլայ իրենց հայրենակիցներուն, ըլլայ օտարականներու հետ: Աղքատներուն եւ միջակ դասակարգի կիները ընդհանրապէս իրենց էրկանը հետ մէկ սենեակ կը բնակէին, բայց հարուստներուն ու ազնուականներուն կիները մասնաւոր բաժանումներ ունէին: Միայն թէ կիները հին Պարսիկներուն եւ Յոյներու կիներուն պէս տանը մէջ արգելափակուած չէին: Ազատօրէն դուրս կ'ելլէին ու գործօն մասնակցութիւն մը կ'ունենային հանրային կեանքին:

Իբրեւ օրինակ կարելի է յիշել Յեփթայի աղջիկները, Գոթողիա, Եսթեր, Դեբորա եւ Աննա որոնք հռչակաւոր բանաստեղծներ էին: Ուրիշ կիներ, որոնք իրենց ճարտարութեամբ համբաւեալ էին, կը վարձուէին ողբեր ու մեռելական երգեր երգելու համար բարձրաստիճան անձերու յուղարկաւորութեան միջոցին: Մինչեւ իսկ կիներ կը գործածուէին Թագաւորին դատարանին առջեւ փաստաբանութիւն ընելու համար:

Գալով այդ ժամանակի կանանց զուարճութիւններուն, իրենց գլխաւոր զբօսանքն էր այցելութեան երթալ իրենց ծնողքներուն ու բարեկամներուն, այցելութիւններ որոնց միջոցին զովարար ըմպելիներ կը հրամցնէին եւ ներկայ կը գտնուէին հանրային հանդէսներուն: Զուարճութեան տուներ ալ կը գտնուէին, ուր կը յաճախէին բարձրաստիճան կիներ, բայց անոնց ճիշդ հանգամանքը որոշակի չէ գիտցուած: Մէկ խօսքով կեանքը զուարթ էր Հրէաստանի մայրաքաղաքին եւ Պաղեստինի միւս մեծ քաղաքներուն մէջ: Կիները իրենց ժամանակը կը նուիրէին հագուստի, պերճութեանց ու կեանքի հաճոյքներուն: Արդուզարդի այդ մոլութիւնը տեւեց մինչեւ Քրիստոսի ժամանակը, այնքան որ կին մը կրնար Երուսաղէմի մէջ գտնել «կեղծ ակռաներէ բակըսեալ, մինչեւ արաբական քօղ մը, պարսկական շալ մը կամ Հնդկաստանի շրջազգեստ մը»:

Հրեայ կիները Եգիպտոսի, Յունաստանի եւ Հռոմի կիներուն պէս թանկագին իւղեր եւ հոտեր կը գործածէին իրենց մազերուն եւ հագուստներուն համար: Աչքերուն ծարոյր կը քսէին փայլը աւելցնելու համար: Յոբի աղջկան անունն էր Կերէն – Հապուք որ կը նշանակէ «եղջիւր բուրման»:

Տօնական օրերու սակայն ճոխ հանդերձներ կը հագնէին, նմանապէս զոհաբեղէններ կը դնէին: Որովհետեւ Հնդամատեանը թանկագին քարեր կը յիշատակէ: Եգիպտոսի գերութեան ատեն, Հրեայ կիները սորվեցան հայելի գործածել, որ այն ատեն կը բաղկանար պղինձի եւ անագի խառնուրդէ մը: Նմանապէս Եգիպտոսէն իրենց հետ բերին երգի, պարի, եւ գործիական երաժշտութեան մէջ կատարելագործում մը: Արդարեւ, Կարմիր Ծովու ափին վրայ կրցան, իրենց բոլոր ճարտարութիւնը ցոյց տալ՝ Ահարոնին քրոջ Մարիամի հետ: (Եւ Ահարոնին քոյրը Մարիամ մարգարէուհին թմբուկը իր ձեռքը առաւ ու բոլոր կիները թմբուկներով ու պարերով անոր ետեւէն ելան.— Գիրք Ելից. ԺԵ. 20): Գիտենք արդէն թէ մէկ քանի Հրեայ կիներ մասնաւոր ձիրք ունէին ծաղիկներու, երգի եւ երաժշտութեան համար, թէ տան մէջ ժրաջան էին եւ աղքատներուն ու կարօտներուն համար բարի ու գթասիրտ:

Հրեայ կիներուն բնական գեղեցկութիւնը շատ նշանաւոր էր: Ընդհանրապէս մականուններ կուտային անոնց, Հովտի Վարդ, Աղաւնի, Արշալոյս, Արեւ եւն.:

Վերջապէս, Հրեայ կնոջ մէկ տարբեր պատկերը տալու համար՝ Տօքթ. Շոցնըր սրտաշարժ պատմութիւն մը կը պատմէ, որուն դիւցազն է Բերուրիա, Մէյր րաբբիին կինը:

Բերուրիա մայր էր երկու գեղեցիկ ու խոստմնալից զաւակներու: Օր մը, հայրը տունէն բացակայ եղած ատեն, երկուքն ալ հոր մ մէջ ինկան եւ մեռան: Դժբախտ մայրը ուզեց էրկանը խնայել այսպիսի լուրի մը յանկարծական հարուածը, եւ երկու մարմինները տարաւ դրաւ տանը ամէնէն մութ սենեակին մէջ:

Երբոր Րաբբին տուն դարձաւ ու զաւակները հարցուց, Բերուրիա չիմանալ ձեւացուց և ըսաւ.

— Րաբբի, ատենօք մէկը գանձ մը տըւաւ ինծի պահելու ու հիմա ետ կ'ուզէ: Պէ՞տք է որ ետ տամ:

— Անմիջապէս ետ տուր, պատասխանեց րաբբին առանց վարանելու:

Այն ատեն Բերուրիա ամուսինը տարաւ այն սենեակը, ուր տարածուած էին երկու զաւակները եւ որովհետեւ խեղճ մարդը այս ահռելի տեսարանին առջեւ կ'ողբար ու կը հեծէր.

— Ահիկա այն գանձն է զոր Աստուած ինծի յանձնած էր, ըսաւ Բերուրիա, ու հիմակ ետ առաւ:

Այս խօսքերը սպասուած արդիւնքը ունեցան Րաբբիին վրայ, որ հանդարտ ու համակերպող ձայնով մը պատասխանեց.

— Տէրը տուած էր, Տէրը ետ առաւ: Օրհնեալ ըլլայ Տիրոջ անունը»:

ԳՐ. ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Շատ աղէկ, վարպետ:

— Շուտ ճամբայ ելիր:

Քօքօ վարպետին հրամանները կատարելու համար ճամբայ ելաւ:

Երբ Վիտօք առանձին մնաց, խոր մտածմունքի մը մէջ թաղուեցաւ, եւ մութին մէջ կամաց կամաց հեռանալով դղեակէն, ակռաներուն տակէն մռլտաց.

— Աչքերնիս բանալու ենք, ինծի անանկ կուգայ որ այս գիշեր չտեսնուած ու չլսուած բաներ տեղի պիտի ունենան այս տունին մէջ...:

ՈՒՐ ԳՏՂՏՆԻՔԸ ԻՐ ԹԵՒԵՐԸ

ԿԸ ՏԱՐԱԾԷ

Պարոն Շանթօսէի հրաւիրեալները տեղի ունեցած միջադէպին մասին թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնելէ եւ վերջ ի վերջոյ միաձայնութեամբ նախկին թիապարտ Վիտօքին ճախաւերութիւնը աղէկ մը ձաղկելէ յետոյ, առտուան ժամը երեքին մեկնած էին դղեակէն:

Իսկ մարքիզ Ռօշ Պէրնար, իբրեւ ճըշմարիտ ասպետ մը, դլխուն եկած փորձանքներուն բնաւ կարեւորութիւն չէր ընծայած եւ մինչեւ անգամ արհամարհոտ կեցուածքով մը, ազնուական վեհանձնութեամբ պաշտպանած էր Վիտօքը եւ գովասանքով խօսած էր անոր մասին Արթուա կոմսին առջեւ այն միջոցին երբ այս վերջինը այդ ապիկար զաղտնի ոստիկանը իր պաշտօնէն հեռացնել տալու տրամադրութիւն ցոյց կուտար:

Ռօշ Պէրնար շատ ուրախ էր եւ բոլորին երեսին կը խնդար ... կարծես թէ իր գլխուն չէր որ եկած էր այդ ցաւալի միջադէպը ... ամէնքը կը զարմանային անոր ցոյց տուած այդ վեհանձն ու ասպետական ընթացքին վրայ ..., եւ դինքը շրջապատող հրաւիրեալներուն զովասանական խօսքերէն համեստօրէն խոյս տալու համար էր որ հրաժեշտ կ'առնէր անոնցմէ եւ քրոջը տալով թեւը կը մեկնէր դղեակէն իր անձնական կառքովը:

Եւ հիմա, խոր լռութեան մէջ, Շէրիզի դղեակին լոյսերը անհետացող աստղերու պէս իրարու ետեւէ կը մարէին եւ տունը, մութին մէջ սեւեր հագած ճիւաղի մը նման, զրեթէ անտեսանելի կը դառնար:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները դասարաններու նոր շէնքի կառուցման համար :

Պ. Երուանդ Տէր-Եղիայեան	5·000
Տէր և Տիկ. Մուշեղ Տէր-Եղիայեան	5·000
Մուրատեան վարժ.ի նախկին աշակերտ մը	10·000
Տէր եւ Տիկին Ս. Սանճեան	5·000
Տէր եւ Տիկ. Ն. Սանճեան	2·000
Տէր եւ Տիկ. Շ. Նէրկիզեան	1·000
Պ. Կ. Ճընկտրեան	2·000
Տէր եւ Տիկ. Միքայէլեան	2·000
Տէր եւ Տիկին Ս. Տիւմէճեան	500
Տէր եւ Տիկին Տ. Խաչատուրեան	300
Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան	200
Պ. Ք. Օհաննէսեան	250
Տէր եւ Տիկին Մէլեան	100
Տէր եւ Տիկին Գ. Մամաս	100
Տէր եւ Տիկին Լըժէօն	150
Տէր եւ Տիկին Մասլաղեան	500
Տէր եւ Տիկին Ա. Պահատուրեան	500
Փափազեան եղբայրներ, Լիոն	2·000
Նէրկիզեան եղբայրներ Յ. եւ Ա.	2·000
Դաւիթեան եղբայրներ	1·000
Պ. Պ. Կարապետեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Շ. Մանուկեան	500
Տէր եւ Տիկին Պզտիկեան	1·000
Տէր եւ Տիկ. Թութումճեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Հօպոզեան	1·000
Տիկին Ժ. Պետրոսեան	1·000
Պ. Յ. Թէրզեան	50
Տէր եւ Տիկին Արզումանեան Ե.	100
Պ. Գ. Պագըրճեան	500
Ոմն	500
Տիկին Հ. Մութաֆեան	1·000
Պ. Ռ. Տաւուտեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Ապունայեան	500
Տէր եւ Տիկին Լ. Մաթէոսեան	500
Տէր եւ Տիկին Յ. Պաթմանեան	5·000
Տէր եւ Տիկին Ն. Երամեան	4·000
Պ. Սէյահի	500
Տէր եւ Տիկին Վ. Խըտըշեան	200

(Շար.)

×

Մարսէյլի Մայր եկեղեցի.— Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Տիրան Թէքէեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ յիսուն ֆր. եկեղեցիին եւ յիսուն Հայ Ռազմիկներու Միութեան, Տէր եւ Տիկին Հրատեանէ 25ական եկեղեցիին եւ Աղքատախնամին, Պապայիտեան Յակոբէ տասը, Նաճարեան Գրիգորէ քսան, Պ. Վահրամ Մխիթէքէ տասը եկեղեցիին, Պօղոսեան Մ.է տասը, Յակոբ Փափազեանէ, Հայ Ռազմիկներու Միութեան քսան ֆրանք: Վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Թէքէեան ընտանիքին :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի աշակերտութեան :

3 Յունիս, Շաբաթ ժամը 21ին

Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը

Հովանաւորութեամբ Մայր Եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան եւ նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

եւ ղեկավարութեամբ՝ Ուսուցչուհի Տիկին Թ. Պատուականեան – Թորոսեանի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս Շաբաթ, իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը :

×

Համախմբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն ուշադրութեան՝ կազմակերպուած մեծ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիսին, Կիրակի օրը, Ա. Ֆապրիկուլի դաստատանի ընդարձակ դաշտը: Սեփթէմէն երեք կայարան վերջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻ 28-Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Սերքըլ Կաթոլիք :

Կը խօսի ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 փրանք

Գիրք մը, որուն ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱՁԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ: Քաղաք մը, պարծանքը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով Թրքական հրէշային աներեւակայելի վայրագութեանց : Գինը 5 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել « Յառաջ »ի խմբագրութեան, Ծերեկեան գրատուն (13 Րիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ), հեղինակին (9 Րիւ տէ Էոօ, Մարսէյլ) :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տէ Թռուա Փիէռ, Լիոն (7):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին :

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկներ :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12 :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով :

Պարտաւորիչ է Պէ – Սէ – Ժէ պատուաստը :

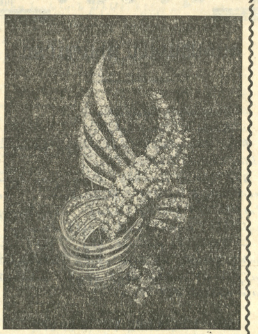
Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

Կազմակերպուած Մխիթարեան վարժարանի կողմէ.

Շաբաթ, 3 Յունիս, ժամը 21ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԵԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԻՆ

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres
PARKING

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ներկայանալ Կապ. Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20 :

GALERIE DE L'UNIVERSITE
32, Rue de l'Université, Paris-7e

ԱՐՇԱԿ

PEINTURES - GOUACHES

Jusqu'au 8 Juin

Fermé le Lundi

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ – յուշերը :

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք :

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 ֆր.)

Կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

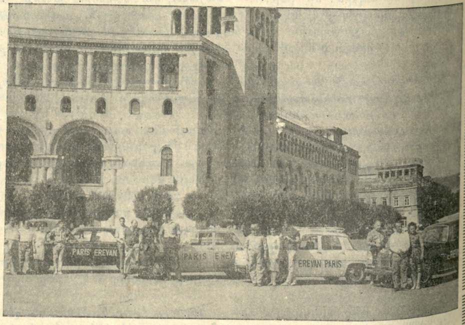
Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

Ե
Ր
Ե
Ւ
Ա
Ն

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29

15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ժմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՅԻՍ
MARDI 30 MAI 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10922 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.922

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 49րդ տարեդարձը արժանի շուքով ու փայլով նշուեցաւ Փարիզի մէջ, 6րդ Թաղապետարանի սրահը, Շաբաթ, Մայիս 27ին:

Ընդարձակ սրահը իր յարակից բաժիններով լեցուած է հաւատաւոր բազմութեամբ մը, որ իր ներկայութեամբ կ'ուզէր յարգել Հայրենիքի ազատութեան համար զոհ գացած անմահներու յիշատակը եւ, մանաւանդ, պանծացնել անկախութեան եւ ազատ հայրենիքի գաղափարը՝ միշտ վառ հայ մարդու հոգիին մէջ:

Բեմը բացուեցաւ յոտնկայս երգուած «Մեր Հայրենիք»ով: Ամբողջ բեմին տարածքը գրաւող Ֆրանսական եւ Հայկական եռագոյն դրօշները, Հայաստանի Հանրապետութեան մեծադիր զինանշանը, պատրաստուած ընկ. Ժ. Փալամուտեանի կողմէ, գեղեցիկ ու այլապէս հոգեթով տպաւորութիւն մը ձգեցին ներկաներուն վրայ:

Օրուան նախագահն էր ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան, որ մեր պատմութեան էջերէն քաղուած իրադարձութիւններու ծիրին մէջ հաստատեց հայ ժողովուրդին անկախութեան ձգտումը: Մասնաւորապէս ծանրացաւ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով ռուսական բանակին քայքայումին, այդ քայքայման հետեւանքով Հայութեան համար ստեղծուած ծանր կացութեան, Պրեսթ-Լիթովսկիի դաշնագրին, որով խորհրդային իշխանութիւնը արդէն իսկ կը հրաժարէր հայկական հողերէն եւ կը յանձնէր Թուրքիոյ եւ, վերջապէս, հայ կամաւորական գունդերու օրհասական մաքառումին՝ Թրքական ուժերու դէմ, որուն վերջին արարուածը՝ Արարատեան դաշտին մէջ տեղի ունեցաւ: «Ամէն իրաւ Հայու սըրբազան պարտականութիւն մըն է ոգեկոչել Մայիս 28ի Թուականով խորհրդանշուող խորհուրդը՝ ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարը»:

Մենք՝ տասնամեակներէ ի վեր կը պանծացնենք այդ Թուականը: Վաղը նոյնը պիտի ընեն նաեւ անոնք, որոնք դեռ այսօր եպերելի կեցուածքով մը կ'ուրանան զայն:

Օրուան առաջին բանախօսն էր ընկ. Լեւոն Զօլաքեան: Երիտասարդ ընկերը նախ դիտել տուաւ թէ՝ եթէ 1915 Ապրիլ 24ը մեր ժողովուրդին մարտիրոսութեան Թուականն է, 1918 Մայիս 28ը ամէնէն առաջ հայ ժողովուրդին ապրելու, գոյատեւելու, պատմութեան փոշիներուն մէջ չթաղուելու կամքին ցայտուն արտայայտութիւնն է:

Հուսկ ուրեմն ամփոփ, այլ սակայն հիմնական գիծերու մէջ ներկայացուց 1917-1918ի կարեւոր իրադարձութիւնները եւ, վերջապէս, Անկախութեան հռչակումը ասկէ ճիշդ 49 տարի առաջ:

Բանախօսը Ֆրանսերէն իր ճառին մէջ շատ իրաւամբ դիտել տուաւ, թէ՝ եթէ մեր ուժերով եւ միջոցներով հիմնած չըլլայինք մեր պետութիւնը, այսօր, անխուսափելի կերպով դարձած պիտի ըլլայինք անհայրենիք ժողովուրդ մը, որովհետեւ ի վերջոյ օտարը չէր, որ պիտի ստեղծէր Հայաստան մը Հայկական Բարձրաւանդակի մէկ մասին վրայ:

Մայիս 28ը այն հիմնական վէմն է, որուն վրայ պիտի բարձրանայ այն շէնքը, որ մենք կ'անուանենք Միացեալ եւ Ազատ ու Անկախ Հայաստան:

«Յորչափ, — եզրակացուց երիտասարդ բանախօսը, — տէր չենք դարձած մեր իրաւունքին, պէտք է պայքարինք, որպէսզի Հայկական Հարցը միշտ գոյութիւն ունենայ միջազգային հանրային կարծիքին մէջ, որպէսզի մարդկութիւնը ըմբռնէ թէ կարելի չէ անտեսել ժողովուրդի մը արդար պահանջը: Եւ երբ իրականութիւն դառնայ այն ինչ որ դեռ երազ մըն է մեզի համար այսօր, այն ատեն միայն հաստատուած պիտի ըլլայ, թէ սերունդներու աննկուն եւ յամառ պայքարը ապարդիւն չէ անցած»:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Ժիրայր Միրիճեան: Տարեդարձներ շատ ունի հայ ժողովուրդը, ոմանք յաղթապանծ Թուականներ են, ուրիշներ՝ ողբերգութիւններ: Կան, որոնք դարերու անցեալ ունին: Մայիս 28ը առանձին փայլով ու շքեղութեամբ կը ներկայանայ բոլորին մէջ, որովհետեւ ան դարերով երազուած եւ բաղձացուած համահայկական իտէալի մը իրականացումն էր: Մանաւանդ միանգամ ընդմիշտ փրկեց մեր ժողովուրդը վերջնական բնաջնջումէ: Մեր ժողովուրդին արեւմտահայ հատուածը անճիտելէ ետք, Թուրքը պիտի անճիտէր նաեւ արեւելահայ հատուածը եւ այն ինչ որ մնացած էր արեւմտահայութենէն, եթէ Արարատեան դաշտին մէջ հարուածին հարուածով պատասխանելու վճռակամութեամբ մը պայքարի դաշտ իջած եւ յաղթած չըլլար հայ ժողովուրդը:

Անցեալին Տիգրան եւ Բիւզանդիոն, ապա խալիֆաներ եւ հուսկ ուրեմն Թուրքեր տեւաբար ձգտեցան նօսրացնել Հայութեան քանակը իր բնօրրանին մէջ՝ իրենց տիրապետութիւնը ամուր խարիսխի մը վրայ դնելու առաջադրութեամբ: 1915 Ապրիլ 24ը այդ նենգ քաղաքականութեան վերջին ամենալայն ծաւալ ունեցող էջն էր: Այդ քաղաքականութեան արդիւնքն էր, անշուշտ, որ Հայկական Բարձրաւանդակին վրայ, աստիճանաբար նուազելով իբրեւ քանակ, դարձանք քաղաքական տըկար անօթ մը: 1918–20ին մենք յաջողեցանք Հայաստանի մէկ մասին մէջ դառնալ տիրակալ իբրեւ քանակ եւս: Արդիւնքը այդ բարերար վիճակին կը հաստատուի նաեւ այսօր՝ Հայրենիքի մէջ:

Եզրակացութեան մէջ բանախօսը դիտել տուաւ, թէ մեր պատմութեան ընթացքին ազատատենչ Հայու կողքին միշտ գոյութիւն ունեցած է ազատութիւնը սիրող, բայց անոր իրականացման կարելիութեան մասին թերահաւատ Հայը:

Մենք միշտ ունեցանք Տիգրոնին, Բիւզանդիոնին, Թուրքին եւ Ռուսին ենթակայ մնալու մտածումէն եւ հոգեվիճակէն տիրապետուած Հայեր:

Նոյնն է պատկերը նաեւ այսօր: Հատուածի մը համար «խորհրդայինը» նախապայման է Հայաստանի մը համար: Այսուհանդերձ, Հայութեան ազգային ձըգտումն է, — ինչպէս եղած է անցեալին — ունենալ իր ամբողջական հայրենիքը՝ հայկական ինքնուրոյն եւ ինքնիշխան պետականութեան կառոյցով:

Գեղարուեստական բաժինը խնամուած էր: Արտասանեց ընկերուհի Քլարա Զօլաքեան, մեներգեց Շաքէ Պէնկեան: «Նայիրի»ի պարախումբը մեզի ներկայացուց հայկական պարերու փունջ մը:

Հանդիսութիւնը վարեց ընկ. Արա Գրիգորեան:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն.

Կիրակի առտու Վարիէթէի սինեմային մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան ոգեկոչուած է Մայիս 28ը: Նախագահած է Թորոս Կէտիկեան, խօսած են Ժիրայր Դատաւորեան, Նուպար Նիկողոսեան եւ Ֆրանսիս Լենտր, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԽԺՈՒՄԸ ԿՐՆԱՅ ՊԱՏԱՀԻԼ

ՆԱՍԸՐ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

Մեծերը կը փորձեն դիւանագիտական ճամբով յաջողիլ առաջքն առնել զինեալ բախումի մը, Միջին Արեւելքի մէջ: Շաբաթավերջի անակնկալն էր Նասըրի դիմումը Ապահովութեան Խորհուրդին: Եւ այս դիմումին վրայ է, որ Ապահովութեան Խորհուրդը նիստ գումարած է քըննելու համար «Իսրայէլի յարձակողական քաղաքականութիւնը»: Միւս կողմէ, ըստ լաւատեղեակ շրջանակներուն, Ու Թանի տեղեկագիրը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ վերջնագիր մը իսրայելեան կառավարութեան, որպէսզի առանց դիմադրութեան ենթարկուի Աքապայի պաշարման: Ու Թան կ'ըսէ թէ ապահովութիւն առած է Նասըրէն եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան Արտաքին նախարարէն որ Ա. Մ. Հ.ը Իսրայէլի վրայ յարձակելու նախաձեռնութիւնը չառներ:

Ամէն պարագայի մէջ, կը կարծուի թէ խաղաղութիւնը թելէ մը կախուած է եւ ամէն վայրկեան խզումը կրնայ պատահիլ: Կիրակի օր, հինգ արաբ զինուորներ որոնք կը «պտըտէին» սահմանին վրայ, բռնուած են Իսրայէլացիներու կողմէ, ինչ որ «գրգռութիւն» կը նկատուի Նասըրի կողմէ: Մինչ այդ, ինչպէս կը սպասուէր, Նասըր բուռն ճառ մը խօսած է եւ շեշտած գլխաւորաբար.— «Իսրայէլեան նաւեր պիտի չանցնին Աքապայի ծոցէն եւ ՄԱԿի ուժերը պիտի չվերադառնան»:

Նասըր կ'ըսէ նաեւ.— «Միջազգային ոչ մէկ պայմանագրութիւն կը տնօրինէ Աքապայի ծոցին նաւարկութիւնը եւ Թիրանի նեղուցը մաս կը կազմէ եգիպտական ջուրերուն: Այդ ջուրերուն բռնաբարումը յարձակումի արարք մըն է: Ոչ մէկ բան կրնայ դիրքս փոխել տալ: Եթէ մանիՃները Իսրայէլ ցամաք ելլեն եւ թէ այդ երկիրը մեր վրայ յարձակի, այդ յարձակումը իբրեւ յարձակում կը նկատենք Միացեալ Նահանգներու կողմէ ամբողջ արաբ ազգին դէմ: Ֆրանսա չէզոք դիրք բռնեց թէ արաբական երկիրներու եւ թէ Իսրայէլի հանդէպ: Ինչ որ կը սպասենք մեծ Պետութիւններէն այն է որ կողմնակալ դիրք չբռնեն: Բարեկամ ոչ մէկ պետութենէ կը սպասենք որ միջամտեն: Կը թողունք որ իրենք որոշեն: Զենք ուզեր եւ չենք փափաքիր որ զինեալ բախում մը ըլլայ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Նման բախում մը համաշխարհային պատերազմ պիտի նշանակէր, ինչ որ չենք փափաքիր: Իսրայէլ երբեք չէ յարգած ՄԱԿի որոշումները 1948էն ի վեր: Արեւմտեան բոլոր երկիրները կը հռչակեն որ Իսրայէլ ապրելու իրաւունք ունի, բայց ոչ ոք կ'ոգեկոչէ գաղթականներու իրաւունքը: Կը խորհիմ թէ պաղեստինցի ժողովուրդը պէտք է վերստանայ իր հայրենիքը: Ոչ մէկ յոյս ունինք թէ բանակցութիւններով կրնայ կարգադրուիլ պաղեստինեան հարցը:

× Թէլ-Ավիվէն կը հաղորդեն թէ Տիւրզիները կ'ուզեն անպայման Իսրայէլի կողքին կռուիլ եւ այս ուղղութեամբ խումբ մը Տիւրզիներ եկած ու ցոյց կատարած են, պահանջելով որ զօրաշարժի ենթարկուին:

× Իրաք որոշած է դադրեցնել քարիւղ հայթայթել այն երկիրներուն, որոնք Իսրայէլի կողքին են:

× Պէյրութի մէջ ամերիկեան դեսպանատան դէմ ահաբեկչական արարք մը տեղի ունեցած է:

× Թայմզ Աքապայի ծոցին առթիւ կը յիշէ Տարտանէլի եւ Պալթիկի պարագան:

× Կոսիգին անձնական նամակ մը ղըրկած է Իսրայէլի վարչապետ Էշքոլի, որպէսզի խուսափի որեւէ գործունէութենէ որ կրնայ աւելի ծանրացնել Միջին Արեւելքի կացութիւնը:

× Պապը կոչ մը ըրաւ Գահիրէի եւ Թէլ Ավիվի որ պահպանեն խաղաղութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ բացուեցաւ Եւրոպայի վեհաժողովը, որու ներկայ կ'ըլլայ նախագահ տը Կոլ: Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը պիտի այցելէ նաեւ Պապին, ապա Վենետիկ անցնի:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ապաստանած չին ծանօթ երաժիշտ մը՝ Մա Ցու Ցունկ կը պատրաստուի գիրք մը գրելու Մաոյի կատարած ոճիրներուն վրայ:

ՄԱՅԻՍ 29էն ի վեր փարիզեան շրջանի նամակներուն վրայ պէտք չէ այլեւս գործածուի Սէն եւ Սէն է Ուազ բացատրութիւնները: Ծանօթ է որ Սէնի նահանգին մէջ կայ միայն Փարիզը եւ նախկին Սէնը ու Սէն-է-Ուազ բաժնուած են վեց շրջաններու՝ Իվըլին (78), Էսոն (91), O Տը Սէն (92), Սէն-Սէն-Տընի (93), Վալ Տը Մառն 94), Վալ տ'Ուազ (95):

ՊՐԱՒԴԱ անդրադառնալով Սվետլանա Ստալինի կը գրէ թէ Ստալինի աղջիկը Սէ. Ի. Ա.ի (ամերիկեան հակալրտեսական բաժանմունք) զոհն է: Խորհրդային կուսակցական պաշտօնաթերթը կը գրէ նաեւ.— «Հակախորհրդայիններու քաղաքական ցածութիւնը սահման չունի: Նաֆթալինէն Կերենսկին կը հանեն, կը պատրաստուին հրատարակելու հոգեպէս հիւանդ այս դաւաճան Թարսիսի «ամբողջական գործերը»: Նոյն վնասաբեր նպատակներով, կը շահագործեն խորհրդային քաղաքացին որ է՝ Ալելուեվա, զոր Սէ. Ի. Ա.ի գործակալները նախ Հնդկաստան տարին, ապա Զուիցերիա եւ հիմա ալ Միացեալ Նահանգները»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ի մօտոյ պիտի սկսին յաւելումները ելեկտրականութեան (+ 5 առ հարիւր), Կազի (+ 2 առ հարիւր) եւ երկաթուղիի (5էն 7ուկէս առ հարիւր): Պիտի աղեն նաեւ մեթրոյի եւ օթոպիւսի գիները:

ԵՐԿՈՒ ՔՈՐԷԱՆԵՐՈՒ միջեւ ծովային միջադէպ պատահած է:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, կարմիր պահակները պուլկար դիւանագէտ մը ձերբակալած են:

ԿՈՒԱՏԸԼՈՒՓԻ մէջ շատ բուռն միջադէպեր պատահած են, 5 մեռեալ եւ 60 վիրաւոր կայ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԱՐՄԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ յետ անողոք հիւանդութեան, կիրակի օր իր մահկանացուն կնքած է Արմէն Խաչատրեան, հնէաբան, փրոֆ. գիտական Հետազօտութեանց Ազգ. Կեդրոնը:

Զեռնհաս իր արուեստին մէջ, շահեկան եւ մասնագիտական յօդուածներով կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի:

Այս վաղահաս կորուստին առթիւ, մեր ցաւակցութիւնները Բժ. Բէգղատեան - Խաչատրեանի:

ՍԱՐԴԱՐԱԲԱԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՇԻՌՈՎ

Բ.

Գերմանական ռազմական նետը, որ Սուէզի եւ Պաղտատի վրայով պիտի մեկնէր դէպի Հնդկաստան, խորտակուեցաւ ու փշրուեցաւ: Եգիպտոս, Պաղեստին, Միջագետք անխորտակելի պատուար մը կը կազմէին՝ այնքան որ անխոհեմութիւն էր մտածել երկրորդ փորձ մը կատարելու մասին այդ ուղղութեամբ:

Գերման սպարապետութիւնը, ներշըն- չուելով ռուսական կայսրութեան փլու- զումով ներկայացած առիթէն, պատրաստեց ռազմական երկրորդ նետ մը, ճակատամարտներու երկրորդ յատակագիծ մը, դարձեալ դէպի Հնդկաստան՝ Պաթում — Պաքու — Պուխարա գծով, Կովկասի եւ Թուրքեստանի վրայով: Գերման բանակը պիտի օգտագործէր անդրկովկասեան ռուսական երկաթուղին, ու Թուրք բանակը՝ արեւելեան Հայաստանի շրջանը, ուրկէ կը հեռանար ռուսական բանակը՝ «դէպի տուն» աղաղակով եւ խուճապով:

Այս յատակագիծին խարիսխը կը կազմէր «Կովկասի ծակը», այլ խօսքով անտէր արեւելեան Հայաստանը, ուրկէ դըրոհը ուժ պիտի առնէր համաթուրանական շարժումի մը ոգիով զօրացած, համիսլամական նշանախօսքով մը աւելի եւս ընդարձակուած:

Համիսլամութեան քարտէզը, որ պատրաստուած էր առաջին աշխարհամարտէն իսկ առաջ, Ասիոյ ցեղերուն եւ մահմետական աշխարհին խորագոյն ծանօթութիւններով հիմնաւորուած, ցոյց կուտայ թէ ի՛նչ վիթխարի ծրագիր էր որ պատերազմին կուտար իրական աշխարհամարտի մը պատկերը:

Համաթուրանականութիւնը մէկ էջն է միայն համիսլամութեան: Թուրքն էր որ, իր համաթրքութեամբ (փանթիւրքիզմ), լծակ կը հանդիսանար այդ վարդապետութեան, միացնելու համար թուրքեթաթար ցեղերը, — Սիպերիոյ, Կեդր. Ասիոյ, Վոլկայի ցեղախումբերը, կորիզը՝ արեւմըտեան տիրահոչակ Թուրքերը:

Գերմանական ծրագրով՝ համաթուրանականութիւնը պիտի ծառայէր իբրեւ առհիւրայ համիսլամութեան, — վարդապետութիւն մը, որուն նպատակն էր միացնել համայն իսլամութիւնը, ըլլայ Ասիոյ, ըլլայ Ափրիկէի մէջ:

Առաջին երկրամասին վրայ՝ Արաբիա, Հիճազ, Սուրիա, Միջագետք, Պարսկաստան, Թուրքեստան, Աֆղանիստան, Պելուճիստան, Քաշմիր, մինչեւ Փիլիպպեան կղզիները:

Երկրորդ երկրամասին վրայ՝ Մարոք, Ալճերիա, Տրիպոլիս, Եգիպտոս, Սուտան, հարաւային Եթովպիա:

Պերլին այս շարժումին առաջնորդ ընտրած էր Էնվէրը եւ Ժէօն — Թուրքերու կուսակցութիւնը: Հեղինակաւոր մասնագէտներ ամէն մանրամասնութիւն քննած, պրպտած, ուսումնասիրած եւ կազմած էին այս վիթխարի ծրագիրը, որուն միակ արգելքը Ռուսիան էր, որ մեծ ազդեցութիւն ունէր իսլամ Ասիոյ վրայ եւ դարաւոր թշնամութեան մը սարսափը կը ներշնչէր Թուրքերուն: Վերջապէս Ռուսիան էր, որ Թուրքիան կը բաժնէր ու կը հեռացնէր արեւելքի Թուրքերէն, Թաթարներէն եւ իսլամական աշխարհէն:

1917ի աշնան, ռուսական յեղափոխութիւնը, իր կարգին, ցարական կայսրութիւնը կը հեռացնէր հարաւէն, — «ծակ» մը կը բացուէր, դուռ մը կը բացուէր Կովկասի մէջ՝ ներշնչելու համար արեւմըտեան Թուրքերուն միացումը արեւելեան Թուրքերուն հետ, գերմանական ծրագրով՝ համայն ասիական իսլամ աշխարհին հետ:

Կը մնար արձակել երկրորդ ռազմական նետը դէպի Ասիոյ խորերը, զինուորական գործողութեանց կեդրոն ընտրելով Կովկասը: Այս գործողութեանց յաջողութիւնը, իսլամական աշխարհին ծառանալը, ահաւոր ազդեցութիւն մը պիտի գործէր պատերազմի ճակատագրին վրայ, — Ասիան պիտի կանգնէր Անգլիոյ դէմ, Ափրիկէն՝ Ֆրանսայի դէմ:

Ահա թէ ինչո՛ւ հրճուեցաւ Լուտենտորֆ, երբ ռուսական յեղափոխութեամբ ծակ մը բացուեցաւ Ասիոյ պատուարին վրայ:

Մէկ խոչընդոտ միայն կար այդ ծակին դէմ, — քրիստոնեայ Վրաստան մը եւ Հայաստան մը, ծանօթ իրենց համակրանքով հանդէպ քրիստոնեայ արեւմուտքին, մասնաւորաբար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

Եւ 1918ի սկիզբը, Գերմանիա շարժման մէջ դրաւ «Իսլամութեան Բանակը», եւ Զօր. Ֆոն Քրէս գրաւեց Պաթում — Պաքու երկաթուղին՝ իր սպայակոյտը հաստատելով Թիֆլիզի մէջ:

Փաստօրէն, զինուորական գործողութեանց նկարագրութիւնը տալէ առաջ, այստեղ, կանգ կ՚առնէ պահ մը՝ ներկայացնելու համար գերմանական ռազմական այս նոր նետին, դէպի իսլամական աշխարհ ուղղուած այս վիթխարի արշաւանքին կարեւորութիւնը, մասնաւորաբար մեկնումի կէտը, Կովկասը. —

Աշխարհագրական. — Ասիոյ քարտէզին վրայ՝ Կովկաս կը ներկայանայ բարձրաբերձ լեռնաշխարհով մը, որ կը կանգնի ընդմէջ Թուրքիոյ, Ռուսիոյ դաշտերուն, Պարսկաստանի եւ Միջագետքի: Ճամբորդը, որ ցամաք կ՚ելլէ Սեւ Ծովէն, կը հասնի ռուսական տափաստաններէն, կը մօտենայ պարսկական բարձրաւանդակին կամ կը դիտէ Միջագետքի անապատէն, կը տեսնէ լեռներու հանգոյց մը, անանցանելի իրական պատուար մը Ասիոյ առջեւ: Ըստ աշխարհագրութեան հին հեղինակներու, Ասիան ու Եւրոպան իրարմէ բաժնող բնական պատնէշ մը կը համարուէր լեռներու այս հանգոյցը:

Տնտեսական. — Կովկասի կարեւորութիւնը գերազանցօրէն տնտեսական է շընորհիւ իր քարիւղին, համաշխարհային ցանկութեանց առարկայ: Նախ Պաքու, յետոյ Գրոզնի, մեծ Կովկասի հիւսիսային լեռնալանջին վրայ, Պաքու — Ռոստով երկաթուղիին եզերքը, իրենց հարուստ հորերով հռչակաւոր: Պաքուի հորերը ծանօթ էին արդէն աշխարհամարտէն առաջ, այդ հորերն էին որ քարիւղ կը հայթայթէին հարաւային Ռուսիոյ, Վոլկայի շըրջանին, Անդրկովկասի, ու դեռ մեծ քանակութեամբ կ՚արտածէին Եւրոպա ու Թուրքիա: Բոլոր այդ շրջանները կ՚ապրէին քարիւղի արդիւնաբերութեան աշխատանքով: Գրոզնին նոր էր որ կը կազմակերպուէր, գրեթէ 1914ի պատերազմին սկիզբը:

Լուտենտորֆ, իր Յուշերուն մէջ, կը գրէ թէ համաձայն գերման սպայակոյտին տեսակէտներուն՝ Պաքուի քարիւղի հորերուն տիրանալով, Գերմանիա կրնար ապահովել գարնան համար պատրաստուած իր ընդհանուր յարձակողականին յաջողութիւնը (Պատերազմի Յուշեր, ֆրանս. թարգմ.: Հրատ. Փայօ, էջ 280): Դեռ աւելին, այլ հեղինակութիւններ կը հաստատեն թէ Գերմանիա կը տառապէր քարիւղի պակասէն, իր ռազմակառքերը եւ զրահապատ հրասայլերը ճռնչալով ու դժուարութեամբ կը յառաջանային, սենզինի քարիւղը չէր գոհացներ յոյսերը:

Ահա թէ ի՛նչ կրկնակ արժէք կը ներկայացնէր, Գերմանիոյ համար, պատերազմին ծանրութիւնը փոխադրել Կովկաս:

POLITICUS

(Վերջը յաջորդով)

ԱԶԳԻՆ ՎԷ՞Ր...

Ե.

Արդ, եթէ իրաւ կայ այս տեսակ լիազօրագիր մը, եթէ իսկապէ՛ս վաւերական է ան, Պատրիարքարանը, որ այնքա՜ն շռայլ է հաղորդագրութեանց եւ անօգնայար ամբաստանութեանց մէջ, չահ ունի զայն ընդհուպ սեփականութիւնը դարձընելու հանրութեան:

Բայց, որովհետեւ գաղտնի կը մնայ ան, նոյնքան բանով կասկածելի կը դառնայ իր գոյութիւնը կամ վաւերականութիւնը:

Տիկին Սանտրիկեան խնամքով պահած է իր ամուսնոյն բոլոր անցագիրները, որոնք կուգան հաստատելու թէ հանգուցեալը ոտքը Թուրքիա դրած չէ 1954էն ի վեր: Հետեւաբար, եթէ — ինչպէս կը կարդանք «ՍԻՈՆ»ի խմբագրականին մէջ — ձեռագիրները 1959ին դուրս հանուած են Երուսաղէմէն, հանուած չէն ձեռամբ Անդրանիկ Սանտրիկեանի: Եթէ իրաւ է որ անոնք հանուած են 1959ին, հանուած են այլ անձի մը ձեռքով ու Պատրիարքարանը պարտաւոր է ազգին տալու անունը այդ անձին:

Պատրիարքարանը, պատճառներով՝ որոնք լուսաբանութեան կը կարօտին, կը յամառի քար լռութիւն մը պահել այս մասին: Կը սպառնայ մերկացումներ կատարել, բայց չի կատարեր մէկ մերկացում միայն, որ կը պահանջուի իրմէ ամբողջ ազգին կողմէ — Ո՞վ է գողը, կամ որո՞նք են գողերը: Կը խօսի ներքին տեղի ունեցած մեղսակցութեանց մասին, բայց կը յիշատակէ անընդունելի անուններ: Կը յայտարարէ թէ Սոթպի յայտնած է անունը «ձեռագիրներուն օրինաւոր տիրոջ», բայց կ՚աւելցնէ թէ խօսք տրուած է անոր՝ չյայտնելու ինթակային ինքնութիւնը:

Ու Պատրիարքարանը խղճի պարտք կը նկատէ խոստմնադրուժ չըլլալ Սոթպիի հանդէպ, բայց կը մոռնայ այն միւս խոստումը՝ զոր Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ տուած է, «անկորուստ եւ պայծառ պահելու» իր հոգածութեան յանձնուած գանձերը եւ մատեանները:

Ինչպէս կը տեսնուի, Պատրիարքարանը որոշած է հաւատարիմ մնալ աճուրդի տան մը տուած իր խոստումին, դրժելով խոստումը, զոր տուած է Աստուծոյ տան մէջ եւ Աստուծոյ ու հաւատացեալներուն ներկայութեան:

Ըմբռնումի հարց ...:

Արդ, մենք կը կարծենք ճանչնալ անձը՝ զոր Սոթպի կը կոչէ «Ձեռագիրներուն օրինաւոր տէրը»:

Հասկնալի պատճառներով միայն պիտի զգուշանանք անուն տալէ: Բայց, կրնանք ըսել թէ ողջ է ան, թէ տեւականօրէն կ՚երթեւեկէ ու խիստ յաճախ Երուսաղէմ կ՚այցելէ. թէ անծանօթ չէ — ընդհակառակն — Եղիշէ Արքեպիսկոպոսին եւ Շահէ Եպիսկոպոսին եւ թէ ասկէ առաջ մէկէ աւելի անգամներ գտնուած է մէկէ աւելի կասկածելի խնդիրներու մէջ, որոնք ուղղակի առերս ունէին Արդարութեան հետ:

Պատրիարքարանը կրնայ դեռ աւելի մը եւս փորձել այլ ընդայլոյ յայտարարութիւններով թէ հաղորդագրութիւններով մոլորեցնել հանրային կարծիքը, զայն զգուեցնելու ատաղձան, որպէսզի ալ չըմտածէ թնճուկը քակելուն մասին: Կրնայ նոյնիսկ ըսել թէ զանձատան բովանդակութեան մասին մասնաւոր տոմար կամ ցուցակ չկայ:

Այլ բան կը տրամադրէ ԿԱՆՈՆԻ Լուսարարապետ Գլուխը, որուն մէջ տառացի կերպով ըսուած է.

ՅՕԴ. 42. — Լուսարարապետին պաշտօնըն է՝

Բ. — Ս. Աթոռոյն բոլոր եկեղեցական անօթոց, զարդուց, զգեստուց, գրկանց եւ կարասեաց անկորուստ եւ անեղծ պահպանութիւնը:

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Կռիւը անխուսափելի է: Կը նայինք տանիքներէն՝ զօրքը շատ շատ է, կը յառաջանան իրար ետեւէ վաշտ վաշտ չորս կարգով շարուած, բոլորն ալ կուգան խճուղիի ճամբով: Հարց կուտանք մենք մեզի, թէ որ այս բազմութիւնը, առնըւազն երեք գունդէ բաղկացած, կռիւի կուգայ, ինչո՞ւ միայն հետեւակազօրքէ է բաղկացած, ինչո՞ւ հեծելազօրքը միասին չէ, որպէսզի բռնէ մեր ճամբաները: Այս մտածումը ենթադրել կուտայ մեզի թէ ճամբորդ զօրք է այս, որ Մուշէն Երզրում կ՚երթայ: Բայց կասկածը կ՚ուտէ մեզ, եթէ ճամբորդ զօրք է, ինչո՞ւ անոր առջեւէն կամ ետեւէն չի յառաջանար գնդերու զոյքի փոխադրող մասը, ինչո՞ւ կամուրջի աջ կողմը զօրքերը սպասողական վիճակի մէջ են:

Այս տարակուսանքով մտահոգուած՝ կը պատուիրենք գիւղացիներուն հանգիստ մնալ, գիւղէն չփախչիլ, կին ու երախայ թող տուները փակուին: Կռուողներուն կը պատուիրենք բաժնուիլ նշանակուած դիրքերու վրայ, բնաւ դիրքերէն գլուխ չհանել ու չկրակել քանի զօրքը խճուղիէն դուրս չէ ելած եւ առանց գիւղ մտնելու կ՚ուղղուի դէպի կամուրջ: Երբ Գէորգի դիրքէն նշան տրուի, այն ատեն համազարկ բանալ թշնամիի խիտ շարքերուն վրայ: Ով որ մանակի կրակ բանայ, պիտի սպաննուի տեղն ու տեղը:

Այս պատուէրով երեք գլխաւոր դիրքերու կը բաժնուինք, առանց հաշուելու կամուրջի գլուխի դիրքը, ուր պիտի մնան Սաղօն, Ցակօն, Հասանօն եւ Սուլուխի մեր մարտական խումբէն խմբակ մը: Մնացած երեք դիրքերը իրարու հետ կը կազմեն եռանկիւն մը. գլուխը գիւղէն դուրս ինկած խարապայ (աւերակ) մըն էր, որ դաշտի մէջ ըլլալով, գիւղի ծայրէն միայն յիսուն քայլ հեռու էր խճուղիէն, միւս դիրքը ձախ ինկած մօտ 70 քայլ հեռաւորութեամբ Քիւչիւք տան տանիքն էր, որ կ՚իշխէր դաշտի կողմէն եկողներու վրայ, իսկ երրորդը առաջին խարապայի դիրքէն դէպի աջ ինկող կիսաշէն եկեղեցիին պատերն էին, որ կ՚իշխէին խճուղիի վրայ և կ՚ապահովէր կամուրջի մեր դիրքին թիկունքը:

Այս եռանկեան մէջ կը փակուէր գիւղը, իսկ հիմքը կը կազմէր վարարած Եփրատը: Գիւղի մէջ կը մնար փոքր խումբ մը, որ պիտի շարժէր Գէորգի ցուցմունքով չնախատեսուած կամ բաց մնացած տեղերը լեցնելու, տեսակ մը պահեստի ուժ: Ինձ բաժին ինկաւ եռանկեան գլուխը խարապան, հետս էին Սէյտօ Պօղոսը, Ալիզրոնանի Մուքօն, Ցրօնքի Էլօն ու Մխիկը, Սուլուխցիներէն Սամօն 6 — 7 ընկերներով: Մեր դիրքը թէեւ գիւղէն կտրուած փոս մըն է միայն խոտով ծածկուած, բայց առաջքը հարթ է եւ մօսինը կարող է ուղղակի հնձել: Գէորգի հետն է ամէնէն քաջ ֆէտային՝ Գալէն, Տիգրանը, եւ տեղական կռուողներէն տասնեակ մը Մեսրոպի եւ Քիւչիւքի առաջնորդութեամբ: Եկեղեցւոյ դիրքը կը բռնէ հին ֆէտայիներէն Շէնիկայ Ղազար. անոր հետ են Գալէի նման պաղարիւն մշեցի Ռուբէն, անխօս Գրիգօ եւ տասնեակ մը տեղացիներ:

Մեր ամբողջ կռուողներու թիւը 80էն աւելի էր, ամէն տեսակի հրացանները միասին հաշուած: Այդ ութսունէն քանը անկանոն բերդան կամ այնալու էին եւ պատուիրած էինք անոնց կրակել միայն նեղ պարագային, որպէսզի ծուխ չելլէ եւ մեր դիրքերը չմատնուին, ասոր դէմ ունէինք մօտ քսան տասնոց տարճանակ մաուզեր, որոնք գնդացիրի դերը կրնային կատարել: Ունէինք մէկ օրուան փամփուշտ, բացի մեր վրայի փամփուշտներէն Սուլուխի մէջ ունէինք փոքր պահեստ մը մօտ ութ հազար փամփուշտներով: Ահա այս ուժով ու այդ կարգադրութեամբ պիտի դիմադրէինք մեր վրայ արշաւող թշնամիին:

Կռուի ընթացքին ամենածանր վայրկեանը առանց հրացան պայթեցնելու սպասելն է: Կը դիտենք մեր վրայ յարձակող անտառը, որ խիտ շարքերով կը շարժի. արեւի լոյսը կը փայլեցնէ սպաններու թուրերը եւ զօրքերու սուինները: Տարօրինակ զգացում մը կը պատէ մեզ, որուն անունը ո՛չ վախ է, ո՛չ սարսափ, զգացում մը՝ խառնուրդ անհամբերութեան, սպասումի, վախի ու խիզախութեան: Մեր զինուորներէն քիչերը միայն, Գալէի, Սէյտօ Պօղոսի նման, անտարբեր կրնան մնալ:

Կը տեսնեմ՝ Ղազար ու Տիգրան հրացանները գլուխներուն պտըտցնելով կռիւ կը կարդան, իսկ Մուքօ ու Մխիկ ինձ կը յորդորեն. «Հօրի՞ ինք նստել, հուջում պիտի անել»: «Նստեցէք հանգիստ, հուջում պիտ անենք», կը յարէ ծիծաղելը դէմքին Սէյտօ Պօղոսը: Բայց զօրքերը կուգան ու կուգան, անոնց մէկ վաշտի ծայրը արդէն հասած է մեր դիրքէն յիսուն քայլ հեռու. մենք կը տեսնենք զինուորի ու սպայի քիթն ու ռէխը, անոնց ոտքերու ձայնը կ՚արձագանգէ մեր ականջներուն մէջ: Սէյտօն մատովը ցոյց կուտայ հեռուն, ուրտեղէն ձիաւորները սրարշաւ կ՚ուղղուին դէպի Ս. Գէորգի կողմը. (Սուլուխի ձախ կողմը) ու Գէորգի դիրքին դիմացի զերեզմանոցը:

ՌՈՒԲԷՆ

(2 Շար.)

Մինչ 44րդ յօդուածը շատ աւելի մանրամասնել եւ շատ աւելի պերճիմաստ է ու անարդարութեան սիւնին կը գամէ իրենց պարտականութեան մէջ թերացած ամէն պարտականներ եւ ... Պատրիարք, որ Լուսարարապետ «Սրբոց Յակովբեանց Առաքելական Աթոռոյ ցկեանս Գահակալն է, Գլուխ հաւասարեալ Միաբանութեան, նախագահ Միաբանական Ընդհանուր եւ Տնօրէն Ժողովոց եւ Պետ Գործադիր Իշխանութեան»:

Մէկ խօսքով՝ ԿԱՆՈՆը վերջին եւ Գերագոյն պատասխանատուն կը նկատէ Պատրիարքը՝ կատարուած լաւին թէ վատին:

Խուսափելու համար ամէն չարամիտ մեկնաբանութենէ՝ կուտանք յօդուածը ամբողջութեամբ. —

«Ս. Աթոռոյ Աւանդատան մէջ՝ ինչպէս նաեւ զանազան Ուխտատեղեաց եւ Ս. Տաճարաց մէջ գտնուած բոլոր Եկեղեցական անօթոց, զարդուց, զգեստուց, գրեանց եւ այլ կահուց եւ կարասեաց մանրապատում Մայր Տումարն Ս. Աւանդատան մէջ պահուելով, Լուսարարապետն՝ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովով ընտրուելէն եւ սովորական արարողութեամբ Աւանդատան բանալին Ս. Գլխադրէն իր ձեռօք առնելէն ետքը, նոյն Տումարն՝ ինչպէս նաեւ իր նախորդի մասնաւոր Տումարն Աւանդատան վիճակին հետ բաղդատելով, անոնց մէջ կ'արձանագրէ իր դիտողութիւնքն եւ կը ստորագրէ»:

Եւ դեռ՝ 45րդ Յօդուածով կը հաստատուի որ Աւանդատան թէ գանձատան մէջ տեղի ունենալիք «անօթոց, զգեստուց եւ այլնի վրայ ամէն նորոգութիւն, ձեւի փոփոխութիւն, ջնջումն ,եւայլն» արձանագրութեան կ'անցնին եւ սոյն արձանագրութիւնը կը ստորագրեն «Լուսարարապետը եւ Տնօրէն Ժողովի Դիւանը»:

Արդ, Տնօրէն Ժողովի դիւանապետը դիւանապետն է նաեւ Պատրիարքարանին:

Հասկնալի կը դառնայ ամէն ինչ:

Որեւէ փոփոխութիւն կարելի կը դառնայ միայն Լուսարարապետին եւ դիւանապետին վաւերացումով:

Այն ատե՞ն ...

Այն ատեն հասկնալի կը դառնայ թէ մարդիկ ինչու կը կառչին անկառչելի թըռականին՝ 1959ին:

Արդ, ձուկը ջրամոյն ընելու իր փութկոտութեան ընթացքին, Պատրիարքարանը կը մեղանչէ նաեւ երկու մարդերու մէջ.

Ա.— Ո՞վ է բուն իրաւատէրը՝ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին մէջ կուտակուած անգնահատելի հարստութեանց.

Բ. — Պատրիարքարանի յարաբերութիւնները՝ Ազգին եւ Հանրային կարծիքին հետ:

Կը փութանք ըսել թէ ինչ որ կայ Պատրիարքարանին մէջ, Աւանդատունէն թէ Գանձատունէն եւ եկեղեցիներէն ներս, ինչ որ շարժուն թէ հաստատուն հարստութիւն է, տրուած է Ազգին կողմէ: Հետեւաբար, կը պատկանի Ազգին, որուն աւանդապահն է միայն Պատրիարքարանը:

Պատրիարքարանը անոնց սեփականատէրը չէ եւ հետեւաբար իրաւունք չունի Ազգը սեփականազրկելու գանձերէն, որոնք ի պահ դրուած են իր մօտ:

Արդ, յայտարարութեամբ մը կ'ըսուի թէ գանձերուն իրաւական տէրը Յորդանանեան կառավարութիւնն է, մինչ Այգիտուած տեսակցութեան ընթացքին ցասկոտ կերպով կը յայտարարուի թէ «Երուսաղէմի գանձերուն տէրը Երուսաղէմի Պատրիարքարանն է, ուրիշ ոչ ոք»:

Մեզի համար երկու տեսակէտներն ալ սխալ են: Պատրիարքարանը տէրը չէ գանձերուն: Յորդանանեան կառավարութիւնը բնաւ տէրը չէ անոնց եւ այս ուղղութեամբ ցարդ ոչ մէկ յաւակնութիւն ունեցած է: Գանձերուն միակ, անառարկելի տէրն էր եւ կը շարունակէ մնալ հայ ժողովուրդը:

Ի՞նչ է այս մասին Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին եւ դիւանապետին վերջնական կարծիքը:

Այս երկուութիւնը դիտումնաւո՞ր է արդեօք, նեղը մնալու պարագային ըսել կարենալու համար.

— Տէրը մենք չենք: Տէրը Յորդանանեան կառավարութիւնն է: Անոր ուղղեցէ՛ք ձեր քննադատութիւնները եւ ամբաստանող մատները:

Յաջորդիւ կ'եզրակացնենք:

«ԱՅԳ»

(Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ց. Կ. ԽԱՉԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայիս 13ին, Շաբաթ երեկոյ, Մարսէյլի Օփերային մէջ տեղի ունեցաւ Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբին երգահանդէսը, ղեկավարութեամբ Կ. Ափրիկեանի եւ նախաձեռնութեամբ Ց. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին: Այս յանդուգն ձեռնարկը կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ, հակառակ Հոգեգալստեան նախօրեակին ըլլալուն եւ զանազան ուրիշ ձեռնարկներու՝ որ տեղի ունեցան այս ամսուան մէջ: Կապոյտ Խաչը մեծ դեր մը կատարած է այս գաղութին մէջ առաջին մեծ պատերազմէն ետք Հայութեան գաղթի վիճակին ու մինչեւ այսօր: Ան ոչ պետ. պիւտճէ մը ունի եւ ոչ ալ մեծաքանակ գումարներու տոկոս՝ իր գործունէութեանը համար: Միայն ընկերուհիներու զոհաբերութեամբ ու անոնց չարաչար աշխատանքով կազմակերպած ձեռնարկներու արդիւնքով է որ կը հասնի ամէն տեղ, ուր իր օգնութեան կը կարօտին:

Ամէնուն ծանօթ է իր կատարած օգնութեան գործը, ինչպէս եւ զանազան ձեռնարկները: Ատոնց կարգին Մարսէյլի Օփերային մէջ կազմակերպուած երգահանդէսը:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Անցեալ Զորեքշաբթի իրիկուն, Բլամարի քաղաքապետարանին մէջ, ընդունելութեան մը ընթացքին, Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեանի յանձնուած է Արժանիքի Ազգ. Կարգի ասպետի շքանշանը: Տեղւոյն քաղաքապետը ներկայ եղած է հանդիսութեան:

Ֆրանսական Ազգային Արժանաւորութեան շքանշանը յանձնեց Բլամարի բըժշկական կազմին արդէն պարգեւատըրուած ներկայացուցիչը՝ Տոքթ. Ժուանէն, որ ներկայացուց Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեանի անձը, անոր մարդկային կեանքեր փրկելու համար երկար տարիներու ընթացքին վաստկած եւ յաջողած ճիգերը, նուիրումը՝ Բլամարի շրջանակին մէջ իր 45 տարիներէ ի վեր կատարած բժշկական փրկարար աշխատանքին, վաւերացնելով պատուի այն արդար իրաւունքը, որ կը յանձնուէր Տոքթ. Խ. Տամլամեանի՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին անունով:

Տոքթէօրը, իր 82 տարիներու ուսերուն վրայ ճնշող բժշկական կէս դարու ասպարէզին շարունակութիւնը յանձնեց իրեն յաջորդող սերունդներուն, առանց մոռնալու իր շնորհակալութիւնները յայտնել Ֆրանսայի, որ իր եւ իր հայրենակիցներուն հանդէպ գտնուած է միշտ բարեացակամ, ինչպէս նաեւ տեղւոյն քաղաքապետութեան որ տրամադրած է քաղաքապետարանի սրահները այս հանդիսութեան համար, եւ բոլոր ներկաներուն, որ յարգած են իրեն ընծայուած այս պատիւը, որ իր երկար տարիներու խոնջէնքին վարձատրութիւնն է կազդուրիչ եւ մեծագոյն:

Ապա խօսք առին նաեւ տեղւոյն քաղաքապետը, որ իր հպարտութիւնը յայտնեց իր բնակիչներու կարգին Տոքթ. Տամլամեանը եւ ամբողջ Տամլամեան ընտանիքը ունենալուն, նաեւ ուրիշ բարեկամ մը՝ Լը Րէնսիի քաղաքապետը, որ շնորհաւորելով պարգեւատրեալը, չմոռցաւ իր վարչութեան ներքեւ գտնուող Րէնսիի Դպրոցասէր աղջկանց հայ լիսէին գովքը հիւսել:

Գ.

Մեծ բազմութիւն մը լեցուած էր Օփերայէն ներս: Կ. Ափրիկեան, որ ի յայտ բերաւ իր մէջ մեծ երաժշտագէտը, շնորհիւ իր մարզուած խումբին՝ կրցաւ իր հայրենակիցներուն, ինչպէս եւ օտարներուն ցոյց տալ հայ գեղջկական երգերու քաղցրութիւնն ու յուզումը: Հայ գեղջկական երգի խորհրդանշան Կոմիտաս վարդապետի կալերգը մեր մէջ արթնցուց կարօտը հայրենի դաշտերուն, կալերուն, մշակներուն:

Ահա Կանաչեանի «Նանորը, Ուխտագնացութիւն Ս. Կարապետ», ո՞ր Հայն էր որ կաթիլ մը արցունք չի զգար իր կոպերուն տակ: Այսպէս յաջորդաբար երգուեցան Ալթունեանէն, Ափրիկեանէն, Սաթեանէն եւ Տիգրանեանէն: Գեղեցիկ երգերու փունջ մը: Շատ յաջող էին մեներգները մասնաւորաբար: Պ. Մ. Պօղոսեան, այնքան զգայուն եւ յստակ իր ձայնով, կարծես ստեղծուած է հայ գեղջկական երգերուն համար: Նոյնպէս Պ. Մարտոյեան, Կապրիէլ Լիոչի, Հանիոթիս, օրիորդներ Պէնկեան, Ադամեան, Նիկողոսեան, խումբին կ'ընկերանար Օփերայի նուագախումբէն մաս մը:

Մեծ յաջողութիւն մըն էր ձեռնարկը: Հայ թէ օտար մտիկ կը հարցնէին. Ո՞վ կրնար այս ազգը փճացնել:

Այս առթիւ, «Փրովանսալ»ի թղթակիցը, Ժան Ապէլ, գնահատանքով կը խօսի հայկական ֆոլքլորին մասին, քիչ ճանչցուած, բայց տաք, հայրենաբաղձիկ, տխուր, երբեմն զուարթ:

Նման ձեռնարկներ վայելք մը կը կազմեն հայ հոգիին համար, նիւթական միջոցներ կը հայթայթեն բարենպատակ կազմակերպութեանց եւ կը ծանօթացնեն մեր մշակոյթը օտարներուն:

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՀՌՈՄ.— Ծանօթ արդէն Թեհրանի հայ գեղարուեստասէր հասարակութեան, երգչուհի Տիկին Յակինթ Վարդանեան 1963էն ասդին,

ունեցած է ելոյթներ Հռոմի եւ Իտալիոյ քաղաքներուն մէջ գնահատանքի արժանանալով:

Սակայն իր մեծագոյն յաղթանակը եղաւ անցեալ տարուան շահած «Էննայի» միջազգային մրցանակը, հանդիսանալով երկրորդ, (առաջնութեան մրցանակ չյատկացուեցաւ ուրիշին):

Ապրիլ 7ին Փարբերինիներու իշխանական պալատին հանդիսասրահին մէջ եւ Մայիս 7ին «Փորտմինի»ի սինագարդսրահին մէջ տեղի ունեցած երգահանդէսներու մասնակցեցաւ, երգելով Վէրտիի Թրավիաթիա» եւ Փուչինիի «Թոսքա» օփերաներէն կտորներ:

Իտալական խստապահանջ ընտրանին մեծապէս գնահատեց հայազգի «Սոփրանօ լիրիքա»ն: Մանաւանդ իր ուրոյն անհատական ոճը, խաղերու մեկնաբանութեան մէջ ցոյց տուած բացարձակ հաւատարմութիւնն ու զգայուն արուեստագիտուհիի խառնուածքը իրագեկ երաժիշտներու գնահատութեան արժանացան:

Նկատելի է դիմագիծի արտայայտութեան պակասը եւ ձեռքերու աստիճանական շարժուձեւը, որոնք կը կարօտին կատարելագործումի:

Տիկին Վարդանեանի ձայնին ամենացայտուն յատկանիշները կարելի է համարել ղունազեղ ու հեզանազ ելեւէջները, ուժգնութիւն մը ներդաշնակ եւ երաժըշտային, զաղջ ու դիւթիչ հնչականութիւն մը, որոնք կը դիւրացնեն զգացումներու հաղորդակցութիւնը երգչուհիին եւ ունկնդիրներուն միջեւ:

Յ. ԱՅՆԹԱՊԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Միայն դղեակին մատուռին խորանին առջեւն էր որ անշէջ կանթեղ մը կը վառէր: Աստուծոյ աչքերը ամէն բան կը տեսնէն ...:

Եւ կարմիր տօմինօ հագած այն մարդը, որուն հանդիպեցանք երկու ժամ առաջ խնջոյքին մէջ պարսիկ դեսպանին հետ խորհրդաւոր կերպով խօսած միջոցին, քանդակուած փայտէ ամպիոնի մը տակէն դուրս ելլելով՝ կատուի քայլերով մատուռին դուռը մտաւ, հոնկէ աթոռ մը առաւ եւ բերաւ խորանին առջեւ դրաւ, խաչելութեան պատկերին առջեւ կախուած կանթեղը իրեն քաշեց եւ գրպանէն լաթէ ծալուող լապտեր մը հանելով՝ մէջի պատրոյգը վառեց կանթեղին բոցէն: Յետոյ աթոռէն կամացուկ մը վար իջաւ եւ միշտ կատուի պէս չորս ոտքի վրայ քալելով գալիթ եկաւ, հոնկէ ամպիոն բարձրացաւ եւ երդէոնին քովէն անցնելով դրան մը առջեւ կանգ առաւ: Այս դրան վրայ Շանթօսէ դուքսին ոսկեզօծ զինանշանը քանդակուած էր որուն վրայ հետեւեալ վերտառութիւնը կար.

«Ես եմ իմ թագաւորս, ես եմ իմ իրաւունքս»:

Խորհրդաւոր տօմինօն դրան խոշոր գունդը առանց ձայնի դարձուց. Մառի-Թէրէզի բաց ձգած դուռը այս անգամ կիսովին բացուեցաւ:

Կարմիր տօմինոյով անծանօթը նրբանցքի մը առջեւ գտաւ ինքզինքը: Գետինը հաստ գորգով ծածկուած էր: Նրբանցքին վրայ սենեակներու դուռներ կը տեսնուէին: Խորհրդաւոր անծանօթը երրորդ դուռին առջեւ կենալով սենեակը մըտնելը դիտցող եւ ըրածին վրայ ապահով մէկու մը պէս՝ առանց խարխափելու դուռը բացաւ:

Պարոն Շանթօսէի աշխատութեան սենեակին մէջ կը գտնուէր հիմա:

Տունին ծակն ու ծուկը գիտցող այդ տարօրինակ մարդը, առանց տնտնալու, անմիջապէս դուքսին դարակին մօտեցաւ եւ գրպանէն աղաւուկ (ամէն կղպանք բացող բանալի) մը հանելով՝ սկսաւ կըղպանքը բանալու աշխատիլ:

Կղպանքը առանց դժուարութեան բացուեցաւ եւ կնգուղաւոր մարդը թղթադրամներով լեցուն կարմիր թղթապանակը առնելով՝ առանց պարունակութիւնը անգամ մը աչքէ անցընելու, դրան վարագոյրներէն մէկուն ծալքին մէջ խօթեց եւ դայն հոն ձգելով՝ պատշգամին մօտեցաւ եւ կամացուկ մը փեղկին սողնակը բացաւ...: Այս գործողութենէն անանկ կը հասկցուէր թէ՝ վրայ հասած ատենին փախչելու ելք մը կը պատրաստէր առաջուընէ:

Յետոյ իր լաթէ լապտերը ծալք ծալք ընելով մէջի պատրոյգը դուրս հանեց եւ անով մարմարիոնէ ջերմոցին վրայ դըրուած աշտանակներուն մոմերը վառեց: Այս աշտանակներուն ետին՝ պատին վրայ հայելի մը կար:

Այս գործն ալ լմնցնելէ ետք, թղթապանակին քովը եկաւ եւ դայն առնելով գլխարկին գրպանը նետեց:

Բայց փոխանակ իր արհեստին պահանջքին համեմատ՝ գողութիւնը ընելէ ետք կծիկը դնելու, վարագոյրը ունեցած ուժովը վար քաշելով տեղէն հանեց եւ եղածովը գետին զարկաւ:

Այս գործն ալ այսպէս լմնցնելէ ետք, անմիջապէս դրամներու դարակին քով վազեց եւ գզրոց մը քաշելով վրան ծռեցաւ եւ նոր գործի սկսող դողի մը դիրքն առած կեցաւ եւ սպասեց:

Հազիւ թէ այս գործողութիւնը լըրացած, պարոն Շանթօսէ գիշերանոց մը հագած դուռնէն ներս մտաւ:

Գողը դայն տեսնելուն պէս ոտքի ցատկեց... եւ կարծես թէ փախչիլ ուզեր, դէպի պատշգամը վազեց:

Պարոն Շանթօսէ, զէնքը ձեռքը, գողին վրայ խոյացաւ եւ դողդոջուն ձայնով մը գոչեց:

— Անձնատուր եղիր, թշուառական, ապա թէ ոչ, ուղեղդ կը պայթեցնեմ ...:

Չարագործը զազանի մը ոստումով կայծակի արագութեամբ դուքսին վրայ նետուեցաւ եւ բազուկը բռնելով՝ զէնքը ձեռքէն առնել ուզեց:

— Օգնութիւն, օգնութիւն, հասէք, պոռաց պարոն Շանթօսէ և յանկարծակիի եկած՝ զէնքը ձեռքէն թող տուաւ:

Շանթօսէ վախկոտ մէկը չէր: Բաւական դիմադրեց, բայց իր հակառակորդը իրմէն շատ ու շատ ուժով էր:

Կարմիր տօմինոյով մարդը խեղճ դուքսին կոկորդը իր պողպատէ ճանկերուն մէջ առնելով՝ սկսաւ ունեցած ուժովը սեղմել եւ շունչը կտրելէն ետքը՝ դայն բազմոցի մը վրայ հրեց:

— Հասէք, հասէք, պոռաց դուքսը՝ մահուան մօտեցած զգալով ինքզինքը:

— Ի՞նչ կայ, հայրիկ, ի՞նչ եղար, բացագանչեց ձայն մը դրան կողմէն:

Մառի-Թէրէզն էր որ աղմուկը լսելով սարսափի մատնուած, վազած եկած էր, մինչդեռ հեռուէն սպասաւորներուն ոտքին ձայնը կը լսուէր, որոնք քուներնուն արթնցած, աչքերնին ճմլելով օգնութեան կը փութային ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Բժշկուհի Բէգզատեան – Խաչատրեան եւ իր ընտանիքը (Հայաստան եւ արտասահման) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԱՐՄԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

(Հնէաբան – Փրոֆ. Գիտական Հետազօտութեանց Ազգ. Կեդրոնը)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս չորեքշաբթի (Մայիս 31) առաւօտ ժամը 8,45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Թաղումը կը կատարուի գաւառը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ԱԶԳ. ՍՐԱՀԻՆ

Կղմէս Գասպարեան, Գաբրիէլ Գարագաշեան, Նշան Գարակեավուրեան, Ստեփան Թիւրքմէնեան, այրի Տիկին Արսլանեան յիշատակին, Ալիքեան ընտանիք եւ Զալեան Ստեփան 40ական: Զալեան Գառնիկ, Պետիտճեան, Զօհրապ Թերզեան Յարութիւն եւ զաւակը, Գարակեավուրեան Գրիգոր 30ական: Մուրատեան Արտաշէս25, Ստեփեան Սեդրակ 20, Գասպարեան Յակոբ 30, Մանուկեան Աբրահամ, Գարագաշեան Ճորճ, Թիւրքմէնեան Յակոբ 20ական: Պէրպէրեան Խաչիկ, Գարակէօզեան Նշան 15ական: Պալեան Լազար, Գարիպեան Յակոբ, Գրիգորեան Իսահակ, Սուքիասեան Արսէն, Քէօշկէրեան Աստուր, Մեսրոպեան Գրիգոր, Ֆէրակ օղլու, Քէօրօղլուեան Ալպէր, Ֆրակեան, Հէքիմեան Հմայեակ 10ական: Մինասեան Հաճի, Յովհաննէսեան, Մանուկեան 5ական: Մանուկեան 3 փրանք:

×

Տէսինէն Կարօ Ժամկոչեան, Յարութիւն Թիւրքմէնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆ. կը նուիրէ Փոն տը Շերիւի Ազգային Տան շինութեան համար:

×

Տէսինէն Այրի Տիկին Թագուհի Օհանեան իր ամուսինին մահուան տարեդարձին առթիւ 50 ֆր. կը նուիրէ Փոն տը Շերիւի Ազգ. Տան շինութեան համար:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի աշակերտութեան:

3 Յունիս, Շաբաթ ժամը 21ին

Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը

Հովանաւորութեամբ Մայր Եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան եւ նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

եւ ղեկավարութեամբ՝ Ուսուցչուհի Տիկին Թ. Պատուականեան – Թորոսեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Յովհաննէսեան Յոլակ ծնած Կոտակի Արամուս գիւղը:

×

Արամեան Յարութիւն Թելեմաքի ծնած Աշտարակ 1906ին:

×

Թադէոսեան Արխտաքէս Շահպազի ծնած Աշտարակի շրջան Շառճօրան գիւղը:

×

Մարգարեան Սահակ Արամի ծնած 1903ին Ապարանի շրջանի Քուլուճեան գիւղը:

×

Կարապետեան Անդրանիկ Մարգարի ծնած 1905ին Ապարանի շրջանի Ապնա գիւղը:

×

Գէորգ Գրիգորեան Մելիքի ծնած 1905ին Ախտայի շրջանի Ալափարս գիւղը:

Եկաւեւ Արսէն Գրիգորովիչ ծնած 1905ին Բագու:

×

Մուշեղեան Մուշեղ Մելիքի ծնած 1923ին Կարմիրի շրջանի Վերին Ճանպարակ գիւղը:

×

Աւետիսեան Աւետիս Մելքոնի:

Այս բոլորը կորսուած են երկրորդ համաշխարհային պատերազմին: Թող հաճին լուր տալ հետեւեալ հասցէին.—

GREGORIAN GREGORI
3, Avenue des Joyeux
LA GAVOTTE, 13 - MARSEILLE

ՄԱՅԻ 28-Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Սերքըլ Կաթոլիք:

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Անառք Կոմ. կոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի «Վարուժան» խումբի բոլոր ընկերները անխտիր այս կիրակի իրիկուն ժամը 20ին ընկ. Այտապիրեանի բնակարանը, 49 Ռիւ Մարսէլ Սամպա: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կիրովականաբնակ Վալանդինա Գրիգորեան կը փնտռէ իր հայրը, Անդրանիկ Յովհաննէսի Գրիգորեան, ծնած 1917ին Ստեփանաւանի Քուրթան գիւղը, բանակ մեկնած 1941ին եւ 1942 վերի մնացած Ռոստով քաղաքի մէջ: Կը կարծուի թէ ողջ է եւ Ֆրանսա կը գտնուի:

×

Երեւանաբնակ Մովսէս Մուրատեան կը փնտռէ եղբայրը Սերոբ Սարգիսի Մուրատեան, ծնած Պիթլիս քաղաքի Փարխանդ գիւղը: Կ'ապրէր Մարսէյլ, իր վերջին նամակը 1931ին — անկէ ետք ոչ մէկ լուր:

×

Երեւանաբնակ Կովճեան Մանուէլ Գէորգի կը փնտռէ իր քոյրը Կովճեան Գոհար, ծնած Պախճա (Թուրքիա) 1907ին, հօր անունը Գէորգ, մօր անունն է Մարիամ (Մավուլի):

Գոհար ամուսնացած է ֆրանսացի սպայի մը հետ Հալէպի շրջանին մէջ, 1920-22 թուականին: Կը կարծուի թէ Մարսէյլ կամ շրջանները կ'ապրին:

Ունէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի վարչութեան:

339, Avenue du Prado, 13-Marseille (8e)

IMMOBILIER

GERMAIN SANCHEZ

Agent Immobilier Agréé

31 bis, Av. de Tassigny
CHARENTON

est chargé de vendre dans notre Département :

CRETEIL : Av. de Tassigny — 1er étage app. compr. entr. — cuis. séjour — 2 ch. s. d'eau — W-C. — ch. centr. — cave — 91.000 Frs.

CRETEIL : Rue Ecoles, 1er Et. cuis. s. à manger — chambre — débarr. — cave — Tél. — 43.000 Frs.

MAISONS-ALFORT : Av. Gal. de Gaulle, près arrêt futur Métro, rez-de-ch. bât. cour, cuis. 2 pces — W-C. Jouissance petit jardin — 38.000 Frs.

MAISONS-ALFORT : Domaine Château Gaillard, 8ème étage : entr. cuis. living — 2 ch. s. d'eau — W-C. — Cave — ch. centr. — ascens. — tél. — garage — 90.000 Frs.

ALFORTVILLE : 23, Rue des Camélias, 1er ét. — Studio — cuis. s. de bains — Cave — séchoir — parking — 75.000 Frs.

ALFORTVILLE : 67, Quai Blanqui : pav. libre — s. sol — rez-de-ch. 3 pces, cuis. s. d'eau — 1er étage : 2 pces, cuis.+pt. bât. de deux pièces 75.000 Frs.

ALFORTVILLE : Rue Louis Blanc 4ème ét. entr. cuis. studio — W-C. balcon-cave — ch. centr. — 33.000 F. Possibilité 50 % CREDIT — Voir GERMAIN SANCHEZ, pour tous renseignements et visites.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

Կազմակերպուած Մխիթարեան վարժարանի կողմէ.

Շաբաթ, 3 Յունիս, ժամը 21ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԵԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԻՆ

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres
PARKING

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տէ Թոռւա Փիէռ, Լիոն (7):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ներկայանալ Կապ. Խաչի դրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին:

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկներ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով:

Պարտաւորիչ է Պէ – Սէ – Ժէ պատուաստը:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 փրանք

Գիրք մը, որուն ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 փր.)

Կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières

Tél. : 733-11-00

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ – յուշեր:

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 ֆրանք:

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ տապետ, կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 31 MAI 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10923
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.923

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ

Ա.

Յիշողութեանս մէջ որքան ետ երթամ, ես ամէն անկիւնադարձի Կանաչեանը կը գտնեմ:

Ու կը վերյիշեմ: Կը վերադառնար ռազմաճակատէն, Ասիոյ խորերէն, Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի ամէնէն հրատապ օրերուն, իր հետ բերելով բարակ մը, որ իրեն կառչած էր եւ ջութակ մը՝ որուն լարերը հրաշքով անեղծ մնացած էին: Հօրեղբայրս, որ զինուորական բժիշկ էր, մեծն Կոմիտասի այս աշակերտը փրկած էր եւ որպէս օգնական-դեղագործի պաշտօնի դրած՝ պատերազմական հիւանդանոցի մը մէջ եւ յաջողած էր կարգադրել այնպէս մը, որ անոր տրուի հիւանդութեան արձակուրդ մը, զոր Կանաչեան պիտի անցընէր Հալէպի մէջ, մեր ընտանիքին մօտ:

Այս պայմաններուն տակ է որ Կանաչեան մեր մօտ եկաւ՝ իր բարակով ու ջութակով: Արիւնագուրկ՝ բայց կենսալի. իր արենակիցները հարուածող դժբախտութիւններէն ցնցուած՝ այլ ապագային հանդէպ իր ունեցած հաւատքը անխախտ պահած, ան իր ուժն ու քաջութիւնը վերագտաւ Հիւսիսային Սուրիոյ մայրաքաղաքին մէջ, շրջապատուած՝ սիրովն ու ծառայասիրութեամբը հայրենակիցներու խմբակի մը, որ եղերական այդ օրերուն, կարեկցութեան ու գուրգուրանքի թաքնուած հարստութիւններ ունէր տակաւին, մխիթարելու եւ օգնելու համար բոլոր անոնց՝ որոնք օրը օրին կը խուժէին Հալէպը քերելով դէպի Տէր Զօրի անապատները ընթացող կարաւաններէն:

Կանաչեան ռազմաճակատ վերադարձաւ, Զինադադարին սկիզբը անկէ ետ դալու համար, ողջ ու առողջ, աւելի կենսունակ եւ աւելի կրակոտ՝ քան երբեք:

Հակառակ համատարած սուգին, մթնոլորտը խանդավառիչ էր: Մեծ ջարդերէն վերապրողներուն մարդահամարը կը պատրաստուէր. մեռելներուն վրայ կուլային: Բայց, ներզօր կերպով կը պատրաստուէին աւելի փայլուն հեռանկարներ: Այս ձեւով է որ, միշտ օժանդակութեամբը վերոյիշեալ պզտիկ խմբակին՝ որ զինք սիրած ու միաժամանակ գնահատած էր իր փթթումի մէջ եղող տաղանդը, Կանաչեան Հալէպի մէջ տուաւ իր առաջին մեծ երգահանդէսը եւ առաջին անգամ լսելի դարձուց իր «Օրօր»ը, որ այդ օրն իսկ անմահացաւ:

×

Ժամանակները մեզ իրարմէ բաժնեցին: Երախան՝ որ Կանաչեանը տեսած էր յամառ աշխատանքի մէջ, խանդավառութեամբ եւ երբեմն՝ զայրոյթով իր Հալէպի երգչախումբերը վարելը, որ մեծ պատիւն ունեցած էր ներկայ գտնուելու այդ երգահանդէսին, որ անկիւնադարձ մը հանդիսացաւ իր կեանքին մէջ, դեռ մոռցած չէր կորացած՝ այլ բարձրահասակ, ու երազկոտ աչքերով այս մարդը, որ այնքան լաւ կը յարմարէր իր առաջին երգչախումբին լամուկներուն թէ՛ քաջատար, կը փոթորկէր, բայց գիտէր նաեւ խնդալ եւ խնդացնել, մարդը՝ որ լաւ կ'ուտէր, լաւ կը խմէր, ու կը գնահատէր կեանքին ամէն մէկ վայրկեանը, անոր տալով իր բուն իմաստը:

Ու օր մը, երբ Կիպրոսէն հոս կ'իյնայի, «Լ'Օրիան»ի մէջ նախաքայլերս առնելու համար, ես անգամ մը եւս կը գտնէի բարակով երաժիշտը, վերացած երգահանը, պատանի տարիներու իմ մեծ բարեկամս:

Պէյրութ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՍՊԱԹ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՆԵՏԻԿ Կ'ԵՐԹԱՅ

Միայն Հոլանտայի Արտաքին նախարարն էր որ չէր փոխուած: Տասը տարի ետք, կրկին Հռոմ կը գտնուէր, այս անգամ տասնամեայ տարեդարձը տօնելու համար, այն դաշինքին, որ Հռոմի Դաշինք անունը կը կրէ բայց աւելի ծանօթ է Հասարակաց Շուկայ անունով: Արդարեւ 1957ին, տարբեր էին միւս երկիրներու դէմքերը, Սփաք կը ներկայացնէր Պելժիան, Քրիսթիան Փինօ՝ Ֆրանսան եւայլն: Այսօր փոխուած են բոլոր դէմքերը, որոնց կը տիրապետէ նախագահ տը Կոլ:

Հանդիսութեան բացման ճառը կ'արտասանէ Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ճիուզեփփէ Սառակաթ: Կ'ոգեկոչէ Եւրոպայի կառուցման զանազան հանգրուանները եւ առաջին իրագործումը շնորհիւ Ժան Մոնէի ծրագրին եւ Ռոպէր Շումանի օժանդակութեան «Հեռանկարը երեւութապէս համեստ էր, բայց եւ այնպէս փորձը տարածուն տարողութիւն ցոյց կուտար: Մեսինայի Ժողովը եղաւ հաւատոյ հանգանակ մը Եւրոպայի հանդէպ»:

Սառակաթ կ'անդրադառնայ Անգլիոյ անդամակցութեան.— «Այսօր եւրոպական միասնականութեան տեսակէտը վճռապէս արմատ ձգած է եւ քաղաքական բոլոր դէմքերը գիտակից են ատոր: Նոր հարցեր մեզի կը սպասեն, ուրիշ երկիրներու անդամակցութիւնով, որոնց առաջին կարգին՝ Մեծն Բրիտանիա, որու անունը հոմանիշ է քաղաքական ազատութեան: Ցոյս կը յայտնենք թէ այս ուղղութեամբ տանելիք բանակցութիւնները կարենան սկսիլ ի մօտոյ: Միայն քաղաքական կուսակցութիւն մը չէ որ կ'ուզէ անդամակցիլ բայց ամբողջ ազգ մը, աշխատաւորական, պահպանողական եւ ազատական միացած են զօրավիգ կենալու համար բրիտանական կառավարութեան»:

Այս հանդիսութեան կը յաջորդէին քաղաքական խօսակցութիւնները, երեքշաբթի օր եւ չորեքշաբթի, տը Կոլ կը մեկնէր Վենետիկ, զոր երբեք չէ տեսած:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱԽՈՒՏ Է

Ոչ մէկ յստակ բան կարելի է ըսել Միջին Արեւելքի մասին: Եթէ աշխարհ կը փորձէ դիւանագիտութեամբ փրկել խաղաղութիւնը կամ առնուազն երկարաձգել տիրող խախուտ խաղաղութիւնը, Իսրայէլ եւ Արաբ Մ. Հանրապետութիւն կը շարունակեն իրարու ասպարէզ կարդալ եւ սահմանային միջադէպերն ալ չեն պակսիր:

Խօսելով Քնեսէթին (Իսրայէլեան Խորհրդարան) առջեւ, վարչապետ Էշքոլ յայտնած է թէ վճռական եւ վերջնական երաշխիքներ ստացած է ծովային զանազան երկիրներէ:

× Սուրիոյ նախագահը՝ Նուրետտին Աթթասի Մոսկուա գացած է «բարեկամական այցելութիւն» մը կատարելու: Խօսակցութիւններ ունեցած է Կոսիգինի հետ, ի ներկայութեան Արտաքին եւ Պատերազմական նախարարներուն:

× Նասր նոր ճառ մը խօսած է եւ շեշտած կարգ մը կարեւոր կէտեր.— Ա) Կոսիգին վստահեցուց.— Խորհ. Միութիւնը մեր կողքին է կռիւին մէջ եւ թոյլ պիտի չտայ որ որեւէ երկիր միջամտէ այս տագնապին: Բ) Մեր թշնամիները կ'ուզեն սահմանափակել հարցը բայց այսօր միայն Թիրանի եւ ՄԱԿի ուժերու հարցը չէ: Հարցը քսան տարի առաջ եղած յարձակումն է Պաղեստինի դէմ, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու օժանդակութեամբ: Պաղեստինցի ժողովուրդին ամբողջական իրաւունքները կը պահանջենք: Գ) Պատրաստ ենք բախումի: Տեղն ու ժամանակը կ'ընտրենք»:

× Փարիզի մէջ համակրանքի ցոյցեր տեղի կ'ունենան ի նպաստ Իսրայէլի, զանազան միութիւններու նախաձեռնութեամբ:

× Եգիպտոսի Ազգ. Ժողովը «ամբողջական իրաւասութիւններ» քուէարկեց Նասրի, ի տես ծանրակշիռ կացութեան:

× Ալ-Ահրամ կը գրէ թէ Միացեալ Նահանգները օդանաւային կամուրջ մը հաստատած են Լիբիայէն Իսրայէլ զէնք եւ ռազմամթերք փոխադրելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ կարդինալի աստիճան տուաւ քսանեւհօթը եպիսկոպոսներու, որոնց մէջ կան երեք Ֆրանսացիներ՝ Գերպ. Վէօյօ (Փարիզ), Ռընար (Լիոն) եւ Կառոն (Վատիկան): Այս նշանակումով, 11ի կը հասնի Ֆրանսացի կարդինալներու թիւը:

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ դատավարութիւնը իր վախճանին կը մօտենայ: Ծանր ամբաստանագիր մը կարդաց ամբաստանող փաստաբանը Ուֆքիրի եւ Տլիմիի դէմ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ 2500 գիտուն, մտաւորական եւ պաշտօնեայ ձերբակալուած են:

ՉԻՆՕ ՏԷԼ ՏՈՒՔԱՅԻ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, փարիզեան մամուլը, սինեման, ձայնասփիւռը եւ ձիարշաւը ներկայացնող: «Փարի-Ժուռ»ի տնօրէնը թաղուած է Փէռ Լաշէզ:

1948 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4էն Փետրուար 29 ծնած երիտասարդները զինուորական ծառայութեան պիտի կանչուին Յուլիս 3ին:

ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ (յապաղած).— Հայկական Յուշարձանի Յանձնախումբի ջանքերով եւ մեծագոյն Լոս Անճելըսի Հայութեան աջակցութեամբ կառուցուելիք Հայ Նահատակաց Յուշարձանի հիմնարկէքի հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով կիրակի, Ապրիլ 23ին, կէսօրէ ետք, Մոնթեպելլոյի Պիքնէլ հանրային պարտէզին մէջ, աւելի քան 5000 հոգիի ներկայութեան: Հայ ժողովուրդին զաւակները հոն էին ուխտաւորի երկիւղածութեամբ, մեծով ու պզտիկով, ամէն խաւէ եւ ամէն խմբաւորումէ՝ Յուշարձանին համազգային բնոյթը շեշտաւորելով:

Արարողութեանց մասնակցեցան բարձրաստիճան քաղաքական անձնաւորութիւններ, կրօնական ներկայացուցիչներ, ազգային ղեկավարներ, մամլոյ ներկայացուցիչներ եւ Մոնթեպելլոյի Քաղաքապետարանի Խորհուրդի անդամները՝ գլխաւորութեամբ քաղաքապետ Հէրի Շեփըրտի: Քաղաքապետէն զատ ներկայ էին Խորհուրդի անդամներէն չորսը, ինչպէս եւ Նահանգային ծերակուտական Ճորճ Տենիէլըն եւ Լորընս Ուոլշ, Ուոլթըր Քարապեան եւ Ճէք Ֆենթըն, Լոս Անճելըսի Քաղաքապետարանի անդամ Փօլ Լեմփորթ, յունական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ Հայր Թէոֆիլոս, Լոս Անճելըսի կարդինալ Մըք Ինթայրի ներկայացուցիչ Հայր Ճօզէֆ Մըրֆի, Մըք Արթըր բանակավայրի հրամանատար Մարք Պրենըն եւ Մէյճըր Ուիլըրտ Քոլ, հայ եկեղեցականներ եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

Ժամը 3,15ին յայտագիրը սկսաւ Յանձնախումբի ատենապետ փաստաբան Վազգէն Մինասեանի բացման խօսքով: Յետոյ հայ ծերունի մը եւ հայ աղջնակ մը վառեցին Յաւերժական Բոցը: Հայ կաթոլիկ եկեղեցւոյ հովիւ Հայր Կղեմէս Մարքեանի աղօթքին յաջորդեց ամերիկեան Դրօշի արարողութիւնը՝ Ամերիքըն Լիճընի 272րդ կայանի անդամներուն կողմէ եւ ամերիկեան 72րդ բանակի փողերախումբին նուագով: Ամերիկեան ազգային քայլերգէն ետք, նահանգային ծերակուտական Ճորճ Տենիէլըն արտասանեց ճառ մը՝ դատապարտելով Հայութեան Ցեղասպանութեան հեղինակները եւ գնահատելով հայ ժողովուրդին առաքինութիւնները: Ապա կարդաց Քալիֆորնիոյ Ծերակոյտին վաւերացուցած յայտարարութիւնը, որ ներկայացուած էր ծերակուտականներ Ճորճ Տեօքմէճեանի, Սոնկի գլխաւորութեամբ: Լոս Անճելըսի Գաւառային Վերակացուներու անունով խօսք առաւ Ճէք Հալըֆիլտ, որմէ ետք Լոս Անճելըսի քաղաքապետ Սէմ Եորթիի կողմէ արտայայտուեցաւ Ըռնըսթ Քանրօշ, ապա Փօլ Լեմփորթ: Յուշարձանի Յանձնախումբի անդամ Փրօֆ. Ճիւան Թապիպեանի հայերէն ճառէն ետք, պատուոյ հիւրերը հետեւելով դրօշակակիրներուն՝ բոլորուեցան Յաւերժական Բոցին շուրջ, ուր արդէն զետեղուած էին տասնեակ մը ծաղկեպսակներ, հսկողութեամբ ռուսահայ Ռաֆֆի Հայրենակցականի սկաուտներուն: Յուշարձանի ճիշդ վայրին վրայ խօսեցաւ Մոնթեպելլոյի քաղաքապետ Հէրի Շեփըրտ եւ ոսկի բահով փորեց հողը: Ս. Յակոբ Հայց. Եկեղեցւոյ հովիւ Արիս Վրդ. Շիրվանեան հողը օրհնելէ եւ աղօթելէ ետք՝ առաջնորդեց ժողովուրդը «Հայր մեր»ի երգեցողութեան: Պաշտօնական անձնաւորութիւններէն ետք ամէն մարդ բահը առնելով փորեց հողը՝ բերելով իր մասնակցութիւնը:

Հիմնարկէքի հանդիսութենէն ետք, Սերպ Օրթոտոքս սրահին մէջ կայացաւ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձի յուշատօնը՝ 800 հոգիի ներկայութեան: Ճաշի աղօթքը ըրաւ Վեր. Մարտիրոս Մարկոսեան: Յայտագիրի վարիչ եւ Յանձնախումբի անդամ Տոքթ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան բացման խօսքին մէջ շեշտեց միասնական համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Յայտագրին գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին երգչուհի Անգինէ Մուրատեան, որուն դաշնակի վրայ ընկերակցեցաւ Լուիզ Մարտիրոս Միչըմ, եւ գաղութիս գնահատուած Փրօ-Կոմիտաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Հրանդ Աղպապեանի:

Հայերէն խօսեցան Միսաք Հայկենց եւ Յակոբ Մանճիկեան: Անգլերէն արտայայտուեցաւ Ուոլթըր Քարապեան: Աղօթեց եւ խօսք առաւ նաեւ Ս. Խաչ Հայց. Եկեղեցւոյ հովիւ Սմբատ Ծ. Վրդ. Լափաճեան:

Յուշատօնին գլխաւոր մասն էր հանգանակութիւնը, զոր սիրայօժար կերպով վարեց գաղութիս ծանօթ ազգային եւ բարերար Պ. Արշակ Տիգրանեան: Կարճ ժամանակի մը մէջ հաւաքուեցաւ մօտաւորապէս 20 հազար տոլար, որ անհրաժեշտ գումարին մէկ մասն է:

Ժողովուրդը բաժնուեցաւ սրահէն՝ ազգային գիտակցութեամբ վերանորոգուած եւ գոհ սիրտով:

Հանգանակութիւնը կը շարունակուի եւ վստահ ենք որ մօտ ատենէն պիտի կարենանք գոյացնել անհրաժեշտ գումարը:

Լոս Անճելըս — ՀԱՅԿ. ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵՒ ԹՐՔ. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ. (*)

Անգլիական Դեսպանատուն, Կ. Պոլիս, 10 Օգոստոս 1913.—

«Հայկական Բարենորոգումներու ենթայանձնախումբին ութ նիստերու արձանագրութիւնները, ուսումնասիրուած՝ ռուսական նախագծին հետ, կը ղրկեմ, նաեւ Թրքական Բարենորոգումներու (Թուրք կառավարական) ծանուցագրերը թիւ 75, Յուլիս 1, թիւ 76, Յուլիս 5 եւ կը ներկայացնեմ հետեւեալ նկատողութիւնները.—

«Առաջին հրահանգը զոր ստացայ, ծանուցագիր մըն էր աւստրիական Դեսպանատան կողմէ, որ կը յայտնէր թէ ներկայ ըլլամ միւս պատուիրակներու ժողովին, ուսումնասիրելու համար ռուսական նախագիծը (Հայկական Բարենորոգումներու մասին): Բարձր. Դուռը իմացած ըլլալով, աւստրիական եւ գերմանական դեսպանատուներէն, Հայկական Բարենորոգումներու բանակցութիւններու մասին, աճապարած էր իր կողմէն ներկայացնելու իր ծրագիրը՝ բարենորոգումներու վերաբերմամբ, արգիլելու համար ռուսական Նախագիծը: Ինչպէս մեր առաջին նիստի արձանագրութեան մէջ գրուած է Յուլիս 3 թուականով, Երրեակ Զինակցութեան ներկայացուցիչները, ըստ իրենց ստացած հրահանգին, պնդեցին որ Թրքական Բարենորոգումներու Ծրագիրը հիմը կազմէ ըլլալիք վիճաբանութիւններուն: Բայց, ինչպէս արձանագրուած է Յուլիս 7ի 2րդ նիստի արձանագրութեան մէջ, այդ նախկին դիրքը փոխուեցաւ, եւ համաձայնութիւն գոյացաւ միասնաբար քննելու երկու նախագիծերն ալ, մեկնակէտ առնելով ռուսական Նախագիծը:

«Ես սկսայ, ընդհանուր կերպով, ուժ տալ ռուսական առաջարկներուն, բայց յետոյ պարզուեցաւ ինծի, Նորին Վեհափառութեան կառավարութենէն (Բրիտանիա) եկած հեռագրական թղթակցութենէն, ինչպէս նաեւ Ս. Պետերբուրգէն, որ այդ եղած առաջարկը 1895ի Բարենորոգումներու Ծրագրի չափէն անդին պէտք չէ անցնի:

Ռուսական Նախագիծը եւ թէ Թրքական Յուլիս 1ի նախագիծը 1895ի Ծրագրէն աւելի հեռուները կ'երթային: Իմ դիրքս չփոթեցնող էր: Ռուսական Առաջարկներու նախագիծը հիմնուած էր Հայերով բնակուած վեց նահանգներու մասնաւոր բարենորոգումներու սկզբունքին վրայ, որ աւելի համաձայն էր 1895ի Բարենորոգումներու Ծրագրին, քան թէ Թրքական նոր ծրագրին, որ Կայսրութեան ամբողջ նահանգներուն համար էր:

«Ես, առանց պատասխանատուութիւն ստանձնելու, զօրավիգ եղայ ռուսական ծրագրին եւ քիչ խառնուեցայ վիճաբանութեանց, միայն քանի մը անկարեւոր նկատողութիւններ ըրի:

«Իրականութեան մէջ, վիճաբանութիւնները մենամարտի մը վերածուեցան ռուսական պատուիրակին (Մանտէլշթամի) եւ գերման պատուիրակ (Տոքթ. Շէօնպէրկի) միջեւ: Այս վերջինին կողքին կը կենար երբեմն աւստրիական պատուիրակը, եւ ակներեւօրէն իրարու հետ որոշ համաձայնութեան եկած էին (**):

«Ինչպէս քաջածանօթ է, եւ ժողովրդական առածի ըսածին նման. «մա՛րդ պէտք է, եւ ոչ թէ միջոցներ»: Այդ կը վերաբերի բարենորոգմանց բոլոր նախագծերուն, որ պիտի կատարուին, այսինքն Թուրքիոյ մէջ լաւ կառավարութիւն մը հաստատելու համար:

«Թուրքիոյ մէջ պետական տոմարներու դարակները լեցուն են անպէտ օրէնքներով, բարենորոգումներով եւ բարենորոգումներու ծրագիրներով: Եւ յոռեգոյնը այն է՝ որ առանց բոլորին արդիւնքը եղած է ժխտական, որովհետեւ Թուրքերու մէջ կը պակսին նկարագրի, հասկացողութեան եւ անկողմնակալութեան տէր անձեր, գործադրելու համար զանոնք, մասնաւորապէս վճռական պարագային՝ իսլամներու, ինչպէս Քիւրտերու եւ ոչ-իսլամներու՝ Հայերու միջեւ:

«Թուրքերն իսկ գիտեն, որոշ չափով, իրենց այս տկարութիւնը, եւ այդ պատճառով է որ կարեւոր պաշտօն տուած են օտար պաշտօնատարներու, (Թրքական պաշտօնատանց մէջ):

«Ռուսական Նախագծին գլխաւոր մասերը կը գտնուին առաջին, երկրորդ, 22րդ Յօդուածներուն մէջ: Բոլորն ալ կը հրահանգեն սկզբունքով՝ օտար հակակշռի, քոնթրոլի գործադրութեամբ:

«Երրեակ Զինակցութեան անդամները, ենթայանձնախումբին մէջ, համաձայնած են, ինչպէս որ յիշուած է Յուլիս 23ի (1913) նիստի արձանագրութեանց մէջ, օտար հակակշռի անհրաժեշտութեան մասին, որ յիշուած է նաեւ ռուսական Նախագծի 22րդ յօդուածին մէջ, բայց բացառութիւն մը ընելով: Ծածուկ կերպով, հակակշռի գործադրութեան համար, հայկական վեց նահանգներուն մէջ առաջարկելով ընդհանուր կառավարիչ մը, առաջին եւ երկրորդ յօդուածներու համաձայն, օսմանեան հպատակ մը կամ օտարական մը, որ նշանակուած ըլլայ սուլթանին կողմէ, պետութեանց հաւանութեամբ: Նոյն սկզբունքը յայտնուած էր նաեւ 1895 Հոկտեմբեր 12ի ծանուցագրին 5րդ պարբերութեան մէջ (***), որ տրըւած էր Բարձր. Դրան:

«Երրեակ Համաձայնութեան պետութեանց կողմէ պահանջուած էր այդ մասին իրաւունք՝ նշանակելու որեւէ վալի վեց նահանգներուն մէջ, եւ որուն նկարագիրը կամ անցեալը համաձայն ըլլար Բարձր. Դրան նշանակած պահանջներուն:

«Գերման եւ աւստրիացի անդամները, ինչպէս որ յիշուած է 2րդ եւ 3րդ նիստերու արձանագրութեանց մէջ, նախապէս այն բաղձանքը յայտնած են, որ հայկական վեց նահանգներու մասնաւոր բարենորոգումները խառնուին կայսրութեան ընդհանուր բարենորոգումներու խնդրոյն, որպէսզի այդ ճահիճին մէջ խեղդուի, հիմնաւորելով այդ պարագան՝ որպէս թէ Վեց Նահանգներու մասնաւոր վարչաձեւ մը՝ կը ձգտի ստեղծել ռուսական ազդեցութեան շրջանակ մը:

«Անոնք այնպէս կը փաստաբանէին թէ ռուսական նախագիծը լուրջ արգելք մըն է կամ նուազում մը՝ սուլթանին գերիշխան իրաւունքներուն:

«Ատիկա տեսական է եւ կը թուի ըլլալ ոչ-իրական: Եթէ ընդհանուր կառավարիչը օտարական մը պիտի ըլլայ եւ Թրքական ծառայութեան մէջ, այն ատեն մեծ չեղում չկայ գերիշխանական իրաւունքներէն, որովհետեւ Թուրք պետութիւնը պիտի խորհրդակցի միւս պետութեանց հետ, քան այն ձեւը, որ օտար կառավարութիւնները իրենք որոշած պիտի ըլլային, եւ օտար քննիչներ տուած ըլլային: Եթէ օսմանեան հպատակ պիտի ըլլայ, օսմանեան կառավարութեան գերիշխան իրաւունքները լրջօրէն վնասուած պիտի չըլլան, ինչպէս Լիբանանի կառավարիչին նման նշանակումի մը կարգադրութեամբ, եւ ուր տիրող վարչաձեւը, թէեւ պակասաւոր է, այսուհանդերձ ազատած է Բարձր. Դուռը որոշ մտահոգութիւններէ:

«Կը թուի թէ ստիպողական եւ կենսական անհրաժեշտութիւն է, որ Թուրք կառավարութիւնը, նման ձեւով մը, մտահոգութենէ ազատուի՝ քուրտեւհայկական նահանգներու վարչական անկարելի գործէն եւ Թուրք կառավարութեան սովորական մեքենայութենէն, նոյնիսկ եթէ նոր առաջարկուած բարենորոգումներուն վրայ փոփոխութիւններ ալ ըլլան»:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

*) Սկիզբը տես *Յառաջ*, 24 Մայիս:

**) Բարենորոգումներու խնդրոյն մասին, օսմանեան երեսփոխան Վահան Փափազեան, որպէս անդամ եւ քարտուղար Ապահովութեան խորհուրդին, բարեխղճօրէն մանրամասնութեամբ խօսած է Պատրիարքարանի, Պօղոս Փաշայի եւ ռուս դեսպանատան կատարած աշխատանքներու մասին: (Տե՛ս իր «Յուշեր»ու երկրորդ հատորը, 184–266):

Ֆից Մորիսի տեղեկագիրը, մատուցուած՝ Անգլիոյ *Ֆարէյն Օֆիս*ին, դեսպանին բացատրութեամբ սպառիչ եւ անկողմնակալ կերպով պատրաստուած է եւ ուր ցոյց կը տրուի թուրք կառավարութեան մեքենայութիւնները, բարենորոգումներէն խուսափելու, եւ բնաջնջելու համար Թուրքիոյ Հայութիւնը:

***) Տե՛ս, Սըր Ֆ. Քըրրիի հեռագիրը՝ թիւ 669 Հոկտ. 10 եւ 14 (1895) թուականով, որուն կցուած է ցանկ մը, կարգ մը պայմաններու, որոնց մասին համաձայնութիւն գոյացուցած էին փրանսական, ռուսական եւ անգլիական դեսպանները եւ անհրաժեշտ գտած էին, յանձնարարել իրենց կառավարութեանց: 6րդ պայմանը կ'ըսէր.—

«Դեսպաններուն իրաւունքն է բողոքել անձեռնհաս, անպարկեշտ կամ մոլեռանդ վալիներու անուանումին դէմ»: *Ֆարէյն Օֆիս* 78/7419 Սըր Ֆիլիփ Քըրրիի հեռագիրը՝ թիւ 493 Հոկտ 14 (1895) եւ Հոկտ. 20 թուակիր, կէսօրէ ետք կը տեղեկագրէր որ երեք դեսպաններն ալ հաղորդած են յաւելուածական պահանջներ՝ Սայիտ Փաշային, (Հոկտ.) 13ին *Ֆարէյն Օֆիս* 78/4633 կամ Հ. եւ Փ., 1896, Հատոր 95–7923, էջ՝ 285–6:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պատուոյ Նախագահութեամբ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի եւ բարձր հովանաւորութեամբ Հայ Ուսանողական Մարի-Նուպար հաստատութեան, ջութակի ունկնդրութիւն մը տեղի կ'ունենայ Յունիս 14ին, Միջազգային Տան թատերասրահը

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆԻ

կողմէ:

Յայտագիր՝ Թարթինի, Մոցարթ, Պէթհովըն, Տրպիւսի, Խաչատրեան, Շիմանովսկի, Վինիավսկի:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼԻԶՊՈՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Աթէնքի եւ Լոնտոնի ընդունելութիւնները օրը օրին տրուած ըլլալով քաղուածաբար եւրոպական մամուլէն, այսօր կուտանք Լիզպոնի ընդունելութիւնը:

Հինգշաբթի օր, 11 Մայիս ժամը 1ին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Գարեգին Եպիսկոպոսի եւ Արսէն Ծ. Վարդապետի, ժամանեց Լիզպոնի օդակայանը, ուր ջերմօրէն ընդունուեցաւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նախագահ Տոքթ. Խոզէ Ազերետօ Բերտիկանի, Պ. Գէորգ Եսայեանի, Հայկական Գործերու պատասխանատու Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեանի, Հիմնարկութեան վարչական կազմի անդամ Փամելլա Դուքսին, Տոքթ. Թէօտոնիօ Փերէյրէ, Լիբանանի պատուոյ հիւպատոս Պ. Լուի Տէօչմէնի, Պ. Կարիմ Բէչիչեանի, Պ. Ա. Թէրզեանի, Պ. Վ. Մալեանի, Օր. Ս. Բէչիչեանի, Պ. Ե. Գավէզեանի եւ Հիմնարկութեան այլ պաշտօնեաներուն կողմէ:

Վեհ. Հայրապետը ընդունելութեան սրահին մէջ օրհնութեան խօսք ըրաւ եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց այս գեղեցիկ պատեհութեան համար, այցելելով Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կեդրոնը: Խօսքը նոյն երեկոյ ձայնասփռուեցաւ ձայնասփիւռէն եւ պատկերասփիւռէն հայերէն եւ փրանսերէն լեզուներով: Փրանսերէն թարգմանութիւնը կատարեց Գարեգին եպիսկոպոս:

Յետոյ կաթողիկոսը Հիմնարկութեան նախագահ Տոքթ. Բերտիկանի անձնական ինքնաշարժով ուղղուեցաւ դէպի Թիվոլի պանդոկը իր հետեւորդներուն հետ:

Կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Վեհ. Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Հիմնարկութեան նախագահ Տոքթ. Բերտիկանի, Պ. Գէորգ Եսայեանի, Փամելլա Դուքսին, Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեանի եւ իր հետեւորդներուն, պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Փորթուգալի Արտաքին նախարար Տոքթ. Ալպէրթօ Ֆրանքօ Նոկերայի, որուն հետ շատ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ:

Ժամը 6ին, չքախումբը նոյն կարգով այցելեց Լիզպոնի Կարդինալ – Պատրիարք Մանուէլ Կոնզալվէս Սերեյերային՝ իր բնակարանին մէջ:

Իսկ ժամը 7,45ին, Վեհ. Հայրապետը պաշտօնական իր երրորդ այցելութիւնը տուաւ Փորթուգալի Վարչապետ Տոքթ. Անթոնիօ տէ Օլիվէրա Սալազարին՝ իր բնակարանին մէջ: Վեհ. Հայրապետին կ'ընկերանային Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նախագահ, վարչական մարմնի պատասխանատու անդամներէն Պ. Գէորգ Եսայեան, Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Գարեգին եպիսկոպոս եւ Ար-

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Արդէն պարզ է որ ճամբորդ զօրք չէ աս, այլ խորամանկօրէն զօրասիւնով մօտեցած է գիւղին կռիւը կարճատեւ դարձնելու:

Տասնոցները լեցուցած կը սպասենք. կը պայթի Գէորգի տասնոցը, որ նշան է համազարկի: Կարծես լեռ մըն է կը գլըտորի կուրծքին վրայէն. կրակը բացուած է, բոլորս համազարկ կը բանանք զօրքի խիտ շարքերուն վրայ: Ինչպէս գերանդին հասկերը կը հնձէ, այդպէս ալ Թուրք զօրասիւներու շարքերէն ոմանք կը փռուին, ոմանք ճամբէն կ'ելլեն, ոմանք չուարած ինչ ընելնին չեն գիտեր, իսկ մեծ մասը ետ ետ կը քաշուի: Մենք արիւնխում ենք ու գինովի նման. կը գոռանք, կը հայհոյենք ու անընդհատ կը կրակենք. կը ջանանք հնձել մեր դիմացի մարդ անտառը: Քանի մը րոպէ չուարումը կը շարունակուի, յետոյ փողեր կը հնչեն ու զօրքը ետ քաշուելով հազար քայլ վըրայ կը փռուի դաշտի մէջ: Մեր խարապայի դիրքերն աջէն գտնուող երեք չորս տասնեակը չի կրնար ըստ փողի՝ նահանջել, ուստի կը մնայ պառկած: Պէտք է հատ հատ նշան բռնել ու խփել այդ մարդիկը: Դժուարը այն էր որ անոնք շատ մօտ էին, եւ ուստի անհրաժեշտ էր մեզ համար դիրքէն դուրս ելլել ու նշան բռնել. ասկէ զատ ողջ մնացածէն դժուար էր զանազանել, ոմանք մեռած ձեւանալով յանկարծ ոտքի կը կանգնէին ու կը կրակէին մեր վրայ: Ասոնցմէ ոմանք սողսողալով ու մտան պատերու տակ, իսկ մեծ մասը մնաց պառկած: Կէս ժամի չափ տեւեց այս կռիւը, մեզմէ ոչ ոք վնասուած էր. իսկ թշնամին թողուցած էր 90 – 100 դիակներ: Այժմ ան փորձ կ'ընէր հազար քայլ հեռուէն ինքզինքը կարգի բերել ու նորէն յարձակիլ:

Որքան որ ճնշիչ է կռուի նախերգանքը, այնքան ալ թեթեւ ու բերկրալի է կռուի արդիւնքը տեսնելը. զինուորը ցնծութենէն կը թռչկոտի, չի ծխծխեր, այլ վագրի նման աւելի արիւնռուշտ կը դառնայ: Ահա այս ցնծութիւնն է, որ կը վայելենք մեր դիրքերու տակ թաւալող դիակները դիտելով: Ժամը 11 է. լուռ է, ահարկու լռութիւն: Կը տեսնենք՝ թշնամին կը բաժնուի երեք մասերու, մէկ մասը կը յառաջանայ խճուղիի երկու կողմերու փոսերուն միջով, մէկ մասը կ'ուղղուի աջ եւ բաց դաշտի մը մէջ շղթայ կը կազմէ, երրորդ մասը այս երկուքի մէջտեղէն աւելի խիտ շարքերով ու դանդաղ կը յառաջանայ:

Փողերը կը հնչեն, բոլորն ալ կը սկսին կրակել մեր վրայ, Սողոմ – Գոմոր, ոմանք կը վազեն, ոմանք կը քալեն, ոմանք կը պառկին ու նորէն կ'ելլեն եւ կըրակելով առաջ կը վազեն: Տարօրինակ ձայներ կը լսենք, բոցավառ օճախի վրայ աղի ճարճատումներ կամ սուլոցի նման վնկոցներ: Հաճելի չեն այս ձայները, բայց մարդ կը վարժուի երբ նեղն իյնայ:

Մենք ալ հանգիստ չենք. նոյնիսկ Սէյտօն մեքենայ է դարձած եւ բոլորս ալ արագ արագ հրացանները կը պարպենք դէպի թշնամին: Հատ հատ նշան կը բըռնենք ու կը խփենք. մին կը պոռայ՝ խարկին զարկ, միւսը՝ աջ կողմը, եղբայր. մին կը հայհոյէ, միւսը սիրտ կուտայ. եւ այս բաբելոնական խառնակութեան մէջ ամէն մէկ ճիչ, ամէն մէկ խօսք յըստակ կ'ըմբռնուի: Գիտակցութիւնը, սրատեսութիւնը, լռութիւնը եւ նոյնիսկ հոտառութիւնը գերագոյն աստիճանի կը հասնին:

ՌՈՒԲԷՆ

(3 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

…էն Ծ. վարդապետ: Տեսակցութիւնը հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցաւ եւ տեւեց աւելի քան կէս ժամ: Ապա, Վեհ. Հայրապետը, Վարչապետը եւ շքախումբի անդամները նկարուեցան Վարչապետին հետ:

Գիշերը ժամը 9ին, ի պատիւ Վեհափառին, շքեղ հացկերոյթ մը սարքուեցաւ Հիմնարկութեան վարչութեան կողմէ՝ պանդոկի սրահին մէջ: Հացկերոյթին մասնակցեցան Լիզպոնի Կարդինալին ներկայացուցիչ Անտոնիօ Պատրիարքին Արքեպիսկոպոս, Գարեգին եպիսկոպոս, Արսէն Ծ. Վարդապետ, Փորթուգալի Արտաքին Նախարարը եւ իր Տիկինը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Նախագահ Տոքթ. Բերտիկեան եւ իր Տիկինը, վարչութեան անդամ Պ. Եսայեան, Հայկական Բաժնի տնօրէն Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան եւ իր Տիկինը, Տէր եւ Տիկին Թեմիտօ, Լիբանանի պատուոյ հիւպատոս Պ. Տէօչմըն, «Եունայթըտ Փրէս Ինթըրնէշնըլ»ի կողմէ Պ. Եդ. Գալէճեան, Տէր եւ Տիկին Պլանքօ, Տէր եւ Տիկին Կորիւն Քէչիչեան, Պ. Ա. Թէրզեան, Պ. Վահրամ Մալեան եւ Օր. Ս. Քէչիչեան:

Ուրբաթ, 12 Մայիսին, առաւօտեան ժամը 10,30ին, Վեհ. Հայրապետը այցելեց Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կեդրոնը եւ ի ներկայութեան Հաստատութեան նախագահին, վարիչներուն, տնօրէններուն եւ պաշտօնէութեան, գնահատանքի ջերմ խօսքեր ըրաւ Հիմնարկութեան կատարած աշխատանքներուն համար կրթական, բարեսիրական, արուեստներու եւ գիտութեանց մարզերէն ներս: Յանուն Կիլիկեան Աթոռին եւ հայ ժողովուրդին, Վեհ. Հայրապետը շնորհակալութիւններ յայտնեց Հիմնարկութեան վարիչներուն եւ օրհնեց զանոնք, մաղթելով որ մարդասիրական եւ աստուածահաճոյ այս գործը յարատեւէ ընդմիշտ՝ մարդկութեան բարիքին ընդհանրապէս եւ հայ ժողովուրդին համար համար մասնաւորաբար:

Ի նշան գնահատութեան հայ ժողովուրդին համար Հիմնարկութեան ըրած բարիքներուն, Վեհափառը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Կիլիկեան Իշխան» շքանշանով պարգեւատրեց Տոքթ. Բերտիկեանը, Պ. Գէորգ Եսայեանը եւ Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեանը: Վեհ. Հայրապետի խօսքը ֆրանսերէնի թարգմանեց Գարեգին եպիսկոպոս:

Պատասխանելով Նորին Ս. Օծութեան, Հիմնարկութեան նախագահ Տոքթ. Բերտիկեան ջերմօրէն շնորհակալութիւններ յայտնեց Պ. Գ. Եսայեանի, Պ. Ռ. Կիւլպէնկեանի եւ իր անունով եղած այս բարձր գնահատութեան եւ բացառիկ պատիւին համար:

Ճառերու փոխանակումէն ետք, Վեհ. Հայրապետը «Հողւոյ» արտասանեց հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի հոգիին հանգստութեան համար:

Ապա Հիմնարկութեան նախագահին եւ վարիչներուն առաջնորդութեամբ Վեհ. Հայրապետը այցելեց Հիմնարկութեան նոր կառուցուող կեդրոնը, որ ընդարձակ հողի մը վրայ կը գտնուի եւ պիտի ունենայ արդիական բոլոր յարմարութիւններով օժտուած սրահ մը, թանգարանի յատուկ շէնք մը եւ բաժանմունքներու յատուկ գրասենեակներու շէնք մը: Շինութեան աշխատանքները պիտի աւարտին 1968ի վերջը եւ կեդրոնին պաշտօնական բացումը տեղի պիտի ունենայ 1969 տարուան Յունուարին, հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Վեհ. Հայրապետը Հիմնարկութեան նուիրեց Լիբանանեան Մայրի ծառ մը, որ Նորին Ս. Օծութեան, Պ. Նախագահին, Պ. Եսայեանին եւ Պ. Ռ. Կիւլպէնկեանին ձեռամբ տնկուեցաւ Հիմնարկութեան այս նոր կեդրոնի գեղեցիկ պարտէզին մէջ, ճիշդ դիմացը հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի արձանին:

Կէսօրին, ի պատիւ Վեհ. Հայրապետին պաշտօնական հացկերոյթ մը սարքուեցաւ «Քողենիա Վերիա» ճաշարանին մէջ, որ անցեալին «Քելուժ»ի պալատը եղած է: Հացկերոյթին ներկայ եղան Գարեգին եպիսկոպոս, Արսէն Ծ. վարդապետ, Պ. Գ. Եսայեան, Պ. Ռ. Կիւլպէնկեան, Փալմելայի դուքսը, Տոքթ. Ֆերերան, Պ. Կորիւն Քէչիչեան, Պ. Ա. Թէրզեան, Պ. Վ. Մալեան եւ Տոքթ. Պլանքօ:

Հացկերոյթէն ետք, Վեհ. Հայրապետը նոյն կազմով այցելեց «Պոմպալ»ի պալատը, ուր կը գտնուի Գալուստ Կիւլպէնկեանի թանգարանը: Կաթողիկոսը մի առ մի այցելեց թանգարանի բաժանմունքները հետեւելով տրուած բացատրութիւններուն: Այցելեց նաեւ պալատի գեղեցիկ պարտէզը:

Կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Վեհափառը, ընկերակցութեամբ իր հետեւորդներուն, Հիմնարկութեան նախագահ Տոքթ. Բերտիկեանի, Պ. Գ. Եսայեանի, Պ. Ռ. Կիւլպէնկեանի եւ Տոքթ. Անտոնիօ Փերերայի, պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Փորթուգալի Հանրապետութեան Նախագահ՝ Ամիրալ Ամերիկօ Թոմասի, նախագահական իր ապարանքին մէջ: Տեսակցութիւնը տեւեց կէս ժամ եւ անցաւ մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ: Վեհ. Հայրապետը նախագահին նուիրեց Լիբանանեան Մայրի ծառ մը, որ մեծապէս գնահատուեցաւ Նորին Վսեմութեան կողմէ: Յետոյ նոյն կազմով, այցելեց նախագահական պալատին կից կառուցուած Ս. Հերոնիմոսի պատմական տաճարը:

Երեկոյեան, Փալաս պանդոկին մէջ, մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ ընթրեց սեղանակից ունենալով Գարեգին եպիսկ., Արսէն Ծ. վարդապետը, Տէր եւ Տիկին Կորիւն Քէչիչեանները, Պ. Վահրամ Մալեանը եւ Օր. Սիւզան Քէչիչեանը:

Շաբաթ, 13 Մայիս, առաւօտեան ժամը 10ին, Վեհ. Հայրապետը իր հետեւորդներուն հետ այցելեց Լիզպոնի տեսարժան մի քանի վայրերը:

Կէսօրէ ետք, ժամը 2,40ին, հրաժեշտ տաւ Հիմնարկութեան վարիչներէն եւ օդի ճամբով մեկնեցաւ դէպի Լոնտոն:

Վեհափառ Հայրապետի ժամանումը ի Լիզպոն, տուած պաշտօնական այցելութիւնները եւ մեկնումը լայն արձագանգ գտան մամուլին, ձայնասփիւռին եւ պատկերասփիւռին կողմէ:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

ԼԵՒՈՆ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Ըստ յաւելուածական տեղեկութեանց, Քոփենհակի մէջ Լեւոն Ծատուրեան զոհ գացած էր վիճելի վճիռի մը Փրեպէն Ռասմիւսէնի դէմ: Զայն երկու անգամ նոք-տաուն ընելէ ետք, դատաւորներէն պարտուած հռչակուած էր (տես «Յառաջ» 14, 1967):

Շաբաթ 5 Մայիս, Քանի Մարզական Պալատին մէջ, կէտերով յաղթած է Ժաք Պոթիէի, «գերագոյն թեթեւ ծանրութեան» մէջ: Երկու կռփամարտիկները առանց ընկրկելու՝ գեղեցիկ մրցում մը կատարած են. Ժաք Պոթիէ հրաշքով միայն կրցած է մրցումը վերջացնել, զօրաւոր հարուածներու տեղատարափի մը ենթարկուելով՝ վերջին ռաունտին ընթացքին: Ծատուրեան զօրաւոր հարուած ունի:

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Արթինեան կրտսեր դասակարգի ազատ ըմբշամարտի Փարիզի փոխ-ախոյեան հռչակուած է 47 քիլոնոց դասակարգին մէջ: «Փարիպաս Աթլէթիք Քլիւպ», որուն լաւագոյն անդամներէն մին է Ժորժ Յովհաննէսեան (70 քիլօ) յունահռոմէական ըմբշամարտի Իլ տը Ֆրանսի ախոյեանը, Զուիցերիա մեկնելով յաղթած է Պեռնի հաւաքական խումբին:

Ռ. Կուլիբեան (Սէյն) 57 քիլկր. Փրովանսի յունահռոմէական ըմբշամարտի ախոյեան հռչակուելէ ետք, ազատ ըմբշամարտի մէջ փոխ-ախոյեան հանդիսացած է: Իր հայկական ծագումը չեմ կրցած ճշդել:

Իսկ Ա. Յովհաննէսեան 1966ին եւ 1967ին երկու տարի յաջորդաբար ազատ ըմբշամարտի «ծանր ծանրութեան» Փրովանսի ախոյեան հռչակուած է:

ԾԻՒԻ - ՏԻՑԻՒ.— Լա Սէյնի մէջ դասակարգման մրցում մը կատարուած է 150 «Ժիւտոքայի» մասնակցութեամբ: Միջին ծանրութեան մէջ երկրորդ հանդիսացած է Սահակեան, իսկ կէս-ծանրութեան մէջ Տէրոյեան առաջին դասակարգուած է:

Ռոլան Խաչիկեան ընդգրկուած է Ֆրանսայի ազգային խումբին մէջը:

ԱԹԼԵԹԻԶՄ.— «Քրոս-քընթրի» Փոլ Ճգնաւորեան Ֆրանսայի աշխատաւորական ախոյեանութեանց մէջ տասներեքերորդ: Իսկ Ֆալրէկուլի մէջ Ֆրանսայի Աշխատաւորական Դաշնակցութեան միջշրջանային ախոյեան 18'39"ով, նոյն մրցման մէջ Մինասեան ութերորդ հանդիսացած է:

3000 ՄԵԹՐ ԱՐԳԵԼԱՎԱԶՔ.— «Մարքէլ Յուշատօն» կազմակերպուած Ա. Էս. Կալէւէքի կողմէ, առաջին Փոլ Ճգնաւորեան 9'46"8:

ՕՊԱՆԵԻ ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՄԻԹԻՆԿ.— Առաջին Փոլ Ճգնաւորեան 10'03"2:

2000 ՄԵԹՐ.— «Միւթիէլ Սփոր» Միութեան «Զորսօրեակ» մրցման մէջ առաջին Մինասեան 6'04"6:

ԿԱՆԱՑԻ ԱԹԼԵԹԻԶՄ.— Օր. Տարագճեան 100 մեթրի Փրովանսի համալսարանական ախոյեանուհի հռչակուած է 12"8ով: Շահելով նաեւ Մարսիլիոյ Ակադեմիի ախոյեանութիւնը 12"6ով (ինծի ծանօթ 100 մեթրի կանացի լաւագոյն ֆրանսահայ մրցանիշ): Օր. Տարագճեան «Ֆաքիւլթէ տէ Սիանս»ի ուսանողուհի է:

ՕՐ. ՍԻՒԶԱՆ ՏԱՐԱԳՃԵԱՆ (Կրտսեր). — 100 մեթր, Փրովանսի ստուգատես մրցմանց Ա. դասակարգի յաղթական 13"2ով: Այս տարի կը մրցի «պատանեկան դասակարգ»ին մէջ: Շահած է նաեւ «Օլեմփիք տը Մարսէյլ»ի կողմէ կազմակերպուած «Ժուրնէ տիւ Սուվընիր» մրցման «Ժիւնիոր - Սէնիոր» դասակարգի առաջնութիւնը 13"1ով:

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Մարսիլիոյ Հ.Մ.Ը.Մ.— Արծիւ իր ենթախումբին մէջ Բ, 51 կէտով յաւելուածական մրցում մը պէտք է կատարէ Օպանեի դէմ վերելքի համար, դէպի «Փրոմոսիոն տ'Օնէօռ Ա.»:

Սէնթ Անթուանի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը, իր դասակարգին մէջ երրորդ՝ 51 կէտով, յաւելուածական մրցում մը պէտք է կատարէ Ֆոսի խումբին դէմ «Փրոմոսիոն Պէ» բարձրանալու համար, յաղթելու պարագային:

Փարիզի մրցումները դեռ չեն վերջացած:

ՀԷՆՏ-ՊՈԼ.— Սթատ Մարսէյյէ Իւնիվերսիթէ Քլիւպ Ֆրանսայի ախոյեան հանդիսացաւ, վերջին մրցմանց մէջ օգտագործելով նաեւ 20ամեայ պատանի մը՝ Աբրահամեանց, որ պատկերասփիւռի մէջ յիշատակուեցաւ: Փրովանսի նահանգային խումբի անդամ է:

ԿԱՆԱՑԻ ՀԷՆՏ-ՊՈԼ.— Հայաստանի «Պուրէվէսթնիք» Միութեան պատանի աղջիկները շահեցան Պուրէվէսթնիք Միութեան Համամիութենական Ժիւնիորներու վերապահուած բաժակը: Օր. Զինայիթա Սարգիսեան մասնաւոր վարձատրութիւն մը ստացաւ, բազմաթիւ կոլեր ապահոված ըլլալով:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ— Ծանրաբարձութիւն: Անցած տարի Հայաստան 4-3 հաշիւով Իրանէ պարտուած էր: 1967ին Հայաստան յաղթեց Իրանի 5ով 2:

ԱՔԼՈՐ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ.— Ա. Մուհաճիր Նասիրի (Իրան) 332 քիլկ. 500 Բ. Լեւոն Մանուկեան 330 քիլկ.

ԹԵԹԵՒ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ.— Ա. Ֆարվիզ Ջալայիր (Իրան) 402 քիլկ. 500, Բ. Լեւոն Բարայեան 367 քիլկ. 500 (Հայաստանի մրցանիշ: Հրում ձեւի մէջ 150 քիլկ.

ԿԻՍԱՄԻՋԻՆ.— Ա. Գուրգէն Գալոյեան 417 քիլկ. 500, Բ. Իպրահիմ Փուրթէջանի 407 քիլկ. 500, Գ. Հիւսէին Փուրսինա (Իրան):

ԿԻՍԱԹԵԹԵՒ.— Ա. Աշոտ Զէյրանեան 342 քիլկ. 500, Բ. Հասան Մօէզզին (Իրան) 330 քիլկ.:

ԱՌԱՋԻՆ ԾԱՆՐ ՔԱՇ.— Ռաֆիկ Յարութիւնեան 462 քիլկ. 500 (Հայաստանի մրցանիշ, կոտրելով նաեւ սեղմում ձեւի Հայաստանի մրցանիշը 159 քիլկ. 500ով):

ԾԱՆՐ ՔԱՇ.— Սթանիսլավ Մաքրով 472 քիլկ. 500 (Հայաստանի մրցանիշ, գերազանցելով նաեւ պոկում ձեւի Խորհ. Միութեան առաջին ծանր քաշի մրցանիշը 150 քիլկ. 500ով): Յաղթական խումբին մաս կը կազմէին նաեւ Վլատիմիր Կիզօյեան եւ Է. Մկրտումեան:

Ա. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Աւազակը մանկամարդ աղջիկը տեսնելուն պէս, իր որսին օձիքը ձգեց եւ ոտքի ցատկեց, այս յանկարծական շարժումէն տոմինային կնգուղը (գուգուլէթա) գլուխէն թաւալեցաւ եւ աւազակին գլուխն ու դէմքը մէկէն ի մէկ երեւան ելաւ:

Մառի - Թէրէզ որ հօրը մօտեցած՝ գոյն շարժումները կը դիտէր, կնգուղին տակէն յանկարծ մէջտեղը ելլող դէմքը տեսնելով ճանչցաւ... եւ սրտակեղեք ճիչ մը արձակեց ...:

— Ո՜հ, Օպէն Տէրմօնն է ..., Օպէնն է, գոչեց սարսափահար:

Խեղճ աղջիկը, սիրտը պատառ պատառ եղած, տեսած էր թէ քիչ մը առաջ իր հայրը խեղդել փորձող չարագործը ուրիշ մէկը չէր այլ իր սիրած Օպէնը:

Գողը ճիւաղային ժպիտ մը արձակեց, եւ առանց թեւին տակի թղթապանակը ձեռքէ հանելու, ինքզինքը պատուհանէն նետեց եւ մութին մէջ աներեւոյթ եղաւ:

— Ան է, ան է, կականեց օրիորդ Շանթօսէ եւ դէպի գեղին կորած՝ վրան մարելիք եկաւ:

Սպասաւորները այս միջոցին խելայեղօրէն սենեակէն ներս կը խուժէին ...:

Պարոն Շանթօսէ, ծունկի եկած, պատուհանը ցոյց տալով՝ տկար ձայնով մը հրամայեց.

— Հասէ՛ք փախաւ, հասէ՛ք փախաւ, փաղեցէ՛ք, շուտ, փաղեցէ՛ք ...:

— Գող, գողը, բռնեցէ՛ք, պոռչտալով դուրս սլացան սպասաւորները:

Մառի - Թէրէզ ինքնիրմէն ելած, բազմոցի մը վրայ փռուեցաւ, եւ կարծես թէ իր առջեւը պարզուող այդ դաւաճանութեան ու վատութեան տեսարանէն փախչիլ ուզէր, երկու ձեռքերովը դէմքը գոցեց:

Այս հարուածը ուղղակի իր սրտին հանդիպած էր:

— Պարոն Շանթօսէ, ինքզինքէն ելած, հեւալով աղջկանը մօտեցաւ եւ դողդոջուն ձայնով մը հարցուց.

— Ի՞նչ, Օպէն Տէրմօ՞ն ըսիր, Օպէն Տէրմօ՞ն ...:

— Բայց հայր իմ ...:

— Դղեակին երդիքահարն է, ան է, անանկ չէ՞: Երբ կնգուղը գլխէն իյնալով դէմքը երեւան ելաւ, ես ալ անոր նմանցուցի ...: Ախ, թշուառականը, սրիկան:

Եւ կարծես թէ եղերական զառանցանքի մը մէջ ինկած ըլլար, Մառի - Թէրէզ յանկարծ ոտքի ելլելով եւ ձեռքերը առաջ երկարելով՝ դէմը ելլող ուրուականը իրմէն վանելու կերպարանքը մը առաւ եւ յուսահատական աղաղակ մը արձակելով գոչեց.

— Ան, ան... ոհ, անկարելի է ...:

Եւ չնչասպառ գետին փռուեցաւ: Դուքսը զայն բռնելու ժամանակ չէր ունեցած:

.

Պարոն Շանթօսէ եւ օրիորդ Վօբալիէր Մառի - Թէրէզը ինքզինքին բերելու համար ամէն ջանք ի գործ կը դնէին եւ գիտցածնին կ'ընէին: Մայրապետը խոհանոցէն աղ բերել տուած՝ ափովը քիթին ի վեր կը բռնէր ...: Վերջապէս խեղճ աղջիկը աչքերը բանալու վրայ էր ... երբ ներքնախուցէն ձայներ լսուեցան:

Սենեկապան մը գահլիճէն ներս մտնելով յայտարարեց.

— Պարոն դուքս, գողը բռնուեցաւ ...:

Հազիւ թէ այս բառերը արտասանուած, Վիտոք, իր ամենօրեայ զգեստները հագած, սենեկապանին ետեւէն ներս մտաւ եւ պարոն Շանթօսէի առջեւ խոնարհութիւն մը ընելով՝ առանց մոռնալու պաշտօնական յարգալիր ձեւակերպութիւնները՝ յայտարարեց.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 88րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակին այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները: –

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տրք. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տիկին Հախնազարեանէ իր ամուսնոյն Սմբատ Հախնազարեանի *մահուան 13րդ տարեդարձին առթիւ:*

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, կը պատարագէ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի աշակերտութեան:

3 Յունիս, Շաբաթ ժամը 21ին

Սալ Մազընոյի մէջ, 88 *Րիւ տ'Օպանեը*

Հովանաւորութեամբ Մայր Եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան եւ նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

եւ ղեկավարութեամբ՝ Ուսուցչուհի Տիկին Թ. Պատուականեան – Թորոսեանի:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Անտոք ԵնԹ. կոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի «Վարուժան» խումբի բոլոր ընկերները անխտիր այս կիրակի իրիկուն ժամը 20ին ընկ. Այտապիրեանի բնակարանը, 49 Ռիւ Մարսէլ Սամպա: *Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:*

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Յովհաննէսեան Յուլակ ծնած Կոտակի Արամուս գիւղը:

×

Արամեան Յարութիւն Թելեմաքի ծնած Աշտարակ 1906ին:

×

Թադէոսեան Արիստաքէս Շահպազի ծնած Աշտարակի շրջան Շառձօրան գիւղը:

×

Մարգարեան Սահակ Արամի ծնած 1903ին Ապարանի շրջանի Քուլուճեան գիւղը:

×

Կարապետեան Անդրանիկ Մարգարի ծնած 1905ին Ապարանի շրջանի Ալնա գիւղը:

×

Գէորգ Գրիգորեան Մելիքի ծնած 1905ին Ախտայի շրջանի Ալափարս գիւղը:

Եկսաեւ Արսէն Գրիգորովիչ ծնած 1905ին Բաքու:

×

Մուշեղեան Մուշեղ Մելիքի ծնած 1923ին Կարմիրի շրջանի Վերին Ճանպարակ գիւղը:

×

Աւետիսեան Աւետիս Մելքոնի:

Այս բոլորը կորսուած են երկրորդ համաշխարհային պատերազմին: Թող հաճին լուր տալ հետեւեալ հասցէին.—

GREGORIAN GREGORI
3, Avenue des Joyeux
LA GAVOTTE, 13 - MARSEILLE

×

Աւետիսեան Աւետիս Եղնիկի, ծնած Ոսկեվազ գիւղը, մօրը անունը Ֆլորա, ունի երեք եղբայր եւ երկու քոյր՝ Բարգէն, Արտուշ, Արամայիս, Սեդա եւ Ռիմա: Երեւանէն բանակ զացած է:

Իմացնել.—

GUEUZURIAN JACQUELINE
156, Rue des Champarrons
92 - COLOMBES (FRANCE)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Ֆր. Կապ. Խաչին:

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30*ին, Ազգ. Տան սրահը:*

Կը նախագահէ Տ. ՋԷԳԻԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր: Կ'արտասանեն Նոր Սերնդականներ Ա. Ալթունեան, Ա. Կարապետեան, Հ. Կէնճեան:

Կ'երգեն Տիկին Մ. Կարապետեան *եւ* ընկեր Ա. Տօլմաճեան: *Կը նուագէ* ընկեր Յ. Պէրպէրեան, *նաեւ*

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջանային պարախումբը իր տոհմիկ պարերով:

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան խնջոյք մինչեւ ուշ գիշեր:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Սերքլը Կաթոլիք:

Նախաձեռնութեամբ

«Անի» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի, Նոր Սերունդի եւ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան:

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կ'արտասանեն.— Յակոբ Մինասեան, Ժ. Մաթոսեան, *կ'երգեն Օր. Օր.* Պետրոսեան *եւ* Վ. Հէլվաճեան:

Հայկ. դեղջկական պարեր Լիոնի, Տէսինի եւ Վիէնի Նոր Սերնդականներու միացեալ պարախումբին կողմէ:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՖՐԱՆՍԱ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ, ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ

Անդամներու հաւաքոյթ.— Յունիս 17, Շաբաթ առտու ժամը 7ին: Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս *սրճարանին առջեւ:*

Մեկնում 7,15*ին Թրէվ: Ճամբան ճաշ Շալօն սիւր Մարն: Ժամանում Թրէվ,* շօփինկ, *պտոյտ քաղաքին մէջ, շատ հանդըստաւէտ պանդոկ մը: Իրիկուան ճաշ զուարթ մթնոլորտի մէջ:*

Կիրակի, քաղաքին եւ իր յուշարձաններու պտոյտ օթոքառով: Մեկնում Լիւքսանպուրկ (քաղաքը): Ճաշ: Վերադարձ Կիրակի դէպի Փարիզ: Մեկնում դէպի Վերտէօն, այցելութիւն Տուամոն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն Քլեր-մոնէն, կայք՝ Ռէնս (Մայր-Տաճար), Շաթօ Թիէրի: Ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 10ի առեւները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 98 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. ինքնութեան թուղթ: Օտարներու համար՝ անցագիր (փասըփօռ): *Արձանագրութեան ատեն դիմում որու հետ 50 ֆր. կանխավճար չկայ, նըկատի չառնուիր:*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ներկայանալ Կապ. Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, *Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը* 15*էն* 20:

ԼԻՈՆ.— Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տէ Թոռւա Փիէռ, Լիոն (7):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

Կազմակերպուած Մխիթարեան վարժարանի կողմէ.

Շաբաթ, 3 Յունիս, ժամը 21ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԵԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԻՆ

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres
PARKING

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եթէ կը փափաքիք որ Լիոնի հայ գաղութէն ներս ստեղծուած դրական աշխատանքը արդիւնաւոր դառնայ,

Եթէ կը ցանկաք որ Լիոնի հայ գաղութի մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող համերաշխական ոգին յարատեւէ,

Եթէ Հայց. Եկեղեցւոյ կարգին ու կանոնին աւանդապահ անդամները մնալ կը ձգտիք,

Եթէ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ պայծառութեան նախանձախնդիր էք,

Եթէ հայեցի կրթութեան աշխատանքի ծաւալումը ձեզ կը հետաքրքրէ,

Եթէ Ազգ. Տան ընդարձակման ծրագիրը ձեր սրտին կը խօսի,

Ձեր քուէները կեդրոնացուցէք, 4 Յունիս 1967, Կիրակի *օր մեր միասնական ցանկին, ստորեւ նշանակուած անձերու շուրջ, որոնք միայն այս համադրոյ ցանկին թեկնածուները կոչուած են ըլլալու, մեծադղոյն երաշխիքը տուած են անցեալին ու վստահ ենք որ պիտի տան նաեւ ապագային, միասնաբար եւ առաւելաբար համերաշխական ոգիով գործելու — ինչ որ մեր բոլորին եւ ձեր բոլորին ցանկութիւնն է անկասկած — Լիոնի հայ ազգային, եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային կեանքը զգալի բարձրութեան մը հասցնելու:*

Ձեզմէ ամէն մէկը, ոչ միայն պարտականութիւն, այլեւ պատասխանատւութիւն ունի պահպանել ու յաւերժացնել մեր թուած աւանդութիւն դարձած պայմանները, եւ որպէսզի կատարած ըլլաք ձեր խղճի պարտքը, անվարան քուէարկեցէք ստորեւ նշանակուած անշահախնդիր ազգայիններու:

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ

×

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿԸ

Ճեպրայէլ Պահատուրեան, Անդրանիկ Օպողեան, Վարդան Եղիշէեան, Ժիրայր Ծառուկեան, Հայկ-Արամ Պօյաճեան, Կարպիս Քէլէկեան, Ռոպէր Տօնիկեան, Ժորժ Մամաս, Յովհ. Հաբէլեան, Տիգրան Փափազեան, Արթիւր Պարսեմ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կիրովականաբնակ Վալանդինա Գրիգորեան կը փնտռէ իր հայրը, Անդրանիկ Յովհաննէսի Գրիգորեան, ծնած 1917ին Ստեփանաւանի Քուրթան գիւղը, բանակ մեկնած 1941ին եւ 1942 գերի մնացած Ռոստով քաղաքի մէջ: Կը կարծուի թէ ողջ է եւ Ֆրանսա կը գտնուի:

×

Երեւանաբնակ Մովսէս Մուրատեան կը փնտռէ եղբայրը Սերոբ Սարգիսի Մուրատեան, ծնած Պիթլիս քաղաքի Փարխանդ գիւղը: Կ'ապրէր Մարսէյլ, իր վերջին նամակը 1931ին — անկէ ետք ոչ մէկ լուր:

×

Երեւանաբնակ Կովճեան Մանուէլ Գէորգի կը փնտռէ իր քոյրը Կովճեան Գոհար, ծնած Պախճա (Թուրքիա) 1907ին, հօր անունը Գէորգ, մօր անունն է Մարիամ (Մավուլի):

Գոհար ամուսնացած է ֆրանսացի սպայի մը հետ Հալէպի շրջանին մէջ, 1920-22 *թուականին: Կը կարծուի թէ Մարսէյլ կամ շրջանները կ'ապրին:*

Ով լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի վարչութեան:

339, Avenue du Prado, 13-Marseille (8e)

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 փր.)

Կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ
եւ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ – յուշեր:

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)